

აღამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს ბანაჩენტა კრებული

ნიბნი I

გამოცემა დაფინანსებულია
ევროპის საბჭოს მიერ

Selected Judgments of the European Court of Human Rights (in Georgian), 2004
Volume I

This book was published with the financial support of the Council of Europe

გაფორმება და კომპიუტერული უზრუნველყოფა – შპს „პეტიტი“

ტექსტის თარგმანი – ლაშა ჭელიძე

თარგმანი ქვეყნდება ევროპის საბჭოსთან შეთანხმებით და
მასზე პასუხს აგებს მთარგმნელი

ევროპის საბჭოს საინფორმაციო ბიურო საქართველოში

ერეკლე II-ის შესახვევი №7, თბილისი, 0105,
ტელ.: 988977/989560; ფაქსი: 989657;
ელ-ფოსტა: information.office@coe.ge
ვებ-გვერდი: www.coe.ge

ევროპის საბჭო, 2004 წლის ოქტომბერი

სარჩევი

ალბერი და ლე კომპტი ბელგიის წინააღმდეგ	5
Alber and Le Compte v. Belgium	
ასანიძე საქართველოს წინააღმდეგ	33
Asanidze v. Georgia	
ბუჰოლცის საქმესთან დაკავშირებით	105
Buchholz v. Germany	
ჩაკისი თურქეთის წინააღმდეგ	131
ÇAKICI v. TURKEY	
კრუზ ვარასი და სხვები შვედეთის წინააღმდეგ	179
Cruz Varas and Others v. Sweden	
დე იონგი, ბალჯეტი და ვან დენ ბრინკი ნიდერლანდების წინააღმდეგ.....	225
De Jong, Baljet and van den Brink v. the Netherlands	
გოლდერი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ	259
Golder v. the United Kingdom	
ლაბიტა იტალიის წინააღმდეგ	331
Labita v. Italy	

**ალბერი და ლე კომპტი
ბელგიის წინააღმდეგ**

Albert and Le Compte v. Belgium

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო

საქმეზე „ალბერი და ლე კომპტი ბელგიის წინააღმდეგ“ (*Albert and Le Compte v. Belgium*)

პლენარულ სხდომაზე გადაწყვეტილების გამოსატანად სასამართლოს რეგლამენტის 48-ე მუხლის შესაბამისად ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო შეიკრება შემდეგ მოსამართლეთა შემადგენლობით:

ბ-ნი ჯ. ვიარდა, პრეზიდენტი,
ბ-ნი რ. რისდალი;
ბ-ნი ჯ. კრემონა;
ბ-ნი თორ ვილიალმსონი;
ბ-ნი ვ. განშოფ ვან დერ მეერში,
ქ-ნი დ. ბინდშედლერ-რობერტი,
ბ-ნი დ. ევრიგენისი,
ბ-ნი გ. ლაგერგრენი,
ბ-ნი ლ. ლისჩი,
ბ-ნი ფ. გოლცუკლუ,
ბ-ნი ფ. მატშერი,
ბ-ნი ჯ. პინეირო ფარინა,
ბ-ნი ე. გარსია დე ენტერია,
ბ-ნი ლ.-ე. პეტიტი,
ბ-ნი ბ. უოლში,
სერ ვინსენტ ევანსი,
ბ-ნი რ. მაკდონალდი,
ბ-ნი ს. რუსო,
ბ-ნი რ. ბერნჰარდტი,
ბ-ნი ჯ. გერსინგი,

აგრეთვე, რეგისტრატორი – ბ-ნი მ.-ა. ეისენი და რეგისტრატორის მოადგილე – ბ-ნი ჰ. პეტხოლდი.

იმსჯელა რა განმარტოებით 1982 წლის 28-30 სექტემბერსა და 1983 წლის 26-28 იანვარს,

სასამართლომ 1983 წლის 28 იანვარს გამოიტანა წინამდებარე განაჩენი.

პროცედურა

1. ალბერისა და ლე კომპტის საქმე სასამართლოს გადასცა ადამიანის უფლებათა ევროპულმა კომისიამ („კომისია“). საქმეს საფუძვლად უდევს 1975 წელსა და 1976 წელს ბელგიის ორი მოქალაქის – დოქტორი ალფრედ ალბერისა და დოქტორი ჰერმან ლე კომპტის – მიერ კომისიისთვის ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის (შემდგომში „კონვენცია“) 25-ე მუხლის შესაბამისად წარდგენილი ორი განაცხადი (№7299/75 და №7496/76). 1979 წლის 10 ივლისს კომისიამ მიიღო გადაწყვეტილება განაცხადების გაერთიანების შესახებ.

2. კომისიის თხოვნა სასამართლოს რეგისტრატურაში შეტანილი იქნა 1982 წლის 12 მარტს, 32-ე მუხლის 1-ლი პუნქტითა და 47-ე მუხლით დადგენილ სამი თვის ვადაში. თხოვნა მიუთითებდა 44-ე და 48-ე მუხლებსა და ბელგიის სამეფოს დეკლარაციაზე, რომლითაც ბელგიამ აღიარა სასამართლოს სავალდებულო იურისდიქცია (46-ე მუხლი). კომისიის თხოვნა მიზნად ისახავდა, მიეღო სასამართლოს გადაწყვეტილება იმასთან დაკავშირებით, წარმოადგენდა თუ არა ბელგიის *“Ordre des médecins”*-ის (სამედიცინო ასოციაცია) კომპეტენტურ ორგანოებში განმცხადებლების წინააღმდეგ წარმოებული დისციპლინარული სამართალწარმოება კონვენციით გარანტირებული უფლებების, კერძოდ, კონვენციის მე-3 და მე-6 მუხლების დარღვევას.

3. პალატის შემადგენლობაში შვიდი მოსამართლე უნდა ყოფილიყო. *Ex officio* ნევრების სახით პალატაში შევიდნენ ბ-ნი ვ. განშოფ ვან დერ მერსი, ბელგიის მხრიდან არჩეული მოსამართლე (კონვენციის 43-ე მუხლი), და ბ-ნი ჯ. ვიარდა, სასამართლოს პრეზიდენტი (სასამართლოს რეგლამენტის 21-ე 3 (b) მუხლი). 1982 წლის 26 მარტს პრეზიდენტმა რეგისტრატორის თანდასწრებით კენჭისყრით გამოავლინა პალატის დანარჩენი ხუთი მოსამართლის ვინაობა. ეს მოსამართლეები იყვნენ: ბ-ნი მ. ზეკია, ბ-ნი ჯ. კრემონა, ბ-ნი დ. ევრიგენისი, ბ-ნი რ. მაკდონალდი და ბ-ნი ჯ. გერსინგი (კონვენციის 43-ე მუხლი *in fine* და რეგლამენტის 21-ე მუხლის მე-4 პუნქტი).

4. პალატის პრეზიდენტის თანამდებობის დაკავების შემდეგ (რეგლამენტის 21-ე (5) მუხლი) ბ-ნმა ვიარდამ რეგისტრატორის მეშვეობით გამოარკვია ბელგიის მთავრობის (შემდგომში „მთავრობა“) წარმომადგენლისა და კომისიის დელეგატების მოსაზრებები შესაბამის პროცედურასთან დაკავშირებით. 1982 წლის 3 მაისს, გაითვალისწინა რა მათი თანმხვედრი განცხადებები, ბ-ნმა ვიარდამ დაადგინა, რომ არ არსებობდა მიმოხილვების წარდგენის საჭიროება; მან აგრეთვე მიუთითა, რომ ზეპირი მოსმენა 27 სექტემბერს ჩატარდებოდა.

5. 1982 წლის 28 მაისს პალატამ, რეგლამენტის 48-ე მუხლის შესაბამისად, გადაწყვიტა, იურისდიქცია პლენარული სასამართლოსთვის გადაეცა.

6. 27 აგვისტოს პრეზიდენტმა დაავალა რეგისტრატორს, კომისიისათვის ეთხოვა სასამართლოსათვის რამდენიმე დოკუმენტის წარედგინა, ხოლო მთავრობისათვის - გარკვეული ინფორმაციის მოწოდება. წარმომადგენლებმა ეს თხოვნა 8 და 27 სექტემბერს შეასრულეს.

7. ზეპირი სამართალწარმოება ჩატარდა სტრასბურგში, ადამიანის უფლებათა სახლში, 1982 წლის 27 სექტემბერს. მანამდე სასამართლომ მოსამზადებელი შეხვედრა ჩაატარა.

სასამართლოს წინაშე გამოცხადდნენ:

მთავრობის სახელით:

ბ-ნი ჯ. ნისე, იუსტიციის სამინისტროს იურიდიული მრჩეველი, წარმომადგენელი,

ბ-ნი ჯ.-მ ნელისენ გრეიდი, მრჩეველი,

ბ-ნი ჯ. პუტზეისი,

ბ-ნი ს. გეჰლენი,

“*Ordre des médecins*”-ის

ადვოკატები,

ბ-ნი ფ. ვერჰეგენი, ჯანმრთელობის დაცვის სამინისტროს მრჩეველი,

ბ-ნი ფ. ვინკენბოში, ჯანმრთელობის დაცვის სამინისტროს *secrétaire d'administration*;

მრჩეველები;

კომისიის სახელით:

ბ-ნი ჯ. სპერდუტი,

ბ-ნი მ. მელქიორი,

დელეგატები;

ბ-ნი ჯ. ბულტინკი, დოქტორი ლე კომპტის ადვოკატი კომისიის წინაშე, რომელიც რეგლამენტის 29-ე მუხლის 1-ლი პუნქტის მე-2 წინადადების თანახმად დახმარებას უწევდა დელეგატებს.

ფაქტები

I. საქმის კონკრეტული გარემოებები

ა. დოქტორი ალბერი

8. ბ-ნი ალბერი პრაქტიკოსი ექიმი. იგი დაიბადა 1908 წელს. ამჟამად ცხოვრობს მოლენბეკში. იგი ბელგიის მოქალაქეა.

9. 1974 წლის 9 აპრილის წერილით *“Ordre des médecins”*-ის (სამედიცინო ასოციაცია) ბრაბანტის პროვინციის საბჭომ დოქტორ ალბერს აცნობა მის მიმართ საქმის წამოწყების შესახებ; იგი გამოძახებული იქნა ბიუროს წინაშე 8 მაისს, რათა მიეცა განმარტება მის მიერ გაცემულ ცნობებთან დაკავშირებით. ამ ცნობების თანახმად იგი მუშაობისათვის უვარგისად აცხადებდა რიგ პაციენტებს. ამასთან დაკავშირებით დოქტორ ალბერს მოეთხოვა შესაბამისი პაციენტების შესახებ სამედიცინო მასალების წარდგენა.

მითითებულ დღეს განმცხადებელი გამოცხადდა პროვინციის საბჭოს ბიუროს წინაშე, რომელმაც მას აცნობა, რომ ბრალად ედებოდა ყალბი ცნობების გაცემა.

16 მაისს პროვინციის საბჭოს თავმჯდომარემ დოქტორ ალბერს გაუგზავნა დაზღვეული წერილი, რომელშიც ნათქვამი იყო:

„ძვირფასო კოლეგა,

“Ordre des médecins”-ის ბრაბანტის საბჭო გინვეთ მის წინაშე გამოსაცხადებლად 1974 წლის 4 ივნისს 20 საათსა და 30 წუთზე, დე ჟამბლინ დე მექსის პალასი №32, რათა წარმოადგინოთ თქვენი დაცვა შემდეგ საჩივართან დაკავშირებით:

- მუშაობისთვის უვარგისად გამოცხადების შესახებ სხვადასხვა ცნობების გაცემის გამო, კერძოდ:

1973 წლის 26 დეკემბერს ბ. . . -სთვის,

1974 წლის 7 იანვარს თ. . . -სთვის,

1974 წლის 9 იანვარს ა. . . -სთვის,

როდესაც საკმარისად დეტალური გამოკვლევების მეშვეობით ბოლომდე არ იყავით დარწმუნებული, რომ არსებობდა მუშაობისთვის უვარგისად გამოცხადების დამასაბუთებელი პირობა, და არ გაგაჩნდათ ხსენებულ პაციენტთა ავადმყოფობის ისტორიები,

ეს ფაქტები კი ხელყოფს ექიმის პროფესიის რეპუტაციას, პატიოსნებასა და ღირსებას.

საქმის მასალებისათვის 18-დან 31 მაისამდე შეგიძლიათ მიმართოთ საბჭოს ნებისმიერ სამუშაო დღეს 9.00-დან 11.30 საათამდე და 14.00-დან 17.00 საათამდე, გარდა შაბათის შუადღისა.

შეგიძლიათ ისარგებლოთ ერთი ან მეტი ადვოკატის დახმარებით.

პატივისცემით, ... “

4 ივნისს პროვინციის საბჭომ მოუსმინა დოქტორ ალბერს და ორი წლით შეუჩერა საექიმო პრაქტიკის განხორციელების უფლება. საბჭომ დაადგინა, რომ ექიმ ალბერს „არ ჩაუტარებია არავითარი სამედიცინო შემოწმება, რათა დაემტკიცებინა მუშაობისთვის უფარვისობა“, რომ მას არ შეეძლო გაეცა „რაიმე სამედიცინო დოკუმენტი, რომლითაც დაადგენდა ამგვარ მდგომარეობას“, და რომ არც მეხსიერება აძლევდა ... თავის გამართლების საშუალებას“. საბჭომ ჩათვალა, რომ „უნდა განესაზღვრა ძალიან მკაცრი სასჯელი“ განმცხადებლის „ძალიან სერიოზული დისციპლინარული ისტორიის“ გათვალისწინებით (პრაქტიკაზე უფლების ორჯერ შეჩერება სისხლისსამართლებრივი მსჯავრდებისათვის).

ბ-ნ ალბერს გადაწყვეტილების შესახებ 11 ივნისს ეცნობა.

10. 18 ივნისს დოქტორმა ალბერმა სააპელაციო საჩივრით მიმართა „Ordre“-ს ფრანგულენოვან სააპელაციო საბჭოს. 26 ივნისს ამგვარადვე მოიქცა პროვინციის საბჭოს იურიდიული ექსპერტი დაკისრებული სასჯელის გაზრდის მიზნით.

19 ნოემბერს სააპელაციო საბჭომ დაამტკიცა პირველი ინსტანციის გადაწყვეტილება.

11. 1975 წლის 12 ივნისს განაჩენით საკასაციო სასამართლომ არ დააკმაყოფილა განმცხადებლის საკასაციო საჩივარი. განმცხადებელი ამტკიცებდა დაცვის უფლებისა და, შესაბამისად, კონსტიტუციის 97-ე მუხლის დარღვევას.

ბ. დოქტორი ლე კომპტი

12. ბ-ნი ჰერმან ლე კომპტი არის ბელგიის მოქალაქე, დაბადებული 1929 წელს. ამჟამად ცხოვრობს კნოკე-ჰეისტში. იგი პრაქტიკოსი ექიმი.

13. 1974 წლის 22 თებერვალს „Ordre des médecins“-ის დასავლეთ ფლანდრიის პროვინციის საბჭომ აცნობა მას, რომ მიღებული იყო ბრძანება მისი დაკითხვის შესახებ „არამართლზომიერი საჯაროობისა (ongeeoorloofde publiciteit) და „Ordre“-ს შეურაცხყოფისათვის (beledigingen)“: მან სამჯერ მისცა ინტერვიუ გაზეთებს და გაუგზავნა წერილი პროვინციის საბჭოს თავმჯდომარეს.

26 მარტს განმცხადებელმა წერილობით აცნობა ხსენებულ თავმჯდომარეს თავისი განზრახვა, 1970 წლის 6 თებერვლის სამეფო დეკრეტის მე-40 და 41-ე მუხლების საფუძველზე გამოეყენებინა სააპელაციო საბჭოს ყველა წევრის წინააღმდეგ საჩივრის შეტანის უფლება.

27 მარტს პროვინციის საბჭომ დაუსწრებელი (*in absentia*) გადაწყვეტილებით არ დააკმაყოფილა განმცხადებლის პრეტენზია და დროებით, ორი წლის ვადით, შეუჩერა სამედიცინო პრაქტიკის განხორციელების უფლება.

14. 1974 წლის 5 აპრილს განმცხადებელმა შეიტანა აპელაცია. სხვა საკითხებთან ერთად იგი ამტკიცებდა კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის დარღვევას:

„კონვენციის ეს დებულება სამოქალაქო მოსარჩელეს აძლევს იმის გარანტიას, რომ მისი საქმე საჯაროდ იქნება განხილული დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი სასამართლოს მიერ. კონკრეტულ გარემოებებში კი არც ერთი გარანტია არ იყო უზრუნველყოფილი.

(ა) *“Ordre des médecins”*-ის საბჭოები საქმეებს საჯაროდ მაშინაც კი არ განიხილავენ, როდესაც არ არსებობს სახელმწიფო პოლიტიკის რაიმე საფუძველი საქმის დახურულ სხდომაზე (*in camera*) განსახილველად ან, თუნდაც, გადაწყვეტილების *in camera* გამოსაცხადებლად. აქედან გამომდინარე, შეუძლებელი ხდება ევროპული კონვენციის პრინციპების შესაბამისად კეთილსინდისიერი მოპყრობა.

(ბ) *“Ordre”*-ს საბჭოები, თუნდაც მხოლოდ მათი შემადგენლობის გამო, არ არის არც დამოუკიდებელი და არც მიუკერძოებელი, ვინაიდან მათი წევრების ნახევარი სხვა პრაქტიკოსი ექიმები არიან“ (თარგმანი ჰოლანდიური ენიდან).

პროვინციის საბჭოს სამართლებრივ ექსპერტს არ მიუმართავს აპელაციის უფლებისათვის.

28 ოქტომბერს ჰოლანდიურენოვანმა სააპელაციო საბჭომ არ დააკმაყოფილა მისი წევრების წინააღმდეგ შეტანილი საჩივრების საფუძველები და განმცხადებლის საქმიანობის დროებით შეჩერება შეცვალა *“Ordre”*-ს რეესტრიდან მისი გვარის ამოღებით.

4 ნოემბერს ექიმმა ლე კომპტმა გაასაჩივრა ხსენებული გადაწყვეტილება, რომელიც მიღებული იქნა *in absentia*.

ექიმი ლე კომპტი გამოძახებული იქნა 16 დეკემბრის მოსმენაზე. 6 დეკემბერს მან შეიტანა ახალი საჩივარი სააპელაციო საბჭოს ყველა წევრის აცილების შესახებ.

1975 წლის 6 იანვარს სააპელაციო საბჭომ არ დააკმაყოფილა არც საჩივარი და არც პრეტენზია.

15. ამის შემდეგ განმცხადებელმა საკასაციო საჩივრით მიმართა საკასაციო სასამართლოს, მაგრამ მისი საჩივარი არ დააკმაყოფილდა 1975 წლის 7 ნოემბრის გადაწყვეტილებით, რის შესახებაც ეცნობა 25 ნოემბერს.

16. ექიმი ლე კომპტის გვარი “*Ordre*”-ს რეესტრიდან 26 დეკემბერს იქნა ამოღებული.

1967 წლის 10 ნოემბრის №79 სამეფო დეკრეტის მე-7 მუხლის 1-ლი პუნქტისა და 31-ე მუხლის, აგრეთვე, 1967 წლის 10 ნოემბრის №78 სამეფო დეკრეტის 38-ე მუხლის 1-ლი პუნქტის შესაბამისად, რეესტრიდან მისი გვარის ამოღებით ექიმ ლე კომპტს აეკრძალა სამედიცინო პრაქტიკის წარმოება.

II. “*Ordre des médecins*”.

17. ბელგიის კანონმდებლობა “*Ordre des médecins*“-ის შესახებ, კერძოდ, “*Ordre*“-ს ორგანოებისა და დისციპლინარულ საქმეებზე პროცედურის შესახებ, განხილულია *Le Compte, Van Leuven and De Meyere*-ს საქმეზე გამოტანილ განაჩენში, 1981 წლის 23 ივნისი, სერია A, №43, გვ 11-17, პუნქტები 20-34. სასამართლო ამ თვალსაზრისით კვლავ აკეთებს მითითებას სსენებულ განაჩენზე.

სამართალწარმოება კომისიაში

18. დოქტორმა ალბერმა კომისიას მიმართა 1975 წლის 10 დეკემბერს, ხოლო დოქტორმა ლე კომპტმა – 1976 წლის 6 მაისს.

ორივე განმცხადებელი ამტკიცებდა კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის დარღვევას. კერძოდ, ისინი ამტკიცებდნენ, რომ მათ არ ჰქონდათ კანონით დადგენილი სამართლიანი და საჯარო მოსმენა გონივრულ ვადაში დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი სასამართლოს მიერ.

გარდა ამისა, დოქტორი ალბერი ამტკიცებდა, რომ მას არ უსარგებლია მე-6 მუხლის მე-2 პუნქტითა და მე-3 პუნქტის (ა), (ბ) და (დ) ქვეპუნქტებით გათვალისწინებული გარანტიებით.

თავის მხრივ, დოქტორი ლე კომპტი აპროტესტებდა, რომ “*Ordre*“-ს რეესტრიდან მისი გვარის ამოღება წარმოადგენდა არაადამიანურ და დამამცირებელ სასჯელს მე-3 მუხლის დარღვევით, ხოლო “*Ordre*“-ში განწევრიანებისა და მისი დისციპლინარული ორგანოებისადმი დაქვემდებარების ვალდებულება არღვევს ცალკე აღებულ მე-11 მუხლს ან ამ მუხლს მე-17 მუხლთან ერთად.

19. 1979 წლის 10 ივლისს პროცედურის რეგლამენტის 29-ე მუხლის შესაბამისად ზემოხსენებული განაცხადების გაერთიანების შემდეგ 1979 წლის 4 დეკემბერს კომისიამ ორივე განაცხადი გამოაცხადა არსებით განხილვაზე დაშვებულად.

1981 წლის 14 დეკემბრის მოხსენებაში (კონვენციის 31-ე მუხლი) კომისიამ გამოხატა თავისი აზრი:

- რომ ადგილი არ ჰქონია მე-3 მუხლის დარღვევას (ერთხმად);
- რომ არც დოქტორი ალბერი (რვა ხმა ოთხის წინააღმდეგ, ერთმა თავი შეიკავა), არც დოქტორი ლე კომპტი (თორმეტი ხმა, ერთმა თავი შეიკავა) არ დაქვემდებარებიან „სისხლისსამართლებრივ ბრალდებას“;
- რომ მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი გამოიყენება „დავებზე“ (*disputes*) „სამოქალაქო უფლებებსა და მოვალეობებთან“ მიმართებაში, რასაც წარმოადგენდა განმცხადებელის წინააღმდეგ მიღებული დისციპლინარული ზომები (თორმეტი ხმა ერთის წინააღმდეგ);
- რომ მოცემულ გარემოებებში *“Ordre”*-ს ორგანოები იყო „კანონით დადგენილი“ და „დამოუკიდებელი“ (ათი ხმა, სამმა თავი შეიკავა);
- რომ დოქტორ ალბერს (შვიდი ხმა ოთხის წინააღმდეგ, ორმა თავი შეიკავა) და დოქტორ ლე კომპტს (8 ხმა ერთის წინააღმდეგ, ოთხმა თავი შეიკავა) მოუსმინა „მიუკერძოებელმა სასამართლომ“;
- რომ დარღვეული იქნა მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი, რადგან არც ერთ განმცხადებელს არ ჰქონია „საჯარო მოსმენა“ (თერთმეტი ხმა ერთის წინააღმდეგ, ერთმა თავი შეიკავა).

აღნიშნა რა, რომ დოქტორი ლე კომპტის მტკიცება მე-11 მუხლთან მიმართებაში ზუსტად ანალოგიური იყო იმ განცხადებებისა, რომლებიც მან ჩამოაყალიბა *Le Compte, Van Leuven and De Meyere*-ის საქმეში, კომისიამ მიუთითა თავის 1979 წლის 14 დეკემბრის მოხსენებაზე (პუნქტები 61-65) და სასამართლოს 1981 წლის 23 ივნისის განაჩენზე (სერია A №43, გვ. 17, პუნქტი 36, და გვ. 26-27, პუნქტები 62-66).

მოხსენება შეიცავს ოთხ განსხვავებულ აზრს.

სასამართლოს წინაშე საბოლოო მტკიცებები

20. 1982 წლის 27 სექტემბრის მოსმენაზე მთავრობამ თხოვნით მიმართა სასამართლოს,

„დაედგინა, რომ წინამდებარე საქმეში ადგილი არ ჰქონია კონვენციის მე-3 მუხლის ან მე-6 მუხლის რომელიმე დებულების დარღვევას.“

სამართალი

I. მე-3 მუხლის სავარაუდო დარღვევა

21. ერთ-ერთი განმცხადებელი – დოქტორი ლე კომპტი მიუთითებდა კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევაზე. ხსენებული დებულების მიხედვით:

„არავინ შეიძლება დაექვემდებროს წამებას ან არაადამიანურ თუ დამამცირებელ მოპყრობას ან დასჯას.“

დოქტორი ლე კომპტის მტკიცებით, *“Ordre des médecins”*-ის რეესტრიდან მისი გვარის ამოღება წარმოადგენდა დამამცირებელ, თუ არა არაადამინურ, სასჯელს როგორც თავისი ხასიათით, ასევე მის პირად, პროფესიულ და ოჯახურ ცხოვრებაზე ზემოქმედების შედეგებით.

22. სასამართლო არსობრივად ეთანხმება საწინააღმდეგო მოსაზრებას, რომელიც კომისიამ გამოთქვა თავისი მოხსენების 57-ე პუნქტში. იგი აღნიშნავს, რომ პრაქტიკის განხორციელებაზე უარის თქმა, როგორც დისციპლინარული ღონისძიება, მიზნად ისახავს, დაისაჯოს ექიმი, რომლის სერიოზულმა არამართლობიერმა ქმედებამ აჩვენა, რომ იგი აღარ აკმაყოფილებდა სამედიცინო პროფესიის განხორციელების აუცილებელ პირობებს. სასამართლომ არ ჩათვალა საჭიროდ, კითხვის ქვეშ დაეყენებინა უშუალოდ ამ სახის ღონისძიებების (რომლებიც ამასთანავე არსებობდა ევროპის საბჭოს უმეტეს წევრ სახელმწიფოებში) კანონიერების პრინციპი. სასამართლომ არც ის მიიჩნია საჭიროდ, რომ დაედგინა, წინამდებარე საქმეში გამართლებული იყო თუ არა ხსენებული ღონისძიება.

თავისთავად აღებული, პრაქტიკის განხორციელებაზე უარი მიზნად ისახავდა დოქტორი ლე კომპტისათვის არამართლობიერი ქმედების გამო სასჯელის შეფარდებას და არა მისი პიროვნების დამცირებას; ამავე დროს, ზემოხსენებულ ღონისძიებას, რამდენადაც საქმე შედეგებს ეხება, არ მოუხდენია მის პიროვნებაზე არასასურველი ზეგავლენა მე-3 მუხლთან შეუთავსებელი სახით.

აქედან გამომდინარე, ადგილი არ ჰქონია მე-3 მუხლის დარღვევას.

II. მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის სავარაუდო დარღვევა

23. დოქტორი ალბერისა და დოქტორი ლე კომპტის მტკიცებით, მათ მიმართ დაირღვა კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი. ეს დებულება ითვალისწინებს:

„სამოქალაქო უფლებათა და მოვალეობათა ან სისხლისსამართლებრივი ნებისმიერი ბრალდების განსაზღვრისას ყველას აქვს უფლება კანონით შექმნილი დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი სასამართლოს მიერ გონივრულ ვადაში სამართლიან და საჯარო მოსმენაზე. სასამართლო გადაწყვეტილება ცხადდება საჯაროდ, მაგრამ დემოკრატიულ საზოგადოებაში, ზნეობის, საზოგადოებრივი წესრიგის ან ეროვნული უშიშროების ინტერესებიდან გამომდინარე, პრესა და საზოგადოება შეიძლება არ იქნენ დაშვებულნი მთელ სასამართლო განხილვაზე ან მის ნაწილზე, თუ ამას მოითხოვს არასრულწლოვანთა ინტერესები ან მხარეთა პირადი ცხოვრების დაცვა, ანდა, თუ სასამართლო სრულიად გარკვევით მიიჩნევს, რომ განსაკუთრებულ გარემოებებში საჯაროობა ზიანს მიაყენებდა მართლმსაჯულების ინტერესებს.“

24. პირველი საკითხი, რომელზეც გადანყვეტილება უნდა იქნეს გამოტანილი, ეხება ამ დებულების გამოყენებას; კომისიისა და განმცხადებლების მტკიცებით, მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი შეესატყვისება წინამდებარე საქმეს, თუმცა მთავრობა სანინალმდეგოს ამტკიცებს.

ა. მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის გამოყენების საკითხი

25. მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი მიესადაგება მხოლოდ „სამოქალაქო უფლებათა და მოვალეობათა ან ნებისმიერი სისხლისსამართლებრივი ბრალდების“ დადგენას (ფრანგულ ტექსტში: *“contestations sur [des] droits et obligations de caractère civil“* და *„bien-fondé de toute accusation en matière pénale“*). როგორც სასამართლომ რამდენიმე შემთხვევაში დაადგინა, არსებობს მთელი რიგი საქმეებისა (ფრანგულ ტექსტში: *“causes“*), რომლებიც არ შედის რომელიმე ამ კატეგორიაში და რომლებიც რჩება მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის მოქმედების სფეროს მიღმა (იხ. ზემოხსენებული *Le Compte, Van Leuven and De Meyere*-ს საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, სერია A №43, გვ. 19, პუნქტი 41, და მასში გაკეთებული მითითები წინა პრეცედენტულ სამართალზე).

დისციპლინარულ სამართალწარმოებას, ჩვეულებრივ, არ მივყავართ დავამდე (*dispute*) „სამოქალაქო უფლებებისა და მოვალეობების“ თვალსაზრისით; თუმცა მთელ რიგ შემთხვევებში შეიძლება სხვაგვარად მოხდეს (*ibid.*, გვ. 19, პუნქტი 42). დისციპლინარული სამართალწარმოება, როგორც ასეთი, არ შეიძლება კვალიფიცირებული იყოს „სისხლისსამართლებრივად“, თუმცა შესაძლებელია სხვაგვარად იყოს მთელ რიგ სპეციფიკურ საქმეებში (იხ. *Engel and others*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, 1976 წლის 8 ივნისი, სერია A №22, გვ. 33-36, პუნქტი 80-85).

26. როგორც *Le Compte, Van Leuven and De Meyere*-ს საქმეში იქნა აღნიშნული, აუცილებელია დადგინდეს, მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი მთელ სამართალწარმოებას მიესადაგება, თუ მხოლოდ მის იმ ნაწილს, რომელიც წარმართა დისციპლინარულ ორგანოებში – პროვინციისა და სააპელაციო საბჭოებში, შემდგომში კი საკასაციო სასამართლოს გადაეცა.

1. „სამოქალაქო უფლებებსა და მოვალეობებთან“ დაკავშირებული „დავების“ (*disputes*) არსებობა

27. დოქტორი ლე კომპტი, ისევე, როგორც დოქტორი ალბერი თავის საჩივარში, ამტკიცებდნენ, რომ მათ წინააღმდეგ განხორციელებულმა დისციპლინარულმა სამართალწარმოებამ წამოჭრა „დავები“ (*disputes*) მათ „სამოქალაქო უფლებებსა და მოვალეობებთან“ მიმართებაში.

ამგვარად დასმული საკითხი უმეტესწილად ანალოგიურია იმ საკითხისა, რომელთან დაკავშირებითაც გადანყვეტილება პლენარული სასამართლოს მიერ უკვე გამოტანილი იქნა 1981 წლის 23 ივნისის განაჩენში (სასამართლოს

რეგლამენტის 48-ე მუხლი). სასამართლო ვერ ხედავს საფუძველს აღნიშნული განაჩენისაგან განსხვავებული აზრისთვის, განსაკუთრებით იმიტომ, რომ დოქტორმა ლე კომპტმაც, მთავრობამაც და კომისიამაც მიუთითეს *Le Compte, Van Leuven and De Meyere*-ს საქმეში გამოთქმულ თავიანთ არგუმენტებზე.

ისევე, როგორც ხსენებულ საქმეში, მტკიცებულება მიუთითებს რეალური „დავის“ (*dispute*) არსებობაზე. „*Ordre des medecins*“-ი ამტკიცებდა, რომ განმცხადებლებმა ჩაიდინეს პროფესიული თვალსაზრისით არამართლზომიერი საქციელი და სასჯელი ამის გამო შეეფარდათ, განმცხადებლები უარყოფდნენ ამ მტკიცებულებას. მას შემდეგ, რაც პროვინციის საბჭომ ისინი დამნაშავეებად ცნო და მიიღო ბრძანება მათთვის პრაქტიკის წარმოების უფლების დროებით შეჩერების შესახებ – ამ გადაწყვეტილებათაგან ერთი მიღებული იქნა ფაქტებთან და მის საქმეში სამართლებრივ საკითხებთან დაკავშირებით დოქტორი ალბერის მტკიცებულებათა მოსმენის შემდეგ (ბრაბანტი) და *in absentia* დოქტორი ლე კომპტის შემთხვევაში (დასავლეთ ფლანდრია) – განმცხადებლებმა აპელაციით მიმართეს სააპელაციო საბჭოს. აპელაციები არ დაკმაყოფილდა, რის გამოც განმცხადებლებმა მიმართეს საკასაციო სასამართლოს (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტები 11 და 15).

28. გარდა ამისა, უნდა დადგინდეს, რომ „სამოქალაქო უფლებებსა და მოვალეობებთან“ დაკავშირებულ „დავას“ (*dispute*), სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, „სამართალწარმოების შედეგებს“, „გადამწყვეტი მნიშვნელობა“ ჰქონდა აღნიშნული უფლებისათვის (იხ. *Ringelsen*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, 1971 წლის 16 ივლისი, სერია A №13, გვ. 39, პუნქტი 94).

(ა) პირველ საკითხთან დაკავშირებით (პირდაპირი კავშირი „დავასა“ (*dispute*) და უფლებას შორის) სასამართლო აღნიშნავს, რომ მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტისათვის საკმარისი არ არის უმნიშვნელო კავშირი ან შორეული შედეგები: უფლება უნდა იყოს „დავის“ (*dispute*) ობიექტი ან ერთ-ერთი ობიექტი (იხ. ზემოხსენებული *Le Compte, Van Leuven and De Meyere*-ს საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, სერია A №43, გვ. 21, პუნქტი 47).

მთავრობის მტკიცებით, „დისციპლინარული სამართალწარმოების ერთადერთი მიზანია“, „გამოიძიოს“ და „დაადგინოს, დაარღვია თუ არა პროფესიული ქცევის წესები“ ან „ხელყო თუ არა პროფესიის რეპუტაცია ან ღირსება პირმა, რომლის წინააღმდეგაც მიმდინარეობს სამართალწარმოება, და, თუ ეს ასეა“, „შეუფარდოს მას დისციპლინარული სანქცია“.

სასამართლოს არ შეუძლია ამ თვალსაზრისის გაზიარება. 1974 წლის 4 ივნისს დოქტორი ალბერის წინააღმდეგ და იმავე წლის 27 მარტს დოქტორი ლე კომპტის წინააღმდეგ პროვინციის საბჭოს მიერ მიღებულმა ბრძანებებმა დროებით შეუჩერა მათ სამედიცინო პრაქტიკის წარმოების უფლება. მათი აპელაციები უპირატესად მიზნად ისახავდა აღნიშნული ზომების გაუქმებას. ამდენად, საკითხი პრაქტიკის წარმოების უფლების თაობაზე სააპელაციო საბჭოს წინაშე უშუალოდ იდგა. უფრო მეტიც, აღნიშნულ საბჭოს შეეძლო გაემკაცრებინა (და დოქტორი ლე კომპტის მიმართ გაამკაცრა კიდევ) სანქცია.

ეს საკითხი უნდა განეხილა საკასაციო სასამართლოსაც, რომელსაც ასევე მოეთხოვებოდა – მისი იურისდიქციის ფარგლებში – მათ მიმართ გამოტანილი გადაწყვეტილებების წინააღმდეგ განმცხადებელთა საჩივრების განხილვა.

(ბ) მეორე საკითხთან დაკავშირებით (იყო თუ არა ეს სამოქალაქო უფლება) სასამართლომ აღნიშნა, რომ (როგორც ამას ადგილი ჰქონდა *König-ისა და Le Compte, Van Leuven and De Meyere-ს* საქმეებში) უფლება, რომელიც იდგა დღის წესრიგში, იყო სამედიცინო პროფესიის განხორციელების გაგრძელების უფლება. თავის 1978 წლის 28 ივნისისა და 1981 წლის 23 ივნისის განაჩენებში სასამართლომ დაადგინა, რომ თითოეული ხსენებული საქმის კონკრეტულ გარემოებებში ეს იყო პირადი უფლება და, ამგვარად, სამოქალაქო უფლება მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის მნიშვნელობით; აქედან გამომდინარე, სასამართლომ დაასკვნა, რომ განსახილველ საქმეებს მიესადაგებოდა მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი (სერია A №27, გვ. 32, პუნქტი 95, და სერია A № 43, გვ. 22, პუნქტი 48).

ხსენებული დისციპლინარული სანქციების ძალით განმცხადებლებს ჩამოერთვათ დროებით (დოქტორი ალბერი) ან სამუდამოდ (დოქტორი ლე კომპტი) ზემოხსენებული უფლება, რომელიც მათ ჯეროვნად მოიპოვეს და რომელიც აძლევდა მათ საშუალებას, თავიანთ პროფესიულ ცხოვრებაში განხორციელებინათ საკუთარი მიზნები.

სასამართლოს ფუნქციაში არ შედის, გასცდეს მისთვის განსახილველად წარდგენილ ფაქტებს და განსაზღვროს, არის თუ არა სამოქალაქო უფლება მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის მნიშვნელობით ზოგადად სამედიცინო პროფესიაზე უფლება (უპირატესად იხ., *mutatis mutandis*, *Golder-ის* საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, 1975 წლი 21 თებერვალი (სერია A №18, გვ. 19, პუნქტი 39). საკმარისია იმის აღნიშვნა, რომ სწორედ კლიენტებსა და პაციენტებთან პირადი ურთიერთობების მეშვეობით სარგებლობენ პრაქტიკის გაგრძელების უფლებით ექიმები, რომლებიც კერძო პრაქტიკას მისდევენ (როგორც მოცემულ შემთხვევაში განმცხადებლები); ბელგიაში ურთიერთობები, ჩვეულებრივ, ხელშეკრულებას ეფუძნება და ნებისმიერ შემთხვევაში უშუალოდ მყარდება ინდივიდუალურ პირებს შორის პირად საფუძველზე. შესაბამისად, პრაქტიკის განხორციელების უფლება წარმოადგენს, განმცხადებლების შემთხვევაში, პირად უფლებას და, აქედან გამომდინარე, სამოქალაქო უფლებას მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის მნიშვნელობით, მიუხედავად სამედიცინო პროფესიის – პროფესიის, რომელიც საყოველთაო ინტერესებში ხორციელდება – სპეციფიკური ხასიათისა და იმ სპეციალური მოვალეობებისა, რომლებიც ეკისრება ამ პროფესიის წარმომადგენლებს.

29. რამდენადაც „დავა“ (*dispute*) მათ წინააღმდეგ მიღებულ გადაწყვეტილებებში ეხებოდა „სამოქალაქო უფლებას“, განმცხადებლებს ჰქონდათ უფლება, მათი საქმე (ფრანგულად: „*causes*“) მოესმინა „სასამართლოს“, რომელიც აკმაყოფილებდა მე-6 მუხლის 1-ლ პუნქტში ჩამოყალიბებულ პირობებს

(იხ. ზემოხსენებული *Golder*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, სერია A №18, გვ. 18, პუნქტი 36). ევროპის საბჭოს ბევრ ნევრ სახელმწიფოში დისციპლინარული სამართალდარღვევის განხილვის მოვალეობა ეკისრება პროფესიული ასოციაციების იურისდიქციულ ორგანოებს. იმ შემთხვევებშიც კი, როდესაც გამოიყენება მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი, უფლებამოსილების გადაცემა ამ სახით თავისთავად არ არღვევს კონვენციას (იხ. ზემოხსენებულ *Le Compte, Van Leuven and De Meyere*-ს საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, სერია, A №43, გვ. 23, პირველი ქვეპუნქტი). მიუხედავად ამისა, ამგვარ შემთხვევებში კონვენცია მოითხოვს ქვემოთ აღნიშნული ორი სისტემიდან ერთ-ერთის არსებობას მაინც: იურისდიქციული ორგანოები თავისთავად უნდა შეესაბამებოდეს მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის მოთხოვნებს, ან შეიძლება არ შეესაბამებოდეს, მაგრამ ექვემდებარებოდეს შემდგომ კონტროლს იმ სასამართლო ორგანოს მხრიდან, რომელსაც აქვს სრული იურისდიქცია და რომელიც უზრუნველყოფს მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის გარანტიების შესრულებას.

მოცემულ შემთხვევაში განმცხადებლების საქმეები განხილული იქნა სამი ორგანოს, კერძოდ, პროვინციის საბჭოს, სააპელაციო საბჭოსა და საკასაციო სასამართლოს მიერ. როგორც ამას ადგილი ჰქონდა *Le Compte, Van Leuven and De Meyere*-ს საქმეში, სასამართლომ არ ჩათვალა აუცილებლად პროვინციის საბჭოსთან დაკავშირებით საკითხის განხილვა (*ibid.*). მეორე მხრივ, სასამართლო უნდა დარწმუნდეს, რომ სააპელაციო საბჭოში ან, იქ წარუმატებლობის შემთხვევაში, საკასაციო სასამართლოში დოქტორმა ალბერმა და დოქტორმა ლე კომპტემ ისარგებლეს „სასამართლოზე უფლებით“ (იხ. ზემოხსენებული *Golder*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, სერია A №18, გვ. 18, პუნქტი 36) და სადავო საკითხების სასამართლოს მიერ გადანიშნულების უფლებით (იხ. ზემოხსენებული *König*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, სერია A №27, გვ. 34, პუნქტი 98 *in fine*) როგორც ფაქტობრივ, ასევე სამართლებრივ მხარესთან მიმართებაში.

2. „სისხლისსამართლებრივი ბრალდების“ არსებობა

30. დოქტორი ალბერის, მაგრამ არა დოქტორი ლე კომპტის, ძირითადი მტკიცებით, „*Ordre des médecins*“-ის ორგანოებს მოეთხოვებათ „სისხლისსამართლებრივი ბრალდების“ განსაზღვრა, რასაც აპროტესტებს მთავრობა; კერძოდ, მისი [მთავრობის] მტკიცებით, თუ დავუშვებთ, რომ მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი მიესადაგება ამ საქმეს, არ შეიძლება, იგი მოქმედებდეს ერთსა და იმავე დროს „სამოქალაქო უფლებათა და მოვალეობათა“ და „სისხლისსამართლებრივი ბრალდების“ მიმართ.

განაცხადების არსებით განხილვაზე დაშვებადობის საკითხის გადანიშნულებისას კომისიამ მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტიდან არ გამოორიცხა სისხლის სამართლის ასპექტი. შემდეგ კომისიამ განიხილა იმ არამართლზომიერი ქმედებების ხასიათი, რომლებშიც ბრალი ედებოდათ განმცხადებლებს

(ზოგიერთ ქმედებას შეიძლება გამოენვია სისხლისსამართლებრივი დევნა), და დაკისრებული სასჯელების სიმკაცრე; მიუხედავად ამისა, კომისიამ მოხსენებაში დაასკვნა, რომ არც დოქტორი ალბერი და არც დოქტორი ლე კომპტი არ დაქვემდებარებიან „სისხლისსამართლებრივ ბრალდებას“.

თავის მხრივ, სასამართლო არ თვლის, რომ მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის ორი ასპექტი, სამოქალაქო და სისხლისსამართლებრივი, აუცილებლად ურთიერთგამომრიცხველია (იხ. ზემოხსენებული *Engel and others*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, სერია A №22, გვ. 36-37, პუნქტი 87; ზემოხსენებული *König*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, სერია A №27 გვ. 32-33, პუნქტი 96; და ზემოხსენებული *Le Compte, Van Leuven and De Meyere*-ს საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, სერია A №43, გვ. 23-24, პუნქტები 52-53). მაგრამ სასამართლოს არ მიაჩნია, რომ აუცილებელია იმის დადგენა, კონკრეტულ გარემოებებში არსებობდა თუ არა „სისხლისსამართლებრივი ბრალდება“. ფაქტობრივი მხარის თვალსაზრისით, მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი, რომლის დარღვევასაც ამტკიცებს ორივე განმცხადებელი, მიესადაგება როგორც სამოქალაქო, ისე სისხლის სამართლის საქმეებს (იხ. ზემოხსენებული *Le Compte, Van Leuven and De Meyere*-ს საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, სერია A №43, გვ. 23-24, პუნქტი 53). დოქტორი ალბერი დამატებით ეყრდნობა მე-2 პუნქტსა და მე-3 პუნქტის (ა), (ბ) და (დ) ქვეპუნქტებს, მაგრამ, სასამართლოს აზრით, მათში განცხადებული პრინციპები, წინამდებარე მიზნებისათვის, უკვე მოცემულია სამართლიანი სასამართლოს ცნებაში, როგორც ეს ჩამოყალიბებულია მე-6 მუხლის 1-ლ პუნქტში; ამდენად, სასამართლო გაითვალისწინებს ამ პრინციპებს 1-ლი პუნქტის კონტექსტში (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტები 38-42).

ბ. მე-6 მუხლის 1-ლ პუნქტთან შესაბამისობა

31. *Le Compte, Van Leuven and De Meyere*-ს საქმეში სასამართლომ გამოიკვლია, სინამდვილეში წარმოადგენდნენ თუ არა სააპელაციო საბჭოები და საკასაციო სასამართლო „კანონით შექმნილ“, „დამოუკიდებელ“ და „მიუკერძოებელ“ „სასამართლოებს“ და უზრუნველყვეს თუ არა მათ განმცხადებლები „საჯარო მოსმენით“. წინამდებარე საქმეში სასამართლო არ მიიჩნევს აუცილებლად, დაუბრუნდეს პირველ სამ საკითხს; ისევე, როგორც კომისია, სასამართლო მივიდა დასკვნამდე, რომ დარღვევას ადგილი არ ჰქონია.

ამგვარად, განსახილველი რჩება მიუკერძოებლობისა და საჯაროობის გარანტიები.

1. მიუკერძოებლობა

32. არ შეიძლება საკითხის დასმა საკასაციო სასამართლოს მიუკერძოებლობასთან მიმართებაში (იხ. ზემოხსენებული *Le Compte, Van Leuven and De*

Meyere-ს საქმეზე გამოტანილ განაჩენი, სერია A №43, გვ. 25, პუნქტი 58).

რაც შეეხება სააპელაციო საბჭოს, კომისია აღარ ამტკიცებს, რომ საბჭოს სამედიცინო წევრები განმცხადებლებისათვის არახელსაყრელად უნდა ჩაითვალოს, რადგან სამართალწარმოების ერთ მხარესთან საერთო ინტერესი ჰქონდათ (*ibid.*); კომისიამ აღნიშნა, რომ დოქტორმა ლე კომპტმა, მაგრამ არა დოქტორმა ალბერმა, სცადა საბჭოს მედიკოსი წევრების მთლიანად აცილება, თუმცა არ წარუდგენია რაიმე კონკრეტული საჩივარი რომელიმე მათგანის წინააღმდეგ (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 14). ვინაიდან დათქმა გაკეთდა მიუკერძოებლობის თაობაზე ინსტრუქციასთან, როგორც ასეთთან, მიმართებაში, კომისიამ გამოთქვა აზრი, რომ ამ თვალსაზრისით ადგილი არ ჰქონია მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის დარღვევას.

სასამართლო ეთანხმება ამ დასკვნას. პრინციპში, უნდა არსებობდეს „სასამართლოს“ წევრების პირადი მიუკერძოებლობის პრეზუმფცია, სანამ არ დამტკიცდება საწინააღმდეგო (იხ. ზემოხსენებული *Le Compte, Van Leuven and De Meyere*-ს საქმეზე გამოტანილ განაჩენი, *ibid.*); დოქტორმა ლე კომპტმა რეალურად გამოიყენა ხსენებული უფლება, მაგრამ მან ეს უფლება ისეთი ბუნდოვანი გზით განახორციელა, რომ მისი მიზანი არ შეიძლება ჩათვლილიყო დასაბუთებულად (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 14). რაც შეეხება მიუკერძოებლობას ობიექტური და ორგანიზაციული თვალსაზრისით (იხ., *mutatis mutandis*, *Piersack*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, 1982 წლის 1 ოქტომბერი, სერია A №53, გვ. 14-15, პუნქტი 30), წარდგენილ მასალებში არაფერია ისეთი, რაც სასამართლოს ამ საკითხის განხილვას გადააწყვეტინებდა. კერძოდ, სამედიცინო პრაქტიკოსების სააპელაციო საბჭოების წევრებად დანიშვნის წესი არ წარმოშობს იმის საფუძველს, რომ ეს პირები მიჩნეული იქნენ მიკერძოებულებად: მართალია, მათი არჩევა ხდება პროვინციის საბჭოების მიერ (იხ. ზემოხსენებული *Le Compte, Van Leuven and De Meyere*-ს საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, სერია A №43, გვ. 14, პუნქტი 26), ისინი მოქმედებენ არა როგორც „*Ordre des médecins*“-ის წარმომადგენლები, არამედ დამოუკიდებლად, მსგავსად მეფის მიერ დასახელებული წევრებისა.

2. საჯაროობა

33. ბელგიის კანონმდებლობის თანახმად, პროფესიული იურისდიქციული ორგანოები და საკასაციო სასამართლო საჯაროობასთან დაკავშირებით სხვადასხვა წესებით ხელმძღვანელობენ.

(ა) სააპელაციო საბჭო

34. 1970 წლის 6 თებერვლის სამეფო დეკრეტის თანახმად, სააპელაციო საბჭოში გამორიცხულია ყოველგვარი საჯაროობა როგორც საქმის განხილ-

ვისას, ისე გადაწყვეტილებების გამოცხადებისას. ამ სახის აკრძალვას (თუ იგი არ იქნა გამოსწორებული პროცედურის შედარებით გვიანდელ საფეხურზე) შეუძლია ჩამოართვას ადამიანებს კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის პირველ წინადადებაში გათვალისწინებული ერთ-ერთი გარანტია. მეორე წინადადებით განსაზღვრული, დასაშვები გამონაკლისების შესაბამისად, მოპასუხე პრაქტიკოს ექიმს უფლება აქვს ამგვარ საჯაროობაზე, თუ მის წინააღმდეგ მიმართული დისციპლინარული სამართალწარმოების მსვლელობისას წამოიჭრება დავა (*dispute*) სამოქალაქო უფლებებსა და მოვალეობებთან მიმართებაში (იხ. ზემოხსენებულ *Le Compte, Van Leuven and De Meyere*-ს საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, სერია A №43, გვ 25, პუნქტი 59).

პირობები, რომლებზეც დამოკიდებულია მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტით გათვალისწინებული სხვადასხვა გამონაკლისი, არ იყო დაკმაყოფილებული დოქტორ ლე კომპტთან მიმართებაში. კერძოდ, სასამართლო აღნიშნავს, რომ, როგორც ამას ადგილი ჰქონდა *Le Compte, Van Leuven and De Meyere*-ს საქმეში (*ibid.*), იმ არამართლობიერი ქმედების უშუალო ხასიათი, რომლის ჩადენაშიც ბრალი ედებოდა დოქტორ ლე კომპტს, და მისი საჩივრები “*Ordre*“-ს წინააღმდეგ (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტები 13-14) არ ეხებოდა მისი პაციენტების სამედიცინო მკურნალობას. ამდენად, არაფერია ისეთი, რაც გვაფიქრებინებდა, რომ მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის მეორე წინადადებაში მოცემული ერთ-ერთი საფუძველი ამართლებს დახურულ სხდომას (*in camera*).

დოქტორ ალბერთან მიმართებაში საკითხი განსხვავდება იმით, რომ სამართალდარღვევები, რომელთა ჩადენაშიც მას ბრალი ედება (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 9), პირდაპირ უკავშირდება სამედიცინო პროფესიის განხორციელებას, რამაც შესაძლებელია წამოჭრას კითხვები, რომლებიც ხვდება მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტში ჩამოთვლილი გამონაკლისების სიაში. თუმცა სასამართლოსათვის წარდგენილი მასალები არ არის საკმარისი იმის დასადგენად, რომ მოცემულ პირობებში შესაძლებელია საჯაროობის არარსებობის გამართლება.

35. წესი, რომელიც ითხოვს საჯარო მოსმენას, როგორც ეს ჩამოყალიბებულია მე-6 მუხლის 1-ლ პუნქტში, გარკვეულ გარემოებებში შეიძლება შესაბამისი პირის სურვილზეც იყოს დამოკიდებული. ზოგადად, კონვენციით დაცული ზოგიერთი უფლების ხასიათი იმგვარია, რომ გამორიცხავს მათ განხორციელებაზე უარს (იხ. *De Wilde, Ooms and Versyp*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, 1971 წლის 18 ივნისი, სერია A №12, გვ. 36, პუნქტი 65), მაგრამ იგივე არ შეიძლება ითქვას მთელ რიგ სხვა უფლებებზე. ამგვარად, არც მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის ფორმა და არც მისი არსი არ უქმნის დაბრკოლებას პრაქტიკოს ექიმს, რომ საკუთარი სურვილით და ცალსახად უარი ითქვას (იხ. *Neumeister*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, 1974 წლის 7 მაისი, სერია A №17, გვ. 16, პუნქტი 36) უფლებაზე, მისი საქმე მოსმენილი იქნეს საჯაროდ; ამ სახის დისციპლინარული სამართალწარმოების ჩატარება დახურულ სხდომაზე არ ეწინააღმდეგება მე-6 მუხლის 1-ლ პუნქტს, თუ ში-

და კანონმდებლობა ითვალისწინებს ამას და ხორციელდება შესაბამისი პირის სურვილისამებრ (იხ. ზემოხსენებული *Le Compte, Van Leuven and De Meyere*-ს საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, სერია A №43, გვ. 25, პუნქტი 59).

თუმცა დოქტორ ლე კომპტს ამ თვალსაზრისით არანაირი თანხმობა არ მიუცია, პირიქით, იგი ითხოვდა საჯარო მოსმენას (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 14). მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი არ ითვალისწინებდა მისთვის ამგვარი მოსმენის თაობაზე უარის რაიმე გამამართლებელ პირობას, რამდენადაც სახეზე არ იყო არც ერთი გამონაკლისი გარემოება მეორე წინადადებაში ჩამოთვლილთაგან (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 34). თავის მხრივ, ექიმ ალბერს არ მიუმართავს მსგავსი თხოვნით, მაგრამ სასამართლოსთვის წარდგენილი მტკიცებულებიდან არ დგინდება, რომ იგი მიზნად ისახავდა, უარი ეთქვა საჯაროობაზე, რომელზეც მას უფლება ჰქონდა კონვენციის შესაბამისად.

(ბ) საკასაციო სასამართლო

36. საკასაციო სამართალწარმოების საჯარო ხასიათი არ არის საკმარისი იმ ხარვეზის გამოსასწორებლად, რომლის არსებობაც დისციპლინარული სამართალწარმოების სტადიაზე დადგენილი იქნა. საკასაციო სასამართლო არ განიხილავს საქმეს არსებითად, რაც ნიშნავს, რომ „დავების“ (*disputes*) ბევრი ასპექტი, რომლებიც ეხება „სამოქალაქო უფლებებსა და მოვალეობებს“, მათ შორის, ფაქტების გადასინჯვა და სამართალდარღვევასა და სასჯელს შორის პროპორციულობის შეფასება, მისი იურისდიქციის ფარგლებს მიღმა რჩება (იხ. ზემოხსენებული *Le Compte, Van Leuven and De Meyere*-ს საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, სერია A №43, გვ. 16, პუნქტი 33).

37. დასასრულს უნდა ითქვას, რომ დოქტორი ალბერისა და დოქტორი ლე კომპტის საქმეები (ფრაგულად: “*causes*”) საჯაროდ არ იქნა მოსმენილი ისეთი სასამართლოს მიერ, რომელსაც ექნებოდა საქმის ყველა ასპექტის განხილვისა და განაჩენის საჯაროდ გამოცხადების კომპეტენცია. ამ თვალსაზრისით, კონკრეტულ გარემოებებში ადგილი ჰქონდა მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის დარღვევას.

III. მე-6 მუხლის მე-2 და მე-3 (ა), (ბ) და (დ) პუნქტების სავარაუდო დარღვევა

38. ერთ-ერთი განმცხადებელი, დოქტორი ალბერი, ამტკიცებდა, რომ მას არ უსარგებლია მე-6 მუხლის მე-2 პუნქტითა და მე-3 პუნქტის (ა), (ბ) და (დ) ქვეპუნქტებით გათვალისწინებული გარანტიებით:

„2. ყველა, ვისაც ბრალად ედება სისხლის სამართლის დანაშაულის ჩადენა, ითვლება უდანაშაულოდ, სანამ მისი ბრალეულობა არ დამტკიცდება

კანონის შესაბამისად.

3. ყველას, ვისაც ბრალად ედება სისხლის სამართლის დანაშაულის ჩადენა, აქვს უფლებათა შემდეგი მინიმუმი:

(ა) დაუყოვნებლივ და დეტალურად ეცნობოს მისთვის გასაგებ ენაზე წაყენებული ბრალდების არსი და მიზეზი;

(ბ) მიეცეს საკმარისი დრო და შესაძლებლობა დაცვის მოსამზადებლად;

...

(დ) დაკითხოს ან დაკითხულნი იქნენ მის წინააღმდეგ ჩვენების მიმცემაში მოწმეები და უზრუნველყოფილი იქნეს დაცვის მოწმეთა დასწრება და დაკითხვა მის წინააღმდეგ ჩვენების მიმცემ მოწმეთა თანაბარ პირობებში;

...“

დაასკვნა რა, რომ განმცხადებლები არ დაექვემდებარნენ „სისხლის-სამართლებრივ ბრალდებას“ (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 19), კომისიამ არ გამოთქვა თავისი მოსაზრება ამ პრეტენზიებთან დაკავშირებით, რაც გაასაჩივრა მთავრობამ.

39. თავის მხრივ, სასამართლომ არ ჩათვალა აუცილებლად, გამოეტანა დადგენილება მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის გამოყენების შესახებ სისხლის სამართლის ნაწილში, მაგრამ გადაწყვიტა, რომ მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტით გათვალისწინებული „სამართლიანი სასამართლოს“ ცნების ინტერპრეტაციის კონტექსტში განეხილა განმცხადებლის მიერ მე-6 მუხლის მე-2 და მე-3 (ა), (ბ) და (დ) პუნქტების საფუძველზე წამოყენებული პრეტენზიები (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 30). სასამართლოს აზრით, მე-2 პუნქტსა და მე-3 პუნქტის დებულებებში ჩამოყალიბებული პრინციპები, რომლებზეც მიუთითებდა დოქტორი ალბერი (ანუ მხოლოდ (ა), (ბ) და (დ) ქვეპუნქტები), გამოიყენება, *mutatis mutandis*, დისციპლინარული სამართალწარმოების მიმართ 1-ლი პუნქტის თანახმად იმავე გზით, როგორც ეს ხდება სისხლის სამართლის დანაშაულში ბრალდებული პირის მიმართ.

40. რაც შეეხება უდანაშაულობის პრეზუმფციის დაცვას, დოქტორმა ალბერმა გააკეთასაამი კრიტიკული შენიშვნა *“Ordre des médecins”*-ის ბრანტის პროვინციის საბჭოს მიმართ: ამ უკანასკნელზე ზეგავლენა მოახდინა განმცხადებლის ძველმა სისხლის სამართლის საქმემ, საბჭომ გადაწყვეტილება არასაკმარის მტკიცებულებებზე დაყრდნობით მიიღო და უარი თქვა საწინააღმდეგო მტკიცებულებათა მოსმენაზე.

ამ საჩივართაგან არც ერთი არ იქნა განხილული. როგორც 1974 წლის 4 ივნისის გადაწყვეტილების ტექსტიდან ჩანს, სანქციის შეფარდებისას პროვინციის საბჭომ მართლაც გაითვალისწინა განმცხადებლის წინა სისხლის სამართლის საქმე, მაგრამ მე-6 მუხლის მე-2 პუნქტში ხორცშესხმული პრინციპი ამას არ გამორიცხავს (იხ. ზემოხსენებული *Engel and others*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, სერია A №22, გვ. 37-38, პუნქტი 90). პრო-

ვინციის საბჭომ თავისი გადანყვეტილება დააფუძნა მთელ რიგ თანმხვედრ ფაქტორებზე, მათ შორის, დოქტორი ალბერის განცხადებებზე. და ბოლოს, დოქტორ ალბერს არც ერთ სტადიაზე არ წამოუყენებია სანინალმდეგო მტკიცებულება.

41. მე-6 მუხლის მე-3 პუნქტის საფუძველზე განმცხადებელი ამტკიცებდა, რომ დეტალურად არ შეატყობინეს მის წინააღმდეგ არსებული ბრალდებები, რომ არ ჰქონდა საკმარისი დრო დაცვის მოსამზადებლად და რომ არ მიეცა საშუალება, ესარგებლა დაცვის მონმეთა დასწრებისა და დაკითხვის უფლებით. ეს მტკიცებები დაუსაბუთებელია. პროვინციის საბჭოს პრეზიდენტის მიერ დოქტორი ალბერისათვის გაგზავნილ წერილში, რომელშიც სთხოვდა საბჭოს ბიუროს წინაშე გამოცხადებას, დაკონკრეტებულია "Ordre"-ს მიერ მის წინააღმდეგ მიმართული საჩივრების ხასიათი და საფუძველი (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 9). გარდა ამისა, დაცვის მოსამზადებლად განმცხადებელს თხუთმეტ დღეზე მეტი დრო ჰქონდა. ამ ხანგრძლივობის ვადა, რომელსაც ითვალისწინებს 1970 წლის 6 თებერვლის სამეფო დეკრეტის 25-ე მუხლი, თავისთავადაც გონივრულია და საქმის სირთულის არარსებობის თვალსაზრისითაც. და ბოლოს, მტკიცებულებაში ისეთი არაფერია ნათქვამი, რაც გვაფიქრებინებდა, რომ დოქტორმა ალბერმა სცადა, მოეპოვებინა დაცვის მონმეთა დასწრებისა და დაკითხვის უფლება და მას უარი ეთქვა ამასთან დაკავშირებით.

42. აქედან გამომდინარე, სასამართლოს მიაჩნია, რომ ამ თვალსაზრისით ადგილი არ ჰქონია მე-6 მუხლის დარღვევას.

IV. მე-11 მუხლის სავარაუდო დარღვევა

43. ერთ-ერთი განმცხადებლის, დოქტორი ლე კომპტის, მტკიცებით, მის მიმართ დაირღვა მე-11 მუხლი, რომლის თანახმადაც:

„1. ყველას აქვს უფლება მშვიდობიანი შეკრების თავისუფლებასა და სხვებთან გაერთიანების თავისუფლებაზე, თავისი ინტერესების დასაცავად პროფესიული კავშირების შექმნისა და მასში გაერთიანების უფლების ჩათვლით.

2. დაუშვებელია რაიმე შეზღუდვის დანესება ამ უფლებათა განხორციელებაზე, გარდა იმისა, რაც გათვალისწინებულია კანონით და აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში ეროვნული უშიშროების ან საზოგადოებრივი უსაფრთხოების ინტერესებისათვის, უწესრიგობის ან დანაშაულის თავიდან აცილებისათვის, ჯანმრთელობის ან ზნეობის ან სხვათა უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვისათვის. ეს მუხლი ხელს არ უშლის შეიარაღებული ძალების, პოლიციის ან სახელმწიფო ადმინისტრაციის წევრების მიერ ამ უფლებათა განხორციელებაზე კანონიერი შეზღუდვების

დანესებას.“

დოქტორი ლე კომპტის მტკიცებით, *“Ordre des médecins”*-ში განევრინების ვალდებულებამ (იხ. ზემოხსენებული *Le Compte, Van Leuven and De Meyere*-ს საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, სერია A №43, გვ. 12, პუნქტი 21) ხელყო მისი გაერთიანების თავისუფლება – რომელიც გულისხმობს თავისუფლებასაც, არ გაერთიანდეს – და გადასცილდა მე-11 მუხლის მე-2 პუნქტით გათვალისწინებული შეზღუდვების ფარგლებს; უფრო მეტიც, მისივე თქმით, თვით *“Ordre”*-ს არსებობა დამაბრკოლებელ ზეგავლენას ახდენდა გაერთიანების თავისუფლებაზე.

გათვალისწინა რა აზრი, რომელიც მან გამოთქვა ექიმების ლე კომპტის, ვან ლეუვენისა და დე მეიერის №6878/75 და №7238/75 განაცხადებთან დაკავშირებით (იხ. ზემოხსენებული განაჩენი, 1981 წლის 23 ივნისი, სერია A №43, გვ. 26, პუნქტი 63), კომისიამ არამიზანშემწონილად მიიჩნია, რომ წინამდებარე საქმეში მოესმინა ახალი არგუმენტაცია მე-11 მუხლთან დაკავშირებით. ამიტომ მხარეებმა მიუთითეს კომისიისა და სასამართლოს წინაშე წარდგენილ თავიანთ წინა მტკიცებულებებზე. 1982 წლის 27 სექტემბრის მოსმენის დროს სასამართლოს წინაშე გამოცხადებული პირები – განსაკუთრებით კი დოქტორი ლე კომპტის ადვოკატი – აღარ დაუბრუნდნენ ამ საკითხს.

44. სასამართლო ვერ ხედავს საფუძველს, გადაუხვიოს თავის გადანყვეტილებას, რომელიც მან მიიღო ამავე საკითხთან დაკავშირებით 1981 წლის 23 ივნისს (*ibid.*, გვ. 26-27, პუნქტები 64-66). საკმარისია იმის გახსენება, რომ *“Ordre des médecins”*-ი არ შეიძლება მიჩნეული იქნეს ასოციაციად მე-11 მუხლის მნიშვნელობით; რომ *“Ordre”*-ს არსებობას და, აქედან გამომდინარე, პრაქტიკოსების ვალდებულებას, ჩაენერონ მის რეესტრში და დაექვემდებარონ მისი ორგანოების ძალაუფლებას, აშკარად არა აქვს მე-11 მუხლით დაცული უფლების შეზღუდვის და, მით უმეტეს, ჩამორთმევის არც მიზანი და არც შედეგი; და რომ ამიტომ არ არსებობს მიზეზი იმისთვის, რომ საქმე განხილული იქნეს მე-11 მუხლის მე-2 პუნქტის საფუძველზე ანდა დადგინდეს, აღიარებს თუ არა კონვენცია გაერთიანების თავისუფლებას.

V. 50-ე მუხლის გამოყენება

45. სასამართლო მოსმენის დროს დოქტორი ლე კომპტის ადვოკატმა თხოვნით მიმართა სასამართლოს, რომ კონვენციის დარღვევის დადგენის შემთხვევაში მისი კლიენტისათვის მიეცათ სამართლიანი დაკმაყოფილება 50-ე მუხლის შესაბამისად. თუმცა, მისი აზრით, საკითხი ჯერ კიდევ არ იყო საკმარისად განხილული იმისათვის, რომ გადანყვეტილება მიღებულიყო.

თავის მხრივ, კომისიის დელეგატებმა სთხოვეს სასამართლოს, გადაედო ამ საკითხთან დაკავშირებით დადგენილების გამოტანა იმ შემთხვევაში, თუ დოქტორი ალბერი ან მისი ადვოკატი არ წარადგენდნენ რაიმე მტკი-

ცებულებას.

მთავრობას არ წამოუყენებია რაიმე არგუმენტაცია ხსენებულ საკითხთან დაკავშირებით.

46. აქედან გამომდინარე, მართალია, საკითხი წამოჭრილი იყო სასამართლოს რეგლამენტის 47-ე მუხლის შესაბამისად, იგი ჯერ კიდევ არ არის საკმარისად განხილული გადაწყვეტილების მისაღებად და საჭიროა დამატებითი განხილვა; საქმის გარემოებების გათვალისწინებით სასამართლო მიიჩნევს, რომ საკითხი უნდა დაუბრუნდეს პალატას სასამართლოს რეგლამენტის 50-ე მუხლის მე-4 პუნქტის შესაბამისად.

ზემოხსენებულიდან გამომდინარე, სასამართლო

1. ერთხმად ადგენს, რომ ადგილი არ ჰქონია კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევას დოქტორ ლე კომპტთან მიმართებაში;

2. ადგენს თექვსმეტი ხმით ოთხის წინააღმდეგ, რომ მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი ორივე განმცხადებლის საქმის (ფრანგულად: “cause”) მოსმენას მიესადაგება;

3. ადგენს თექვსმეტი ხმით ოთხის წინააღმდეგ, რომ ადგილი ჰქონდა მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის დარღვევას იმ თვალსაზრისით, რომ განმცხადებელთა საქმეები (ფრანგულად: “causes”) არ იქნა მოსმენილი საჯაროდ სააპელაციო საბჭოს მიერ და რომ ამ უკანასკნელმა განაჩენი საჯაროდ არ გამოაცხადა;

4. ადგენს ერთხმად, რომ ადგილი არ ჰქონია მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის დარღვევას განმცხადებლების სხვა საჩივრებთან მიმართებაში, ადგილი არ ჰქონია არც მე-11 მუხლის დარღვევას ბ-ნ ლე კომპტთან მიმართებაში;

5. ადგენს ერთხმად, რომ საკითხი 50-ე მუხლის გამოყენების თაობაზე ჯერ არ არის საკმარისად განხილული გადაწყვეტილების მისაღებად;

შესაბამისად,

(ა) მთლიანად სამომავლოდ დებს აღნიშნულ საკითხს;

(ბ) ხსენებულ საკითხს უბრუნებს პალატას სასამართლოს რეგლამენტის 50-ე მუხლის მე-4 პუნქტის შესაბამისად.

შესრულებულია 1983 წლის 10 თებერვალს სტრასბურგში, ადამიანის უფლებათა შენობაში, ფრანგულ და ინგლისურ ენებზე. ფრანგული ტექსტი ავთენტურია.

ხელმოწერა: ჯერარდ ვიარდა,
პრეზიდენტი

ხელმოწერა: მარკ-ანდრე ეისენი,

რეგისტრატორი

წინამდებარე განაჩენს თან ერთვის ბ-ნ თორ ვილიალმსონის განცხადება და, კონვენციის 51-ე მუხლის მე-2 პუნქტისა და სასამართლოს რეგლამენტის 50-ე მუხლის მე-2 პუნქტის შესაბამისად, შემდეგი მოსამართლეების განსხვავებული აზრები:

- ბ-ნ კრემონასა და ქ-ნ ბინდშედლერ-რობერტის ერთობლივი თანმხვედრი აზრი;
- ბ-ნ ლისჩის განსხვავებული აზრი;
- ბ-ნ მატსჩერის ნაწილობრივ განსხვავებული აზრი;
- ბ-ნ პინეირო ფარინას ნაწილობრივ განსხვავებული აზრი;
- სერ ვინსენტ ვეანსის ნაწილობრივ განსხვავებული აზრი.

ინიციალები: ჯ. ვ.

ინიციალები: მ.-ა.ე.

მოსამართლე თორ ვილიალმსონის განცხადება

წინამდებარე საქმეში ჩემი ხმა განსხვავდება ხმისაგან, რომელიც მივეცი *Le Compte, Van Leuven and De Meyere*-ს საქმეზე. ეს ცვლილება განპირობებულია ამ საქმესთან დაკავშირებით უმრავლესობის გადაწყვეტილებით.

მოსამართლე კრემონასა და მოსამართლე ბინდშედლერ-რობერტის საერთო თანმხვედრი აზრი

ჩვენ ვეთანხმებით განაჩენის დადგენილებით ნაწილში ჩამოყალიბებულ ყველა დასკვნას.

ისევე, როგორც ჩვენი კოლეგების უმრავლესობა, კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლ პუნქტთან დაკავშირებით მივედით დასკვნამდე, რომ წინამდებარე საქმეში ორივე განმცხადებელთან მიმართებაში ადგილი აქვს ამ დებულების დარღვევას. მაგრამ რაც შეეხება მოცემულ საქმეზე ამ დებულების გამოყენების საკითხს, უმრავლესობისაგან განსხვავებით, ვეყრდნობით სხვა საფუძვლებს. ფაქტობრივად, საქმის გარემოებათა (რომლებიც ანალოგიურია *Le Compte, Van Leuven and De Meyere*-ს საქმისა) გათვალისწინებით და ჩვენს საერთო განსხვავებულ აზრში (თან ერთვის ხსენებულ საქმეზე სასამართლოს განაჩენს) ჩამოყალიბებული მიზეზების საფუძველზე მიგვაჩნია, რომ სამართალწარმოება, რომელთან დაკავშირებითაც ჩვიან განმცხადებლები, ეხება არა სამოქალაქო უფლებათა და მოვალეობათა დადგენას, არამედ, როგორც ეს ახსნილია ხსენებულ განსხვავებულ აზრში, სისხლისსამართლებრივი ბრალდების დადგენას მე-6 მუხლის

მნიშვნელობით.

და ბოლოს, იმისათვის, რომ თავიდან ავიცილოთ გამეორება, წინამდებარე საქმის მიზნებისათვის საკმარისად მიგვაჩნია ზემოხსენებულ განსხვავებულ აზრზე მითითება.

მოსამართლე ლისჩის განსხვავებული აზრი

Alber and Le Compte-ს საქმეზე გამოტანილი განაჩენი უფრო მეტად მარწმუნებს *Le Compte, Van Leuven and De Meyere*-ს საქმესთან დაკავშირებით ჩემს მიერ გამოთქმულ განსხვავებულ აზრში.

კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი არ მიესადაგება დისციპლინარულ საქმეებს.

დისციპლინარული სამართალწარმოების ერთადერთი მიზანი ის არის, რომ დაადგინოს, დაირღვა თუ არა პროფესიული ქცევის წესი. დავა (*contestation*), კამათი, *a priori* ეხება არა სამედიცინო საქმიანობის გაგრძელების უფლებას, არამედ მხოლოდ იმ საკითხს, არის თუ არა პრაქტიკოსი ექიმის საქციელი იმგვარი, რომ განაპირობოს დისციპლინარული სანქციის შეფარდება.

ამ დავის ფარგლებში არ ფიგურირებს კერძო სამართლის ელემენტი.

1971 წლის 16 ივლისს *Ringeisen*-ის საქმეზე მიღებული განაჩენის მეტისმეტად ფართო ინტერპრეტაცია წარმოშობს მცდარ შეხედულებას.

კონკრეტული საქმე მიჩნეულია ძირითად გადანყვეტილებად და განსხვავებული სახის გარემოებებსაც მიესადაგება.

ფაქტობრივი მხარის თვალსაზრისით ხსენებულ განაჩენში სასამართლომ განაცხადა, რომ „ფრანგული გამოთქმა *“contestations sur (des) droits et obligations de caractère civil“* მოიცავს ყველა სამართალწარმოებას, რომელთა შედეგი გადამწყვეტია პირადი უფლებებისა და მოვალეობებისათვის, და რომ „ინგლისური ტექსტი – „სამოქალაქო უფლებებისა და მოვალეობების ... დადგენა“ – ადასტურებს ამ ინტერპრეტაციას“ (სერია A №13).

ხსენებული პრინციპის მოქმედების სფეროს შეფასებისას არსებითია, რომ ზემოთ ციტირებული ნაწყვეტი ნაკითხული იქნეს 94-ე პუნქტის ბოლო ქვეპუნქტთან ერთად, რომელშიც სასამართლო იყენებს თავის პოსტულატს საქმის კონკრეტულ ფაქტებთან მიმართებაში: „მართალია, გამოყენებული იყო ადმინისტრაციული სამართლის ნორმები, რეგიონული კომისიის გადანყვეტილება გადამწყვეტი უნდა ყოფილიყო რინგეისენისა და რუტების წყვილს შორის სამოქალაქო სამართლის ურთიერთობებისათვის (*de caractère civil*).“

სავალდებულო იყო, რომ ადმინისტრაციულ გადანყვეტილებას, დადებითსა თუ უარყოფითს – ყიდვა-გაყიდვის კონტრაქტის დადასტურებასა თუ უარყოფას – ნებისმიერ შემთხვევაში უშუალო ზეგავლენა მოეხდინა სამოქალაქო უფლებებსა და მოვალეობებზე; ნებისმიერ შემთხვევაში სამოქალაქო უფლების შედეგი დამოკიდებული იყო აღმასრულებელი და ად-

მინისტრაციული ორგანოების მიერ მიღებულ ღონისძიებებზე.

ამგვარად, გადაწყვეტილების გარდაუვალი შედეგი ადასტურებდა, ცვლიდა ან აუქმებდა სამოქალაქო უფლებებსა თუ მოვალეობებს.

სასამართლოს შემდგომში მიეცა საშუალება, განეცხადებინა, რომ „ამიტომ ნაკლებად მნიშვნელოვანია იმ კანონმდებლობის ხასიათი, რომელიც არეგულირებს, თუ როგორ უნდა იქნეს გადაწყვეტილი საკითხი (სამოქალაქო, კომერციული, ადმინისტრაციული სამართლის და ა.შ.), აგრეთვე, იმ ხელისუფლების ხასიათი, რომელსაც აქვს საქმის განხილვის იურისდიქცია (საერთო სასამართლო, ადმინისტრაციული ორგანო და ა.შ.)“.

მაგრამ სიტუაცია წინამდებარე საქმეში არ არის იგივე.

პროვინციის საბჭოს გადაწყვეტილება შესაძლოა გადამწყვეტი ყოფილიყო კერძოსამართლებრივი ურთიერთობებისათვის, მაგრამ ეს აუცილებელი არ იყო. ამ საქმეში დისციპლინარული სამართალწარმოება, განსხვავებით ადმინისტრაციული სამართალწარმოებისაგან *Ringelsen*-ის საქმეზე, გარდაუვალად არ ახდენდა ზეგავლენას სამოქალაქო უფლებებსა და მოვალეობებზე.

პროვინციის საბჭოს განმცხადებლებისთვის მხოლოდ, მაგალითად, საყვედური რომ შეეფარდებინა, სამართალწარმოების შედეგი არ იქნებოდა გადამწყვეტი, ვინაიდან უშუალოდ განსახილველი საკითხი პრაქტიკის განხორციელების უფლება არ იქნებოდა.

ჩემი აზრით, წინამდებარე ფაქტებს მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი არ მისადაგება.

მოსამართლე მატშერის ნაწილობრივ განსხვავებული აზრი

Le Compte, Van Leuven and De Meyere-ს საქმეზე (1981 წლის 23 ივნისის განაჩენი, სერია A №43, გვ. 34-38) ნაწილობრივ განსხვავებულ აზრში მე ფართოდ ჩამოვყალიბე მიზეზები, რომლებმაც, ჩემდა სამწუხაროდ, განაპირობა კოლეგების უმრავლესობისაგან განსხვავებული აზრი დისციპლინარულ საქმეებთან მიმართებაში კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის გამოყენების საკითხთან დაკავშირებით, რამდენადაც ამგვარი საქმეები შესაძლებელია ხვდებოდეს სამოქალაქო სამართლებრივი საკითხების ცნებაში ხსენებული მე-6 მუხლის მიზნებისათვის. ვინაიდან წინამდებარე საქმის გარემოებები არსებითად იგივეა, არ შემოიძლია არ დავადასტურო ჩემი წინა განსხვავებული აზრი იმ საქმის ძირითადი გარემოებების მოშველიებით. უფრო მეტიც, წინამდებარე საქმეში უმრავლესობა, ძირითადად, შემოიფარგლა კვლავ იმ პოზიციასზე მითითებით, რომელიც წინა საქმეში გამოხატა, განხილვის ან თუნდაც სანინაალმდეგო არგუმენტების ჩამოყალიბების ყოველგვარი მცირეოდენი მცდელობის გარეშე.

წინამდებარე საქმის სხვა საკითხების განხილვისას, ძირითადად, ვიცავ იმ პოზიციას, რომელიც ცალსახად ეთანხმება *Le Compte, Van Leuven and De Meyere*-ს საქმეზე გამოხატულ პოზიციას, მთლიანად ვეთანხმები სასა-

მართლოს ერთხმად მიღებულ დასკვნებს.

კვლავ ვწუხვარ, რომ სასამართლომ არ ჩათვალა აუცილებლად საქმის სისხლისსამართლებრივი კუთხით განხილვა.

Le Compte, Van Leuven and De Meyere-ს საქმეზე ჩემი განსხვავებული აზრის ძირითადი საკითხები შემდგომში მდგომარეობს:

1. განმცხადებელთა უფლება სამედიცინო პრაქტიკის განხორციელებაზე არ იყო *“Ordre”*-ს იურისდიქციული ორგანოებსა და საკასაციო სასამართლოში მათ წინააღმდეგ მიმართული დისციპლინარული სამართალწარმოების არც ობიექტი და არც ერთ-ერთი ობიექტი. ამ სამართალწარმოების ობიექტი (როგორც ზოგადად დისციპლინარული სამართალწარმოებისა) იყო ის საკითხი, დაარღვიეს თუ არა განმცხადებლებმა სამედიცინო პროფესიის ქცევის წესები და, თუ დაარღვიეს, მათთვის შესაბამისი სანქციის შეფარდება. მხოლოდ ამ სანქციამ ხელყო კონკრეტულ გარემოებებში მათი პროფესიული მდგომარეობა და, ამგვარად, უშუალო ზეგავლენა მოახდინა კერძოსამართლებრივ ურთიერთობებზე, რომლებიც შესაძლოა განმცხადებლებს ჰქონოდათ თავიანთ პაციენტებთან. მაგრამ უშუალოდ ამგვარი ურთიერთობები არ ყოფილა შესაბამისი დისციპლინარული სამართალწარმოების შედეგი.

კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი („სამოქალაქო“ ნაწილში) ეხება მხოლოდ იმგვარ სამართალწარმოებას, რომლის ობიექტია „დავები“ (*contestations*) „სამოქალაქო უფლებებსა და მოვალეობებთან“ დაკავშირებით („ყველა სამართალწარმოება, რომელთა შედეგი გადამწყვეტია პირადი უფლებებისა და მოვალეობებისათვის“, *Ringeisen*-ის საქმეზე გამოტანილ განაჩენში გამოყენებული ფორმულირება), მაშინ, როდესაც უბრალო ფაქტი, რომ სამართალწარმოების შედეგს შეეძლო არაპირდაპირი ზეგავლენა მოეხდინა ამგვარ უფლებაზე, არ არის საკმარისი, რომ ხსენებული სამართალწარმოება იმ კატეგორიაში განიხილებოდეს, რომელსაც იცავს კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი.

2. წინამდებარე საქმეში არც სამოქალაქო უფლებასთან დაკავშირებულ „დავას“ (*dispute*) ჰქონია ადგილი. სასამართლოს განაჩენი არ ითვალისწინებს პროვინციის საბჭოში განხორციელებულ სამართალწარმოებას, რომელმაც განმცხადებლებს შეუფარდა კონკრეტული სანქცია, და მიიჩნევს, რომ დავა (*dispute*) „წარმოიშვა“ იმ ფაქტის შედეგად, რომ განმცხადებლებმა შეიტანეს სააპელაციო საჩივარი პირველი ინსტანციის მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებასთან დაკავშირებით (იხ. წინამდებარე განაჩენის 34-ე პუნქტის 1-ლი ქვეპუნქტი). ამგვარი მსჯელობა ეფუძნება სააპელაციო სამართალწარმოების ობიექტის შესახებ სრულიად მცდარ შეხედულებას. ფაქტობრივი მხარის თვალსაზრისით, საქმის დავის (*contestation/dispute*) ობიექტი და ხასიათი არ იცვლება იურისდიქციის სხვადასხვა სტადიაზე, დამოუკიდებლად იმ არგუმენტაციისგან, საფუძვლებისა და პრეტენზიებისგან, რომლებიც წამოყენებულია აპელაციის დროს: თუ სამართალწარმოება პროვინციის საბჭოში არ ისახავდა მიზნად სამოქალაქო უფლებებ-

თან და მოვალეობებთან დაკავშირებული დავის დადგენას, ეს არ შეიძლება ბოდა სხვაგვარად ყოფილიყო სააპელაციო საბჭოსა და საკასაციო სასამართლოში განხორციელებული სამართალწარმოების მიმართ. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, „დავა“ (*dispute*) დასაწყისიდანვე ხსენებული სამართალწარმოების ობიექტს წარმოადგენდა, ანუ შეუსაბამო იყო; იგი არ შეიძლება „წარმოშობილიყო“ (იხ. წინამდებარე განაჩენის 34-ე პუნქტის 1-ლი ქვეპუნქტი) სააპელაციო ან საკასაციო სამართალწარმოების დროს.

3. განაჩენი, ცდილობს რა თავისი სფეროს შეზღუდვას, შემოიფარგლება იმის დადგენით, რომ სამედიცინო პროფესიის განხორციელების უფლება, ექიმის მიერ კერძო პრაქტიკის წარმოების სახით, ხვდება მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტით დაცული უფლებების სფეროში. ჩემი მხრივ, ამ თვალსაზრისით ვერ ვხედავ რაიმე რაციონალურ შესაძლებლობას, რომ განვასხვავოთ ერთმანეთისაგან სამედიცინო პრაქტიკის განხორციელების უფლება ექიმისთვის კერძო პრაქტიკის წარმოებისას და პროფესიის განხორციელების უფლება, მაგალითად, საჯარო მოსამსახურისთვის საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის დაცვის სფეროში ან დაქირავებულისათვის, რომელიც იღებს ხელფასს, და, ზოგადად, სამედიცინო საქმიანობის წარმოების თუ ნებისმიერი სხვა პროფესიის განხორციელების უფლება. თუ ეს მტკიცება მართებულია, იგი უნდა ექვემდებარებოდეს განზოგადებას ან, უფრო ზუსტად, თუ ჩემი დასკვნა სწორია, ის ძალაში უნდა იყოს არა მარტო კონკრეტული საქმის შემთხვევაში, არამედ ყველა სიტუაციაში, სადაც იგივე ძირითადი წინაპირობები არსებობს.

ზემოთ აღნიშნულის გათვალისწინებით მხოლოდ შემდეგი დასკვნის გაკეთებაა შესაძლებელი: მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტით დაცული უფლებები მოიცავს ნებისმიერი პრაქტიკის განხორციელების უფლებას. შეეძლოთ კი კონვენციის ავტორებს, მე-6 მუხლი მხოლოდ ამგვარ ჩარჩოებში მოექციათ? მე მიმაჩნია, რომ ამგვარი მტკიცების დროს სასამართლო სცილდება კონვენციის „ევოლუციური“ ინტერპრეტაციის ფარგლებს, რაც განსაკუთრებით მიზანშეწონილია მაშინ, როდესაც კონვენცია იყენებს ზოგად და განუსაზღვრელ ტერმინებს (მაგალითად, „აუცილებელი დემოკრატიულ საზოგადოებაში“), რომელთა ინტერპრეტაცია შესაძლებელია ნევრ სახელმწიფოებში სოციალური კონცეფციების ევოლუციის შესაბამისად.

უფრო მეტიც, იმ ფაქტს, რომ განაჩენი თავს იკავებს ამ დასკვნის – ერთადერთი დასკვნის, რომელიც მართლზომიერად გამომდინარეობს მისი ძირითადი წინაპირობებიდან – ამკარა გაცხადებისაგან და უპირატესობას ანიჭებს საკითხის ბუნდოვნად დატოვებას, მიყვავართ სამართლებრივი გაურკვევლობისკენ, რაც განსაკუთრებით სერიოზული საკითხია ყველა ნევრ სახელმწიფოში არსებული სიტუაციებისა და პრობლემების გათვალისწინებით.

4. და ბოლოს, განაჩენის შედეგია საჯაროობის არარსებობის გამო დარღვევის დადგენა იმ საქმეებში, რომლებშიც არანაირად არ აღინიშნებოდა პროცედურული გარანტიების მიზანი, მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი

რომ ემსახურება, როდესაც მოითხოვს საჯარო მოსმენას და განაჩენის საჯაროდ გამოცხადებას (შესაბამისად, დარღვევის დადგენა მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის დებულებების მხოლოდ ფორმალური დარღვევის გამო); ეს მაძლევს კიდევ ერთ საფუძველს განცხადებისათვის, რომ კონვენციის მე-6 მუხლი არ მიესადაგება აღნიშნულ საქმეებს.

მოსამართლე პინეირო ფარინას ნაწილობრივ განსხვავებული აზრი (თარგმანი)

ჩემდა სამწუხაროდ, არ შემიძლია გავიზიარო მოსაზრება, რომელიც ჩემი კოლეგების უმრავლესობამ გამოხატა ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლთან დაკავშირებით. ფაქტობრივად:

1. “*Ordre*“-ს დისციპლინარულ ორგანოებში არ განხილულა კერძოსამართლებრივი ურთიერთობები, რომლებიც დოქტორმა ალბერმა და დოქტორმა ლე კომპტმა თავიანთ პაციენტებთან დაამყარეს.

2. დავა (*dispute*) დისციპლინარულ ორგანოებში (პროვინციისა და სააპელაციო საბჭოებში), შემდგომში კი საკასაციო სასამართლოში ეხებოდა მხოლოდ პროფესიული ქცევის საკითხებს. ეს საკითხი კი სცილდება სამოქალაქო სამართლის ფარგლებს.

3. განმცხადებელთა საქმე ეხება მხოლოდ პროფესიული ქცევის წესების დარღვევას და ამიტომ, ჩემი აზრით, მას არ მიესადაგება მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი (რაც უკვე აღვნიშნე განსხვავებულ აზრში *Le Compte, Van Leuven and De Meyere*-ს საქმეზე).

4. დასასრულს, მე ვთვლი, რომ ადგილი არ ჰქონია კონვენციის მე-3, მე-6 და მე-11 მუხლების დარღვევას.

სერ ვინსენტ ვეანსის ნაწილობრივ განსხვავებული აზრი

ვეთანხმები სასამართლოს განაჩენს, რომ ადგილი არ ჰქონია კონვენციის მე-3 და მე-11 მუხლების დარღვევას.

თუმცა ვწუხვარ, რომ არ ვეთანხმები სასამართლოს უმრავლესობის დასკვნას, რომ ადგილი ჰქონდა მე-6 მუხლის დარღვევას. იმ მიზეზების გამო, რომლებიც უკვე ჩამოვყალიბე განსხვავებულ აზრში *Le Compte, Van Leuven and De Meyere*-ს საქმეზე და რომელთა გამეორება ამიტომ არ არის საჭირო, მიმაჩნია, რომ წინამდებარე საქმეს არ მიესადაგება მე-6 მუხლი, ვინაიდან სამართალწარმოება, რომელთან დაკავშირებითაც ჩივიან განმცხადებლები, არ ეხება არც სამოქალაქო უფლებათა და მოვალეობათა და არც სისხლისსამართლებრივი ბრალდების დადგენას მე-6 მუხლის მნიშვნელობით.

ასანიძე საქართველოს
წინააღმდეგ

Asanidze v. Georgia

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო

წინამდებარე განაჩენი საბოლოოა, მაგრამ შეიძლება დაექვემდებაროს რედაქციულ გადასინჯვას.

საქმეზე „ასანიძე საქართველოს წინააღმდეგ“ (*Asanidze v. Georgia*)

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო შეიკრიბა დიდი პალატის სახით, რომელიც შემდეგი მოსამართლეებისაგან შედგებოდა:

ბ-ნი ლ. ვილდჰაბერი, *პრეზიდენტი*,
ბ-ნი ხ. ლ. როზაკისი,
ბ-ნი ფ.-პ. კოსტა,
ბ-ნი გ. რესი,
ბ-ნი ნ. ბრეტზა,
ბ-ნი ლ. კაფლიში,
ბ-ნი ლ. ლოკაიდესი,
ბ-ნი ი. კაბრალ ბარეტო,
ქ-ნი ვ. სტრაჟნიცკა,
ბ-ნი კ. იუნგვეირტი,
ბ-ნი ჯ. კასადევალი,
ბ-ნი ბ. ზუპანჩიჩი,
ქ-ნი ვ. თომასენი,
ქ-ნი ს. ბოტჩარევა,
ბ-ნი მ. უგრეხელიძე,
ბ-ნი ვ. ზაგრებელსკი,
ქ-ნი ა. მულარონი, *მოსამართლეები*,
და რეგისტრატორი – ბ-ნი პოლ მაჰონი.

იმსჯელა რა განმარტოებით 2003 წლის 19 ნოემბერსა და 2004 წლის 10 და 24 მარტს,

სასამართლომ 2004 წლის 24 მარტს გამოიტანა წინამდებარე განაჩენი.

პროცედურა

1. საქმეს საფუძვლად უდევს საქართველოს მოქალაქის, ბ-ნი თენგიზ ასანიძის (შემდგომში „განმცხადებელი“) მიერ 2001 წლის 2 ივლისს ევროპული სასამართლოსთვის ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა ევროპული კონვენციის (შემდგომში „კონვენცია“) 34-ე მუხლის საფუძველზე საქართველოს წინააღმდეგ წარდგენილი განაცხადი (№ 71503/01).

2. განმცხადებელს, რომელსაც გაენია სამართლებრივი დახმარება, წარმოადგენდნენ ქ-ნი ლია მუხაშავერა, თბილისში დაფუძნებული ასოციაციის – „კონსტიტუციის 42-ე მუხლის“ – ადვოკატი, და ბ-ნი ზ. ხატიაშვილი, ადვოკატი და საქართველოს ადვოკატთა კოლეგიის წევრი. საქართველოს მთავრობას (შემდგომში „მთავრობა“) წარმოადგენდნენ ბ-ნი ლ. ქელიძე, სასამართლოში საქართველოს გენერალური წარმომადგენელი, და ბ-ნი ლ. შინკერი, სტრასბურგის ადვოკატთა კოლეგიის წევრი.

3. განმცხადებელი ჩიოდა თავისუფლებისა და უსაფრთხოების უფლების დარღვევის თაობაზე. მისი მტკიცებით, ის ფაქტი, რომ იგი პატიმრობაში ჰყავდა აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ხელისუფლებას მიუხედავად იმისა, რომ 1999 წელს შეიწყალა პრეზიდენტმა პირველი დანაშაულისათვის, ხოლო საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ გაამართლა მეორე დანაშაულთან მიმართებაში 2001 წელს აჭარის სასამართლოების მიერ მსჯავრდების შემდეგ, წარმოადგენდა კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლი, მე-3 და მე-4 პუნქტებით, მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტით, მე-10 მუხლის 1-ლი პუნქტითა და მე-13 მუხლით, აგრეთვე, მე-4 ოქმის მე-2 მუხლით გარანტირებული უფლებების დარღვევას.

4. განაცხადი გადაეცა სასამართლოს მეორე სექციას (სასამართლოს რეგლამენტის 52-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი). 2002 წლის 26 თებერვალს განაცხადი გაეგზავნა მოპასუხე მთავრობას (54-ე მუხლის მე-2 (ბ) პუნქტი). 2002 წლის 18 აპრილს სასამართლოსათვის წარდგენილ მიმოხილვაში მთავრობა შემოიფარგლა ფაქტებით; მიმოხილვა არ შეიცავდა სამართლებრივ არგუმენტაციას განაცხადის დაშვებადობასა თუ არსებით მხარესთან მიმართებაში. 2002 წლის 30 მაისს განმცხადებელმა წარმოადგინა კომენტარი მთავრობის მიმოხილვაზე.

5. 2002 წლის 12 ნოემბერს მეორე სექციის პალატამ განაცხადი ნაწილობრივ დაშვებულად გამოაცხადა. ამ სექციაში შედიოდნენ მოსამართლეები: ბ-ნი ფ.-პ. კოსტა, ბ-ნი ა. ბ. ბაკა, ბ-ნი გაკურ იორუნდსონი, ბ-ნი კ. იუნგვეირტი, ბ-ნი ვ. ბუტკევიჩი, ქ-ნი ვ. თომასენი, ბ-ნი მ. უგრეხელიძე და ქ-ნი ს. დოლე, სექციის რეგისტრატორი.

6. 2002 წლის დეკემბრიდან 2003 წლის თებერვლამდე ადგილი ჰქონდა საქმის მეგობრული მორიგების მცდელობას (კონვენციის 38-ე მუხლის 1-ლი (ბ) პუნქტი და რეგლამენტის 62-ე მუხლი). 2003 წლის 10 თებერვალს

საქართველოს მთავრობამ აცნობა სასამართლოს, რომ მისმა მოლაპარაკებებმა აჭარის ადგილობრივ ხელისუფლებასთან ვერ მიაღწია წარმატებას და რომ მას არ შეეძლო სასამართლოსათვის მეგობრულ მორიგებასთან დაკავშირებით წინადადებების წარდგენა.

7. 2003 წლის 18 მარტს პალატამ სხვა შემადგენლობით (ბ-ნი გაკურ იორუნდსონი, რომელმაც შემდგომში ვერ შეძლო საქმის განხილვაში მონაწილეობის მიღება, ბ-ნმა ლ. ლოკაიდესმა შეცვალა) უარი განაცხადა იურისდიქციაზე დიდი პალატის სასარგებლოდ, რისი წინააღმდეგიც არც ერთი მხარე არ ყოფილა (კონვენციის 30-ე მუხლი და რეგლამენტის 72-ე მუხლი).

8. დიდი პალატის შემადგენლობა განისაზღვრა კონვენციის 27-ე მუხლის მე-2 და მე-3 პუნქტებისა და რეგლამენტის 24-ე მუხლის შესაბამისად.

9. ვინაიდან საქმის მეორე სექციისთვის გადაცემისას მთავრობას არ წარმოუდგენია რაიმე სამართლებრივი არგუმენტაცია არსებით მხარესთან დაკავშირებით, 2003 წლის 11 ივლისს დიდი პალატის პრეზიდენტმა მხარეები მოიწვია წერილობითი კომენტარების წარსადგენად იმ საჩივრების არსებით მხარეებთან მიმართებაში, რომლებიც გამოცხადდა დაშვებულად (რეგლამენტის 59-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი და 71-ე მუხლის 1-ლი და მე-2 პუნქტები). განმცხადებელმა და მთავრობამ წარმოადგინეს წერილობითი მიმოხილვები განაცხადის არსებით მხარესთან დაკავშირებით.

10. 2002 წლის 18 ივლისს, 2003 წლის 17 თებერვალსა და 15 სექტემბერს ბ-ნმა ჰინკერმა, სტრასბურგის ადვოკატთა კოლეგიის წევრმა, მიმართა სასამართლოს, მიეცა სამართალწარმოებაში მესამე მხარედ ჩართვის ნებართვა თამაზ და თენგიზ ასანიძეებისა და მათი კრიმინალური დაჯგუფების მიერ ჩადენილი დანაშაულების შედეგად დაზარალებულთათვის – აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი სასამართლოს თავმჯდომარის მოადგილის ბ-ნი ვ. ხახუტაიშვილისთვის და აჭარის ადგილობრივი ხელისუფლებისათვის, რომელსაც წარმოადგენდა ბ-ნი ა. აბაშიძე, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი სასამართლოს თავმჯდომარე (კონვენციის 36-ე მუხლის მე-2 პუნქტი).

11. 2003 წლის 9 ოქტომბერს მთავრობამ სთხოვა სასამართლოს, აჭარის ხელისუფლებისათვის მიეცა ნებართვა, საქმეში მესამე მხარედ ჩართულიყო.

12. 2003 წლის 30 ოქტომბერს, დიდი პალატის მოსამართლეებთან კონსულტაციების გამართვის შემდეგ, პრეზიდენტმა უარით უპასუხა მიმართვებს მესამე მხარედ ჩართვის თაობაზე ნებართვის მიცემასთან დაკავშირებით. რაც შეეხება თხოვნას აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ხელისუფლების სახელით, პრეზიდენტმა მიუთითა, რომ სასამართლოში სამართალწარმოებისას მოპასუხე სახელმწიფოს ხელისუფლებას, მათ შორის, რეგიონის ხელისუფლებას (თუნდაც ეს უკანასკნელი ავტონომიის სტატუსით სარგებლობდეს), პრინციპში, მოეთხოვება, წარმოადგენილი იყოს ცენტრალური მთავრობის მიერ და, შესაბამისად, არ შეუძლია სამართალწარმოებაში მესამე მხარედ ჩართვა.

13. თუმცა 2003 წლის 9 ოქტომბრის თხოვნასთან დაკავშირებით პრეზიდენტმა შეახსენა მთავრობას, რომ მას ჰქონდა უფლება, დელეგაციაში სასამართლოში 2003 წლის 19 ნოემბრის მოსმენაზე გამოცხადების უფლებამოსილებით შეეყვანა რეგიონის ხელისუფლების წარმომადგენლები.

14. 2003 წლის 8 ნოემბერს მთავრობამ აცნობა სასამართლოს, რომ დელეგაციაში შედიოდნენ აჭარის ხელისუფლების წარმომადგენლები.

15. 2003 წლის 17 ნოემბერს ბ-ნმა ჰინკერმა, ბ-ნმა აბაშიძემ და ბ-ნმა ხახუტაიშვილმა ბ-ნი ჭელიძის, სასამართლოში საქართველოს გენერალური წარმომადგენლის, მეშვეობით მიმართეს სასამართლოს მოსმენის გადავადების თხოვნით, რადგან აჭარის ადგილობრივ ხელისუფლებას არ ჰქონდა მომზადებისათვის საკმარისი დრო მას შემდეგ, რაც ცენტრალურმა მთავრობამ მიიღო დელეგაციაში აჭარის ადგილობრივი ხელისუფლების წარმომადგენელთა შეყვანის გადაწყვეტილება. 2003 წლის 18 ნოემბერს სასამართლოს პრეზიდენტმა არ დააკმაყოფილა ეს მიმართვა.

16. ამგვარად, 2003 წლის 19 ნოემბერს ადამიანის უფლებათა შენობაში, სტრასბურგში, გაიმართა საქმის მოსმენა (რეგლამენტის 59-ე მუხლის მე-3 პუნქტი).

სასამართლოს წინაშე გამოცხადდნენ:

(ა) მთავრობის სახელით:

ბ-ნი ლ. ჭელიძე, სასამართლოში საქართველოს გენერალური წარმომადგენელი;

ბ-ნი ა. აბაშიძე, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი სასამართლოს თავმჯდომარე;

ბ-ნი ვ. ხახუტაიშვილი, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი სასამართლოს თავმჯდომარის მოადგილე;

ბ-ნი ლ. ჰინკერი, ადვოკატი;

ბ-ნი გ. ნუსი, მრჩეველი.

(ბ) განმცხადებლის სახელით:

ქ-ნი ლ. მუხაშავერია,

ბ-ნი ზ. ხატიაშვილი, ადვოკატები;

ქ-ნი ვ. ვანდოვა,

ქ-ნი მ. გიოშვილი, მრჩეველები;

ბ-ნი დ. ასანიძე, განმცხადებლის ვაჟი.

სასამართლომ მოისმინა ქ-ნი მუხაშავერიას, ბ-ნი ჭელიძისა და ბ-ნი

ჰინკერის გამოსვლები და მათი პასუხები მოსამართლეთა მიერ დასმულ კითხვებზე.

17. გაითვალისწინა რა 2003 წლის ნოემბერში საქართველოში განვითარებული მოვლენები, რომლებმაც განაპირობა, კერძოდ, პრეზიდენტის, ბ-ნი ედუარდ შევარდნაძის, გადადგომა, 2003 წლის 28 ნოემბერს დიდი პალატის პრეზიდენტმა სთხოვა მხარეებს, ეცნობებინათ ნებისმიერი ისეთი ცვლილების შესახებ, რომელიც გავლენას მოახდენდა სასამართლოსათვის მათ მიერ უკვე წარდგენილ მიმოხილვებზე.

18. 2003 წლის 15 დეკემბერს, მას შემდეგ, რაც მიეცათ დამატებით ვადა, მხარეებმა წარმოადგინეს მიმოხილვები.

19. 2004 წლის 15 იანვარს მთავრობამ წარადგინა კომენტარები განმცხადებლის საჩივარზე, რომელიც ეხებოდა სამართლიან დაკმაყოფილებას, რეგლამენტის მე-60 მუხლის მე-3 პუნქტის შესაბამისად.

ფაქტები

I. საქმის გარემოებები

20. განმცხადებელი დაიბადა 1944 წელს საქართველოში. ამჟამად იგი იმყოფება პატიმრობაში ბათუმში, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის დედაქალაქში (საქართველო).

ა. განმცხადებლის პირველი მსჯავრდება და პრეზიდენტის მიერ შეწყალება

21. განმცხადებელი იყო ბათუმის, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის დედაქალაქის, მერი და აჭარის უზენაესი საბჭოს წევრი. იგი დაკავებული იქნა 1993 წლის 4 ოქტომბერს კერძო სანარმოში – ბათუმის თამბაქოს კომბინატში – უკანონო ფინანსური მაქინაციებისთვის და საბრძოლო იარაღის უკანონო ფლობისა და ტარებისათვის. მას მსჯავრი დაედო 1994 წლის 28 ნოემბერს და მაშინვე შეეფარდა რვა წლით თავისუფლების აღკვეთა; გამოცემული იქნა ბრძანებები მისი ქონების კონფისკაციისა და კომპანიისთვის მიყენებული მატერიალური ზარალის ანაზღაურების თაობაზე. 1995 წლის 27 აპრილს საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ საკასაციო წესით გამოტანილ განაჩენში დაადასტურა 1994 წლის 28 ნოემბრის ბრალდება უკანონო ფინანსური მაქინაციებისათვის, ხოლო სხვა ბრალდებები გააუქმა. იმის ნაცვლად, რომ სასჯელის მოხდის მიზნით ციხეში გადაეყვანათ, განმცხადებელი აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უშიშროების სამინისტროს საგამოძიებო იზოლაციაში დატოვეს პატიმრობაში.

22. 1999 წლის 1 ოქტომბრის №1200 განკარგულებით საქართველოს პრეზიდენტმა შეინყალა განმცხადებელი და სასჯელის დარჩენილი ორი წელი შეუცვალა გამოსაცდელი ვადით.

განკარგულების შესაბამისი დებულებები ასე იკითხება:

„... რომ შემდეგი პირები შეწყალებულ იქნენ:

1. თენგიზ დავითის ძე ასანიძე, დაბადებული 1944 წელს, მსჯავრდებული აჭარის ა/რ უმაღლესი სასამართლოს 1994 წლის 28 ნოემბრის განაჩენით, და საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 238-ე მუხლის მე-2 ნაწილის, 96¹ და 45-ე მუხლების საფუძველზე მისჯილი 8 წლიდან მოუხდელი 2 წელი შეეცვალოს პირობით 2 წლის გამოსაცდელი ვადით...;

2. ნ. ვ. გ., დაბადებული 1983 წელს...;

3. მ. ა. მ., დაბადებული 1953 წელს...“

23. პრეზიდენტის შეწყალების მიუხედავად, განმცხადებელი კვლავ რჩებოდა პატიმრობაში აჭარის უშიშროების სამინისტროს საგამოძიებო იზოლატორში.

24. ბათუმის თამბაქოს კომბინატმა დაუყოვნებლივ გაასაჩივრა პრეზიდენტის 1999 წლის 1 ოქტომბრის №1200 განკარგულება აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლეს სასამართლოში (შემდგომში „აჭარის უმაღლესი სასამართლო“) იმ მოტივით, რომ განკარგულება უკანონოდ იქნა მიღებული. ამგვარად, შეწყალების აღსრულება შეჩერებული იქნა ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის 29-ე მუხლის შესაბამისად.

25. 1999 წლის 11 ნოემბერს აჭარის უმაღლესმა სასამართლომ შეწყალება ბათილად მიიჩნია იმ საფუძველით, რომ ნორმატიული აქტით დადგენილი პროცედურები, რომლებიც დაცული უნდა ყოფილიყო საქართველოს პრეზიდენტის მიერ ამ უფლების განხორციელებამდე, არ იქნა დაცული.

26. აღნიშნული გადაწყვეტილება 1999 წლის 28 დეკემბერს გააუქმა საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ, რომელმაც, მაშინ მოქმედი სამოქალაქო კოდექსის 360-ე მუხლის შესაბამისად, საქმე გადასცა თბილისის საოლქო სასამართლოს ადმინისტრაციული სამართლისა და საგადასახადო საქმეთა კოლეგიას.

ხსენებული სასამართლოსათვის წარდგენილ არგუმენტაციაში ბათუმის თამბაქოს კომბინატი კვლავ ამტკიცებდა, რომ შეწყალება ეწინააღმდეგებოდა პრეზიდენტის 1998 წლის 13 მაისის ბრძანებულებას საქართველოს პრეზიდენტის მიერ შეწყალების უფლების განხორციელების წესების შესახებ და რომ განმცხადებელს ჯერ უნდა აენაზღაურებინა საწარმოსათვის მიყენებული ზიანი.

27. ამავდროულად, 1999 წლის 11 დეკემბერს განმცხადებელს ბრალი დაედო სისხლის სამართლის სხვა დანაშაულის ჩადენაში (იხ. წინამდებარე განაჩენის 33-ე და მომდევნო პუნქტები).

28. 2000 წლის 24 მარტის გადაწყვეტილებით თბილისის საოლქო სასამართლომ უარყო ბათუმის თამბაქოს კომბინატის სარჩელი დაუსაბუთებლობის მოტივით. სასამართლომ დაადგინა, რომ პროცედურული ხარვეზები (შენცალების კომისიის მოსაზრებისა და განმცხადებლის სინანულის არარსებობა), რომლებსაც ასაჩივრებდნენ, არ ხდიდა პრეზიდენტის ბრძანებას უკანონოს, ვინაიდან შეწყალების უფლება საქართველოს პრეზიდენტისთვის მინიჭებული აბსოლუტური კონსტიტუციური უფლებაა. გადაწყვეტილებაში ნათქვამი იყო, რომ, რამდენადაც განმცხადებლის შეწყალება არ ეხებოდა მატერიალური ზიანის დამატებით ანაზღაურებას, საწარმოს შეეძლო შემდგომი სამართალწარმოების აღძვრა ამ მიზნით; რაც შეეხება დანარჩენ საკითხებს, საწარმოს არ ჰქონდა პრეზიდენტის შეწყალების მართლზომიერების ან პრეზიდენტის ბრძანების კანონიერების გასაჩივრების საფუძველი. საოლქო სასამართლომ აღნიშნა, აგრეთვე, რომ, კანონმდებლობის შესაბამისად, საწარმოს არ შეეძლო მოეთხოვა განმცხადებლის წინააღმდეგ სისხლის სამართალწარმოების განახლება. სასამართლომ განაცხადა, რომ, მისი აზრით, განმცხადებლის პატიმრობა არღვევდა ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლ პუნქტს.

29. 2000 წლის 11 ივლისს საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ არ დააკმაყოფილა ბათუმის თამბაქოს კომბინატის საკასაციო საჩივარი დაუსაბუთებლობის საფუძველზე. მან აღნიშნა, რომ სადავო გადაწყვეტილება განმცხადებლის შეწყალების თაობაზე უცვლელად ტოვებდა განმცხადებლის ძირითად სასჯელს და საწარმოსათვის მიყენებული მატერიალური ზიანის ანაზღაურების ვალდებულებას, რაც იმით იყო განპირობებული, რომ სასჯელის დარჩენილი ორი წელი შეცვლილი იქნა პირობით ორი წლის გამოსაცდელი ვადით. საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ განაცხადა, რომ პრეზიდენტის შეწყალება ცალსახად ისახავდა მიზნად განმცხადებლის დაუყოვნებლივ გათავისუფლებას, მაგრამ არ ცვლიდა ძირითად და დამატებით სასჯელებს. რაც შეეხება საქართველოს პრეზიდენტის მიერ მსჯავრდებულთა შეწყალების უფლების გამოყენების თაობაზე წესების შეუსრულებლობას, უზენაესმა სასამართლომ დაადგინა, რომ 1998 წლის 13 მაისის ბრძანებულება ითვალისწინებდა ქვეყნის პრეზიდენტის კანცელარიის მუშაობის წესებსა და პრინციპებს და რომ მათ შეუსრულებლობას არავითარ შემთხვევაში არ შეეძლო ხელი შეეშალა საქართველოს პრეზიდენტისათვის შეწყალების კონსტიტუციური უფლების განხორციელებაში.

30. აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ადგილობრივ ხელისუფლებას განმცხადებელი 2000 წლის 11 ივლისის შემდეგაც ბათუმში, აჭარის

უშიშროების სამინისტროს საგამოძიებო იზოლაციაში ჰყავდა პატიმრობაში.

31. განმცხადებლის შეწყალების კანონიერების საკითხი პარლამენტის ბიურომ 2002 წლის 24 ივნისს გადასცა ცალკეული თანამდებობის პირების ქმედებათა კანონიერების შემსწავლელ დროებით საგამოძიებო კომისიას, რომელმაც 2002 წლის 26 სექტემბერს წარმოადგინა დასკვნა (იხ. წინამდებარე განაჩენის 72-ე და მომდევნო პუნქტები).

32. 2002 წლის 4 ოქტომბერს საქართველოს პრეზიდენტმა გამოსცა ბრძანებულება „მსჯავრდებულთა შეწყალების გამოყენების წესის შესახებ“ 1998 წლის 13 მაისის ბრძანებულებაში ცვლილებისა და დამატების შეტანის თაობაზე. ბრძანებულების ახალი მე-10.1 მუხლი საქართველოს პრეზიდენტს კონსტიტუციის 73-ე მუხლის 1-ლი პუნქტის „ო“ ქვეპუნქტის საფუძველზე ანიჭებდა უფლებამოსილებას, ამ ბრძანებულებით დადგენილ სხვა დამატებით მოთხოვნათა შესრულების გარეშე შეენწყალებინა მსჯავრდებული პირები.

ბ. განმცხადებლის მეორედ მსჯავრდება და შიმდგომი ბამართლება

33. 1999 წლის 12 ნოემბერს ბ-ნმა დავით ასანიძემ, განმცხადებლის ახლო ნათესავმა, რომელსაც 1996 წლის 20 სექტემბერს საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ 20 წლით თავისუფლების აღკვეთა მიუსაჯა, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის სატელევიზიო არხისთვის მიცემულ ინტერვიუში განაცხადა, რომ განმცხადებელი მისი ერთ-ერთი თანამონაწილე იყო.

34. აღნიშნული ინტერვიუს შემდეგ განმცხადებელს, რომელიც პრეზიდენტის 1999 წლის 1 ოქტომბრის შეწყალების შემდეგ კვლავ პატიმრობაში რჩებოდა, 1999 წლის 11 დეკემბერს ბრალი დაედო 1993 წელს კრიმინალური დაჯგუფების წევრობაში და ვ. გ.-ს, შინაგან საქმეთა სამინისტროს ხელვაჩაურის რაიონის (აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკა) პოლიციის უფროსის გატაცების მცდელობაში.

35. 1999 წლის 28 დეკემბერს ბათუმის პირველი ინსტანციის სასამართლომ ახალი ბრალდებების გამოძიების დასრულებამდე განმცხადებელი კვლავ პატიმრობაში დატოვა. განმცხადებლის თქმით, საქმის წინასწარი გამოძიება დამთავრდა 1999 წლის 29 დეკემბერს. საქმის მასალებმა ხუთი ტომი შეადგინა.

36. 2000 წლის 2 მარტის გადაწყვეტილებით საქართველოს გენერალურმა პროკურატურამ შეწყვიტა საქმის წარმოება იმ მოტივით, რომ განმცხადებლის ბრალდებას საფუძვლად არ ედო დასაბუთებული ფაქტები და რომ ვ. გ.-ს მკვლელობასთან დაკავშირებული ყველა გარემოება და მტკიცებულება შესწავლილი და დამოუკიდებლად შეფასებული იქნა საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მიერ 1996 წელს დ. ასანიძის წინააღმდეგ აღძრული სისხლის

სამართლის საქმის ფარგლებში. გენერალური პროკურატურის აზრით, რამდენადაც ვ. გ.-ს გატაცებასა და მკვლელობასთან დაკავშირებით საქმის სრულყოფილმა შესწავლამ არ გამოავლინა რაიმე მტკიცებულება, რომ განმცხადებელი იმ კრიმინალური დაჯგუფების წევრი იყო, რომელსაც ბ-ნი დავით ასანიძე ხელმძღვანელობდა, არ არსებობდა მომხდარიდან ექვსი წლის შემდეგ იმ საქმესთან დაკავშირებით მისი ბრალდების საფუძველი.

37. 2000 წლის 20 მარტს ბათუმის პირველი ინსტანციის სასამართლომ სამოქალაქო მხარის სარჩელის საფუძველზე გააუქმა ხსენებული გადაწყვეტილება. შესაბამისად, 2000 წლის 28 აპრილს აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის პროკურატურამ მიიღო გადაწყვეტილება განმცხადებლის წინააღმდეგ სისხლის სამართალწარმოების განახლების თაობაზე. ბრძანება წინასწარი გამოძიების დასრულების შესახებ მიღებული იქნა 2000 წლის 29 აპრილს.

38. განმცხადებელი წარდგა აჭარის უმაღლეს სასამართლოს წინაშე და უარყო ყველა ბრალდება. მისი მტკიცებით, მეორე ბრალდებას საფუძველად ედო შეთქმულება მისი დადანაშაულების მიზნით. განმცხადებელმა უარყო ბ-ნი დავით ასანიძესა და მის თანამონაწილეებთან (რომლებიც დაპატიმრებამდე აჭარის ტყეებში ემალებოდნენ მართლმსაჯულებას) რაიმე კავშირის არსებობა და აღნიშნა, რომ ვ. გ.-ს გატაცების მიზნით ისინი არ დაუქირავებია. ვ. გ. მოკლული იქნა ბ-ნი დავით ასანიძის დაჯგუფების მიერ და, ბრალდების სამი მოწმის მტკიცების საწინააღმდეგოდ, სახელმწიფო მოხელის გატაცება ვერ შეუწყობდა ხელს განმცხადებლის, როგორც ბათუმის მერის, ძალაუფლების განმტკიცებას. განმცხადებელმა სასამართლოს მიმართა თხოვნით, ეცნო მისი უდანაშაულობა.

39. აჭარის უმაღლესმა სასამართლომ დაადგინა, რომ თუმცა განმცხადებელმა უარყო დაჯგუფებისთვის დახმარების განწევა გატაცების საქმეში, რომელიც მსხვერპლის მკვლელობით დამთავრდა, მისი ბრალი დადგენილი იქნა ბრალდების სამი მოწმის: ბ-ნი დავით ასანიძის, კრიმინალური დაჯგუფების ხელმძღვანელის, და დაჯგუფების ორი წევრის, ბ-ნი მამუკა მოსიავასა და ბ-ნი თამაზ ჯინჭარაძის, ჩვენებებით. 1996 წლის 20 სექტემბერს სამივე აღნიშნულ პირს ბ-ნი თამაზ ასანიძესთან, განმცხადებლის ძმასთან, ერთად მსჯავრი დაედოთ, *inter alia*, ვ. გ.-ს მკვლელობაში.

40. განმცხადებლის სასამართლო პროცესზე მოეწყო ბ-ნი დავით ასანიძისა და განმცხადებლის დაპირისპირება. პირველის მტკიცებით, გატაცების განხორციელების მიზნით განმცხადებელმა იგი უზრუნველყო ფულადი სახსრებითა და ორი ავტომატური ცეცხლსასროლი იარაღით.

41. ბ-ნმა მოსიავამ განაცხადა, რომ არ იცნობდა განმცხადებელს და არასდროს შეხვედრია მას. მისი თქმით, მხოლოდ თვალი მოჰკრა განმცხადებელს, როდესაც თან ახლდა ბ-ნი დავით ასანიძეს მასთან შეხვედრისას, და მოისმინა, როგორ მისცა მითითება დავით ასანიძეს ვ. გ.-ს გატაცების თაობაზე.

42. განაჩენიდან ჩანს, რომ ბ-ნ ჯინჭარაძეს, მესამე მოწმეს, არ შეეძლო სასამართლოში გამოცხადება ავადმყოფობის მიზეზით, რის გამოც მოსამართლეებმა მას აჭარის უშიშროების სამინისტროს საგამოძიებო იზოლაციის უფროსის ოთახში მოუსმინეს. როგორც ჯინჭარაძემ განაცხადა, იგი არ იცნობდა განმცხადებელს და მხოლოდ ტელევიზიით ჰყავდა ნანახი. მან ბ-ნი დავით ასანიძის მეშვეობით გაიგო, რომ განმცხადებლის ძმამ, ბ-ნმა თამაზ ასანიძემ, ვ. გ.-ს მოკვლის მითითება მისცა დაჯგუფებას. ბ-ნ დავით ასანიძეს არ უნდოდა მკვლელობაში მონაწილეობის მიღება და იძულებული გახდა, შეხვედროდა განმცხადებელს, რომელიც, როგორც მან იცოდა, იდგა ამ შეთქმულების უკან. განმცხადებელმა ბ-ნ დავით ასანიძეს სწორედ ამ შეხვედრის დროს უთხრა, რომ არ არსებობდა ვ. გ.-ს ფიზიკური განადგურების აუცილებლობა, იგი მხოლოდ უნდა გაეტაცებინათ. 1993 წლის 2 ოქტომბერს დაჯგუფების სამი წევრი ბათუმის ქუჩაში ჩაუსაფრდა დაზარალებულს და განმცხადებლის მითითებების შესაბამისად მისი გატაცების მცდელობისას შემთხვევით მოკლა.

43. აჭარის უმაღლესმა სასამართლომ აღნიშნა, რომ განმცხადებლის ბრალეულობა დადასტურდა არა მხოლოდ სამი მოწმის ჩვენებებით, არამედ იმ ფაქტითაც, რომ ისინი მსჯავრდებულ იქნენ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მიერ 1996 წლის 20 სექტემბერს. ამ საკითხის თაობაზე შემდგომი არგუმენტაციის გარეშე აჭარის უმაღლესმა სასამართლომ დაასკვნა, რომ განმცხადებლის საქმესა და ბ-ნ დავით ასანიძისა და მისი თანაბრადებულების საქმეს შორის მჭიდრო კავშირიც რომ ყოფილიყო, განმცხადებლის საქმე წარმოადგენდა დამოუკიდებელ სისხლისსამართლებრივ ქმედებას, რომელიც მოიცავდა ბ-ნი დავით ასანიძის კრიმინალური დაჯგუფების საქმიანობაში მონაწილეობას და ვ. გ.-ს მკვლელობას. სასამართლოს აზრით, სისხლის სამართლის კანონმდებლობის მიხედვით განმცხადებელი უშუალოდ იყო პასუხისმგებელი ამ მოვლენებზე.

44. შესაბამისად, 2000 წლის 2 ოქტომბერს განმცხადებელს მსჯავრი დაედო და შეეფარდა 12 წლით თავისუფლების აღკვეთა მკაცრი რეჟიმის სასჯელალსრულების დაწესებულებაში.

45. აჭარის უმაღლესმა სასამართლომ აღნიშნა, რომ განმცხადებელი პატიმრობაში იყო 1993 წლის 4 ოქტომბერს მისი დაკავებიდან მთელი ამ ხნის განმავლობაში და იგი პრეზიდენტის 1999 წლის 1 ოქტომბრის შეწყალების შემდეგაც არ გაუთავისუფლებიათ. შესაბამისად, განმცხადებელი სასჯელს 1993 წლის 4 ოქტომბრიდან იხდის.

46. განმცხადებელმა საკასაციო საჩივრით მიმართა საქართველოს უზენაეს სასამართლოს. ცენტრალური ხელისუფლების ორგანოები რამდენჯერმე შეეცადნენ, მოსმენის დღისათვის განმცხადებელი ბათუმიდან თბილისში ყოფილიყო გადაყვანილი. საქართველოს იუსტიციის მინისტრმა

საქართველოს სახელმწიფო უშიშროების მინისტრისა და სახალხო დამცველის მეშვეობით სთხოვა აჭარის ხელისუფლებას, უზრუნველყო განმცხადებლის დედაქალაქში გადაყვანა, მაგრამ უშედეგოდ.

47. 2001 წლის 29 იანვარს საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატამ განმცხადებლის დაუსწრებლად მოისმინა სააპელაციო საჩივარი, გააუქმა 2000 წლის 2 ოქტომბრის განაჩენი და გაამართლა განმცხადებელი.

48. სასამართლომ, *inter alia*, აღნიშნა:

„წინასწარი და სასამართლო გამოძიება მოცემულ საქმეზე წარმოებული კანონიერების უხეში დარღვევით. საქმეში არ მოიპოვება ის უტყუარი მტკიცებულებები, რომლებსაც უნდა ეყრდნობოდეს გამამტყუნებელი განაჩენი, ის წინააღმდეგობრივია, ეფუძნება სავარაუდო და ურთიერთგამომრიცხავ მოსაზრებებს და საქმის შედეგით დაინტერესებულ პირთა კანონის დარღვევით მიღებულ ჩვენებებს.

მსჯავრდებული თენგიზ ასანიძე წინასწარი და სასამართლო გამოძიების პროცესში წარდგენილ ბრალდებებში თავს დამნაშავედ არ ცნობდა, მიუთითებდა, რომ მის მიმართ ბრალდება ინსპირირებულია და რომ იგი დაინტერესებულ პირთა მსხვერპლია.

საკასაციო პალატა თვლის, რომ მსჯავრდებულის ზემოაღნიშნული ვერსია საქმის მასალებით უარყოფილი არ არის. დადგენილია, რომ დავით ასანიძეს, რომელიც თამაზ ასანიძესთან ერთად მსჯავრდებულ იქნა 1996 წლის 20 სექტემბრის განაჩენით და რომელიც ვაჟა გოგიტიძეზე განხორციელებულ თავდასხმაში კატეგორიულად ამხელდა თამაზ ასანიძეს, მაშინ არ მიუთითებია ამ დანაშაულში თენგიზ ასანიძის მონაწილეობის შესახებ. ამის თაობაზე მან განცხადება გააკეთა (ინტერვიუ მისცა) 1999 წლის 12 ნოემბერს აჭარის ა/რ ტელევიზიით, ე.ი. შემთხვევიდან 6 წლისა და ერთი თვის შემდეგ. ამ ინტერვიუში დავით ასანიძემ გამოხატა განაწყენება და აღშფოთება პრეზიდენტის მიერ თენგიზ ასანიძის შეწყალების გამო და ხელისუფლება თენგიზ ასანიძის „უცოდველ კრავად“ წარმოჩენის მცდელობაში დაადანაშაულა“.

49. უზენაესმა სასამართლომ დაადგინა, რომ გამოძიების ორგანოებსა და საქმის განმხილველ პირველი ინსტანციის სასამართლოს არ უცდიათ, გამოერკვიათ, თუ რატომ იცდიდა დავით ასანიძე ამდენ ხანს, სანამ ამხელდა განმცხადებელს, და რატომ არ გააკეთა ეს თავის სასამართლო პროცესზე. ამის ნაცვლად აღნიშნულმა სტრუქტურებმა მხოლოდ დაადასტურეს: „დავით და თენგიზ ასანიძეებს ნორმალური ნათესაური ურთიერთობა ჰქონდათ და წარმოუდგენელია, რომ ბ-ნი დავით ასანიძის დაგვიანებული განცხადებები გაკეთებული ყოფილიყო რაიმე

პირადი ინტერესიდან გამომდინარე“. მაგრამ უზენაესი სასამართლოს აზრით, საქმის მასალებში არსებული მტკიცებულება საწინააღმდეგოზე მიუთითებდა და „არ იძლეოდა საფუძველს, გაკეთებულყო დასკვნა, თითქოს დავით ასანიძეს არ ჰქონდა არანაირი პირადი ინტერესი განმცხადებლის წინააღმდეგ განცხადების გასაკეთებლად ანდა თითქოს ამგვარი განცხადება დასაბუთებული იყო და სიმართლეს შეესაბამებოდა“. სასამართლომ აღნიშნა, რომ, განმცხადებლის თქმით, ბ-ნ დავით ასანიძესთან ურთიერთობა დაიძაბა საგვარეულო სასაფლაოს (სადაც დასაფლავებულნი არიან მათი მამები) გაყოფის თაობაზე დავის შედეგად. ბ-ნ დავით ასანიძეს 1999 წლის 20 სექტემბრის მოსმენაზე არ უარყვია ამ დავის არსებობა. შესაბამისად, უზენაესმა სასამართლომ დაადგინა, რომ ბ-ნი დავით ასანიძის მტკიცება მასსა და განმცხადებელს შორის არაჯანსაღი ურთიერთობის არარსებობის თაობაზე არ შეესაბამებოდა სიმართლეს.

50. სასამართლომ დაადგინა, რომ არ შეიძლებოდა განმცხადებელი დამნაშავედ ეცნოთ მხოლოდ იმ განცხადებების საფუძველზე, რომლებიც მოვლენებიდან ექვსი წლის შემდეგ ბ-ნმა დავით ასანიძემ გააკეთა.

51. უზენაესმა სასამართლომ აღნიშნა, რომ ბ-ნი დავით ასანიძის გარდა, ამ უკანასკნელის კრიმინალური დაჯგუფების საქმიანობაში მონაწილეობაში განმცხადებელი შემდგომში ბ-ნმა მოსიავამ და ბ-ნმა ჯინჭარაძემაც დაადანაშაულეს. ამასთანავე, ამ პირებმა განმცხადებელი მათი სასამართლო პროცესებიდან მხოლოდ რამდენიმე წლის შემდეგ ამხილეს. თუმცა ორივე მათგანმა აღნიშნა, რომ არ იცნობდნენ განმცხადებელს და გატაცებაში მისი მონაწილეობის ამბავი ბ-ნი დავით ასანიძისაგან იცოდნენ. უზენაესმა სასამართლომ დაადგინა, რომ ასეთ გარემოებებში ბ-ნი მოსიავასა და ბ-ნი ჯინჭარაძის განცხადებები არ შეიძლებოდა ყოფილიყო ნამდვილი და უტყუარი მტკიცებულება.

52. აღინიშნა, აგრეთვე, რომ ბ-ნი მოსიავას და ბ-ნი ჯინჭარაძის მტკიცებულებები განმცხადებლის მიერ ვ. გ.-ს გატაცების მიზნით დაჯგუფების ფულითა და ორი ავტომატური ცეცხლსასროლი იარაღით უზრუნველყოფის შესახებ არ იქნა დამტკიცებული.

53. განმცხადებლის საქმეზე პირველი ინსტანციის სასამართლოს მიერ გამოყენებული სხვა მტკიცებულების შესწავლისა და 1996 წლის სასამართლო პროცესზე ბ-ნი დავით ასანიძის მიერ მიცემულ ჩვენებებთან მისი შედარების შემდეგ უზენაესმა სასამართლომ დაადგინა:

„საბრალდებო დასკვნა და განაჩენი ემყარება მხოლოდ და მხოლოდ საქმის შედეგით დაინტერესებულ პირთა ჩვენებებს და მეტი მტკიცებულება სისხლის სამართლის საქმეში არ მოიპოვება. ეს კი იმაზე მიუთითებს, რომ თენგიზ ასანიძეს არ ჩაუდენია სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული ქმედება.“

54. გარდა ამისა, უზენაესმა სასამართლომ აღმოაჩინა სერიოზული პროცედურული ხარვეზები განმცხადებლის წინააღმდეგ მიმართული სისხლის სამართალწარმოებისას. სხვა საკითხების გარდა, უზენაესმა სასამართლომ აღნიშნა, რომ განმცხადებლის თხოვნა გატაცების ბრალდებასთან დაკავშირებით ბ-ნ დავით ასანიძესთან დაპირისპირების შესახებ პროკურატურის გამომძიებელმა 2000 წლის 6 მარტს იმ მოტივით არ დააკმაყოფილა, რომ ეს თხოვნა არ უკავშირდებოდა ბ-ნი დავით ასანიძის საქმეს და მიზნად ისახავდა სამართალწარმოების გაჭიანურებას. უზენაესი სასამართლოს აზრით, მოკვლევის ორგანოებმა სათანადოდ არ გამოიძიეს განმცხადებლის მამხილებელი ბრალდება.

55. უზენაესმა სასამართლომ აღნიშნა: „გასაჩივრებული განაჩენის შესაბამისად, მიუხედავად იმისა, რომ ეს საქმე რამდენადმე უკავშირდებოდა დავით ასანიძისა და მისი თანაბრალდებულების საქმეს, იგი დამოუკიდებელ სისხლისსამართლებრივ ქმედებას წარმოადგენდა. თუმცა იმავე განაჩენში ნათქვამია, რომ თენგიზ ასანიძის ბრალი, მის წინააღმდეგ სხვა მტკიცებულებების გარდა, დადასტურდა დავით ასანიძისა და მისი თანაბრალდებულების მსჯავრდებით, რაც უკვე კანონიერ ძალაში იყო შესული.“ უზენაესმა სასამართლომ ამის განცხადებისას ასევე აღნიშნა: „განაჩენში საერთოდ არ არის ახსნილი, როგორ დასტურდება თენგიზ ასანიძის ბრალი იმ განაჩენით, რომლითაც დავით ასანიძე და სხვები არიან მსჯავრდებულნი ... პოლიციის უფროსის ... განზრახ მკვლელობისათვის მაშინ, როცა თენგიზ ასანიძეს ბრალი მისი მოტაცების ორგანიზებაში დაედო.“ შესაბამისად, უზენაესი სასამართლოს აზრით, საქმის განმხილველ სასამართლოს ფაქტობრივად არ გადაუწყვეტია, როგორ უნდა განხილულიყო განმცხადებლის საქმე: როგორც ბ-ნი დავით ასანიძის საქმის შემადგენელი ნაწილი თუ როგორც დამოუკიდებელი სისხლისსამართლებრივი ქმედება.

ამგვარად, უზენაესმა სასამართლომ განმცხადებლის მსჯავრდება უკანონოდ მიიჩნია სხვა მიზეზებით, რომლებიც ეხება საქმის ფაქტობრივი გარემოებების არასწორ სამართლებრივ შეფასებას.

56. შესაბამისად, სასამართლომ დაადგინა:

„გაუქმდეს აჭარის ა/რ უმაღლესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა სასამართლო კოლეგიის 2000 წლის 2 ოქტომბრის განაჩენი თენგიზ დავითის ძე ასანიძის მიმართ და საქმე წარმოებით შეწყდეს სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული ქმედების არარსებობის გამო.

თენგიზ ასანიძე პატიმრობიდან დაუყოვნებლივ გათავისუფლდეს.

განაჩენი საბოლოოა და გასაჩივრებას არ ექვემდებარება.

განემართოს გამართლებულ თენგიზ ასანიძეს, რომ აქვს უფლება,

მოითხოვოს სისხლის სამართალწარმოების ორგანოების უკანონო და დაუსაბუთებელი მოქმედების შედეგად მიყენებული ზიანის ანაზღაურება.“

57. უზენაესი სასამართლოს პალატის თავმჯდომარემ 2001 წლის 29 იანვარს განმცხადებლის გამამართლებელი განჩინების სარეზოლუციო ნაწილი აღსასრულებლად გადასცა იუსტიციის მინისტრს, იუსტიციის სამინისტროს სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის თავმჯდომარესა და აჭარის უშიშროების სამინისტროს საგამოძიებო იზოლატორის უფროსს. პალატის თავმჯდომარემ აღნიშნულ პირებს აცნობა, რომ მოგვიანებით ისინი მიიღებდნენ განჩინების სამოტივაციო ნაწილს.

58. 2001 წლის 5 თებერვალს პალატის პრეზიდენტმა ზემოაღნიშნულ პირებს აღსასრულებლად გაუგზავნა განმცხადებლის გამამართლებელი განჩინების სამოტივაციო ნაწილი.

59. განჩინება არ აღსრულებულა და განმცხადებელი კვლავ აჭარის უშიშროების სამინისტროს საგამოძიებო იზოლატორში იმყოფება პატიმრობაში.

60. განმცხადებლის უკანონო პატიმრობა რამდენჯერმე იქნა გაკიცხული საქართველოს გენერალური პროკურატურის, სახალხო დამცველის, საქართველოს იუსტიციის სამინისტროსა და საქართველოს პარლამენტის იურიდიულ საკითხთა კომიტეტის მიერ. ისინი დაუკავშირდნენ აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის შესაბამის ადგილობრივ ხელისუფლებას განმცხადებლის დაუყოვნებლივ გათავისუფლების მიზნით.

61. 2001 წლის 20 აპრილისა და 22 მაისის წერილებით საქართველოს გენერალურმა პროკურატურამ განმცხადებლის მეუღლეს მისწერა:

„...თქვენი წერილის პასუხად გაცნობებთ, რომ საქართველოს გენერალური პროკურატურა ყველანაირად ცდილობს, უზრუნველყოს საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2001 წლის 29 იანვრის გადაწყვეტილების აღსრულება და გაათავისუფლოს თენგიზ ასანიძე უკანონო პატიმრობიდან.“

62. 2001 წლის 20 აპრილის წერილით საქართველოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარის მოადგილემ აცნობა განმცხადებლის მეუღლეს, რომ 2001 წლის 29 იანვრის განჩინების სარეზოლუციო ნაწილი იმავე დღეს ფაქსით გაეგზავნა აღსასრულებლად საქართველოს იუსტიციის მინისტრს, იუსტიციის სამინისტროს სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის თავმჯდომარეს, აჭარის უშიშროების სამინისტროს საგამოძიებო იზოლატორის უფროსსა და აჭარის უშიშროების სამინისტროს საპყრობილის უფროსს. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარის მოადგილემ განმცხადებლის მეუღლეს აცნობა, აგრეთვე, რომ განჩინების სამოტივაციო ნაწილი აღნიშნულ პირებს 2001 წლის 5 თებერვალს გაეგზავნათ ფოსტით. თავმჯდომარის მოადგილემ თავის წერილში ისიც აღნიშნა, რომ

2001 წლის 9 თებერვალს საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ მიიღო შეტყობინება, ხელმოწერილი აჭარის უშიშროების სამინისტროს საგამოძიებო იზოლაციორის უფროსის მიერ, რომლითაც ეს უკანასკნელი ადასტურებდა წერილის მიღებას.

63. 2001 წლის 18 მაისს სახალხო დამცველმა უშუალოდ ბ-ნ ასლან აბაშიძეს, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის მეთაურს, მიმართა წერილით:

„...თქვენმა ხელისუფლებამ ჯერ კიდევ არ მოახდინა რეაგირება ჩემს 2001 წლის 31 იანვრის რეკომენდაციაზე, თენგიზ ასანიძე კვლავ იმყოფება პატიმრობაში აჭარის უშიშროების სამინისტროს საგამოძიებო იზოლაციორში კანონიერების უხეში დარღვევით. ... „სახალხო დამცველის შესახებ“ კანონის შესაბამისად, როგორც ადმინისტრაციულ, ისე სისხლისსამართლებრივ სამართალდარღვევას წარმოადგენს სახალხო დამცველის რეკომენდაციების შეუსრულებლობა, თუ სახალხო დამცველმა ასეთი რეკომენდაცია მიიღო თავისი უფლებომოსილების განხორციელებისას. ... ამგვარად, გთხოვთ, შეასრულოთ ჩემი, როგორც სახალხო დამცველის, კანონიერი მოთხოვნები და დააყენოთ აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის საგამოძიებო იზოლაციორის უფროსისა და თავად მინისტრის პასუხისმგებლობის საკითხი.“

64. 2001 წლის 10 მაისს საქართველოს პარლამენტის იურიდიულ საკითხთა კომიტეტის თავმჯდომარემ მისწერა საქართველოს გენერალურ პროკურატურას:

„...2001 წლის 29 იანვრის გადაწყვეტილებით საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ გაამართლა თენგიზ ასანიძე. თუმცა იგი კვლავ იხდის სასჯელს აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის საგამოძიებო იზოლაციორის საკანში. ... ეს წარმოადგენს ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის შესახებ კონვენციის მე-5 მუხლის სერიოზულ დარღვევას. ... ამგვარად, გთხოვთ, მიიღოთ ყველა აუცილებელი ზომა იმ პირების დასასჯელად, რომლებსაც ზემოხსენებული სასამართლო განაჩენის აღუსრულებლობისათვის ეკისრებათ პასუხისმგებლობა.“

65. 2001 წლის 7 ივნისს საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს სასჯელალსრულების დეპარტამენტის თავმჯდომარემ შეატყობინა განმცხადებლის მეუღლეს, რომ მის ქმარს ჰქონდა სრული უფლება, საქართველოს წინააღმდეგ განაცხადით მიემართა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოსათვის. წერილში ნათქვამი იყო: „ვთვლით, რომ აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ხელისუფლება მოქმედებს კანონიერებისა და ადამიანის უფლებების უხეში დარღვევით.“

66. ცენტრალური ხელისუფლების ძალისხმევას, უზრუნველყო განმცხადებლის გათავისუფლება, წარმატება არ მოჰყოლია.

67. მთავრობის თქმით, 2001 წლის 3 სექტემბერს საქართველოს სამხედრო პროკურატურამ ბრძანა აჭარის უშიშროების სამინისტროს იმ თანამდებობის პირთა სამართალში მიცემა, რომლებიც სისხლის სამართლის კოდექსის შესაბამისად ეჭვმიტანილნი იყვნენ განმცხადებლის გამამართლებელი, 2001 წლის 29 იანვრის განჩინების აღუსრულებლობაში. სსენებული პირები პოლიციის მიერ იძებნებიან.

68. 2002 წლის 8 იანვრის წერილით განმცხადებლის ვაჟმა შეატყობინა სასამართლოს მამის ჯანმრთელობის გაუარესების შესახებ. 2001 წლის 4 დეკემბრით დათარიღებული სამედიცინო ცნობის მიხედვით, განმცხადებელს აწუხებდა გასტრიტი, გულის უკმარისობა და საყლაპავი მილის ანთება. ვინაიდან ყოველივე ეს სერიოზულ პრობლემებს უქმნიდა განმცხადებელს დიეტის თვალსაზრისით, მისი ვაჟი მოითხოვდა გადაუდებელ სამედიცინო დახმარებას.

69. 2003 წლის 28 მაისს მთავრობამ სასამართლოს გაუგზავნა ბ-ნი შვეარდნაძის მიერ ბ-ნი აბაშიძისთვის, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის მეთაურისთვის, 2003 წლის 4 მარტს გაგზავნილი წერილი, რომელშიც ნათქვამი იყო:

„თქვენ სახელმწიფოებრივად მოაზროვნე ბრძანდებით და ვფიქრობ, გაგებით მოეკიდებით არსებულ სიტუაციას.

როგორც თქვენთვის ცნობილია, ადამიანის უფლებათა ევროპის სასამართლო უახლოეს დღეებში გადაწყვეტს მთავარი სხდომის საკითხს ასანიძეთა საჩივრის განხილვის თაობაზე. მატერიალურ-მორალური ზიანის ასანაზღაურებლად ოჯახი სამ მილიონ ევროს ითხოვს. თითქმის ცხადია, რომ საქართველო ამ პროცესს წააგებს და ქვეყნის მიმართ მკაცრი სანქციები გატარდება.

შექმნილი მდგომარეობიდან გამოსავალი არსებობს. თუ ასანიძე გათავისუფლდება, ოჯახი თანახმაა, საჩივარი გამოიტანოს.

მე დარწმუნებული ვარ, ამ სიტუაციაში თქვენ იმ ერთადერთი სწორი გადაწყვეტილების მიღებას შეუწყობთ ხელს, რომელიც საქართველოს ინტერესებს შეესაბამება.“

70. 2003 წლის 3 აპრილს აჭარის უმაღლესი სასამართლოს თავმჯდომარემ საპასუხო წერილი გაუგზავნა საქართველოს პრეზიდენტს. იგი ბრალს სდებდა სახელმწიფოს მეთაურს, თითქოს მან თავშესაფარი მისცა აჭარელი წარმოშობის პირებს, რომლებიც გაიქცნენ ბათუმიდან თბილისში აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის მეთაურზე ტერორისტული თავდასხმების ორგანიზების მცდელობის მიზნით. შემდეგ მან პრეზიდენტის

ყურადღება მიაპყრო პარლამენტის კომისიის დასკვნას (იხ. წინამდებარე განაჩენის 72-ე და მომდევნო პუნქტები), რომელშიც ხაზგასმული იყო სამართალწარმოებისას დაშვებული ის მრავალი ხარვეზი, განმცხადებლის შეწყალება და გამართლება რომ განაპირობა. პარლამენტის კომისიის დასკვნაზე და ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-7 ოქმის მე-2 მუხლზე დაყრდნობით აჭარის უმაღლესი სასამართლოს თავმჯდომარემ საქართველოს პრეზიდენტს მიმართა წინადადებით განმცხადებლის სასამართლო პროცესის განახლების თაობაზე, რათა მისი საქმე განხილულიყო მოხსენებაში ჩამოყალიბებული საკითხების კუთხით.

71. წერილში ისიც აღინიშნა, რომ განმცხადებლის მიმართვა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოსათვის წარმოადგენდა მიმართვის უფლების ბოროტად გამოყენებას კონვენციის 35-ე მუხლის მე-3 პუნქტის შესაბამისად და რომ განმცხადებელს ამ კუთხით დახმარება აღმოუჩინეს საქართველოს გენერალურმა პროკურატურამ, სახალხო დამცველმა, საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ და ეროვნული უშიშროების საბჭომ. აჭარის უმაღლესი სასამართლოს თავმჯდომარემ აღნიშნა, აგრეთვე, რომ, რადგან პარლამენტის კომისია წარმოადგენდა ეროვნულ ხელისუფლებას კონვენციის მე-13 მუხლის შესაბამისად, განმცხადებელს არ შეეძლო ემტკიცებინა, თითქოს ამოწურა შიდასახელმწიფოებრივი მიმართვის საშუალებები 2002 წლის 26 სექტემბრამდე – კომისიის მიერ დასკვნის მიღებამდე. მიაპყრო რა საქართველოს პრეზიდენტის ყურადღება ამ საკითხს, აჭარის უმაღლესი სასამართლოს თავმჯდომარემ აღნიშნა, რომ საქართველოს იუსტიციის სამინისტრომ გაგზავნილი მიმოხილვით შეცდომაში შეიყვანა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო.

ბ. პარლამენტის კომისიის 2002 წლის 26 სექტემბრის დასკვნა და საქართველოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარის საპასუხო მიმოხილვა

1. პარლამენტის კომისიის დასკვნა

72. 2002 წლის 30 ივლისის წერილით მთავრობამ აცნობა სასამართლოს, რომ 2002 წლის 24 ივნისს საქართველოს პარლამენტის ცალკეული თანამდებობის პირების ქმედებათა კანონიერების შემსწავლელ დროებით საგამოძიებო კომისიას პარლამენტის ბიურომ დაავალა, გამოეკვლია ის გარემოებები, რომლებიც საფუძვლად დაედო შეწყალებას ასანიძის საქმეზე. კომისიამ, რომელიც შედგებოდა პარლამენტის წევრებისაგან, უნივერსიტეტის ლექტორებისა და პრაქტიკოსი იურისტებისაგან, დასკვნა 2002 წლის 26 სექტემბერს წარმოადგინა.

73. თუმცა მისი უფლებამოსილება შემოიფარგლებოდა პრეზიდენტის შეწყალების საკითხებით, კომისიამ გადაწყვიტა, გამოეკვლია ის გარემოებე-

ბიცი, რომლებშიც მოხდა განმცხადებლის მსჯავრდება, ხოლო სამართალწარმოების მეორე ეტაპზე – მისი გამართლება. დასკვნის შესავალში კომისიამ ჩამოაყალიბა ის მიზეზები, რომელთა გამოც გააფართოვა უფლებამოსილების სფერო. კერძოდ, მან განაცხადა: „იმის გათვალისწინებით, რომ აღნიშნული საკითხი [პრეზიდენტის შეწყალება] ერთ ცალკეულ პროცედურას ან სამართალწარმოებას არ წარმოადგენს და, ამავდროს, ყველა პროცედურა და წარმოება ერთმანეთთან მიზეზშედეგობრივად დაკავშირებული, კომისიამ სრულყოფილი სურათის წარმოსახვის მიზნით მიზანშეწონილად ჩათვალა, შეესწავლა მსჯავრდებულთ. ასანიძის ბრალდების საქმეთა ქრონოლოგია, სამართალწარმოების დინამიკა და გადაწყვეტილებათა მიღების საფუძვლიანობის საკითხები.“ ამგვარად, სახეზე იყო მოხსენების ორი სრულიად განსხვავებული ნაწილი: ერთი ეხებოდა პრეზიდენტის შეწყალების კანონიერებას, ხოლო მეორე – განმცხადებლის წინააღმდეგ მიმართული სისხლის სამართალწარმოებისას ქვეყნის სასამართლოების მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებებს.

ა) პრეზიდენტის შეწყალება

(i) პრეზიდენტის შეწყალების კანონიერება

74. 1998 წლის 12 ოქტომბერს ეროვნული უშიშროების საბჭომ განიხილა საკითხი პენიტენციურ სისტემაში გასატარებელ ღონისძიებათა შესახებ. საქართველოს პრეზიდენტის წინადადების გათვალისწინებით მიღებული იქნა გადაწყვეტილება, რომ იგი გამოიყენებდა შეწყალების უფლებას. სასჯელაღსრულების დანესებულებებს ეთხოვათ, შეესწავლათ მსჯავრდებულთა საქმეები და პრეზიდენტისათვის წარედგინათ შეწყალების ნებისმიერი თხოვნა საქმის მასალებსა და შესაბამისი მსჯავრდებულების დახასიათებასთან ერთად. შეწყალების თხოვნა უნდა წარედგინილიყო შემდეგი ფორმით:

„ბატონო პრეზიდენტო, ვინაიდან ჩემს დანაშაულს, გთხოვთ, მაპატიოთ სასჯელის დარჩენილი ვადა.“

პრეზიდენტმა განიხილა ხსენებული ფორმით წარედგინილი თხოვნები და მთელ რიგ შემთხვევებში გამოიყენა შეწყალების უფლება.

75. პარლამენტის კომისიამ დაადგინა, რომ 1999 წლის 15 იანვარს განმცხადებელმა საქართველოს პრეზიდენტს გაუგზავნა წერილი, რომლითაც ითხოვდა სასჯელის დარჩენილი ვადის პატიებას. ვინაიდან განმცხადებელმა თხოვნა არ წარმოადგინა ზემოხსენებული ფორმით, კომისიამ მიიჩნია, რომ მისი შეწყალება არ აკმაყოფილებდა ნორმატიული აქტით განსაზღვრულ მოთხოვნებს, რის გამოც იგი ბათილი იყო. ასევე აღმოჩენილი იქნა სხვა

შეუსაბამობებიც: „[განმცხადებლის] მასალები“ არ წარედგინა საქართველოს პრეზიდენტის მიერ დანიშნულ შეწყალების საკითხთა კომისიას, განმცხადებლის გვარი არ იყო შეტანილი შესაწყალებელ მსჯავრდებულ პირთა სიაში, რომელიც წარედგინა პრეზიდენტს აჭარის ხელისუფლების მიერ, და მისი თხოვნის შესაბამისად მასზე არ გაცემულა დახასიათება ან შუამდგომლობა აჭარის პენიტენციალური დაწესებულებებიდან.

76. კომისიამ დაადგინა, რომ პრეზიდენტის ერთ-ერთმა მრჩეველმა, ეროვნული უშიშროების საბჭოს მდივნის მოადგილემ, განმცხადებლის შეწყალებასთან დაკავშირებული დოკუმენტაცია მოქმედი წესების დარღვევით მოამზადა და პრეზიდენტს მხოლოდ განმცხადებლის 1999 წლის 15 იანვრის წერილზე დაყრდნობით წარუდგინა. კომისიამ აღნიშნა, რომ, სისხლის სამართლის საპროცესო ნორმების შესაბამისად, შეწყალების თხოვნა უნდა გადასცემოდა სასამართლოს და არა საქართველოს პრეზიდენტს.

77. კომისიის აზრით, თუნდაც თუ დავუშვებთ, რომ საქართველოს პრეზიდენტს ჰქონდა განმცხადებლის შეწყალების უფლებამოსილება ნორმატიული აქტებით განსაზღვრული წესის (რომელიც ითვალისწინებდა შეწყალების თხოვნების განხილვას ჯერ კომპეტენტური ორგანოს მიერ) დაუცველად, გადაწყვეტილება მიღებული იქნა 1999 წლის ოქტომბრის არჩევნებამდე ცოტა ხნით ადრე და აშკარად პოლიტიკური მოსაზრებებით იყო განპირობებული.

(ii) პრეზიდენტის შეწყალების აქტის განხილვა სასამართლოს მიერ

78. კომისიამ მიიჩნია, რომ თბილისის საოლქო სასამართლოსა და საქართველოს უზენაესი სასამართლოს, შესაბამისად, 2000 წლის 24 მარტისა და 11 ივლისის განაჩენებში მითითებული მოტივები არ შეესაბამება ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსის მე-60 და 61-ე მუხლებს, რომლებიც ამომწურავად განსაზღვრავს ადმინისტრაციული აქტების ბათილად და ძალადაკარგულად გამოცხადების სამართლებრივ საფუძვლებს. კომისიის აზრით, სასამართლოთა განაჩენების შედეგად მოხდა არასწორი ინტერპრეტირება კონსტიტუციის 42-ე მუხლისა, რომლის შესაბამისად ყველა ადამიანს შეუძლია სასამართლოსათვის მიმართვა საკუთარ უფლებათა დასაცავად.

79. კომისიამ აღნიშნა, რომ ქვეყნის კანონმდებლობის მიხედვით პრეზიდენტის შეწყალება ადმინისტრაციული აქტია, რომელიც ადმინისტრაციულ სასამართლოებში უნდა იქნეს განხილული. რამდენადაც პრეზიდენტის მიერ განმცხადებლის შეწყალება გასაჩივრებული იქნა სასამართლოებში, იგი ძალაში შევიდა მხოლოდ 2000 წლის 11 ივლისს – უზენაესი სასამართლოს მიერ გადაწყვეტილების მიღების შემდეგ.

80. კომისიამ გააკრიტიკა თბილისის საოლქო სასამართლოს მიერ 2000 წლის 24 მარტს მითითებული საფუძველი, რომლითაც მან უარი თქვა

ბათუმის თამბაქოს კომბინატის საჩივრის განხილვაზე. კერძოდ, კომისიის აზრით, თბილისის საოლქო სასამართლოს გადაწყვეტილება სცილდება სასარჩელო დავის საგანს, ვინაიდან საწარმოს არ სურდა განმცხადებლის წინააღმდეგ სისხლისსამართლებრივი დევნის განახლება. ამიტომ საოლქო სასამართლოს არ უნდა გამოეტანა გადაწყვეტილება განმცხადებლის ხანგრძლივი პატიმრობის კანონიერებასთან დაკავშირებით. რამდენადაც ხსენებული ორი საკითხი შედიოდა სისხლის სამართლის და არა ადმინისტრაციული სასამართლოს იურისდიქციაში, კომისიამ მიიჩნია, რომ თბილისის საოლქო სასამართლო პრეზიდენტის გასაჩივრებული აქტის კანონიერების განხილვით უნდა შემოფარგლულიყო.

81. გარდა ამისა, კომისიამ აღნიშნა, რომ პრეზიდენტის შეწყალება ეხებოდა მხოლოდ ციხეში პატიმრობას და არა განმცხადებლის ვალდებულებას, ბათუმის თამბაქოს კომბინატისათვის გადაეხადა კომპენსაცია მიყენებული მატერიალური ზარალისათვის. ამდენად, თბილისის საოლქო სასამართლოს უნდა განეხილა პრეზიდენტის შეწყალების სამართლებრივი შედეგებიც დამატებით სასჯელთან მიმართებაში.

ბ) განმცხადებლის გამართლება

82. კომისიის აზრით, სამართალწარმოების მეორე სერია, რომლითაც განმცხადებელი გამართლებული იქნა, მსგავსად პირველისა, განხორციელდა სხვადასხვა პროცედურული ხარვეზებით როგორც გამოძიების, ასევე სასამართლო განხილვის დროს. გარდა ამისა, საქმის განმხილველ სასამართლოებს არ უცდიათ, გაერკვიათ გამოძიების დროს გაკეთებული ურთიერთსაწინააღმდეგო განცხადებები ან ღრმად შეესწავლათ საქმის სპეციფიკური გარემოებები. კომისიის აზრით, ეს გარემოებები „უნდა განხილულიყო, როგორც მტკიცებულებები, და უნდა მომხდარიყო მათი შეფასება სიმართლის დასადგენად“.

83. ამ საკითხის გასარკვევად კომისიამ დეტალურად შეისწავლა სხვადასხვა მტკიცებულებები და განცხადებები, რომლებიც მოპოვებული იქნა, *inter alia*, შინაგან საქმეთა სამინისტროს თანამშრომლის მკვლელობაში ბრალდებული ბ-ნი დავით ასანიძის, ბ-ნი თამაზ ასანიძის, ბ-ნი ნოდარ შოთაძისა და 14 თანაბრალდებულის წინააღმდეგ მიმართული სისხლის სამართალწარმოების დროს (იხ. წინამდებარე განაჩენის 33-ე და მომდევნო პუნქტები).

84. ამგვარად, კომისიამ დაადგინა, რომ 1996 წელს საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მიერ საქმის განხილვისას ბ-ნ დავით ასანიძესა და ბ-ნ შოთაძეს „ჭეონდათ მცდელობა, ... ემხილებინათ“ განმცხადებელი როგორც ბ-ნ აბაშიძეზე, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის მეთაურზე, თავდასხმის ერთ-ერთი ორგანიზატორი. კომისიის აზრით, საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეებს, რომლებმაც განიხილეს განმცხადებლის

სააპელაციო საჩივარი და „რეაგირება არ მოახდინეს ბ-ნი დავით ასანიძისა და ბ-ნი ნოდარ შოთაძის მცდელობებზე, მიიმე დანაშაულის ჩადენაში ემხილებინათ განმცხადებელი“, უნდა აღეძრათ „სისხლის სამართლის ახალი საქმე იმ დროს (ანუ 1993 წელს) მოქმედი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 257-ე მუხლის შესაბამისად“.

85. კომისიამ მიიჩნია, რომ სიმართლის დადგენისათვის მნიშვნელოვანი ზოგიერთი დეტალის დაზუსტების მიზნით საქართველოს უზენაეს სასამართლოს უნდა მოესმინა არა მარტო გამოძახებული მოწმეებისათვის, არამედ ბ-ნი დავით ასანიძისთვისაც, რომელიც უნდა დაკითხულიყო 1996 წელს მისი საქმის განმხილველ მოსამართლესთან არაოფიციალური შეხვედრის თაობაზე, და მოსამართლისთვისაც. უნდა დადგენილიყო, ვის მიერ და რა გარემოებებში იქნა ჩანერილი სხდომა, რომელზეც ბ-ნმა დავით ასანიძემ არაოფიციალურად დაადანაშაულა განმცხადებელი დაჯგუფების საქმიანობაში მონაწილეობაში, უნდა გარკვეულიყო, აგრეთვე, რატომ არ მიუთითა ხსენებულმა მოსამართლემ ეს საკითხი 1996 წლის 20 სექტემბრის განაჩენში.

86. კომისიამ გააკრიტიკა უზენაესი სასამართლო იმის გამო, რომ არ მოისმინა იმ სხვა ორი ადამიანის ჩვენება, რომლებიც ასევე ამხილეს ბ-ნმა დავით ასანიძემ და განმცხადებლის ვაჟმა. კომისიამ მიიჩნია, რომ უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეებს, რომლებმაც მოისმინეს განმცხადებლის საქმე, უნდა მიეღოთ ბრძანება ექსპერტის დასკვნის მოპოვების თაობაზე, რათა დადგენილიყო, ვის მიერ და როდის იქნა შეძენილი ცეცხლსასროლი იარაღი, საბრძოლო მასალა და ტექნიკური აღჭურვილობა, რომელიც 1996 წელს იქნა ამოღებული ბ-ნი დავით ასანიძის საქმეზე. მოსამართლეებს არც იმის გარკვევა უცდიათ, თუ რატომ არ მიიღო პროკურორმა ბრძანება განმცხადებლის საქმისა და ბ-ნი დავით ასანიძის საქმის გაერთიანების შესახებ.

87. და ბოლოს, კომისიამ დაადგინა, რომ საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ „არ გააგზავნა გამოძიებაში ბრალდების საქმე“ და რომ მას „არ უნდა მიეღო გამამართლებელი გადაწყვეტილება, რომელიც იყო უკანონო, არასამართლიანი და ეფუძნებოდა არასაკმარისად გამოძიებულ ფაქტებს.“

88. კომისიის აზრით, „საქმის შესწავლისას ახლად აღმოჩენილი გარემოებები თავისი მნიშვნელობით მოითხოვდა გამოკვლევას და შეფასებას“. ეს კი იმაზე მიუთითებდა, რომ „ჯერ კიდევ არ იყო ამონაწერი სამართლებრივი საშუალებები საქმესთან დაკავშირებით საბოლოო ქვეყნარტების დასადგენად“. სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 593-ე მუხლის მე-2 პუნქტის (გ) ქვეპუნქტისა და 539-ე მუხლის საფუძველზე კომისიამ მიიჩნია, რომ განმცხადებლის სასამართლო პროცესი უნდა განახლებულიყო.

89. 2003 წლის 25 მარტს საქართველოს გენერალურმა პროკურატურამ არ დააკმაყოფილა სამოქალაქო მხარის თხოვნა განმცხადებლის საქმის განახლებისა და პარლამენტის კომისიის დასკვნის საფუძველზე თავიდან განხილვის შესახებ. გენერალურმა პროკურატურამ დაადგინა, *inter alia*, რომ

დასკვნაში ჩამოყალიბებული მოსაზრებები არ წარმოადგენდა ახლად აღმოჩენილ გარემოებებს, რის გამოც შესაძლებელი იქნებოდა განმცხადებლის საქმის განახლება. ახლად აღმოჩენილი გარემოებების არარსებობისას უზენაესი სასამართლოს განაჩენი საბოლოო იყო და არ ექვემდებარებოდა გასაჩივრებას საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად.

2. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარის მიმოხილვა

90. 2002 წლის 8 ნოემბერს საქართველოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარემ საქართველოს პრეზიდენტს წარუდგინა თავისი მოსაზრებები პარლამენტის კომისიის 2002 წლის 26 სექტემბრის დასკვნის თაობაზე.

91. მან დასკვნა შეაფასა, როგორც „ტენდენციური“, „მიკერძოებული“, „არაკონსტიტუციური“ და „მცდარი“. უპირველეს ყოვლისა, უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარემ აღნიშნა, რომ პარლამენტის კომისია მოქმედებდა უფლებამოსილების გადამეტებით და იმ გარემოებათა შესწავლის ნაცვლად, რომლებშიც განმცხადებელი იქნა შეწყალებული, განიხილა ქვეყნის ყველაზე მაღალი ინსტანციის სასამართლოს გადანყვეტილება. კომისიის ქმედება ეწინააღმდეგებოდა უფლებამოსილებათა გამიჯვნის ძირითად კონსტიტუციურ ნორმებს. დასკვნა ძირს უთხრიდა დემოკრატიისა და კანონის უზენაესობის ცნებებს. უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარემ აღნიშნა, რომ, კონსტიტუციის მიხედვით, არავის აქვს უფლება, მოსამართლეს მოსთხოვოს ახსნა-განმარტება საქმესთან დაკავშირებით. პარლამენტის კომისიის მხრიდან კრიტიკა სასამართლოს საბოლოო გადანყვეტილებისა, რომელიც არ ყოფილა გასაჩივრებული, მხოლოდ დააბრკოლებდა გადანყვეტილების აღსრულებას და ხელყოფდა სასამართლო ხელისუფლების რეპუტაციას.

ა) პრეზიდენტის შეწყალება

92. რაც შეეხება კომისიის დასკვნას პრეზიდენტის შეწყალების თაობაზე, საქართველოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარემ, უპირველეს ყოვლისა, აღნიშნა, რომ საქართველოს პრეზიდენტისთვის კონსტიტუციით მინიჭებული შეწყალების უფლება არის აბსოლუტური და ცალსახა და ხორციელდება იმ წესებისგან დამოუკიდებლად, რომლებიც ადგენს პრეზიდენტის კანცელარიის მიერ შეწყალების შესახებ თხოვნების განხილვის პრინციპებს. გარდა ამისა, უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარემ აღნიშნა, რომ შეწყალება წარმოადგენს ჰუმანურობის უმაღლეს გამოხატულებას და რომ ბევრ ქვეყანაში არ არსებობს მისი გასაჩივრების უფლება. ის ფაქტი, რომ განმცხადებლის თხოვნა შეწყალების თაობაზე არ იქნა წინასწარ განხილული პრეზიდენტის დანიშნული შეწყალების საკითხთა კომისიის მიერ, არ ხდის

შენცალებას უკანონოს, განსაკუთრებით იმიტომ, რომ, როგორც ამას ადგილი ჰქონდა განმცხადებლის საქმეში, აჭარის ციხის ხელმძღვანელობისაგან საქმის მასალებისა და დეტალების მოძიება სირთულეებთან იყო დაკავშირებული. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარემ ასევე მიუთითა, რომ ამ საქმეში შეწყალება წარმოადგენდა წლების განმავლობაში უკანონო პატიმრობაში მყოფი მსჯავრდებული პირისათვის სამართლიანობის აღდგენის მცდელობას.

93. უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარემ აღნიშნა, აგრეთვე, რომ დასკვნის ნაწილი, რომელიც ეხებოდა აჭარის უმაღლესი სასამართლოს 1999 წლის 11 ნოემბრის განაჩენს, პროცესუალური ხარვეზების გამო პრეზიდენტის შეწყალებას ბათილად და ძალადაკარგულად რომ აცხადებდა, არ შეესაბამებოდა სინამდვილეს. მან მიუთითა, რომ 1999 წლის 11 ნოემბერს ახალი ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსი ჯერ არ იყო ძალაში შესული და რომ სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 360-ე მუხლის (დებულება, რომელიც იმ დროისათვის გამოიყენებოდა გასაჩივრებულ ადმინისტრაციულ საქმეებზე) შესაბამისად, თბილისის საოლქო სასამართლოს ჰქონდა პრეზიდენტის აქტების განხილვის ექსკლუზიური ტერიტორიული იურისდიქცია. როგორც საქართველოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარემ აღნიშნა, კომისიამ, სამწუხაროდ, არ ახსენა ის ფაქტი, რომ აჭარის უმაღლესმა სასამართლომ 1999 წლის 11 ნოემბერს, მაშინ მოქმედი კანონმდებლობის დარღვევით, თავის თავზე აიღო საქართველოს პრეზიდენტის შეწყალების გადასინჯვის იურისდიქცია.

ბ) განმცხადებლის გამართლება

94. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარემ მიმოხილვაში აღნიშნა, რომ პარლამენტის კომისიას, რომელმაც განმცხადებლის გამამართლებელი განაჩენი მიკერძოებულად, არასრულად და უკანონოდ მიიჩნია, არც ერთხელ არ უხსენებია განმცხადებლის ინტერესები ან მისი უკანონო პატიმრობა. უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარის აზრით, ასეთი გზით კომისია ცდილობდა, დაესაბუთებინა განმცხადებლის ხანგრძლივი პატიმრობა მიუხედავად მისი გამართლების ფაქტისა.

95. კომისიამ საკუთარი ინიციატივით გადაწყვიტა განმცხადებლის გამამართლებელი განაჩენის გადასინჯვა, მაგრამ არ წამოუყენებია ცალსახა დასაბუთებული არგუმენტი, რომელიც განმცხადებლის ბრალზე მიუთითებდა. კომისიას არც ის დაუმტკიცებია, რომ უზენაეს სასამართლოს გამამტყუნებელი განაჩენი უნდა გამოეტანა მისთვის წარდგენილი მტკიცებულების საფუძველზე. პირიქით, კომისიას არ დაუნახავს არანაირი პრობლემა იმაში, რომ გამართლებული ბრალდებული პატიმრობაში იმყოფებოდა იმ დროს, როდესაც მისი დამნაშავეობისა თუ უდანაშაულობის საკითხი თავიდან იხილებოდა ახალი გარემოებების ქრილში. ეს კი, როგორც უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარემ დასკვნაში აღნიშნა, „სრულიად უკანონო“.

96. უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარის თქმით, კომისიას, სამწუხაროდ, არ უხსენებია, რომ მსჯავრდების შემდეგ განმცხადებელი კანონმდებლობის დარღვევით იმყოფება პატიმრობაში აჭარის უშიშროების სამინისტროს საგამოძიებო იზოლატორში. როგორც უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარემ აღნიშნა, ბ-ნი დავით ასანიძე, რომლის სატელევიზიო განცხადებებს, კომისიის აზრით, უნდა დაერქვარებინა განმცხადებლის მსჯავრდება, ოცნლიან პატიმრობას იხდის იმავე ციხეში.

97. დასკვნის ის ნაწილი, რომელშიც კომისიამ დაადგინა, რომ განმცხადებელს არ ექნებოდა ამონურული სამართლებრივი საშუალებები, სანამ მისი საქმე არ განახლდებოდა პარლამენტის კომისიის მიერ აღმოჩენილი ახალი გარემოებების გამო, უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარემ მიიჩნია „სამართლებრივი გამოგონების შედეგად“. მან წამოაყენა რეკომენდაცია დასკვნის სხვადასხვა უცხო ენაზე თარგმნის თაობაზე, რათა ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო ორგანიზაციებს შეძლებოდათ მისი წაკითხვა.

98. უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარემ სინანული გამოთქვა, რომ პარლამენტის კომისია დაექვემდებარა სხვადასხვა ჯგუფების მხრიდან პოლიტიკურ ზეწოლას იმის მაგივრად, რომ ხელი შეეწყოს მართლმსაჯულების უზენაესობისათვის, რისი სურვილიც დასკვნის ბოლოს თავად აქვს გამოხატული.

99. დასასრულს საქართველოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარემ აღნიშნა, რომ გამართლების შემდეგ განმცხადებლის ხანგრძლივი პატიმრობის საკითხს სტრასბურგის სასამართლოს გადასცემდა განსასჯელად.

II. შესაბამისი შიდასახელმწიფოებრივი და საერთაშორისო სამართალი

ა. აჭარის („ბათუმის ოლქის“) სტატუსის განვითარება და საქართველოს 1921 წლის კონსტიტუცია

100. 1080-იან წლებში აჭარა, „ქართველთა სამეფოდ“ ცნობილი ბაგრატიონთა სამეფოს ნაწილი, დაიპყრეს სამხრეთიდან შემოსულმა სელჩუკებმა, 1570-იან წლებში კი – ოტომანთა იმპერიამ. ჩამოყალიბდა ზემო და ქვემო აჭარის საფაშოები, პროვინცია შეუერთდა ჩილდირის ვილაეთს (ახალციხე). ამის შემდეგ სხვადასხვა დროს რეგიონისთვის იბრძოდნენ ოტომანები და ქართველთა მოსაზღვრე სამთავროები. 1829 წლის 2 სექტემბერს მეფის რუსეთსა და ოტომანთა იმპერიას შორის დადებული ადრიანოპოლისის ხელშეკრულების IV მუხლის თანახმად, აჭარა უკანასკნელს მიეკუთვნა.

101. 1878 წლის 13 ივლისს რუსეთსა და ოტომანთა იმპერიას შორის დადებული ბერლინის ხელშეკრულების LVIII მუხლის თანახმად:

„ოსმალეთი სთანხმდება დაუთმოს რუსეთის იმპერიას აზიაში არდაგანის, ყარსისა და ბათომის ტერიტორიები ამ უკანასკნელის პორტთან ერთად.“

102. ერთის მხრივ, დიდ ბრიტანეთსა და მის მოკავშირეებს, და, მეორეს მხრივ, თურქეთს შორის 1918 წლის 30 ოქტომბერს მუდროსში დადებული ზავის ხელშეკრულების XI და XV მუხლების თანახმად:

„XI. ტრანსკავკასიის ... ნაწილის თურქეთის ჯარების მიერ ევაკუაციის შესახებ ბრძანება უკვე გაცემულია, დანარჩენი ნაწილის ევაკუაცია, თუ ამას მოითხოვენ მოკავშირეები, მოხდება იქ არსებული სიტუაციის შესწავლის შემდეგ.“

„XV. ... ეს პირობა, რომელიც ეხება ბათომის მოკავშირეთა მიერ ოკუპაციას...“

103. ერთის მხრივ, გერმანიას, ავსტრია-უნგრეთს, ბულგარეთსა და თურქეთს, და, მეორეს მხრივ, რუსეთს შორის დადებული 1918 წლის 3 მარტის ბრესტ-ლიტოვსკის ზავის ხელშეკრულების თანახმად:

„IV... ამგვარადვე არდაგანის, ყარსისა და ბათომის ოლქები დაყოვნების გარეშე გათავისუფლებულ უნდა იქნეს რუსეთის ჯარებისაგან. რუსეთი არ ჩაერევა ამ ოლქების ეროვნული და საერთაშორისო ურთიერთობების რეორგანიზაციაში, მაგრამ რეორგანიზაციის განხორციელების უფლებას უტოვებს ამ რაიონების მოსახლეობას სხვა მეზობელ სახელმწიფოებთან, განსაკუთრებით თურქეთთან, შეთანხმების გზით.“

104. საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის 1921 წლის 21 თებერვლის კონსტიტუციის 107-ე მუხლის მიხედვით:

„საქართველოს რესპუბლიკის განუყოფელ ნაწილებს – აფხაზეთის სოხუმის ოლქს, სამუსლიმანო საქართველოს (ბათომის მხარე) და ზაქათალას ზაქათალის ოლქს, ენიჭებათ ადგილობრივ საქმეებში ავტონომიური მმართველობა.“

105. 1921 წლის 16 მარტს რუსეთსა და თურქეთს შორის ხელმოწერილი მოსკოვის შეთანხმების მე-2 მუხლის მიხედვით:

„ოსმალეთი სთანხმდება დაუთმოს საქართველოს სიუზერენიტეტი ბათომის ნავთ-სადგურზე, და იმ ტერიტორიაზე, რომელიც მდებარეობს ამ ხელშეკრულების პირველ მუხლში ნაჩვენები საზღვრის ჩრდილოეთით და რომელიც შედიოდა ბათომის ოლქში ... იმ პირობით რომ

ა) ამ ტერიტორიების მოსახლეობა ისარგებლებს ფართო ავტონომიით

ადმინისტრაციულის მხრით, რომელიც უზრუნველყოფს თითოეული თემის კულტურულ და სარწმუნოებრივ უფლებებს და რომ მოსახლეობას მიეცემა საშვალეა დაადგინოს ისეთი საადგილ-მამულო კანონი, რომელიც ეთანხმება მის სურვილებს...”

106. 1921 წლის 16 ივლისს აჭარას მიენიჭა საბჭოთა სოციალისტური ავტონომიური რესპუბლიკის სტატუსი. იგი შედიოდა საქართველოს საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის (სსრ) შემადგენლობაში.

107. 1921 წლის 13 ოქტომბერს, ერთის მხრივ, ოსმალეთის მთავრობასა და, მეორეს მხრივ, აზერბაიჯანის, სომხეთისა და საქართველოს სოციალისტური რესპუბლიკების მთავრობებს შორის დადებული ყარსის ხელშეკრულების მე-6 მუხლის მიხედვით:

„ოსმალეთი სთანხმდება დაუთმოს საქართველოს სიუზერენიტეტი ბათომის ნავთ-სადგურსა და ქალაქზე, და იმ ტერიტორიაზე, რომელიც მდებარეობს ამ ხელშეკრულების მეოთხე მუხლში ნაჩვენები საზღვრის ჩრდილოეთით და რომელიც შედიოდა ბათომის ოლქში, იმ პირობით რომ

I) მოსახლეობა ამ ადგილებსა, რომელიც ნაჩვენებია ამ მუხლში, ისარგებლებს ფართო ავტონომიით ადმინისტრაციულის მხრით, რომელიც უზრუნველყოფს თითოეული თემის კულტურულ და სარწმუნოებრივ უფლებებს და რომ მოსახლეობას მიეცემა საშვალეა დაადგინოს ისეთი საადგილ-მამულო კანონი, რომელიც ეთანხმება მის სურვილებს;

II) ოსმალეთს მიეცემა თავისუფალი ტრანზიტი ყოველგვარი საქონლის, რომელიც იგზავნება ოსმალეთში ან ოსმალეთიდან ბათომის ნავთსადგურის გზით უბაყოთ, რაიმე ხარჯებით დაუბეგრავათ, და ოსმალეთს მიეცემა უფლება ისარგებლოს ბათომის ნავთ-სადგურით სპეციალური ხარჯების გადაუხდელად.

ამ მუხლის ცხოვრებაში გასატარებლად, ამ ხელშეკრულების ხელის მოწერის შემდეგ დაუყონებლივ, შესდგება კომისია ორივე დაინტერესებულ მხარეთა წარმომადგენელთაგან.“

ბ. აჭარის სტატუსი 1995 წლის კონსტიტუციის მიხედვით

108. 1995 წლის 24 აგვისტოს, საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების კავშირის (სსრკ) დაშლიდან ოთხი წლის შემდეგ, საქართველოს პარლამენტმა მიიღო ახალი კონსტიტუცია, რომლის მე-2 მუხლის მე-3 პუნქტის თანახმად:

„საქართველოს ტერიტორიული სახელმწიფოებრივი მოწყობა განისაზღვრება კონსტიტუციური კანონით უფლებამოსილებათა გამიჯვნის

პრინციპის საფუძველზე ქვეყნის მთელ ტერიტორიაზე საქართველოს იურის-დიქციის სრულად აღდგენის შემდეგ.“

109. კონსტიტუციაში ცვლილება შეიტანა 2000 წლის 20 აპრილის კონსტიტუციურმა კანონმა, რომელმაც ტერმინი „აჭარა“ შეცვალა „აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკით“ და კონსტიტუციის მე-3 მუხლს დაუმატა მე-3 პუნქტი:

„აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის სტატუსი განისაზღვრება საქართველოს კონსტიტუციური კანონით „აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის სტატუსის შესახებ“.

2002 წლის 10 ოქტომბერს საქართველოს პარლამენტმა მიიღო კონსტიტუციური კანონი, რომელიც შეიცავდა მსგავს ცვლილებებსა და დამატებებს აფხაზეთთან მიმართებაში. პარლამენტს არ მიუღია რაიმე მსგავსი დებულება ცხინვალის რეგიონთან (ყოფილი „სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური რესპუბლიკა“) მიმართებაში.

110. ხსენებული კონსტიტუციური კანონი, რომელიც განსაზღვრავს აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის სტატუსს (იხ. კონსტიტუციის მე-3 მუხლი), ჯერ არ არის მიღებული.

ბ. პრეზიდენტის შეინყალება

1. კონსტიტუცია

111. კონსტიტუციის 73-ე მუხლის 1-ლი პუნქტის „ო“ ქვეპუნქტის შესაბამისად:

„საქართველოს პრეზიდენტი ... შეინყალებს მსჯავრდებულთ; ...“

2. პრეზიდენტის №319 ბრძანებულება მსჯავრდებულთა შეინყალების გამოყენების წესის შესახებ

112. 1998 წლის 13 მაისის მსჯავრდებულთა შეინყალების გამოყენების წესის შესახებ №319 ბრძანებულების შესაბამისი დებულებების თანახმად:

1-ლი მუხლი

„საქართველოს კონსტიტუციის 73-ე მუხლის 1-ლი პუნქტის „ო“ ქვეპუნქტის შესაბამისად საქართველოს პრეზიდენტი შეინყალებს მსჯავრდებულთ. ამ უფლებამოსილების განხორციელების მიზნით საქართველოს პრეზიდენტი წინასწარ განიხილავს საქართველოს სასამართლოების მიერ მსჯავრდებულთა

შენწყალების თხოვნას, ... საქართველოს პარლამენტის წევრების, ცალკეული პირების, პირთა ჯგუფების, ორგანიზაციებისა და უწყებების შუამდგომლობებს მსჯავრდებულთა შეწყალების თაობაზე; თხოვნას მატერიალური ზარალის შემდგომი ანაზღაურებისაგან გათავისუფლების შესახებ, რომლის გადახდევინებაც ამ პირებს დაკისრებული აქვთ საქართველოს სასამართლოს განაჩენით სახელმწიფო საწარმოთა, დანესებულებათა და ორგანიზაციათა სასარგებლოდ.

მსჯავრდებულთა შეწყალება ხორციელდება მათი პირადი თხოვნის საფუძველზე, თუ ისინი თავს ცნობენ დამნაშავედ და ინანიებენ დანაშაულს.“

მე-2 მუხლის 1-ლი პუნქტი

„მსჯავრდებულთა შეწყალების თხოვნასა და შუამდგომლობას საქართველოს პრეზიდენტისათვის წარდგენამდე განიხილავს შეწყალების საკითხთა კომისია.

კომისია იქმნება ... პრეზიდენტის სახელზე შემოსულ შეწყალების შესახებ თხოვნათა, აღძრულ შუამდგომლობათა და წარდგინებათა წინასწარი განხილვისა და მსჯავრდებულთა შეწყალების შესახებ პრეზიდენტისათვის წინადადებათა წარდგენის მიზნით. კომისიის ამ წინადადებებს განიხილავს საქართველოს პრეზიდენტი და იღებს საბოლოო გადაწყვეტილებას.“

მე-7 მუხლი

„მსჯავრდებულთათვის შეწყალების შეფარდებისას შეიძლება გამოყენებული იქნეს:

- ა) ძირითადი ან დამატებითი სასჯელისაგან სრული გათავისუფლება სასამართლობის მოხსნით ან უამისოდ;
- ბ) ძირითადი ან დამატებითი სასჯელისაგან ნაწილობრივი გათავისუფლება – სასჯელის ვადის შემცირება;
- გ) სასჯელის მოუხდელი ნაწილის უფრო მსუბუქი სასჯელით შეცვლა;
- დ) სასამართლოს განაჩენით დაკისრებული მატერიალური ზარალის შემდგომი ანაზღაურებისაგან სრული ან ნაწილობრივი გათავისუფლება.“

მე-9 მუხლი

„შენწყალება არ გამოიყენება იმ მსჯავრდებულის მიმართ:

- ა) რომელსაც მსჯავრი დაედო მძიმე დანაშაულისათვის, მისჯილი აქვს 5 წელზე მეტი და მოხდელი არა აქვს სასჯელის ნახევარი მაინც;
- ბ) რომელიც პირველადაა მსჯავრდებული 5 წლამდე თავისუფლების აღკვეთით და მოხდელი არა აქვს ამ სასჯელის 1/3 მაინც. ...
- გ) რომელიც სასჯელის მოხდის ადგილიდან უარყოფითად ხასიათდება, ცნობილია რეჟიმის ბოროტ დამრღვევად; ...

ასეთ მსჯავრდებულთა შეწყალების თხოვნას მხოლოდ იმ შემთხვევაში

განიხილავს შეწყალების საკითხთა კომისია, თუ არის რაიმე განსაკუთრებული გარემოება.“

მე-10 მუხლი

„შეწყალების საკითხთა კომისიაზე განხილვამდე ... შეწყალების თხოვნა დასკვნისათვის სასჯელთა აღსრულების დაწესებულებებიდან შემოსულ მასალებთან ერთად ეგზავნებათ საქართველოს უზენაეს სასამართლოს, პროკუ-რატურასა და შინაგან საქმეთა სამინისტროს.

შეწყალების საკითხთა კომისიაზე განხილვამდე მატერიალური ზარალის შემდგომი ანაზღაურებისაგან გათავისუფლების შესახებ თხოვნა თანდართულ მასალებთან ერთად ეგზავნებათ საქართველოს უზენაეს სასამართლოსა და ადგილობრივი თვითმმართველობისა და მმართველობის ორგანოებს, აგრეთვე, საჭიროებისამებრ, დაზარალებულ იურიდიულ პირებს.

აღნიშნულმა ორგანოებმა თავიანთი დასკვნები, ხოლო დაზარალებულმა იურიდიულმა პირებმა თავიანთი მოსაზრებანი შეწყალების საკითხთა კომისიას უნდა წარუდგინონ ორ კვირაში.“

113. საქართველოს პრეზიდენტის 2002 წლის 4 ოქტომბრის №426 ბრძანებულებით შემოხსენებულ №319 ბრძანებულებას დაემატა მე-10.1 მუხლი, რომლის შესაბამისად:

„საქართველოს პრეზიდენტი ულებამოსილია საქართველოს კონსტიტუციის 73-ე მუხლის 1-ლი პუნქტის „ო“ ქვეპუნქტის საფუძველზე შეიწყალოს მსჯავრდებული ამ ბრძანებულებით დადგენილ დამატებით მოთხოვნათა გარეშე.“

3. სხვა კოდექსების შესაბამისი დებულებები

114. 2000 წლის 1 იანვარს ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის ძალაში შესვლამდე ადმინისტრაციულ დავებს არეგულირებდა სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის XIX თავის 360-ე მუხლი:

„სარჩელი შეტანილი უნდა იქნეს იმ სასამართლოებში, რომელთა სამოქმედო ტერიტორიაზეც მდებარეობს სადავო აქტის მიმღები ორგანო.“

115. ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის შესაბამისი დებულებების თანახმად:

მე-6 მუხლის 1-ლი (ა) პუნქტი

„საოლქო სასამართლოები პირველი ინსტანციის წესით განიხილავენ სარჩელს საქართველოს პრეზიდენტის ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტების კანონიერების თაობაზე...“

29-ე მუხლი

„სარჩელის წარდგენა სასამართლოში აჩერებს გასაჩივრებული ადმინისტრაციული აქტის მოქმედებას.“

დ. პარლამენტის დასკვნა

116. კონსტიტუციის შესაბამისი დებულებების თანახმად:

56-ე მუხლის 1-ლი და მე-2 პუნქტები

„1. საკანონმდებლო საკითხების წინასწარი მომზადების, გადანყვეტილებათა შესრულებისათვის ხელის შეწყობის, პარლამენტის მიერ მის წინაშე ანგარიშვალდებული ორგანოების და მთავრობის საქმიანობის კონტროლის მიზნით პარლამენტში მისი უფლებამოსილების ვადით იქმნება კომიტეტები.

2. კონსტიტუციითა და რეგლამენტით გათვალისწინებულ შემთხვევებში, აგრეთვე დეპუტატთა არანაკლებ ერთი მეოთხედის მოთხოვნით პარლამენტში იქმნება საგამოძიებო ან სხვა დროებითი კომისიები. საპარლამენტო უმრავლესობის წარმომადგენლობა დროებით კომისიაში არ უნდა აღემატებოდეს კომისიის წევრთა საერთო რაოდენობის ნახევარს.“

42-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი

„ყოველ ადამიანს უფლება აქვს თავის უფლებათა და თავისუფლებათა დასაცავად მიმართოს სასამართლოს.“

117. ადმინისტრაციული კოდექსის მე-60 მუხლის (რომელშიც ცვლილება შევიდა 2001 წლის 2 მარტს) თანახმად,

„1. ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტი ბათილად უნდა გამოცხადდეს, თუ:

- ა) გამოცემულია არაუფლებამოსილი ორგანოს ან არაუფლებამოსილი პირის მიერ;
- ბ) მისი შესრულება გამოიწვევს დანაშაულს;
- გ) მისი შესრულება შეუძლებელია ფაქტობრივი მიზეზის გამო;
- დ) იგი ეწინააღმდეგება კანონს ან არსებითად დარღვეულია მისი მომზადების ან გამოცემის კანონდებლობით დადგენილი სხვა მოთხოვნები.

2. ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტის მომზადების ან გამოცემის წესის არსებით დარღვევად ჩაითვლება ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტის გამოცემა ... კანონით გათვალისწინებული ადმინისტრაციული წარმოების სახის დარღვევით ანდა კანონის ისეთი დარღვევა, რომლის არარსებობის შემთხვევაში მოცემულ საკითხზე მიღებული იქნებოდა სხვაგვარი გადანყვეტილება.

3. ადმინისტრაციულ-სამართლებრივ აქტს ბათილად აცხადებს მისი გამომცემი ადმინისტრაციული ორგანო, ხოლო საჩივრის ან სარჩელის წარდგენის შემთხვევაში – ზემდგომი ადმინისტრაციული ორგანო ან სასამართლო.“

118. 1999 წლის 15 მაისამდე მოქმედი სისხლის სამართლის ძველი საპროცესო კოდექსის 257-ე მუხლის თანახმად:

„როდესაც სასამართლო განხილვის დროს დადგინდება გარემოებანი იმის შესახებ, რომ დანაშაული ჩადენილია პირის მიერ, რომელიც სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემული არ არის, სასამართლოს გამოაქვს განჩინება ამ პირის მიმართ სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის შესახებ და აგზავნის ამ განჩინებას წინასწარი გამოძიების ან მოკვლევის სანარმოებლად.“

119. სისხლის სამართლის ახალი საპროცესო კოდექსის (ძალაში შევიდა 1999 წლის 15 მაისს) შესაბამისი დებულებების მიხედვით:

539-ე მუხლი

„განაჩენი და სხვა სასამართლო გადაწყვეტილება უსაფუძვლოა და გასაუქმებელი ან შესაცვლელია, თუ:

- ა) განსასჯელის დამნაშავედ ცნობის შესახებ სასამართლოს დასკვნა არ გამომდინარეობს საქმეზე შეკრებილ მტკიცებულებათა ერთობლიობიდან;
- ბ) არ აღმოფხვრილა მტკიცებულებებს შორის წინააღმდეგობა, რაც ეჭვქვეშ აყენებს სასამართლო დასკვნებს;
- გ) სასამართლოს არ გაუთვალისწინებია საქმის გადასაწყვეტად არსებითი მნიშვნელობის მქონე მტკიცებულებანი;
- დ) დასკვნების დასასაბუთებლად სასამართლომ გამოიყენა მტკიცებულებები, რომლებიც დაუშვებელია ან საქმეს არ ეხება;
- ე) წინააღმდეგობრივ მტკიცებულებათა არსებობისას სასამართლომ დაუსაბუთებლად უარყო ერთი და მიიღო მეორე მტკიცებულება;
- ვ) სასამართლომ ეჭვი არ განმარტა მსჯავრდებულის სასარგებლოდ.“

593-ე მუხლი

„1. განაჩენი ... შეიძლება გაუქმდეს მთლიანად ან ნაწილობრივ, თუ არსებობს ფაქტობრივი ან სამართლებრივი ხასიათის ახლად აღმოჩენილი და ახლად გამოვლენილი გარემოებანი.

2. ახლად აღმოჩენილია ფაქტობრივი გარემოებანი, რომლებითაც შეპირობებულია უკანონო ან დაუსაბუთებელი სასამართლო გადაწყვეტილების გადასინჯვა. ასეთ გარემოებებს მიეკუთვნება:

- ა) როცა სასამართლოს კანონიერ ძალაში შესული განაჩენით დადგენილია, რომ ყალბია მონმის ჩვენება ან ექსპერტის დასკვნა, აგრეთვე ყალბია

- სხვა მტკიცებულება, რომელიც საფუძვლად დაედო განაჩენს ან განჩინებას;
- ბ) როცა კანონიერ ძალაში შესული სასამართლოს განაჩენით დადგენილია მოსამართლის, მოკვლევის, გამოძიებლის ან პროკურორის დანაშაულებრივი ქმედება, რომელიც მის მიერ ჩადენილი იყო ამ საქმის განხილვის დროს;
- გ) სხვა გარემოება, რომელიც განაჩენის ან განჩინების გამოტანის დროს სასამართლოსათვის ცნობილი არ იყო ... ამტკიცებს მსჯავრდებულის უდანაშაულობას ან ... აგრეთვე ამტკიცებს გამართლებულის ... ბრალეულობას...;
- დ) გარემოებანი, რომლებიც მონაშობენ ... იმ მტკიცებულებათა დაუშვებლობას, რომლებიც საფუძვლად დაედო განაჩენს.“

ე. სამართალწარმოება საქართველოს უზენაეს სასამართლოში და გაბარბილება

120. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს შესახებ 1999 წლის 12 მაისის ორგანული კანონის მე-9 მუხლი ადგენს უზენაესი სასამართლოს სხვადასხვა პალატის, მათ შორის, სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის, იურისდიქციას:

„უზენაესი სასამართლოს პალატა არის საკასაციო ინსტანციის სასამართლო, რომელიც საპროცესო კანონით დადგენილი წესით განიხილავს საკასაციო საჩივრებს საქართველოს რაიონული (საქალაქო), საოლქო, აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლესი სასამართლოების და უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებებზე.“

121. სისხლის სამართლის ახალი საპროცესო კოდექსის შესაბამისი დებულებების თანახმად:

28-ე მუხლის (ა) პუნქტი

„სისხლის სამართლის საქმე არ შეიძლება აღიძრას, ხოლო აღძრული უნდა შეწყდეს, თუ არ არსებობს სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული ქმედება.“

602-ე მუხლის მე-2 პუნქტი

„განაჩენი აღსასრულებლად მიიქცევა მისი კანონიერ ძალაში შესვლის დღიდან არაუგვიანეს 7 დღე-ღამისა.“

604-ე მუხლი

„1. განაჩენის, განჩინებისა თუ დადგენილების აღსასრულებლად მიიქცევა

ევალება ამ გადაწყვეტილების გამომტან სასამართლოს. განაჩენის აღსრულების შესახებ განკარგულებას მოსამართლე ან სასამართლოს თავმჯდომარე განაჩენის ასლთან ერთად უგზავნის იმ ორგანოს, რომელსაც ევალება განაჩენის აღსრულება. ...

2. განაჩენის აღსრულებელი ორგანო დაუყოვნებლივ აცნობებს განაჩენის დამდგენ სასამართლოს აღსრულების შესახებ.“

3. პატიმრობის ადგილი

122. პატიმრობის შესახებ 1999 წლის 22 ივლისის კანონის მე-6 მუხლის 1-ლი და მე-3 პუნქტების თანახმად:

„სასამართლოს განაჩენით განსაზღვრულ თავისუფლების აღკვეთას აღსრულებენ იუსტიციის სამინისტროს სასჯელაღსრულების დაწესებულებები.

...

საქართველოს ტერიტორიაზე მოქმედი სასჯელაღსრულების დაწესებულებებია:

- ა) საერთო რეჟიმის დაწესებულება;
- ბ) მკაცრი რეჟიმის დაწესებულება;
- გ) საპყრობილე.“

სამართალი

1. პირველადი პრეტენზიები იმასთან დაკავშირებით, რომ არ იქნა ამონურული შიდასახელმწიფოებრივი დაცვის საშუალებები

1. მხარეთა არბუმენტაცია

123. მთავრობის ადვოკატმა სასამართლოს სთხოვა, განაცხადი არსებით განხილვაზე დაუშვებლად გამოეცხადებინა, რადგან ადგილი ჰქონდა კონვენციის 35-ე მუხლით გათვალისწინებული, შიდასახელმწიფოებრივი დაცვის საშუალებათა ამონურვის, ვალდებულების დარღვევას. აღნიშნა რა, რომ კონვენციით დადგენილი დაცვის მექანიზმი არის სუბსიდიარული ადამიანის უფლებათა დაცვის ეროვნულ სისტემებთან მიმართებაში (საქმე *Handyside v.*

the United Kingdom“, 1976 წლის 7 დეკემბრის განაჩენი, სერია A № 24, გვ. 22, პუნქტი 48), ადვოკატი ამტკიცებდა, რომ სასამართლოს გადაწყვეტილება, რომლითაც წინამდებარე განაცხადი დაშვებული იქნა არსებით განხილვაზე, არღვევდა საერთაშორისო სამართლით გათვალისწინებული სუბსიდიარობის პრინციპს. მთავრობის ადვოკატმა მიუთითა, რომ მთავრობას 2002 წლის 26 სექტემბრის დასკვნა არ გადაუცია სასამართლოსთვის ამ უკანასკნელის მიერ განმცხადებლის პრეტენზიების დაშვებადობის საკითხის განხილვამდე. ადვოკატის არგუმენტაციის მიხედვით, ამ ფაქტმა ხელი შეუშალა სასამართლოს, მიეღო დასაბუთებული გადაწყვეტილება დაშვებადობის საკითხთან დაკავშირებით.

124. მთავრობის ადვოკატის თქმით, საქართველოს პარლამენტის საგამოძიებო კომისიამ აღმოაჩინა მთელი რიგი ხარვეზებისა საქმის სამართალწარმოებისას, რომლის შედეგადაც განმცხადებელი გამართლებული იქნა (იხ. წინამდებარე განაჩენის 82-ე და მომდევნო პუნქტები). თუმცა მოპასუხე სახელმწიფოს ჯერ არ მიეცა კომისიის დასკვნის გათვალისწინებით ამ სიტუაციის გამოსწორების საშუალება თავის სამართლებრივ სისტემაში არსებულ საშუალებათა გამოყენებით (საქმე *Retimag SA v. Federal Republic of Germany*“, 1961 წლის 16 დეკემბრის გადაწყვეტილება, № 712/60, ნელინდეული 8, გვ. 29-42). მთავრობის ადვოკატის მტკიცებით, „როდესაც ეროვნული პარლამენტი იღებს გადაწყვეტილებას, გადასინჯოს კონკრეტული შიდა სამართლებრივი საქმე სასამართლო ხელისუფლების გადაწყვეტილებათა კანონიერების დადგენის მიზნით, არ შეიძლება ჩაითვალოს, რომ საქმე საბოლოოდ იქნა გადაწყვეტილი მოცემულ ქვეყანაში.“

მთავრობის ადვოკატმა სასამართლოს წარუდგინა პარლამენტის კომისიის დასკვნის მოკლე მიმოხილვა და სთხოვა, სათანადოდ შეეფასებინა მისი მნიშვნელობა საქმის განხილვისას. როგორც მთავრობის ადვოკატმა აღნიშნა, პარლამენტის კომისიამ წამოჭრა წინადადება აღმოჩენილი ხარვეზების გამო განმცხადებლის საქმეზე სასამართლო პროცესის განახლებასთან დაკავშირებით. ამასთანავე, ჯერ უნდა ამონურულიყო კანონით გათვალისწინებული დაცვის საშუალებები (იხ. წინამდებარე განაჩენის 88-ე პუნქტი). მთავრობის ადვოკატის მტკიცებით, კომისიის აღნიშნულმა დასკვნამ ცხადყო, რომ განმცხადებელმა არ შეასრულა შიდასახელმწიფოებრივი დაცვის საშუალებათა ამონურვის ვალდებულება კონვენციის 35-ე მუხლის შესაბამისად, რის შედეგადაც მისი პრეტენზიები დაუშვებელი იყო.

125. ამის პასუხად განმცხადებელმა აღნიშნა, რომ პარლამენტის კომისიის დასკვნას არ ჰქონდა რაიმე სამართლებრივი შედეგი ქვეყნის შიდა სისტემაში. მან სასამართლოს ყურადღება გაამახვილა იმ ფაქტზე, რომ დასკვნას ხელს აწერდა მხოლოდ კომისიის თავმჯდომარე, მაშინ, როდესაც, პარლამენტის რეგლამენტის თანახმად, დოკუმენტის ნამდვილობისათვის ასევე სავალდებულო იყო სხვა წევრების ხელმოწერაც. ამასთანავე, განმცხ-

ადებლის მტკიცებით, კომისიის თავმჯდომარე იყო პარლამენტის წევრი, რომელიც არჩეული იქნა ბ-ნი ასლან აბაშიძის, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის მეთაურის, პოლიტიკური პარტიიდან.

2. შეფასება სასამართლოს მიერ

126. მიუხედავად იმისა, რომ თხოვნა საქმის დაუშვებლად ცნობის თაობაზე მთავრობამ დაგვიანებით წარმოადგინა (სასამართლოს რეგლამენტის 55-ე მუხლი), სასამართლო მიიჩნევს, რომ საქმის განსაკუთრებული გარემოებებიდან გამომდინარე უნდა განიხილოს იგი.

127. სასამართლო აღნიშნავს, რომ პარლამენტის ბიურომ საქართველოს პარლამენტის საგამოძიებო კომისიის მისცა მითითება, გამოეკვლია გარემოებები, რომლებშიც განმცხადებელი შეწყალებული იქნა პრეზიდენტის მიერ, თუმცა თავად განმცხადებელს არ გადაუდგამს რაიმე ნაბიჯები შეწყალების მისაღებად. კომისიამ საკუთარი ინიციატივით გააგრძელა სისხლის სამართალწარმოების მეორე ნაწილის – რომლის დროსაც განმცხადებელი გამართლებული იქნა – განხილვაც. 2002 წლის 26 სექტემბრის დასკვნაში კომისიამ ჩამოაყალიბა წინადადება საქმის განახლებისა და შემდგომი გამოძიების მიზნით მოკვლევის ორგანოებისათვის მისი გადაცემის შესახებ (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტები 72-88).

სასამართლო იმეორებს, რომ შიდასახელმწიფოებრივი დაცვის საშუალებათა ამონურვის წესი განმცხადებელს ავალდებულებს, ამონუროს დაცვის ჩვეულებრივი საშუალებები, რომლებიც არსებობს ეროვნულ სამართლებრივ სისტემაში და საკმარისია სავარაუდო დარღვევათა გამოსასწორებლად. ეს საშუალებები უნდა არსებობდეს არა მარტო თეორიულად, არამედ პრაქტიკაშიც, წინააღმდეგ შემთხვევაში ისინი არ იქნება საკმარისად ხელმისაწვდომი და ქმედითი. არ არსებობს ვალდებულება, რომელიც მოითხოვს არაადეკვატური ან არაეფექტური დაცვის საშუალების გამოყენებას (სხვა მაგალითებთან ერთად იხ. საქმე *"Akdivar and Others v. Turkey"*, 1996 წლის 16 სექტემბრის განაჩენი, მოხსენებები განაჩენებსა და გადაწყვეტილებებზე 1996-IV, გვ. 1210, პუნქტი 67; და საქმე *"Andronicou and Constantinou v. Cyprus"*, 1997 წლის 9 ოქტომბრის განაჩენი, მოხსენებები 1997-VI, გვ. 2094-95, პუნქტი 159).

ამგვარად, დაცვის განსაკუთრებული პროცედურული საშუალებები, რომლებიც არ აკმაყოფილებს „ხელმისაწვდომობისა“ და „ქმედითობის“ მოთხოვნებს, არ წარმოადგენს საშუალებებს, რომელთა ამონურვა სავალდებულოა კონვენციის 35-ე მუხლის 1-ლი პუნქტის მიზნებისათვის (იხ., *mutatis mutandis*, საქმე *"Kiiskinen v. Finland"* (dec.), № 26323/95, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია, 1999-V; და საქმე *"Moya Alvarez v. Spain"* (dec.), № 44677/98, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია, 1999-VIII).

128. სასამართლო აღნიშნავს, რომ საქართველოს სამართლებრივი სისტემის მიხედვით, პარლამენტის საგამოძიებო კომისიის დასკვნა სასამართლო გადაწყვეტილების შესახებ არ იწვევს გადაწყვეტილების გაუქმებასა თუ გადასინჯვას. უფრო მეტიც, პროკურატურის ორგანოებს შეუძლიათ სისხლის სამართლის საქმის აღძვრა იმ საკითხებთან მიმართებაში, რომლებიც მათ გადაეცათ. წინამდებარე საქმეში 2003 წლის 25 მარტს, სამოქალაქო მხარის მიერ საქმის განახლების შესახებ თხოვნის შემდეგ, საქართველოს გენერალურმა პროკურატურამ დაადგინა, რომ პარლამენტის კომისიის 2002 წლის 26 სექტემბრის დასკვნა არ წარმოადგენდა ახლად აღმოჩენილ ფაქტობრივ ან სამართლებრივ გარემოებას, რომელიც ქმნიდა განმცხადებლის საქმის განახლების საფუძველს (იხ. წინამდებარე განაჩენის 89-ე პუნქტი).

ვინაიდან პარლამენტის კომისიის დასკვნამ არ განაპირობა იმ სამართალწარმოების გადასინჯვა, რომლის შედეგადაც განმცხადებელი გამართლებული იქნა (იხ. წინამდებარე განაჩენის 47-ე პუნქტი), მთავრობას არ შეუძლია იმის მტკიცება, რომ ხსენებული სისხლის სამართალწარმოება კვლავ მიმდინარეობს ქვეყნის სასამართლოებში ან რომ განმცხადებლის მიერ ევროპული სასამართლოსათვის მიმართვა ნაადრევი იყო.

ამგვარი გარემოებების არსებობისას სასამართლო მიიჩნევს, რომ არ არის აუცილებელი იმის განხილვა, დასკვნა დადგენილი წესით იქნა თუ არა საგამოძიებო კომისიის სხვა წევრების მიერ დამტკიცებული.

129. ნებისმიერ შემთხვევაში სასამართლო აღნიშნავს, რომ კანონის უზენაესობის პრინციპი და სამართლიანი სასამართლო პროცესის ცნება, რასაც ითვალისწინებს მე-6 მუხლი, გამოორიცხავს საკანონმდებლო ხელისუფლების მხრიდან სასამართლო ხელისუფლების საქმიანობაში რაიმე ჩარევას, რომელიც მიზნად ისახავს დავის სასამართლო წესით განხილვაზე ზემოქმედებას (საქმე *"Stran Greek Refineries and Stratis Andreadis v. Greece"*, 1994 წლის 9 დეკემბრის განაჩენი, სერია A № 301-B, გვ. 82, 49-ე პუნქტი). შესაბამისად, სასამართლო უაღრესად შეშფოთდება, თუ ხელშემკვრელი მხარის კანონმდებლობა ან არსებული პრაქტიკა არასასამართლო ხელისუფლებას (მიუხედავად იმისა, რამდენად კანონიერია იგი) მისცემს უფლებამოსილებას, ჩაერიოს საქმის სასამართლო წესით განხილვაში ან სასამართლოს დასკვნები ეჭვქვეშ დააყენოს (*mutatis mutandis*, საქმე *"Cooper v. the United Kingdom"* [GC], № 48843/99, 130-ე პუნქტი, 2003 წლის 16 დეკემბერი).

130. განმცხადებლის გამამართლებელი განაჩენი საბოლოო იყო. შესაბამისად, მე-7 ოქმის მე-4 მუხლის მე-2 პუნქტის დებულებების ხელყოფის გარეშე, სამართლებრივი გამჭვირვალობის პრინციპმა – რაც კანონის უზენაესობის ერთ-ერთი ძირითადი ასპექტია – გამოორიცხა არასასამართლო ხელისუფლების ყოველგვარი მცდელობა, ხსენებული გადაწყვეტილება ეჭვქვეშ დაეყენებინა ან ხელი შეეშალა მისი

აღსრულებისათვის (*mutatis mutandis*, საქმე "Brumarescu v. Romania" [GC], № 28342/95, 61-ე და 62-ე პუნქტები, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია 1999-VII; საქმე "Ryabykh v. Russia", № 52854/99, 51-ე და 52-ე პუნქტები, 2003 წლის 24 ივლისი).

131. ზემოხსენებულიდან გამომდინარე, სასამართლო უარყოფს პირველად პრეტენზიას იმასთან დაკავშირებით, რომ არ იქნა ამონაწერი შიდასახელმწიფოებრივი დაცვის საშუალებები.

II. მოპასუხე სახელმწიფოს იურისდიქცია და პასუხისმგებლობა კონვენციის 1-ლი მუხლის შესაბამისად

132. 1-ლი მუხლის თანახმად:

„მაღალი ხელშემკვრელი მხარეები, თავიანთი იურისდიქციის ფარგლებში, ყველასათვის უზრუნველყოფენ ამ კონვენციის I ნაწილში განსაზღვრულ უფლებებსა და თავისუფლებებს.“

1. მთავრობის არბუმენტაცია

133. მთავრობამ აღიარა, რომ აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკა წარმოადგენს საქართველოს განუყოფელ ნაწილს და რომ გასაჩივრებული საკითხები ხვდება საქართველოს სახელმწიფოს იურისდიქციაში. თუმცა მთავრობა არ შეეხო სიძნელეებს, რომლებსაც აწყდებოდა სახელმწიფოს ცენტრალური ხელისუფლება აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკაში იურისდიქციის განხორციელებისას.

134. წინასწარი მოსაზრების სახით, მთავრობის ადვოკატმა სასამართლოს ყურადღება გაამახვილა იმ ფაქტზე, რომ საქართველოს ცენტრალურმა ხელისუფლებამ არ შეატყობინა აჭარის ხელისუფლებას წინამდებარე საქმესთან დაკავშირებით გამართული სასამართლო სამართალწარმოების შესახებ. შესაბამისად, მიუხედავად განაცხადთან პირდაპირი კავშირისა, აჭარის ხელისუფლებას არ ჰქონდა შესაძლებლობა, ევროპის სასამართლოსათვის აეხსნა, თუ რატომ რჩებოდა განმცხადებელი პატიმრობაში.

შენიშნა რა, რომ აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკა ექვემდებარება საქართველოს კანონმდებლობას, მთავრობის ადვოკატმა ხაზგასმით აღნიშნა, რომ საქართველოს უზენაეს სასამართლოს ჰქონდა საკასაციო საჩივრის შედეგად აჭარის უმაღლესი სასამართლოს გადანაცვლებათა გაუქმების უფლებამოსილება. მან განაცხადა, რომ ავტონომიურ რესპუბლიკაში ჯეროვნად ხორციელდებოდა საქართველოს კანონმდე-

ბლობა და რომ წინამდებარე საქმის გარდა, რომელსაც გააჩნდა პოლიტიკური ქვეტექსტი, არ არსებობდა რაიმე სახის პრობლემები ცენტრალურ და ადგილობრივ ხელისუფლებას შორის სასამართლო თანამშრომლობის სფეროში.

მთავრობის ადვოკატმა დაამატა, რომ დანარჩენი ორი ავტონომიური ერთეულისაგან (აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკისა და ცხინვალის ოლქისაგან) განსხვავებით აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკას არასოდეს გააჩნდა მისწრაფება სეპარატიზმისაკენ და ნებისმიერი მინიშნება იმასთან დაკავშირებით, რომ აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკა უარს იტყოდა ცენტრალური ხელისუფლების სასამართლო ორგანოებთან თანამშრომლობაზე, დაუსაბუთებელია. მთავრობის ადვოკატმა ასევე განაცხადა, რომ აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკა არ წარმოადგენდა სხვადასხვა სახელმწიფოებს შორის კონფლიქტის წყაროს და რომ სახელმწიფოს ცენტრალური ხელისუფლება მასზე სრულ იურისდიქციას ახორციელებდა.

2. განმცხადებლის არგუმენტაცია

135. ისევე, როგორც მთავრობამ, განმცხადებელმა განაცხადა, რომ აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკა უდავოდ წარმოადგენდა საქართველოს ნაწილს, როგორც ეროვნული, ისე საერთაშორისო სამართლის შესაბამისად. განმცხადებელმა აღნიშნა, რომ აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკა არ იყო სეპარატისტული რეგიონი, რომ საქართველოს სახელმწიფო ახორციელებდა იქ იურისდიქციას და პასუხს აგებდა საერთაშორისო სასამართლოების წინაშე იმ საკითხებთან დაკავშირებით, რომლებიც წამოიჭრებოდა საქართველოს ყველა რეგიონში, მათ შორის, აჭარაში. განმცხადებელმა დაამატა, რომ ცენტრალურ ხელისუფლებას არ ჰქონდა რაიმე სირთულეები აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკაში თავისი იურისდიქციის განხორციელებისას. მისი აზრით, საქართველოს უზენაესი სასამართლო ზოგადად წარმატებულ ზედამხედველობას ახორციელებდა აჭარის სასამართლოების საქმიანობაზე და მხოლოდ წინამდებარე საქმე წარმოადგენდა ამ წესიდან გამონაკლისს.

136. განმცხადებლის აზრით, ის ფაქტი, რომ მისი გამამართლებელი განაჩენის აღსრულება არ იქნა უზრუნველყოფილი ეროვნულ დონეზე, მიენერება როგორც აჭარის ადგილობრივ ხელისუფლებას, ისე ცენტრალურ ხელისუფლებას (რომლის ქმედებები არ იყო საკმარისად ეფექტიანი) და საქართველოს პრეზიდენტს, რომელმაც არ შეასრულა სახელმწიფო გარანტიის როლი. განმცხადებლის მტკიცებით, განაცხადი ეხებოდა არა იურისდიქციის ან პასუხისმგებლობის საკითხებს, არამედ იმას, რომ მოპასუხე სახელმწიფომ ვერ უზრუნველყო სასამართლო გადაწყვეტილების აღსრულება ყველა ხელმისაწვდომი საშუალებით.

3. შეფასება სასამართლოს მიერ

(ა) „იურისდიქციის“ საკითხი

137. კონვენციის 1-ლი მუხლი მოითხოვს, რომ წევრმა სახელმწიფოებმა „თავიანთი იურისდიქციის ფარგლებში ყველასათვის უზრუნველყონ კონვენციის I ნაწილში განსაზღვრული უფლებები და თავისუფლებები“. ხსენებული დებულებიდან გამომდინარე, წევრი სახელმწიფოები პასუხს აგებენ ნებისმიერი პირის დაცული უფლებებისა და თავისუფლებების ნებისმიერ დარღვევაზე მათი „იურისდიქციის“ ან კომპეტენციის ფარგლებში დარღვევის ჩადენის დროს.

კონკრეტულ გამონაკლის შემთხვევებში იურისდიქცია მოიაზრება ისეთი არატერიტორიული ფაქტორების საფუძველზე, როგორც არის: საჯარო ხელისუფლების ორგანოების ქმედებები, რომლებიც ხორციელდება საზღვარგარეთ სახელმწიფოს დიპლომატიური თუ საკონსულო წარმომადგენლების მიერ; პირთა დანაშაულებრივი ქმედებები, რომლებიც მიმართულია საზღვარგარეთ სახელმწიფოს ინტერესების ან მისი მოქალაქეების წინააღმდეგ; ქმედებები, რომლებიც ჩადენილია სახელმწიფო დროშით მფრინავი ხომალდის ბორტზე ან თვითმფრინავში, ან კოსმოსურ ხომალდზე, რომელიც იქ არის რეგისტრირებული, და განსაკუთრებით სერიოზული საერთაშორისო დანაშაულები (უნივერსალური იურისდიქცია).

თუმცა, ზოგადი წესის თანახმად, ცნება „იურისდიქცია“ კონვენციის 1-ლი მუხლის მნიშვნელობისათვის განხილული უნდა იქნეს, როგორც საერთაშორისო საჯარო სამართლის პოზიციის ამსახველი (საქმე *“Gentilhomme and Others v. France“*, № 48205/99, № 48207/99 და 48209/99, პუნქტი 20, 2002 წლის 14 მაისი; საქმე *“Bankovic and Others v. Belgium and 16 Other Contracting States“* (dec.) [GC], № 52207/99, პუნქტები 59-61, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია 2001-XII). ხსენებული ცნება „უწინარესად“ თუ „არსებითად“ არის ტერიტორიული (იხ. ზემოხსენებული ბანკოვიჩის საქმე).

138. სახელმწიფოს ტერიტორიასთან ერთად, ტერიტორიული იურისდიქცია ვრცელდება ნებისმიერ იმ ტერიტორიაზე, რომელიც სავარაუდოდ დარღვევის ჩადენის მომენტში იმყოფება შესაბამისი სახელმწიფოს „სრული კონტროლის“ ქვეშ (საქმე *“Loizidou v. Turkey“* (პირველადი პრეტენზიები), 1995 წლის 23 მარტის განაჩენი, სერია A № 310), ამკარად ოკუპირებულ ტერიტორიებზე (საქმე *“Cyprus v. Turkey“* [GC], № 25781/94, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია-2001-IV), გარდა იმ ტერიტორიებისა, რომლებიც ასეთი კონტროლის მიღმა ხვდება (იხ. ზემოხსენებული ბანკოვიჩის საქმე).

139. აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკა უდავოდ წარმოადგენს საქართველოს ტერიტორიის განუყოფელ ნაწილს და ექვემდებარება მის კომპეტენციასა და კონტროლს. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, არსებობს კომპე-

ტენციის პრეზუმფცია. სასამართლომ ახლა უნდა განსაზღვროს, არსებობს თუ არა საფუძვლიანი მტკიცებულება ამ პრეზუმფციის უარსაყოფად.

140. ამასთან დაკავშირებით სასამართლო, უპირველეს ყოვლისა, აღნიშნავს, რომ საქართველომ კონვენციის რატიფიცირება მოახდინა მთელ ტერიტორიასთან მიმართებაში. გარდა ამისა, აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკას არ გააჩნია სეპარატისტული მისწრაფებები და მის ტერიტორიაზე არც ერთი სხვა სახელმწიფო არ ახორციელებს სრულ ქმედით კონტროლს (იხ. საპირისპირო კონტექსტში საქმე *“Ilascu, Lesco, Ivantoc and Petrov-Popa v. Moldova and the Russian Federation”* [GC], № 48787/99, 2001 წლის 4 ივლისის გადაწყვეტილება; და ზემოხსენებული საქმე *“Loizidou v. Turkey”* (პირველადი პრეტენზიები)). კონვენციის რატიფიცირებისას საქართველოს არ გაუკეთებია რაიმე კონკრეტული დათქმა კონვენციის 57-ე მუხლის შესაბამისად აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკასთან ან ამ ტერიტორიაზე საკუთარი იურისდიქციის განხორციელებასთან დაკავშირებულ სიძნელეებთან მიმართებაში. ასეთ დათქმას ნებისმიერ შემთხვევაში არ ექნებოდა ძალა, რადგან პრეცედენტული სამართალი გამოიყენება ტერიტორიულ გამონაკლისებს (საქმე *“Matthews v. the United Kingdom”* [GC], № 24833/94, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია-1999-I, პუნქტი 29), გარდა იმ შემთხვევებისა, რომლებიც მითითებულია კონვენციის 56-ე მუხლის 1-ლ პუნქტში (დამოკიდებული ტერიტორიები).

141. 1969 წლის 22 ნოემბრის ადამიანის უფლებათა ამერიკული კონვენციისგან (28-ე მუხლი) განსხვავებით, ევროპული კონვენცია არ შეიცავს „ფედერალურ მუხლს“. ეს მუხლი ზღუდავს ფედერალური სახელმწიფოს ვალდებულებებს იმ შემთხვევებთან მიმართებაში, რომლებსაც ადგილი აქვს სახელმწიფოს იმ ტერიტორიაზე, ფედერაციის ნაწილს რომ შეადგენს. გარდა ამისა, გამომდინარე იმ ფაქტიდან, რომ საქართველო არ არის ფედერალური სახელმწიფო, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკა არ წარმოადგენს ფედერაციის ნაწილს. ეს არის ერთეული, რომელსაც, სხვა ერთეულების (აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკა და, 1991 წლამდე, სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური რეგიონი) მსგავსად, უნდა ჰქონდეს ავტონომიის სტატუსი (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტები 108-110), რაც სულ სხვა შემთხვევაა. გარდა ამისა, იმ შემთხვევაშიც კი, ევროპულ კონვენციაში რომ ყოფილიყო ამერიკული კონვენციის 28-ე მუხლის ანალოგიური შინაარსის მქონე ფედერალური მუხლი (რაც შეუძლებელია პრაქტიკაში), დაუშვებელი იქნებოდა მისი ინტერპრეტირება იმგვარად, რომ გაეთავისუფლებინა ფედერალური სახელმწიფო სრული პასუხისმგებლობისაგან, რადგან ეს მუხლი მოითხოვს ფედერალური სახელმწიფოსაგან, „დაუყოვნებლივ მიიღოს სათანადო ზომები კონსტიტუციის შესაბამისად..., რათა [სახელმწიფოებმა, რომლებიც შეადგენენ ფედერაციის ნაწილს,] შეძლონ შესაბამისი დებულებების მიღება კონვენციის განხორციელების მიზნით“.

142. ამგვარად, 139-ე პუნქტში მითითებული პრეზუმფცია მართებულია. მართლაც, სამართლებრივი პოლიტიკის მოტივებიდან (ნევრ სახელმწიფოებს შორის თანასწორობის შენარჩუნების საჭიროება და კონვენციის ეფექტიანობის უზრუნველყოფა) გამომდინარე, სხვაგვარად არც შეიძლებოდა ყოფილიყო. მაგრამ პრეზუმფციის შემთხვევაში კონვენციის გამოყენება შეიძლებოდა არჩევანისამებრ შეზღუდულიყო მხოლოდ ამა თუ იმ ნევრი სახელმწიფოების ტერიტორიის ნაწილებში. ეს ადამიანის უფლებათა ქმედითი დაცვის ცნებას – კონვენციის დასაყრდენს – მნიშვნელობას დაუკარგავდა და, ამავე დროს, წარმოშობდა დისკრიმინაციის შესაძლებლობას ნევრ სახელმწიფოებს (ანუ იმ სახელმწიფოებს, რომლებმაც აღიარეს კონვენციის გამოყენება მთელ თავის ტერიტორიაზე, და რომლებმაც არ აღიარეს) შორის.

143. ამიტომ სასამართლო ადგენს, რომ განხილული ფაქტები, რომელთა საფუძველზეც ადგილი აქვს კონვენციის დარღვევის მტკიცებას, შედის საქართველოს სახელმწიფოს „იურისდიქციაში“ (საქმე *“Bertrand Russell Peace Foundation Ltd v. the United Kingdom“*, კომისიის 1978 წლის 2 მაისის გადაწყვეტილება, გადაწყვეტილებები და მოხსენებები (DR) 14, გვ. 117 და 124) კონვენციის 1-ლი მუხლის მნიშვნელობით.

(ბ) შემხებლობისა და პასუხისმგებლობის საკითხები

144. წინამდებარე განაცხადი განსხვავდება იმ საქმეებისაგან, რომლებიც სასამართლოს წინაშე წარდგენილა კონვენციის 1-ლ მუხლთან დაკავშირებით. აღნიშნულ საქმეებში შემხებლობისა და პასუხისმგებლობის ცნებები განხილული იყო ერთად და მოიცავდა მხოლოდ სახელმწიფოს პასუხისმგებლობას კონვენციის შესაბამისად, თუ სავარაუდო დარღვევა მასთან შემხებლობაში იყო (იხ. ზემოხსენებული საქმეები *“Loizidou v. Turkey“* (პირველადი პრეტენზიები), გვ. 20-22, პუნქტები 52-56 და *“Cyprus v. Turkey“*, გვ. 260-262, პუნქტები 75-81).

ზემოხსენებულ საქმეებში სასამართლომ დაადგინა, რომ კონვენციის სავარაუდო დარღვევის ჩადენამ კონვენციის ხელისმომწერი სახელმწიფოს ტერიტორიაზე არ შეიძლება წარმოშვას სახელმწიფოს პასუხისმგებლობა, როდესაც შესაბამისი ტერიტორია სხვა სახელმწიფოს რეალური კონტროლის ქვეშ იმყოფება (იხ. ზემოხსენებული საქმე *“Loizidou v. Turkey“* (პირველადი პრეტენზიები), გვ. 23-24, პუნქტი 62). სრულიად განსხვავებული ვითარებაა წინამდებარე საქმეში: საქართველოს გარდა არც ერთი სახელმწიფო არ ახორციელებდა კონტროლს – და, შესაბამისად, არ გააჩნდა იურისდიქცია – აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკაზე. სასამართლოს წინაშე არ ყოფილა წარმოდგენილი არანაირი სხვა მოსაზრება (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტები 132-136). წინამდებარე განაცხადი განსხვავდება ასევე ბანკოვიჩის საქმისაგან, რომელიც, თავის მხრივ, გამოირჩეოდა წინა ორი საქმისაგან იმით, რომ მოპასუხე სახელმწიფოები: კონვენციის ნევრი სახელმწიფოები და

ჩრდილოატლანტიკური ალიანსის (“NATO”) წევრები – არ ახორციელებდნენ „სრულ კონტროლს“ შესაბამის ტერიტორიაზე. დამატებით უნდა აღინიშნოს, რომ იუგოსლავიის ფედერაციული რესპუბლიკა, სახელმწიფო, რომელიც ახორციელებდა ასეთ კონტროლს, არ იყო კონვენციის მხარე.

145. წინამდებარე საქმეში განმცხადებელი არის პირი, რომელიც, მიუხედავად იმისა, რომ გამართლებული იქნა საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მიერ (იხ. წინამდებარე განაჩენის 47-ე პუნქტი), მაინც რჩება აჭარის ადგილობრივი ხელისუფლების ორგანოების პატიმრობაში (იხ. წინამდებარე განაჩენის 59-ე პუნქტი). მიაწერს რა თავის ხანგრძლივ პატიმრობას ადგილობრივი ხელისუფლების ორგანოების თვითნებობას, განმცხადებელი ასევე ჩივის, რომ ცენტრალური ხელისუფლების მიერ მისი გათავისუფლების უზრუნველყოფის მიზნით განხორციელებულ ღონისძიებებს არ ჰქონია რაიმე ეფექტი.

როგორც საქმის მასალებიდან ირკვევა, ცენტრალურმა ხელისუფლებამ გამამართლებელი განაჩენის სისრულეში მოყვანის მიზნით მიიღო ქვეყნის კანონდებლობით გათვალისწინებული ყველა პროცესუალური ზომა, ყველა ღონე იხმარა დავის პოლიტიკური გზით მოსაგვარებლად და არაერთხელ მოუწოდა აჭარის ხელისუფლებას, გაეთავისუფლებინა განმცხადებელი, რასაც არანაირი შედეგი არ მოჰყოლია (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტები 60-69).

აქედან გამომდინარე, სასამართლო მივიდა იმ დასკვნამდე, რომ, ეროვნული სამართლებრივი სისტემის თანახმად, განმცხადებლის მიერ გასაჩივრებული საკითხები პირდაპირ შემხებლობაში იყო აჭარის ადგილობრივ ხელისუფლებასთან.

146. თუმცა უნდა გავიმეოროთ, რომ, კონვენციის მიზნებიდან გამომდინარე, ერთადერთი საკითხი, რომელიც ამ შემთხვევაში შესაძლოა დადგეს, არის სახელმწიფოს საერთაშორისო პასუხისმგებლობა, მიუხედავად ეროვნული ხელისუფლების ორგანოსი, რომელთან შემხებლობაშიც მოიაზრება კონვენციის დარღვევა (იხ. *mutatis mutandis*, საქმე “*Foti and Others v. Italy*”, 1982 წლის 10 დეკემბრის განაჩენი, სერია A № 56, გვ. 21, პუნქტი 63; საქმე “*Zimmermann and Steiner v. Switzerland*”, 1983 წლის 13 ივლისის განაჩენი, სერია A № 66, გვ. 13, პუნქტი 32; და საქმე “*Lingens v. Austria*”, 1986 წლის 8 ივლისის განაჩენი, სერია A № 103, გვ. 28, პუნქტი 46).

მართალია, შესაძლებელია დავუშვათ, რომ სახელმწიფოები თავიანთი ტერიტორიის რომელიმე ნაწილში შეიძლება წააწყდნენ სირთულეებს კონვენციით გარანტირებული უფლებების განხორციელებისას, თითოეული სახელმწიფო, რომელმაც მოახდინა კონვენციის რატიფიცირება, პასუხისმგებელია თავისი ეროვნული ტერიტორიის ფარგლებში მომხდარ მოვლენებზე.

დამატებით უნდა აღინიშნოს, რომ კონვენცია არა მხოლოდ ავალდებულებს ხელშემკვრელი სახელმწიფოს უმაღლეს ხელისუფლებას, თავის მხრივ დაიცვას კონვენციით გარანტირებული უფლებები და თავისუფლებები, არამედ იგი ითვალისწინებს, რომ ხსენებული უფლებებითა

და თავისუფლებებით სარგებლობის უზრუნველყოფის მიზნით უმაღლესმა ხელისუფლებამ უნდა აღკვეთოს ან გამოასწოროს დაქვემდებარებულ დონეზე ჩადენილი დარღვევები (საქმე *"Ireland v. the United Kingdom"*, 1978 წლის 18 იანვრის განაჩენი, სერია A № 25, გვ. 90-91, პუნქტი 239). უმაღლეს ხელისუფლებას ეკისრება ვალდებულება, მოსთხოვოს დაქვემდებარებაში მყოფ ორგანოებს კონვენციის დაცვა და მას არ შეუძლია ამოეფაროს იმ არგუმენტს, რომ არ შეუძლია უფლებათა და თავისუფლებათა პატივისცემის უზრუნველყოფა (იქვე, გვ. 64, პუნქტი 159).

147. მიუხედავად საქართველოში სახელმწიფო მექანიზმის არა-ჯეროვანი ფუნქციონირებისა და საგანგებო სტატუსის მქონე ტერიტორიების არსებობისა, კანონმდებლობის შესაბამისად, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკა ექვემდებარება საქართველოს სახელმწიფოს კონტროლს. ურთიერთობა, რომელიც არსებობს აჭარის ადგილობრივ ხელისუფლებასა და ცენტრალურ მთავრობას შორის, იმგვარია, რომ მხოლოდ ამ უკანასკნელის მიერ დაკისრებულ ვალდებულებათა შეუსრულებლობას შეუძლია გამოიწვიოს კონვენციის დებულებათა განგრძობადი დარღვევის შესაძლებლობა ადგილობრივ დონეზე. კონვენციის 1-ლი მუხლის შესაბამისად, სახელმწიფოზე დაკისრებული ზოგადი ვალდებულება მოიცავს და მოითხოვს ისეთი ეროვნული სამართლებრივი სისტემის დანერგვას, რომელსაც შეუძლია სახელმწიფოს ტერიტორიაზე ყველასათვის უზრუნველყოს კონვენციასთან შესაბამისობა. ეს დადასტურებულია იმ ფაქტით, რომ, პირველ რიგში, 1-ლი მუხლი არ გამორიცხავს კონვენციის მოქმედების სფეროდან ნევრი სახელმწიფოების „იურისდიქციის“ რაიმე ნაწილს, და, მეორე რიგში, სწორედ მათი „იურისდიქციიდან“, როგორც მთლიანიდან, გამომდინარე (რაც, როგორც წესი, უპირატესად კონსტიტუციის საშუალებით ხორციელდება) ნევრ სახელმწიფოებს მოეთხოვებათ კონვენციის დაცვა (საქმე *"United Communist Party of Turkey and Others v. Turkey"*, 1998 წლის 30 იანვრის განაჩენი, მოხსენებები 1998-I, გვ. 17-18, პუნქტი 29).

148. ტერიტორიული ერთეულის ხელისუფლების ორგანოები წარმოადგენენ საჯარო სამართლის დაწესებულებებს, რომლებიც ახორციელებენ კონსტიტუციითა და კანონდებლობით დაკისრებულ ფუნქციებს. ამასთან დაკავშირებით სასამართლო იმეორებს, რომ საერთაშორისო სამართალში არ შეიძლება, მიჩნეული იქნეს, რომ გამოთქმა „სამთავრობო ორგანიზაცია“ მიუთითებს მხოლოდ სახელმწიფოს მთავრობაზე ან ცენტრალურ ორგანოებზე. როდესაც ძალაუფლება განაწილებულია დეცენტრალიზებული ხაზით, „სამთავრობო ორგანიზაცია“ გულისხმობს ხელისუფლების ნებისმიერ ეროვნულ ორგანოს, რომელიც ახორციელებს საჯარო ფუნქციებს. შესაბამისად, ხელისუფლების ასეთ ორგანოებს არ შეუძლიათ მიმართონ ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოს კონვენციის 34-ე მუხლის შესაბამისად (საქმე *"Section de commune d'Antilly v. France"* (dec.), №

45129/98, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია-1999-VIII; და საქმე "Ayuntamiento de Mula v. Spain" (dec.), № 55346/00, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია-2001-I).

ხსენებული პრინციპები გვიჩვენებს, რომ წინამდებარე საქმეში აჭარის რეგიონული ხელისუფლება არ შეიძლება მიჩნეული იქნეს არასამთავრობო ორგანიზაციად ან საერთო ინტერესების მქონე პირთა ჯგუფად კონვენციის 34-ე მუხლის მიზნებისათვის. შესაბამისად, მას არ აქვს უფლება, განაცხადი ან საჩივარი შეიტანოს ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში საქართველოს ცენტრალური ხელისუფლების წინააღმდეგ.

149. ხსენებულიდან გამომდინარე სასამართლო ხაზგასმით აღნიშნავს, რომ საქართველოს სახელმწიფოს უმაღლეს ხელისუფლებას ეკისრება მკაცრი პასუხისმგებლობა მის დაქვემდებარებაში მყოფი ორგანოების ქმედებებზე (იხ. ზემოხსენებული საქმე "Ireland v. the United Kingdom", გვ. 64, პუნქტი 159). პასუხისმგებლობა ეკისრება მხოლოდ თავად საქართველოს სახელმწიფოს – და არა ხელისუფლების ეროვნულ ორგანოს ან უწყებას. სწორედ ეს საკითხი დგას სასამართლოს წინაშე. სასამართლოს კომპეტენციაში არ შედის ხელისუფლების ეროვნული ორგანოებისა თუ სასამართლოების განსჯა, უწყებათაშორის დავებსა თუ შიდა პოლიტიკასთან დაკავშირებით მსჯელობა.

150. ამგვარად, სასამართლო ადგენს, რომ წინამდებარე ფაქტები, რომლებმაც წარმოშვა სავარაუდო დარღვევა, შედის საქართველოს „იურისდიქციაში“ კონვენციის 1-ლი მუხლის მნიშვნელობით და, მიუხედავად იმისა, რომ ხსენებული საკითხები, ეროვნული სამართლებრივი სისტემის თანახმად, პირდაპირ შემხებლობაშია აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ხელისუფლების ადგილობრივ ორგანოებთან, კონვენციის შესაბამისად, წამოიჭრება მხოლოდ და მხოლოდ საქართველოს სახელმწიფოს პასუხისმგებლობის საკითხი.

III. კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტის სავარაუდო დარღვევა

151. განმცხადებელი ჩიოდა, რომ პრეზიდენტის მიერ 1999 წლის 1 ოქტომბრის შეწყალების შემდეგ იგი იყო კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტის დარღვევის მსხვერპლი, და აცხადებდა, რომ 2001 წლის 29 იანვარს გამართლების შემდეგ მისი პატიმრობა თვითნებური იყო.

კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტის შესაბამისი დებულებების თანახმად:

„1. ყველას აქვს თავისუფლებისა და პირადი უსაფრთხოების უფლება. არავის შეიძლება აღეკვეთოს თავისუფლება, გარდა შემდეგი შემთხვევებისა და კანონით განსაზღვრული წესის შესაბამისად:

ა) კომპეტენტური სასამართლოს მიერ მსჯავრდების შემდეგ პირის კანონიერი დაპატიმრება;

...

გ) პირის კანონიერი დაკავება ან დაპატიმრება კომპეტენტური სასამართლო ორგანოს წინაშე წარდგენის მიზნით, თუ არსებობს სამართალდარღვევის ჩადენის გონივრული ეჭვი ან, როდესაც ეს გონივრულად მიჩნეულია აუცილებლად, პირის მიერ დანაშაულის ჩადენის ან ჩადენის შემდეგ მისი გაქცევის თავიდან ასაცილებლად;

...“

ა. პატიმრობის პერიოდი 1999 წლის 1 ოქტომბერს პრეზიდენტის მიერ შეწყალების შემდეგ

1. მთავრობის არგუმენტაცია

152. არსებით განხილვაზე დაშვებადობის გადაწყვეტილების გამოცხადების შემდეგ წარმოდგენილ მიმოხილვებში (იხ. წინამდებარე განაჩენის მე-4 და მე-9 პუნქტები) მთავრობამ აღნიშნა, რომ პრეზიდენტის შეწყალება გასაჩივრდა ადმინისტრაციულ სასამართლოებში და აღსრულება შეჩერებული იქნა ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის 29-ე მუხლის შესაბამისად. სამართალწარმოება ადმინისტრაციულ სასამართლოებში დასრულდა 2000 წლის 11 ივლისს, როდესაც საბოლოო ინსტანციაში საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ უარყო საკასაციო საჩივარი, რომელშიც ბათუმის თამბაქოს კომბინატი ამტკიცებდა, რომ პრეზიდენტის განკარგულება შეწყალებასთან დაკავშირებით უკანონო იყო. ხსენებული განაჩენი იყო საბოლოო ეროვნული გადაწყვეტილება კონვენციის 35-ე მუხლის 1-ლი მუხლის მნიშვნელობით და განმცხადებლის საჩივარი იმასთან დაკავშირებით, რომ იგი იმყოფებოდა უკანონო პატიმრობაში 1999 წლის 1-ლი ოქტომბრიდან 11 დეკემბრამდე, არ აკმაყოფილებდა ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში განაცხადის შეტანის დადგენილ ვადას.

153. რაც შეეხება საჩივრის არსს, მთავრობამ აღნიშნა, რომ განმცხადებლის პატიმრობა 1999 წლის 1 ოქტომბერსა და 11 დეკემბერს შორის სრულ შესაბამისობაში იყო კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლი (ა) პუნქტის მოთხოვნებთან. მიესაჯა რა აჭარის უმაღლესი სასამართლოს მიერ 1994 წლის 28 ნოემბერს რვა წლით თავისუფლების აღკვეთა, განმცხადებელი შეწყალებული იქნა საქართველოს პრეზიდენტის მიერ 1999 წლის 1 ოქტომბერს (იხ. წინამდებარე განაჩენის 21-ე და 22-ე პუნქტები). პრეზიდენტის შეწყალების აქტი დაუყოვნებლივ იქნა გასაჩივრებული ბათუმის თამბაქოს კომბინატის მიერ აჭარის უმაღლეს სასამართლოში. ხსენებულმა საჩივარმა შეაჩერა შეწყალების აღსრულება ადმინისტრაციული საპროცესო

კოდექსის 29-ე მუხლის შესაბამისად (იხ. წინამდებარე განაჩენის 115-ე პუნქტი) და განმცხადებლის პატიმრობისათვის სამართლებრივ საფუძველს კვლავ 1994 წლის 28 ნოემბრის განაჩენი წარმოადგენდა. ვინაიდან სამართალწარმოება ადმინისტრაციულ სასამართლოებში დასრულდა სწორედ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2000 წლის 11 ივლისის განაჩენით, რომელმაც უარყო ბათუმის თამბაქოს კომბინატის საკასაციო საჩივარი ბოლო ინსტანციაში (იხ. წინამდებარე განაჩენის 29-ე პუნქტი), 1999 წლის 1 ოქტომბრიდან 11 დეკემბრამდე განმცხადებლის პატიმრობის საფუძველი იყო 1994 წლის 28 ნოემბრის განაჩენი და ამიტომ პატიმრობა შეესაბამება როგორც ეროვნულ კანონმდებლობას, ისე კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლი (ა) პუნქტის მოთხოვნებს.

154. მთავრობის ადვოკატმა აღნიშნა, რომ, მისი აზრით, განმცხადებელი მხოლოდ და მხოლოდ პოლიტიკური მიზეზების გამო იქნა შეწყალებული. მისი აზრი დაემთხვა მთავრობის წარმომადგენლის აზრს იმის თაობაზე, რომ განმცხადებლის პატიმრობა ხსენებულ პერიოდში ეფუძნებოდა აჭარის უმაღლესი სასამართლოს 1994 წლის 28 ნოემბრის განაჩენს.

2. განმცხადებლის არგუმენტაცია

155. უპირველეს ყოვლისა, განმცხადებელმა აღნიშნა, რომ მისი პატიმრობა 1999 წლის 1 ოქტომბრიდან განაჩენის გამოტანის დღემდე წარმოადგენდა ერთ მთლიან პერიოდს და იგი უკანონოდ იმყოფებოდა პატიმრობაში. ამასთან დაკავშირებით განმცხადებელმა შენიშნა, რომ ადგილი არ ჰქონია მისი სტატუსის რაიმე შესაძენვე ცვლილებას სისხლის სამართალწარმოების პირველ ეტაპზე დაპატიმრებასა და სამართალწარმოების მეორე ეტაპზე პატიმრობას შორის და ის მთლიანი პერიოდი, რომელიც მან გაატარა პატიმრობაში შეწყალების შემდეგ, ემსახურებოდა აჭარის ხელისუფლების იმავე პოლიტიკურ მიზნებს. აქედან გამომდინარე, განმცხადებელმა თხოვნით მიმართა სასამართლოს, მისი პატიმრობა 1999 წლის 1 ოქტომბრის შემდეგ მთლიანობაში განეხილა.

156. განმცხადებელმა დაამატა, რომ 1999 წლის 1 ოქტომბრიდან 11 დეკემბრამდე პერიოდში არ არსებობდა რაიმე სამართლებრივი საფუძველი ან კანონიერი ბრძანება მისი ხანგრძლივი პატიმრობისათვის. განმცხადებელმა ხაზგასმით აღნიშნა, რომ, მისგან განსხვავებით, სხვა ორი მსჯავრდებული პატიმარი, რომლებიც შეიწყალა საქართველოს პრეზიდენტმა იმავე განკარგულებით (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 22), დაუყოვნებლივ იქნენ გათავისუფლებულნი.

157. განაცხადის არსებით განხილვაზე დაშვების შემდეგ და 2003 წლის 19 ნოემბერს გამართულ არსებით განხილვაზე სასამართლოსთვის წარდგენილ მიმოხილვებში განმცხადებელმა გამოთქვა პრეტენზია 1999 წლის დეკემბერში მის წინააღმდეგ აღძრულ გამოძიებასთან და მეორე სისხლის

სამართალწარმოებისას პატიმრობასთან დაკავშირებით. კერძოდ, მან განაცხადა, რომ „არ არსებობდა ეჭვის არანაირი გონივრული საფუძველი“, რათა მისთვის მიენერათ იმ კრიმინალური დაჯგუფების საქმიანობაში მონაწილეობა, რომელსაც ბ-ნი დავით ასანიძე ხელმძღვანელობდა. 2001 წლის 29 იანვარს მისმა გამართლებამ ნათლად წარმოაჩინა, რომ მეორე სისხლის სამართალწარმოება აბსოლუტურად შეთხზული იყო და მისი პატიმრობაც ხსენებულ სამართალწარმოებასთან დაკავშირებით ეწინააღმდეგებოდა კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტის მოთხოვნებს.

3. შეფასება სასამართლოს მიერ

158. დასაწყისში სასამართლომ აღნიშნა, რომ საქართველოს კანონმდებლობის თანახმად, საქართველოს პრეზიდენტის ნორმატიული გადაწყვეტილება წარმოადგენს ადმინისტრაციულ აქტს, რომელიც ექვემდებარება გადასინჯვას ადმინისტრაციულ სასამართლოებში (საქართველოს ადმინისტრაციული კოდექსის მე-60 მუხლი და ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი – იხ. წინამდებარე განაჩენის 117-ე და 115-ე პუნქტები). გამომდინარე იმ ფაქტიდან, რომ 1999 წლის 1 ოქტომბერს გამოცემული შეწყალების აქტი დაუყოვნებლივ იქნა გასაჩივრებული ქვეყნის სასამართლოებში ბათუმის თამბაქოს კომბინატის მიერ, მისი აღსრულება შეჩერებული იქნა ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის 29-ე მუხლის შესაბამისად და შესაძლებელი გახდა მხოლოდ 2000 წლის 11 ივლისს, მას შემდეგ, რაც საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ გააუქმა ბოლო ინსტანციაში კომბინატის მიერ შეტანილი საკასაციო საჩივარი (იხ. წინამდებარე განაჩენის 29-ე პუნქტი). ამავე დროს, 1999 წლის 11 დეკემბერს განმცხადებელს წაეყენა ბრალი მეორე სისხლის სამართალწარმოების პროცესში, რის გამოც შეუძლებელი გახდა მისი გათავისუფლების უზრუნველყოფა (იხ. წინამდებარე განაჩენის 27-ე, 34-ე და 35-ე პუნქტები).

159. განმცხადებლისგან განსხვავებით, სასამართლო თვლის, რომ პატიმრობის პერიოდი პრეზიდენტის 1999 წლის 1 ოქტომბრის შეწყალების შემდეგ არ შეიძლება წარმოადგენდეს 2001 წლის 29 იანვრის (განმცხადებლის გამართლების დღე) შემდეგ მისი ხანგრძლივი პატიმრობის განუყოფელ ნაწილს (იხ. წინამდებარე განაჩენის 47-ე პუნქტი). მიუხედავად იმისა, რომ არ არსებობდა დროის რაიმე ინტერვალი პატიმრობის ამ პერიოდებს შორის (გამომდინარე იქიდან, რომ განმცხადებელი არ ყოფილა გათავისუფლებული), მათ წინ უძღოდა პატიმრობის განსხვავებული პერიოდები, რომლებიც განმცხადებელს შეეფარდა სამართალწარმოების ორ სხვადასხვა ეტაპზე და კანონის განსხვავებული დებულებების საფუძველზე.

ამგვარად, სასამართლომ უნდა განსაზღვროს, თუ რა მოცულობით განიხილავს იგი თითოეულ ამ პერიოდს (1999 წლის 1 ოქტომბრიდან 11 დეკემბრამდე და 2001 წლის 29 იანვრიდან დღემდე) საქმის არსებით განხილვაზე

დაშვებადობის მარეგულირებელი ნორმების, კერძოდ, იმ ნორმის გათვალისწინებით, რომლის თანახმადაც განაცხადი სტრასბურგის სასამართლოსათვის წარმოდგენილი უნდა იქნეს „ექვსი თვის ვადაში საქმეზე საბოლოო გადაწყვეტილების მიღების დღიდან“, ანუ იმ გადაწყვეტილებიდან, რომელიც ამთავრებს „სამართლებრივი დაცვის შიდასახელმწიფოებრივი საშუალებების ამონაწერის“ პროცესს 35-ე მუხლის მნიშვნელობით (საქმე *“Kadikis v. Latvia“* (no. 2) (dec.), № 62393/00, 2003 წლის 25 სექტემბერი).

160. 2002 წლის 12 ნოემბერს პალატამ, რომელსაც საქმე თავიდანვე გადაეცა, განმცხადებლის მთლიანი საჩივარი მე-5 მუხლის 1-ლ პუნქტთან დაკავშირებით არსებით განხილვაზე დაშვებულად გამოაცხადა.

თუმცა კონვენციის 35-ე მუხლის მე-4 პუნქტის შესაბამისად სასამართლოს შეუძლია განაცხადი არსებით განხილვაზე დაუშვებლად გამოაცხადოს „სამართალწარმოების ნებისმიერ ეტაპზე“, ხოლო ექვსთვიანი ვადა არის ის სავალდებულო წესი, რომლის გამოყენების იურისდიქციაც სასამართლოს გააჩნია თავისი შეხედულებისამებრ (სხვა მაგალითებთან ერთად იხ. ზემოხსენებულ საქმეზე *“Kadikis v. Latvia“* (no. 2) გამოტანილი გადაწყვეტილება). მთავრობის მიერ წარმოდგენილი მიმოხილვებისა და საქმის სპეციფიკური გარემოებების გათვალისწინებით, სასამართლო თვლის, რომ წინამდებარე საქმეში საჭიროა ხსენებული წესის მხედველობაში მიღება იმ პერიოდების განხილვისას, რომელთა განმავლობაშიც განმცხადებელი პატიმრობაში იმყოფებოდა.

161. რაც შეეხება პირველ პერიოდს (1999 წლის 1 ოქტომბრიდან 11 დეკემბრამდე), სასამართლო აუცილებლად არ მიიჩნევს, განიხილოს, ექვსთვიანი ვადის ათვლა 1999 წლის 1 ოქტომბრიდან დაიწყო, როდესაც გამოცემული იქნა პრეზიდენტის შეწყალება, თუ, როგორც ეს მთავრობამ წარმოადგინა, 2000 წლის 11 სექტემბრიდან, როდესაც საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ არ დააკმაყოფილა ბათუმის თამბაქოს კომბინატის საკასაციო საჩივარი (იხ. წინამდებარე განაჩენის 152-ე პუნქტი). რომელი თარიღიც არ უნდა იქნეს ალებული, სასამართლო პატიმრობის პირველ პერიოდთან დაკავშირებით აღნიშნავს, რომ მე-5 მუხლის 1-ლ პუნქტთან დაკავშირებული საჩივარი სასამართლოსთვის ექვსთვიანი ვადის დარღვევით იყო წარმოდგენილი, რადგან განმცხადებელმა სასამართლოს განაცხადი 2001 წლის 2 ივლისს წარმოუდგინა. ხსენებულიდან გამომდინარე, განაცხადის ეს ნაწილი გამოცხადებული უნდა იქნეს არსებით განხილვაზე დაუშვებლად ექვსთვიანი ვადის გასვლის გამო.

162. რაც შეეხება განმცხადებლის ბრალდებას 1999 წლის 11 დეკემბერს მეორე სისხლის სამართალწარმოებისას და მის პატიმრობას ხსენებულ დღესა და მისი გამამართლებელი განაჩენის გამოტანის დღეს შორის, სასამართლო აღნიშნავს, რომ ეს საკითხი განმცხადებელმა პირველად 2003 წლის 23 სექტემბერსა და 19 ნოემბერს წამოჭრა (იხ. წინამდებარე განაჩენის 157-ე პუნქტი). შესაბამისად, იგი არ განხილულა 2002 წლის 12 ნოემბერს დაშვებადობის

გადანყვეტილების (რომელიც განსაზღვრავს სასამართლოს მსჯელობის ფარგლებს) გამოტანისას (სხვა მაგალითებთან ერთად იხ. საქმეები *"Peltier v. France"*, № 32872/96, პუნქტი 20, 2002 წლის 21 მაისი; საქმე *"Craxi v. Italy"* (no. 1), № 34896/97, პუნქტი 55, 2002 წლის 5 დეკემბერი; საქმე *"Göç v. Turkey"* [GC], № 36590/97, პუნქტი 36, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია-2002-V). ხსენებულიდან გამომდინარე, წინამდებარე საჩივარი სცილდება იმ საქმის ფარგლებს, რომელიც განსახილველად გადაეცა დიდ პალატას.

163. ამგვარად, სასამართლო განიხილავს განმცხადებლის საჩივარს მხოლოდ პატიმრობის იმ პერიოდთან მიმართებაში, რომელიც 2001 წლის 29 იანვარს დაიწყო.

ბ. პატიმრობის პერიოდი 2001 წლის 29 იანვრიდან დღემდე

1. მთავრობის არგუმენტაცია

164. მიუხედავად სასამართლოს თხოვნისა, მთავრობას სამართალწარმოების არც ერთ ეტაპზე არ წარმოუდგენია რაიმე სახის სამართლებრივი არგუმენტაცია განმცხადებლის პატიმრობასთან დაკავშირებით, რომელიც გრძელდებოდა განმცხადებლის მიმართ 2001 წლის 29 იანვარს გამამართლებელი განჩინების გამოტანის შემდეგ. 2002 წლის 18 აპრილს წარმოდგენილ ფაქტობრივ მიმოხილვაში მთავრობა აცხადებდა, რომ იგი შემოიფარგლებოდა წინამდებარე საქმის ფაქტებით (იხ. წინამდებარე განაჩენის მე-4 პუნქტი).

მთავრობამ არც ამ საჩივრის არსებით მხარესთან დაკავშირებულ კითხვას გასცა პასუხი. თუმცა მთავრობის ადვოკატმა განაცხადა, რომ განმცხადებლის ხანგრძლივი პატიმრობა, მიუხედავად 2001 წლის 29 იანვარს მისი გამართლებისა, აბსოლუტურად კანონიერი იყო, რადგან, კანონმდებლობის შესაბამისად, არ არსებობდა მისი გამართლების საფუძველი. აღნიშნულის მტკიცებისას მთავრობის ადვოკატი უმთავრესად ეყრდნობოდა პარლამენტის კომისიის 2002 წლის 26 სექტემბრის დასკვნას. მისი მტკიცებით, გამომდინარე იქიდან, რომ 2001 წლის 29 იანვრის განჩინება უსაფუძვლო იყო, განმცხადებლის პატიმრობის საფუძველი იყო 2000 წლის 2 ოქტომბერს გამოტანილი მსჯავრდება და სასჯელი (იხ. წინამდებარე განაჩენის 44-ე პუნქტი), რომელიც რჩებოდა კანონიერ ძალაში მყოფ ერთადერთ გადანყვეტილებად. შესაბამისად, პატიმრობა ხვდებოდა კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლი (ა) პუნქტის მოქმედების სფეროში და მთლიანად შეესაბამებოდა ხსენებულ დებულებას. ადვოკატმა დამატებით აღნიშნა, რომ თუნდაც ეს ასე არ ყოფილიყო, განმცხადებლის პატიმრობა გამართლებული იყო კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლი (გ) პუნქტის საფუძველზე მაფიასა და ტერორისტულ დაჯგუფებებთან მისი სახიფათო კავშირების გამო.

მთავრობის ადვოკატმა ასევე განაცხადა, რომ პარლამენტის კომისიის დასკვნა წარმოადგენდა ახლად აღმოჩენილ გარემოებებს, რომლებიც შეიძლებოდა გამხდარიყო განმცხადებლის წინააღმდეგ აღძრული მეორე სისხლის სამართალწარმოების გადასინჯვის საფუძველი.

165. რაც შეეხება განმცხადებლის პატიმრობის ადგილის შესაბამისობას კონვენციის საფუძველზე პატიმრობის კანონიერებასთან, მთავრობამ მიუთითა სასამართლოს მიერ გამოტანილ განაჩენზე საქმეზე *“Bizzotto v. Greece”* (1996 წლის 15 ნოემბრის განაჩენი, *მოხსენებები 1996-V*) და განაცხადა, რომ იმ შემთხვევაშიც კი, თუ ხსენებული ეწინააღმდეგებოდა ეროვნულ კანონმდებლობას, პატიმრობის ადგილი თავისთავად არ წარმოშობდა კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტის დარღვევას.

2. განმცხადებლის არგუმენტაცია

166. განმცხადებელი ჩიოდა, რომ, მიუხედავად 2001 წელს მისი გამართლებისა, იგი პატიმრობაში იმყოფებოდა, და მისთვის თავისუფლების აღკვეთას თვითნებურად მიიჩნევდა. განმცხადებლის აზრით, იგი პატიმრობაში იმყოფებოდა იმის გამო, რომ ეს აწყობდა აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ხელისუფლებას, რომელიც პოლიტიკური ანგარიშსწორების მოტივით ასეთი ხერხით უსწორდებოდა მას.

167. სასამართლოსთვის 2003 წლის 23 სექტემბერს წარმოდგენილ კომენტარებში და 2003 წლის 19 ნოემბერს არსებით განხილვაზე განმცხადებელმა პირველად განაცხადა, რომ მისი პატიმრობის ადგილი – დაახლოებით ექვსი კვადრატული მეტრის ფართობის ციხისმაგვარი საკანი აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უშიშროების სამინისტროს იზოლატორში – უკანონო იყო ეროვნული კანონმდებლობის თანახმად. დაკავების შემდეგ (1993 წლიდან) იგი იმყოფებოდა სრულ იზოლაციაში ხსენებულ ვიწრო საკანში, რომელიც მას შემდეგ არ დაუტოვებია.

განმცხადებელმა აღნიშნა, რომ ეროვნული კანონმდებლობის შესაბამისად, ასეთი ტიპის საკნები განკუთვნილია წინასწარ პატიმრობაში მყოფი პირებისათვის და რომ პრეზიდენტის შეწყალებისა და გამართლების გარეშეც 1994 წლის 28 ნოემბრისა და 2000 წლის 2 ოქტომბრის მსჯავრდებათა შემდეგ იგი დაუყოვნებლივ უნდა გადაეყვანათ მკაცრი რეჟიმის ციხეში. განმცხადებლის მტკიცებით, კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტით გარანტირებული მისი უფლებების დარღვევას წარმოადგენდა პატიმრობის ეს ასპექტიც.

168. სასამართლოსთვის 2003 წლის 23 სექტემბერს წარმოდგენილ კომენტარებსა და 2003 წლის 19 ნოემბერს არსებით განხილვაზე განმცხადებელმა ასევე პირველად მიმართა თხოვნით სასამართლოს, განეხილა მისი პატიმრობის ადგილის კონვენციის მე-3 მუხლთან შესაბამისობის საკითხი და დაედგინა, რომ იგი ექვემდებარებოდა დამამცირებელ მოპყრობას.

3. შეფასება სასამართლოს მიერ

(ა) იყო თუ არა პატიმრობა კანონიერი?

169. უპირველეს ყოვლისა, სასამართლო აღნიშნავს, რომ კონვენციის მე-5 მუხლი უზრუნველყოფს თავისუფლებისა და უსაფრთხოების ძირითად უფლებას. ხსენებული უფლება ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესია „დემოკრატიული საზოგადოებისათვის“ კონვენციის გაგებით (საქმე *“De Wilde, Ooms and Versyp v. Belgium“*, 1971 წლის 18 ივნისის განაჩენი, სერია A № 12, გვ. 36, პუნქტი 65; და საქმე *“Winterwerp v. the Netherlands“*, 1979 წლის 24 ოქტომბრის განაჩენი, სერია A № 33, გვ. 16, პუნქტი 37).

170. უზრუნველყოფილი უნდა იქნეს ამ უფლების გარანტირება ყველა ადამიანისათვის, რაც გულისხმობს, რომ არც ერთ ადამიანს არ უნდა აღეკვეთოს თავისუფლება ან არ უნდა გაუხანგრძლივდეს თავისუფლების აღკვეთა (საქმე *“Weeks v. the United Kingdom“*, 1987 წლის 2 მარტის განაჩენი, სერია A № 114, გვ. 22, პუნქტი 40), გარდა იმ გარემოებებისა, რომლებიც აღნიშნულია მე-5 მუხლის 1-ლ პუნქტში. მე-5 მუხლის 1-ლ პუნქტში მითითებული გამონაკლისების სია ამომწურავია (საქმე *“Labita v. Italy“* [GC], № 26772/95, პუნქტი 170, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია-2000-IV; და საქმე *“Quinn v. France“*, 1995 წლის 22 მარტის განაჩენი, სერია A № 311, გვ. 17, პუნქტი 42) და მხოლოდ ამ გამონაკლისთა ვიწრო განმარტება შეესაბამება ხსენებული დებულების მიზანს, სახელდობრ, იმის უზრუნველყოფას, რომ არავის აღეკვეთოს თავისუფლება თვითნებურად (საქმე *“Engel and Others v. the Netherlands“*, 1976 წლის 8 ივნისის განაჩენი, სერია A № 22, გვ. 25, პუნქტი 58; და საქმე *“Amuur v. France“*, 1996 წლის 25 ივნისის განაჩენი, მოხსენებები 1996-III, გვ. 848, პუნქტი 42).

171. თუმცა ის ფაქტი, რომ თავისუფლების აღკვეთა ხორციელდება მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტით ნებადართულ ერთ-ერთ საფუძველზე, არ არის საკმარისი. დაკავებული ან დაპატიმრებული პირი უნდა სარგებლობდეს დაცვის სხვადასხვა საშუალებებით, რომლებიც მითითებულია მე-5 მუხლის 2-5 პუნქტებში იმ მოცულობით, რა მოცულობითაც შესაძლებელია მათი გამოყენება (იხ. ზემოხსენებული საქმე *“Weeks v. the United Kingdom“*, გვ. 22, პუნქტი 40).

ხსენებულიდან გამომდინარე, მე-5 მუხლის დებულებები მოითხოვს, რომ პატიმრობა განხორციელდეს „კანონით განსაზღვრული წესის შესაბამისად“ და რომ ეროვნული სასამართლოების მიერ მე-5 მუხლის მოქმედების სფეროში გამოტანილი ნებისმიერი გადაწყვეტილება შეესაბამებოდეს თავისუფლების აღკვეთის დროისათვის მოქმედი კანონმდებლობით განსაზღვრულ პროცესუალურ და მატერიალურ მოთხოვნებს (საქმე *“Agee v. the United Kingdom“*, კომისიის 1976 წლის 17 დეკემბრის გადაწყვეტილება, გადაწყვეტილებები და მოხსენებები (DR) 7, გვ. 165). კონვენცია აქ უწინარე-

სად მიუთითებს ეროვნულ კანონმდებლობაზე, მაგრამ იგი ასევე მოითხოვს, რომ თავისუფლების ნებისმიერი აღკვეთა შესაბამისობაში იყოს მე-5 მუხლის მიზნებთან, სახელდობრ, თვითნებობისაგან ადამიანთა დაცვასთან (იხ. ზემოხსენებული საქმე *“Quinn v. France”*, გვ. 18-19, პუნქტი 47; და საქმე *“Chahal v. the United Kingdom”*, 1996 წლის 15 ნოემბრის განაჩენი, *მოხსენებები 1996-V*, გვ. 1864, პუნქტი 118). მიუხედავად იმისა, რომ, პირველ რიგში, სწორედ ეროვნულ ხელისუფლებას (განსაკუთრებით სასამართლოებს) ევალება ეროვნული კანონმდებლობის განმარტება, მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტის თანახმად, ეროვნულ კანონმდებლობასთან შეუსაბამობა წარმოადგენს კონვენციის დარღვევას და სასამართლოს შეუძლია და ვალდებულია, განიხილოს ამ კანონის შესაბამისობის საკითხი (საქმე *“Scott v. Spain”*, 1996 წლის 18 დეკემბრის განაჩენი, გვ. 2396, *მოხსენებები 1996-VI*, პუნქტი 57; საქმე *“Benham v. the United Kingdom”*, 1996 წლის 10 ივნისი, *მოხსენებები 1996-III*, გვ. 753, პუნქტი 41; და საქმე *“Giulia Manzoni v. Italy”*, 1997 წლის 1 ივლისის განაჩენი, *მოხსენებები 1997-IV*, გვ. 1190, პუნქტი 21).

172. წინამდებარე საქმეში განმცხადებელი დაპატიმრებული იყო აჭარის ხელისუფლების ორგანოების მიერ მე-5 მუხლის 1-ლ (გ) პუნქტში განსაზღვრული მიზნებისათვის 1999 წლის 11 დეკემბრიდან, ანუ იმ დღიდან, როდესაც მას ბრალი წაყენა სისხლის სამართლის ახალ საქმეზე (იხ. წინამდებარე განაჩენის 34-ე პუნქტი). თუმცა ხსენებული სიტუაცია დასრულდა საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მიერ 2001 წლის 29 იანვარს განმცხადებლის გამართლებით. სასამართლომ მისი დაუყოვნებელი გათავისუფლებაც ბრძანა (იხ. წინამდებარე განაჩენის 47-ე და 56-ე პუნქტები). ამის შემდეგ, იმ ფაქტის მიუხედავად, რომ მისი საქმის ხელახალი განხილვა არ დაწყებულა და არც მის პატიმრობასთან დაკავშირებით რაიმე შემდგომი სასამართლო ბრძანება ყოფილა გაცემული, განმცხადებელი პატიმრობაში დარჩა. ასე რომ, არ არსებობდა რაიმე საკანონმდებლო ნორმა ან სამართლებრივი საფუძველი 2001 წლის 29 იანვრის შემდეგ განმცხადებლისათვის თავისუფლების აღკვეთისა. ამიტომაც პატიმრობა არ შეიძლება გამართლებული იქნეს კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტის რომელიმე ქვეპუნქტით.

173. რაც შეეხება განმცხადებლის პატიმრობის შესაბამისობას მე-5 მუხლის მიზანთან, რომელიც გულისხმობს თვითნებობისაგან დაცვას, სასამართლო აღნიშნავს, რომ დაუჯერებელია ის ფაქტი, რომ სახელმწიფოში, რომელიც ექვემდებარება კანონის უზენაესობას, გრძელდებოდა ადამიანისათვის თავისუფლების აღკვეთა, მიუხედავად გათავისუფლების შესახებ სასამართლოს ბრძანებისა.

174. როგორც საქმის მასალებიდან ჩანს, ხელისუფლების ცენტრალურმა ორგანოებმა რამდენჯერმე თავად აღნიშნეს, რომ არ არსებობდა საფუძველი განმცხადებლის პატიმრობისათვის. ცენტრალური ხელისუფლების სასამართლო და ადმინისტრაციული ორგანოები პირდაპირ უცხადებდნენ

აჭარის ხელისუფლებას, რომ განმცხადებლის თავისუფლების აღკვეთა თვითნებური იყო ქვეყნის კანონმდებლობისა და კონვენციის მე-5 მუხლის მიზნებისათვის. მაგრამ მათი მხრიდან მრავალი შეხსენება და განმცხადებლის გათავისუფლების მოწოდება უპასუხოდ დარჩა (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტები 60-69).

175. სასამართლოს მიაჩნია, რომ ადამიანის განუსაზღვრელი და განუჭვრეტელი ვადით პატიმრობა, რომელიც არ ემყარება კანონით გათვალისწინებულ დებულებას ან სასამართლოს გადაწყვეტილებას, შეუსაბამოა სამართლებრივი გამჭვირვალობის პრინციპთან (იხ. *mutatis mutandis*, საქმე *“Jecius v. Lithuania”*, № 34578/97, პუნქტი 62, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია-2000-IX), თვითნებურია და ეწინააღმდეგება კანონის უზენაესობის ფუნდამენტურ ასპექტებს.

176. შესაბამისად, სასამართლო ადგენს, რომ 2001 წლის 29 იანვრის შემდეგ განმცხადებლის პატიმრობა თვითნებურია, რაც ეწინააღმდეგება კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტის დებულებებს.

(ბ) პატიმრობის ადგილი

177. წინამდებარე საქმეში განმცხადებელი ასაჩივრებდა პატიმრობის სხვადასხვა ასპექტებს: პირველ რიგში, თავად პატიმრობის ადგილს, რომელიც, მისი მტკიცებით, უკანონო იყო ეროვნული კანონმდებლობის შესაბამისად, და, მეორე რიგში, იმ ფაქტს, რომ იგი სრულ იზოლაციაში იმყოფებოდა.

178. რამდენადაც დადგენილი იქნა, რომ განმცხადებლის ხანგრძლივი პატიმრობა მისი გამართლების შემდეგ თვითნებური იყო, სასამართლო თვლის, რომ საჩივრის განხილვა მისი პატიმრობის ადგილის კანონიერებისა და ეროვნულ კანონმდებლობასთან შესაბამისობის კუთხით არაფერს შეჰმატებს იმ დარღვევას, რაც უკვე დადგინდა. შესაბამისად, სასამართლო არ თვლის აუცილებლად, ცალკე განიხილოს ხსენებული საკითხი კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტის ჩრდილში.

რაც შეეხება განმცხადებლის საჩივარს იმასთან დაკავშირებით, რომ მისი სრულ იზოლაციაში ყოფნა აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უშიშროების სამინისტროს იზოლატორში წარმოადგენდა კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევას, სასამართლო აღნიშნავს, რომ ხსენებული საკითხი პირველად 2003 წლის 23 სექტემბერს წამოიჭრა (იხ. წინამდებარე განაჩენის 166-ე პუნქტი) და, შესაბამისად, არ იყო მითითებული 2002 წლის 12 ნოემბერს გამოტანილ საქმის არსებით განხილვაზე დაშვების გადაწყვეტილებაში, რომელმაც განსაზღვრა სასამართლოს მიერ განსახილველი სამართალწარმოების ფარგლები (სხვა მაგალითებთან ერთად იხ. ზემოხსენებული საქმეები *“Peltier v. France”*, პუნქტი 20; საქმე *“Craxi v. Italy”* (no. 1), პუნქტი 55; და საქმე *“Göç v. Turkey”* [GC], პუნქტი 36). აქედან გამომდინარე,

აღნიშნული საჩივარი სცილდება იმ საქმის ფარგლებს, რომელიც განსახილველად გადაეცა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდ პალატას.

IV. კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის სავარაუდო დარღვევა

179. განმცხადებლის მტკიცებით, მისი გამამართლებელი განაჩენის აღუსრულებლობამ გამოიწვია კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის დარღვევა. ამ მუხლის თანახმად:

„... ნებისმიერი სისხლისსამართლებრივი ბრალდების განსაზღვრისას ყველას აქვს უფლება კანონით შექმნილი დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი სასამართლოს მიერ გონივრულ ვადაში სამართლიან და საჯარო მოსმენაზე...“

1. მხარეთა არგუმენტაცია

180. მთავრობას არ წარმოუდგენია რაიმე არგუმენტაცია ხსენებულ საჩივართან დაკავშირებით. დაეყრდნო რა სასამართლოს განაჩენს საქმეზე *“Hornsby v. Greece“* (1997 წლის 19 მარტის განაჩენი, მოხსენებები 1997-II), განმცხადებელმა სასამართლოს მიმართა თხოვნით, დაედგინა მისთვის კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტით გათვალისწინებული უფლების დარღვევა.

2. შეფასება სასამართლოს მიერ

181. სასამართლო იმეორებს, რომ სასამართლოს მიერ გამოტანილი განაჩენის აღსრულება აღქმული უნდა იქნეს როგორც სასამართლო განხილვის განუყოფელი ნაწილი მე-6 მუხლის მიზნებისათვის (იხ. *mutatis mutandis*, ზემოხსენებული საქმე *“Hornsby v. Greece“*, გვ. 510-11, პუნქტი 40; საქმე *“Burdov v. Russia“*, № 59498/00, პუნქტები 34 და 35, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია-2002-III; და საქმე *“Jasiuniene v. Lithuania“*, № 41510/98, პუნქტი 27, 2003 წლის 6 მარტი).

182. თუმცა კონვენციის მე-6 მუხლით მინიჭებული გარანტიები ილუზიური იქნებოდა, თუ ხელშემკვრელი სახელმწიფოს ეროვნული საკანონმდებლო ან ადმინისტრაციული სისტემა შესაძლებელს გახდიდა, რომ სასამართლოს საბოლოო, სავალდებულო გამამართლებელი გადაწყვეტილება განუხორციელებელი დარჩენილიყო გამართლებული პირის საზიანოდ. წარმოუდგენელი იქნებოდა, რომ მე-6 მუხლის 1-ლ პუნქტს, ამავე მუხლის მე-3 პუნქტთან ერთად, მოეთხოვა ხელშემკვრელი სახ-

ელმწიფოსაგან პოზიტიური ნაბიჯების გადადგმა ყველა იმ პირთან მიმართებაში, რომლებსაც ბრალი წაეყენათ სისხლის სამართლის დანაშაულის ჩადენაში (სხვა მაგალითებთან ერთად იხ. საქმე *"Barberà, Messegue and Jabardo v. Spain"*, 1988 წლის 6 დეკემბრის განაჩენი, სერია A № 146, გვ. 33-34, პუნქტი 78) და დეტალურად განესაზღვრა პროცესში მონაწილე მხარის გარანტიები – სამართლიანი, საჯარო და სწრაფი სამართალწარმოება – და ამავე დროს არ დაეცვა იმ გამამართლებელი გადანყვეტილების განხორციელება, რომელიც გამოტანილი იქნებოდა ასეთი სამართალწარმოების დასასრულს. სისხლის სამართალწარმოება ერთი მთლიანი სამართალწარმოებაა და მე-6 მუხლით გარანტირებული დაცვა არ წყვეტს მოქმედებას პირველ ინსტანციაში მიღებული გადანყვეტილების შემდეგ (იხ. *mutatis mutandis*, საქმე *"Belziuk v. Poland"*, 1998 წლის 25 მარტის განაჩენი, *მოხსენებები* 1998-II, გვ. 570, პუნქტი 37).

183. წინამდებარე საქმისთვის ხსენებული პრინციპების მისადაგებისას სასამართლო ხაზგასმით აღნიშნავს, რომ განმცხადებლისათვის შეუძლებელი იყო იმ სასამართლოს მიერ გამოტანილი განაჩენის აღსრულების უზრუნველყოფა, რომელმაც განიხილა მის წინააღმდეგ არსებული ბრალდებები, კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის მნიშვნელობით. სასამართლო არ თვლის აუცილებლად იმის დადგენას, თუ ეროვნული ხელისუფლების რომელ ორგანოს ან ადმინისტრაციას ეკისრება პასუხისმგებლობა სამ წელიწადზე მეტი ხნის წინ გამოტანილი განაჩენის აღსრულებლობისათვის. სასამართლო მხოლოდ აღნიშნავს, რომ ხელისუფლების ადმინისტრაციული ორგანოები მთლიანობაში ქმნიან სახელმწიფოს შემადგენელ ერთ ნაწილს, რომელიც ექვემდებარება კანონის უზენაესობას, და მათი ინტერესებიც, შესაბამისად, თანხვედრა მართლმსაჯულების ჯეროვნად განხორციელების აუცილებლობას (იხ. ზემოხსენებული საქმე *"Hornsby v. Greece"*, პუნქტი 41). იმ შემთხვევაში, თუ სახელმწიფო ხელისუფლების ადმინისტრაციული ორგანოები უარს იტყოდნენ ან არ აღასრულებდნენ განმცხადებლის გამამართლებელ გადანყვეტილებას ან თუნდაც გადაავადებდნენ აღსრულებას, მე-6 მუხლით დადგენილი გარანტიები, რომლებითაც განმცხადებელი სარგებლობდა სასამართლო სამართალწარმოების ეტაპზე, ნაწილობრივ ილუზიური იქნებოდა.

184. შესაბამისად, ის ფაქტი, რომ 2001 წლის 29 იანვრის განჩინება, რომელიც წარმოადგენს საბოლოო და აღსასრულებელ სასამართლო გადანყვეტილებას, არ აღსრულებულა სამ წელიწადზე მეტი ხნის განმავლობაში, კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლ პუნქტს უკარგავდა ყოველგვარ სასარგებლო ძალას.

V. კონვენციის მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტისა და მე-13 მუხლის სავარაუდო დარღვევა

185. განმცხადებლის მტკიცებით, ის ფაქტი, რომ არ იქნა აღსრულებული 2001 წლის 29 იანვრის განჩინება, რომლის თანახმადაც იგი დაუყოვნებლივ უნდა გათავისუფლებულიყო, წარმოადგენდა კონვენციის მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტით და მე-13 მუხლით გარანტირებულ უფლებათა დარღვევას. ამ მუხლების მიხედვით:

მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტი

„ყველას, ვინც თავისუფლებაა დაკვეთილია დაკავებით ან დაპატიმრებით, უფლება აქვს სასამართლო პროცესის წარმოებაზე, რომლის მეშვეობითაც სასამართლოს მიერ სწრაფად უნდა გადაწყდეს დაპატიმრების კანონიერება და გაიცეს ბრძანება ადამიანის გათავისუფლებაზე, თუ დაპატიმრება არ არის კანონიერი.“

მე-13 მუხლი

„ყველას, ვისაც დაერღვა ამ კონვენციით გათვალისწინებული უფლებები და თავისუფლებები, აქვს სამართლებრივი დაცვის ეფექტიანი საშუალება სახელმწიფო ხელისუფლების წინაშე, მიუხედავად იმისა, რომ ეს დარღვევა ჩადენილია პირთა მიერ სამსახურებრივი უფლებამოსილების განხორციელებისას.“

186. მთავრობამ არ წარმოადგინა რაიმე არგუმენტაცია ხსენებულ საკითხთან დაკავშირებით. მთავრობის ადვოკატმა განაცხადა, რომ განმცხადებელს ნებისმიერ დროს შეეძლო თავისი პატიმრობის კანონიერებისა და მართლზომიერების გასაჩივრება კონვენციის მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტისა და მე-13 მუხლის მოთხოვნათა შესაბამისად, რასაც მოწმობს მისი ბევრი განცხადება გათავისუფლების თაობაზე.

187. სასამართლო აღნიშნავს, რომ საჩივრები კონვენციის მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტთან და მე-13 მუხლთან მიმართებაში ემყარება სასამართლო განაჩენის სარეზოლუციო ნაწილის მე-2 დებულებას, რომლის თანახმადაც განმცხადებელი დაუყოვნებლივ უნდა გათავისუფლებულიყო (იხ. წინამდებარე განაჩენის 56-ე პუნქტი). აქედან გამომდინარე, საჩივრები წამოჭრის იმავე სამართლებრივ საკითხებს იმავე ფაქტებთან მიმართებაში, რომლებიც სასამართლომ უკვე განიხილა კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლ პუნქტთან მიმართებაში. შესაბამისად, აუცილებელი აღარ არის ხსენებული საჩივრების ცალკე განხილვა.

VI. კონვენციის სხვა დებულებათა სავარაუდო დარღვევა

1. კონვენციის მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტის სავარაუდო დარღვევა

188. განმცხადებელმა არგუმენტაციის წარმოდგენის გარეშე განაცხადა, რომ მისი ხანგრძლივი პატიმრობა ავტომატურად მოიცავდა მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტის დარღვევას.

მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტი შემდეგნაირად არის ჩამოყალიბებული:

„ამ მუხლის 1-ლი პუნქტის (გ) ქვეპუნქტის დებულებების თანახმად, ყველა დაკავებული თუ დაპატიმრებული პირი დაუყოვნებლივ წარედგინება მოსამართლეს ან სასამართლო ხელისუფლების განხორციელებაზე კანონით უფლებამოსილ სხვა მოხელეს და მას უფლება აქვს სასამართლო პროცესის გონივრულ ვადაში ჩატარებაზე ან პროცესის განმავლობაში გათავისუფლებაზე. გათავისუფლების წინაპირობა შეიძლება იყოს სასამართლო პროცესზე გამოცხადების გარანტიები.“

189. მთავრობას არ წარმოუდგენია აღნიშნულ საჩივართან დაკავშირებით რაიმე კომენტარი სამართალწარმოების არც ერთ ეტაპზე.

190. სასამართლო აღნიშნავს, რომ პატიმრობის პერიოდი, რომლის განმავლობაშიც განმცხადებელს შეეძლო ესარგებლა მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტით განსაზღვრული გარანტიებით, დასრულდა 2000 წლის 2 ოქტომბერს, როდესაც აჭარის უმაღლესმა სასამართლომ პირველ ინსტანციაში დასდო მას მსჯავრი (იხ. წინამდებარე განაჩენის 44-ე პუნქტი), ანუ სცილდება კონვენციის 35-ე მუხლის 1-ლი პუნქტით დადგენილ ექვსთვიან ვადას (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტები 160-161). ხსენებულიდან გამომდინარე, ეს საჩივარი უარყოფილი უნდა იქნეს პროცედურულ ვადასთან შეუსაბამობის გამო.

2. კონვენციის მე-10 მუხლის 1-ლი პუნქტის დარღვევა

191. განმცხადებლის მტკიცებით, დაირღვა მისი უფლებები, რომლებიც კონვენციის მე-10 მუხლის 1-ლი პუნქტით არის გათვალისწინებული. ამ მუხლის შესაბამისად:

„ყველას აქვს უფლება გამოხატვის თავისუფლებაზე. ეს უფლება მოიცავს პირის თავისუფლებას, ჰქონდეს შეხედულებები, მიიღოს და გაავრცელოს ინფორმაცია და მოსაზრებები საჯარო ხელისუფლების მიერ ჩარევის გარეშე და საზღვრების მიუხედავად. ეს მუხლი არ უშლის ხელს სახელმწიფოებს, მოითხოვონ რადიოსამაუწყებლო, სატელევიზიო ან კინემატოგრაფიულ წარმოებათა ლიცენზირება.“

სამართალწარმოების არც ერთ ეტაპზე განმცხადებელს არ წარმოუდგენია რაიმე არგუმენტი საჩივრის დასასაბუთებლად. მან მხოლოდ აღნიშნა, რომ მე-10 მუხლის 1-ლი პუნქტი „მჭიდრო კავშირში იყო კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლ პუნქტთან.“

მთავრობას საპასუხოდ არ წარმოუდგენია რაიმე სახის კომენტარი.

192. ხსენებულ პირობებში სასამართლო ადგენს, რომ განმცხადებლის საჩივარი კონვენციის მე-10 მუხლის 1-ლ პუნქტთან მიმართებაში დაუსაბუთებელია.

3. მე-4 ოქმის მე-2 მუხლის სავარაუდო დარღვევა

193. განმცხადებლის მტკიცებით, მისი ხანგრძლივი პატიმრობა არღვევდა მე-4 ოქმის მე-2 მუხლით განსაზღვრულ უფლებას, რომლის თანახმადაც:

„1. ყველას, ვინც კანონიერად იმყოფება სახელმწიფოს ტერიტორიაზე, აქვს ამ ტერიტორიის ფარგლებში თავისუფლად გადაადგილების უფლება და საცხოვრებელი ადგილის არჩევის თავისუფლება.

2. ყველას აქვს ნებისმიერი, მათ შორის საკუთარი, ქვეყნის დატოვების უფლება.

...“

მთავრობის მტკიცებით, წინამდებარე საქმეში ადგილი არ ჰქონია ხსენებული დებულების დარღვევას, რადგან განმცხადებლის მიმართ სამართალწარმოების არც ერთ ეტაპზე არ ყოფილა გამოყენებული რაიმე ზომა, რომელიც შეზღუდავდა ქვეყანაში გადაადგილების თავისუფლებას ან აუკრძალავდა ქვეყნის დატოვებას. აღიარებული იქნა, რომ განმცხადებლის პატიმრობამ შეუძლებელი გახადა მისთვის აღნიშნული მუხლით მინიჭებული უფლების განხორციელება, ამიტომ გადაადგილების შეზღუდვა გამოწვეული იყო მისი ხანგრძლივი პატიმრობით და, შესაბამისად, ადგილი არ ჰქონია მე-4 ოქმის მე-2 მუხლით გათვალისწინებული უფლების დარღვევას.

194. სასამართლოს მიაჩნია, რომ წინამდებარე საქმე ეხება არა გადაადგილების თავისუფლებაზე დაწესებულ შეზღუდვას მე-4 ოქმის მე-2 მუხლის მნიშვნელობით, არამედ, როგორც ეს ზემოთ იქნა დადგენილი, თვითნებურ პატიმრობას, რომელიც ხვდება კონვენციის მე-5 მუხლის მოქმედების ფარგლებში. ამიტომ აუცილებელი არ არის მე-4 ოქმის მე-2 მუხლთან დაკავშირებული საჩივრის განხილვა.

VII. კონვენციის 41-ე მუხლის გამოყენება

195. კონვენციის 41-ე მუხლის თანახმად:

„თუ სასამართლო დაადგენს, რომ დაირღვა კონვენცია და მისი ოქმები და თუ შესაბამისი მაღალი ხელშემკვრელი მხარის შიდასახელმწიფოებრივი სამართალი იძლევა ზიანის მხოლოდ ნაწილობრივი ანაზღაურების შესაძლებლობას, სასამართლო, საჭიროების შემთხვევაში, ანიჭებს დაზარალებულ მხარეს სამართლიან დაკმაყოფილებას.“

ა. ზიანი

196. განმცხადებელმა პრეტენზია განაცხადა შემდეგზე: განცდილი მატერიალური ზიანისათვის (1999 წლის 1 ოქტომბრიდან დაკარგული ყოველთვიური შემოსავალი) – 12 000 ევრო; არამატერიალური ზიანისათვის – 3 000 000 ევრო.

197. მთავრობის მტკიცებით, 3 000 000 ევრო, რომელსაც მოითხოვდა განმცხადებელი, „ძლიერ გაზვიადებული“ თანხაა. თავის არგუმენტაციაში განმცხადებელს არ წარმოუდგენია რაიმე ჯეროვანი სამართლებრივი თუ ფაქტობრივი არგუმენტი, რომელსაც კავშირი ექნებოდა კონვენციის დარღვევასთან და რომელიც გაამართლებდა ასეთი დიდი გადასახადის დადგენას. აღნიშნა რა, რომ სასამართლოს განაჩენი, რომლითაც დადგინდება დარღვევა, სახელმწიფოს აკისრებს ვალდებულებას, მოახდინოს დარღვევის შედეგების რეპარაცია ისე, რომ მაქსიმალურად იქნეს აღდგენილი დარღვევის ჩადენამდე არსებული სიტუაცია (*restitutio in integrum*), მთავრობამ თხოვნით მიმართა სასამართლოს, არ დაეკმაყოფილებინა განმცხადებლის მოთხოვნა სამართლიან დაკმაყოფილებასთან დაკავშირებით და უარი ეთქვა განმცხადებლისათვის მისი მოთხოვნის დაუსაბუთებლობის გამო.

მთავრობამ სასამართლოს მიმართა თხოვნით, რომ თუ არ უარყოფდა განმცხადებლის მოთხოვნას, გაეთვალისწინებინა საქართველოში არსებული მწვავე სოციალურ-ეკონომიკური კრიზისი და სახელმწიფოს ფინანსური მდგომარეობა, რომელიც, მთავრობის მტკიცებით, გამოორიცხავდა განმცხადებლისთვის დიდი ოდენობის თანხის გადახდას თუნდაც ხანგრძლივი დროის განმავლობაში. ხსენებულიდან გამომდინარე, მთავრობამ სასამართლოს მიმართა თხოვნით, კონვენციის დებულებათა დარღვევის ფაქტის დადგენის შემთხვევაში შეეზღუდა განმცხადებლისთვის ასანაზღაურებელი არამატერიალური ზიანი გონივრულ ოდენობამდე.

მთავრობას არ გაუკეთებია რაიმე სახის კომენტარი განმცხადებლის მიერ მატერიალური ზიანის გამო მოთხოვნილ თანხაზე.

198. სასამართლო იმეორებს, რომ, კონვენციის 46-ე მუხლის შესაბამისად, განაჩენთა აღსრულების კონტექსტში, განაჩენი, რომელშიც სასამართლო

დაადგენს დარღვევას, ამ მუხლის თანახმად აკისრებს მოპასუხე სახელმწიფოს სამართლებრივ ვალდებულებას, აღკვეთოს დარღვევა და მოახდინოს დარღვევის შედეგების რეპარაცია იმგვარად, რომ მაქსიმალურად აღადგინოს დარღვევის ჩადენამდე არსებული სიტუაცია. მეორეს მხრივ, იმ შემთხვევაში, თუ ეროვნული კანონმდებლობა არ იძლევა ან ნაწილობრივ იძლევა დარღვევის შედეგების რეპარაციის შესაძლებლობას, 41-ე მუხლი სასამართლოს აძლევს უფლებამოსილებას, მიანიჭოს დაზარალებულ მხარეს, მისი აზრით, შესაბამისი დაკმაყოფილება. აქედან გამომდინარეობს, *inter alia*, რომ განაჩენი, რომელშიც სასამართლო დაადგენს კონვენციისა თუ თანდართული ოქმების დარღვევას, აკისრებს მოპასუხე სახელმწიფოს არა მარტო სამართლიანი დაკმაყოფილების შედეგად დაკისრებული შესაბამისი თანხების გადახდას, არამედ ანიჭებს უფლებამოსილებას, აირჩიოს და მინისტრთა კომიტეტის მხრიდან ზედამხედველობას დაუქვემდებაროს ზოგადი და/ან, თუ ეს შესაბამისად ჩაითვლება, ინდივიდუალური ღონისძიებები, რომლებიც სახელმწიფომ უნდა განახორციელოს ეროვნულ დონეზე, რათა აღიკვეთოს სასამართლოს მიერ დადგენილი დარღვევა და მოხდეს დარღვევის შედეგების ყოველგვარი შესაძლო რეპარაცია იმგვარად, რომ მაქსიმალურად აღდგეს დარღვევის ჩადენამდე არსებული სიტუაცია (საქმე *"Maestri v. Italy"* [GC], № 39748/98, პუნქტი 47, 2004 წლის 17 თებერვალი; საქმე *"Mentes and Others v. Turkey"* (50-ე მუხლი), 1998 წლის 24 ივლისის განაჩენი, *მოხსენებები 1998-IV*, გვ. 1695, პუნქტი 24; და საქმე *"Scozzari and Giunta v. Italy"* [GC], № 39221/98 და № 41963/98, პუნქტი 249, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია-2000-VIII).

გარდა ამისა, კონვენციიდან, კერძოდ, 1-ლი მუხლიდან, გამომდინარეობს, რომ კონვენციის რატიფიცირებისას ხელშემკვრელი სახელმწიფოები კისრულობენ ეროვნული კანონმდებლობის კონვენციასთან შესაბამისობაში მოყვანის ვალდებულებას. შედეგად, მოპასუხე სახელმწიფოს ეკისრება ვალდებულება, ეროვნულ კანონმდებლობაში გააუქმოს ნებისმიერი ის სამართლებრივი ბარიერი, რომელმაც შესაძლოა ხელი შეუშალოს განმცხადებლის მიერ სათანადო ანაზღაურების მიღებას (იხ. ზემოხსენებული საქმე *"Maestri v. Italy"* [GC], პუნქტი 47).

199. რაც შეეხება უკვე განცდილ არამატერიალურ ზიანს წინამდებარე საქმეში, სასამართლო ადგენს, რომ კონვენციის დარღვევამ უდავოდ მიაყენა განმცხადებელს არსებითი ზიანი. კანონის უზენაესობის უმნიშვნელოვანესი პრინციპის დარღვევით თვითნებურ პატიმრობაში ყოფნისას განმცხადებელი იმედგაცრუებული და შეცბუნებული იყო, ვინაიდან არ ძალუძდა არსებული სიტუაციის გამოსწორება. მას უხდებოდა წინააღმდეგობის განევა როგორც აჭარის ავტონომიური ხელისუფლების ორგანოებისათვის, რომლებმაც უარი განაცხადეს დაახლოებით სამი წლის წინ მიღებული გამამართლებელი განაჩენის აღსრულებაზე, ისე ცენტრალური ხელისუფლების უუნარობისათვის, უზრუნველყო ავტონომიური რესპუბლიკის ხელისუფლების ორგანოების მიერ განაჩენის აღსრულება.

200. რაც შეეხება მატერიალურ ზიანს, იმ ფაქტის გათვალისწინებით, რომ განმცხადებელმა ვერ წარმოადგინა მტკიცებულება, რომელიც ასახავდა დაკავებამდე მის ყოველთვიურ შემოსავალს, სასამართლომ ვერ შეძლო თანხის ზუსტად გამოანგარიშება. თუმცა სასამართლო თვლის, რომ განმცხადებელმა ნამდვილად განიცადა ასეთი დანაკარგი 2001 წლის 29 იანვრის შემდეგ უკანონო პატიმრობის გამო, ვინაიდან ხსენებული თარიღის შემდეგ მას უნდა შეძლებოდა სამსახურის პოვნა და საქმიანობის განახლება.

201. შესაბამისად, ობიექტურობის პრინციპის საფუძველზე და პრეცედენტული სამართლით დადგენილი კრიტერიუმების გათვალისწინებით სასამართლო განმცხადებელს ყველა მისი საჩივრისათვის ანიჭებს 150 000 ევროს პატიმრობის იმ პერიოდთან დაკავშირებით, რომელიც განისაზღვრება 2001 წლის 29 იანვრიდან წინამდებარე განაჩენის გამოტანამდე, იმ თანხებთან ერთად, რომლებიც საშემოსავლო გადასახადის სახით შეიძლება გახდეს გადასახდელი.

202. რაც შეეხება ღონისძიებებს, რომლებიც საქართველოს სახელმწიფომ დადგენილი დარღვევის აღკვეთის მიზნით მინისტრთა კომიტეტის მეთვალყურეობით უნდა განახორციელოს (იხ. წინამდებარე განაჩენის 198-ე პუნქტი), სასამართლო იმეორებს, რომ მის მიერ გამოტანილი განაჩენები, ძირითადად, დეკლარაციული ხასიათისაა და ზოგადად სწორედ შესაბამის სახელმწიფოს აქვს უწინარესი უფლება, აირჩიოს ეროვნულ სამართლებრივ დონეზე გამოსაყენებელი საშუალებები კონვენციის 46-ე მუხლით დაკისრებული სამართლებრივი ვალდებულების აღსასრულებლად, მაგრამ, ამავე დროს, ასეთი საშუალებები შესაბამისობაში უნდა იყოს სასამართლოს განაჩენში ჩამოყალიბებულ დასკვნებთან (სხვა მაგალითებთან ერთად იხ. საქმეები *"Scozzari and Giunta v. Italy"* [GC], № 39221/98 და № 41963/98, პუნქტი 249, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია-2000 VIII; საქმე *"Brumarescu v. Romania"* (სამართლიანი დაკმაყოფილება) [GC], № 28342/95, პუნქტი 20, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია-2001-I; საქმე *"Akdivar and Others v. Turkey"*, 1998 წლის 1 აპრილის განაჩენი (50-ე მუხლი), მოხსენებები 1998-II, გვ. 723-724, პუნქტი 47; საქმე *"Marckx v. Belgium"*, 1979 წლის 13 ივნისის განაჩენი, სერია A № 31, პუნქტი 58). ხსენებული დისკრეცია აღსრულების მეთოდთან დაკავშირებით ასახავს არჩევანის თავისუფლებას და, კონვენციის შესაბამისად, ხელშემკვრელ სახელმწიფოებს აკისრებს უწინარეს ვალდებულებას, უზრუნველყონ უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვა (1-ლი მუხლი) (*mutatis mutandis*, საქმე *"Papamichalopoulos v. Greece"*, 1995 წლის 31 აგვისტოს განაჩენი (50-ე მუხლი), სერია A № 330-B, გვ. 58-59, პუნქტი 34).

თუმცა წინამდებარე საქმეში დადგენილი დარღვევა თავისი ხასიათით არ ტოვებს დარღვევის გამოსასწორებლად საჭირო ღონისძიებებს შორის რაიმე რეალური არჩევანის საშუალებას.

203. სასამართლომ გაითვალისწინა ყოველივე ზემოხსენებული, მხედველობაში მიიღო საქმის კონკრეტული გარემოებები და კონვენციის მე-5

მუხლის 1-ლი პუნქტისა და მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის დარღვევის აღკვეთის გადაუდებელი აუცილებლობა (იხ. წინამდებარე განაჩენის 176-ე და 184-ე პუნქტები) და მიიჩნია, რომ მოპასუხე სახელმწიფომ უახლოეს დღეებში უნდა უზრუნველყოს განმცხადებლის გათავისუფლება.

ბ. განეული ხარჯები

204. განმცხადებელი მოითხოვდა 37 000 ევროს განეული ხარჯებისთვის. ეს თანხა შემდეგნაირად იყო განაწილებული: 2 000 ევრო – სამდივნო და სათარჯიმნო ხარჯები, რომლებიც განმცხადებელმა განია სასამართლოში სამართალწარმოებისას, 1 800 ევრო – მისი ადვოკატის მგზავრობისათვის თბილისსა და ბათუმს შორის ეროვნულ სასამართლოებში დაცვის პოზიციის მომზადების მიზნით, ხოლო 42 000 აშშ დოლარი (დაახლოებით 33 200 ევრო) – ბ-ნი ხატიაშვილის მიერ ეროვნული სამართალწარმოების მიმდინარეობისას და ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში განეული საადვოკატო მომსახურებისათვის.

გარდა იმ შეთანხმებისა, რომელიც დადებული იქნა ბ-ნ ხატიაშვილსა და განმცხადებლის ვაჟს შორის 2000 წლის 30 ნოემბერს, განმცხადებელს არ წარმოუდგენია რაიმე დოკუმენტური მტკიცებულება თავისი მოთხოვნის დასასაბუთებლად. აღნიშნული მოთხოვნა ემყარებოდა სასამართლოს რეგლამენტის მე-60 მუხლის მე-2 პუნქტს. შეთანხმების თანახმად: „თუ თენგიზ ასანიძის ბრალდების საქმე ... იქნა მოგებული საქართველოს უზენაეს სასამართლოში ... და თენგიზ ასანიძე გაათავისუფლეს პატიმრობიდან, მაშინ მე, დავით ასანიძე, ... ვიღებ ვალდებულებას, ადვოკატ ზაზა ხატიაშვილს გადავუხადო ... 42 000 (ორმოცდაორი ათასი) აშშ დოლარის ეკვივალენტური თანხა ლარებში.“

205. მთავრობას არ წარმოუდგენია კომენტარები აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით.

206. სასამართლო აღნიშნავს, რომ წინამდებარე საქმე მოიცავს ნერილობითი მიმოხილვების ორ წყებას და შეჯიბრებითობის პრინციპის საფუძველზე გამართულ მოსმენას (იხ. წინამდებარე განაჩენის მე-4, მე-9 და მე-16 პუნქტები). ამასთან, სასამართლო აღნიშნავს, რომ განიხილა განმცხადებლის პრეტენზიები და მხედველობაში მიიღო ის ფაქტი, რომ გარკვეული ქვითრები არ არის წარმოდგენილი, და ყოველივე ეს არ აღმოჩნდა საკმარისი იმის დასამტკიცებლად, რომ ხარჯები რეალურად იქნა გაღებული დარღვევის აღკვეთის მიზნით. სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის თანახმად, სასამართლოს ხარჯების ანაზღაურების დაკისრება შეუძლია მხოლოდ იმ ოდენობით, რა ოდენობითაც ისინი რეალურად და საჭიროებისამებრ იქნა გაღებული იმ მიზნით, რომ აღკვეთილიყო კონვენციის დარღვევა ან მიღებულიყო ანაზღაურება კონვენციის დარღვევასთან დაკავშირებით (სხვა მაგალითებთან ერთად იხ. საქმე *„Tolstoy Miloslavsky v. the United Kingdom“*, 1995

ნლის 13 ივლისის განაჩენი, სერია A № 316-B, გვ. 83, პუნქტი 77; და საქმე "Malama v. Greece" (სამართლიანი დაკმაყოფილება), № 43622/98, პუნქტი 17, 2002 წლის 18 აპრილი). სასამართლო ასევე ითვალისწინებს იმ დიდ სხვაობას, რომელიც არსებობს ჰონორარების ოდენობებს შორის სხვადასხვა სახელმწიფოებში და ამიტომაც არ მიაჩნია მართებულად, გამოიყენოს უნივერსალური მიდგომა კონვენციის 41-ე მუხლის საფუძველზე გადასახდელ თანხებთან დაკავშირებით. სასამართლო ასევე იმეორებს, რომ არ თვლის თავს შეზღუდულად ქვეყანაში არსებული გაანგარიშებებით და პრაქტიკით, თუმცა მათი გათვალისწინება შეიძლება გარკვეულწილად დაეხმაროს მას (იხ. *inter alia*, საქმე "M.M. v. the Netherlands", № 39339/98, პუნქტი 51, 2003 წლის 8 აპრილი).

207. დაადგინა რა ობიექტურობის პრინციპის საფუძველზე და გაითვალისწინა რა ის თანხა, რომელიც ევროპის საბჭომ უკვე გადაუხადა განმცხადებელს სამართლებრივი დახმარების სახით, სასამართლო ანიჭებს მას 5 000 ევროს, ნებისმიერ საშემოსავლო გადასახადთან ერთად, რომელიც შესაძლოა გადასახდელი გახდეს.

გ. საურავი

208. სასამართლოს მიაჩნია, რომ უნდა დადგინდეს საურავი ევროპის ცენტრალური ბანკის ზღვრული სასესხო განაკვეთის მიხედვით, რასაც დაემატება სამი პროცენტული პუნქტი.

ზემოხსენებულიდან გამომდინარე, სასამართლო

1. ერთხმად უარყოფს პირველად პრეტენზიებს სამართლებრივი დაცვის ეფექტიანი საშუალებების ამონურვასთან დაკავშირებით (იხ. წინამდებარე განაჩენის 131-ე პუნქტი);

2. ერთხმად ადგენს, რომ გასაჩივრებული საკითხები შედის საქართველოს „იურისდიქციაში“ კონვენციის 1-ლი მუხლის მნიშვნელობით და, კონვენციის თანახმად, პასუხისმგებლობა ეკისრება მხოლოდ საქართველოს სახელმწიფოს (იხ. წინამდებარე განაჩენის 150-ე პუნქტი);

3. ერთხმად ადგენს, რომ განმცხადებლის საჩივარი მე-5 მუხლის 1-ლ პუნქტთან მიმართებაში, რომელიც ეხება მის პატიმრობას 1999 წლის 1 ოქტომბრიდან 11 დეკემბრამდე, სცილდება სტრასბურგის სასამართლოში სამართალწარმოების აღძვრისათვის დადგენილ ვადებს (იხ. წინამდებარე განაჩენის 161-ე პუნქტი);

4. ერთხმად ადგენს, რომ განმცხადებლის საჩივარი მე-5 მუხლის 1-ლ პუნქტთან მიმართებაში, რომელიც ეხება მის პატიმრობას 1999 წლის 11 დეკემბრიდან 2001 წლის 29 იანვრამდე, სცილდება მისთვის განსახილველად გადაცემულ საკითხთა ფარგლებს (იხ. წინამდებარე განაჩენის 162-ე პუნქტი);

5. ერთხმად ადგენს, რომ განმცხადებლის პატიმრობა 2001 წლის 29 იანვრის შემდეგ ითვლება თვითნებურად და არღვევს კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტის დებულებებს (იხ. წინამდებარე განაჩენის 176-ე პუნქტი);

6. ერთხმად ადგენს, რომ აუცილებელი არ არის განმცხადებლის პატიმრობის ადგილის საკითხის ცალკე განხილვა კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლ პუნქტთან მიმართებაში (იხ. წინამდებარე განაჩენის 178-ე პუნქტი);

7. ერთხმად ადგენს, რომ მე-3 მუხლთან დაკავშირებული საჩივარი სცილდება სასამართლო განხილვის ფარგლებს (იხ. წინამდებარე განაჩენის 178-ე პუნქტი);

8. ადგენს თოთხმეტი ხმით სამის წინააღმდეგ, რომ ადგილი ჰქონდა კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის დარღვევას 2001 წლის 29 იანვრის განჩინების აღუსრულებლობის გამო (იხ. წინამდებარე განაჩენის 184-ე პუნქტი);

9. ადგენს თოთხმეტი ხმით სამის წინააღმდეგ, რომ აუცილებელი აღარ არის იმ საჩივრის განხილვა, რომელიც ეხება 2001 წლის 29 იანვრის განჩინების აღუსრულებლობას კონვენციის მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტთან მიმართებაში (იხ. წინამდებარე განაჩენის 187-ე პუნქტი);

10. ერთხმად ადგენს, რომ აუცილებელი აღარ არის იმ საჩივრის განხილვა, რომელიც ეხება 2001 წლის 29 იანვრის განჩინების აღუსრულებლობას კონვენციის მე-13 მუხლთან მიმართებაში (იხ. წინამდებარე განაჩენის 187-ე პუნქტი);

11. ერთხმად ადგენს, რომ განმცხადებლის საჩივარი მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტთან მიმართებაში სცილდება სტრასბურგის სასამართლოში სამართალწარმოების აღძვრისათვის დადგენილ ვადებს (იხ. წინამდებარე განაჩენის 190-ე პუნქტი);

12. ერთხმად ადგენს, რომ ადგილი არ ჰქონია კონვენციის მე-10 მუხლის 1-ლი პუნქტის დარღვევას (იხ. წინამდებარე განაჩენის 192-ე პუნქტი);

13. ერთხმად ადგენს, რომ ადგილი არ ჰქონია კონვენციის მე-4 ოქმის მე-2 მუხლის დარღვევას (იხ. წინამდებარე განაჩენის 194-ე პუნქტი);

14. ერთხმად ადგენს, რომ

(ა) მოპასუხე სახელმწიფომ უახლოეს დღეებში უნდა უზრუნველყოს განმცხადებლის გათავისუფლება (იხ. წინამდებარე განაჩენის 202-ე და 203-ე პუნქტები);

(ბ) ყოველგვარი განცდილი ზიანისათვის მოპასუხე სახელმწიფომ განმცხადებელს სამი თვის ვადაში უნდა გადაუხადოს 150 000 (ას ორმოცდაათი ათასი) ევრო განმცხადებლის პატიმრობისათვის 2001 წლის 29 იანვრიდან განაჩენის გამოტანის დღემდე, ამას დამატებული ნებისმიერი თანხა, რომელიც საშემოსავლო გადასახადის სახით იქნება გადასახდელი, რაც კონვერტირებული უნდა იქნეს ქართულ ლარებში გადახდის დღეს არსებული კურსით (იხ. წინამდებარე განაჩენის 201-ე პუნქტი);

- (გ) მოპასუხე სახელმწიფომ განმცხადებელს სამი თვის ვადაში უნდა გადაუხადოს 5 000 (ხუთი ათასი) ევრო განუული ხარჯებისათვის, რასაც დაემატება ნებისმიერი საშემოსავლო გადასახადი, რომელიც შეიძლება გადასახდელი გახდეს; ეს თანხა კონვერტირებული უნდა იქნეს ქართულ ლარებში გადახდის დღეს არსებული კურსით (იხ. წინამდებარე განაჩენის 207-ე პუნქტი);
- (დ) აღნიშნული სამი თვის ვადის გასვლის შემდეგ საბოლოო ანგარიშსწორებამდე ზემოხსენებულ თანხას საჯარიმო პერიოდის განმავლობაში დაერიცხება უბრალო პროცენტები ევროპის ცენტრალური ბანკის ზღვრული სასესხო განაკვეთის ტოლი განაკვეთით, რასაც დაემატება სამი პროცენტული პუნქტი.

15. ერთხმად უარყოფს განმცხადებლის დანარჩენ მოთხოვნებს სამართლიან დაკმაყოფილებასთან დაკავშირებით.

შესრულებულია ინგლისურ და ფრანგულ ენებზე და გაცხადებულია წერილობით ადამიანის უფლებათა შენობაში, სტრასბურგში, 2004 წლის 8 აპრილს.

ლუციუს ვილდჰაბერი, პრეზიდენტი

პოლ მაჰონი, რეგისტრატორი

კონვენციის 45-ე მუხლის მე-2 პუნქტისა და სასამართლოს რეგლამენტის 74-ე მუხლის მე-2 პუნქტის შესაბამისად, წინამდებარე განაჩენს თან ერთვის შემდეგ მოსამართლეთა მოსაზრებები:

- (ა) ბ-ნი ლოკაიდესის თანმხვედრი აზრი;
- (ბ) ბ-ნი კოსტას ნაწილობრივ თანმხვედრი აზრი;
- (გ) ბ-ნი კოსტას, სერ ნიკოლას ბრატსასა და ქ-ნი ტომასენის საერთო ნაწილობრივ განსხვავებული აზრი.

მოსამართლე ლოკაიდესის თანმხვედრი აზრი

ვეთანხმები რა უმრავლესობის მიდგომას წინამდებარე საქმეში, სურვილს გამოვთქვამ, რამდენიმე სიტყვით შევეხო „იურისდიქციის“ ცნებას კონვენციის 1-ლი მუხლის მნიშვნელობით. ხსენებული საკითხი განხილულია წინამდებარე განაჩენის 137-ე და 138-ე პუნქტებში.

ჩემი აზრით, „იურისდიქცია“ ნიშნავს რეალურ ძალაუფლებას, ანუ სახელმწიფოს ნება-სურვილის დაკისრებასა და მოხვევას ნებისმიერ პირზე მაღალი ხელშემკვრელი მხარის ტერიტორიაზე თუ ტერიტორიის გარეთ. ამიტომაც მაღალი ხელშემკვრელი მხარე, კონვენციის თანახმად, პასუხისმგებელია ნებისმიერი პირის წინაშე, რომელზეც ხელშემკვრელი

მხარის მიერ ძალაუფლების გამოყენება მსოფლიოს ნებისმიერ წერტილში უშუალო ზემოქმედებას ახდენს. ძალაუფლების ასეთი გამოყენება შესაძლებელია სხვადასხვა ფორმით და შეიძლება იყოს კანონიერიც და უკანონოც. ჩვეულებრივი ფორმაა ხელისუფლების ძალაუფლება მაღალი ხელშემკვრელი მხარის ტერიტორიაზე, მაგრამ იგი შესაძლოა გულისხმობდეს ძალაუფლებას სრული კონტროლის ფორმით სხვა ტერიტორიაზეც, მიუხედავად იმისა, რომ შეიძლება უკანონო იყოს (საქმე *"Loizidou v. Turkey"* (პირველადი პრეტენზია), 1995 წლის 23 მარტის განაჩენი, სერია A № 310), აშკარად ოკუპირებული ტერიტორიები (საქმე *"Cyprus v. Turkey"* [GC], № 25781/94, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია-2001-IV). ეს შეიძლება იყოს ძალაუფლებაც, რომელიც გამოხატულია ძალის ან ქმედითი ზეგავლენის გამოყენებით სხვა სახელმწიფოს მთავრობისათვის პოლიტიკური, ფინანსური, სამხედრო თუ სხვა არსებითი მხარდაჭერის მეშვეობით. გარდა ამისა, ჩემი აზრით, ამ ძალაუფლებამ შეიძლება მიიღოს მაღალი ხელშემკვრელი მხარის მხრიდან მსოფლიოს ნებისმიერ წერტილში ნებისმიერი სახის სამხედრო თუ სხვა სახელმწიფო ქმედების ფორმა (იხ. საპირისპიროდ ბანკოვიჩის საქმეზე გამოტანილი ზემოხსენებული განაჩენი).

განხილვა ყოველთვის იმ მიმართულებით უნდა წარიმართოს, რომ პირმა, რომელიც ჩივის, რომ ამა თუ იმ სახელმწიფოს (რომელიც კონვენციის მაღალ ხელშემკვრელ მხარეს წარმოადგენს) „იურისდიქციაში“ გარკვეული ქმედების შედეგად დაერღვა უფლებები, შეძლოს წარმოაჩინოს, რომ ეს ქმედება წარმოადგენდა სახელმწიფოს მიერ ძალაუფლების გამოყენების შედეგს. ნებისმიერი სხვა განმარტება, რომელიც გამორიცხავს მაღალი ხელშემკვრელი მხარის პასუხისმგებლობას იმ ქმედებებისათვის, რომლებიც წარმოადგენდა სახელმწიფო ძალაუფლების გამოყენების შედეგს, მიგვიყვანდა იმ აბსურდულ მოსაზრებამდე, თითქოს კონვენცია აწესებდეს ადამიანის უფლებათა პატივისცემის ვალდებულებას მხოლოდ იმ ტერიტორიაზე, რომელიც მაღალი ხელშემკვრელი მხარის კანონიერი თუ არაკანონიერი კონტროლის ფარგლებშია, ხოლო ამ ფარგლებს გარეთ, გარდა ზოგიერთი გამონაკლისი გარემოებებისა (რომელთა არსებობა ყოველი ცალკეული საქმის მიხედვით დადგინდება), ამ სახელმწიფოს შეუძლია დაუსჯელად მოქმედება კონვენციაში დადგენილი სტანდარტების დარღვევით. მე მჯერა, რომ კონვენციის დებულებათა გონივრულმა (მისი მიზნის გათვალისწინებით) განმარტებამ უნდა მიგვიყვანოს იმ დასკვნამდე, რომ კონვენცია აწესებს ქცევის კოდექსს ყოველი მაღალი ხელშემკვრელი მხარისათვის ყველა იმ შემთხვევაში, როდესაც მათი მხრიდან სახელმწიფო ძალაუფლების გამოყენებას გარკვეული შედეგები მოაქვს კერძო პირებისათვის.

მოსამართლე კოსტას ნანილობრივ თანმხვედრი აზრი

1. მე გადავწყვიტე, დავეთანხმო ჩემს კოლეგა მოსამართლეებს იმასთან დაკავშირებით, რომ წინამდებარე განაჩენის სარეზოლუციო დებულებები უნდა შეიცავდეს მითითებას მოპასუხე სახელმწიფოს მთავრობისათვის, რომ უახლოეს დღეებში უზრუნველყოს განმცხადებლის გათავისუფლება.

2. მინდა მოკლედ ჩამოვაცალიხო ჩემი კომენტარები ამ საკითხთან დაკავშირებით.

3. სასამართლოს პრეცედენტული სამართალი ამ სფეროში კარგად არის ცნობილი. თავის უკანასკნელ განაჩენში მარქსის საქმეზე [საქმე *"Marckx v. Belgium"*, 1979 წლის 13 ივნისის განაჩენი, სერია A № 31, პუნქტი 58] სასამართლომ საკუთარი გადაწყვეტილებები მოიხსენია, როგორც უმთავრესად **დეკლარაციული**, რაც გულისხმობს იმას, რომ, როდესაც სასამართლო ადგენს კონვენციის დარღვევას, იგი უტოვებს სახელმწიფოს არჩევანს იმ საშუალებებთან დაკავშირებით, რომლებიც გამოყენებული უნდა იქნეს ეროვნულ სამართლებრივ სისტემაში კონვენციის 46-ე [აღრე მოქმედი 53-ე] მუხლის საფუძველზე ნაკისრი ვალდებულებების შესასრულებლად. ამ მუხლში მოცემულია სახელმწიფოების მიერ ნაკისრი ვალდებულება, დაემორჩილონ სასამართლოს განაჩენს.

4. საშუალებების არჩევასა და კონკრეტული შედეგის მიღწევის ვალდებულებას შორის განსხვავების მიზანია სუბსიდიარობის პრინციპის შეჯერება კონვენციით უზრუნველყოფილ უფლებათა და თავისუფლებათა კოლექტიურ გარანტიებთან. ჩვეულებრივ, ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტს, და არა სასამართლოს, ევალება სასამართლოს მიერ გამოტანილ განაჩენთა აღსრულების უზრუნველყოფა მოპასუხე სახელმწიფოს მიერ კონვენციის დარღვევის გამოსასწორებლად მიღებულ ზოგად თუ ინდივიდუალურ ღონისძიებებზე ზედამხედველობის გზით. ეს 46-ე მუხლიდანაც გამომდინარეობს.

5. პრეცედენტულ სამართალში ვხვდებით ისეთ საქმეებს, რომლებშიც სასამართლომ შეზღუდა სახელმწიფოს არჩევანი დარღვეული უფლების გამოსწორების საშუალებებთან მიმართებაში. იმ საქმეებში, რომლებიც მოიცავს საკუთრების ჩამორთმევას, სასამართლომ სარეზოლუციო დებულებებში აღნიშნა, რომ სახელმწიფო **ვალდებულია**, განმცხადებელს დაუბრუნოს საკუთრება [იხ. საქმე *"Papamichalopoulos v. Greece"* (50-ე მუხლი), 1995 წლის 31 ოქტომბრის განაჩენი, სერია A № 330-B; და საქმე *"Brumarescu v. Romania"* (41-ე მუხლი) 2001 წლის 23 იანვარი, *მოხსენებები 2001-I*]. მართალია, სასამართლოს არ დაუდგენია, რომ ეს მოვალეობა აბსოლუტურად სავალდებულო ხასიათს ატარებს, რასაც იგი მიუთითებს ხოლმე განაჩენებში: „ასეთი რესტიტუციის განუხორციელებლობის...“ შემთხვევაში სახელმწიფომ განმცხადებელს გარკვეული თანხა უნდა გადაუხადოს. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, *restitutio in integrum* სავალდებულოა მხოლოდ ამ ტიპის საქმეებში იმდენად, რამ-

დენადაც ეს შესაძლებელია (ასეთი დებულება აუცილებელია, *inter alia*, კეთილსინდისიერად მოქმედი მესამე მხარის უფლებების დასაცავად).

6. ნებისმიერ შემთხვევაში, სასამართლოს ბრძანება, რომლითაც სახელმწიფოს კონკრეტული შედეგის მიღწევა მოეთხოვება, ხელს უწყობს მინისტრთა კომიტეტის ამოცანის გამარტივებას და გარკვეულწილად ართულებს კიდევ მას. მე-11 ოქმის ძალაში შესვლამდე მოქმედი სისტემის ფარგლებში იმ საქმეებში, რომლებშიც, იმის ნაცვლად, რომ პასუხისმგებელი ყოფილიყო სასამართლოს განაჩენის აღსრულების ზედამხედველობაზე [ადრე მოქმედი 54-ე მუხლის შესაბამისად], მინისტრთა კომიტეტმა გადაწყვიტა, რომ ადგილი ჰქონდა კონვენციის დარღვევას [რისი უფლებაც მას ჰქონდა კონვენციის ადრე მოქმედი 32-ე მუხლის შესაბამისად], სახელმწიფოებმა იკისრეს ვალდებულება, დამორჩილებოდნენ მინისტრთა კომიტეტის გადაწყვეტილებებს და ელიარებინათ ისინი სამართლებრივად **სავალდებულოდ** [კონვენციის ადრე მოქმედი 54-ე მუხლის მე-4 პუნქტი]. ამჟამად მოქმედი სისტემის ფარგლებში სახელმწიფოების აღნიშნულმა ვალდებულებამ მინისტრთა კომიტეტის მიმართ, ერთი შეხედვით, შეწყვიტა მოქმედება, თუმცა ეს არ უშლის ხელს მინისტრთა კომიტეტს, განაჩენის აღსრულებაზე 46-ე მუხლის მე-2 პუნქტის შესაბამისად ზედამხედველობისას დაეყრდნოს 46-ე მუხლის 1-ლ პუნქტს, რომლის თანახმადაც „[სახელმწიფოები] კისრულობენ ვალდებულებას, აღასრულონ სასამართლოს საბოლოო გადაწყვეტილებები ნებისმიერ იმ საქმეში, რომლის მხარეებიც არიან.“

7. რაც უფრო კონკრეტულია განაჩენის შინაარსი, მით უფრო ადვილი ხდება სამართლებრივი კუთხით მინისტრთა კომიტეტისათვის სახელმწიფოებზე დაკისრებულ ღონისძიებათა აღსრულებაზე ზედამხედველობის განხორციელება. თუმცა ეს არ არის აუცილებლად მართლზომიერი პოლიტიკური კუთხით, რადგან, თუ სახელმწიფოს არ აქვს არჩევანი განსახორციელებელ ღონისძიებებთან დაკავშირებით, მოპასუხე სახელმწიფოს რჩება მხოლოდ ერთი ალტერნატივა: ან აღასრულოს სასამართლოს ბრძანება (ასეთ შემთხვევაში ყველაფერი კარგად იქნება), ანდა ნავიდეს რისკზე და სიტუაცია ჩიხში შეიყვანოს.

8. ასე რომ, წინამდებარე საქმემ საკმაო საფიქრალი წარმოშვა. დაახლოებით სამი წლის წინ საბოლოო განაჩენით გამართლებული პირის ხანგრძლივი პატიმრობა ყოველგვარი სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე მართლმსაჯულების უხემ დარღვევას წარმოადგენს, რასაც სასამართლომ პასუხი უნდა გასცეს სამაგალითო სიმტკიცით. მაგრამ სიფრთხილეა საჭირო სასამართლო განაჩენის აღსრულებასთან დაკავშირებული პრაქტიკული სიძნელების გამო. მართალია, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ხელისუფლების ორგანოებს აქამდე უნდა გაეთავისუფლებინათ განმცხადებელი, მაგრამ ამის განუხორციელებლობის მიზეზი არ ყოფილა ცენტრალური ხელისუფლების [რომელსაც განაჩენით სამართლიანად ეკისრება ერთპიროვნული პასუხისმგებლობა კონვენციის დარღვევისათვის (იხ.

წინამდებარე განაჩენის 150-ე პუნქტი) უმოქმედობა. ცენტრალური ხელისუფლება მრავალჯერ შეეცადა განმცხადებლის ციხიდან გათავისუფლებას. წინამდებარე განაჩენის 59-ე და 71-ე პუნქტები საკმაოდ ნათლად წარმოაჩენს ამას. ამიტომ საკითხი, რომელიც წამოიჭრება, შემდეგში მდგომარეობს: უნდა მოეცადა თუ არა სასამართლოს შედარებით შესაფერისი შემთხვევისათვის, რათა წინ გადაედგა ხსენებული ნაბიჯი პრეცედენტულ სამართალში. გარდა ამისა, ხომ არ არსებობს საფრთხე, რომ მინისტრთა კომიტეტი აღმოჩნდეს ისეთ სიტუაციაში, რომელიც, მართალია, სრულიად კანონიერია, მაგრამ, ამავე დროს, განსაკუთრებით რთულია პრაქტიკაში?

9. მე გავაანალიზე თითოეული ეს საკითხი. მათ უარყოფას ორმა მოსაზრებამ შეუწყო ხელი. რაც შეეხება პრინციპს, რომელიც ყველაზე უფრო მნიშვნელოვანი ფაქტორია, ალოგიკური და ამორალურიც კი იქნებოდა, თუ დავუტოვებდით საქართველოს (სამართლებრივი) საშუალებების არჩევის შესაძლებლობას, მაშინ, როდესაც თვითნებური პატიმრობისთვის ბოლოს მოღების ერთადერთ საშუალებას პატიმრის გათავისუფლება წარმოადგენს. თუ საკითხს ფაქტობრივი კუთხით მივუდგებით, იმ დროს, როდესაც ურთიერთობა მოპასუხე სახელმწიფოსა და მის დეცენტრალიზებულ ერთეულს შორის მნიშვნელოვნად შეიცვალა და ჯერ კიდევ განვითარების პროცესშია, სასამართლოს მიერ მიღებული განაჩენის ფორმულირება უნდა დაგვეხმაროს იმის შეწყვეტაში, რაც აშკარა უსამართლობაა და ძალიან დიდი ხნის განმავლობაში გრძელდება, მით უფრო, რომ კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტის დარღვევის გაგრძელებაზე საქართველო იქნება პასუხისმგებელი იმ დრომდე, სანამ ბ-ნი ასანიძე გათავისუფლდება.

10. ყველა შემთხვევაში, იმედს გამოვთქვამ, რომ წინამდებარე განაჩენს მოჰყვება განმცხადებლის უახლოეს დღეებში გათავისუფლება. ასევე მინდა აღვნიშნო, რომ სასამართლომ გადადგა, ჩემი აზრით, მოსაწონი და ლოგიკური ნაბიჯი საკუთრების რესტიტუციასთან დაკავშირებით ზემოთ მოხსენიებული საქმეების თვალსაზრისით: მან ის კი არ დაადგინა, რომ საქართველომ განმცხადებელს საკომპენსაციო თანხა უნდა გადაუხადოს, თუ ვერ უზრუნველყოფს მის გათავისუფლებას, არამედ, სასამართლოს განაჩენით, გადახდის ვალდებულება წარმოადგენს დამატებით ვალდებულებას და არანაირად არ ამცირებს განმცხადებლის გათავისუფლების ვალდებულებას.

მოსამართლეების კოსტას, ბრატსასა და ტომასენის საერთო განსხვავებული აზრი

ჩვენ მთლიანად ვეთანხმებით სასამართლოს უმრავლესობის დასკვნას და არგუმენტაციას გარდა იმ ნაწილისა, სადაც აღნიშნულია, რომ განმცხადებლის გამამართლებელი განაჩენის აღუსრულებლობა წარმოადგენდა კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის დარღვევას და რომ, შესაბამისად, საჭირო აღარ იყო მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტთან დაკავშირებული საჩივრის

განხილვა. ჩვენი აზრით, გადაწყვეტილება უნდა გაუქმდეს, დადგენილი იქნეს მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტის დარღვევა და ჩაითვალოს, რომ აუცილებელი აღარ არის კონვენციის მე-6 მუხლის განხილვა საქმის გარემოებებთან მიმართებაში.

განმცხადებლის საჩივრის ძირითადი აზრი, კონვენციის თანახმად, მდგომარეობს იმაში, რომ, მიუხედავად საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მიერ ყველა ბრალდებაში მისი გამართლებისა, განმცხადებელი მაინც რჩებოდა პატიმრობაში ეროვნული კანონმდებლობის დარღვევით და ყოველგვარი სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე 2001 წლის 29 იანვრიდან. აღნიშნულის შედეგად სასამართლომ დაადგინა, რომ ხსენებული თარიღის შემდეგ განმცხადებელი იმყოფებოდა თვითნებურ პატიმრობაში მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტის დებულებათა დარღვევით.

დაადგინა რა, რომ უზენაესი სასამართლოს მიერ გამოტანილი გამამართლებელი განაჩენის აღუსრულებლობა კონვენციის მე-6 მუხლის დარღვევას წარმოადგენდა, სტრასბურგის სასამართლოს უმრავლესობამ მიიღო და გამოიყენა პრინციპი, რომელიც პირველად განმარტებული და გამოყენებული იქნა საქმეში *“Hornsby v. Greece”* (1997 წლის 19 მარტის განაჩენი, მოხსენებები 1997-II). აღნიშნული პრინციპის თანახმად, „სასამართლო განხილვის უფლება“, რომლის ერთ-ერთ ასპექტს წარმოადგენს სასამართლოს ხელმისაწვდომობის უფლება, ილუზიური იქნებოდა იმ შემთხვევაში, თუკი სახელმწიფოს ეროვნული კანონმდებლობის თანახმად შესაძლებელი იქნებოდა საბოლოო, სავალდებულო გადაწყვეტილების აღუსრულებლობა ერთ-ერთი მხარის საზიანოდ. როგორც ეს სასამართლომ განმარტა ხსენებულ საქმეზე თავის განაჩენში, წარმოუდგენელი იქნებოდა, რომ მე-6 მუხლის 1-ლ პუნქტს დეტალურად განემარტა სასამართლო სამართალწარმოებაში მონაწილე მხარეებისთვის მინაწიბული პროცედურული გარანტიები – სამართლიანი, საჯარო და სწრაფი სამართალწარმოება – სასამართლო გადაწყვეტილებათა აღსრულების გარანტიების გარეშე.

აღსანიშნავია ის გარემოება, რომ ჰორნსბის საქმე და შემდგომი გადაწყვეტილებები, რომლებიც ეხებოდა საქმეში ხსენებულ პრინციპებს, მოიცავდა სამოქალაქო და არა სისხლის სამართალწარმოებას. ჩვენ არ ვართ დარწმუნებულნი, რომ შესაძლებელია სასამართლოს არგუმენტაციის – სასამართლოს ხელმისაწვდომობის, განაჩენთა აღსრულებისა და საბოლოო, ძალაში შესული განაჩენის აღსრულებისთვის აუცილებელი ღონისძიებების მოხსენიებით – ადვილად მისადაგება ბრალდებულის წინააღმდეგ არსებული სისხლის სამართლის საქმისთვის. ეს განსაკუთრებით ისეთ შემთხვევებს ეხება, როდესაც, როგორც წინამდებარე საქმეში, ბრალდებული გამართლებულია სასამართლოს საბოლოო განაჩენით, ხოლო ხელისუფლების ეროვნულ ორგანოებს, ძირითადად, არაფერი აქვთ აღსასრულებელი და არანაირი ღონისძიების გატარება არ არის აუცილებელი განაჩენის აღსასრულებლად. დამატებით უნდა აღინიშნოს, რომ სასამართლოს მიერ

ჰორნსბის საქმეში იმ ფაქტზე დაყრდნობას, რომ მე-6 მუხლით განსაზღვრული პროცედურული გარანტიები სხვაგვარად ილუზიური იქნებოდა, გაცილებით ნაკლები ძალა გააჩნია ბრალდებულის გამართლების შემთხვევასთან მიმართებაში, თუკი გავითვალისწინებთ კონვენციის ორგანოების მყარ პრეცედენტულ სამართალს, რომლის საფუძველზეც გამართლებულ განმცხადებელს არანაირ შემთხვევაში არ შეუძლია განაცხადოს პრეტენზია იმასთან დაკავშირებით, რომ იგი აღნიშნული პროცედურული გარანტიების დარღვევის შედეგად არის დაზარალებული.

უფრო მეტიც, ვინაიდან ხელისუფლების ეროვნული ორგანოების მიერ უზენაესი სასამართლოს განაჩენის აღუსრულებლობა სტრასბურგის სასამართლოსთვის ყველაზე მნიშვნელოვანი ფაქტორია კონვენციის მე-5 მუხლის – რომელსაც, როგორც *lex specialis* ადამიანის თავისუფლებისა და უსაფრთხოების სფეროში, საქმე უფრო ბუნებრივად ექვემდებარება – დარღვევის დასადგენად, ჩვენ ვერ ვხედავთ ვერანაირ აუცილებლობას, დამატებით და ცალკე იქნეს დადგენილი მე-6 მუხლის დარღვევა.

მეორე მხრივ, ჩვენი აზრით, ადგილი აქვს განსხვავებულ პრობლემას მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტთან მიმართებაში. ეს მუხლი თავისუფლებააღკვეთილ პირს ანიჭებს უფლებას, ხელი მიუწვდებოდეს ისეთი სასამართლო პროცესის წარმოებაზე, რომლის მეშვეობითაც სწრაფად უნდა გადაწყდეს დაპატიმრების კანონიერება და გაიცეს ბრძანება მის გათავისუფლებაზე, თუ დაპატიმრება არ არის კანონიერი. ხსენებულ დებულებაში ასახული მოთხოვნის თანახმად, ეროვნულმა ორგანოებმა სწრაფად უნდა აღასრულონ გათავისუფლების ბრძანება. მთავრობა ამტკიცებს, რომ განმცხადებელს ყოველთვის შეეძლო გაესაჩივრებინა თავისი პატიმრობის კანონიერება და არსებითი მხარე ეროვნულ სასამართლოებში. მართალია, ფორმალურად ეს შესაძლებელია ასეც იყოს, მაგრამ არგუმენტი სრულიად არ შეესაბამება რეალობას, ანუ ასეთ მიმართვას შეიძლება არანაირი შედეგი არ გამოეღო. წინამდებარე საქმეში უზენაესი სასამართლო არ შემოიფარგლა მხოლოდ განმცხადებლის მსჯავრდების გაუქმებით და მის წინააღმდეგ აღძრული სისხლის სამართალწარმოების შეწყვეტით. სასამართლო უფრო შორს წავიდა და ბრძანა განმცხადებლის დაუყოვნებელი გათავისუფლება. ვინაიდან გათავისუფლების ბრძანება გაცემული იყო განმცხადებლის წინააღმდეგ აღძრული სისხლის სამართალწარმოების დასასრულს და არა ხანგრძლივი პატიმრობის კანონიერებასთან დაკავშირებული ცალკე საჩივრის შედეგად, ის ფაქტი, რომ ხელისუფლების ორგანოები სამ წელიწადზე მეტი ხნის განმავლობაში არ სცემდნენ პატივს და არ აღასრულებდნენ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ბრძანებას, ნათელ მტკიცებულებას წარმოადგენს განმცხადებლის ხელთ არსებული სამართლებრივი დაცვის საშუალების უეფექტობისა და, შესაბამისად, სახელმწიფოს მიერ კონვენციის მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტით გათვალისწინებული ვალდებულების დარღვევისა.

**გუჰოლცი გერმანიის
წინააღმდეგ**

Buchholz v. Germany

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო

ბუჰოლცი გერმანიის წინააღმდეგ (*Buchholz v. Germany*)

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო, ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის (შემდგომში „კონვენცია“) 43-ე მუხლისა და სასამართლოს რეგლამენტის შესაბამისი მუხლების თანახმად, შეიკრიბა პალატის სახით, შემდეგ მოსამართლეთა შემადგენლობით:

ბ-ნი ჯ. ვიარდა, პრეზიდენტი,

ბ-ნი ჰ. მოსლერი,

ბ-ნი თორ ვილიალმსონი,

ბ-ნი ვ. განშოფ ვან დერ მეერში,

ქ-ნი დ. ბინდშედლერ-რობერტი,

ბ-ნი ფ. მატშერი,

ბ-ნი ე. გარსია დე ენტერია,

და, ასევე, ბ-ნი მ.-ა. ეისენი, რეგისტრატორი, და ბ-ნი ჰ. პეტზოლდი, რეგისტრატორის მოადგილე.

იმსჯელა რა განმარტოებით 1981 წლის 28 იანვარსა და 22 აპრილს,

სასამართლომ 1981 წლის 22 აპრილს გამოიტანა წინამდებარე განაჩენი.

პროცედურა

1. ბუჰოლცის საქმე სასამართლოში წარადგინა გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკის მთავრობამ (შემდგომში „მთავრობა“). საქმეს საფუძვლად უდევს ადამიანის უფლებათა ევროპული კომისიის (შემდგომში „კომისია“) წინაშე 1976 წლის 18 დეკემბერს გერმანიის მოქალაქის, ბ-ნი ვალტერ ბუჰოლცის, მიერ კონვენციის 25-ე მუხლის საფუძველზე სახელმწიფოს წინააღმდეგ შეტანილი განაცხადი.

2. მთავრობის განაცხადი, რომელიც მიუთითებდა კონვენციის 48-ე მუხლზე, შეტანილი იქნა სასამართლოს რეგისტრატურაში 1980 წლის 3 ოქტომბერს, 3 თვის ვადაში, როგორც ეს დადგენილია კონვენციის 32-ე მუხლის 1-ლი პუნქტითა და 47 მუხლით. განაცხადის მიზანია, წარუდგინოს საქმე სასამართლოს და მიმართოს თხოვნით, დაადგინოს, რომ კონვენციის დარღვევას ადგილი არ ჰქონია.

3. 4 ოქტომბერს რეგისტრატორმა კომისიის მდივნისგან მიიღო კომისიის მოხსენების 40 ასლი.

4. პალატის შემადგენლობაში შვიდი მოსამართლე უნდა ყოფილიყო. *Ex officio* წევრების სახით პალატაში შევიდნენ ბ-ნი ჰ. მოსლერი, გერმანიის მხრიდან არჩეული მოსამართლე (კონვენციის 43-ე მუხლი), და ბ-ნი გ. ბალადორე პალიერი, სასამართლოს პრეზიდენტი (სასამართლოს რეგლამენტის 21-ე მუხლის 3 (b) პუნქტი). 4 ოქტომბერს სასამართლოს პრეზიდენტმა რეგისტრატორის თანდასწრებით კენჭისყრის შედეგად გამოავლინა დანარჩენი ხუთი მოსამართლის ვინაობა. ეს მოსამართლეები იყვნენ: ბ-ნი თორ ვილიალმსონი, ბ-ნი ვ. განშოფ ვან დერ მეერში, ქ-ნი დ. ბინდშედლერ-რობერტი, ბ-ნი ფ. მატშერი და ბ-ნი ე. გარსია დე ენტერია (კონვენციის 43-ე მუხლი *in fine* და რეგლამენტის 21-ე მუხლის მე-4 პუნქტი).

5. ბ-ნმა ბალადორე პალიერიმ დაიკავა პალატის პრეზიდენტის ადგილი (რეგლამენტის 21-ე მუხლის მე-5 პუნქტი). რეგისტრატორის მოადგილის მეშვეობით მან გაარკვია მთავრობის წარმომადგენლისა და კომისიის პრეზიდენტის მოსაზრებები პროცედურასთან დაკავშირებით. 4 ოქტომბერს პრეზიდენტმა განაცხადა, რომ მთავრობის წარმომადგენელმა 5 დეკემბრამდე უნდა წარმოადგინოს მემორანდუმი. კომისიის დელეგატებსაც მიეცათ მითითება, საპასუხო მემორანდუმი რეგისტრატორის მიერ მათთვის მთავრობის მემორანდუმის გადაცემიდან 2 თვის ვადაში წარმოედგინათ.

6. 9 ოქტომბერს კომისიის მდივანმა აცნობა რეგისტრატორს, რომ კომისიამ დელეგატად დანიშნა ბ-ნი გაუკურ იორუნდსონი.

7. რეგისტრატორმა მთავრობის მემორანდუმი მიიღო 5 დეკემბერს. 15 დეკემბერს კომისიის მდივანმა აცნობა რეგისტრატორს, რომ დელეგატი მოსმენაზე საკუთარ მიმოხილვებს წარმოადგენდა.

8. მთავრობის წარმომადგენელთან და კომისიის დელეგატთან რეგისტრატორის მოადგილის მეშვეობით გამართული კონსულტაციის შემდეგ ბ-ნმა ვიარდამ, სასამართლოს ვიცე-პრეზიდენტმა, რომელმაც შეცვალა ბ-ნი ბალადორე პალიერი ამ უკანასკნელის გარდაცვალების გამო (რეგლამენტის 21-ე მუხლის მე-3 (b) და მე-5 პუნქტები), 15 დეკემბერს განაცხადა, რომ ზეპირი მოსმენა 1981 წლის 27 იანვარს გაიმართებოდა.

9. 1981 წლის 22 იანვარს ბ-ნმა ვიარდამ მოსთხოვა კომისიას, სასამართლოსათვის წარმოედგინა გარკვეული დოკუმენტაცია. ეს დოკუმენტები კომისიის მიერ 27 იანვარსა და 6 თებერვალს იქნა წარმოდგენილი.

10. ზეპირი მოსმენა 27 იანვარს საჯაროდ გაიმართა ადამიანის უფლებათა შენობაში. ზეპირი მოსმენის გახსნის წინ პალატამ გამართა მოსამზადებელი შეხვედრა; პალატამ ნება დართო მთავრობის წარმომადგენელსა და ადვოკატს, ასევე პირს, რომელიც დახმარებას უწევდა კომისიის დელეგატს, გამოეყენებინათ გერმანული ენა (რეგლამენტის 27-ე მუხლის მე-2 და მე-3 პუნქტები).

სასამართლოს წინაშე წარდგენ:

მთავრობის სახელით:

- ქ-ნი ი. მაიერი, *Ministerialdirigentin*-ი იუსტიციის ფედერალურ სამინისტროში,
- წარმომადგენელი*
- ბ-ნი ჰ. სტოკერი, *Regierungsdirektor*-ი იუსტიციის ფედერალურ სამინისტროში,
- ბ-ნი მ. ლორენცი, *Regierungsdirektor*-ი შრომისა და სოციალურ საკითხთა ფედერალურ სამინისტროში,
- ბ-ნი ჰ. ვეგენერი, *Oberregierungsrat*-ი ქ. ჰამბურგის შრომისა და სოციალურ საკითხთა დეპარტამენტში,

მრჩეველები;

კომისიის სახელით:

- ბ-ნი გაუკურ იორუნდსონი, დელეგატი,
- ბ-ნი კ. სოიკა, განმცხადებლის ადვოკატი კომისიის წინაშე, რომელიც, რეგლამენტის 29-ე მუხლის 1-ლი პუნქტის მე-2 წინადადების საფუძველზე დახმარებას უწევდა დელეგატს.

სასამართლომ მოისმინა ქ-ნი მაიერის მიმართვა მთავრობის მხრიდან და ბ-ნი გაუკურ იორუნდსონისა და ბ-ნი სოიკას მიმართვები – კომისიის მხრიდან, ისევე, როგორც მათი პასუხები სასამართლოს მიერ დასმულ

კითხვებზე. მოსმენაზე მთავრობის წარმომადგენელმა სასამართლოს რამდენიმე დოკუმენტი წარუდგინა.

11.6 თებერვალს მთავრობის წარმომადგენელმა და განმცხადებლის ადვოკატმა წერილობით წარმოადგინეს თავ-თავიანთი პასუხები მოსმენაზე დასმულ რამდენიმე კითხვაზე; 19 თებერვალს ქ-ნმა მაიერმა წარმოადგინა მიმოხილვა, რომელიც ეხებოდა ამ საქმესთან დაკავშირებით ბ-ნი სოიკასგან მიღებულ წერილს.

ფაქტები

12. ბ-ნი ბუჰოლცი დაიბადა 1918 წელს და ამჟამად ცხოვრობს ჰამბურგში. 1949 წლის თებერვლიდან მოყოლებული იგი მუშაობდა ქიმნმენდაში, რომელიც ეკუთვნოდა ჯ.პ დეფენდორფ კგ-ს; 1963 წლის ბოლომდე იგი, ძირითადად, მძლოლად მუშაობდა, ხოლო 1963 წლიდან – ფილიალების ზედამხედველად. 1974 წლის 28 ივნისს მას ეცნობა, რომ იმავე წლის 31 დეკემბრიდან იგი გათავისუფლებული იქნებოდა სამსახურიდან სანარმოს რაციონალიზაციის მიზნით გასატარებელ ღონისძიებათა შედეგად.

ბ-ნმა ბუჰოლცმა აღძრა სამართალწარმოება შესაბამის სასამართლოებში და გაასაჩივრა ამ გადაწყვეტილების კანონიერება; მისი მტკიცებით, ხსენებულმა სასამართლოებმა არ განიხილეს მისი საქმე „გონივრულ ვადაში“, როგორც ამას მოითხოვს კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი.

1. სამართალწარმოება შრომითი საკითხების განმხილველ სასამართლოებში

(ა) ჰამბურგის შრომითი საკითხების განმხილველი სასამართლო (ARBEITSGERICHT)

13. 1974 წლის 10 ივლისს განმცხადებელმა საქმე აღძრა ჰამბურგის შრომითი საკითხების განმხილველ სასამართლოში. განმცხადებელი ჩიოდა, რომ მისი გათავისუფლება, „არაკეთილსინდისიერად გათავისუფლების შესახებ“ კანონის (*Kündigungsschutzgesetz*) 1-ლი ნაწილის თანახმად, „სოციალურად გაუმართლებელი იყო“ (*sozial ungerechtfertigt*). მეორე მხარემ (შემდგომში „მოპასუხეები“) დაცვის პოზიცია წარმოადგინა 25 ივლისს, ერთი დღით ადრე, ვიდრე გავიდოდა პოზიციის წარმოდგენისათვის სასამართლოს მიერ დადგენილი ვადა.

14. 16 აგვისტოს გამართულ პირველ მოსმენაზე ბ-ნი ბუჰოლცის ადვოკატმა წარმოადგინა ახალი წერილობითი მემორანდუმი. შრომითი საკითხების განმხილველმა სასამართლომ დააკმაყოფილა მოპასუხეების მი-

ერ წარმოდგენილი შუამდგომლობა და საქმის მოსმენა 4 ოქტომბრამდე გადადო.

15. 22 აგვისტოთი დათარიღებულ წერილობით პასუხში მოპასუხებებმა, შრომითი საკითხების განმხილველი სასამართლოს მოთხოვნის საფუძველზე, დეტალურად ჩამოაყალიბეს სადავო გათავისუფლების მიზეზები; მათ ასევე აღწერეს კომპანიის ეკონომიკური მდგომარეობა და წარმოადგინეს ახსნა-განმარტება კომპანიის რაციონალიზაციასთან დაკავშირებით გატარებულ ღონისძიებათა შესახებ.

განმცხადებლის ადვოკატმა 19 სექტემბრით დათარიღებულ თავის შესაგებელ პასუხს თან დაურთო მარწმუნებლის მიერ მისთვის მიწერილი წერილი. ხსენებული წერილი შეიცავდა ბრალდებას, რომ დეპენდორფის კომპანიის მენეჯერებმა „დაუდევრად გაფლანგეს რობერტ დეპენდორფის მიერ პატიოსანი შრომით მოპოვებული მილიონები (ბიზნესის და კერძო აქტივები)“, სანაცვლოდ კი „თავად დაცულნი და უდარდელნი არიან და საერთოდ აღარ აინტერესებთ, დეპენდორფის კომპანია უფრო დიდ ზარალს ნახავს თუ არა“.

ამ ბრალდებებმა აიძულა მოპასუხეები, 30 სექტემბერს გაეგზავნათ განმცხადებლისათვის 2 სხვა შეტყობინება გათავისუფლების თაობაზე, საგანგებო შეტყობინება (*„ausserordentliche Kündigung“*), რომელიც ძალაში შედიოდა დაუყოვნებლივ, და, ალტერნატიული ან გამაფრთხილებელი (*„vorsorglich“*) ღონისძიების სახით, ჩვეულებრივი შეტყობინება (*„ordentliche Kündigung“*), რომელიც ძალაში შედიოდა 1975 წლის 31 მარტს. საგანგებო შეტყობინება ეფუძნებოდა სამოქალაქო კოდექსის (*„Bürgerliches Gesetzbuch“*) 626-ე მუხლს, რომელიც მოითხოვს „სერიოზულ მიზეზს“ ამ სახით გათავისუფლებისათვის და შეტყობინების გაგზავნას 2 კვირის ვადაში იმ მომენტიდან, როდესაც დამქირავებლები შეიტყობენ ფაქტებს, რომლებიც, მათი აზრით, წარმოადგენს სერიოზულ მიზეზს ამგვარი გადაწყვეტილების მისაღებად.

2 ოქტომბერს ბ-ნი ბუჰოლცის ადვოკატმა წარმოადგინა წერილობითი არგუმენტაციის კიდევ ორი წყება, რომლებიც დათარიღებული იყო 1 და 2 ოქტომბრით და თან ერთვოდა მოპასუხეების 30 სექტემბრის წერილი; ეს უკანასკნელი ეხებოდა მომჩივანის რეაგირებას 30 სექტემბრით დათარიღებულ გათავისუფლების შესახებ ორ შეტყობინებაზე.

16. 1974 წლის 4 ოქტომბერს გამართულ მოსმენაზე შრომითი საკითხების განმხილველმა სასამართლომ საქმის მოსმენა გადადო 25 ოქტომბრამდე, რადგან მოპასუხეთა ადვოკატმა განმცხადებლის ბოლო წერილობითი მემორანდუმი მხოლოდ მოსმენაზე მიიღო.

14 ოქტომბერს განმცხადებლის ადვოკატმა წარმოადგინა სხვა მემორანდუმი.

25 ოქტომბრისათვის გადადებულ სხდომაზე შრომითი საკითხების განმხილველმა სასამართლომ, მოქმედებდა რა შესაბამისი კანონმდებლო-

ბის საფუძველზე, წამოაყენა წინადადება მეგობრულ მორიგებასთან დაკავშირებით, მაგრამ წინადადება არ იქნა მიღებული.

17. 1975 წლის 8 იანვარს, მხარეთა საბოლოო არგუმენტაციის მოსმენის შემდეგ, შრომითი საკითხების განმხილველმა სასამართლომ დაუყოვნებლივ გამოიტანა განაჩენი. სასამართლომ გადაწყვიტა, რომ არც 1974 წლის 28 ივნისით დათარიღებულ შეტყობინებას და არც იმავე წლის 30 სექტემბრით დათარიღებულ საგანგებო შეტყობინებას არ შეუწყვეტია განმცხადებელთან დადებული ხელშეკრულების მოქმედება, რადგან პირველი შეტყობინება „სოციალურად გაუმართლებელი“ იყო „არაკეთილსინდისიერად გათავისუფლების შესახებ“ კანონის 1-ლი ნაწილის თანახმად, ხოლო მეორე – არ იყო გამართლებული, ვინაიდან არ არსებობდა „სერიოზული მიზეზი“, როგორც ამას მოითხოვს სამოქალაქო კოდექსის 626-ე მუხლი. სასამართლომ უარყო მოპასუხეთა მხრიდან წარმოდგენილი ალტერნატიული მოთხოვნაც შრომითი ხელშეკრულების განწყვეტასთან დაკავშირებით (“*Auflösungsantrag*”), „არაკეთილსინდისიერად გათავისუფლების შესახებ“ კანონის მე-7 ნაწილის შესაბამისად. სასამართლომ ვალდებულება დააკისრა მოპასუხეებს, გადაეხადათ ბ-ნი ბუჰოლცისთვის 5 700 გერმანული მარკა სახელფასო დავალიანებისათვის, მაგრამ უარყო პრეტენზია მომავალ ხელფასთან დაკავშირებით.

1975 წლის 25 თებერვალს განაჩენი წერილობითი ფორმით გადაეცათ მხარეებს.

(ბ) ჰამბურგის შრომითი საკითხების განმხილველი სააპელაციო სასამართლო (LANDESARBEITSGERICHT)

18. 1975 წლის 13 მარტს მოპასუხეებმა გაასაჩივრეს გამოტანილი განაჩენი ჰამბურგის შრომითი საკითხების განმხილველ სააპელაციო სასამართლოში. მათი მტკიცებით, ბ-ნი ბუჰოლცის მიერ მათ მიმართ გამოთქმული ბრალდებები წარმოდგენდა „სერიოზულ მიზეზს“, რომელიც ამართლებდა 1974 წლის 30 სექტემბრის საგანგებო შეტყობინებას; ამასთან, მათი აზრით, 1974 წლის 28 ივნისისა და 30 სექტემბრის შეტყობინებები სასამართლიანი და „სოციალურად გამართლებული“ იყო, რადგან არსებობდა ბიზნესის წარმოებასთან დაკავშირებული სერიოზული მიზეზები. მოპასუხეებმა თხოვნით მიმართეს სასამართლოს, შეეცვალა განაჩენი და უარი ეთქვა მომჩივანის მიერ აღძრულ სამართალწარმოებაზე ან, ალტერნატიული ვარიანტის სახით, გაეუქმებინა მხარეთა შორის არსებული შრომითი ხელშეკრულება.

თავის მხრივ, განმცხადებელმა 25 მარტს ხსენებულ სასამართლოში შეიტანა შესაგებელი სააპელაციო საჩივარი (*Anschlussberufung*), რომელშიც ითხოვდა 1975 წლის პირველი სამი თვის სახელფასო დავალიანების დაფარვას.

19. ამის შემდეგ, 1975 წლის 2 აპრილსა და 15 მაისს (მოპასუხეებმა) და 22 აპრილს (ბ-ნმა ბუჰოლცმა), მხარეებმა წარმოადგინეს წერილობითი მემორანდუმები. განმცხადებელი კვლავ ამტკიცებდა კომპანიის მენეჯერების წინააღმდეგ გამოთქმულ ბრალდებებს; მან თხოვნით მიმართა სააპელაციო სასამართლოს, მოეპოვებინა ექსპერტის მოსაზრება მის მიერ გამოთქმული ბრალდებების დასაბუთებისა და დადასტურების მიზნით.

20. ხსენებული წერილობითი პროცედურების მიმდინარეობისას ორივე მხარემ თხოვნით მიმართა სააპელაციო სასამართლოს, არ გაემართა სხდომა გარკვეულ პერიოდებში, სახელდობრ, განმცხადებლის თხოვნით – 25 მაისსა და 5 ივნისს შორის, ხოლო მოპასუხეთა თხოვნით – 11 აპრილსა და 2 მაისს და 6-11 ივნისს შორის.

21. გაითვალისწინა რა მხარეთა მოთხოვნები, სააპელაციო სასამართლომ 1975 წლის 16 მაისს მოსმენის გამართვის დღედ გამოაცხადა 22 ივლისი. ამ დღეს სასამართლომ სხვა საკითხებთან ერთად განიხილა ის გარემოებები, რომლებიც თან ახლდა განმცხადებლის მიერ გამოთქმული ბრალდებების დამადასტურებელ მტკიცებულებებს და თან ერთვოდა ადვოკატის მიერ 1974 წლის 19 სექტემბერს წარმოდგენილ წერილობით მემორანდუმს (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 15). კითხვაზე, ისახავდა თუ არა იგი მიზნად ბრალდებების სარჩელში შეტანას, განმცხადებელმა განაცხადა, რომ იგი თავისი ადვოკატის მსჯელობას ეყრდნობოდა. სასამართლომ წამოჭრა ბ-ნი ბუჰოლცის სხვა თანამდებობაზე გადაყვანის შესაძლებლობაც. სასამართლომ უბრძანა მოპასუხეებს, ერთი თვის ვადაში წარმოედგინათ კომპანიის კომერციული საშტატო სქემა და მიეთითებინათ, თუ რომელი თანამდებობა შეიძლებოდა დაეკავებინა განმცხადებელს, წინააღმდეგ შემთხვევაში კი წარმოედგინათ უარის მიზეზი.

განმცხადებელს მიეცა ერთი თვის ვადა პასუხის გასაცემად.

22. 31 ივლისს მოპასუხეებმა წარმოადგინეს საშტატო სქემა თანდართული განმარტებებით; 6 აგვისტოს მათ პასუხი გასცეს ბ-ნი ბუჰოლცის წერილობით მემორანდუმს, რომელიც, მიუხედავად იმისა, რომ წარდგენილი იქნა 16 ივლისს, მათ მხოლოდ 22 ივლისის მოსმენის შემდეგ გადაეცათ.

1975 წლის 20 აგვისტოს განმცხადებელმა წარმოადგინა წინადადება მეგობრულ მორიგებასთან დაკავშირებით, რომელიც მოპასუხეთა მიერ 19 სექტემბერს იქნა უარყოფილი. 3 ოქტომბრით დათარიღებულ წერილში ბ-ნი ბუჰოლცის ადვოკატმა წარმოადგინა მემორანდუმი, რომელიც დათარიღებული იყო 28 სექტემბრით და შეიცავდა მისი მარწმუნებლის მიერ გაკეთებულ შენიშვნებს და თხოვნას, შეძლებისდაგვარად მოკლე ვადაში დანიშნულიყო საქმის მოსმენა და განხილვა. განმცხადებლის ადვოკატმა განაახლა 18 სექტემბერს, ანუ ერთი დღით ადრე, ვიდრე მოპასუხეები უარყოფდნენ მეგობრული მორიგების შეთავაზებას, წარდგენილი მოთხოვნა. სხვა საკითხებთან ერთად ადვოკატი ამტკიცებდა, რომ ბ-ნი ბუჰოლცისათვის „ფიზიკურად და ფსიქოლოგიურად აუტანელი გახდა უსასრულო გაურკვევლობა“.

9 ოქტომბერს სააპელაციო სასამართლომ მოსმენა 1976 წლის 19 მარტისთვის დანიშნა და მოპასუხეებს ზემოხსენებული, 3 ოქტომბრით დათარიღებული წერილობითი მემორანდუმი გადასცა.

23. 1975 წლის 12 ნოემბერს განმცხადებლის ადვოკატმა შუამდგომლობით მიმართა ჰამბურგის პარლამენტს (*"Bürgerschaft"*), რათა გამონახულიყო ზომები შრომითი საკითხების განმხილველ სასამართლოებში არსებული სამართალწარმოების დასაჩქარებლად.

1976 წლის დასაწყისში, აღნიშნული შუამდგომლობისა და მოსამართლეთა ადგილების რაოდენობის გაზრდის შედეგად (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 39), სააპელაციო სასამართლომ შეძლო მე-6 პალატის შექმნა. თითქმის 50% იმ საქმეებისა, რომლებიც მე-3 პალატაში იხილებოდა, განსახილველად გადაეცა ახალ პალატას. მიუხედავად ამისა, ბუჰოლცის საქმე განსახილველად მე-3 პალატას დარჩა.

1976 წლის 5 მაისით დათარიღებული წერილით პარლამენტმა აცნობა განმცხადებელს, რომ ხელისუფლების ორგანოებმა დაუყოვნებლივ გადადგეს აუცილებელი ნაბიჯები, რათა შეემსუბუქებინათ შრომითი საკითხების განმხილველი სასამართლოების სამუშაო დატვირთვა.

24. 1976 წლის 19 მარტს გამართულ მოსმენაზე მხარეებმა წარადგინეს ის სამართლებრივი და ფაქტობრივი საკითხები, რომლებთან დაკავშირებითაც უნდა მიღებულიყო გადაწყვეტილება. მოსმენის ბოლოს სააპელაციო სასამართლომ გამოსცა ბრძანება, რომელშიც ჩამოაყალიბა შესაბამისი საკითხები და თავისი თვალსაზრისი მათ შესახებ შედეგებთან დაკავშირებით; შემდეგ სასამართლომ მხარეებს შესთავაზა მეგობრული მორიგება, რომლის თანახმად შრომითი ხელშეკრულება 1974 წლის 31 დეკემბრიდან გაუქმებულად ჩაითვლებოდა და მოპასუხეები განმცხადებელს გადაუხდინენ ერთჯერად თანხას 34 200 გერმანული მარკის ოდენობით.

სასამართლომ მოუწოდა მხარეებს, წარმოედგინათ საკუთარი მოსაზრებები 30 აპრილისათვის.

25. 7 აპრილით დათარიღებული მემორანდუმით მოპასუხეებმა უარყვეს მორიგების წინადადება. მათ მიუთითეს „უდავო“ ფაქტზე, რომ 1974 წლის 30 სექტემბრის ორი შეტყობინება განმცხადებელს იმავე დღეს გადაეცა.

თავის მხრივ, ბ-ნი ბუჰოლცის ადვოკატმა 8 აპრილით დათარიღებულ წერილობით განცხადებაში, რომელშიც იგი აღნიშნავდა სააპელაციო სასამართლოს დამსახურებას „საქმის ყოვლისმომცველი და ჯეროვანი განხილვისათვის“, უარყო შეთავაზებული მორიგება. მან დააკონკრეტა, რომ მხოლოდ იმ შემთხვევაში დათანხმდებოდა ასეთ მორიგებაზე, თუ შრომითი ხელშეკრულება 1975 წლის 31 დეკემბრიდან ჩაითვლებოდა გაუქმებულად.

გარდა ამისა, 1976 წლის 28 აპრილს ბ-ნი ბუჰოლცის ადვოკატმა წარმოადგინა მოკლე პასუხი 7 აპრილის ზემოხსენებულ მემორანდუმზე. იგი არ ეთანხმებოდა მოპასუხეთა განცხადებებს, „ვინაიდან ეს განცხადებები არ შეესაბამებოდა მისი კლიენტის მიერ მიცემულ ახსნა-განმარტებებს“,

მაგრამ მას არ გაუმახვილებია საგანგებოდ ყურადღება აღნიშნული ორი შეტყობინების მიღების თარიღზე, კერძოდ, 1974 წლის 30 სექტემბერზე. ბ-ნი ბუჰოლცის ადვოკატმა დამატებით აცნობა სასამართლოს, რომ 30 მაისიდან 18 ივნისამდე ვერ შეძლებდა სასამართლო პროცესში მონაწილეობის მიღებას, და მიმართა თხოვნით, მოსმენა მასში დაენიშნა.

3 მაისს სააპელაციო სასამართლომ ბრძანა, რომ მოსმენა უნდა განახლებულიყო 27 აგვისტოს, და ამის შესახებ მხარეებს 1 ივნისს შეატყობინა.

26. 1976 წლის 27 აგვისტოს გამართულ მოსმენაზე ბ-ნმა ბუჰოლცმა განაცხადა, რომ მას არ მიუღია 30 სექტემბრით დათარიღებული ორი შეტყობინება იმავე დღეს, და მიმართა სასამართლოს თხოვნით, დაეკითხა მისი ცოლი ამ საკითხთან დაკავშირებით, რომელიც მნიშვნელოვანი იყო სამოქალაქო კოდექსის 626-ე მუხლის მიზნებისათვის (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 15). სასამართლომ დააკმაყოფილა ეს მოთხოვნა. ქ-ნმა ბუჰოლცმა, რომელიც იმყოფებოდა სასამართლო დარბაზში, დაადასტურა მეუღლის ჩვენება; იგი ამტკიცებდა, რომ შეტყობინებები მათ 1974 წლის 5 და 7 ოქტომბერს გადაეცათ.

მოპასუხეები არ დაეთანხმნენ ამ ჩვენებას და მოითხოვეს შესაგებელი მტკიცებულების სახით წარმოედგინათ 4 მოწმის ჩვენება. განმცხადებელმა გამოთქვა პრეტენზია საქმის ამგვარად შებრუნებაზე იმ საფუძველზე, რომ მეორე მხარის შუამდგომლობის განხორციელება შეაყოვნებდა სამართალწარმოებას. მიუხედავად ამისა, სასამართლომ გადაწყვიტა, რომ ბ-ნი ბუჰოლცი, ისევე, როგორც დეპენდორფის კომპანიის აღმასრულებელი დირექტორი და მოპასუხეების მიერ დასახელებული 4 მოწმე, უნდა წარმდგარიყვნენ სასამართლოს წინაშე და მიეცათ ჩვენებები 1977 წლის 11 იანვარს. ამავე დროს სასამართლომ შესთავაზა განმცხადებელს, რომელმაც ითხოვა უფასო სამართლებრივი დახმარება სააპელაციო სამართალწარმოებისას, შეეტანა შესაბამისი დოკუმენტი ამ მიზნით.

27. დოკუმენტი ბ-ნი ბუჰოლცის ადვოკატის 28 აგვისტოთი დათარიღებული წერილის დანართის სახით იქნა წარმოდგენილი. ამის შედეგად 29 სექტემბერს სასამართლომ განმცხადებელს მიანიჭა სამართლებრივი დახმარება მთავარი სააპელაციო საჩივრის წინააღმდეგ წარმოსადგენი დაცვის მომზადებისათვის; სასამართლომ თავი შეიკავა შესაგებელ სააპელაციო საჩივართან დაკავშირებული გადაწყვეტილების გამოტანისაგან (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 31).

28. უფრო ადრე, 1976 წლის 21 სექტემბერს, განმცხადებელმა გაასაჩივრა 27 აგვისტოს გადაწყვეტილება ფედერალურ კონსტიტუციურ სასამართლოში. განმცხადებელი ასაჩივრებდა სასამართლო პროცესის ხანგრძლივობას, ეყრდნობოდა კონსტიტუციის მე-2, მე-3, მე-12 და მე-20 მუხლებს და კონვენციის მე-6 მუხლს და საკონსტიტუციო სასამართლოსაგან ითხოვდა, გაეცა ბრძანება, რომელიც სააპელაციო სასამართლოს დაავალებდა, დაუყოვნებლივ დაემთავრებინა საქმის განხილვა.

საქმის მასალები გადაეცა ფედერალურ საკონსტიტუციო სასამართლოს, რომელიც შეიკრიბა სამი მოსამართლისგან შემდგარი კოლეგიის სახით („ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს“ შესახებ კანონის (*Bundesverfassungsgerichtsgesetz*) 93-ე (a) ნაწილი) და 2 ნოემბერს გამოიტანა განაჩენი. სასამართლომ არ გასცა ნებართვა კონსტიტუციური განაცხადის შემდგომ გაგრძელებასა და განხილვაზე; იმ შემთხვევაშიც კი, თუ განაცხადი ჩაითვლებოდა არსებით განხილვაზე დაშვებულად, მას არ ექნებოდა წარმატების პერსპექტივა, რამეთუ არ არსებობდა მტკიცებულება, რომელიც დაადასტურებდა, რომ სააპელაციო სასამართლომ გააჭიანურა სამართალწარმოება; თუ გავითვალისწინებთ საქმის განსაკუთრებულ სირთულეს, სამართალწარმოების ხანგრძლივობა უწინარესად გამონეველი იყო განმცხადებლის მიზეზით: ეს უკანასკნელი მუდმივად ავრცობდა თავის არგუმენტაციას და მოითხოვდა დამატებით მტკიცებულებათა მოპოვებას.

29. 19 ნოემბერს გადადგა შრომითი საკითხების განმხილველი სააპელაციო სასამართლოს მე-3 პალატის (რომელიც იხილავდა განმცხადებლის საქმეს) თავმჯდომარე.

30. 1977 წლის 11 იანვარს სააპელაციო სასამართლომ მოისმინა 4 მოწმის ჩვენება იმასთან დაკავშირებით, თუ რომელ დღეს ჩაბარდა განმცხადებელს გათავისუფლების თაობაზე შეტყობინება. სასამართლომ თავი შეიკავა, 28 იანვრამდე გამოეტანა გადაწყვეტილება იმასთან დაკავშირებით (მიუხედავად ბ-ნი ბუჰოლცის ადვოკატის პრეტენზიებისა), უნდა მოესმინა თუ არა დეპენდორფის კომპანიის აღმასრულებელი დირექტორის, ბ-ნი ლენტფერის და მოპასუხეთა მიერ დასახელებული დამატებითი მოწმეების ჩვენებები.

31. 28 იანვარს სააპელაციო სასამართლომ განმცხადებელს მიანიჭა სამართლებრივი დახმარება შესაგებელი სააპელაციო საჩივრის წარსადგენად (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 27) და ბრძანა, რომ ბ-ნი ლენტფერი გამოძახებულიყო 22 მარტს ჩვენების მისაცემად.

31 იანვრის წერილში მოპასუხეთა ადვოკატმა აღნიშნა უფრო ადრინდელი ვალდებულება და ითხოვა ბ-ნი ლენტფერის მოსმენის გადადება; მან განმარტა, რომ იგი და ბ-ნი ლენტფერი 15 აპრილიდან 4 მაისამდე ადგილზე არ იქნებოდნენ. სააპელაციო სასამართლომ დააკმაყოფილა ეს მოთხოვნა 2 თებერვალს და მოსმენა 6 მაისისთვის გადადო.

ამ გადაწყვეტილებასთან დაკავშირებული საჩივრით განმცხადებელმა კომისიის მდივანს 5 თებერვალს მიმართა (კომისიისადმი მიმართული მისი განაცხადი შეტანილი იქნა 1976 წლის 18 დეკემბერს), მაგრამ, მთავრობის განცხადებით, საქმეში არ მოიპოვება არავითარი მინიშნება იმასთან დაკავშირებით, რომ მან ანალოგიური პრეტენზიით მიმართა სააპელაციო სასამართლოს.

32. 6 მაისს ორივე მხარის წარმომადგენლებმა განაცხადეს, რომ გათავისუფლების თაობაზე სადავო შეტყობინებები ნამდვილად ჩაბარდა ბ-ნი ბუჰოლცს 1974 წლის 30 სექტემბერს.

13 მაისს სააპელაციო სასამართლომ გასცა ბრძანება, წარმოდგენილი ყოფილიყო ექსპერტის მოსაზრება იმასან დაკავშირებით, იყო თუ არა გამართლებული განმცხადებლის მიერ დეპენდორფის კომპანიის მენეჯერთა მიმართ გამოთქმული ბრალდებები (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 15). ჰამბურგის ვაჭრობის პალატამ, რომელსაც ეთხოვა აღნიშნულის განხორციელება, 14 ივნისს დანიშნა ექსპერტი; 30 ივნისს მხარეთა მოსმენის შემდეგ სასამართლომ დაამტკიცა ექსპერტი.

ექსპერტის მოხსენება წარმოდგენილი იქნა 1977 წლის 2 დეკემბერს; სასამართლომ გააცნო იგი განმცხადებელსა და მოპასუხეებს და მოსთხოვა მათ 1978 წლის 5 იანვრამდე კომენტარების წარმოდგენა.

33. საბოლოო მოსმენა გაიმართა 3 თებერვალს. მხარეებმა წარმოადგინეს საბოლოო დოკუმენტაცია, რის შემდეგაც შრომითი საკითხების განმხილველმა სააპელაციო სასამართლომ გამოიტანა განაჩენი. სასამართლომ დააკმაყოფილა მოპასუხეთა აპელაცია, უარყო განმცხადებლის მიერ წარმოდგენილი შესაგებელი აპელაცია და დააკისრა მას სამართალწარმოების ხარჯების ანაზღაურება.

სააპელაციო სასამართლომ დაასკვნა, რომ 1974 წლის 30 სექტემბრის საგანგებო შეტყობინება სამართლიანი იყო შემდეგ მიზეზთა გამო: განმცხადებლის მიერ გამოთქმული ბრალდებები წარმოადგენდა სერიოზულ მიზეზს გათავისუფლებისათვის სამოქალაქო კოდექსის 626-ე მუხლის 1-ლი პუნქტის საფუძველზე და გათავისუფლების თაობაზე შეტყობინება განმცხადებელს ორი კვირის ვადაში ჩაბარდა, როგორც ეს დადგენილია ხსენებული მუხლის მე-2 პუნქტით. ექსპერტის მიერ წარმოდგენილმა საფუძვლიანმა და დამაჯერებელმა ახსნა-განმარტებამ ნათელი გახადა, რომ ბ-ნი ბუჰოლცის მიერ გამოთქმული ბრალდებები აბსოლუტურად უსაფუძვლო (*haltlos*) იყო: გარდა იმისა, რომ ეს ბრალდებები ძალზე ცილისმწამებლური იყო, ისინი სულაც არ იყო საჭირო და არ შეესაბამებოდა გამომწვევ მიზეზს – ბ-ნი ბუჰოლცის მიერ 1974 წლის 28 ივნისის ჩვეულებრივი შეტყობინების გასაჩივრებას (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 15).

განაჩენი მხარეებს 5 აპრილს გადაეცათ წერილობითი ფორმით.

(ბ) შრომითი საკითხების განმხილველი ფედერალური სასამართლო (BUNDESARBEITSGERICHT)

34. იმისათვის, რომ მის საქმე განხილულიყო საკასაციო წესით (*Revision*), ბ-ნმა ბუჰოლცმა 13 აპრილს შრომითი საკითხების განმხილველ ფედერალურ სასამართლოს მიმართა სამართლებრივი დახმარების უზრუნველყოფის თხოვნით, რომელიც დაკმაყოფილებული იქნა 12 სექტემბერს.

20 სექტემბერს ბ-ნმა ბუჰოლცმა ფედერალურ სასამართლოს მიმართა თხოვნით, დაერთო მისთვის შუამდგომლობის წარმოდგენის ნება, მიუ-

ხედავად იმისა, რომ კანონით დაწესებული ვადა ამონურული იყო. ეს თხოვნა 10 ოქტომბერს იქნა დაკმაყოფილებული

შუამდგომლობა, რომელიც წარმოდგენილი იქნა 22 სექტემბერს, გადაეცა მოპასუხეებს, რომლებმაც წერილობითი პასუხი 29 დეკემბერს წარადგინეს.

35. 1979 წლის 26 აპრილს ფედერალურმა სასამართლომ, მხარეთა მოსმენის შემდეგ, შესთავაზა მათ მეგობრული მორიგება, რომლის თანახმადაც შრომითი ხელშეკრულება ჩაითვლებოდა გაუქმებულად 1974 წლის 31 დეკემბრიდან და მოპასუხეებს დაეკისრებოდათ განმცხადებლის სასარგებლოდ დამატებით 24 000 გერმანული მარკის გადახდა. აღსანიშნავია ის გარემოება, რომ შრომითი საკითხების განმხილველი სასამართლოს მიერ გამოტანილი განაჩენის საფუძველზე განმცხადებლისთვის უკვე გადახდილი იყო 5 700 გერმანული მარკა სახელფასო დავალიანების დაფარვის მიზნით.

მოპასუხეებმა უარყვეს შეთავაზება. იმავე დღეს გამოტანილი განაჩენით ფედერალურმა სასამართლომ უარყო შუამდგომლობა როგორც დაუსაბუთებელი.

2. სამართალწარმოება ფედერალურ საკონსტიტუციო სასამართლოში (Bundesverfassungsgericht)

1979 წლის 10 მაისს ბ-ნმა ბუჰოლცმა გაასაჩივრა ეს გადაწყვეტილება ფედერალურ საკონსტიტუციო სასამართლოში, ამტკიცებდა რა რამდენიმე უმნიშვნელოვანესი უფლების დარღვევას. იგი ასაჩივრებდა სხვადასხვა ინსტანციის შრომითი საკითხების განმხილველ სასამართლოებში სამართალწარმოების ხანგრძლივობას და აღნიშნავდა, რომ სწორედ ეს ფაქტორი გახდა სადავო გადაწყვეტილების მიზეზი. გარდა ამისა, იგი აკრიტიკებდა შრომითი საკითხების განმხილველ ფედერალურ სასამართლოს, ვინაიდან მან შეწყვიტა სამართალწარმოება, „რომელიც ჩვეულებრივ გარემოებებში ამ დროისათვის არ უნდა შემწყდარიყო“; ბ-ნი ბუჰოლცი ამტკიცებდა, რომ ვინაიდან მას კომისიისთვის ჰქონდა განაცხადი წარდგენილი, ფედერალურ სასამართლოს „არ სურდა, სამართალწარმოების გაგრძელებით კონვენციის დარღვევა უფრო ნათლად წარმოეჩინა“. განმცხადებელი ჩიოდა, აგრეთვე, რომ გასაჩივრებული განაჩენი მიუღებელი იყო მასში მოცემული არგუმენტაციის გათვალისწინებით (*sachlich unhaltbar*) და წარმოადგენდა დაუშვებელ შიდა სანქციას, რომელიც მიმართული იყო მის დასასჯელად, რადგან მან კომისიის წინაშე წარადგინა განაცხადი.

19 ივლისს საკონსტიტუციო სასამართლომ უარი განაცხადა საკონსტიტუციო სარჩელის განხილვაზე განაცხადის არსებით განხილვაზე დაუშვებლობის მიზეზით. განმცხადებელმა ვერ წარმოადგინა საკმარისი დამაჯერებლობით ძირითად უფლებათა რაიმე სავარაუდო დარღვევა. სა-

ხელდობრ, სამართალწარმოების ხანგრძლივობასთან დაკავშირებული მისი პრეტენზია არ იყო საკმარისად არგუმენტირებული იმის დასადგენად, რომ სასამართლო პროცესის შედეგი არღვევდა მის რომელიმე ძირითად უფლებას; ეს ეხებოდა მის განცხადებასაც, რომ გასაჩივრებული განაჩენის არგუმენტაცია არ იყო დასაბუთებული.

ისევე, როგორც 1976 წელს (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 28), განაჩენი სასამართლომ სამი მოსამართლისგან შემდგარი კოლეგიის მეშვეობით გამოიტანა.

3. განმცხადებლის მდგომარეობა სამსახურიდან მისი გათავისუფლების შემდეგ

37. სამსახურიდან გათავისუფლების შემდეგ ერთი წლის განმავლობაში ბ-ნი ბუჰოლცი, „დასაქმების ხელშეწყობის შესახებ“ კანონის (*Arbeitsförderungsgesetz*) თანახმად, იღებდა უმეშევრობის ყოველკვირეულ შემწეობას (*Arbeitslosengeld*), რომელიც 1974 წლის 9 ოქტომბრიდან 31 დეკემბრამდე შეადგენდა 202,20 გერმანულ მარკას, 1975 წლის 1 იანვრიდან 30 სექტემბრამდე – 228 გერმანულ მარკას, ხოლო 1975 წლის 7 ოქტომბრამდე – 250,80 გერმანულ მარკას. ჰამბურგის დასაქმების სამსახურმა (*Arbeitsamt*) 1975 წლის 23 დეკემბერს უარი განაცხადა განმცხადებლისთვის უმეშევრობის დახმარების (*Arbeitslosenhilfe*) მიცემაზე, რადგან მის ცოლს გააჩნდა შემოსავლის წყარო. 1978 წლის 1 აგვისტოდან განმცხადებელი იღებდა სოციალური უზრუნველყოფის პენსიას სამსახურიდან გათავისუფლებისთვის (*Sozialversicherungsrente*). ამ პენსიის ოდენობა – თავდაპირველად თვეში 1 462 გერმანული მარკა – პერიოდულად იცვლებოდა.

38. მთავრობის მტკიცებით, 1974 წლის ოქტომბრიდან მოყოლებული ჰამბურგის დასაქმების სამსახური უშედეგოდ ცდილობდა, განმცხადებლისთვის სხვა სამუშაო ემოვნა. აღნიშნული სამსახური პოტენციურ დამსაქმებლებს ფინანსურ დახმარებასაც კი ჰპირდებოდა.

4. შრომითი საკითხების განმხილველი სააპელაციო სასამართლოების სამუშაო დატვირთვა 1974 წლიდან 1976 წლამდე

39. გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკის ეკონომიკის ვარდნის შედეგად შრომითი საკითხების განმხილველ სააპელაციო სასამართლოებს 1974-1976 წლებში მნიშვნელოვნად მოემატათ სამუშაო. სასამართლოს მოთხოვნის შესაბამისად მთავრობის მიერ წარმოდგენილი სტატისტიკის თანახმად, შრომითი საკითხების განმხილველი სასამართლოების მიერ გამოტანილ განაჩენთა გასაჩივრების მასშტაბი წინა წელთან შედარებით 1974 წელს გაიზარდა 23,1%-ით, 1975 წელს – 20,8%-ით, ხოლო 1976 წელს – 9,7%-ით. იმისათვის, რომ გამკლავებოდნენ სახელმწიფოში მიმდინარე პროცესებს, შესაბამისმა კომპეტენტურმა ორგანოებმა გაზარდეს მოსა-

მართლეთა საშტატო ერთეულები 1974 წელს 9,6%-ით, 1975 წელს 12,5%-ით, ხოლო 1976 წელს – 11,1%-ით. 1974 წელს განხილული იქნა 17,3%-ით მეტი, 1975 წელს – 27,5%-ით მეტი, ხოლო 1976 წელს – 13,4%-ით მეტი საქმე.

ჰამბურგის სააპელაციო სასამართლოში 1974 წელს შევიდა 689 საჩივარი, 1975 წელს – 758, 1976 წელს – 786, ხოლო 1977 წელს – 756; 1974 წელს 716 საჩივარზე იქნა გადაწყვეტილება გამოტანილი, 1975 წელს – 700 საჩივარზე, 1976 წელს – 798 საჩივარზე, ხოლო 1977 წელს – 788 საჩივარზე. სამართალწარმოების ხანგრძლივობის საშუალო ვადა 2,88 თვიდან 1974 წელს 1975 წელს 3,20 თვემდე გაიზარდა, მაგრამ შემცირდა 2,98 თვემდე 1976 წელს, 2,79 თვემდე 1977 წელს და 2,53 თვემდე 1978 წელს. ჰამბურგის სააპელაციო სასამართლო ამ თვალსაზრისით უფრო ხელსაყრელ მდგომარეობაში იყო, ვიდრე ქვეყნის სხვა რაიონებში (*“Länder”*) მდებარე სააპელაციო სასამართლოები, სადაც, მიუხედავად ყველაფრისა, საჩივართა კლების ტენდენცია მაინც იქნა დადგენილი. 255 განხილულმა საქმემ, რომლებზეც 1975-1976 წლებში მე-3 პალატის (რომელიც განიხილავდა ბუჰოლცის საჩივარს) მიერ იქნა გამოტანილი გადაწყვეტილება, აჩვენა, მთავრობის მტკიცებით, რომ საბოლოო გადაწყვეტილება 163 საქმეზე იქნა გამოტანილი ერთი მოსმენის შედეგად, 59 საქმეზე – 2 მოსმენის შედეგად, 23 საქმეზე – 3 მოსმენის შედეგად და 10 საქმეზე – 4-6 მოსმენის შედეგად.

40. მთავრობამ, რომელსაც 1970-იან წლებში დაუდგა შრომითი საკითხების განმხილველ სასამართლოებში სამუშაოს მოცულობის პრობლემა, 1978 წელს საკანონმდებლო სხდომაზე შეიმუშავა კანონპროექტი, რომლის დანიშნულება, სხვა საკითხებთან ერთად, იყო შრომითი საკითხების განმხილველ სასამართლოებში მიმდინარე სამართალწარმოებათა დაჩქარება. ამ საკანონმდებლო ინიციატივის შედეგად მიღებული კანონი 1979 წლის 1 ივლისს შევიდა ძალაში.

სამართალწარმოება კომისიაში

41. 1976 წლის 18 დეკემბერს წარმოდგენილ განაცხადში (№7759/77) ბ-ნი ბუჰოლცი პრეტენზიებს გამოთქვამდა გერმანულ სასამართლოებში მიმდინარე სამართალწარმოების ხანგრძლივობაზე და ამტკიცებდა კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტისა და მე-8 მუხლის დარღვევას. არსებითი განხილვის პერიოდში იგი მე-3 და მე-12 მუხლებსაც დაეყრდნო.

42. 1977 წლის 7 დეკემბერს კომისიამ განაცხადი არსებით განხილვაზე დაშვებულად გამოაცხადა.

1980 წლის 14 მაისის მოხსენებაში კომისიამ გამოხატა თავისი მოსაზრება, რომლის თანახმადაც მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის მოთხოვნები არ ყოფილა დაცული (შვიდი ხმა ხუთის წინააღმდეგ), მაგრამ განაცხადი არავითარ შეხებაში არ იყო მე-3, მე-8 და მე-12 მუხლებთან.

სასამართლოსთვის წარმოდგენილი საბოლოო არგუმენტაცია

43. 1981 წლის 27 იანვარს გამართულ მოსმენაზე მთავრობამ წარმოადგინა ქვემოთ მოტანილი საბოლოო განცხადება, რომელიც 1980 წლის 5 დეკემბრის მემორანდუმშიც იყო მითითებული:

„[ჩვენ] ვითხოვთ, რომ წინამდებარე საქმეში არ იქნეს დადგენილი კონვენციის დარღვევა.“

სამართალი

44. განმცხადებლის საჩივარი ეხებოდა იმ სამართალწარმოების ხანგრძლივობას, რომელიც მან აღძრა გერმანიის სასამართლოებში. იგი ეყრდნობოდა კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლ პუნქტს, მე-8, მე-3 და მე-12 მუხლებს.

1. კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის სავარაუდო დარღვევა

45. კომისია მივიდა იმ დასკვნამდე, რომ ადგილი ჰქონდა მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის დარღვევას. ამ მუხლის თანახმად:

„სამოქალაქო უფლებათა და მოვალეობათა ან ნებისმიერი სისხლის-სამართლებრივი ბრალდების განსაზღვრისას ყველას აქვს უფლება კანონის საფუძველზე შექმნილი დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი სასამართლოს მიერ გონივრულ ვადაში სამართლიან და საჯარო მოსმენაზე. ...“

მთავრობა არ დაეთანხმა ამ მოსაზრებას.

46. საქმეში ყურადღება არ გამახვილებულა ერთ საკითხზე, რასაც სასამართლო დადასტურებულად მიიჩნევს: „უფლება“, რომლის დარღვევაზეც ჩიოდა ბ-ნი ბუჰოლცი, წარმოადგენდა „სამოქალაქო უფლებას“ მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის მნიშვნელობით. შესაბამისად, ერთადერთი საკითხი, რომელიც უნდა გადაწყდეს, არის ის, მოხდა თუ არა „გონივრული ვადის“ გადაცილება.

47. სასამართლომ, უპირველეს ყოვლისა, უნდა განსაზღვროს გასათვალისწინებელი პერიოდი.

ბ-ნი ბუჰოლცის განაცხადი მიმართული იყო გერმანიის შრომითი საკითხების განმხილველ სამ სხვადასხვა დონის სასამართლოში 1974 წლის 10 ივლისიდან მოყოლებული სამართალწარმოების (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 13), შემდეგ კი ფედერალურ საკონსტიტუციო სასამართლოში წარმოებული სამართალწარმოების წინააღმდეგ.

კომისიამ მიიჩნია, რომ უკანასკნელი სამართალწარმოება არ იყო შე-
საბამისი განხილვის საგანი. მე-6 მუხლის 1-ლ პუნქტთან მიმართებაში კო-
მისია დაეყრდნო თავის პრეცედენტულ სამართალს, რომლის თანახმადაც
ეს მუხლი არ ეხებოდა ფედერალურ საკონსტიტუციო სასამართლოს, რო-
დესაც მან, შეიკრიბა რა სამი მოსამართლისაგან შემდგარი კოლეგიის სა-
ხით, კონსტიტუციური განაცხადი არსებით განხილვაზე დაუშვებლად გა-
მოაცხადა; კომისიამ მიუთითა უფრო თანამედროვე გადაწყვეტილებაზეც,
რომლის თანახმადაც საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ განხილულ
უფლებათა ხასიათის გამო მე-6 მუხლი არ ეხებოდა ფედერალურ საკონ-
სტიტუციო სასამართლოს (იხ. მოხსენების პუნქტი 93).

48. იმისათვის, რომ მიღწეული იქნეს გადაწყვეტილება გასაჩივრებულ
საკითხებთან დაკავშირებით, საკმარისი იქნება იმის აღნიშვნა, რომ საკონ-
სტიტუციო სასამართლო არ იყო მონოდებული, განეხილა ბ-ნ ბუჰოლცსა
და მის დამქირავებლებს შორის დავა („დავის საგანი“), რომელიც მიმდინა-
რეობდა შრომითი საკითხების განმხილველ სასამართლოში; საკონსტიტუ-
ციო სასამართლოს გადაწყვეტილება არ ეხებოდა იმ უფლებას, რომლის
დარღვევასაც განმცხადებელი უჩიოდა მოპასუხეებს (იხ. წინამდებარე გა-
ნაჩენის პუნქტი 36, შეად. მე-13 და მე-15 პუნქტებს). ასე რომ, სამართალ-
წარმოება, რომელსაც ადგილი ჰქონდა შრომითი საკითხების განმხილველ
ფედერალურ სასამართლოში, არ ხვდება მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის მოქ-
მედების სფეროში. არ არსებობს იმის აუცილებლობა, გადაწყდეს, სხვაგვა-
რად იქნებოდა თუ არა განსხვავებულ გარემოებებში.

ამიტომ პერიოდი, რომელიც უნდა იქნეს განხილული მე-6 მუხლის 1-
ლი პუნქტის თვალსაზრისით, მომდინარეობს 1974 წლის 10 ივლისიდან (სა-
მართალწარმოების აღძვრა შრომითი საკითხების განმხილველ სასამარ-
თლოში) 1979 წლის 26 აპრილამდე (შრომითი საკითხების განმხილველი
ფედერალური სასამართლოს მიერ განაჩენის გამოტანა; იხ. წინამდებარე
განაჩენის პუნქტი 35); ამ პერიოდის მთლიანი ხანგრძლივობაა 4 წელიწადი,
9 თვე და 16 დღე.

49. სამართალწარმოების ხანგრძლივობის გონივრულობა, რომელიც
მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის მოქმედების სფეროში შედის, შეფასებული უნ-
და იქნეს ყოველ საქმეში არსებული კონკრეტული გარემოებების საფუძ-
ველზე. სისხლისსამართლებრივ საქმეებში ამ საკითხთან დაკავშირებით
სასამართლო ითვალისწინებდა, *inter alia*, საქმის სირთულეს და განმცხა-
დებლისა და კომპეტენტური სახელმწიფო ორგანოების ქმედებებს (იხ. *Ne-
umeister*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, 1968 წლის 27 ივნისი, სერია A
№8, გვ. 42-43, პუნქტები 20-21 და *Ringelsen*-ის საქმეზე გამოტანილი განა-
ჩენი, 1971 წლის 16 ივლისი, სერია A №13 გვ. 45, პუნქტი 110). საქმეებში,
რომლებიც ეხებოდა სამოქალაქო უფლებებთან დაკავშირებით ადმინის-
ტრაციულ სასამართლოებში აღძრულ სამართალწარმოებას, სასამართლო
ითვალისწინებდა იმავე კრიტერიუმებს, ისევე, როგორც მოპასუხეთა ქმე-

დებებს და იმას, თუ რა შედეგები მოჰყვებოდა სამართალწარმოებას მომჩივანისათვის (იხ. *König*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, 1978 წლის 28 ივნისი, სერია A №27, გვ. 34-40, პუნქტები 99, 102-105 და 107-111). სასამართლოს მიაჩნია, რომ იგი ანალოგიურად უნდა მიუდგეს წინამდებარე საქმესაც. სასამართლოს განცხადებით, „გონივრული ვადის“ მოთხოვნის დარღვევა, შესაბამის შემთხვევებში, შეიძლება გაამართლოს მხოლოდ საქმის დაყოვნებამ, რომელიც გამოწვეულია სახელმწიფო მიზეზით.

50. გერმანიის ფედერაციულ რესპუბლიკაში, ისევე, როგორც ევროპის საბჭოს წევრ ბევრ სხვა სახელმწიფოში, სისხლის სამართლის ან ადმინისტრაციული სასამართლო პასუხისმგებელია საქმის გამოძიებაზე და მასთან დაკავშირებული სასამართლო პროცესის წარმართვაზე (იხ. ზემოხსენებული *Neumeister*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, გვ. 42-43, პუნქტი 21 და ზემოხსენებული *König*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, გვ. 34-39, პუნქტები 102-105, 107 და 109). ამის საწინააღმდეგოდ, როგორც ეს მთავრობამ წარმოადგინა, სამართალწარმოება შრომითი საკითხების განმხილველ სასამართლოებშიც და ყველა სამოქალაქო სასამართლოშიც რეგულირდება მხარეებს შორის დავის წარმართვის პრინციპით (*Parteimaxime*). დამატებით უნდა ითქვას, რომ გერმანიის კანონმდებლობა ყველანაირად ხელს უწყობს დასაქმებასთან დაკავშირებულ საქმეებზე მეგობრულ მორიგებას („შრომითი საკითხების განმხილველი სასამართლოების შესახებ“ კანონის (*Arbeitsgerichtsgesetz*) 54-ე, 57-ე, 64-ე და 72-ე ნაწილები; მთავრობამ სწორად გააკეთა მინიშნება ამ ფაქტორზე.

სასამართლო არ ამცირებს ამ სხვადასხვაობათა მნიშვნელობას და, ისევე, როგორც კომისია, თვლის, რომ ისინი არ ათავისუფლებენ სასამართლო ხელისუფლების ორგანოებს ვალდებულებისაგან, უზრუნველყონ საქმის სასამართლო განხილვის სწრაფად წარმართვა, როგორც ამას მე-6 მუხლი მოითხოვს. უფრო მეტიც, სასამართლო ხაზს უსვამს, რომ „შრომითი საკითხების განმხილველი სასამართლოების შესახებ“ კანონის მე-9 ნაწილის თანახმად, გერმანიის შრომითი საკითხების განმხილველი ნებისმიერი ინსტანციის სასამართლო სწრაფად უნდა ახორციელებდეს სამართალწარმოებას.

51. მთავრობამ ყურადღება გაამახვილა იმ უდავო ფაქტზე, რომ ეკონომიკის ვარდნის შედეგად მნიშვნელოვნად გაიზარდა დასაქმების სფეროში დავების რაოდენობა, რაც დიდ ტვირთად დაანვა სასამართლოებს, მათ შორის, ჰამბურგის სასამართლოებსაც.

სასამართლო აღნიშნავს, რომ კონვენცია ხელშემკვრელ სახელმწიფოებს აკისრებს ვალდებულებას, თავიანთი კანონმდებლობა შესაბამისობაში მოიყვანონ მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის მოთხოვნებთან, მათ შორის, „გონივრული ვადის“ მოთხოვნასთან. მიუხედავად ამისა, დროებით დაგროვილი საქმეები არ წარმოშობს წევრი სახელმწიფოს პასუხისმგებლობას იმ შემთხვევაში, თუკი ისინი დაუყოვნებლივ გადადგამენ გონივრულ და შესაბამის ნაბიჯებს ასეთი გამონაკლისი სიტუაციების გამოსასწორებლად.

52. ოთხ წელიწადსა და ცხრა თვეზე მეტი გავიდა, სანამ ბოლო ინსტანციის შრომითი საკითხების განმხილველი ფედერალური სასამართლო გამოიტანდა განაჩენს. ეს ხანგრძლივი პერიოდია ასეთი სახის საქმეებისათვის. ამას გარდა, ყველაზე მნიშვნელოვანი ბ-ნი ბუჰოლცისათვის იყო სამუშაოზე აღდგენა ან, შრომითი ხელშეკრულების გაუქმების შემთხვევაში, კომპენსაციის გადახდა. შესაბამისად, სასამართლომ ზემოხსენებული კრიტერიუმებისა და ფაქტორების საფუძველზე უნდა განიხილოს სამართალწარმოების მიმდინარეობა თითოეულ სასამართლოში, რომლებმაც საქმე განიხილეს.

(ა) შრომითი საკითხების განმხილველი ჰამბურგის სასამართლო

53. სამართალწარმოება შრომითი საკითხების განმხილველ ჰამბურგის სასამართლოში აღიძრა 1974 წლის 10 ივლისს და შეწყდა 1975 წლის 8 იანვარს. გამოტანილი იქნა განაჩენი, რომელიც მხარეებს წერილობით 25 თებერვალს ეცნობათ. მთავრობის მიერ წარმოდგენილი სტატისტიკის თანახმად, ხსენებული დრო აღემატება 1974 წელს დაფიქსირებულ საშუალო დროს როგორც ჰამბურგის სასამართლოსათვის (3,5 თვე), ასევე სხვა რეგიონებში (*Länder*) არსებული შრომითი საკითხების განმხილველი სასამართლოებისათვის (2,6 თვე).

კომისიის წინაშე განმცხადებელი ამტკიცებდა, რომ ადგილი ჰქონდა რამდენიმე არასაჭირო მოსმენას. თუმცა მან ვერ შეძლო სასამართლოსთვის დეტალების წარდგენა. შესაბამისად, სასამართლომ, გაითვალისწინა რა, რომ ამ ეტაპზე საქმე ძალიან რთული იყო (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 55), არ მიიჩნია, რომ სასამართლო დავის ეს ნაწილი, რომელიც რვა თვეზე ნაკლებ ხანს გრძელდებოდა, არღვევდა მე-6 მუხლის 1-ლ პუნქტს.

(ბ) შრომითი საკითხების განმხილველი ჰამბურგის სააპელაციო სასამართლო

54. სამართალწარმოება შრომითი საკითხების განმხილველ ჰამბურგის სააპელაციო სასამართლოში, რომელიც 1975 წლის 13 მარტს დაიწყო მოპასუხეთა მიერ შეტანილი საჩივრის შედეგად, დამთავრდა 1978 წლის 3 თებერვალს განაჩენით, რომელიც მხარეებს წერილობითი ფორმით 5 აპრილს გადაეცათ. ეს სამართალწარმოება განაჩენის გამოტანამდე გრძელდებოდა ორი წელიწადი, ათი თვე და ოცდაერთი დღე, რაც ბევრად აღემატება 1975-1978 წლებში დაფიქსირებულ საშუალო მაჩვენებელს როგორც ჰამბურგის სასამართლოსათვის, ისე სხვა რეგიონებში (*Länder*) არსებული ანალოგიური სასამართლოებისათვის (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 39).

შესაბამისად, განმცხადებელმაც თავისი საჩივრის კონცენტრირება ამ პერიოდზე მოახდინა და კომისიამაც, ანალოგიურად, მნიშვნელოვნად მიიჩნია იგი.

55. რაც შეეხება ამ საქმის სირთულეს, მთავრობამ მართებულად გაამახვილა ყურადღება იმ ფაქტზე, რომ საკითხები გართულდა მას შემდეგ, რაც ბ-ნი ბუჰოლცის ადვოკატმა 1974 წლის 19 სექტემბრის მიმოხილვებთან ერთად შრომითი საკითხების განმხილველ სასამართლოს წარუდგინა მისი მარწმუნებლის მიერ მოპასუხე კომპანიის მენეჯერთა წინააღმდეგ გამოთქმული ბრალდებები (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 15) და მისმა მარწმუნებელმა 1976 წლის 27 აგვისტოს უარყო გათავისუფლების შესახებ ორი შეტყობინების მიღება 1974 წლის 30 სექტემბერს, რასთან დაკავშირებითაც შემდგომში აღიარა, რომ ეს არ შეესაბამებოდა წინამდვილეს (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტები 26 და 32). პირველმა ფაქტორმა გამოიწვია გათავისუფლების შესახებ ორი შეტყობინების განხილვა, ხოლო მეორემ – მოწმეთა მოსმენა, რომელიც, როგორც შემდგომში აღმოჩნდა, სრულებით არ იყო საჭირო.

სასამართლო ადგენს, რომ ეროვნულ სასამართლოთა, კერძოდ, სააპელაციო სასამართლოს, ამოცანა გართულდა ხსენებული ორი ფაქტორის გამო, მიუხედავად იმისა, რომ თავისთავად საქმის სირთულეს არ შეუძლია გაამართლოს სააპელაციო სამართალწარმოების ხანგრძლივობა.

56. რაც შეეხება განმცხადებლის ქმედებას, უნდა აღინიშნოს, რომ 1975 და 1976 წლებში მისმა ადვოკატმა ორჯერ მიმართა თხოვნით სააპელაციო სასამართლოს, არ გაემართა საქმის მოსმენა გარკვეულ პერიოდებში, რომლებიც ერთად აღებული უდრის ერთ თვეს (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტები 20 და 25). უფრო მეტიც, ამტკიცებდა რა 1976 წლის 27 აგვისტოს, რომ გათავისუფლების შესახებ ორი შეტყობინება მას არ მიუღია 1974 წლის 30 სექტემბერს, ბ-ნმა ბუჰოლცმა გამოიწვია განხილვის გაჭიანურება რვა თვეზე მეტი ხნით. ამ პერიოდის განმავლობაში სადავო დღესთან დაკავშირებით სასამართლომ ჩვენება ჩამოართვა ორივე მხრიდან მოწვეულ მოწმეებს (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტები 26, 30, 31 და 32). მოხსენების 108-ე პუნქტში გაჭიანურების დამატებით მიზეზად კომისიამ მიიჩნია საკონსტიტუციო სასამართლოში 1976 წლის 21 სექტემბერს შეტანილი განაცხადიც. თუმცა, როგორც ეს აღნიშნა განმცხადებელმა (და რასაც არ დაეთანხმა მთავრობა), სააპელაციო სასამართლომ მოსმენის დღედ დანიშნა 1977 წლის 11 იანვარი – ეს თარიღი ერთი თვით წინ უსწრებდა საკონსტიტუციო სასამართლოში განაცხადის შეტანას, რასაც არ შეეძლო რაიმე ზეგავლენა მოეხდინა ამ გადაწყვეტილებაზე (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტები 26 და 28).

თუმცა ნათელია, რომ განმცხადებელმა მნიშვნელოვნად შეუწყო ხელი სამართალწარმოების გაჭიანურებას, განსაკუთრებით იმ მეთოდით, რომელიც მან აირჩია თავისი პოზიციის დასაცავად. ამ საკითხთან დაკავ-

შირებით სასამართლო ეთანხმება მთავრობასა და კომისიას.

57. მოპასუხებმაც, თავის მხრივ, 1975-1977 წლებში სამჯერ სთხოვეს სააპელაციო სასამართლოს, არ გაემართა მოსმენა საქმეზე გარკვეულ თარიღებში, ამასთან, დასახელებული დღეების საერთო რაოდენობა უდრიდა 45 დღეს; ასე რომ, მოპასუხები პასუხისმგებელნი იყვნენ სასამართლო დავის 6 კვირით გაჭიანურებაზე (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტები 20 და 31). დამატებით უნდა აღინიშნოს, რომ მოპასუხებმა დაახლოებით ერთი თვის შემდეგ წარმოადგინეს პასუხი იმ მეგობრულ მორიგებასთან დაკავშირებით, რომელიც განმცხადებლის მიერ 1975 წლის 20 აგვისტოს იქნა შეთავაზებული (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 22). და ბოლოს, მოპასუხებმა გააჭიანურეს სამართალწარმოება განმცხადებლისათვის 1974 წლის 30 სექტემბერს გათავისუფლების თაობაზე შეტყობინების გადაცემასთან დაკავშირებით მოწმეების დაკითხვის მოთხოვნით (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტები 26 და 30).

თუმცა, კონკრეტული საქმის გარემოებებიდან გამომდინარე, სასამართლო ადგენს, რომ გაჭიანურების პირველი ორი პერიოდი მნიშვნელოვანი არ არის. მესამე პერიოდი კი გამოიწვია განმცხადებლის მიერ წარმოდგენილმა ახალმა არგუმენტმა, რომლის გამოც დეპენდორფის კომპანიამ, იმისათვის, რომ დაეცვა საკუთარი პოზიცია, მოითხოვა მოწმეთა გამოძახება და დაკითხვა.

58. კომისიის აზრით, აგრეთვე, ბ-ნი ბუჰოლცის მტკიცებით, სამართალწარმოების გაჭიანურების ყველაზე მნიშვნელოვანი მიზეზი იყო სააპელაციო სასამართლოს მიერ საქმის განხილვის გაწელვა.

განმცხადებელი განსაკუთრებულ პრეტენზიებს გამოთქვამდა რამდენიმე უაზრო მოსმენის, მოსმენებს შორის ძალიან დიდი ინტერვალების, სააპელაციო სასამართლოში მოსამართლეთა არასაკმარისი რაოდენობისა და ექსპერტის დანიშვნის გადადების გამო.

კომისიამ მიიჩნია, რომ 1975 წლის 9 ოქტომბრისა და 1976 წლის 27 აგვისტოს ბრძანებები, რომელთა თანახმად შემდგომი მოსმენები უნდა გამართულიყო 1976 წლის 19 მარტსა და 1977 წლის 11 იანვარს (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტები 22 და 26), არ შეესაბამებოდა სამართალწარმოების სწრაფად ჩატარების მოთხოვნას. გარდა ამისა, კომისიამ განმარტა, რომ რამდენიმე თვის დაკარგვის მიზეზი გახდა 1976 წლის 3 მაისს მიღებული გადაწყვეტილება, რომლის თანახმად მოსმენა არ დაინიშნა 27 აგვისტომდე (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 25). კომისიის აზრით, იმისათვის, რომ სამართალწარმოება დაჩქარებულიყო, სააპელაციო სასამართლოს უარი უნდა ეთქვა დეპენდორფის კომპანიის 1977 წლის 31 იანვრის მოთხოვნაზე, რომ სასამართლოს დაეკითხა მოპასუხეთა მიერ წარმოდგენილი მოწმეები (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტები 30 და 31).

59. თუ გავითვალისწინებთ გერმანული სამართლის ზოგად წესს, რომლის თანახმად, შესაძლებლობის ფარგლებში, ასეთი სახის სამართალ-

წარმოება ერთი მოსმენით უნდა გადაწყდეს („შრომითი საკითხების განმხილველი სასამართლოების შესახებ“ კანონის 57-ე და 64-ე ნაწილები), ის ფაქტი, რომ სააპელაციო სასამართლომ 6 მოსმენა გამართა, ერთი შეხედვით, გასაოცრად გამოიყურება. ამ თვალსაზრისით მთავრობის მიერ მოწოდებული სტატისტიკაც ნათლად ადასტურებს, რომ სააპელაციო სასამართლოს შესაბამისი პალატის მიერ 1975-1976 წლებში განხილული საქმეების ძალიან მცირე რაოდენობაზე გაიმართა სამ მოსმენაზე მეტი (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 39).

მიუხედავად ამისა, რაც მოხდა ამ შემთხვევაში, უმეტესად გამოიწვია განმცხადებლის მიერ საკუთარი პოზიციის დაცვის ხასიათმა. როდესაც – მესამე მოსმენაზე, ანუ პროცესის ერთ-ერთ საწყის ეტაპზე – ბნმა ბუჰოლცმა უარყო, რომ 1974 წლის 30 სექტემბერს მიიღო 2 შეტყობინება გათავისუფლების შესახებ, სააპელაციო სასამართლომ, ბუნებრივია, ვალდებულად ჩათვალა თავი, მოესმინა მეორე მხარის მიერ დასახელებული მონმეებისათვის, რის განუხორციელებლობის შემთხვევაშიც შეილახებოდა მეორე მხარის უფლება დაცვაზე. არავის შეუძლია გააკრიტიკოს (და არც კომისიას გაუკრიტიკებია) სააპელაციო სასამართლო იმისათვის, რომ მან უგულვებლყო და არ განიხილა მხარეებთან ერთად უკვე წარმოდგენილი დოკუმენტი, რომელიც სავარაუდოდ ზუსტად გაამჟღავნებდა მიღების ზუსტ დღეს; სასამართლომ მოისმინა განმცხადებლის მტკიცება, რომელიც იმავე დღეს დაადასტურა მისმა ცოლმა, და საჭიროდ მიიჩნია, მოპასუხეთა მხრიდანაც გამოეძახა მონმეები.

ასევე არ შეიძლება სააპელაციო სასამართლოს გაკრიტიკება იმისათვის, რომ მან სამართალწარმოების დასაწყისშივე არ ბრძანა ექსპერტის დასკვნის წარმოდგენა. გასაგებია, რომ სააპელაციო სასამართლოს საუკეთესო გამოსავლად უნდა მიეჩნია მხარეთა შორის მეგობრული მორიგების მცდელობა, მიუხედავად განმცხადებლის მხრიდან დუპენდორფის კომპანიის მენეჯერების მიმართ სერიოზული ბრალდებების გამოთქმისა. ამგვარ ვითარებაში ბრალდებათა საფუძვლიანობას მეორეხარისხოვანი მნიშვნელობა მიენიჭა. საკითხში ღრმად გარკვევის საჭიროება მხოლოდ მაშინ წარმოიშვა, როდესაც დადგინდა საქმის მეგობრული მორიგების შეუძლებლობა. ის ფაქტი, რომ მესამე მოსმენაზე განმცხადებელმა უარყო გათავისუფლების შესახებ ორი შეტყობინების 1974 წლის 30 სექტემბერს მიღება, ხსნის, თუ რატომ უნდა გადაედო სააპელაციო სასამართლოს მოსმენა ექსპერტის დასკვნის მოპოვებამდე: აუცილებელი იყო მონმეთა ჩვენებების მოსმენამდე საბოლოო გადაწყვეტილების გამოტანის გადადება.

60. სასამართლო უფრო დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს სამართალწარმოების გადადების გარკვეულ შემთხვევებს (რომლებიც კომისიამაც აღნიშნა), რომლებიც ეხება სააპელაციო სასამართლოს მიერ დადგენილ ვადებს.

უპირველეს ყოვლისა, არსებობს 1975 წლის 9 ოქტომბრის ბრძანება, რომლის საფუძველზეც მე-2 მოსმენა 1976 წლის 19 მარტს დაინიშნა. ფაქ-

ტობრივად, ამ ხუთი თვის განმავლობაში სააპელაციო სასამართლო საქმეს სწავლობდა იმ მიზნით, რომ განეხორციელებინა მეგობრული მორიგება, ასე რომ სასამართლოს მიერ 19 მარტს წარმოდგენილი წინადადება შედეგად მოჰყვა საქმის განხილვას, რომელსაც ბ-ნი ბუჰოლცი, აღნიშნავდა რა სასამართლოს დამსახურებას, აღწერდა როგორც „საფუძვლიანს“ და „ამომწურავს“. მთავრობის მტკიცებით, სააპელაციო სასამართლო 9 ოქტომბერს გამართული მოსმენის შემდეგ ელოდა მოპასუხეთა მხრიდან 3 ოქტომბრის წერილობითი მემორანდუმის საპასუხო მიმოხილვას, რომელიც არ იქნა მიღებული. სასამართლო ითვალისწინებს მეგობრული მორიგების მიღწევასთან დაკავშირებულ სიძნელეებს, განსაკუთრებით კი იმ ბრალდებებს, რომლებიც განმცხადებელმა წაუყენა თავისი ყოფილი სამსახურის ხელმძღვანელობას, თუმცა მაინც მიაჩნია, რომ არსებობს პრობლემა პროცედურის ამ ეტაპის – რომელიც კიდევ გაგრძელდა 5 კვირით მხარეების მიერ პასუხების წარმოდგენის მიზნით – ხანგრძლივობასთან დაკავშირებით.

იგივე შეიძლება ითქვას 1976 წლის 3 მაისის ბრძანებასთან დაკავშირებითაც. ამ ბრძანების თანახმად შემდგომი მოსმენა უნდა გამართულიყო 27 აგვისტოს, მიუხედავად განმცხადებლის ადვოკატის თხოვნისა. ეს უკანასკნელი მოითხოვდა მოსმენის მაისში გამართვას და ატყობინებდა სააპელაციო სასამართლოს, რომ არ ექნებოდა საშუალება, დასწრებოდა მოსმენას 30 მაისიდან 18 ივნისამდე. მთავრობის მტკიცებით, ბ-ნი ბუჰოლცი არ განუცხადებია არავითარი პრეტენზია ამ ბრძანებასთან დაკავშირებით, მაგრამ ეს არ ნიშნავს იმას, რომ ხსენებული ათავისუფლებდა სააპელაციო სასამართლოს დაკისრებული ვალდებულებებისაგან.

1976 წლის 27 აგვისტოს ბრძანება, რომლის საფუძველზეც მოსმენა გადაიდო 1977 წლის 11 იანვრამდე, წარმოშობს ანალოგიურ ეჭვებს იმ შემთხვევაშიც კი, თუ დავუშვებთ, რომ მომავალი გადადგომის გამო მესამე პალატის თავმჯდომარემ მოსმენისათვის დანიშნა ახალი თარიღი, რათა საშუალება მიეცა შემცვლელისათვის, გასცნობოდა საქმის მასალებს.

კომისიამ ასევე სამართლიანად გააკრიტიკა 1977 წლის 2 თებერვლის ბრძანება, რომლის თანახმადაც მოპასუხეთა მოთხოვნის საფუძველზე 6 მაისამდე გადაიდო მონმეთა ჩვენების ჩამორთმევა, რაც უნდა მომხდარიყო 11 იანვარს. ბ-ნი ბუჰოლცი არ წარმოუდგენია არავითარი ოფიციალური პრეტენზია, მაგრამ, წინა შემთხვევის ანალოგიურად, ეს არ ათავისუფლებდა სააპელაციო სასამართლოს მისი ვალდებულებისაგან.

და ბოლოს, ძნელი გასაგებია, თუ რატომ არ გადაეცათ მხარეებს განჩენი წერილობითი ფორმით მისი გამოტანიდან ორ თვეზე ადრე.

61. ეყრდნობოდა რა სტატისტიკურ მონაცემებს, თავის მთავარ არგუმენტად მთავრობამ წარმოადგინა გერმანიის ფედერაციულ რესპუბლიკაში შრომითი საკითხების განმხილველი სააპელაციო სასამართლოების, განსაკუთრებით კი ჰამბურგის სააპელაციო სასამართლოს, ძალზე დიდი სამუშაო დატვირთვა. მთავრობის მტკიცებით, ბუჰოლცის საქმის სწრაფი

განხილვის დაბრკოლება განსახილველ საქმეთა ძალიან დიდმა რაოდენობამ გამოიწვია. კომისიამ აღიარა, რომ აღნიშნული სიტუაცია მართლაც შესაბამებოდა სინამდვილეს, მაგრამ გამოთქვა აზრი, რომ მთავრობის მიერ მიღებული გამოსასწორებელი ზომები არ იყო საკმარისი იმისათვის, რომ განმცხადებლისათვის კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის შესაბამისად უზრუნველყოფილიყო სასამართლოს მიერ მისი საქმის გონივრულ ვადაში განხილვა.

თუმცა სასამართლო აღნიშნავს, რომ მოსამართლეთა ადგილების რაოდენობა გაიზარდა 1974 წლიდან – იმ დროიდან, როდესაც გახშირდა სასამართლო დავები ეკონომიკური ვარდნის შედეგად. შრომითი საკითხების განმხილველმა ჰამბურგის სააპელაციო სასამართლომ უფრო მეტი სააპელაციო საჩივარი განიხილა 1976 და 1977 წლებში, ვიდრე 1974 და 1975 წლებში, ამასთან, შეინიშნებოდა სამართალწარმოების საშუალო ხანგრძლივობის შემცირებაც (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 39). დამატებით უნდა აღინიშნოს, რომ ჰამბურგის სასამართლომ, რომელსაც ძალიან ბევრი საქმე ჰქონდა განსახილველი, მათ შორის, ბუჰოლცის საქმეც, რომელიც მე-3 პალატის მიერ იხილებოდა, ამ პალატის მიერ განსახილველ საქმეთა ნახევარი გადასცა 1976 წელს შექმნილ მე-3 პალატას (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 23). და ბოლოს, იმისათვის, რომ დაჩქარებულიყო შრომითი საკითხების განმხილველ სასამართლოებში მიმდინარე საქმეების წარმოება, მთავრობამ წამოაყენა საკანონმდებლო რეფორმის წინადადება, რომელიც საპარლამენტო ასამბლეამ 1979 წელს მიიღო (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 40).

ბუნებრივია, გარკვეული დრო იყო საჭირო, სანამ ეს ღონისძიებები რაიმე შედეგს გამოიღებდა. მიუხედავად ამისა, ისინი ნათლად წარმოაჩინეს, რომ მთავრობა სრულად აღიქვამდა ამ საკითხთან დაკავშირებულ პასუხისმგებლობას. შესაბამისად, იმისათვის, რომ დაადგინოს, დაირღვა თუ არა კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი, სასამართლომ უნდა განსაზღვროს იმ სამუშაოს ოდენობა, რომელიც შესასრულებელი ჰქონდა შრომითი საკითხების განმხილველ ჰამბურგის სააპელაციო სასამართლოს დროის იმ მონაკვეთში, რომელიც სასამართლომ აღიარა, როგორც გამონაკლისი თავისი ხასიათით (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 51).

(ბ) შრომითი საკითხების განმხილველი ფედერალური სასამართლო

62. შრომითი საკითხების განმხილველმა ფედერალურმა სასამართლომ 1978 წლის 12 სექტემბერს ბ-ნ ბუჰოლცს მიანიჭა 13 აპრილს მოთხოვნილი სამართლებრივი დახმარება; საკასაციო საჩივართან დაკავშირებული მისი პეტიცია სასამართლოსთვის 22 სექტემბერს იქნა წარდგენილი და სასამართლომ იგი 1979 წლის 26 აპრილს უარყო. ასე რომ, სამართალ-

წარმოების მთლიანი ხანგრძლივობა იყო ერთი წელიწადი და ცამეტი დღე.

განმცხადებელს არ წარმოუდგენია ფედერალურ სასამართლოსთან დაკავშირებული თავისი პრეტენზიების დეტალები. როდესაც იგი ასაჩივრებდა გამოტანილ გადაწყვეტილებას საკონსტიტუციო სასამართლოსთვის წარდგენილ განაცხადში, განმცხადებელი არ ჩიოდა, რომ ადგილი ჰქონდა გარკვეულ გაჭიანურებას, პირიქით, მისი მტკიცებით, სამართალწარმოება ვადაზე ადრე შეწყდა (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 36).

კომისიის აზრით, სამართალწარმოება არ იყო გაუმართლებლად გაჭიანურებული არც ბ-ნი ბუჰოლცის ან მოპასუხეების და არც შრომითი საკითხების განმხილველი ფედერალური სასამართლოს მიერ. სასამართლოს არ გააჩნია რაიმე მიზეზი განსხვავებული გადაწყვეტილების გამოსატანად.

* * *

63. სამართალწარმოების სამივე ეტაპის განხილვის შემდეგ სასამართლოს შეუძლია დაადგინოს, არღვევდა თუ არა სამართალწარმოების მთლიანი ხანგრძლივობა მე-6 მუხლის 1-ლ პუნქტს.

მიუხედავად იმისა, რომ სამართალწარმოება მე-2 ეტაპზე ძალიან ნელა განხორციელდა და შრომითი საკითხების განმხილველმა სასამართლომ რამდენიმეჯერ გააჭიანურა მოსმენები დიდი პერიოდის განმავლობაში, სასამართლო დავის ხანგრძლივობა მნიშვნელოვნად იყო დამოკიდებული ბ-ნი ბუჰოლცის მიერ წამოჭრილ რამდენიმე საკითხზე, რის გამოც მან თავად უნდა იტვირთოს შედეგებზე პასუხისმგებლობა. ამასთან, სასამართლოს არ შეუძლია, არ გაამახვილოს ყურადღება იმ ფაქტზე, რომ გაჭიანურება სააპელაციო სასამართლოში მოხდა გარდამავალ პერიოდში, როდესაც აღინიშნებოდა სასამართლო დავების რაოდენობის ზრდა, რაც გამოწვეული იყო ეკონომიკის საერთო ვარდნით. შეაფასა რა მის წინაშე წარმოდგენილი მასალები და გაითვალისწინა რა ხელისუფლების ორგანოების მიერ განხორციელებული მცდელობა, დაეჩქარებინათ შრომითი საკითხების განმხილველ სასამართლოებში მიმდინარე სამართალწარმოებათა გადაწყვეტა, სასამართლო მიიჩნევს, რომ, ერთად აღებულიც კი, სამართალწარმოების გაჭიანურება არ არღვევს გონივრულ ვადას კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის მნიშვნელობით.

2. კონვენციის მე-8, მე-3 და მე-12 მუხლების სავარაუდო დარღვევა

64. განმცხადებლის მტკიცებით, მის წინააღმდეგ ადგილი ჰქონდა მე-8, მე-3 და მე-12 მუხლების სავარაუდო დარღვევასაც, ვინაიდან სამართალწარმოების გაჭიანურებამ მას სერიოზული ფინანსური და პიროვნული

სიძნელეები შეუქმნა.

მთავრობა ამტკიცებდა, რომ ამ სიძნელეების ნამდვილი მიზეზი ბ-ნი ბუჰოლცის სამსახურიდან გათავისუფლება იყო.

კომისიის აზრით, ზემოხსენებული მუხლები არ მიესადაგებოდა წინამდებარე საქმის ფაქტებს.

65. სასამართლო ითვალისწინებს იმ ფაქტს, რომ სამართალწარმოების გონივრულ ვადაში განუხორციელებლობამ შესაძლოა ზეგავლენა იქონიოს და გამოიწვიოს კონვენციის სხვა მუხლების დარღვევა (იხ. *mutatis mutandis*, „Belgian Linguistic“-ის საქმეზე 1968 წლის 23 ივლისის არსებითი განხილვის შედეგად მიღებული განაჩენი, სერია A №6, გვ. 33, პუნქტი 7), მაგრამ იმეორებს, რომ წინამდებარე საქმეში ადგილი არ ჰქონია მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის მოთხოვნათა დარღვევას. ამას გარდა, სასამართლოს მიაჩნია, რომ მე-8, მე-9 ან მე-12 მუხლები არ მიესადაგება წინამდებარე საქმის ფაქტებს.

ზემოხსენებულიდან გამომდინარე, სასამართლო ერთხმად

ადგენს, რომ ადგილი არ ჰქონია კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის ან მე-3, მე-8 და მე-12 მუხლების დარღვევას.

შესრულებულია სტრასბურგში, ადამიანის უფლებათა შენობაში, 1981 წლის 6 მაისს, ინგლისურ და ფრანგულ ენებზე. ფრანგული ტექსტი ავთენტიურია.

პრეზიდენტის სახელით:

ხელმოწერილია: ვალტერ განშოფ ვან დერ მეერში,
მოსამართლე

ხელმოწერილია: მარკ ანდრე ეისენი,
რეგისტრატორი

**ჩაკისი თურქეთის
წინააღმდეგ**

Çakici v. Turkey

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო

საქმეზე „ჩაკისი თურქეთის წინააღმდეგ“ (*Çakici v. Turkey*)

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო, ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა კონვენციის (შემდგომში „კონვენცია“) 27-ე მუხლის (მე-11 ოქმით¹ შეტანილი ცვლილებებით) და სასამართლოს რეგლამენტის² შესაბამის დებულებათა საფუძველზე, შეიკრიბა დიდი პალატის სახით შემდეგ მოსამართლეთა შემადგენლობით:

ბ-ნი ლ. ვილდჰაბერი, პრეზიდენტი

ქ-ნი ე. პალმი,

ბ-ნი ლ. ფერარი ბრავო,

ბ-ნი ლ. კაფლისჩი,

ბ-ნი ჟ.-პ. კოსტა,

ბ-ნი ვ. ფუჰრმანი,

ბ-ნი კ. ჯუნგვიერტი,

ბ-ნი მ. ფიშბახი,

ბ-ნი ბ. ზუპანჩიჩი,

ბ-ნი ნ. ვაჯიცი,

ბ-ნი ჯ. ჰედიგანი,

ქ-ნი ვ. ტომასენი,

ქ-ნი მ. ცაცა-ნიკოლოვსკა,

ბ-ნი ტ. პანტირუ,

ბ-ნი ე. ლევიტსი;

ბ-ნი კ. ტრაია,

ბ-ნი ფ. გოლცუკლუ, *ad hoc* მოსამართლე

და ქ-ნი მ. დე-ბოერ-ბუკიკიო, რეგისტრატორის მოადგილე,

იმსჯელა რა განმარტოებით 1999 წლის 24 მარტსა და 17 ივნისს,

სასამართლომ 1999 წლის 17 ივნისს გამოიტანა წინამდებარე განაჩენი.

რეგისტრატურის შენიშვნა

1 -2 მე-11 ოქმი და სასამართლოს რეგლამენტი ძალაში შევიდა 1998 წლის 1 ნოემბერს.

პროცედურა

1. საქმე სასამართლოში წარადგინა, როგორც ეს დადგენილია კონვენციის ადრე მოქმედი მე-19 მუხლით², ადამიანის უფლებათა ევროპულმა კომისიამ (შემდგომში „კომისია“) 1998 წლის 14 სექტემბერს, სამი თვის ვადაში, რომელიც დადგენილი იყო კონვენციის ადრე მოქმედი 32-ე მუხლის 1-ლი პუნქტითა და 47-ე მუხლით. საქმეს საფუძვლად უდევს კომისიაში კონვენციის ყოფილი 25-ე მუხლის შესაბამისად თურქეთის რესპუბლიკის მოქალაქის, ბ-ნი იზეტ ჩაკისის, მიერ 1994 წლის 2 მაისს თურქეთის რესპუბლიკის წინააღმდეგ შეტანილი განაცხადი (№23657/94).

კომისიის მოთხოვნა მიუთითებდა ადრე მოქმედ 44-ე და 48-ე მუხლებსა და იმ დეკლარაციაზე, რომლითაც თურქეთმა აღიარა სასამართლოს იურისდიქცია (ადრე მოქმედი 46-ე მუხლი). მოთხოვნის მიზანს წარმოადგენდა გადანაცვების მიღება იმასთან დაკავშირებით, წარმოადგენდა თუ არა საქმის ფაქტები მოპასუხე სახელმწიფოს მიერ კონვენციის მე-2, მე-3, მე-5, მე-13, მე-14 და მე-18 მუხლებიდან გამომდინარე ვალდებულებათა დარღვევას.

2. სასამართლოს ყოფილი A³ რეგლამენტის 33-ე მუხლის მე-3 (d) პუნქტის შესაბამისად დასმული კითხვის პასუხად განმცხადებელმა განაცხადა, რომ მას სურდა სამართალწარმოებაში მონაწილეობის მიღება, და დანიშნა ადვოკატი, რომელიც მას წარმოადგენდა (ადრე მოქმედი რეგლამენტის 30-ე მუხლი).

3. იმ დროს სასამართლოს პრეზიდენტმა, ბ-ნმა ბერნჰარდტმა, რომელიც იმ პალატის პრეზიდენტიც იყო, თავიდან რომ შეიკრიბა (კონვენციის ყოფილი 43-ე და რეგლამენტის ყოფილი 21-ე მუხლები), რათა განეხილა, კერძოდ, ის პროცედურული საკითხები, რომლებიც შესაძლოა წამოჭრილიყო მე-11 ოქმის ძალაში შესვლამდე, რეგისტრატორის მოადგილის საშუალებით გააცნო თურქეთის მთავრობის წარმომადგენელს (შემდგომში „მთავრობა“), განმცხადებლის ადვოკატსა და კომისიის დელეგატს წერილობითი პროცედურის წარმართვის მექანიზმი. შემდგომში გამოცემული ბრძანების თანახმად, რეგისტრატორმა მიიღო განმცხადებლის მემორანდუმი 1998 წლის 23 დეკემბერს, ხოლო მთავრობის მემორანდუმი – 1999 წლის 4 იანვარს.

2 მე-11 ოქმის ძალაში შესვლის შემდეგ, დაემატა რა მე-19 მუხლი, სასამართლო ფუნქციონირებს მუდმივ საფუძველზე.

3 რეგისტრატორის შენიშვნა. სასამართლოს რეგლამენტი A ეხებოდა ყველა იმ საქმეს, რომელიც შეტანილი იყო სასამართლოში №9 ოქმის ძალაში შესვლამდე (1994 წლის 1 ოქტომბერი), ხოლო აქედან მოყოლებული 1998 წლის 31 ოქტომბრამდე — მხოლოდ იმ საქმეებს, რომლებიც შეტანილი იყო იმ სახელმწიფოების წინააღმდეგ, რომლებისთვისაც ოქმი არ იყო სავალდებულო.

4. 1998 წლის 1 ნოემბერს, მე-11 ოქმის ძალაში შესვლის შემდეგ და ამ ოქმის მე-5 მუხლის მე-5 პუნქტის დებულებათა შესაბამისად, საქმე განსახილველად გადაეცა სასამართლოს დიდ პალატას. დიდ პალატაში შედიოდნენ ეს ოფფიცო მოსამართლეები: ბ-ნი რ. ტურმენი, თურქეთის მხრიდან არჩეული მოსამართლე (კონვენციის 27-ე მუხლის მე-2 პუნქტი და სასამართლოს რეგლამენტის 24-ე მუხლის მე-4 პუნქტი), ბ-ნი ვილდჰაბერი, სასამართლოს პრეზიდენტი, ქ-ნი ე. პალმი, სასამართლოს ვიცე-პრეზიდენტი, და ბ-ნები ყ.-პ. კოსტა და მ. ფიშბახი, სექციათა ვიცე-პრეზიდენტები (კონვენციის 27-ე მუხლის მე-3 პუნქტი და სასამართლოს რეგლამენტის 24-ე მუხლის მე-3 და მე-5 (ა) პუნქტები). დიდ პალატაში დანიშნული სხვა წევრები იყვნენ ბ-ნი ფერარი ბრავო, ბ-ნი ლ. კაფლისჩი, ბ-ნი ვ. ფუჰრმანი, ბ-ნი კ. ყუნგვიერტი, ბ-ნი ბ. ზუპანჩიჩი, ქ-ნი ნ. ვაჯიცი, ბ-ნი ჯ. ჰედიგანი, ქ-ნი ვ. ტომასენი, ქ-ნი მ. ცაცა-ნიკოლოვსკა, ბ-ნი ტ. პანტიროუ, ბ-ნი ე. ლევიტსი და ბ-ნი კ. ტრაია (რეგლამენტის 24-ე მუხლის მე-3 პუნქტი და მე-100 მუხლის მე-4 პუნქტი).

5. 1999 წლის 7 იანვარს ბ-ნმა ვილდჰაბერმა გაათავისუფლა ბ-ნი ტურმენი პალატაში მონაწილეობიდან. ეს უკანასკნელი გადადგა დიდი პალატის მიერ გამოტანილი გადაწყვეტილების შედეგად, სასამართლოს რეგლამენტის 28-ე მუხლის მე-4 პუნქტის შესაბამისად.

1999 წლის 10 თებერვალს მთავრობამ აცნობა რეგისტრატორს, რომ *ad hoc* მოსამართლედ ნიშნავდა ბ-ნ ფ. გოლცუკლუს (კონვენციის 27-ე მუხლის მე-2 პუნქტი და რეგლამენტის 29-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი).

6. სასამართლოს მოწვევის საფუძველზე კომისიამ წარადგინა ერთ-ერთი დელეგატი, ქ-ნი ჯ. ლიდი, დიდ პალატაში მიმდინარე სამართალწარმოებაში მონაწილეობის მისაღებად.

7. პრეზიდენტის გადაწყვეტილების შესაბამისად მოსმენა გაიმართა საჯაროდ ადამიანის უფლებათა შენობაში, სტრასბურგში, 1994 წლის 24 მარტს. სასამართლოს წინაშე გამოცხადდნენ;

მთავრობის სახელით:

ქ-ნი დ. აკჩაი,	წარმომადგენელი,
ბ-ნი ბ. ცალისკანი	
ბ-ნი ე. გენელი,	
ქ-ნი ა. გუნაიკტი,	
ბ-ნი ჰ. მუტაფი,	მრჩეველები;

განმცხადებლის სახელით:

ქ-ნი ფ. ჰამპსონი,	
ქ-ნი ა. რეიდი	ადვოკატები;

კომისიის სახელით:

ქ-ნი ჯ. ლიდი, დელეგატი.

სასამართლო მოისმინა ქ-ნი ლიდის, ქ-ნი ჰამპსონისა და ქ-ნი აკჩაის მიმართვები.

ფაქტები

I. საქმის გარემოებები

ა. განმცხადებელი

8. განმცხადებელი – ბ-ნი იზეტ ჩაკისი – არის თურქეთის მოქალაქე, რომელიც დაიბადა 1953 წელს და ამჟამად ცხოვრობს თურქეთის სამხრეთ-ში დიარბაკირში. კომისიისთვის წარდგენილი განაცხადი მან შეიტანა როგორც საკუთარი, ისე თავისი ძმის, აჰმედ ჩაკისის, სახელით, რომელიც, როგორც განმცხადებელი ამტკიცებს, გაუჩინარდა ისეთ გარემოებებში, რომლებიც წარმოშობს სახელმწიფოს პასუხისმგებლობას.

ბ. ფაქტები

9. განმცხადებლის ძმის გაუჩინარების თანმდევი გარემოებები სადავოა.

10. განმცხადებლის მიერ წარმოდგენილი ფაქტები მოცემულია 1-ლ ნაწილში. სასამართლოსთვის წარდგენილ მემორანდუმში განმცხადებელი დაეყრდნო ფაქტებს, როგორც ეს დადგენილია კომისიის 1998 წლის 12 მარტის მოხსენებაში (კონვენციის ადრე მოქმედი 31-ე მუხლი) და განმცხადებლის მიერ კომისიისთვის ადრე წარდგენილ დოკუმენტაციაში.

11. მთავრობის მიერ წარმოდგენილი მასალები მოცემულია მე-2 ნაწილში.

12. კომისიის მიერ წარმოდგენილი მასალების აღწერა მოცემულია C ნაწილში. განმცხადებლის ძმის გაუჩინარებასთან დაკავშირებით ქვეყნის ორგანოებში მიმდინარე სამართალწარმოება D ნაწილშია განხილული.

13. განმცხადებლის ძმის გაუჩინარების თანმდევი ფაქტების დასადგენად კომისიამ ჩაატარა საკუთარი გამოძიება კონვენციის ადრე მოქმედი 28-ე მუხლის 1-ლი (ა) პუნქტის შესაბამისად. ამ მიზნით კომისიამ განიხილა განმცხადებლისა და მთავრობის მიერ წარმოდგენილი დოკუმენტაცია, რომლითაც ისინი ასაბუთებდნენ შესაბამის მოსაზრებებს, და დანიშნა 3 დელეგატი, რათა ჩამოერთმიათ ჩვენებები მონმეებისთვის 1996 წლის 3 და

4 ივლისს ანკარაში და 1996 წლის 4 დეკემბერს სტრასბურგში გამართულ მოსმენებზე. კომისიის მიერ ჩვენებათა შეფასება და მისი დასკვნები E ნა-ნილშია წარმოდგენილი.

1. განმცხადებლის მიერ წარმოდგენილი ფაქტები

14. 1993 წლის 8 ნოემბერს განმცხადებლის ძმა აჰმეტ ჩაკისი დაპატიმრებული იქნა სოფელ ციტლიბაჰცეში ჟანდარმებისა და სოფლის მცველების მიერ ჩატარებული ოპერაციის დროს. დილაადრიან, როდესაც ოპერაცია დაიწყო, აჰმეტ ჩაკისი დაიმალა წყაროს გვერდით მდებარე სახლში, ხოლო სხვა მამაკაცები შეკრიბეს ღია ადგილას. უშიშროების ჯარებმა დაიწყეს სახლების დაცხრილვა. აჰმეტ ჩაკისმა აიღო ფული 4700000 თურქული ლირის ოდენობით, რომელიც მას დამალული ჰქონდა სახლის სახურავზე, და ცდილობდა გაპარვას. ამ დროს იგი დაიჭირეს. აჰმეტ ჩაკისი სოფლიდან უშიშროების ძალებმა წაიყვანეს. ამასვე ადასტურებენ აჰმეტ ჩაკისის თანასოფლელებიც. აჰმეტ ჩაკისის ფული წაართვა პირველმა ლეიტენანტმა. რემზიე ჩაკისს, აჰმეტ ჩაკისის ცოლს, სოფელმა ბიჭმა უთხრა, რომ დაინახა, თუ როგორ წაართვა ფული ლეიტენანტმა მის მეუღლეს.

15. თავიდან აჰმეტ ჩაკისი წაიყვანეს ჰაზროში, სადაც, დიარბაკირში გადაყვანამდე, ერთი ღამით გააჩერეს. დიარბაკირში იგი პროვინციის ჟანდარმერიის მთავარ შტაბში მოათავსეს. დაახლოებით ექვსი-შვიდი დღის შემდეგ აჰმეტ ჩაკისი 16-17 დღის განმავლობაში იმყოფებოდა მუსტაფა ენგინთან, აბდურაჰმან ალ თან და ტაჰსინ დემირბასთან ერთად ერთ ოთახში. აღნიშნული პირები დაპატიმრებული იქნენ უშიშროების ძალების მიერ 1993 წლის 8 ნოემბერს ბაგლანში ჩატარებული ოპერაციის შედეგად. აჰმეტ ჩაკისი ცემეს, რის შედეგადაც ჩაუმტვრიეს ნეკნი და გაუტყხეს თავი. იგი რამდენიმეჯერ გაიყვანეს ოთახიდან დასაკითხავად. დაკითხვის დროს მას აწამებდნენ ელექტროშოკით და თან სცემდნენ. მუსტაფა ენგინმა აჰმეტ ჩაკისისაგან შეიტყო, რომ ფული მას პირველმა ლეიტენანტმა წაართვა. ზემოთ აღნიშნული პერიოდის ბოლოს სასამართლოს სამი სხვა პატიმარი წარუდგინეს. ენგინი და დემირბაში გაათავისუფლეს, ხოლო აბდურაჰმან ალი კვლავ პატიმრობაში იქნა დატოვებული. ენგინს ამის შემდეგ აჰმეტ ჩაკისი აღარ უნახავს.

16. პროვინციის ჟანდარმერიის ცენტრალურ შტაბში 85 დღის გატარების შემდეგ 1994 წლის იანვარის ბოლოს თუ თებერვლის დასაწყისში აჰმეტ ჩაკისი დააბრუნეს ჰაზროში, სადაც იგი პატიმრობაში იმყოფებოდა რამდენიმე თვის განმავლობაში. მოგვიანებით იგი გადაყვანილი იქნა კავაკლიბოგაზის ჟანდარმერიის განყოფილებაში. 1994 წლის გაზაფხულზე თუ ზაფხულის დასაწყისში 13 დღის განმავლობაში აჰმეტ ჩაკისი დაინახა ჰიკმეტ აკსოიმ, რომელიც ასევე კავაკლიბოგაზში იყო დაპატიმრებული, როდესაც ისინი საკნებიდან საკვების მისაღებად გამოიყვანეს. ამ პერიოდის დასასრულს ჰიკმეტ აკსოი გადაიყვანეს ლიცეში.

17. 1996 წლის მაისში, მთავრობის არგუმენტაციის გადაცემის შემდეგ, განმცხადებელმა პირველად შეიტყო, რომ ხელისუფლების ორგანოები აცხადებდნენ, თითქოს აჰმეტ ჩაკისი მოკლული იქნა 1995 წლის 17 და 19 თებერვალს შორის კილიბოგან ჰილში (ჰანი) მომხდარი შეტაკების დროს. ვინაობის დადგენა ეფუძნებოდა მხოლოდ და მხოლოდ იმ განცხადებას, რომ აჰმეტ ჩაკისის პირადობის მოწმობა ნაპოვნი იქნა ერთ-ერთ პირის გვამზე.

2. მთავრობის მიერ წარმოდგენილი ფაქტები

18. მთავრობა იხსენებს, რომ ხსენებულ დროს ქურთების მუშათა პარტიამ (PKK) დაანგრია მრავალი სოფელი, ტკივილი მიაყენა ათასობით უდანაშაულო მსხვერპლს და შეუწყნარებლად სდევნიდა თურქეთის სამხრეთ-აღმოსავლეთ რეგიონის მოსახლეობას.

19. მთავრობის მტკიცებით, აჰმეტ ჩაკისი არ ყოფილა წაყვანილი ციხეში უშიშროების ძალების მიერ ჩითლიბაჰცეში 1993 წლის 8 ნოემბერს ჩატარებული ოპერაციის დროს და არც შემდგომ პერიოდში ყოფილა პატიმრობაში. ციხის ჩანაწერები მიანიშნებდა, რომ იგი არ იმყოფებოდა ჰაზროსა თუ დიარბაკირის პროვინციის ჟანდარმერიის შტაბ-ბინაში. ის არც კავკლიბოგანის ჟანდარმერიის განყოფილებაში გადაუყვანიათ.

20. აჰმეტ ჩაკისი იყო ქურთების მუშათა პარტიის სამხედრო წევრი. უშიშროების ძალებსა და ქურთების მუშათა პარტიას შორის 1995 წლის 17-19 თებერვალს მომხდარი შეტაკების შემდეგ იგი 55 სხვა სამხედროსთან ერთად კილიბოგან ჰილში იპოვეს დაღუპული. აჰმედ ჩაკისი მონაწილეობას იღებდა 1993 წლის 23 ოქტომბერს 5 დადელი მასწავლებლის მკვლელობაში, რომელთაც იგი უწოდებდა „სახელმწიფოს მონა ძალებს“. სავარაუდოა, რომ იგი ამ ინციდენტის შემდეგ გაუჩინარდა, რათა დამალვოდა მართლმსაჯულებას და გაეგრძელებინა ქურთების მუშათა პარტიაში თავისი საქმიანობა.

21. განმცხადებლის სავარაუდო გაუჩინარებასთან დაკავშირებით ოჯახის წევრებს ჰაზროს პროკურორისთვის არავითარი საჩივარი არ წარუდგენიათ.

ბ. მასალები, რომლებიც განმცხადებელმა და მთავრობამ წარუდგინეს კომისიას თაჰიანთი მტკიცებუების დასასაბუთებლად

22. კომისიაში მიმდინარე სამართალწარმოებისას განმცხადებელმა და მთავრობამ წარმოადგინეს განმცხადებლის რამდენიმე ჩვენება, რომლებიც მან მისცა დიარბაკირის ადამიანის უფლებათა ასოციაციას და დიარბაკირის პროკურორს. ადამიანის უფლებათა ასოციაციაში და პროკურატურაში ჩვენება აიღეს, აგრეთვე, რემზი ჩაკისისაგან, აჰმედ ჩაკისის მეუღლისაგან, და

მუსტაფა ენგინისაგან, რომელიც 1993 წლის 9 ნოემბრიდან 1 დეკემბრამდე დიარბაკირის პროვინციის ჟანდარმერიის შტაბ-ბინაში იმყოფებოდა პატიმრობაში. მუსტაფა ენგინმა ჩვენება მისცა პოლიციის ოფიცერსაც. ოსმან ბაიდემირმა განმცხადებლის სახელით აიღო ჩვენებები აბდურაჰმან ალისა და ორი თანასოფელისაგან – მეჰმეტ ბითგინისა და ფევზი ოკატანისაგან. აბდურაჰმან ალი პატიმრობაში იმყოფებოდა მუსტაფა ენგინთან ერთად.

23. მთავრობამ ასევე წარმოადგინა დაკავებასთან დაკავშირებით შედგენილი მოხსენება, რომელიც დათარიღებული იყო 1993 წლის 8 ნოემბრით და ეხებოდა მუსტაფა ენგინის, აბდურაჰმან ალისა და თაჰსინ დემირბასის დაპატიმრებას, 1993 წლის 7-8 ნოემბრით დათარიღებული მოხსენებები, რომლებიც ეხებოდა სოფელ ცითლიბაჰცეში ჩატარებულ ოპერაციას, დოკუმენტები, რომლებიც ეხებოდა მონმე ჰიკმეტ აკსოის (ეს მონმე კომისიის დელეგატებმა გამოიძახეს ჩვენების ჩამოსართმევად, მაგრამ იგი არ გამოცხადდა), და დოკუმენტები ხელისუფლების ორგანოების მიერ აღნიშნულ მტკიცებებთან დაკავშირებით ჩატარებული მოკვლევის შესახებ.

24. კომისიამ გამოითხოვა ციხის ჩანაწერთა ასლები შესაბამის პერიოდისთვის ჰაზროს ჟანდარმერიის განყოფილებიდან, ლიცეს ჟანდარმერიის განყოფილებიდან, დიარბაკირის პროვინციის ჟანდარმერიის შტაბ-ბინიდან და კავაკლიბოგაზის ჟანდარმერიის განყოფილებიდან. ამის შემდეგ კომისიის დელეგატებმა მოითხოვეს, მისცემოდათ შესაძლებლობა, გასცნობოდნენ ჰაზროს, დიარბაკირისა და კავაკლიბოგაზის ჩანაწერთა ორიგინალებს. მთავრობამ წარმოადგინა ციხის ჩანაწერების ორიგინალები ჰაზროს ჟანდარმერიის ცენტრალური განყოფილებიდან და ლიცეს ჟანდარმერიის შტაბ-ბინიდან, აგრეთვე, დიარბაკირის პროვინციის ჟანდარმერიის შტაბ-ბინაში არსებულ ჩანაწერთა ასლები შესაბამისი პერიოდისათვის. მთავრობამ არ წარუდგინა კომისიის დელეგატებს ციხის ჩანაწერების ორიგინალები დიარბაკირის პროვინციის ჟანდარმერიის შტაბ-ბინიდან და არ ანახა ასევე ციხის ჩანაწერების ორიგინალები კავაკლიბოგაზის ჟანდარმერიის განყოფილებიდან.

დ. ქვეყნის ორბანოებში განხორციელებული სამართალწარმოება

25. 1993 წლის 22 დეკემბერს განმცხადებლისა და აჰმეტ ჩაკისის მამამ, ტევფიკ ჩაკისმა, დიარბაკირის ეროვნული უშიშროების სასამართლოს წარუდგინეს ხელნაწერი შუამდგომლობა და მოითხოვეს ინფორმაცია იმასთან დაკავშირებით, თუ რა გადახდა თავს აჰმეტ ჩაკისს, რომელიც აყვანილი იქნა პატიმრობაში 1993 წლის 8 ნოემბერს უშიშროების ძალების მიერ მუსტაფა ენგინთან, აბდურაჰმან ალთან და თაჰსინ დემირბაშთან ერთად. ხსენებული სამი პირი 24 დღის შემდეგ გაათავისუფლეს. განმცხადებლის მამას ზეპირად უპასუხეს, რომ აჰმეტ ჩაკისი არ იყო ციხეში მყოფ პირთა სიაში.

26. 1994 წლის 4 აპრილის წერილში ჰაზროს პროკურორმა აიდინ ტეკინმა აცნობა დიარბაკირის ეროვნული უშიშროების სასამართლოში მყოფ უფროს პროკურორს, რომ ციხის ჩანაწერების განხილვის შედეგად აღმოჩნდა, რომ აჰმეტ ჩაკისი არ ყოფილა წაყვანილი ციხეში ან აყვანილი პატიმრობაში 1993 წლის 8 ნოემბერს.

27. 1994 წლის 19 აპრილით დათარიღებულ წერილში, რომელიც გაეგზავნა დიარბაკირის ეროვნული უშიშროების სასამართლოში მყოფ უფროს პროკურორს, ჰაზროს პროკურორმა აიდინ ტეკინმა დაადასტურა თავისი 1994 წლის 4 აპრილის წერილი და განაცხადა, რომ აჰმეტ ჩაკისის გაუჩინარების შესახებ მისი ოჯახისაგან არ ყოფილა წარმოდგენილი არავითარი განაცხადი.

28. 1994 წლის 18 აგვისტოს წერილში იუსტიციის სამინისტრომ (საერთაშორისო სამართლისა და საგარეო ურთიერთობათა გენერალურმა დირექტორატმა), მიუთითა რა საგარეო სამინისტროდან 1994 წლის 19 ივლისს მიღებულ კორესპონდენციაზე, რომელშიც აღნიშნული იყო განმცხადებლის მიერ ადამიანის უფლებათა ევროპული კომისიისთვის წარმოდგენილი განაცხადი, მოსთხოვა დიარბაკირის გენერალურ პროკურორს პრეტენზიების გამოეძიება და მათი სამართლებრივი შეფასება.

29. 1994 წლის 9 სექტემბერს განმცხადებლის განცხადება წარედგინა დიარბაკირის პროკურორს. განმცხადებელი ამტკიცებდა, რომ მისი ძმა, აჰმეტ ჩაკისი, ჯარისკაცებმა ციხეში 1993 წლის 8 ნოემბერს წაიყვანეს და რომ იგი ნახეს მუსტაფა ენგინმა და ტაჰსინ დემირბაშმა, რომლებიც ასევე პატიმრობაში იმყოფებოდნენ. 1994 წლის 25 ნოემბერს პროკურორს წარედგინა რემზი ჩაკისის განცხადება. იგი ამტკიცებდა, რომ ჟანდარმებმა მისი ქმარი 1993 წლის 8 ნოემბერს განხორციელებული ოპერაციის დროს წაიყვანეს.

30. 1994 წლის 1 დეკემბერს დიარბაკირის პროვინციის ჟანდარმერიის ჯგუფის პოლკოვნიკმა ესრეფ ჰატიპოგლუმ 1994 წლის 22 ნოემბრის საპასუხო წერილით აცნობა დიარბაკირის გენერალურ პროკურორს, რომ ჟანდარმერიის ჩანაწერების მიხედვით აჰმეტ ჩაკისი 1994 წლის 8 ნოემბერს არ დაუპატიმრებიათ.

31. 1994 წლის 8 დეკემბრის წერილში პოლკოვნიკმა ესრეფ ჰატიპოგლუმ მოახსენა დიარბაკირის პროვინციის ხელისუფლების ორგანოებს განმცხადებლის მიერ ადამიანის უფლებათა ევროპული კომისიისთვის წარმოდგენილი განაცხადის შესახებ. წერილში, *inter alia*, ნათქვამი იყო, რომ პოლიციის ოფიცრებმა ვერ იპოვნეს განმცხადებლის, მისი მამის, აჰმეტ ჩაკისის, მუსტაფა ენგინის, აბდურაჰმან ალისა თუ თაჰსინ დემირბაშის მისამართები მათთვის ჩვენებების ჩამორთმევის მიზნით. დადგენილი იქნა, რომ სავარაუდოდ გაუჩინარებული აჰმეტ ჩაკისი ჩაბმული იყო ქურთების მუშათა პარტიის საქმიანობაში და მონაწილეობას იღებდა მკვლევლობებში. აღინიშნა, რომ იგი იყო ქურთების მუშათა პარტიის იმ სამთო რაზმის წევ-

რი, რომელმაც 1993 წლის 23 ოქტომბერს გაიტაცა 7 ადამიანი (5 მასწავლებელი, იმამი და მისი ძმა) სოფელ დადადან და 5 მათგანი მოკლა. აჰმეტ ჩაკის ქურთების მუშათა პარტიის შტაბ-ბინიდანაც ექებდნენ.

32. 1995 წლის 1 მარტის წერილში პოლკოვნიკმა ესრეფ ჰატიპოგლუმ ჰაზროს რაიონის ჟანდარმერიას გაუგზავნა იმ მიდამოში ნაპოვნი დოკუმენტები, რომლებიც კილიბოგანის რეგიონში 1995 წლის 17-19 თებერვალს ჩატარებული ოპერაციის შედეგად მოკლული 56 ტერორისტის გვამებზე აღმოაჩინეს.

33. 1995 წლის 14 მარტის წერილში ჰაზროს პროკურორმა მუსტაფა ტურჰანმა მოითხოვა, რომ ლიცეს პროკურორს გამოეძიებინა, დაპატიმრებული იქნენ თუ არა 1993 წლის 8 ნოემბერს მუსტაფა ენგინი და თაჰსინ დემირბაში. მან აღნიშნა, აგრეთვე, რომ კარგი იქნებოდა, მუსტაფა ენგინს გაეკეთებინა კომენტარები სავარაუდოდ პატიმრობისას გაუჩინარებულ აჰმეტ ჩაკისთან დაკავშირებით.

34. 1995 წლის 14 აპრილის წერილში ჰაზროს პროკურორმა მუსტაფა ტურჰანმა კატეგორიულად მოსთხოვა ჰაზროს რაიონის ჟანდარმერიის მეთაურს, მიეწოდებინა მისთვის ინფორმაცია იმ ოპერაციის შესახებ, რომელიც ჩატარდა ციტლიბაჰცეში 1993 წლის 8 ნოემბერს, და გამოეძიებინა და დაედგინა, იყო თუ არა აჰმეტ ჩაკისი დაპატიმრებული ზემოხსენებულ პირებთან ერთად.

35. 1995 წლის 17 მაისით დათარიღებულ წერილში ჰაზროს რაიონის ჟანდარმერიის მეთაურმა ჰაზროს პროკურორს პასუხად აცნობა, რომ 1993 წლის 8 ნოემბრის ოპერაციის მიზანი იყო, შეეპყროთ ქურთების მუშათა პარტიის წევრები, აგრეთვე ის პირები, რომლებიც ეხმარებოდნენ და ხელს უწყობდნენ მათ, და რომ ჟანდარმერიის ჩანაწერების თანახმად, აჰმეტ ჩაკისი, მუსტაფა ენგინი აბდურაჰმან ალი და თაჰსინ დემირბაში არ ყოფილან დაპატიმრებულნი.

36. 1995 წლის 22 მაისის წერილში ჰაზროს პროკურორმა კატეგორიულად მოსთხოვა ჰაზროს რაიონის ჟანდარმერიის მეთაურს აჰმეტ ჩაკისის ადგილსამყოფელის დადგენა.

37. 1995 წლის 23 ივნისის წერილში ჰაზროს რაიონის ჟანდარმერიის უფროსმა ჰაზროს პროკურორს მიუთითა 1995 წლის 22 მაისს პროკურორის მიერ წარმართულ გამოძიებაზე, რომელიც დაკავშირებული იყო აჰმეტ ჩაკისის ადგილსამყოფელის საკითხთან, და 1995 წლის 1 მარტს დაირბაკირის პროვინციის ჟანდარმერიის უფროსისგან გამოგზავნილ წერილზე. ამ წერილის თანახმად, აჰმედ ჩაკისი იყო ქურთების მუშათა პარტიის წევრი. კილიბოგან ჰილში 17-19 თებერვალს ჩატარებული ოპერაციის შემდეგ, რომლის დროსაც 56 ტერორისტი იქნა მოკლული, ერთ-ერთი ტერორისტის გვამის შემოწმების შედეგად ამოღებულ დოკუმენტებში აღმოჩენილი იქნა აჰმეტ ჩაკისის პირადობის მოწმობა. გაკეთდა დასკვნა, რომ იგი ერთ-ერთი ტერორისტი იყო.

38. 1995 წლის 27 ივნისის წერილში ჰაზროს პროკურორმა აცნობა დიარბაკირის გენერალურ პროკურორს, თავისი 1994 წლის 1 დეკემბრის და იუსტიციის მინისტრის 1994 წლის 18 აგვისტოს წერილებზე მითითებით, რომ 1993 წლის 8 ნოემბერს განხორციელებული ოპერაცია მიმართული იყო ქურთების მუშათა პარტიის წევრებისა და მათი ხელშემწყობი პირების დაკავებისაკენ და რომ აჰმეტ ჩაკისი, მუსტაფა ენგინი და ტაჰსინ დემირბაში არ ყოფილან დაპატიმრებულნი, როგორც ეს განაცხადშია მითითებული. 1995 წლის 23 ივნისის წერილზე მითითებით აღინიშნა, რომ აჰმეტ ჩაკისი იყო ქურთების მუშათა პარტიის წევრი და დაიღუპა კილიბოგან ჰილის რაიონში 1995 წლის 17-19 თებერვალს ჩატარებული ოპერაციის დროს. ლიცეს პროკურორს ეთხოვა, დაეკითხა მუსტაფა ენგინი, რაც იმ დროისთვის ჯერ არ იყო განხორციელებული.

39. 1995 წლის 4 ივლისის წერილში ჰაზროს პროკურორმა აცნობა იუსტიციის სამინისტროს (საერთაშორისო სამართლისა და საგარეო ურთიერთობათა დირექტორატს) ჰაზროს ჟანდარმერიის მიერ მოწოდებული ინფორმაცია (იხ. წინამდებარე განაჩენის 37-ე პუნქტი). ამ წერილის თანახმად, წინასწარი გამოძიება აღძრული იქნა და ამ დროისთვისაც მიმდინარეობდა (№1994/191).

40. 1996 წლის 5 მარტით დათარიღებულ წერილში ჰაზროს პროკურორმა აცნობა იუსტიციის სამინისტროს, რომ, მისი მოთხოვნის თანახმად, დიარბაკირის გენერალურ პროკურორს დაევალა მუსტაფა ენგინისთვის ჩვენების ჩამორთმევა.

41. 1996 წლის 12 მარტს პოლიციის ოფიცერმა ჩამოართვა ჩვენება მუსტაფა ენგინს, რომელმაც განაცხადა, რომ 3 წლის განმავლობაში არ უნახავს აჰმედ ჩაკისი. 1996 წლის 13 მაისს მუსტაფა ენგინს ჩვენება დიარბაკირის პროკურორმა ჩამოართვა. ენგინმა განაცხადა, *inter alia*, რომ არ უნახავს აჰმეტ ჩაკისი ციხეში, თუმცა ამ უკანასკნელს შეეძლო დაენახა ის, და აღნიშნა, რომ დიარბაკირის პროვინციის ჟანდარმერიის შტაბ-ბინაში პატიმრობისას მას ელოექტროშოკით აწამებდნენ.

42. 1996 წლის 13 ივნისს ჰაზროს პროკურორმა მუსტაფა ტურჰანმა გამოიტანა გადაწყვეტილება იმასთან დაკავშირებით, რომ აღნიშნული საქმე არ შედიოდა მის იურისდიქციაში და გადასცა იგი რაიონის ადმინისტრაციულ საბჭოს. გადაწყვეტილების თანახმად, რეში ჩაკისი და განმცხადებელი სახელდებოდნენ მომჩივანებად, ხოლო აჰმეტ ჩაკისი მსხვერპლად. დანაშაული აღწერილი იყო როგორც არასათანადო მოპყრობა, წამება და პატიმრის ფულის კონფისკაცია, ხოლო მოპასუხეებად სახელდებოდნენ დაუდგენელი პირები ჰაზროს ჟანდარმერიისა და სოფლის მცველების რიგებიდან. გადაწყვეტილების თანახმად, მომჩივანები აცხადებდნენ, რომ ჰაზროს ჟანდარმერიის ჯგუფის ჯარისკაცები მივიდნენ ციტილიბაჰცევი 1993 წლის 8 ნოემბერს დილით, დააპატიმრეს მსხვერპლი და წაიყვანეს დიარბაკირში, სადაც აწამეს, ხოლო ლეიტენანტმა წაართვა 4 280 000 თურქუ-

ლი ლირა. გამოძიებამ დაადგინა, რომ მსხვერპლი იყო ტერორისტული ორგანიზაცია ქურთების მუშათა პარტიის წევრი და რომ უშიშროების ძალების მიერ კილიბოგან ჰილში 17-19 თებერვალს ჩატარებული ოპერაციის შემდეგ ერთ-ერთ დაღუპული ტერორისტის გვამზე ნაპოვნი იქნა მსხვერპლის პირადობის დამადასტურებელი მონიშვნა, რაც უეჭველად ადასტურებდა აჰმედ ჩაკისის ვინაობას. მუსტაფა ენგინმა ამ მოვლენებთან დაკავშირებით განაცხადა, რომ არ უნახავს აჰმედ ჩაკისი. ეჭვმიტანილებზე გავრცელდა „საჯარო მოხელეებთან დაკავშირებული სამართალწარმოების შესახებ“ კანონი და ჰაზროს პროკურატურის მიერ საქმის გამოძიების თავიდან აცილების შემდეგ დოკუმენტაცია გაეგზავნა ჰაზროს რაიონის ადმინისტრაციულ საბჭოს შესაბამის ღონისძიებათა განხორციელებისათვის.

ი. კომისიის მიერ მტკიცებაშუბათა შეფასება და ფაქტების დადგენა

43. გამომდინარე იქიდან, რომ საქმის ფაქტებთან, განსაკუთრებით კი 1993 წლის ნოემბრის მოვლენებთან, დაკავშირებით წარმოიშვა დავა, კომისიამ მხარეთა დახმარებით ჩაატარა გამოძიება და მოიპოვა დოკუმენტური მტკიცებულებები, მათ შორის წერილობითი განცხადებები და ზეპირი ჩვენებები, რომლებიც ჩამოერთვა 11 მონიშნულს: განმცხადებელს; ფევზი ოკტანს, ციტლიბაჰცეს წინა მუჰტარს; რემზი ჩაკისს, აჰმედ ჩაკისის ცოლს; მუსტაფა ენგინს, რომელიც პატიმრობაში იმყოფებოდა დიარბაკირის პროვინციის ჟანდარმერიის შტაბ-ბინაში 1993 წლის 9 ნოემბრიდან 1 დეკემბრამდე; ერტან ატინოლუკს, რომელიც 1993 წლის ნოემბერში იყო ჰაზროს ჟანდარმერიის უფროსი და ხელმძღვანელობდა 1993 წლის 8 ნოემბერს ციტლიბაჰცეში ჩატარებულ ოპერაციას; მეჰმეტ ბიტგინს, სოფელ ციტლიბაჰცეს მკვიდრს; მუსტაფა ტურჰანს, ჰაზროს პროკურორს 1994 წლის ნოემბრიდან, აიტეკინ ტურკერს, ჰაზროს ცენტრალური განყოფილების უფროსს ჰაზროს რაიონის ჟანდარმერიის შტაბ-ბინაში 1993 წლის ივლისიდან 1994 წლის აგვისტომდე; აჰმედ კატმერკაიას, ჟანდარმს, რომელსაც ევალებოდა ციხის ჩანაწერების წარმოება დიარბაკირის პროვინციის ჟანდარმერიის შტაბ-ბინაში 1992 წლის აგვისტოდან, ქემალ ცავდარს, ჟანდარმს, რომელიც კავაკლიბოგაზის განყოფილებაში 1993 წლის ივლისიდან 1995 წლის აგვისტომდე მსახურობდა, და აბდულაჰ ცებეცს, იმ იმამის ძმას, რომელიც დადადან 5 მასწავლებელთან ერთად იქნა მოტაცებული.

გამოიძახეს კიდევ ექვსი მონიშნული, რომლებიც არ გამოცხადდნენ: აიდინ ტეკინი, ჰაზროს პროკურორი 1994 წელს; პოლკოვნიკი ესრეფ ჰატიპოგლუ, დიარბაკირის პროვინციის ჟანდარმერიის უფროსი; ჰიკმეტ აკსოი, რომელმაც, განმცხადებლის მტკიცებით, ნახა მისი ძმა კავაკლიბოგაზში პატიმრობისას; ტევფიკ ჩაკისი, განმცხადებლისა და აჰმედ ჩაკისის მამა; ტაჰსინ დემირბაში და აბდურაჰმან ალი, რომლებიც პატიმრობაში იყვნენ დიარბა-

კირის პროვინციის ჟანდარმერიის შტაბ-ბინაში 1993 წლის 8 ნოემბრიდან 1 დეკემბრამდე. აღმოჩნდა, რომ ტევეფიკ ჩაკისი მოსმენამდე გარდაიცვალა. მთავრობა აცხადებდა, რომ ვერ შეძლო, მოეძებნა მოწმე ჰიკმეთ აკსოი 1996 წლის ივლისის მოსმენისათვის, მიუხედავად იმ ფაქტისა, რომ განმცხადებელმა მიაწოდა ინფორმაცია იმის შესახებ, რომ ჰიკმეთ აკსოი იმყოფებოდა პატიმრობაში კონიას ციხეში. მთავრობა აცხადებდა, რომ ჰიკმეთ აკსოის გადაეცა უწყება 1996 წლის 20 ნოემბრის მოსმენაზე დელეგატების წინაშე გამოძახების შესახებ, მაგრამ მან უარი განაცხადა, ხელმოწერით დაედასტურებინა უწყების მიღება და 1996 წლის 18 ნოემბერს გათავისუფლებული იქნა ციხიდან. მთავრობამ ვერ წარუდგინა კომისიას რაიმე ახსნა-განმარტება აკსოის გათავისუფლების დროსა და მიზეზთან დაკავშირებით. აიღინ ტეკინმა წერილობით აცნობა კომისიას, რომ მას არ გააჩნდა არც პირდაპირი და არც არაპირდაპირი შეხება და ინფორმაცია ამ შემთხვევასთან დაკავშირებით, რის გამოც იგი არ თვლიდა თავს ვალდებულად, დასწრებოდა მოსმენას. 1996 წლის ივლისში გამართულ მოსმენაზე მთავრობის წარმომადგენელმა აუხსნა დელეგატებს, რომ მათ არ შეეძლოთ მოეთხოვათ პროკურორისათვის, დასწრებოდა მოსმენას, არც იმის უფლებამოსილება გააჩნდათ, რომ დაევალებულებინათ ისეთი მაღალი რანგის ოფიცერი, როგორც ესრეფ ჰატიპოგლუა, დასწრებოდა მოსმენას.

კომისიამ თავის მოხსენებაში დაასკვნა (245-ე პუნქტი), რომ მთავრობამ ვერ შეასრულა თავისი ვალდებულება, რომელიც გამომდინარეობდა კონვენციის ყოფილი 28-ე მუხლის 1-ლი (a) პუნქტიდან და გულისხმობდა კომისიისათვის ყველა შესაძლო დახმარების აღმოჩენას და ფაქტებთან დაკავშირებით ჭეშმარიტების დადგენას. კომისიამ მიუთითა, რომ

- (i) მთავრობამ არ მისცა კომისიის დელეგატებს შესაძლებლობა, ენახათ ციხის ჩანაწერების ორიგინალები (იხ. წინამდებარე განაჩენის 24-ე პუნქტი);
- (ii) მთავრობამ ვერ შეძლო ხელი შეეწყო მოწმე ჰიკმეთ აკსოის დასწრებისათვის;
- (iii) მთავრობამ ვერ შეძლო უზრუნველყო მოწმეების – აიღინ ტეკინისა და ასრეფ ჰატიპოგლუს – დასწრება.

44. რაც შეეხება ზეპირ ჩვენებას, კომისიამ კარგად იცოდა, თუ რა სიძნელეებია დაკავშირებული თარგმნილი ზეპირი ჩვენებების შეფასებასთან. ამიტომ კომისიამ დიდი ყურადღება დაუთმო დელეგატების წინაშე წარმოდგენილ მოწმეთა განცხადებების მნიშვნელობას.

იმ შემთხვევებთან დაკავშირებით, რომლებშიც ფაქტები ერთმანეთის საწინააღმდეგოდ და საპირისპიროდ იყო ასახული, კომისიამ გამოხატა წუხილი, რომ არ არსებობდა ჯეროვანი ქვეყნისშიდა სასამართლო გამოძიება. კომისიამ კარგად იცოდა, თუ რა შეზღუდვები შეხვდებოდა პირველი ინ-

სტანციის სასამართლოს სახით ფაქტების დადგენისას. ენის პრობლემის გარდა, რომელიც ზემოთ იყო მოხსენიებული, კომისიას არ გააჩნდა არც რეგიონთან დაკავშირებული გარემოებების დეტალური და უშუალო ცოდნა. უფრო მეტიც, კომისია არ იყო უფლებამოსილი, ეიძულებინა მოწმეები, გამოცხადებულიყვნენ ჩვენების მისაცემად. იმ დროს, როდესაც წინამდებარე საქმეში 17 მოწმე იყო გამოცხადებული მოსმენაზე, მხოლოდ 11-მა მისცა ჩვენება. ზემოთ უკვე ვახსენეთ დოკუმენტურ მასალათა უქონლობა. შედეგად კომისია წააწყდა სიძნელეებს ფაქტების დადგენაში, რადგან ვერ მოიძია პოტენციურად მნიშვნელოვანი ჩვენება ან მტკიცებულება.

კომისიამ შემდეგი დასკვნები გამოიტანა:

1. სოფელ ციტლიბაჰცეში 1993 წლის 8 ნოემბერს ჩატარებული ოპერაცია

45. ციტლიბაჰცე მდებარეობდა იმ რაიონში, სადაც 1993 წელს ტერორისტები ძალზე ინტენსიურად მოქმედებდნენ. 1993 წლის 23 ოქტომბერს ქურთების მუშათა პარტიის წევრებმა სოფელ დადადან მოიტაცეს 5 მასწავლებელი, იმამი და იმამის ძმა, აბდულაჰ ცებეცი. ისინი გადაიყვანეს ქვეყნის სხვა ნაწილში. გზად ჩაუარეს სოფელ ბაგლანს. მუსტაფა ენგინს მოსთხოვეს, ერთი ღამით ადრე, სანამ გაუშვებდნენ, შეეფარებინა ერთ-ერთი მასწავლებელი, ეროვნებით ქურთი, ქურთების მუშათა პარტიამ დახოცა დანარჩენი 4 მასწავლებელი და იმამი, აბდულა ცებეცმა კი, მიუხედავად ჭრილობებისა, შეძლო გადარჩენა. მან ლიცეს ჟანდარმერიის შტაბ-ბინის თანამშრომელ ჟანდარმებს აღუწერა ის პირები, რომლებიც დაინახა ხსენებული მოვლენების დროს, და ასევე ის სოფლები, რომლებსაც საჭმელი მოჰქონდათ და ყარაულობდნენ მოტაცებულებს. სოფელი ბაგლანი შედიოდა ლიცეს იურისდიქციაში. შეპყრობილი პირები ასევე გაატარეს სოფელ ციტლიბაჰცეს სიახლოვეს, რომელიც ბაგლანიდან 1 კილომეტრის მოშორებით მდებარეობდა, მაგრამ შედიოდა ჰაზროს ჟანდარმერიის იურისდიქციაში.

46. ჰაზროსა და ლიცეს ჟანდარმებმა 1993 წლის 8 ნოემბერს განახორციელეს კოორდინირებული ოპერაცია. ამ ოპერაციის მიზანი იყო მოტაცებასთან და მკვლელობასთან დაკავშირებულ მტკიცებულებათა და ინფორმაციის მოპოვება და ამ დანაშაულის ჩადენაში ეჭვმიტანილი პირების დაკავება. ჰაზროს ჟანდარმთა ჯგუფს მეთაურობდა ერთ-ერთი ალტინოლუკი. ოპერაციის ჩატარების ბრძანება, რომელიც მან გასცა 1993 წლის 7 ნოემბერს, მიუთითებდა, რომ ოპერაციის მიზანს წარმოადგენდა ქურთების მუშათა პარტიის წევრ ტერორისტთა და მათ თანამზრახველთა შეპყრობა და მათი სამალავების განადგურება. ოპერაციის ჩატარების ადგილად დასახელებული იქნა ციტლიბაჰცე. კომისიამ უარყო ერთ-ერთი ალტინოლუკის ჩვენება,

რომ, როდესაც ციტლიბაჰცესაკენ გაემართა, ჯგუფი არ ეძებდა აჰმეტ ჩაკისს. დელეგატების თქმით, ეს მტკიცებულება არც გულწრფელი იყო და არც არანაირი დახმარება გაუწევია. კომისიამ განიხილა ორი სხვა ჟანდარმის ჩვენებაც იმასთან დაკავშირებით, რომ აჰმეტ ჩაკისი უკვე იძებნებოდა ხელისუფლების ორგანოების მიერ, რადგან ამ ოპერაციის ჩატარებამდეც ეჭვიმტანილი იყო ქურთების მუშათა პარტიის წევრობაში, და დაასკვნა, რომ ყველაფერი მიუთითებდა იმაზე, რომ ჰაზროს ჟანდარმები ციტლიბაჰცეში იმ მიზნით გაემართნენ, რომ ეპოვნათ და დაეკავებინათ აჰმეტ ჩაკისი მოტაცების ინციდენტთან დაკავშირებით.

47. კომისიის შეფასებით, თანასოფლელი მოწმეების – რემზი ჩაკისის, ფევი ოკატანის და მეჰმეტ ბიტგინის – ჩვენებები, რომ მათ დაინახეს, თუ როგორ წაიყვანეს ჟანდარმებმა აჰმეტ ჩაკისი სოფლიდან, ძირითადად, თანმიმდევრული, სარწმუნო და დამაჯერებელია. განხილვისას დაუსაბუთებლად იქნა მიჩნეული მთავრობის პრეტენზია ამ ჩვენების სარწმუნოებასთან დაკავშირებით. შესაბამისად, კომისიამ დაადგინა, რომ, როდესაც ჟანდარმები შევიდნენ ციტლიბაჰცეში 1993 წლის 8 ნოემბერს, აჰმეტ ჩაკისმა სცადა მიმალვა, მაგრამ იგი დაიჭირეს და წაიყვანეს სოფლიდან ჰაზროს ჟანდარმერიის ციხეში. ამავე დროს სოფელ ბაგლანში ლიცეს ჟანდარმებმა პატიმრობაში აიყვანეს სამი პირი – მუსტაფა ენგინი, აბდურაჰმან ალი და ტაჰსინ დემირბაში.

2. აჰმეტ ჩაკისის სავარაუდო პატიმრობა და მის მიმართ არასათანადო მოპყრობა

48. მუსტაფა ენგინი, აბდურაჰმან ალი და ტაჰსინ დემირბაში წაიყვანეს და ლამე გაატარებინეს ლიცეს ჟანდარმერიის შტაბ-ბინაში. ციხის სარეგისტრაციო ჟურნალში ისინი არ გაუტარებიათ. მეორე დღეს, 1993 წლის 9 ნოემბერს, ისინი გადაიყვანეს დიარბაკირის პროვინციის ჟანდარმერიის შტაბ-ბინაში. ციხის ჟურნალის თანახმად, ისინი იმ დღეს იქნენ დაკავებული.

49. ჰაზროს ჟანდარმერიის განყოფილების სარეგისტრაციო ჟურნალში 8 ნოემბერს არ არის შეტანილი აჰმეტ ჩაკისის მონაცემები. მისი მონაცემები არ არის არც 1993 წლის ნოემბრიდან დეკემბრის ჩათვლით პერიოდში დიარბაკირის პროვინციის ჟანდარმერიის შტაბ-ბინაში. კომისიამ დეტალურად განიხილა ორივე ჟურნალი და ბევრი შეუსაბამობა აღმოაჩინა. კერძოდ, კომისიამ აღმოაჩინა, რომ ჩანაწერები არ იყო თანმიმდევრული და ქრონოლოგიურად უწესრიგო იყო, რომ ყველა ჩანაწერი დიარბაკირის ციხეში ერთი ხელით იყო გაკეთებული და რომ დიარბაკირის ციხის სარეგისტრაციო ჟურნალში მითითებულ დაკავებულ პირთა რაოდენობა აღემატებოდა იმ რაოდენობას, რომელიც შეიძლებოდა საკნებში დატეულიყო. ამან, *inter alia*, წარმოშვა ძლიერი ეჭვი, რომ ჩანაწერები დაკავების დროს არ

კეთდებოდა. აჰმეტ კატმერკაიას – დიარბაკირის პროვინციის ჟანდარმერიის ჩანაწერებზე პასუხისმგებელი პირის – მიერ მიცემული ზეპირი ახსნა-განმარტება კომისიამ ძალზე არადამაკმაყოფილებლად მიიჩნია. კომისიამ აღნიშნა, რომ სარეგისტრაციო ჩანაწერების არსებობა ყველა შემთხვევაში არ მიუთითებდა ექვმიტანილის ფიზიკურ არსებობაზე და რომ არ ყოფილა გაკეთებული არავითარი ჩანაწერი ციხის შიგნით და გარეთ ექვმიტანილთა მოძრაობის ასახვის მიზნით. კომისიამ დაასკვნა, რომ სარეგისტრაციო ჟურნალში არ იყო მოცემული სწორი და ამომწურავი სია იმ პირებისა, რომლებიც შესაძლოა დაპატიმრებულნი ყოფილიყვნენ ამ პერიოდის განმავლობაში და რომ აჰმეტ ჩაკისის გვარის არარსებობა ჰაზროსა და დიარბაკირის სარეგისტრაციო ჟურნალებში არ არის საკმარისი იმის დასამტკიცებლად, რომ იგი არ ყოფილა დაპატიმრებული.

50. კომისიამ ცნო მუსტაფა ენგინის მიერ მიცემული ზეპირი ჩვენება, რომლის თანახმადაც დიარბაკირის პროვინციის ჟანდარმერიის შტაბ-ბინაში პატიმრობაში ყოფნისას მუსტაფა ენგინმა ნახა აჰმეტ ჩაკისი, რომელიც მასთან ერთად ერთ ოთახში 16-17 დღის განმავლობაში იმყოფებოდა პატიმრობაში, და ესაუბრა მას. კომისიამ ცნო მუსტაფა ენგინის ჩვენება იმასთან დაკავშირებითაც, რომ აჰმეტ ჩაკისი ცუდად გამოიყურებოდა, ტანსაცმელზე სისხლი ჰქონდა შემხმარი და რომ მან მუსტაფა ენგინს უამბო, თუ როგორ სცემეს, გაუტყხეს ნეკნი და თავი და ორჯერ აწამეს ელექტროშოკით. აჰმეტ ჩაკისის დაპატიმრებისა და მის მიმართ არასათანადო მოპყრობის დამადასტურებელი მტკიცებულება აღმოჩნდა აბდურაჰმან ალის წერილობით ჩვენებებში, რომლებიც მან ადამიანის უფლებათა ასოციაციას მისცა.

კომისიამ განიხილა მუსტაფა ენგინის წერილობითი განცხადებები, რომლებზეც მთავრობა აცხადებდა, რომ წინააღმდეგობაში მოდიოდა მის ზეპირ ჩვენებასთან. კომისიამ დაადგინა, რომ პოლიციის ოფიცრის მიერ მუსტაფა ენგინისათვის 1996 წლის 12 მარტს ჩამორთმეული პირველი ჩვენება ძალიან მოკლე და ბუნდოვანი უარყოფა იყო. პროკურორის მიერ 1996 წლის 13 მაისს ჩამორთმეული ჩვენება ასევე მოკლე იყო და შეიცავდა საპირისპირო და ბუნდოვან ფრაზებს. კომისიამ დაასკვნა, რომ ეს განცხადება არ ასახავდა სრულად და აშკარად მუსტაფა ენგინის მიერ მიცემულ ჩვენებას, ვერც დელეგატების მიერ მოპოვებული ჩვენების სარწმუნოებას აქარწყლებდა. შესაბამისად, კომისიამ დაადგინა, რომ აჰმეტ ჩაკისი ციტილიბაჰცეში დაკავების შემდეგ ნაყვანილი იქნა ჰაზროში, სადაც გაატარა 1993 წლის 8 ნოემბრის ღამე, და რომ იგი გადაყვანილი იქნა დიარბაკირის პროვინციის ჟანდარმერიის შტაბ-ბინაში, სადაც იგი ბოლოს ნახა მუსტაფა ენგინმა დაახლოებით 2 დეკემბერს, როდესაც ამ უკანასკნელს ათავისუფლებდნენ.

51. კომისიამ ვერ შეძლო გამოეტანა რაიმე სახის დასკვნა განმცხადებლის მიერ გაკეთებულ მტკიცებაზე იმასთან დაკავშირებით, რომ აჰმეტ

ჩაკისი დიარბაკირის პროვინციის ჟანდარმერიის შტაბ-ბინიდან გადაყვანილი იქნა ჰაზროში, ხოლო ჰაზროდან – კავაკლიბოგაზის ჟანდარმერიის განყოფილებაში. ეს მტკიცებები ეფუძნებოდა ჰიკმეტ აქსოის მიერ განმცხადებლისათვის გადმოცემულ ინფორმაციას. ჰიკმეტ აქსოი არ გამოცხადდა დელეგატების წინაშე და არ წარმოადგინა რაიმე სახის წერილობითი განაცხადი. მიუხედავად იმისა, რომ მოიპოვებოდა სხვადასხვა სახის არგუმენტირების ელემენტები, კომისიამ ჩათვალა, რომ მტკიცებულებები ვერ აკმაყოფილებდა მოთხოვნილ სტანდარტს.

3. აჰმეტ ჩაკისის გარდაცვალებასთან დაკავშირებული მოხსენება

52. აჰმეტ ჩაკისის ოჯახი არ იყო ინფორმირებული 1995 წლის 17-19 თებერვალს ქურთების მუშათა პარტიასა და უშიშროების ძალებს შორის მომხდარი შეტაკების შედეგად აჰმეტ ჩაკისის სავარაუდო გარდაცვალების შესახებ. მიუხედავად იმისა, რომ პოლკოვნიკ ესრეფ ჰატიპოგლუს ეთხოვა, ხელისუფლების ორგანოებისათვის წარმოედგინა ინფორმაცია აჰმეტ ჩაკისის ადგილსამყოფელთან დაკავშირებით, მას არ წარმოუდგენია არანაირი სახის ოფიციალური ანგარიში კალიბოგან ჰილში ერთ-ერთ მოკლულ ტერორისტზე აჰმეტ ჩაკისის პირადობის მოწმობის სავარაუდო პოვნასთან დაკავშირებით. პირადობის მოწმობის პოვნასთან დაკავშირებული პირველი ანგარიში წარმოდგენილი იქნა ჰაზროს ჟანდარმერიის მიერ, რომელმაც გააგრძელა ინფორმაცია იმასთან დაკავშირებით, რომ მოხდა შეტაკება, რასაც თან ერთვოდა გაურკვეველი დოკუმენტაცია პოლკოვნიკ ჰატიპოგლუსაგან. თუმცა კომისიის წინაშე არ ყოფილა წარმოდგენილი არანაირი სახის დოკუმენტაცია, რომელიც დაკავშირებული იქნებოდა გვამის ამოცნობასა თუ დამარხვასთან. კომისიამ ვერ დაადგინა, რომ აჰმეტ ჩაკისი მოკლული იქნა, როგორც ამას ამტკიცებდნენ, ან რომ მისი სხეული იყო იმ გვამებს შორის, რომლებიც ნაპოვნი იქნა კილიბოგან ჰილში.

4. აჰმეტ ჩაკისის სავარაუდო გაუჩინარებასთან დაკავშირებული გამოძიება

53. კომისიამ დაადგინა, რომ განმცხადებელმა და მისმა მამამ თევფიკ ჩაკისმა აჰმეტ ჩაკისის გაუჩინარებასთან დაკავშირებით შუამდგომლობებითა და კითხვებით მიმართეს დიარბაკირის ეროვნული უშიშროების სასამართლოს პროკურორს. ერთადერთი ნაბიჯი, რაც გადაიდგა ხელისუფლების ორგანოების მხრიდან, იყო იმის შემოწმება, იყო თუ არა ეროვნული უშიშროების სასამართლოს ჩანაწერებში აჰმეტ ჩაკისის სახელი და გვარი, და კითხვები, რომლებიც გაეგზავნა ჰაზროს პროკურორს, რომელმაც შეამოწმა თავისი ჩანაწერები.

54. მთავრობისათვის განაცხადის გაგზავნის შემდეგ დამატებითი კითხვები გაეგზავნათ დიარბაკირისა და ჰაზროს პროკურორებს. ჩვენებებში ჩამოერთვათ მუსტაფა ენგინს, რემზი ჩაკისს და განმცხადებელს. ტაჰსინ დემირბაშისა და აბდურაჰმან ალის მისამართები ვერ იქნა აღმოჩენილი. კომისიამ დაადგინა, რომ აჰმეტ ჩაკისის სავარაუდო დაკავებასთან დაკავშირებით ჰაზროს პროკურორმა მოკვლევა აწარმოა ჰაზროს რაიონულ ჟანდარმერიაში, მაგრამ არ გამოკვლეულა ციხის ჩანაწერების ორიგინალები. დიარბაკირის პროკურორს არ ჩაუტარებია არც ციხის ჩანაწერების მოკვლევა. არანაირი სახის ნაბიჯები არ ყოფილა გადადგმული, რათა შემომთმებულიყო ის ინფორმაცია, რომელიც წარმოადგინა ჰაზროს რაიონის ჟანდარმერიამ იმასთან დაკავშირებით, რომ აჰმეტ ჩაკისის გვამი აღმოჩენილი იქნა კილიბოგან ჰილში ნაპოვნ მოკლულ ტერორისტებს შორის.

55. 1996 წლის 13 ივნისს იურისდიქციის არარსებობასთან დაკავშირებით გადაწყვეტილების გამოტანის შემდეგ ჰაზროს პროკურორმა გამოაჩინა მუსტაფა ენგინის, რემზი ჩაკისისა და განმცხადებლისაგან მოპოვებული განცხადებები, ასევე ჰაზროს ჟანდარმერიის მიერ წარმოდგენილი ინფორმაცია აჰმეტ ჩაკისის გვამის სავარაუდო აღმოჩენასთან დაკავშირებით. მას ასევე შესაძლოა ჰქონოდა დოკუმენტები, რომლებიც დაკავშირებული იყო განმცხადებლის მიერ კომისიისთვის წარდგენილ განაცხადთან, და ციხის ჩანაწერები.

II. შესაბამისი ეროვნული კანონმდებლობა და პრაქტიკა

56. მთავრობას არ წარმოუდგენია თავის მემორანდუმში რაიმე მასალები შიდა კანონმდებლობის იმ სამართლებრივ დებულებებთან დაკავშირებით, რომლებსაც კავშირი აქვს ამ საქმის გარემოებებთან. სასამართლო მიუთითებს ქვეყნის კანონმდებლობის იმ მიმოხილვაზე, რომელიც გამომდინარეობს წინა ინფორმაციიდან სხვა საქმეებზე, კერძოდ, საქმეზე *“Kurt v. Turkey”* 1998 წლის 25 მაისს გამოტანილი განაჩენი, მოხსენებები განაჩენებსა და გადაწყვეტილებებზე, 1998-III, გვ. 1169-70, პუნქტები 56-62, და საქმეზე *“Tekin v. Turkey”* 1998 წლის 9 ივნისს გამოტანილი განაჩენი, მოხსენებები 1998-IV, 1512-13, პუნქტები 25-29.

ა. საბანგებო მდგომარეობა

57. დაახლოებით 1985 წლიდან სამხრეთ-აღმოსავლეთ თურქეთში უშიშროების ძალებსა და ქურთების მუშათა პარტიის წევრებს შორის სერიოზული შეხლა-შემოხლა დაიწყო. ეს კონფრონტაცია, მთავრობის მტკიცებით, საფრთხეს უქმნიდა ათასობით მოქალაქესა და უშიშროების ძალების წევრებს.

58. „საგანგებო მდგომარეობის შესახებ კანონის“ საფუძველზე (კანონი №2935, 1983 წლის 25 ოქტომბერი) გამოიცა სამხრეთ-აღმოსავლეთ რეგიონთან დაკავშირებული ორი უმთავრესი განკარგულება. პირველი, №285

განკარგულების (1987 წლის 10 ივლისი) თანახმად, თურქეთის სამხრეთ-აღმოსავლეთის 11 პროვინციიდან ათში საგანგებო მდგომარეობის სამართავად შემოღებული იქნა რეგიონული მმართველის ინსტიტუტი. განკარგულების მე-4 მუხლის (b) და (d) პუნქტების შესაბამისად, ყველა კერძო და საჯარო უშიშროების ძალები და სახალხო მშვიდობისათვის შექმნილი ჟანდარმერიის ჯგუფები რეგიონულ მმართველს ექვემდებარებოდა.

59. მეორე, №430 განკარგულების (1990 წლის 16 დეკემბერი) შესაბამისად, კიდევ უფრო გამყარდა რეგიონული მმართველის ძალაუფლება, მაგალითად, მას მიენიჭა რეგიონიდან საჯარო მოხელეთა და სხვა თანამშრომელთა, მათ შორის, მოსამართლეთა და პროკურორთა გადაყვანის შესახებ ბრძანებების გაცემის უფლებამოსილება. მე-8 მუხლის თანახმად:

„არავითარი სახის სისხლისსამართლებრივი, ფინანსური თუ სამართლებრივი პასუხისმგებლობა არ შეიძლება მოეთხოვოს საგანგებო მდგომარეობაში მყოფი რეგიონის მმართველს ან პროვინციის მმართველს საგანგებო მდგომარეობის რეგიონში იმ გადანყვეტილებებთან თუ ქმედებებთან მიმართებაში, რომლებიც დაკავშირებულია მათ მიერ განკარგულებით მინიჭებული უფლებამოსილების განხორციელებასთან, და არავითარი განაცხადი არ უნდა იქნეს წარმოდგენილი რომელიმე სასამართლო ხელისუფლების ორგანოს წინაშე ამასთან დაკავშირებით. ხსენებული დებულება ხელს არ უშლის პირის უფლებას, მოითხოვოს სახელმწიფოსაგან კომპენსაცია გაუმართლებლად მიყენებული ზიანისათვის.“

ბ. კონსტიტუციის დეპუტატები ადმინისტრაციულ პასუხისმგებლობასთან დაკავშირებით

60. თურქეთის კონსტიტუციის 125-ე მუხლის 1-ლი და მე-7 პუნქტების თანახმად:

„ადმინისტრაციის ყველა ქმედება ან გადანყვეტილება ექვემდებარება სასამართლო გადასინჯვას...“

...

ადმინისტრაცია პასუხისმგებელი უნდა იყოს კომპენსაციის გაცემაზე იმ ზიანისათვის, რომელიც გამოწვეული იქნა მისი ქმედებებითა და ღონისძიებებით.“

61. ეს დებულება არ ექვემდებარება არანაირი სახის შეზღუდვას საგანგებო თუ საომარი მდგომარეობის შემთხვევაშიც კი. დებულების უკანასკნელი მოთხოვნა აუცილებლად არ მოითხოვს რაიმე ბრალის არსებობის დამამტკიცებელ საბუთს ადმინისტრაციასთან მიმართებაში, რომლის პასუხისმგებლობა აბსოლუტური, ობიექტური ხასიათისაა და ეფუძ-

ნება „სოციალური რისკის“ თეორიას. აქედან გამომდინარე, ადმინისტრაციას შეუძლია, კომპენსაცია გადაუხადოს იმ ადამიანებს, რომლებსაც მიადგათ ზიანი უცნობი თუ ტერორისტი პირების მიერ ჩადენილი ქმედებების შედეგად, როდესაც შეიძლება ითქვას, რომ სახელმწიფომ ვერ შეძლო თავისი მოვალეობის შესრულება – მართლწესრიგისა და საზოგადო უსაფრთხოების, ადამიანთა სიცოცხლისა და საკუთრების დაცვა.

62. ადმინისტრაციის წინააღმდეგ სამართალწარმოების აღკვეთა შეიძლება ადმინისტრაციულ სასამართლოებში. ამ სასამართლოებში სამართალწარმოება წერილობითი ფორმით მიმდინარეობს.

ბ. სისხლის სამართლის კოდექსი და საპროცესო კანონმდებლობა

63. თურქეთის სისხლის სამართლის კოდექსი სისხლის სამართლის დანაშაულად აცხადებს:

- ადამიანისთვის თავისუფლების უკანონოდ აღკვეთას (179-ე მუხლი ზოგადად, 181-ე მუხლი საჯარო მოხელეებთან მიმართებაში);
- მუქარას (191-ე მუხლი);
- ადამიანის წამებას ან მის მიმართ არასათანადოდ მოპყრობას (243-ე და 245-ე მუხლები);
- განუზრახველ მკვლელობას (452-ე, 459-ე მუხლები), განზრახ მკვლელობას (448-ე მუხლი) და მკვლელობას (450-ე მუხლი).

64. ყველა ამ დანაშაულთან დაკავშირებით საჩივრის შეტანა შესაძლებელია, სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 151-ე და 153-ე მუხლების შესაბამისად, პროკურორისა თუ ადგილობრივი ადმინისტრაციული ხელისუფლების ორგანოების წინაშე. პროკურორი, რომელსაც ყველა შემთხვევაში ეცნობება იმ სიტუაციის შესახებ, რომელიც წარმოშობს ეჭვს, რომ დანაშაული იქნა ჩადენილი, ვალდებულია, გამოიძიოს ფაქტები, რათა გადაწყვიტოს, აღძრას თუ არა გამოძიება (153-ე მუხლი). საჩივრის წარდგენა შესაძლებელია წერილობითი თუ ზეპირი ფორმით. მომჩივანს შეუძლია გაასაჩივროს პროკურორის გადაწყვეტილება, რომელითაც იგი უარს ამბობს სისხლის სამართალწარმოების აღძვრაზე.

დ. სამოქალაქო სამართლის დებულებები

65. საჯარო მოხელეების მიერ ჩადენილი ნებისმიერი უკანონო აქტი, იქნება ეს დანაშაული თუ წამება, რომელიც იწვევს მატერიალურ თუ მორალურ ზიანს, შესაძლებელია გასაჩივრდეს კომპენსაციის მოთხოვნის მიზნით ჩვეულებრივ სამოქალაქო სასამართლოებში. ვალდებულებათა კო-

დექსის 41-ე მუხლის შესაბამისად, დაზარალებულ პირს შეუძლია შეიტანოს საჩივარი კომპენსაციისათვის სავარაუდო დამნაშავეს წინააღმდეგ, რომელმაც მას მიაყენა ზიანი უკანონო – განზრახული, უნებლიე თუ გაუფრთხილებელი – მოქმედებით. მატერიალური ზარალი შესაძლოა ანაზღაურდეს სამოქალაქო სასამართლოების მიერ ვალდებულებათა კოდექსის 46-ე მუხლის შესაბამისად, ხოლო არამატერიალური ან მორალური ზიანი-სათვის ანაზღაურება ხდება 47-ე მუხლის შესაბამისად.

ე. №285 განკარგულების ზიანპლენა

66. სავარაუდო ტერორისტული დანაშაულების შემთხვევაში პროკურორს ჩამორთმეული აქვს იურისდიქცია ეროვნული უშიშროების ცალკეული სისტემების პროკურორებისა და თურქეთში შექმნილი სასამართლოების სასარგებლოდ.

67. პროკურორს ასევე ჩამორთმეული აქვს იურისდიქცია იმ დანაშაულებთან მიმართებაში, რომლებიც სავარაუდოდ ჩადენილია უშიშროების ძალების წინააღმდეგ იმ რეგიონში, რომელშიც მოქმედებს საგანგებო სიტუაცია. №285 განკარგულების მე-4 მუხლის 1-ლი პუნქტის თანახმად, რეგიონული მმართველის მეთაურობის ქვეშ მყოფი უშიშროების ძალები (იხ. წინამდებარე განაჩენის 58-ე პუნქტი) მათი მოვალეობის შესრულებისას განხორციელებულ ქმედებებთან მიმართებაში უნდა დაექვემდებარონ 1914 წლის კანონს „საჯარო მოხელეებზე განხორციელებული გამოძიების შესახებ“. ამგვარად, ნებისმიერმა პროკურორმა, რომელიც იღებს საჩივარს იმასთან დაკავშირებით, რომ სისხლის სამართლის დანაშაული ჩაიდინა უშიშროების ძალების წარმომადგენელმა, უნდა მიიღოს გადაწყვეტილება იურისდიქციის უქონლობასთან დაკავშირებით და საქმე განსახილველად გადასცეს ადმინისტრაციულ საბჭოს. ეს საბჭოები დაკომპლექტებულია საჯარო მოხელეებისაგან, რომელთაც თავმჯდომარეობს მმართველი. საბჭოს მიერ გამოტანილი გადაწყვეტილება გამოძიების აღუძვრელობის შესახებ ექვემდებარება გასაჩივრებას უზენაეს ადმინისტრაციულ სასამართლოში. თუკი გამოტანილი იქნება გამოძიების აღძვრის შესახებ გადაწყვეტილება, პროკურორს ევალება საქმის გამოძიება.

კომისიაში განხორციელებული სამართალწარმოება

68. ბ-ნმა იზეტ ჩაკისმა კომისიას მიმართა 1994 წლის 2 მაისს. იგი ამტკიცებდა, რომ მისი ძმა აჰმეტ ჩაკისი დაპატიმრებული იქნა უშიშროების ძალების მიერ და მას შემდეგ გაუჩინარდა და რომ ეს მოვლენები სათანადოდ არ გამოძიებულა ხელისუფლების კომპეტენტური ორგანოების მიერ. განმცხადებელმა მოიშველია კონვენციის მე-2, მე-3, მე-5, მე-13, მე-14 და მე-18 მუხლები.

69. 1995 წლის 15 მაისს კომისიამ განაცხადი (№23657/94) არსებით განხილვაზე დაშვებულად გამოაცხადა. 1998 წლის 12 მარტის მოხსენებაში (კონვენციის ადრე მოქმედი 31-ე მუხლი) კომისიამ გამოთქვა მოსაზრება, რომ განმცხადებლის ძმის გაუჩინარებასთან დაკავშირებით ადგილი ჰქონდა მე-2 მუხლის დარღვევას (ერთხმად); რომ განმცხადებლის ძმის მიმართ ადგილი ჰქონდა მე-3 მუხლის დარღვევას (ერთხმად); რომ განმცხადებლის ძმის გაუჩინარებასთან დაკავშირებით ადგილი ჰქონდა მე-5 მუხლის დარღვევას (ერთხმად); რომ განმცხადებლის მიმართ ადგილი ჰქონდა მე-3 მუხლის დარღვევას (27 ხმა სამის წინააღმდეგ); რომ ადგილი ჰქონდა მე-13 მუხლის დარღვევას (ერთხმად); რომ ადგილი არ ჰქონია კონვენციის მე-14 და მე-18 მუხლების დარღვევას (ერთხმად). კომისიის მოსაზრება და მასში ასახული განსხვავებული აზრი თან ერთვის განაჩენს.

სასამართლოსთვის წარდგენილი საბოლოო არგუმენტაცია

70. წარმოდგენილ მემორანდუმში განმცხადებელმა სასამართლოს მიმართა თხოვნით, დაედგინა, რომ მოპასუხე სახელმწიფომ დაარღვია კონვენციის მე-2, მე-3, მე-5, მე-13, მე-14 და მე-18 მუხლები და არ შეასრულა თავისი ვალდებულებები, რომლებიც გამომდინარეობდა ადრე მოქმედი 28-ე მუხლის 1-ლი (a) ქვეპუნქტიდან. განმცხადებელმა სთხოვა სასამართლოს მისთვის და მისი ძმის ცოლისა და მემკვიდრეებისათვის სამართლიანი დაკმაყოფილების მინიჭება 41-ე მუხლის საფუძველზე.

71. მთავრობამ, თავის მხრივ, თხოვნით მიმართა სასამართლოს, უარი ეთქვა საქმის განხილვაზე და გამოეცხადებინა იგი არსებით განხილვაზე დაუშვებლად იმ მოტივით, რომ განმცხადებელს არ ამოუწურავს სამართლებრივი დაცვის ყველა შიდასახელმწიფოებრივი საშუალება. მთავრობა ამტკიცებდა, რომ განმცხადებლის საჩივრები არ იყო მტკიცებულებებით დასაბუთებული.

სამართალი

I. სასამართლოს მიერ ფაქტების შეფასება

72. სასამართლო კიდევ ერთხელ იხსენიებს თავის დადგენილ პრეცედენტულ სამართალს, რომლის თანახმადაც, კონვენციის სისტემის შესაბამისად, 1998 წლის 1 ნოემბრამდე ფაქტების დადგენა და შემოწმება უპირველეს ყოვლისა კომისიის მოვალეობას წარმოადგენდა (ყოფილი 28-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი და 31-ე მუხლი). მართალია, სასამართლო არ არის შეზღუდული კომისიის მიერ გამოტანილი დასკვნით და თავად შეუძლია ფაქტების შეფასება მისთვის წარდგენილი მასალების საფუძველზე, მაგრამ ის

მხოლოდ გამონაკლის გარემოებებში ახორციელებს ამ სფეროში თავის უფლებამოსილებას (სხვა მაგალითებს შორის იხ. საქმეზე “*Akdivar and Others v. Turkey*” 1996 წლის 16 სექტემბერს გამოტანილი განაჩენი, მოხსენებები განაჩენებსა და გადაწყვეტილებებზე 1996-IV, გვ. 1214, პუნქტი 78).

73. მთავრობამ წარმოდგენილ მემორანდუმსა და ზეპირ კომენტარებში განაცხადა, რომ კომისიის მიერ ფაქტების შეფასება არასწორი იყო, რადგანაც, *inter alia*, მან არ გაითვალისწინა განმცხადებლის, რემზი ჩაკისისა და მუსტაფა ენგინის მიერ მიცემულ ჩვენებებში არსებული გარკვეული წინააღმდეგობები და სუსტი ადგილები, ამასთან, მხედველობაში მიიღო შეუსაბამო მოვლენები, როგორიც არის სავარაუდო ხარვეზი ციხის ჩანაწერებში. მთავრობამ სასამართლოს მოუწოდა, გადაესინჯა კომისიის მიერ აღმოჩენილი ფაქტები.

74. სასამართლო იხსენიებს, რომ წინამდებარე საქმეში კომისია თავის დასკვნამდე მივიდა მას შემდეგ, რაც მოისმინა ჩვენებები ანკარასა და სტრასბურგში (იხ. წინამდებარე განაჩენის 43-ე პუნქტი). სასამართლო ადგენს, რომ თავის ამოცანას, რომელიც გულისხმობდა მტკიცებულებათა შეფასებას, კომისია სიფრთხილით მოეკიდა და დეტალურად განიხილა ის ელემენტებიც, რომლებიც ამტკიცებდა განმცხადებლის პოზიციას, და ისინიც, რომლებიც ეჭვს იწვევდა. კომისიამ განსაკუთრებული ყურადღებით განიხილა მუსტაფა ენგინისა და ერტან ალტინოლუკის (ჟანდარმერიის ოფიცრის, რომელმაც წარმართა ოპერაცია სოფელ ციტლიბაჰცეში) ჩვენებები.

75. სასამართლოს აზრით, მთავრობის მიერ გამოთქმული კრიტიკა არ ამჟღავნებს არც ერთ არსებით მოვლენას, რომელსაც შეუძლია გაამართლოს სასამართლოს მიერ საკუთარი უფლებამოსილების განხორციელება და ფაქტების შემოწმება. ამ გარემოებებში სასამართლო ღებულობს კომისიის მიერ დადგენილ ფაქტებს.

76. გარდა იმ სიძნელებისა, რომლებიც გარდაუვალია ზოგადად ფაქტების დადგენისას, კომისიამ ვერ შეძლო მოეპოვებინა გარკვეული დოკუმენტური მტკიცებულებები და ჩვენებები, რომლებსაც იგი მიიჩნევდა არსებითად თავის ფუნქციათა განსახორციელებლად. კომისიამ დაადგინა, რომ მთავრობამ არ მისცა კომისიის დელეგატებს შესაძლებლობა, შეემოწმებინათ ციხის ჩანაწერების ორიგინალები, ხელი არ შეუწყო მონმის, ჰიკმეტ აკსოის, გამოცხადებას და არ უზრუნველყო სახელმწიფო მოხელეების – აიდინ ტეკინის (პროკურორის) და პოლკოვნიკ ესრეფ ჰატიპოგლუს (ჟანდარმერიის ოფიცრის) – გამოცხადება კომისიის დელეგატების წინაშე (იხ. წინამდებარე განაჩენის 43-ე პუნქტი).

სასამართლო აღნიშნავს, რომ კონვენციის ადრე მოქმედი 25-ე მუხლის შესაბამისად (ამჟამად ეს მუხლი ჩანაცვლებულია 34-ე მუხლით) შეტანილი ინდივიდუალური განაცხადების სისტემის ეფექტიანი მოქმედებისთვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს არა მხოლოდ იმას, რომ განმცხადებლებს ან პოტენციურ განმცხადებლებს შეუძლიათ თავისუფლად დაუკავშირდნენ კონვენციის ორგანოებს ხელისუფლებისაგან რაიმე ზეწოლის

გარეშე, არამედ იმასაც, რომ სახელმწიფომ შექმნას ყველა საჭირო პირობა განაცხადთა სათანადო და ეფექტიანი განხილვის უზრუნველსაყოფად (იხ. კონვენციის ადრე მოქმედი 28-ე მუხლის 1 (a) პუნქტი, რომელიც ეხებოდა კომისიის პასუხისმგებლობას ფაქტების დადგენასთან დაკავშირებით; ამჟამად ეს მუხლი ჩანაცვლებულია 38-ე მუხლით იმ ნაწილში, რომელიც ეხება სასამართლო პროცედურას). სასამართლო ასევე აღნიშნავს, რომ მთავრობამ ვერ წარმოადგინა საკმარისი ახსნა-განმარტება ციხის ჩანაწერებთან დაკავშირებით და ადგენს, რომ მთავრობის მიერ წარმოდგენილი ახსნა-განმარტება მოწმებთან დაკავშირებით არაა დამაკმაყოფილებელი და არასარწმუნოა. შესაბამისად, სასამართლო ადასტურებს დასკვნას, რომელიც გამოიტანა კომისიამ თავის მოხსენებაში. ამ დასკვნის თანახმად, მთავრობამ ვერ შეასრულა თავისი ვალდებულებები ყოფილი 28-ე მუხლის 1-ლი პუნქტის საფუძველზე. ეს ვალდებულებები გულისხმობს კომისიისათვის ყველა შესაძლო ხერხით ხელის შეწყობას მისი ამოცანის – ფაქტების დადგენის – განხორციელებაში.

II. მთავრობის მიერ წარმოდგენილი წინასწარი პრეტენზია

77. მთავრობა ამტკიცებდა, რომ განმცხადებელს არ ამოუწურავს შიდასახელმწიფოებრივი დაცვის საშუალებები, როგორც ამას მოითხოვს კონვენციის 35-ე მუხლი: მას სათანადოდ არ გამოუყენებია გამოსწორების საშუალებები სისხლის სამართალწარმოების აღძვრის პროცედურის მეშვეობით, არ შეუტანია საჩივარი სამოქალაქო თუ ადმინისტრაციულ სასამართლოებში. მთავრობა დაეყრდნო აიტეკინის საქმეზე გამოტანილ განაჩენს (საქმეზე *“Aytekin v. Turkey”* 1998 წლის 23 სექტემბერს გამოტანილი განაჩენი, მოხსენებები 1998-VII), რომელიც ადგენდა, რომ თურქეთის ხელისუფლების ორგანოები არ ყოფილან წინააღმდეგი, აღეძრათ სამართალწარმოება უშიშროების ძალების წარმომადგენელთა წინააღმდეგ და რომ სამოქალაქო და ადმინისტრაციული დაცვის საშუალებები ეფექტიანი იყო.

კერძოდ, მთავრობამ განაცხადა, რომ განმცხადებელს არ მიუძღრთავს საჩივრით პროკურორისათვის, როგორც ამას განმცხადებელი ამტკიცებდა, მისი ძმის სავარაუდო გაუჩინარებასთან დაკავშირებით, რადგან 1993 წლის 22 დეკემბრის საჩივარს არ გააჩნდა ადრესატი, ისევე, როგორც მიღების ბეჭედი ან რეგისტრაცია, რომელიც მიუთითებდა, რომ იგი ჩაბარდა პროკურატურას.

78. მოსმენაზე განმცხადებლის ადვოკატმა განაცხადა, რომ განმცხადებლის მამამ შეიტანა საჩივარი დიარბაკირის ეროვნული უშიშროების სასამართლოს პროკურატურაში და რომ არ არსებობდა ასეთ საჩივართა რეგისტრირების რეგულარული პრაქტიკა. გარდა ამისა, საჩივარი ნათლად

აყალიბებდა განმცხადებლის პრეტენზიას, რომ მისი ძმა აყვანილი იქნა უშიშროების ძალების მიერ, და ასახელებდა ამ ფაქტთან დაკავშირებით იმ სამი მოწმის ვინაობას, რომლებსაც შეეძლოთ ფაქტის დადასტურება.

79. კომისიამ უარყო მთავრობის მიერ წარმოდგენილი არგუმენტები არსებით განხილვაზე დაშვების მიზანშეწონილობასთან დაკავშირებულ გადაწყვეტილებასთან მიმართებაში და დაადგინა, რომ შეიძლება ჩაითვალოს, რომ განმცხადებელმა თავისი საჩივრები წარუდგინა შესაბამის და კომპეტენტურ ხელისუფლების ორგანოებს, რომლებიც თურქეთის კანონმდებლობის შესაბამისად ვალდებული იყვნენ, გამოეძიათ საქმის გარემოებები, რის შემდეგაც განმცხადებელს აღარ მოეთხოვებოდა, მიემართა რაიმე სხვა სამართლებრივი საშუალებისათვის.

80. სასამართლო აღნიშნავს, რომ, კომისიის გადაწყვეტილების თანახმად, განმცხადებელმა და მისმა მამამ აჰმეტ ჩაკისის გაუჩინარებასთან დაკავშირებით საჩივრითა და კითხვებით მიმართეს ეროვნული უშიშროების სასამართლოს პროკურორს. სასამართლოს აკმაყოფილებს ის ფაქტიც, რომ მათი პრეტენზიები ცნობილი იყო პროკურორებისათვის როგორც დიარბაკირის ეროვნული უშიშროების სასამართლოში, ასევე ჰაზროში, რადგან აშკარაა, რომ პირველმა მეორეს მიმართა კითხვებით, როგორც ეს ნათლად ჩანს 1994 წლის 4 და 19 აპრილით დათარიღებული წერილებიდან (იხ. წინამდებარე განაჩენის 26-ე და 27-ე პუნქტები). თუმცა ხელისუფლების ორგანოების რეაქცია დანაშაულის ჩადენის სერიოზულ ვარაუდთან დაკავშირებით ინერტული იყო. მიუხედავად იმ ფაქტისა, რომ პროკურორისათვის 1994 წლის 9 სექტემბერს წარდგენილ განაცხადში განმცხადებელი იმეორებდა თავის პრეტენზიებს, რომლებიც დადასტურებული იქნა რემზი ჩაკისის მიერ 1994 წლის 12 ნოემბერს, პროკურორებს არ გაუტარებიათ არავითარი ღონისძიება გარდა ჰაზროსა და დიარბაკირის ციხის ჩანაწერებში შესაძლო რეგისტრირების მოკვლევისა და მუსტაფა ენგინისაგან ორი მოკლე და ბუნდოვანი ჩვენების მიღებისა. მოგვიანებით, 1995 წელს, არ ყოფილა გადადგმული არანაირი ნაბიჯი იმისათვის, რომ შემონმებელიყო ანგარიში აჰმეტ ჩაკისის გვამის პოვნასთან დაკავშირებით ან მოპოვებულიყო ამოცნობის დოკუმენტური დადასტურება გვამის ექსგუმაციისა და დასაფლავების ჩანაწერთა ასლების გამოთხოვნით. სავარაუდო გაუჩინარებასთან დაკავშირებით ქმედითი გამოძიების არარსებობისა და იმ ფაქტის მხედველობაში მიღებით, რომ ხელისუფლების ორგანოები მუდმივად უარყოფდნენ აჰმეტ ჩაკისის ციხეში ყოფნას, სასამართლო ადგენს, რომ არ არსებობდა იმის საფუძველი, რომ განმცხადებელს მიემართა მთავრობის მიერ მოხსენიებული სამოქალაქო თუ ადმინისტრაციული საშუალებებისათვის და უნდა ჩაითვალოს, რომ განმცხადებელმა გააკეთა ყველაფერი, რაც მას მოეთხოვებოდა გონივრულობის ფარგლებში მისთვის ხელმისაწვდომი სამართლებრივი დაცვის შიდასახელმწიფოებრივი საშუალებების ამონურვის თვალსაზრისით (იხ. საქმეზე “Kurt v. Turkey” 1998 წლის 25 მაისის განაჩენი, მოხსენებები 1998-III, გვ. 1175-77, პუნქტები

79-83).

შესაბამისად, სასამართლო უარყოფს მთავრობის მიერ წარმოდგენილ წინასწარ პრეტენზიას.

III. კონვენციის მე-2 მუხლის სავარაუდო დარღვევა

81. განმცხადებელი ამტკიცებდა, რომ მისი ძმა დააკავეს (და ეს ფაქტი არ იქნა აღიარებული) და ამის შემდეგ იგი გაუჩინარდა ისეთ გარემოებებში, რომლებიც წარმოშობენ კონვენციის მე-2 მუხლის დარღვევას. ამ დებულების თანახმად:

„1. ყოველი ადამიანის სიცოცხლის უფლება დაცულია კანონით. არავის შეიძლება წაერთვას სიცოცხლე განზრახ, გარდა კანონით გათვალისწინებული დანაშაულისათვის ადამიანის მსჯავრდების შემდეგ სასამართლოს განაჩენის აღსრულებისას.

2. სიცოცხლის წართმევა არ ჩაითვლება ამ მუხლის საწინააღმდეგოდ ჩადენილ ქმედებად, როდესაც იგი შედეგია ძალის გამოყენებისა, რომელიც აბსოლუტურად აუცილებელია:

- ა) ნებისმიერი ადამიანის დასაცავად უკანონო ძალადობისაგან;
- ბ) კანონიერი დაპატიმრების განსახორციელებლად ან კანონიერად დაპატიმრებული პირის გაქცევის თავიდან ასაცილებლად;
- გ) აჯანყების ან ამბოხების ჩახშობის მიზნით კანონიერად განხორციელებული ქმედების პროცესში.“

ა. სასამართლოში გამომცხადებულ პირთა არგუმენტაცია

1. განმცხადებელი

82. განმცხადებელმა მიუთითა კომისიის მიერ გამოტანილ დასკვნაზე, რომლის თანახმადაც მის ძმას, აჰმეტ ჩაკისს, პატიმრობისას (რომელიც არ იქნა აღიარებული) არასათანადოდ ეპყრობოდნენ, ხოლო ხელისუფლების ორგანოები აცხადებდნენ, რომ იგი გარდაიცვალა, რაც წარმოშობდა ძლიერ აღბათობას, რომ მისი ძმა გარდაიცვალა გარემოებებში, რომლებზე პასუხისმგებლობაც ხელისუფლების ორგანოებს ეკისრებოდათ. განმცხადებელმა აღნიშნა, რომ დაკავებულ პირებთან მიმართებაში მთავრობა იღებდა საგანგებო ვალდებულებას, პასუხი ეგო დაკავებულ პირზე და უზრუნველყო მისი სიცოცხლე. გარდა ამისა, მთავრობას ეკისრებოდა ვალდებულება, საეჭვო სიკვდილის დადგენის შემთხვევაში წარემართა სათანადო და ეფექტიანი გამოძიება. წინამდებარე საქმეში პროკურორმა არ გადადგა

არანაირი ნაბიჯი იმისთვისაც კი, რომ გამოეძია ინფორმაცია აჰმეტ ჩაკისის გვამის პოვნის შესახებ. პროკურორები სისტემატურად არ ასრულებდნენ კონვენციიდან გამომდინარე თავიანთ ვალდებულებებს.

2. მთავრობა

83. მთავრობამ, დაეყრდნო რა ქურთის (ზემოსხენებულ საქმეზე *“Kurt v. Turkey”* გამოტანილი განაჩენი გვ. 1182, პუნქტი 107) საქმეზე გამოტანილ განაჩენს, განაცხადა, რომ წინამდებარე საქმეში არ შეიძლებოდა მე-2 მუხლის მოხმობა. ამ საქმეში არ მოიპოვებოდა კონკრეტული მინიშნებები იმისა, რომ განმცხადებლის შვილი პატიმრობისას დაიღუპა. მე-2 მუხლის გამოყენების სადემონსტრაციოდ ისეთ გარემოებებში, როდესაც დგინდება, რომ ადამიანის სიკვდილი უშიშროების ძალების მიზეზით არის გამონვეული, მთავრობამ მიუთითა მაქქენის-ის საქმეზე (საქმეზე *“McCann and Others v. the United Kingdom”* 1995 წლის 27 სექტემბერს გამოტანილი განაჩენი, სერია A №324) და განაცხადა, რომ ამ საქმეში ასე არ მომხდარა. მთავრობამ ხელახლა გააკრიტიკა ის ფაქტი, რომ დასკვნის გამოტანა მოხდა აჰმეტ ჩაკისის სავარაუდო პატიმრობასა და არასათანადო მოპყრობასთან დაკავშირებით განმცხადებლისა და მუსტაფა ენგინის მიერ მიცემულ შეუსაბამო ჩვენებებზე დაყრდნობით.

3. კომისია

84. კომისიის აზრით, ამ საქმის გარემოებებში არსებობდა ძალზე დიდი ალბათობა იმისა, რომ აჰმეტ ჩაკისი აღარ ყოფილიყო ცოცხალი, რაც, გამომდინარე არალიარებული პატიმრობიდან და არასათანადო მოპყრობის დასკვნიდან, წარმოშობდა ხელისუფლების პასუხისმგებლობის საკითხს, რადგან ხელისუფლებამ ვერ შეასრულა თავისი ვალდებულება მე-2 მუხლის საფუძველზე.

ბ. სასამართლოს მიერ განხორციელებული შეფასება

85. სასამართლო მიიღო საქმეში კომისიის მიერ დადგენილი ფაქტები, სახელდობრ ის, რომ აჰმეტ ჩაკისი იყო არალიარებული პატიმრობისა და სერიოზული არასათანადო მოპყრობის მსხვერპლი. როგორც კომისიამ აღნიშნა, ძალზე ძლიერი მინიშნებები შეიძლება გამომდინარეობდეს ხელისუფლების ორგანოთა განცხადებიდან, რომ აჰმეტ ჩაკისის პირადობის მონიშნა გარდაცვლილი ტერორისტის გვამზე იქნა აღმოჩენილი. ამის საფუძველზე სასამართლო მიიჩნევს, რომ არსებობს კონკრეტულ ფაქტებზე დაფუძნებული საკმარისი გარემოებითი მტკიცებულებები, რომლებზე დაყრდნობითაც შესაძლებელია უდავოდ დავასკვნათ, რომ აჰმეტ ჩაკისი

გარდაიცვალა უშიშროების ძალების მიერ მისი დაკავებისა და დაპატიმრების შემდეგ. ამიტომ ეს საქმე უნდა განვასხვავოთ ქურთის საქმისაგან (ქურთის საქმეზე გამოტანილი ზემოხსენებული განაჩენი, გვ. 1182, პუნქტი 107-108), რომელშიც სასამართლომ განმცხადებლის საჩივარი შვილის გაუჩინარებასთან დაკავშირებით მე-5 მუხლის ქრილში განიხილა. ქურთის საქმეში, მიუხედავად იმისა, რომ განმცხადებლის შვილი დაპატიმრებული იქნა, არ არსებობდა არავითარი სხვა მტკიცებულება მის მიმართ მოპყრობასთან ანდა მის შემდგომ ბედთან დაკავშირებით.

86. სასამართლო კვლავ ადასტურებს, რომ კონვენციის მე-2 მუხლი, რომელიც იცავს სიცოცხლის უფლებას, წარმოადგენს კონვენციის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს დებულებას და მე-3 მუხლთან ერთად ასახავს ევროპის საბჭოს საფუძვლის – დემოკრატიული საზოგადოებების – ძირითად ღირებულებას (იხ. საქმეზე *McCann and Others v. the United Kingdom*” გამოტანილი განაჩენი, გვ. 45-46, პუნქტები 146-147). დაკისრებული ვალდებულება არ ეხება მხოლოდ განზრახ მკვლელობას სახელმწიფოს წარმომადგენელთა მიერ ძალის გამოყენების შედეგად: მე-2 მუხლის 1-ლი პუნქტი სახელმწიფოზე ანებს პოზიტიურ ვალდებულებას, რომ სიცოცხლის უფლება კანონით იყოს დაცული. ეს გულისხმობს, რომ ძალის გამოყენების შედეგად ადამიანის მოკვლის შემთხვევაში უნდა წარიმართოს გარკვეული სახის ეფექტიანი ოფიციალური გამოძიება (სხვადასხვა მაგალითებს შორის იხ. საქმეზე *Yasa v. Turkey*” 1998 წლის 2 სექტემბერს გამოტანილი განაჩენი, მოხსენებები 1998-VI, გვ. 2438, პუნქტი 98).

87. ვინაიდან აჰმეტ ჩაკისი უნდა ჩაითვალოს გარდაცვლილად უშიშროების ძალების მიერ არალიარებული დაპატიმრების შემდეგ, სასამართლო ადგენს, რომ პასუხისმგებლობა მისი გარდაცვალებისათვის მოპასუხე სახელმწიფოს ეკისრება. სასამართლო აღნიშნავს, რომ ხელისუფლების ორგანოების მხრიდან არ ყოფილა წარმოდგენილი არანაირი სახის ახსნა-განმარტება იმასთან დაკავშირებით, თუ რა მოხდა აჰმეტ ჩაკისის დაკავების შემდეგ. გარდა ამისა, მთავრობას არ წარმოუდგენია არანაირი არგუმენტაცია, რომელიც გაამართლებდა სახელმწიფოს წარმომადგენელთა მხრიდან მომაკვდინებელი ძალის გამოყენებას. შედეგად, პასუხისმგებლობა აჰმეტ ჩაკისის სიკვდილზე ეკისრება მოპასუხე სახელმწიფოს. შესაბამისად, ამ თვალსაზრისით ადგილი ჰქონდა მე-2 მუხლის დარღვევას.

ამას გარდა, გაითვალისწინა რა, რომ არ არსებობდა ქმედითი პროცედურული გარანტიები, რაც გამოიხატა გაუჩინარებასთან და აჰმეტ ჩაკისის გვამის სავარაუდო პოვნასთან დაკავშირებით წარმართულ არაადეკვატურ გამოძიებაში (იხ. წინამდებარე განაჩენის მე-80 და 105-107 პუნქტები), სასამართლო მიიჩნევს, რომ მოპასუხე სახელმწიფომ ვერ შეასრულა თავისი ვალდებულება, დაეცვა სიცოცხლის უფლება. შესაბამისად, კონვენციის მე-2 მუხლი ამ თვალსაზრისითაც დაირღვა.

IV. კონვენციის მე-3 მუხლის სავარაუდო დარღვევა

ა. ბანმცხადებლის ძმასთან, აჰმეტ ჩაკისთან, მიმართებაში

88. განმცხადებელი ამტკიცებდა, რომ მისი ძმა იყო მე-3 მუხლის დარღვევის მსხვერპლი. აღნიშნული მუხლის თანახმად:

„არავინ შეიძლება დაექვემდებაროს ნამებას ან არაადამიანურ თუ დამცირებელ მოპყრობას ან სასჯელს“.

89. განმცხადებელი ამტკიცებდა, რომ ჰაზროსა და დიარბაკირის პროვინციის ჟანდარმერიის შტაბ-ბინაში პატიმრობისას მისი ძმა დაექვემდებარა სერიოზული სახის არასათანადო მოპყრობას, რომელიც ნამებას უტოლდებოდა. მას, *inter alia*, სცემდნენ და აწამებდნენ ელექტროშოკით. გარდა ამისა, საქმეზე *“Assenov and Others v. Bulgaria”* (1998 წლის 28 ოქტომბრის განაჩენი, მოხსენებები 1998-VIII, გვ. 3179, პუნქტი 102) დაყრდნობით განმცხადებელი აცხადებდა, რომ მე-3 მუხლის დარღვევას წარმოადგენდა ის ფაქტი, რომ აჰმეტ ჩაკისის პატიმრობასთან დაკავშირებით არ წარმართულა ეფექტიანი გამოძიება.

90. ამ ასპექტთან დაკავშირებით მთავრობის მიერ წარმოდგენილი დოკუმენტაცია შემოიფარგლა კომისიის მხრიდან ფაქტების შეფასების კრიტიკით და იმის აღნიშვნით, რომ კომისიამ არ გამოიყენა კონვენციის მე-3 მუხლთან დაკავშირებული პრეცედენტული სამართლის განმარტების მკაცრი სტანდარტი.

91. კომისიამ ჩათვალა, რომ მუსტაფა ენგინის (რომელიც აჰმეტ ჩაკისის ნამების შედეგების თვითმხილველი იყო და რომელსაც აჰმეტ ჩაკისმა უამბო, რომ იგი სცემეს და მის მიმართ ელექტროშოკი გამოიყენეს) ჩვენება ქმნიდა საკმარის საფუძველს, რათა გამოტანილიყო დასკვნა აჰმეტ ჩაკისის ნამებასთან დაკავშირებით. კომისიამ გამოთქვა მოსაზრება, რომ არალიარებული პატიმრობისა და გაუჩინარების შემთხვევებში დამოუკიდებელი, ობიექტური სამედიცინო მტკიცებულება თუ თვითმხილველი მონმის ჩვენება არ იყო აუცილებელი და რომ ამის მოთხოვნა მე-3 მუხლის დარღვევის დადგენისათვის უგულებელყოფდა ამ დებულების საფუძველზე უზრუნველყოფილ დაცვას.

92. სასამართლო აღნიშნავს, რომ მუსტაფა ენგინის მიერ დელეგატებისათვის წარდგენილი მტკიცებულება შეფასებული იქნა, როგორც სარწმუნო. ეს მოწმე 16-17 დღის განმავლობაში ჰყავდათ იმავე ოთახში, რომელშიც აჰმეტ ჩაკისი იყო მოთავსებული, და მას გააჩნდა შესაძლებლობა, ეხილა აჰმეტ ჩაკისი და ესაუბრა მასთან. მუსტაფა ენგინის ჩვენების თანახმად (იხ. წინამდებარე განაჩენის 50-ე პუნქტი), მან დაინახა შემხმარი სისხლი აჰმეტ ჩაკისის ტანსაცმელზე და ისიც შენიშნა, რომ აჰმეტ ჩაკისი

ძალიან ცუდ ფიზიკურ მდგომარეობაში იყო. აჰმეტ ჩაკისმა უამბო მას, თუ როგორ სცემეს და გაუტეხეს ერთი ნეკნი და თავი. აჰმეტ ჩაკისი გაიყვანეს იმ ოთახიდან, რომელშიც ერთად იყვნენ. დაბრუნებისას მან მუსტაფა ენგინს აცნობა, რომ ორჯერ აწამეს ელექტროშოკით, რასაც, მუსტაფა ენგინის თქმით, დაკითხვისას თვითონაც დაექვემდებარა.

სასამართლო იზიარებს კომისიის მოსაზრებას იმასთან დაკავშირებით, რომ ეს ჩვენება საკმარისია, რათა დამაჯერებლობის მოთხოვნილი დონით, ე.ი. გონივრულ ეჭვს მიღმა, დადგინდეს, რომ აჰმეტ ჩაკისი პატიმრობის განმავლობაში აწამეს. შესაბამისად, ადგილი ჰქონდა კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევას განმცხადებლის ძმასთან, აჰმეტ ჩაკისთან მიმართებაში.

93. სასამართლო არ მიიჩნევს საჭიროდ, გამოიტანოს განსხვავებული დასკვნა მე-3 მუხლთან დაკავშირებით გამოძიების სავარაუდო ხარვეზებთან მიმართებაში, ვინაიდან იგი ამ ასპექტს განიხილავს ქვემოთ, კონვენციის მე-13 მუხლის ქრილში.

ბ. განმცხადებელთან მიმართებაში

94. დაეყრდნო რა, *inter alia*, სასამართლოს მიერ ქურთის საქმეზე გამოტანილ განაჩენს (საქმეზე “*Kurt v. Turkey*” გამოტანილი ზემოხსენებული განაჩენი, გვ. 1187-88, პუნქტები 130-134), განმცხადებელი ჩიოდა, რომ მისი ძმის გაუჩინარება წარმოადგენდა არაადამიანურ მოპყრობას მასთან და მისი ოჯახის სხვა წევრებთან (მათ შორის, აჰმეტ ჩაკისის მეუღლესთან, რემზისთან, და მათ შვილებთან მიმართებაში. განმცხადებელმა აღნიშნა, რომ ხელისუფლების კომპეტენტურ ორგანოებს არ უპასუხიათ მის მიერ დასმულ შეკითხვებზე, და მიუთითა აჰმეტ ჩაკისის ბედთან დაკავშირებით გაურკვევლობის პერიოდის ხანგრძლივობაზე, რაც ოჯახს უსაფუძვლო იმედს უსახავდა და არ აძლევდა გლოვის საშუალებას.

95. მთავრობა არ დაეთანხმა ამ მოსაზრებას და აღნიშნა, რომ განმცხადებელს შეეძლო წამოეყენებინა პრეტენზია, ეცნოთ არაპირდაპირ მსხვერპლად მისი ძმის მიმართ დარღვეულ უფლებათა გამო. მთავრობის მტკიცებით, ნებისმიერ შემთხვევაში, ურთიერთობა ძმებს შორის არ იყო ძალიან ახლო და განაცხადის ეს მხარე დეტალურად არ შესწავლილა, რაც აუცილებელია გადანყვეტილების გამოსატანად.

96. კომისიის უმრავლესობამ, გაითვალისწინა რა გაურკვევლობის გრძელი პერიოდი, ეჭვი და ცუდი წინათგრძნობა, რომლებიც განიცადა განმცხადებელმა, ასევე ის ფაქტი, რომ ხელისუფლების ორგანოებმა არ გაატარეს შესაბამისი ღონისძიებები, რათა დაედგინათ, თუ რა შეემთხვა აჰმეტ ჩაკისს, დაადგინა, რომ განმცხადებელს შეეძლო ჰქონოდა პრეტენზია იმასთან დაკავშირებით, რომ მის მიმართ გამოყენებული იქნა კონვენციის მე-3 მუხლის საწინააღმდეგო არაადამიანური და დამამცირებელი

მოპყრობა. კომისიის უმცირესობამ ჩათვალა, რომ იმ ემოციურ სტრესს, რომელიც განიცადა განმცხადებელმა, არ შეუძლია წამოჭრას ცალკე საკითხი, რადგან სხვაგვარად „მსხვერპლის“ ცნება დაუშვებლად გაფართოვდებოდა და მოიცავდა იმ პირთა წრეს, რომლებზეც კონვენციის დარღვევა არაპირდაპირ ახდენს ზეგავლენას.

97. სასამართლო აღნიშნავს, რომ ეს საჩივარი კომისიაში მხოლოდ განმცხადებელთან მიმართებაში იყო განხილული. კომისიის მიერ არსებით განხილვაზე დაშვების საკითხთან დაკავშირებული გადაწყვეტილების თანახმად, პრეტენზია არ ეხებოდა აპმეტ ჩაკისის ცოლსა და შვილებს. ვინაიდან სასამართლოსთვის წარდგენილი საქმის მოცულობა შემოიფარგლა არსებით განხილვაზე დაშვებადობასთან დაკავშირებით კომისიის მიერ მიღებული გადაწყვეტილებით (სხვა მაგალითებს შორის იხ. საქმეზე *McMichael v. the United Kingdom* 1995 წლის 24 თებერვალს გამოტანილი განაჩენი, სერია A №307-B, გვ. 50, პუნქტი 71), შესაბამისად, სასამართლო განიხილავს განაცხადის ამ მხარეს მხოლოდ განმცხადებელთან დაკავშირებით.

98. სასამართლო აღნიშნავს, რომ ქურთის საქმეში (საქმეზე *Kurt v. Turkey* გამოტანილი ზემოხსენებული განაჩენი, გვ. 1187-88, პუნქტები 130-134), რომელიც ეხებოდა განმცხადებლის შვილის გაუჩინარებას არალიარებული პატიმრობის შედეგად, მან დაადგინა, რომ განმცხადებლის მიმართ ცალკეულ გარემოებათა გამო დაირღვა მე-3 მუხლი. სასამართლომ განსაკუთრებით აღნიშნა ის ფაქტი, რომ განმცხადებელი იყო დედა მსხვერპლისა, რომელიც დაექვემდებარა ადამიანის უფლებათა სერიოზულ დარღვევებს, და თავადაც მიიჩნეოდა მსხვერპლად ხელისუფლების ორგანოების იმ ქმედებების გამო, რომლებმაც ნერვიულობა და დარდი გამოიწვია. თუმცა ქურთის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი არ ადგენს რაიმე ზოგად პრინციპს იმასთან დაკავშირებით, რომ „გაუჩინარებული პირის“ ოჯახის წევრი ავტომატურად ხდება მე-3 მუხლის სანინაალმდეგო მოპყრობის მსხვერპლი.

არის თუ არა ოჯახის წევრი ამგვარი მსხვერპლი, დამოკიდებული იქნება ისეთი განსაკუთრებული ფაქტორების არსებობაზე, რომლებიც განმცხადებელს აყენებს ნერვიულობისაგან განსხვავებული ზომისა და ხასიათის განცდას და შესაძლებელია, მიჩნეული იქნეს, რომ ეს განცდა აშკარად მიაყენეს ადამიანის უფლებათა სერიოზული დარღვევის მსხვერპლის ნათესავებს. აქ იგულისხმება ოჯახური კავშირის სიახლოვე – ამ კონტექსტში გარკვეული მნიშვნელობა მიენიჭება მშობლისა და შვილის კავშირს, ურთიერთობის ცალკეული გარემოებები, ის გარემოება, თუ რამდენად შეესწრო ოჯახის წევრი შესაბამის მოვლენებს, ოჯახის წევრის მცდელობები, მოეპოვებინა ინფორმაცია გაუჩინარებული პირის შესახებ, აგრეთვე, ის, თუ რა სახით უპასუხეს ხელისუფლების ორგანოებმა მის კითხვებს. ამის შემდეგ სასამართლომ უნდა აღნიშნოს, რომ ასე-

თი დარღვევის არსი უმთავრესად ოჯახის წევრის „გაუჩინარების“ ფაქტს კი არ ეხება, არამედ ხელისუფლების ორგანოების რეაქციას და მიდგომას სიტუაციისადმი, როდესაც მათ ეცნობებათ ფაქტის შესახებ. ნათესავს განსაკუთრებით ამ უკანასკნელი ფაქტორის გათვალისწინებით შეუძლია პირდაპირ განაცხადოს, რომ იგი არის ხელისუფლების ქმედების მსხვერპლი.

99. წინამდებარე საქმეში განმცხადებელი იყო გაუჩინარებული პირის ძმა. განსხვავებით განმცხადებლისაგან ქურთის საქმეში, იგი არ შესწრება უშიშროების ძალების მიერ მისი ძმის წაყვანას, რადგან საკუთარ ოჯახთან ერთად ცხოვრობდა სხვა ქალაქში. ასევე ირკვევა, რომ მაშინ, როდესაც განმცხადებელი დაკავებული იყო ხელისუფლების ორგანოებისათვის სხვადასხვა საჩივრებისა და კითხვების წარდგენით, ამ ამოცანის შესრულების სიძლიერე მას არ აწვავს – ინიციატივა 1993 წლის 22 დეკემბრით დათარიღებული საჩივრის წარდგენაზე დიარბაკირის ეროვნული უშიშროების სასამართლოში მისმა მამამ, თევფიკ ჩაკისმა აიღო. სასამართლოსათვის ამ საქმეში არც ხელისუფლების მიერ გაცემული პასუხებიდან გამომდინარე რაიმე გამამწვავებელი ნიშნების შესახებ გამხდარა ცნობილი. შესაბამისად, სასამართლო ვერ ხედავს რაიმე განსაკუთრებულ ნიშანს, რომელიც არსებობს ამ საქმეში და გაამართლებდა დასკვნას, რომ ადგილი ჰქონდა კონვენციის მე-3 მუხლის დამატებით დარღვევას განმცხადებელთან მიმართებაში. შესაბამისად, ამ საქმეში ადგილი არ ჰქონია მე-3 მუხლის დარღვევას განმცხადებელთან მიმართებაში.

V. კონვენციის მე-5 მუხლის სავარაუდო დარღვევა

100. განმცხადებელი აცხადებდა, რომ მისი ძმის გაუჩინარებამ გამოიწვია მე-5 მუხლის მრავალმხრივი დარღვევა. მე-5 მუხლის თანახმად:

„1. ყველას აქვს თავისუფლებისა და პიროვნული უსაფრთხოების უფლება. არავის შეიძლება აღეკვეთოს თავისუფლება, გარდა შემდგომი შემთხვევებისა და კანონით განსაზღვრული პროცედურის თანახმად:

- ა) კომპეტენტური სასამართლოს მიერ მსჯავრდების შემდეგ პირის კანონიერი დაპატიმრება;
- ბ) პირის კანონიერი დაკავება ან დაპატიმრება სასამართლოს კანონიერი გადანყვეტილების შეუსრულებლობისათვის ან კანონით გათვალისწინებული ნებისმიერი ვალდებულების შესრულების უზრუნველსაყოფად;
- ც) პირის კანონიერი დაკავება ან დაპატიმრება კომპეტენტური სასამართლო ორგანოს წინაშე წარდგენის მიზნით, თუ არსებობს სამართალ-

დარღვევის ჩადენის საფუძვლიანი ეჭვი ან, როდესაც ეს საფუძვლიანად მიჩნეულია აუცილებლად, პირის მიერ დანაშაულის ჩადენის ან ჩადენის შემდეგ მისი გაქცევის თავიდან ასაცილებლად;

...

2. ყველა დაკავებულს მისთვის გასაგებ ენაზე დაუყოვნებლივ ეცნობება მისი დაკავების მიზეზები და მის წინააღმდეგ წაყენებული ყველა ბრალდება.

3. ამ მუხლის 1-ლი პუნქტის (c) ქვეპუნქტის დებულებების თანახმად, ყველა დაკავებული ან დაპატიმრებული პირი დაუყოვნებლივ წარედგინება მოსამართლეს ან სასამართლო ხელისუფლების განხორციელებაზე კანონით უფლებამოსილ სხვა მოხელეს და მას უფლება აქვს სასამართლო პროცესის გონივრულ ვადაში ჩატარებაზე ან პროცესის განმავლობაში გათავისუფლებაზე. გათავისუფლება შეიძლება განპირობებული იყოს სასამართლო პროცესზე გამოცხადების გარანტიებით.

4. დაკავებით ან დაპატიმრებით თავისუფლებააღკვეთილ ყველა პირს უფლება აქვს სასამართლო პროცესზე, რომლითაც სასამართლოს მიერ სწრაფად გადაწყდება დაპატიმრების კანონიერება და გაიცემა ბრძანება გათავისუფლებაზე, თუ დაპატიმრება არ არის კანონიერი.

5. ყველას, ვინც არის დაკავების ან დაპატიმრების მსხვერპლი ამ მუხლის დებულებათა დარღვევით, აქვს აღსრულებადი უფლება კომპენსაციაზე“.

101. განმცხადებლის მტკიცებით, მისი ძმა, აჰმეტ ჩაკისი, რომელიც დაპატიმრებულ იყო უშიშროების ძალების მიერ, წაყვანილი იქნა ჰაზროში ერთი ღამით, შემდეგ კი დიარბაკირის პროვინციის ჟანდარმერიის შტაბბინაში, სადაც იგი 1993 წლის 2 დეკემბრამდე იმყოფებოდა პატიმრობაში. მისი პატიმრობა არ იქნა შეტანილი ციხის ჩანაწერებში და უარყოფილი იქნა ხელისუფლების ორგანოების მიერ, რამაც ამგვარად ჩამოართვა მას ის გარანტიები, რომლებიც თან უნდა ახლდეს პატიმრობას. იგი არ ყოფილა წარდგენილი სასამართლო ხელისუფლების განხორციელებაზე უფლებამოსილი მოხელის წინაშე გონივრულ ვადაში, რასაც მოითხოვს მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტი, არ გააჩნდა ადვოკატთან, ექიმთან თუ ნათესავთან შეხვედრის საშუალება და არ შეეძლო გაესაჩივრებინა თავისი პატიმრობის კანონიერება, რასაც მოითხოვს მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტი. ხელისუფლების მიერ ასევე არ ყოფილა წარმართული დაუყოვნებელი და ქმედითი გამოძიება ოჯახის პრეტენზიასთან დაკავშირებით იმის თაობაზე, რომ აჰმეტ ჩაკისი აყვანილი იქნა პატიმრობაში, რაც, განმცხადებლის აზრით, წარმოადგენს მე-5 მუხლის კიდევ ერთ დარღვევას.

102. მთავრობა უარყოფდა, რომ აჰმეტ ჩაკისი აყვანილი იქნა პატიმრობაში და ამტკიცებდა, რომ ხელისუფლების ორგანოებმა განმცხადე-

ბელს მიანოდეს ყველა ხელმისაწვდომი ინფორმაცია მის ძმასთან დაკავშირებით, კერძოდ, შეატყობინეს ის ფაქტი, რომ მისი გვარი არ იყო მოხსენიებული ციხის ჩანაწერებში. ისინი ამტკიცებდნენ, რომ კომისიის მიერ ციხის ჩანაწერებთან დაკავშირებით გამოთქმული კრიტიკა შეუსაბამო იყო ამ საქმის ფაქტებისადმი, ყოველ შემთხვევაში, არაპროპორციული მაინც. მათი აზრით, შეუძლებელი იქნებოდა ადამიანის პატიმრობაში ყოლა იმ დროით, რასაც განმცხადებელი ამტკიცებდა, შესაბამისი ჩანაწერების გარეშე ან შესაფერისი სასამართლო პროცედურების გარეშე. მათ ასევე მიუთითეს მე-15 მუხლის შესაბამისად გაკეთებულ გადახვევაზე და მოიხსენიეს აქსონის საქმე (საქმეზე *"Aksoy v. Turkey"* 1996 წლის 18 დეკემბერს გამოტანილი განაჩენი, მოხსენებები 1996-VI). ამ საქმეში სასამართლომ აღიარა, რომ არსებობდა საგანგებო მდგომარეობა, რომელიც ტერორისტებისაგან გამომდინარე საფრთხით ემუქრებოდა ერის სიცოცხლეს სამხრეთ-აღმოსავლეთ თურქეთში.

103. კომისიამ დაასკვნა, რომ აჰმეტ ჩაკის თვითნებურად აღუკვეთეს თავისუფლება უშიშროების ძალების წარმომადგენლებმა და დაადგინა, რომ მთავრობას არ წარმოუდგენია ჯეროვანი თუ დასაბუთებული ახსნა-განმარტება იმასთან დაკავშირებით, თუ რა შეემთხვა მას. როდესაც განხილული იქნა ის გარანტიები, რომლებიც დაპატიმრებულ პირს იცავს ძალადობრივი გაუჩინარებისაგან, კომისიამ აღნიშნა, რომ ლიცეს, ჰაზროსა და დიარბაკირის პროვინციის ჟანდარმერიის შტაბ-ბინის ციხის ჩანაწერებში გარკვეული ინფორმაცია გამოტოვებულია, ჩანაწერები უნესრიგოა და მათში შეინიშნება ისეთი სახის შეუსაბამობები, რომელთა გამოც ისინი აღარ შეიძლება სარწმუნოდ და კეთილსინდისიერად შედგენილად ჩაითვალოს. ასევე არ იყო დამაკმაყოფილებელი ის, თუ რა დონეზე იცოდნენ ჟანდარმებმა, ან როგორ ახორციელებდნენ, ციხის ჩანაწერების წარმოების მართებულ და ეფექტურ პროცედურას.

104. სასამართლომ რამდენიმეჯერ გაუსვა ხაზი მე-5 მუხლით გათვალისწინებულ გარანტიათა დიდ მნიშვნელობას ადამიანთა უფლებების დაცვის სფეროში, რაც გულისხმობს ადამიანის დაცვას დემოკრატიულ საზოგადოებაში ხელისუფლების წარმომადგენელთა მხრიდან თვითნებური პატიმრობისაგან (სხვა მაგალითებს შორის იხ. ქურთის საქმეზე გამოტანილი ზემოხსენებული განაჩენი, გვ. 1184-85, პუნქტი 122). ამ კონტექსტში სასამართლომ რამდენიმეჯერ გაიმეორა, რომ თავისუფლების აღკვეთის ნებისმიერი შემთხვევა არა მარტო ეროვნული კანონმდებლობის არსებით და პროცედურულ წესებთან შესაბამისობაში უნდა განხორციელდეს, არამედ შესაბამისობაში უნდა იყოს ასევე მე-5 მუხლის მიზანთან, სახელდობრ, დაიცვას პირი თავისუფლების თვითნებურად აღკვეთისაგან (სხვა მაგალითებს შორის იხ. საქმეზე *"Chahal v. the United Kingdom"* 1996 წლის 15 ნოემბერს გამოტანილი განაჩენი, მოხსენებები 1996-V, გვ. 1864, პუნქტი 118). იმისათვის, რომ მინიმუმამდე იქნეს დაყვანილი თვითნებური

პატიმრობის რისკი, მე-5 მუხლი წარმოაჩენს არსებით უფლებათა ჯგუფს, რომელიც მიმართულია იმის უზრუნველყოფისაკენ, რომ თავისუფლების აღკვეთის აქტი ექვემდებარებოდეს სასამართლო კონტროლს და ღონისძიებასთან დაკავშირებით პასუხისმგებლობას აკისრებდეს ხელისუფლების ორგანოებს. როგორც ეს სასამართლომ აღნიშნა ქურთის საქმეში (ქურთის საქმეზე გამოტანილი ზემოხსენებული განაჩენი, გვ. 1185, პუნქტი 124), ადამიანის არალიარებული პატიმრობა ამ გარანტიათა სრულ უარყოფას წარმოადგენს და ამავე დროს მე-5 მუხლის ყველაზე უხეში დარღვევაა. ხელისუფლების ორგანოთა კონტროლის ქვეშ მყოფ ადამიანებზე ამ ორგანოების პასუხისმგებლობის გათვალისწინებით მე-5 მუხლი მოითხოვს მათგან ქმედით ღონისძიებათა განხორციელებას გაუჩინარების რისკისაგან დასაცავად და დაუყოვნებელი და ეფექტიანი გამოძიების წარმართვას იმ დასაბუთებულ პრეტენზიასთან დაკავშირებით, რომლის თანახმადაც ადამიანი აყვანილი იქნა პატიმრობაში და ამის შემდეგ იგი აღარავის უნახავს.

105. ამ მოსაზრებათა მხედველობაში მიღებით, სასამართლო კვლავ აღნიშნავს, რომ მან აღიარა კომისიის დასკვნა იმასთან დაკავშირებით, რომ აჰმეტ ჩაკისი დაპატიმრებული იქნა უშიშროების ძალების მიერ, გადაყვანილი იქნა ჰაზროში, სადაც გაატარა 1993 წლის 8 ნოემბრის ღამე, შემდეგ კი გადაყვანილი იქნა დიარბაკირის პროვინციის ჟანდარმერიის შტაბ-ბინაში, სადაც 1993 წლის 2 დეკემბრამდე იმყოფებოდა პატიმრობაში (იხ. წინამდებარე განაჩენის 50-ე პუნქტი). ეს პატიმრობა არ ყოფილა ასახული ჰაზროსა თუ დიარბაკირის ციხის ჩანაწერებში, არც რაიმე სახის დოკუმენტაცია არსებობდა მისი ადგილსამყოფელისა თუ ბედის შესახებ. აუცილებელია დაპატიმრების თარიღის, პატიმრობის დროისა და პატიმრის ადგილსამყოფელის, ასევე პატიმრობის საფუძვლისა და პატიმრობის განმარტაციული პირობების შესახებ ზუსტი ინფორმაციის ჩანერა, რათა ადამიანის პატიმრობა შეესაბამებოდეს კანონიერების მოთხოვნას მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტის მიზნებისათვის. განმცხადებელთან დაკავშირებული ჩანაწერების არარსებობა დამძიმებულია კომისიის დასკვნით ჩანაწერების არასაიმედო ხასიათისა და უზუსტობის თაობაზე. სასამართლო ასევე ეთანხმება კომისიის პრეტენზიებს იმ პრაქტიკასთან მიმართებაში, რომელსაც ადგილი ჰქონდა კომისიის დელეგატების წინაშე გამოცხადებული მონმე ჟანდარმების მიერ ადამიანის პატიმრობასთან დაკავშირებული ინფორმაციის რეგისტრაციის თვალსაზრისით – იგულისხმება ის ფაქტი, რომ არ აღირიცხება ადამიანის სხვაგან (და არა პატიმრობისათვის განკუთვნილ ოფიციალურ ადგილას) პატიმრობაში ყოფნა, არ ხდება არც პატიმრობის ადგილიდან ნებისმიერი მიზნით ადამიანის გადაყვანის რეგისტრირება. სასამართლო დაუშვებლად ცნობს ისეთი ჩანაწერების უქონლობას, რომლებიც საშუალებას იძლევა, დადგინდეს პატიმრის ადგილმდებარეობა გარკვეულ დროს.

106. ამას გარდა, სასამართლო აღნიშნავს, რომ მიუხედავად იმ ფაქტისა, რომ განმცხადებლის ოჯახმა აცნობა ხელისუფლების ორგანოებს სამი თვითმხილველი მოწმის შესახებ, რომლებსაც შეეძლოთ აჰმეტ ჩაკისის დაპატიმრების ფაქტის დადასტურება, არანაირი ნაბიჯი არ გადადგმულა, რათა მოპოვებულიყო რაიმე სახის მტკიცებულება, ციხის ჩანაწერების მოკვლევის გარდა, სანამ მთავრობას არ ეცნობა კომისიისთვის წარდგენილი განაცხადის თაობაზე. სასამართლომ უკვე გააკეთა კომენტარი იმასთან დაკავშირებით, რომ იმ ეტაპზე წარმოებული მოკვლევა არ იყო საკმარისი, საკმარისი არ იყო არც გამოძიება აჰმეტ ჩაკისის გვამის პოვნის თაობაზე ანგარიშთან დაკავშირებით (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 80). ამასთან, არ წარმართულა არც დაუყოვნებელი და არც რაიმე სარგებლობის მომტანი მოკვლევა აჰმეტ ჩაკისის გაუჩინარების ფაქტთან დაკავშირებით.

107. შესაბამისად, სასამართლო ასკვნის, რომ აჰმეტ ჩაკისი იმყოფებოდა არალიარებულ პატიმრობაში, მას აბსოლუტურად არ გააჩნდა მე-18 მუხლით მინიჭებული გარანტიები და რომ ადგილი ჰქონდა ამ დებულებით უზრუნველყოფილი – ადამიანის თავისუფლებისა და უსაფრთხოების – უფლების განსაკუთრებით უხემ დარღვევას.

VI. კონვენციის მე-13 მუხლის სავარაუდო დარღვევა

108. განმცხადებელი ჩიოდა, რომ ძმის გაუჩინარებასთან დაკავშირებით მას არ გააჩნდა სამართლებრივი დაცვის ეფექტიანი საშუალება არც როგორც თავად უშუალო მსხვერპლს, და არც როგორც ძმის წარმომადგენელს, და ამტკიცებდა მე-13 მუხლის დარღვევას. ამ მუხლის თანახმად:

„ყველას, ვისაც დაერღვა ამ კონვენციით გათვალისწინებული უფლებები და თავისუფლებები, აქვს სამართლებრივი დაცვის ეფექტიანი საშუალება სახელმწიფო ხელისუფლების წინაშე, მიუხედავად იმისა, რომ ეს დარღვევა ჩადენილია პირთა მიერ სამსახურებრივი უფლებამოსილების განხორციელებისას“.

109. განმცხადებელი ამტკიცებდა, რომ მას არ გააჩნდა სამართლებრივი დაცვის ეფექტიანი საშუალება მისი ძმის გაუჩინარების ზედაპირული და განელებილი გამოძიებიდან გამომდინარე. მან, *inter alia*, მიუთითა, რომ პროკურორებმა არ აწარმოეს ციხის ჩანაწერთა გამოკვლევა და რომ იურისდიქციის უქონლობის თაობაზე გადაწყვეტილების გამოტანისას პროკურორი დაეყრდნო დაუსაბუთებელ მოხსენებას ტერორისტებთან შეტაკების შემდეგ აჰმეტ ჩაკისის გვამის პოვნასთან დაკავშირებით.

110. მთავრობა ამტკიცებდა, რომ სისხლის, სამოქალაქო და ადმინისტრაციულ სამართალწარმოებათა სისტემა იძლეოდა ეფექტიან გამოსასწორებელ საშუალებას, თუკი განმცხადებლის მიერ შესაბამისად და პატიოსნად იქნებო-

და გამოყენებული. მთავრობა მიუთითებდა აიტეკინის საქმეზე (აიტეკინის საქმეზე გამოტანილი ზემოხსენებული განაჩენი). წინამდებარე საქმეში განმცხადებელს სერიოზულად არ უცდია, მოეძია სამართლებრივი დაცვის ეფექტიანი საშუალება შიდა ორგანოებისგან, რომლებმაც, განმცხადებლის მტკიცების საწინააღმდეგოდ, გადადგეს შესაბამისი ნაბიჯები მის მიერ წარმოდგენილ საჩივრებთან დაკავშირებით, როგორც კი ისინი მათთვის ცნობილი გახდა.

111. კომისიამ დაასკვნა, რომ ადგილი ჰქონდა მე-13 მუხლის დარღვევას, რადგან პროკურორებმა დაუყოვნებლივ და ეფექტიანად არ გამოიძიეს განმცხადებლის ძმის გაუჩინარების ფაქტი და იგნორირება გაუკეთეს ან არ გაითვალისწინეს მტკიცებულებები, რომლებიც წარმოადგინა განმცხადებელმა თავის პრეტენზიათა გასამყარებლად. მოსმენაზე კომისიის დელეგატმა წამოაყენა წინადადება, რომ ამ საქმეზეც ისეთივე გადაწყვეტილება ყოფილიყო გამოტანილი, როგორც სასამართლოს მიერ გამოტანილ წინა 15 განაჩენში საქმეებზე, რომლებშიც ადამიანის სიცოცხლის უფლების დაუცველობა, გაუჩინარება, არასათანადო მოპყრობა და სახლების დანგრევა სამხრეთ-აღმოსავლეთ თურქეთში დაკავშირებული იყო სამართლებრივი დაცვის ეფექტიანი საშუალებების უზრუნველყოფის წარუმატებლობასთან; ეს განსაკუთრებით ეხება უშიშროების ძალების მიერ ჩადენილ უკანონო ქმედებებთან დაკავშირებით გამოძიების აღძვრის სურვილის უქონლობას და მზადყოფნას, სარწმუნოდ მიჩნეულიყო უშიშროების ძალების წარმომადგენელთა მიერ წარმოდგენილი დაუსაბუთებელი მტკიცებები. ყველა საქმეში, გარდა აიტეკინის საქმისა (რომელიც განსხვავდებოდა იმით, რომ ამ საქმეში არსებობდა ამოცნობილი დამნაშავე, რომელმაც ინციდენტის დასაწყისშივე სასიკვდილო ჭრილობა მიაყენა განმცხადებლის ქმარს) დადგენილი იქნა საგამოძიებო პროცედურების არაადეკვატურობა.

112. სასამართლო აღნიშნავს, რომ კონვენციის მე-13 მუხლი უზრუნველყოფს სამართლებრივი დაცვის საშუალების არსებობას ეროვნულ დონეზე იმისათვის, რომ შესაძლებელი იყოს კონვენციით განსაზღვრულ უფლებათა და თავისუფლებათა განხორციელება, რა ფორმითაც არ უნდა იყოს ისინი ასახული შიდა სამართალში. აქედან გამომდინარე, მე-13 მუხლი მოითხოვს სამართლებრივი დაცვის საშუალების არსებობას, რათა, კონვენციის შესაბამისად, განხილული იქნეს „დასაბუთებული პრეტენზიის“ არსი და განეული იქნეს შესაბამისი დახმარება, მიუხედავად იმისა, რომ ხელშემკვრელ სახელმწიფოებს მინიჭებული აქვთ გარკვეული დისკრეცია იმასთან დაკავშირებით, თუ რა ფორმით უნდა შეესაბამებოდეს მათი სამართლებრივი სისტემა და პრაქტიკა კონვენციის ამ დებულებიდან გამომდინარე ვალდებულებებს. მე-13 მუხლიდან გამომდინარე, ვალდებულების ფარგლები განსხვავებულია და დამოკიდებულია განმცხადებლის მიერ კონვენციის შესაბამისად წარმოდგენილ საჩივარზე. მიუხედავად ამისა, მე-13 მუხლით მოთხოვნილი საშუალება უნდა იყოს „ეფექტიანი“ როგორც

პრაქტიკულად, ისე სამართლებრივად, კერძოდ, იმ თვალსაზრისით, რომ მის განხორციელებას გაუმართლებლად არ უნდა შეეშალოს ხელი მოპასუხე სახელმწიფოს ქმედებებითა თუ ქმედებებისაგან თავის შეკავებით (იხ. აქსოის საქმეზე გამოტანილი ზემოხსენებული განაჩენი გვ. 2286, პუნქტი 95; საქმეზე *“Aydin v. Turkey”* 1997 წლის 25 სექტემბერს გამოტანილი განაჩენი, მოხსენებები 1997-VI, გვ. 1895-96, პუნქტი 103; და საქმეზე *“Kaya v. Turkey”* 1998 წლის 19 თებერვალს გამოტანილი განაჩენი, მოხსენებები 1998-I, გვ. 329-30, პუნქტი 106).

113. სასამართლომ დაადასტურა წინამდებარე საქმეში კომისიის დასკვნა არალიარებულ პატიმრობასთან, არასათანადო მოპყრობასა და განმცხადებლის ძმის გაუჩინარებასთან დაკავშირებით იმ პირობებში, რომლებიც წარმოშობს ვარაუდს, რომ იგი ხსენებული მოვლენების შედეგად გარდაიცვალა. გამომდინარე ისეთ უფლებათა ფუნდამენტური მნიშვნელობიდან, როგორც არის სიცოცხლის დაცვის უფლება და წამებისა თუ არასათანადო მოპყრობის აკრძალვა, მე-13 მუხლი არ ეწინააღმდეგება რომელიმე სხვა საშუალებას, რომელიც ხელმისაწვდომია შიდასამართლებრივ სისტემაში, და სახელმწიფოებს ავალეებს, განახორციელონ ჯეროვანი და ეფექტიანი გამოძიება, რომლის შედეგადაც შესაძლებელი გახდება დამნაშავე პირთა გამომჟღავნება და დასჯა და რომლის დროსაც მომჩივანი უფლებამოსილი იქნება, ქმედითი მონაწილეობა მიიღოს გამოძიების სამართალწარმოებაში. (იხ. იასას საქმეზე გამოტანილი ზემოხსენებული განაჩენი, გვ. 2442, პუნქტი 114).

114. წინამდებარე საქმის გარემოებებიდან გამომდინარე, ხელისუფლების ორგანოებს გააჩნდათ ვალდებულება, წარემართათ ქმედითი გამოძიება განმცხადებლის ძმის გაუჩინარებასთან დაკავშირებით. გაითვალისწინა რა წინამდებარე განაჩენის მე-80 და 106-ე პუნქტები, სასამართლო ადგენს, რომ მოპასუხე სახელმწიფომ ვერ შეასრულა თავისი ვალდებულებები, რამაც ძალა დაუკარგა ყველა სხვა ისეთი საშუალების ეფექტურობას, რომლებიც შეიძლებოდა არსებულყო.

VII. კონვენციის მე-14 და მე-18 მუხლების სავარაუდო დარღვევა

115. განმცხადებლის მტკიცებით, მისი ძმის გაუჩინარება წარმოადგენდა ხელისუფლების ორგანოების მიერ ქურთი მოქალაქეების წინააღმდეგ ხელისუფლების ორგანოების მიერ გატარებულ დისკრიმინაციულ პოლიტიკას და ნებადართული პრაქტიკის არსებობას, რაც არღვევს კონვენციის, შესაბამისად, მე-14 და მე-18 მუხლებს.

მე-14 მუხლის თანახმად:

„კონვენციით გათვალისწინებულ უფლებათა და თავისუფლებათა განხორციელება უზრუნველყოფილია ნებისმიერ ისეთ საფუძველზე დისკრიმი-

ნაციის გარეშე, როგორცაა სქესი, რასა, კანის ფერი, ენა, რელიგია, პოლიტიკური თუ სხვა შეხედულებები, ეროვნული თუ სოციალური წარმოშობა, ეროვნული უმცირესობისადმი კუთვნილება, ქონება, დაბადება თუ სხვა სტატუსი.“

მე-18 მუხლის თანახმად:

„ხსენებულ უფლებათა და თავისუფლებათა შეზღუდვები, რომლებიც კონვენციით არის დაშვებული, არ გამოიყენება სხვა, თუ არა მათთვის გათვალისწინებული, მიზნებისათვის.“

116. კომისიამ დაასკვნა, რომ განმცხადებლის პრეტენზიები ამ დებულებათა შესაბამისად არ იყო დასაბუთებული და არ წარმოაჩინდა დარღვევებს. მთავრობაც იმავე აზრისა იყო.

117. კომისიის მიერ დადგენილი ფაქტების საფუძველზე სასამართლო მიიჩნევს, რომ ადგილი არ ჰქონია არც ერთი ხსენებული დებულების დარღვევას.

**VIII. ხელისუფლების ორგანოების მიერ
განხორციელებული პრაქტიკა, რომელიც
სავარაუდოდ არღვევდა მე-13 მუხლს**

118. განმცხადებელი ამტკიცებდა, რომ არსებობდა იმის მტკიცებულება, რომ პრაქტიკა, რომელიც შეწყნარებული იყო უმაღლეს დონეზე და არღვევდა კონვენციას, მყარად იყო გამეფებული თურქეთში და რომ ოფიციალური შემწყნარებლობის ხარისხი, რომელიც ნათლად ჩანდა ამ პრაქტიკაში, სრულიად არაეფექტურს ხდიდა სამხრეთ-აღმოსავლეთ თურქეთში არსებულ სამართლებრივი დაცვის საშუალებათა სისტემას. ამგვარად, ადგილი ჰქონდა პრაქტიკას, რომელიც არღვევდა მე-13 მუხლს.

119. მთავრობამ უარყო განმცხადებლის ეს მოსაზრება.

120. კომისიის დელეგატმა, მიაჩნდა რა სასამართლოს მიერ თურქეთის საქმეებზე გამოტანილ წინა განაჩენებზე, რომლებშიც არაეფექტურად იყო მიჩნეული საშუალებები, აღნიშნა, რომ კომისიას ჯერჯერობით არ მიუჩნევია პრაქტიკა არაეფექტურად, გამომდინარე თავისი დიდი გამოცდილებიდან, თუმცა არ უნდა გამოირიცხოს, რომ კომისიამ ეს შესაძლოა გააკეთოს იმ საქმეებში, რომლებსაც განიხილავს თავისი უფლებამოსილების დასრულებამდე ანუ 1999 წლის ოქტომბრამდე.

121. სასამართლო თვლის, რომ ამ საქმეში მოპოვებულ მტკიცებულებათა განხილვის ფარგლები და ის მასალა, რომელიც თან ერთვოდა საქმეს, არ არის საკმარისი, რათა კომისიას მიეცეს საშუალება, განსაზღვროს, დაამკვიდრეს თუ არა ხელისუფლების ორგანოებმა ისეთი პრაქტიკა, რომელიც არღვევს კონვენციის მე-13 მუხლს.

IX. კონვენციის 41-ე მუხლის გამოყენება

122. კონვენციის 41-ე მუხლის თანახმად,

„თუ სასამართლო დაადგენს, რომ დაირღვა კონვენცია და მისი ოქმები და თუ შესაბამისი მაღალი ხელშემკვრელი მხარის შიდასახელმწიფოებრივი სამართალი იძლევა ზიანის მხოლოდ ნაწილობრივი ანაზღაურების შესაძლებლობას, სასამართლო, საჭიროების შემთხვევაში, ანიჭებს დაზარალებულ მხარეს სამართლიან დაკმაყოფილებას.“

ა. მატერიალური ზარალი

123. განმცხადებელმა მოითხოვა თავისი რძლისა და ძმისშვილებისთვის მატერიალური ზარალის ანაზღაურება. იგი მოითხოვდა 282,47 გირვანქა სტერლინგს, რაც შეადგენდა 4 700 000 თურქულ ლირას (ეს თანხა სავარაუდოდ ჩამოართვა პირველმა ლეიტენანტმა აჰმეტ ჩაკისს დაკავებისას) და 11 534,29 გირვანქა სტერლინგს დაკარგული შემოსავლისათვის. ეს თანხა დათვლილი იქნა აჰმეტ ჩაკისის თვიური ხელფასის საფუძველზე, რაც შეადგენდა 30 000 000 თურქულ ლირას.

124. მთავრობამ 4 700 000 თურქული ლირის გადახდის საკითხი სადავო გახადა, ვინაიდან, მისი აზრით, ინფორმაციის წყაროს – მუსტაფა ენგინის – ჩვენებები ურთიერთსაწინააღმდეგო იყო და არ შეიძლებოდა მასზე დაყრდნობა. მთავრობის მტკიცებით, შეუსაბამო იქნებოდა დაკარგული შემოსავლის ანაზღაურება აჰმეტ ჩაკისთან მიმართებაში, რადგან არ ყოფილა დადგენილი, რომ იგი გარდაცვლილია და, ნებისმიერ შემთხვევაში, აჰმეტ ჩაკისის მემკვიდრეებისთვის არ შეიძლებოდა რაიმე კომპენსაციის გადახდა, რადგან ისინი არ იყვნენ განმცხადებლები ამ საქმეში.

125. სასამართლომ აღნიშნა, რომ განმცხადებელმა განაცხადი როგორც თავისი, ისე ძმის სახელით წარმოადგინა. ამ გარემოებებში სასამართლოს შეუძლია, თუ შესაფერისად ჩათვლის, მიანიჭოს განმცხადებელს კომპენსაცია როგორც მისი ძმის მემკვიდრეს (იხ. ქურთის საქმეზე გამოტანილი ზემოხსენებული განაჩენი, გვ. 1195, პუნქტი 174).

126. რაც შეეხება 4 700 000 თურქული ლირის მოთხოვნას, სასამართლო აღნიშნავს, რომ კომისიას არ მოუპოვებია არანაირი ფაქტი, რომელიც დაამტკიცებდა, რომ ჟანდარმერიის წარმომადგენელმა აჰმეტ ჩაკისს ფული ჩამოართვა. სასამართლომ შეახსენა მხარეებს, რომ ეს პრეტენზია მომდინარეობს მუსტაფა ენგინის მიერ მიცემული ჩვენებიდან, რომლის თანახმად აჰმეტ ჩაკისმა დიარბაკირის პროვინციის ჟანდარმერიის შტაბ-ბინაში პატიმრობისას უამბო მას, რომ ლეიტენანტმა წაართვა ფული. რემზი ჩაკისი ასევე აცხადებდა, რომ თანასოფელელმა ბიჭმა უამბო მას, თუ როგორ დაინახა, ჟანდარმმა აჰმეტ ჩაკისს ფული რომ წაართვა (იხ. წინამდებარე განაჩენის

მე-14 და მე-15 პუნქტები). სასამართლომ აღიარა კომისიის მოსაზრება იმასთან დაკავშირებით, რომ ეს მოწმეები ზოგადად სარწმუნო იყვნენ, მაგრამ აღნიშნა, რომ არც ერთი მოწმე არ იყო პირდაპირი თვითმხილველი ფულის სადავო კონფისკაციისა. ისინი ეყრდნობოდნენ სხვა პირების ნაამბობს. სასამართლოს არ მიაჩნია, რომ ეს წარმოქმნის საკმარისად დასაბუთებულ საფუძველს იმისათვის, რომ განმცხადებელს გადაეხადოს ამ ფაქტთან დაკავშირებით ანაზღაურება მიყენებული მატერიალური ზიანისათვის.

127. რაც შეეხება განმცხადებლის პრეტენზიას დაკარგულ შემოსავალთან დაკავშირებით, სასამართლოს პრეცედენტული სამართალი ადგენს შემდეგს: აშკარა უნდა იყოს მიზეზობრივი კავშირი განმცხადებლის მიერ გასაჩივრებულ ზიანსა და კონვენციის დარღვევას შორის და ამას შეუძლია შესაბამის საქმეში მოიცვას კომპენსაცია დაკარგული შემოსავლის გამო (სხვა მაგალითებს შორის იხ. საქმეზე *“Barberà, Messegué and Jabardo v. Spain”* 1994 წლის 13 ივნისს გამოტანილი განაჩენი (50-ე მუხლი) სერია A №285-C, გვ. 57-58, პუნქტები 16-20). სასამართლომ დაადგინა (წინამდებარე განაჩენის 85-ე პუნქტი), რომ დადგენილად შეიძლება ჩაითვალოს ის ფაქტი, რომ აჰმეტ ჩაკისის სიკვდილი მოჰყვა უშიშროების ძალების მიერ მის დაკავებას და რომ სახელმწიფოს ეკისრება პასუხისმგებლობა ამ ფაქტზე კონვენციის მე-2 მუხლის შესაბამისად. ამ გარემოებებში არსებობს პირდაპირი მიზეზობრივი კავშირი მე-2 მუხლის დარღვევასა და განმცხადებლის რძლისა და ძმისშვილების მიერ იმ ფინანსური სახსრების დაკარგვას შორის, რომლებითაც აჰმეტ ჩაკისი ოჯახს უზრუნველყოფდა. სასამართლო აღნიშნავს, რომ მთავრობას არ გამოუთქვამს პრეტენზია განმცხადებლის მიერ დასახელებულ თანხასთან მიმართებაში. ამიტომ სასამართლომ გაითვალისწინა განმცხადებლის მიერ წარმოდგენილი დეტალური არგუმენტაცია შესაბამისი თანხის (რომელიც ასახავდა აჰმეტ ჩაკისის გარდაცვალების გამო განცდილ მატერიალურ ზიანს) აქტუარიულ საფუძველთან დაკავშირებით, და აკისრებს სახელმწიფოს 11 534,29 გირვანქა სტერლინგის გადახდას. ეს თანხა განმცხადებელმა თავისი ძმის მეუღლესა და შვილებს უნდა გადასცეს განცდილი ზიანისათვის.

ბ. არამატერიალური ზიანი

128. განმცხადებელი მოითხოვდა 40 000 29 გირვანქა სტერლინგს არამატერიალური ზიანისათვის, რომელიც განიცადა მისმა ძმამ კონვენციის დარღვევით. განმცხადებელმა მიუთითა სასამართლოს მიერ მინიჭებულ წინა თანხებზე იმ საქმეებში, რომლებშიც ადგილი ჰქონდა უკანონო დაკავებას, წამებასა და ქმედითი გამოძიების არარსებობას.

129. მთავრობის მტკიცებით, მინიჭებული თანხები არ უნდა გახდეს განმცხადებელთა გამდიდრების საშუალება და მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული როგორც რეგიონში არსებული სოციალურ-ეკონომიკური გარე-

მოებები, ისე სავარაუდო მსხვერპლისა და განმცხადებლის ასაკი და სოციალური მდგომარეობა. მთავრობის აზრით, განმცხადებლის მიერ მოთხოვნილი კოლოსალური თანხების მინიჭება არანაირად არ იყო გამართლებული.

130. სასამართლო იხსენიებს, რომ ქურთის საქმეზე გამოტანილ განაჩენში (ზემოხსენებული გადაწყვეტილება, გვ. 1195, პუნქტები 174-175) სახელმწიფოს დაეკისრა 15 000 გირვანქა სტერლინგის გადახდა კონვენციის მე-5 და მე-13 მუხლების დარღვევისათვის, როდესაც განმცხადებლის ვაჟი პატიმრობაში ყოფნისას გაუჩინარდა. ეს თანხა განმცხადებელს მიენიჭა მისი შვილის სახელით და მისი მემკვიდეებისათვის გადასაცემად, ხოლო თავად განმცხადებელმა მიიღო 10 000 29 გირვანქა სტერლინგი საქმის იმ გარემოებებზე დაყრდნობით, რომლებმაც სასამართლო მიიყვანა დასკვნამდე, რომ ადგილი ჰქონდა მე-3 და მე-13 მუხლების დარღვევას. წინამდებარე საქმეში სასამართლომ, მე-5 და მე-13 მუხლების დარღვევის გარდა, დაადგინა, რომ ადგილი ჰქონდა მე-2 მუხლით უზრუნველყოფილი უფლების – სიცოცხლის პატივისცემის უფლების – დარღვევას და წამებას, რომელიც არღვევს მე-3 მუხლს. აღნიშნა რა ის თანხები, რომელთა გადახდაც დაეკისრა სახელმწიფოს სამხრეთ-აღმოსავლეთ თურქეთთან დაკავშირებულ საქმეებში, რომლებიც ამ დებულებებს ეხებოდა (მე-3 მუხლთან დაკავშირებით იხ. აქსოის საქმეზე გამოტანილი ზემოხსენებული განაჩენი, გვ. 2289-90, პუნქტი 113, აიდინის საქმეზე გამოტანილი ზემოხსენებული განაჩენი, გვ. 1903, პუნქტი 131, ტეკინის საქმეზე გამოტანილი ზემოხსენებული განაჩენი გვ. 1521-22, პუნქტი 77; მე-2 მუხლთან დაკავშირებით: კაიას საქმეზე გამოტანილი ზემოხსენებული განაჩენი, გვ. 333, პუნქტი 122, საქმეზე *“Güleç v. Turkey”* 1998 წლის 27 ივლისს გამოტანილი განაჩენი, *მოხსენებები* 1998-IV, გვ. 1734, პუნქტი 88, საქმეზე *“Ergi v. Turkey”* 1998 წლის 28 ივლისს გამოტანილი განაჩენი, *მოხსენებები* 1998-IV, გვ. 1785, პუნქტი 110, იასას საქმეზე გამოტანილი ზემოხსენებული განაჩენი, გვ. 2444-45, პუნქტი 124, და საქმეზე *“Ođur v. Turkey”* [GC] გამოტანილი განაჩენი, განაცხადი №21594/93, პუნქტი 98, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია, 1999-III) და გაითვალისწინა რა წინამდებარე საქმის გარემოებები, სასამართლომ გადაწყვიტა, დააკისროს სახელმწიფოს 25 000 გირვანქა სტერლინგის გადახდა განმცხადებლის სასარგებლოდ, რათა ამ უკანასკნელმა გადასცეს ეს თანხა თავისი ძმის მემკვიდრეებს. რაც შეეხება განმცხადებელს, სასამართლომ არ დაადგინა მე-3 მუხლის დარღვევა მასთან მიმართებაში (იხ. წინამდებარე განაჩენის 99-ე პუნქტი). თუმცა განმცხადებელმა უდავოდ განიცადა ზიანი იმ დარღვევების შედეგად, რომლებიც დაადგინა სასამართლომ, და შეიძლება მიჩნეული იქნეს „დაზარალებულ მხარედ“ 41-ე მუხლის მიზნებისათვის. მხედველობაში იქნა რა მიღებული დარღვევების სიმძიმე და სამართლიანობის პრინციპი, სასამართლომ დააკისრა სახელმწიფოს განმცხადებლის სასარგებლოდ 2 500 გირვანქა სტერლინგის გადახდა.

ბ. ბანეული ხარჯები

131. განმცხადებელი მოითხოვდა 32 205,17 გირვანქა სტერლინგის გადახდას განეული ხარჯებისათვის, რომლებიც საჭირო გახდა განაცხადის წარმოდგენისათვის. ეს იყო ხარჯები, რომლებიც საჭირო გახდა ანკარაში კომისიის დელეგატების წინაშე გამოსაცხადებლად და ჩვენებების მისაცემად, ასევე სტრასბურგში გამართულ მოსმენაზე და სასამართლო მოსმენაზე დასასწრებად. 3 520 გირვანქა სტერლინგის ოდენობის თანხაა მითითებული ქურთების ადამიანის უფლებათა პროექტისათვის (KHRP) ჰონორარებისა და ადმინისტრაციული ხარჯების სახით იმ დამაკავშირებელი რგოლის როლისათვის, რომელიც მან შეასრულა გაერთიანებულ სამეფოში ადვოკატთა გუნდსა და თურქეთში მყოფ განმცხადებელსა და ადვოკატებს შორის, ხოლო 3 600 გირვანქა სტერლინგი – თურქი ადვოკატების მიერ გაწეული სამუშაოსათვის. განმცხადებელმა სასამართლოს მიმართა თხოვნით, დაესახელებინა ის მიზეზები, რომელთა გამოც სასამართლომ გადაწყვიტა დაეკისრებინა სახელმწიფოსათვის მის სასარგებლოდ თანხების გადახდა, ან თუნდაც იმის მიზეზები, თუ რატომ არ დაეთანხმა განმცხადებლის მიერ მოთხოვნილ თანხას. ამ თხოვნის მიზანია მეტი სამართლებრივი გამჭვირვალობის მიღწევა და მომავალი განმცხადებლებისა და მათი იურიდიული წარმომადგენლებისათვის დახმარების განწევა.

132. მთავრობამ პრეტენზია განაცხადა ქურთების ადამიანის უფლებათა პროექტისათვის თანხის გადახდასთან დაკავშირებით, ვინაიდან ამ ორგანიზაციის ფუნქციები საკმარისად არ იყო დაკონკრეტებული. მთავრობა არ დაეთანხმა თურქეთის საზღვრებს გარეთ მყოფი ადვოკატებისათვის ასეთი დიდი თანხების გადახდის მართლზომიერებას და განაცხადა, რომ ის თანხები, რომელთა გადახდაც მოთხოვნილი იყო თურქეთის ადვოკატების მიერ შესრულებული სამუშაოსათვის, ალემატებოდა ადგილობრივ ტარიფებს, კერძოდ, საათში მოთხოვნილი 60 გირვანქა სტერლინგი მნიშვნელოვნად განსხვავდებოდა 25 გირვანქა სტერლინგისაგან, რაც მოითხოვეს თურქმა ადვოკატებმა ქურთის საქმეში. მთავრობა ასაჩივრებდა იმ ფაქტსაც, რომ მთავრობის გაღებული თანხებით უნდა მომხდარიყო პრეცედენტული სამართლის გამოკვლევა და გაანალიზება, რაც განმცხადებლის ადვოკატებს შემდგომ საქმეებში გამოადგებოდა.

133. ხარჯებთან დაკავშირებულ პრეტენზიაზე სასამართლო, ადგენს რა სამართლიანობის პრინციპის საფუძველზე და ითვალისწინებს რა განმცხადებლის მიერ წარმოდგენილ პრეტენზიებს, ანიჭებს მას 20 000 გირვანქა სტერლინგს, ყველა იმ საშემოსავლო გადასახადთან ერთად, რომელიც შეიძლება გადასახდელი გახდეს; ამ თანხას გამოაკლდება 7 000 ფრანგული ფრანკი, რომელიც განმცხადებელმა ევროპის საბჭოსგან მიიღო სამართლებრივი დახმარების სახით.

დ. საშუალო

134. სასამართლო შესაფერისად თვლის, დაადგინოს გაერთიანებულ სამეფოში წინამდებარე განაჩენის გამოტანის დღისათვის მოქმედი საურავი, კერძოდ, წლიური 7,5%.

ზემოხსენებულიდან გამომდინარე, სასამართლო

1. ერთხმად უარყოფს მთავრობის წინასწარ პრეტენზიას;
2. ერთხმად ადგენს, რომ ადგილი ჰქონდა კონვენციის მე-2 მუხლის დარღვევას;
3. ერთხმად ადგენს, რომ ადგილი ჰქონდა კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევას განმცხადებლის ძმასთან მიმართებაში;
4. 14 ხმით 3-ის წინააღმდეგ ადგენს, რომ ადგილი არ ჰქონია კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევას განმცხადებელთან მიმართებაში;
5. ერთხმად ადგენს, რომ ადგილი ჰქონდა კონვენციის მე-5 მუხლის დარღვევას;
6. 16 ხმით ერთის წინააღმდეგ ადგენს, რომ ადგილი ჰქონდა კონვენციის მე-13 მუხლის დარღვევას;
7. ერთხმად ადგენს, რომ ადგილი ჰქონდა კონვენციის მე-14 მუხლის დარღვევას;
8. ერთხმად ადგენს, რომ ადგილი არ ჰქონია კონვენციის მე-18 მუხლის დარღვევას;
9. ერთხმად ადგენს,

(ა) რომ მოპასუხე სახელმწიფომ სამი თვის ვადაში უნდა გადაუხადოს განმცხადებელს შემდეგი ოდენობის თანხები თურქულ ლირებში, გადახდის დღეს არსებული კურსით:

- (i) 11 534 (თერთმეტი ათას ხუთას ოცდაათობმეტი) გირვანქა სტერლინგი და 29 (ოცდაცხრა) პენი მატერიალური ზიანისათვის, რაც განმცხადებელმა უნდა გადასცეს თავისი ძმის ცოლსა და მემკვიდრეებს;
- (ii) 25 000 (ოცდახუთი ათასი) გირვანქა სტერლინგი არამატერიალური ზიანისათვის, რაც განმცხადებელმა უნდა გადასცეს თავისი ძმის მემკვიდრეებს, და 2 500 (ორი ათას ხუთასი) გირვანქა სტერლინგი არამატერიალური ზიანისათვის პირადად განმცხადებელს;

(ბ) რომ მარტივი პროცენტი წლიური 7,5%-ის სახით გადახდილი უნდა იქნეს ზემოხსენებული 3 თვის ვადის გასვლიდან თანხის

გადახდამდე;

10. ადგენს 12 ხმით 5 წინააღმდეგ,

(ა) რომ მოპასუხე სახელმწიფომ სამი თვის ვადაში უნდა გადაუხადოს განმცხადებელს განეული ხარჯებისათვის 20 000 (ოცი ათასი) გირვანქა სტერლინგი ყველა იმ საშემოსავლო გადასახადთან ერთად, რომელიც შეიძლება გადასახდელი გახდეს; ამ თანხას გამოაკლდება 7 000 (შვიდი ათასი) ფრანგული ფრანკი, რომელიც გადაყვანილი უნდა იქნეს გირვანქა სტერლინგებში წინამდებარე განაჩენის გამოტანის დღეს არსებული კურსით;

(ბ) რომ მარტივი პროცენტი წლიური 7,5%-ის სახით გადახდილი უნდა იქნეს ზემოხსენებული 3 თვის ვადის გასვლიდან თანხის გადახდამდე.

11. ერთხმად უარყოფს განმცხადებლის სხვა პრეტენზიებს სამართლიან დაკმაყოფილებასთან დაკავშირებით.

შესრულებულია ინგლისურ და ფრანგულ ენებზე, მიღებულია საჯარო მოსმენაზე ადამიანის უფლებათა შენობაში, სტრასბურგში, 1999 წლის 8 ივლისს.

ლუციუს ვილდჰაბერი,
პრეზიდენტი

მაუდ დე ბოერ-ბუკიჩიო,
რეგისტრატორის მოადგილე

კონვენციის 45-ე მუხლის მე-2 პუნქტის და სასამართლო რეგლამენტის 74-ე მუხლის მე-2 პუნქტის შესაბამისად, განაჩენს თან ერთვის შემდეგ მოსამართლეთა განსხვავებული მოსაზრებები:

(ა) ქ-ნი ტომასენის, ბ-ნ ჟუნგვიერტისა და ბ-ნ ფიშბახის ნაწილობრივ განსხვავებული აზრი;

(ბ) ბ-ნ გოლცუკლუს ნაწილობრივ განსხვავებული აზრი

ლ.ვ.
მ.ბ

მოსამართლე ტომასენის განსხვავებული აზრი, რომელიც გაიზიარეს მოსამართლეებმა ჯუნგვიერთმა და ფიშბახმა

უმრავლესობამ გადაწყვიტა, რომ ადგილი არ ჰქონია კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევას პირადად განმცხადებელთან მიმართებაში. მე ვერ გავიზიარებ ამ მოსაზრებას და ამიტომ ხმა მივეცი დარღვევის სასარგებლოდ.

მთავრობა პასუხისმგებელი იყო განმცხადებლის ძმის გაუჩინარებაზე, ნამებასა და სიკვდილზე. განმცხადებელი დარწმუნებული იყო, რაც ამ გარემოებებში გონივრულად უნდა ჩაითვალოს, რომ უშიშროების ძალებმა მისი ძმა აწამეს ციხეში ყოფნისას. ამის შემდეგ განმცხადებლის ძმა გაუჩინარდა. მთავრობამ პასუხი არ გასცა განმცხადებლის მოთხოვნებს, მიენოდებინათ მისთვის ინფორმაცია, და უარყოფდა კიდევაც, რომ მისი ძმა ოდესმე იმყოფებოდა პატიმრობაში. როდესაც განმცხადებლის ძმა სავარაუდოდ ნაპოვნი იქნა მკვდარი, მთავრობამ გარკვეული დროის შემდეგ განაცხადა, რომ იგი შეტაკებაში იქნა მოკლული. მიუხედავად ამისა, მთავრობამ არანაირი სახით არ შეატყობინა ოჯახს იდენტიფიცირებისა თუ დაკრძალვის პროცედურების შესახებ. ხელისუფლების ორგანოები იგნორირებას უწევდნენ განმცხადებლის ყველა მცდელობას, დაედგინა, თუ რა გადახდა მის ძმას, და ამით მას გაურკვევლობის მდგომარეობაში ამყოფებდნენ და ტკივილს აყენებდნენ ხუთწლიანდნახევრის განმავლობაში. ასეთ შემთხვევაში ეჭვი არ მეპარება, რომ განმცხადებელი თურქეთის მთავრობის მხრიდან არაადაამიანურ მოპყრობას გრძნობდა.

უმრავლესობამ აღნიშნა, რომ კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევის დასადაგენად საკმარისი არ არის, რომ გაუჩინარებული პირის ოჯახის წევრმა განიცადოს ემოციური სტრესი, რადგან ეს ადამიანის უფლებათა დარღვევის მსხვერპლის ნათესავებისათვის აშკარა შედეგად შეიძლება ჩაითვალოს. არის თუ არა ოჯახის წევრი მსხვერპლი, უმრავლესობის აზრით, დამოკიდებულია ისეთი განსაკუთრებული ფაქტორების არსებობაზე, რომლებიც განმცხადებელს აყენებს ნერვიულობისაგან განსხვავებული ზომისა და ხასიათის ტკივილს (იხ. წინამდებარე განაჩენის 98-ე პუნქტი). ამ კრიტერიუმის არსებითად განხილვის გარეშე მე არა ვარ დარწმუნებული, რომ წინამდებარე საქმეში არ არის წარმოდგენილი აღნიშნული განსაკუთრებული ფაქტორები.

განაჩენში უმრავლესობა ერთმანეთისაგან ასხვავებს წინამდებარე საქმესა და ქურთის (იხ. ქურთის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, 1998 წლის 25 მაისი, მოხსენებები განაჩენებსა და გადაწყვეტილებებზე 1998-III), რომელშიც სასამართლომ გაუჩინარებული პირის დედის მიმართ მე-3 მუხლის დარღვევა დაადგინა. აშკარაა, რომ განცდა დედისა, რომელიც ხედავს, რომ მისი შვილი დააკავეს, და იმყოფება გაურკვევლობაში მის

ბედთან დაკავშირებით ხელისუფლების ორგანოების მიერ გამოჩენილი გულგრილობის გამო, რა თქმა უნდა, გაუსაძლისი უნდა იყოს. თუმცა ძმის ბედთან დაკავშირებული გაურკვევლობის გამო ძმამაც შესაძლოა განიცადოს დიდი დარდი. ჩემთვის არ არის დამაჯერებელი განაჩენში იმ ფაქტის მოხსენიებაც, რომ განმცხადებელი არ შესწრებია უშიშროების ძალების მიერ მისი ძმის დაპატიმრებას, ვინაიდან ოჯახთან ერთად სხვა ქალაქში ცხოვრობდა. არ ვეთანხმები არც განაჩენისთვის საფუძვლად იმ გარემოების დადებას, რომ ხელისუფლების ორგანოებისთვის შუამდგომლობებისა და კითხვების წარდგენისას ძირითადი ტვირთი განმცხადებელს არ ეკისრა, ვინაიდან შუამდგომლობა 1993 წლის 22 დეკემბერს დაარბაკირის ეროვნული უშიშროების სასამართლოში მამამისმა შეიტანა. რაც შეეხება ამ ბოლო მომენტს, ჩემზე დიდი შთაბეჭდილება მოახდინა იმ ფაქტმა, რომ ძმის გაუჩინარების მომენტიდან განმცხადებელი აქტიურად იყო ჩაბმული ხელისუფლების ორგანოებისთვის სხვადასხვა შუამდგომლობებისა და კითხვების წარდგენაში და რომ სწორედ მან წარმოადგინა განაცხადი ევროპის სასამართლოში.

თურქეთის მთავრობას დაეკისრა პასუხისმგებლობა ადამიანის უფლებათა ერთ-ერთი ყველაზე უხეში დარღვევისთვის – ადამიანის სიცოცხლის უფლების უპატივცემლობისთვის. უფრო მეტიც, მთავრობა განმცხადებელს ხუთწლიანდნახევარზე მეტი ხნის განმავლობაში ამყოფებდა გაურკვევლობაში მისი ძმის ბედთან დაკავშირებით. ამით მთავრობამ გამოამჟღავნა საშინელი გულგრილობა განმცხადებლის გრძნობებისადმი და მისი მცდელობებისადმი, გაეგო რაიმე თავისი ძმის ბედის შესახებ. გარდა იმისა, რომ ხელისუფლების ორგანოებმა დაარღვიეს განმცხადებლის ძმის სიცოცხლის პატივისცემის ვალდებულება, მათ უნდა დაეკისროს პასუხისმგებლობა იმ საშინელი სულიერი ტანჯვისა და გაურკვევლობისთვის, რომლებსაც განმცხადებელი ხანგრძლივი დროის განმავლობაში განიცდიდა ხელისუფლების ორგანოების გულგრილობის გამო. მე მიმაჩნია, რომ ეს ის ფაქტორებია, რომლებიც ნამდვილად წარმოშობს განმცხადებლის მიმართ მე-3 მუხლის დარღვევას.

მოსამართლე გოლცუკლუს განსხვავებული აზრი

ჩემდა სამწუხაროდ, მე არ შემიძლია დავეთანხმო უმრავლესობის მოსაზრებას გარკვეულ ასპექტებში.

როგორც საქმესთან *“Ergi v. Turkey”* (1998 წლის 28 ივლისი, მოხსენებები განაჩენებსა და გადაწყვეტილებებზე 1998-IV) დაკავშირებულ ჩემს ნაწილობრივ განსხვავებულ მოსაზრებაში განვმარტე, როდესაც სასამართლო ადგენს კონვენციის მე-2 მუხლის დარღვევას იმის საფუძველზე, რომ არ წარმართულა ქმედითი გამოძიება ადამიანის სიკვდილის თაობაზე საჩივართან დაკავშირებით, ჩემი აზრით, აღარ წარმოიშობა ცალკე საკითხი მე-

13 მუხლის შესაბამისად, ვინაიდან ის ფაქტი, რომ არ წარმართულა ჯეროვანი და შესაბამისი მოკვლევა ადამიანის გარდაცვალებასთან დაკავშირებით, ქმნის საფუძველს განმცხადებლის საჩივრისათვის მე-2 და მე-13 მუხლების შესაბამისად. ამასთან დაკავშირებით მე მივუთითებ ჩემს განსხვავებულ აზრზე საქმეში *“Kaya v. Turkey”* (იხ. ამ საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, 1998 წლის 19 თებერვალი, მოხსენებები 1998-I) და ამ საკითხზე კომისიის უმრავლესობის მოსაზრება (იხ. საქმეზე *“Aytekin v. Turkey”*, განაცხადი №22880/93, 1997 წლის 18 სექტემბერი, *“Ergi v. Turkey”*, განაცხადი №23818/94, 1997 წლის 20 მაისი; *Yasa v. Turkey*, განაცხადი №22495/93, 1997 წლის 8 აპრილი).

**კრუზ ვარასი და სხვები
შვედეთის წინააღმდეგ**

Cruz Varas and Others v. Sweden

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო

საქმეზე „კრუზ ვარასი და სხვები შვედეთის წინააღმდეგ“ (*Cruz Varas and Others v. Sweden*)¹

პლენარულ სხდომაზე გადაწყვეტილების გამოსატანად სასამართლოს რეგლამენტის 51-ე მუხლის² შესაბამისად ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო შეიკრიბა შემდეგ მოსამართლეთა შემადგენლობით:

ბ-ნი რ. რისდალი, პრეზიდენტი
ბ-ნი ჯ. კრემონა,
ბ-ნი თ. ვილიალმსონი,
ქ-ნი დ. ბინდშედლერ-რობერტი,
ბ-ნი ფ. გოლცუკლუ,
ბ-ნი ფ. მატშერი,
ბ-ნი ლ.-ე. პეტიტი,
ბ-ნი ბ. ვოლში
სერ ვინსენტ ევანსი,
ბ-ნი რ. მაკდონალდი,
ბ-ნი ს. რუსო,
ბ-ნი რ. ბერნჰარდტი,
ბ-ნი ა. სპილმენი,
ბ-ნი ჯ. დე მეიერი,
ბ-ნი ს. კ. მარტენსი,
ქ-ნი ე. პალმი,
ბ-ნი ი. ფოიგელი,
ბ-ნი ა. ნ. ლოიზუ
ბ-ნი ჯ. მ. მორინელა,

აგრეთვე, ბ-ნი მ.-ა. ეისენი, რეგისტრატორი, და ბ-ნი. ჰ. პეტზოლდი, რეგისტრატორის მოადგილე.

იმსჯელა რა განმარტოებით 1990 წლის 25 ოქტომბერსა და 1991 წლის 20 თებერვალს, სასამართლომ 1991 წლის 20 თებერვალს გამოიტანა წინამდებარე განაჩენი.

1 რეგისტრატორის შენიშვნები: საქმის ნომერია 46/1990/237/307. პირველი ნომერი მიუთითებს საქმის ადგილზე სასამართლოს საქმეთა სიაში შესაბამის წელს (მეორე ნომერი). ბოლო ორი ნომერი მიანიშნებს საქმის ადგილზე სასამართლოს იმ საქმეთა სიაში, რომლებიც შესულია სასამართლოში განსახილველად დღიდან მისი შექმნისა, და კომისიისთვის წარმოდგენილ განაცხადთა სიაზე.

2 წინამდებარე საქმეში გამოიყენება სასამართლოს რეგლამენტში შეტანილი ცვლილებები, რომლებიც ძალაში შევიდა 1989 წლის 1-ლ აპრილს.

პროცედურა

1. წინამდებარე საქმე სასამართლოს წარედგინა 1990 წლის 11 ივლისს ადამიანის უფლებათა ევროპული კომისიის (შემდგომში „კომისია“) მიერ, ხოლო 1990 წლის 31 აგვისტოს შვეციის მთავრობის მიერ (შემდგომში „მთავრობა“), ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის ევროპული კონვენციის (შემდგომში „კონვენცია“) 32-ე მუხლის 1-ლი პუნქტითა და 47 მუხლით დადგენილი სამი თვის ვადაში. საქმეს საფუძვლად უდევს განაცხადი (№15576/89), რომელიც 25-ე მუხლის თანახმად შვეციის წინააღმდეგ 1989 წლის 5 ოქტომბერს წარუდგინეს კომისიას ჩილეს მოქალაქეებმა ბ-ნმა ჰექტორ კრუზ ვარასმა, მისმა მეუღლემ ქ-ნმა მაგალი მართიზა ბუსტამენტო ლაზომ და მათმა შვილმა რიჩარდ კრუზმა.

კომისიის თხოვნაში მითითებული იყო 44-ე და 48-ე მუხლები და დეკლარაცია, რომლითაც შვედეთმა აღიარა სასამართლოს იურისდიქცია (მუხლი 46), და მთავრობის მიერ 48-ე მუხლის გამოყენება. მოთხოვნისა და მიმართვის მიზანი იყო გადაწყვეტილების მიღება იმასთან დაკავშირებით, წარმოადგენდა თუ არა საქმეში არსებული ფაქტები სახელმწიფოს მიერ კონვენციის მე-3 მუხლისა და 25-ე მუხლის 1-ლი პუნქტის, ასევე, ამ კონკრეტულ შემთხვევაში, მე-8 მუხლით ნაკისრ ვალდებულებათა დარღვევებს.

2. სასამართლოს რეგლამენტის 33-ე მუხლის მე-3 პუნქტის (d) ქვეპუნქტის თანახმად, დასმულ შეკითხვათა საპასუხოდ განმცხადებლებმა გამოთქვეს სურვილი, მონაწილეობა მიეღოთ სამართალწარმოებაში და დაასახელეს ადვოკატი, რომელიც წარმოადგენდა მათ ინტერესებს (30-ე მუხლი).

3. პალატაში შევიდნენ *ex officio* წევრები: ქ-ნი ე. პალმი, შვედეთის მხრიდან არჩეულ მოსამართლე (კონვენციის 43-ე მუხლი),³ და ბ-ნი რ. რისდალი, სასამართლოს პრეზიდენტი (21-ე მუხლის მე-3 პუნქტის (ბ) ქვეპუნქტი). 1990 წლის 27 აგვისტოს სასამართლოს პრეზიდენტმა რეგისტრატორის თანდასწრებით კენჭისყრით გამოავლინა პალატის შვიდი სხვა მოსამართლის ვინაობა. ეს მოსამართლეები იყვნენ: ბ-ნი ჯ. კრემონა, ბ-ნი ფ. მატშერი, ბ-ნი ლ.-ე. პეტიტი, ბ-ნი რ. მაკდონალდი, ბ-ნი ჯ. დე მეიერი, ბ-ნი ნ. ვალტიკოსი და ბ-ნი ჯ. მ. მორინელა (კონვენციის 43-ე მუხლი და რეგლამენტის 21-ე მუხლის მე-4 პუნქტი).

4. ბ-ნმა რისდალმა დაიკავა პალატის პრეზიდენტის თანამდებობა (რეგლამენტის 21-ე მუხლის მე-5 პუნქტი) და რეგისტრატორის საშუალებით აცნობა მთავრობის წარმომადგენელს, კომისიის დელეგატსა და განმცხადებელთა წარმომადგენელს წერილობითი პროცედურის საჭიროების

3 რეგისტრატორის შენიშვნა. კონვენციის მე-8 ოქმის მე-11 მუხლის (რომელიც ძალაში შევიდა 1990 წლის 1 იანვარს) საფუძველზე შეცვლილი სახით.

შესახებ (რეგლამენტის 37-ე მუხლის 1 პუნქტი). გაცემული ბრძანების შედეგად რეგისტრატორმა 1990 წლის 18 სექტემბერს მიიღო მთავრობის მემორანდუმი, ხოლო 1990 წლის 19 სექტემბერს – განმცხადებელთა მემორანდუმი. კომისიის დელეგატმა მოგვიანებით აცნობა რეგისტრატორს, რომ იგი მიმოხილვას მოსმენაზე წარმოადგენდა.

5. რეგისტრატორის საშუალებით შეთანხმებული იქნა, თუ ვინ წარდგებოდა სასამართლოს წინაშე. 1990 წლის 26 ივლისს პრეზიდენტმა ბრძანა, რომ ზეპირი მოსმენა გაიხსნებოდა 1990 წლის 22 ოქტომბერს (რეგლამენტის 38-ე მუხლი).

6. 1990 წლის 29 აგვისტოს პალატამ, რეგლამენტის 51-ე მუხლის შესაბამისად, გადაწყვიტა, იურისდიქცია გადაეცა პლენარული სასამართლოსათვის.

7. 1990 წლის 25 სექტემბერს პრეზიდენტმა შესთავაზა კომისიას, სასამართლოსათვის წარმოედგინა კომისიის წინაშე წარდგენილი ყველა წერილობითი თუ ზეპირი მიმოხილვა. კომისიამ ხსენებული დოკუმენტები 1990 წლის 28 სექტემბერს წარმოადგინა.

8. 1990 წლის 27 სექტემბერს პრეზიდენტმა, მთავრობისა და განმცხადებელთა თხოვნის მიუხედავად, გადაწყვიტა, რომ აუცილებელი არ იყო მონშეთა მოწვევა და სასამართლო მოსმენამდე ერთი კვირით ადრე საჭირო იყო დამატებითი წერილობითი მტკიცებულებების წარმოდგენა. დამატებითი მტკიცებულებები როგორც მთავრობის, ისე განმცხადებელთა სასამართლოს წინაშე 1990 წლის 15 ოქტომბერს იქნა წარმოდგენილი.

9. მოსმენა გაიმართა საჯაროდ, დანიშნულ დღეს, სტრასბურგში, ადამიანის უფლებათა შენობაში. სასამართლომ წინასწარ გამართა მოსამზადებელი შეხვედრა.

სასამართლოს წინაშე გამოცხადნენ:

მთავრობის სახელით:

ბ-ნი ჰანს კორელი, ელჩი, სამართლებრივ და საკონსულო საკითხებში მდივნის მოადგილე, საგარეო საქმეთა სამინისტრო,

წარმომადგენელი

ბ-ნი ერიკ ლემპერტი, მდივნის მუდმივი მოადგილე, შრომის სამინისტრო,

ბარისტერი

ქ-ნი ბრით-ლოუისე გუნარი, შრომის სამინისტროს პირველი მდივანი,

ბ-ნი პარ ბოქვისტი, მრჩეველი იურიდიულ საკითხებში, ტრანსპორტისა და კომუნიკაციების სამინისტრო,

მრჩეველები

კომისიის სახელით:

ბ-ნი გაუკურ იორუნდსონი დელეგატი;

განმცხადებელთა სახელით:

ბ-ნი პიტერ ბერგქუსტი,

ბარისტერი;

ბ-ნი პერსი ბრატი,

მრჩეველი.

10. სასამართლომ მოუსმინა ბ-ნ კორელს მთავრობის მხრიდან, ბ-ნ იორუნდსონს კომისიის მხრიდან, ბ-ნ ბერგქუსტსა და ბ-ნ ბრატს განმცხადებელთა მხრიდან, მოუსმინა, აგრეთვე, სასამართლოსა და მისი სამი წევრის მიერ ინდივიდუალურად დასმულ კითხვებზე გაცემულ პასუხებს.

11. 1990 წლის 22 და 31 ოქტომბერს განმცხადებლებმა, ხოლო 1990 წლის 7 დეკემბერს მთავრობამ წარმოადინეს სხვადასხვა დოკუმენტები, რომლებიც მოიცავდა დამატებით დეტალებს კონვენციის 50-ე მუხლის საფუძველზე განმცხადებელთა სარჩელთან დაკავშირებით და მთავრობის მიერ ამის თაობაზე გაკეთებულ კომენტარებს.

ფაქტები

I. საქმის კონკრეტული გარემოებები

12. განმცხადებლები არიან ბ-ნი ჰექტორ კრუზ ვარასი (პირველი განმცხადებელი), მისი მეუღლე ქ-ნი მაგალი მარითზა ზუსტამენტო ლაზო (მეორე განმცხადებელი) და მათი შვილი რიჩარდ კრუზი, რომელიც დაბადებულია 1985 წელს (მესამე განმცხადებელი). სამივე განმცხადებელი ჩილეს მოქალაქეა.

13. პირველი განმცხადებელი შვედეთში ჩამოვიდა 1987 წლის 28 იანვარს და მეორე დღესვე პოლიტიკური თავშესაფარი სთხოვა შვედეთის მთავრობას. 1987 წლის 5 ივნისს პირველ განმცხადებელს შეუერთდნენ მეორე და მესამე განმცხადებლებიც.

ა. განმცხადებლის ბაძიველის გადაწყვეტილება

14. 1987 წლის 22 ივნისს პირველი განმცხადებელი დაკითხული იქნა ვახიოს პოლიციის განყოფილების (*polismyndigheten*) წარმომადგენელთა მი-

ერ იმ მიზეზებთან დაკავშირებით, რომელთა გამოც განმცხადებლები ითხოვდნენ პოლიტიკურ თავშესაფარს. რაც შეეხება პირველი განმცხადებლის წარსულს ჩილეში, მან პოლიციის წარმომადგენლებს შემდეგი ინფორმაცია მიაწოდა: 1968 წელს იგი გახდა რადიკალური პარტიის ახალგაზრდული ფედერაციის წევრი. 1970 წელს შეუერთდა სოციალისტურ პარტიას და მისი წევრი იყო 1973 წლის სახელმწიფო გადატრიალების (*coup d'état*) შემდეგაც. ამ გადატრიალების შედეგად პრეზიდენტ ალიენდეს კოალიციური მთავრობა შეცვალა რეჟიმმა გენერალ პინოჩეტის მეთაურობით. 1971 წელს პირველი განმცხადებელი შევიდა რევოლუციონერ მუშათა პარტიაში (*FDR*), რომელშიც 1973 წლამდე მას მდივნის თანამდებობა ეკავა და იღწვოდა პინოჩეტის რეჟიმის წინააღმდეგ ოპოზიციის დასაარსებლად. 1976 წელს იგი დაკავებული და გადაყვანილი იქნა სამხედრო ბანაკში, სადაც პატიმრობაში იმყოფებოდა ორი დღის განმავლობაში. 1976 წელს პირველი განმცხადებელი შეუერთდა მორმონებს. 1976 წლიდან 1982 წლამდე იგი პოლიტიკაში არ ერეოდა და მოვლენების მიმართ პასიური იყო. 1982 წელს გადავიდა ვილა ალემანაში და ჩაება დემოკრატიული ფრონტის ბუკლეტების (სააგიტაციო ფურცლების) გავრცელებაში. მან მონაწილეობა მიიღო ბევრ დემონსტრაციასა და ორ სახალხო გაფიცვაში (1985 წლის აგვისტო და 1986 წლის 4 ივნისი), დაკავებული იქნა 1973 და 1974 წლებში კომენდანტის საათის დარღვევისათვის. პირველი განმცხადებელი ასევე დაკავებული იქნა 1985 წლის აგვისტოში *CNI*-ის აგენტების მიერ (*Central Nacional de Investigaciones de Chile*) აკრძალულ ზონაში ველოსიპედით შესვლისათვის. 4 საათის შემდეგ იგი გაათავისუფლეს. გარდა ზემოხსენებული შემთხვევებისა, ჩილეს სამხედრო ძალების წარმომადგენლები და პოლიცია მას არ შეხებიან. ჩილეს დატოვების მიზეზად პირველმა განმცხადებელმა დაასახელა ის ფაქტი, რომ ველარ ინახავდა თავის სახლს ვილა ალემანაში, სადაც ცხოვრობდა თავის ოჯახთან ერთად ფინანსურ გაჭირებაში, რადგან დიდი ხნის განმავლობაში იყო უმუშევარი. მან ვერ შეძლო გირაოს გადახდა და სახლის იძულებითი გაყიდვის თავიდან ასაცილებლად არჩია სახლის თავად გაყიდვა.

15. ეროვნული საიმიგრაციო კოლეგიისათვის (*statens invandrarverk* – შემდგომში „კოლეგია“) გაგზავნილ, 1987 წლის 27 ივლისით დათარიღებულ მემორანდუმში პირველი განმცხადებელი თავისი ადვოკატის საშუალებით კომენტარს უკეთებდა ზემოხსენებულ დაკითხვას. მან განაცხადა, რომ 1976 წელს იგი დაკავებული იქნა ოთხ მეგობართან ერთად და დაექვემდებარა არაადამიანურ მოპყრობას. მათ არ აძლევდნენ ძილის ნებას და აიძულებდნენ, შიშვლები ფეხზე მდგარიყვნენ. ამასთან, ერთ-ერთ მის მეგობარს სცემეს.

16. 1988 წლის 21 აპრილს კოლეგიამ გადანყვიტა განმცხადებელთა გაძევება და აუკრძალა მათ კოლეგიის ნებართვის გარეშე შვედეთში დაბრუნება 1990 წლის 1 მაისამდე. კოლეგიამ ასევე უარყო განმცხადებელთა მოთხოვნები მათთვის ლტოლვილის სტატუსისა და სამგზავრო დოკუმენ-

ტაციის მინიჭების თაობაზე. კოლეგიამ ჩათვალა, რომ განმცხადებლებს არ წარმოუდგენიათ საკმარისად ძლიერი პოლიტიკური მოტივები, რათა ჩათვლილიყვნენ ლტოლვილებად „უცხოელთა შესახებ კანონის“ მე-3 თავის (*utlänninglagen*, 1980: 376) ან 1951 წლის აქტის „ლტოლვილთა სტატუსის შესახებ“ კონვენციის შესაბამისად.

17. განმცხადებლებმა საჩივრით მიმართეს მთავრობას. პირველმა განმცხადებელმა ვერ წარმოადგინა რაიმე ახალი გარემოება. მან აღნიშნა, რომ ჯერ არ მიუღია ჩილედან გამოგზავნილი ყველა წერილი და ამიტომაც არ შეეძლო წარმოედგინა რაიმე სახის დოკუმენტები თავისი საჩივრის დასასაბუთებლად.

18. 1988 წლის 29 სექტემბერს მთავრობამ (შრომის სამინისტრო) უარყო საჩივარი.

19. ამის შემდეგ განმცხადებლებმა საჩივრით მიმართეს ვარბერგის პოლიციას და ამტკიცებდნენ, რომ არსებობდა გაძევების ხელისშემშლელი გარემოებები, რისთვისაც ისინი ითხოვდნენ საქმის კოლეგიისათვის გადაცემას. ვარბერგის პოლიციის წარმომადგენლებმა პირველი განმცხადებელი დაკითხეს 1988 წლის 19 ოქტომბერს. მან განაცხადა, რომ შეეძლო წარმოედგინა ახალი მიზეზები მისთვის თავშესაფრის მიცემის მოთხოვნასთან დაკავშირებით. იგი თვლიდა, რომ ჩილეში დაბრუნების შემთხვევაში დაემუქრებოდა პოლიტიკური დევნის, წამების და, შესაძლოა, სიკვდილის საფრთხე. ამის მიზეზად კი პირველმა განმცხადებელმა შვედეთში პოლიტიკურ ჯგუფთან თანამშრომლობა დაასახელა. ეს ორგანიზაცია – *“Frente Patriótico Manuel Rodriguez” (FPMR)* – იყო რადიკალური ორგანიზაცია, რომელმაც განახორციელა გენერალ პინოჩეტის მკვლელობის მცდელობა. ამ ჯგუფთან თანამშრომლობა პირველმა განმცხადებელმა შვედეთში ჩასვლის შემდეგ დაიწყო. იგი შიშობდა, რომ *“CNI”*-სთვის ცნობილი გახდებოდა მის მიერ შვედეთში 1988 წლის თებერვალში დაწყებული ქმედებები, რომლებიც მოიცავდა ჩილეში პოლიტიკურ პატიმართა მხარდასაჭერად სააგიტაციო ფურცლების გავრცელებას.

20. ვარბერგის პოლიციამ 1988 წლის 21 ოქტომბერს უარყო განმცხადებლების მოთხოვნა და გადაწყვიტა, მათი გაძევების ბრძანება 1988 წლის 28 ოქტომბერს 16 საათზე აღესრულებინა. განმცხადებლები გოტენბურგის ლენდვეტერის აეროპორტიდან თვითმფრინავით უნდა გამგზავრებინათ სამშობლოში. ამ გადაწყვეტილებასთან დაკავშირებული საჩივარი კოლეგიამ 1988 წლის 26 ოქტომბერს უარყო. 1988 წლის 27 ოქტომბერს განმცხადებლებმა კიდევ ერთხელ ითხოვეს, რომ მათი საქმე კოლეგიას განეხილა. 1988 წლის 28 ოქტომბერს პოლიციამ უარი თქვა ამ მოთხოვნის შესრულებაზე. კოლეგიის მიერ იმავე დღეს იქნა უარყოფილი განმცხადებელთა საჩივარიც მათი მოთხოვნაზე უართან დაკავშირებით. თავის საჩივრის წერილში ბ-ნი კრუხ ვარასი, ახალი დამცველის საშუალებით, ამტკიცებდა, რომ მან დაწერა რამდენიმე სტატია *FPMR*-ის გაზეთში (*El Rodriguista*) და

გამოთქვა კრიტიკა ჩილეში არსებული რეჟიმის მიმართ. მან ასევე წარმოადგინა ვარბერგში *FPMR*-ის მხარდამჭერი ჯგუფის წევრის ხუან მარჩანტის მიერ 1998 წლის 23 ოქტომბერს გაცემული მოწმობა, რომელშიც ნათქვამი იყო, რომ იგი და მისი ოჯახი ჯგუფში პოლიტიკურად აქტიური იყვნენ. პირველმა განმცხადებელმა წარმოადგინა ორი საგაზეთო სტატია, რომლებიც დათარიღებული იყო 1988 წლის 21 და 24 ოქტომბრით და ეხებოდა ვარბერგში განმცხადებელთა გაძევების საწინააღმდეგოდ გამართულ დემონსტრაციას. ამ სტატიაში ნათქვამი იყო, რომ ბ-ნი კრუზ ვარასი ჩილეში თავის სახლში მალავდა მეგობრებს, რომლებსაც პოლიცია ეძებდა, და აქტიურად მონაწილეობდა შვედეთში *FPMR*-ის საქმიანობაში.

21. გაძევების გადაწყვეტილება ვერ იქნა აღსრულებული, როგორც ეს დაგეგმილი იყო, რადგან განმცხადებლები არ გამოცხადდნენ დროულად დაგეგმილი გამგზავრებისათვის.

22. 1988 წლის 30 დეკემბრით დათარიღებულ წერილში, რომელიც გაგზავნილი იქნა ვარბერგის პოლიციაში, განმცხადებლები კიდევ ერთხელ ამტკიცებდნენ, რომ არსებობდა გაძევების ბრძანების აღსრულების ხელისშემშლელი პირობები. 1989 წლის 13 იანვარს ბ-ნი კრუზ ვარასი, მისი ახალი დამცველის თანდასწრებით, დაკითხეს ვარბერგის პოლიციის წარმომადგენლებმა. დაკითხვის ოფიციალური ჩანაწერი შეიცავს შემდეგ ნაწყვეტს (თარგმანი შვედურიდან):

„კრუზს განსაკუთრებით სურს, თავის განცხადებებს დაამატოს შემდეგი ინფორმაცია იმ სასჯელებთან დაკავშირებით, რომლებსაც იგი დაექვემდებარა ჩილეში პატიმრობის დროს. დაუსვეს რა კითხვა ხსენებული დაკავების დროისა და ადგილის შესახებ, კრუზმა განაცხადა, რომ პირველად იგი მოთავსებული იქნა პატიმრობაში სანტიაგოში 1973 წელს. მასთან ერთად დააკავეს ყველა პირი, ვინც კოდელკოს ოფისში (სამთო სამუშაოების კომპანია) იყო. ისინი გადაიყვანეს სამხედრო ცენტრში და ცუდად მოეპყრნენ. კრუზი არ ლაპარაკობდა ამის შესახებ ადრე, რადგან, მისი აზრით, შვედეთის პოლიცია თანამშრომლობდა ჩილეს პოლიციასთან. ამჟამად ის ასე აღარ ფიქრობს.

ვინაიდან ზემოხსენებული შემთხვევა შორეულ წარსულში მოხდა, კრუზმა წარმოადგინა მხოლოდ ის ფაქტები, რომლებიც შედარებით ახლო წარსულში მოხდა და მის დევნას ეხებოდა. შემდეგ მან განაცხადა, რომ 1987 წლის იანვარში, როდესაც კალე ტრონკალის ქუჩაზე მიდიოდა, იგი გააჩერეს, რის შემდეგაც ორი პირი გადმოვიდა მანქანიდან და ძალის გამოყენებით ჩასვა მანქანაში, რომელიც უშიშროების სამსახურის ერთ-ერთი შენობისაკენ გაემართა. მგზავრობის პერიოდში მას ნეკნებში ურტყამდნენ. შენობაში გრძელი კიბით ჩაიყვანეს საგამოძიებო ოთახში, ტანსაცმელი გახადეს და სურათები გადაუღეს. უმეტესად მას თავში ურტყამდნენ, ფეხებით ჩამოკიდეს და ამ მდგომარეობაში გადაუღეს სურათი. პირველ განმცხადებელს ეკითხებოდნენ, თუ სად იყო ლუის ჰერერა, მაგრამ მას არ შეეძლო ეპასუხა. ლუის ჰერერას ეკავა თავისუფალ მოაზროვნე ჰუმანისტთა თავ-

მჯდომარის პოსტი. კრუზმა აღარ ისურვა, ამ ეტაპზე მეტი ეამბნა მის მიმართ მოპყრობასთან დაკავშირებით, თუმცა მან დაამატა, რომ პირები, რომლებმაც მოიტაცეს, აპირებდნენ მის ჩაცხრილვას მოგვიანებით იმავე დღეს. მას თვალები ჰქონდა ახვეული და გრძნობდა, რომ ვიღაცა იარაღის ლულას აჭერდა ტანზე, მაგრამ არ გაუსვრია. კითხვაზე, თუ რატომ აკეთებდნენ ამას, კრუზმა განაცხადა, რომ მიზეზად მათ დაასახელეს მისი კომუნისტობა, თუმცა კომუნისტი არასოდეს ყოფილა. იარაღით შეშინების შემდეგ კრუზი გაათავისუფლეს და ამის შემდეგ კაცი, რომელიც იქ იყო, მას კარგად ექცეოდა. ამ კაცმა უთხრა კრუზს, რომ ყველაფერი უკეთ იქნებოდა, თუ ის პოლიციასთან ითანამშრომლებდა. კითხვაზე, იყვნენ თუ არა ისინი პოლიციის შენობაში, კრუზმა განაცხადა, რომ ეს იყო უშიშროების სამსახურის შენობა. კრუზს მისი ოჯახის წევრების სახელებიც დაუსახელეს. დილის 4 საათზე იგი გამოიყვანეს და ციხეში 14 საათის ყოფნის შემდეგ გაათავისუფლეს. ადრე კრუზს არ უხსენებია ეს შემთხვევა. კითხვაზე, თუ რატომ არ განაცხადა კრუზმა ამის თაობაზე შვედეთის პოლიციის მიერ ჩატარებულ რამდენიმე დაკითხვაზე, დამცველთან მრავალჯერადი კონტაქტის მიუხედავად, ასევე იმ მრავალრიცხოვან დოკუმენტებში, რომლებიც ხელისუფლების ორგანოებს წარედგინა, მან უპასუხა, რომ ადრე იგი ბევრჯერ გასცეს და უღალატეს და ამიტომაც არ შეეძლო ვინმესთვის ნდობის გამოცხადება.

1986 წლის აგვისტოში (პირველ განმცხადებელს არ ახსოვდა კონკრეტული დღე), მეზობლად გამართულ კომიტეტის სხდომაზე დასწრების შემდეგ, კრუზი მიდიოდა ვალპარაისოს ქუჩაზე. კრუზი აპირებდა ვინა დელ მარისკენ მიმავალი ავტობუსის გაჩერებას. მას ოთხი კაცი მიუახლოვდა მანქანით, დაამინეს იგი დანის ყელზე მიდებით და დააკავეს. ისინი იყვნენ სამოქალაქო პირები სამოქალაქო ავტომანქანით. ისინი გაემართნენ ვინა დელ მარის მიმართულებით. კრუზს შავი ნაჭრით აუხვიეს თვალები, შემდეგ გადმოიყვანეს და ნიხლი ჩასცხეს. კრუზი შეძლებისდაგვარად იცავდა თავს თავსა და უბეზე აფარებული ხელებით. ცემასთან ერთად ეს პირები შეურაცხყოფასაც აყენებდნენ, ეუბნებოდნენ, შენყვიტა მთავრობის წინააღმდეგ ბრძოლა. ისინი ამბობდნენ, რომ იცნობდნენ კრუზს და რომ მას აუცილებლად უნდა შეენყვიტა თავისი მოღვაწეობა, წინააღმდეგ შემთხვევაში ეს იქნებოდა მისი უკანასკნელი დღე. ემუქრებოდნენ მის ოჯახსაც. ყოველივე ამას ადგილი ჰქონდა იმ შენობაში, რომელშიც იგი წაიყვანეს, მაგრამ ვინაიდან კრუზს თვალები ჰქონდა ახვეული, მას არ შეუძლია დაასახელოს, თუ კონკრეტულად რომელ შენობაში იყვნენ. ამჯერად იგი აწამეს გენიტალიებზე ელექტროშოკის შეერთებით. ელექტროდენი შეუერთეს მას საჯდომზე და გენიტალიებზეც, რამაც იგი შოკში ჩააგდო. ყოველივე ზემოხსენებულის შემდეგ კრუზი წაიყვანეს საკმაოდ შორს, ვალპარაისოსა და ვინა დელ მარეს შორის, და გზაზე გაუშვეს. როდესაც იგი მანქანიდან გადაუშვეს, კინალამ ავტობუსმა გაიტანა. ყველაფერი ეს მოხდა 15 საათის განმავლობაში. დაახლოებით ერთი თვის შემდეგ კრუზმა თავისი სამი წლის ძალი მკვდარი იპოვა ისეთ გარემოებებში, რომ აღეძრა ეჭვი, რომ ეს იყო CNI-ის ან ACHA-ს (*Acción Chilena Anticomunista*) ნახელავი. ძალი ჩამოცმული იყო ღობეზე, რომელიც გარს ერტყა მის სახლს. კრუზის დასკვნით, ყოველივე

ეს იმის შედეგი იყო, რომ ის აქტიურად მონაწილეობდა ახალგაზრდათა ჯგუფებისა და მეგობრული კომიტეტების მუშაობაში. კრუზი იღვწოდა ჩილეს დემოკრატიული განვითარებისათვის. ყოველთვის, როდესაც მას აკავებდნენ, „პოლიციამ“ იცოდა, რაზე მუშაობდა კრუზი. კრუზს უთარგმნეს კითხვა და მან ისურვა აღენიშნა, რომ კომიტეტები იყვნენ მეზობლური კომიტეტები და არა მეგობრული კომიტეტები, და რომ მიზეზი, რომლის გამოც არავის ენდობოდა, იყო ის, რომ, როდესაც დააკავეს, პოლიციამ ძალიან ბევრი რამ იცოდა მის შესახებ.

კრუზის სურვილის თანახმად, მან თარჯიმნისა და დამცველის დაუსწრებლად განაცხადა, რომ როდესაც 1986 წელს დააკავეს პირებმა, რომლებიც, მისი აზრით, იყვნენ *CNI*-იდან, მას კიდევ ისეთი რამ გაუკეთეს, რის დამალვასაც ის ცდილობდა და რისი გახსენებაც ძალიან მტკივნეულია მისთვის. მას შემდეგ, რაც ანამეს, მათ შორის ელექტროდების შეერთებით საჯდომსა და გენიტალიებზე, იგი დაანვინეს სანოლზე პირქვე და ხელებითა და ფეხებით მიაბეს სანოლის გვერდებზე. ამ მდგომარეობაში ერთმა თუ რამდენიმე კაცმა მასზე სექსუალური ძალადობა განახორციელა. კრუზი ამ დროისათვის შოკში იყო და ამიტომ ზუსტად არ შეეძლო ეთქვა, ერთმა ადამიანმა გააკეთა ეს თუ რამდენიმემ (მოსმენის ეს ნაწილი თარჯიმნისა და დამცველის გარეშე წარიმართა. კრუზს შეუძლია შევდურ ენაზე გააგებინოს მსმენელს თავისი სათქმელი).

გარდა ამისა, კრუზს არ შეეძლო, გაემხილა ის პრობლემები, რომლებიც მას სავარაუდოდ აღნიშნული მოპყრობის შემდეგ წარმოეშვა. მას უძნელდებოდა ჭამა ლითონის დანის დახმარებით. ეს პრობლემები თავს იჩენდა, აგრეთვე, ყოველთვის, როდესაც კრუზი მეტალის საგანს შეახებდა კბილებს. ამ ეტაპზე პრობლემებმა დაკარგა სიმწვავე, მაგრამ ადრე ისინი ძალზე ინტენსიური იყო. ასე რომ, ადგილი ჰქონდა ორი სხვადასხვა ტიპის საჩივარს. ერთი მხრივ, კრუზი განიცდიდა ზოგად ტკივილს კბილების არეში, ხოლო მეორეს მხრივ, მას პრობლემები ჰქონდა მეტალის საგნებთან შეხებისას. პირველად კბილების პრობლემამ თავი 1973 წელს ელექტროშოკით წამების შემდეგ იჩინა. კრუზი ამ სახით 4-5 ჯერ აწამეს. 1973 წელს წამების შემდეგ მას თავის ტკივილი დასჩემდა. კრუზმა ასევე აღნიშნა, რომ წამების შემდეგ მესხიერება ღალატობდა.

ზემოთ აღნიშნულის გარდა კრუზს აღარაფერი ჰქონდა დასამატებელი. კითხვაზე, ხომ არ დაამატებდა რაიმეს თავის პოლიტიკურ მოღვაწეობასთან დაკავშირებით, მან განაცხადა, რომ ამ საკითხზე უკვე გააკეთა განცხადებები და საჭიროების შემთხვევაში შეეძლო გაკეთებული განცხადებების დასასაბუთებელი დოკუმენტაციის წარმოდგენა. სასამართლოს სამი მოწმობა გადაეცა: ერთი ბელოტოში არსებული, თავისუფლებისათვის მოღვაწე კულტურის ცენტრის პრეზიდენტის, ნიკოლას რეიეს არმიჯოსაგან, მეორე რიკარდო პობლეტო მუნოზისაგან, რომელიც იყო კოორდინატორი მეზობელ კომიტეტთა ორგანიზაციაში, და მესამე მოწმობა ახალგაზრდა პირთა უფლებების კომისიისაგან. ზემოხსენებული ეთარგმნა კრუზს, რომელსაც შემდგომში არ გამოუთქვამს არანაირი სურვილი, წარმოედგინა საქმეზე რაიმე დამატებითი დეტალი. ამასთან, მას არ გამოუთქვამს პრეტენზია ფაქტების ზემოთ მოცემულ აღწერასთან დაკავშირებით.“

23. ჩანანერში მოხსენიებული პირველი მონმობა დათარიღებული იყო 1988 წლის 1-ლი ნოემბრით და შეიცავდა ელ ბელოტოში *Centro Cultural Libertad*-ის (თავისუფლებისათვის მოღვაწე კულტურული ცენტრი) პრეზიდენტის განცხადებას. განცხადების თანახმად, ბ-ნი კრუზ ვარასი ჩილეს დატოვებამდე მონანილეობდა ორგანიზაციის მოღვაწეობაში და მისი ჩილეში დარჩენის შემთხვევაში დაექვემდებარებოდა ფსიქოლოგიურ და ფიზიკურ ზემოქმედებას. მონმობა მიანიშნებდა რომ ბ-ნი კრუზ ვარასი იძულებული იყო, დაეტოვებინა ქვეყანა პოლიტიკური მოტივებით. მეორე მონმობა, რომელიც დათარიღებული იყო 1988 წლის 23 ნოემბრით და გაცემული იყო ვალპარაისოში არსებული *Comisión de Derechos Poblacionales*-ის (ხალხის უფლებათა კომისია) თანამდებობის პირის მიერ, ცხადყოფდა, რომ განმცხადებელი 1983 წლის ნოემბრიდან 1986 წლის აგვისტომდე იდევნებოდა დიქტატორული რეჟიმის მიერ. იგი აქტიურ მონანილეობას იღებდა ახალგაზრდა სოციალისტთა ჯგუფის მოღვაწეობაში, იყო ამ ჯგუფის წარმომადგენელი ვილა ალემანაში და დაჯგუფების *Libres Pensadores Humanistas Artesanos de las Letras*-ის (მწერლები და ჰუმანისტი თავისუფალი მოაზროვნენი) ლიდერი. მონმობის თანახმად, განმცხადებელი დაკავებული იყო სანტიაგოშიც 1973 წელს და ორჯერ ლა სერენაშიც 1974 წლის ნოემბერსა და 1977 წლის სექტემბერში. ამასთან, 1983 წელს ვინა დელ მარში მას ემოქრებოდნენ მოკვლით, ხოლო 1986 წელს და 1987 წლის იანვარში იგი დაკავებული და ნაცემი იქნა სამოქალაქო პირების მიერ. მესამე მონმობა, რომელიც დათარიღებული იყო 1988 წლის 20 ნოემბრით და გაცემული იყო *Comisión de Derechos Juveniles*-ის (ახალგაზრდობის უფლებათა კომისია) მიერ ქუილპუეში, იმავე შინაარსის განცხადებებს შეიცავდა.

24. 1989 წლის 13 იანვარს პოლიციამ გაძევების ბრძანების აღსრულების საკითხი გადასცა საიმიგრაციო კოლეგიას. იმავე დღეს პოლიციამ გადაწყვიტა, რომ ბ-ნი კრუზ ვარასი კვირაში ორჯერ უნდა გამოცხადებულიყო პოლიციაში, რადგან არსებობდა იმის საფრთხე, რომ იგი თავს აარიდებდა გაძევების აღსრულებას. 1989 წლის 2 მარტით დათარიღებული წერილით კრუზ ვარასმა წარუდგინა კოლეგიას 1989 წლის 20 თებერვლის სამედიცინო ცნობა, რომელიც გაცემული იყო კაროლინსკას საავადმყოფოს სასამართლო სამედიცინო ინსტიტუტის ასპირანტ-თანაშემწის ბ-ნ ჰაკან ერიქსონის მიერ. ბ-ნი ერიქსონი აცხადებდა, რომ ბ-ნ კრუზ ვარასის მტკიცებით, იგი დაექვემდებარა არაადამიანურ მოპყრობას ჩილეს ციხეებში და უჩვენა ექიმს ზედა მარცხენა ლავინის ძვლის დეფორმაცია, შრამი მარცხენა მკლავის ზედა ნაწილსა და მკერდის მარცხენა ნაწილში.

25. 1989 წლის 8 მარტს კოლეგიამ საქმე გადაუგზავნა მთავრობას და გამოთქვა აზრი, რომ გაძევების ბრძანების აღსრულებისათვის არ არსებობდა არავითარი ხელისშემშლელი პირობა. კოლეგიამ დაადგინა, რომ ბ-ნ კრუზ ვარასს ჰქონდა საშუალება, რამდენიმეჯერ წარედგინა თავისი საქმე პოლიციისათვის და კოლეგიისათვის, თუმცა მაშინ მან საპირისპირო ინ-

ფორმაცია წარადგინა, ახლა კი რადიკალურად შეცვალა თავისი მონათხრობი. კოლეგიამ დაასკვნა, რომ იმ შემთხვევაშიც კი, იგი თუ გაითვალისწინებდა სიძნელეებს, რომლებსაც დაზარალებული შესაძლოა აწყდებოდა იმის აღწერისას, თუ რა ქმედებებს დაექვემდებარა იგი უწინ, არ არსებობდა არავითარი საფუძველი მისი მონათხრობის დასაჯერებლად.

26. 1989 წლის 11 აგვისტოს ბ-ნმა კრუზ ვარასმა მთავრობას წარუდგინა სამედიცინო ანგარიში, რომელიც მომზადებული იყო სასამართლო სამედიცინო ექსპერტის დოქტორ სტენ ვ. იაკობსონის მიერ. 1989 წლის 9 მაისით დათარიღებულ ანგარიშში, *inter alia*, ნათქვამი იყო (თარგმანი შვედური ენიდან):

„სამშობლოში სავარუდო ნამების ფაქტთან დაკავშირებით გავსინჯე პაციენტი კრუზ ვარას ჰექტორი, დაბადებული 1948 წლის 9 დეკემბერს. მან მიამბო თავისი ამბავი, რომელიც სინქრონულად ითარგმნებოდა და ჩაწერილია პირველ დანართში. პაციენტის გასინჯვისას შევნიშნე ნიშნები მის ზედა მარცხენა ლავინის ძვლის მიდამოებსა და მარცხენა მკლავის ზედა ნაწილში, რაც ექსპერტიზის ოქმში დავაფიქსირე...”

ზემოხსენებულიდან გამომდინარე, ვაკეთებ შემდეგ განცხადებას:

პაციენტმა განაცხადა, რომ მასზე განხორციელდა თავდასხმა; ობიექტური მტკიცებულებების სახით მან მაჩვენა ჯერ ლავინის ძვლის დეფორმაცია, რაც გამოიწვია ბლაგვი საგნის ჩარტყმამ, შემდეგ კი დამწვრობისათვის დამახასიათებელი და უფერული ნიშანი მარცხენა მკლავის ზედა შიდა ნაწილზე (ჩატარებულმა ექსპერტიზამ აჩვენა, რომ შრამს აქვს გაცხელებული მილთი დაშანთვის ტიპური გამოვლინება); პაციენტს აღენიშნება სუბიექტური სიმპტომები, რაც გამოწვეულია გენიტალიებზე წამებით, ანალური წამებით და ანუსში სექსუალური ძალადობით; როდესაც პაციენტი ამას აღწერს, ისე რეაგირებს (ყვირილით, კანკალით), რომ ჩემი გამოცდილებიდან გამომდინარე ვივარაუდებ, რომ იგი ნამდვილად დაექვემდებარა ყოველივე იმას, რასაც აღწერს; დასკვნის სახით რომ ვთქვათ, არაფერი გამოვლენილია ისეთი, რაც ეწინააღმდეგება ვარაუდს, რომ ბ-ნი ჰექტორ კრუზ ვარასი დაექვემდებარა ისეთ წამებასა და სექსუალურ ძალადობას, როგორსაც აღწერს.”

დანართ №1-ში მოცემული იყო შემდეგი ინფორმაცია:

„პაციენტი პირველ რიგში საუბრობს თავის თავზე, შემდეგ კი მამამისზე, რომელიც *Partido Socialista*-ს მდივანი იყო. ისინი ცხოვრობდნენ ჩილეში ქალაქ ელ სალვადორეში. პაციენტის მამა დაკავებული იქნა 1973 წელს სამხედრო ოპერაციის დროს; იგი სასტიკად აწამეს და 2 თვის შემდეგ გაათავისუფლეს. პაციენტი მაშინ 24 წლის იყო. ისიც დაკავებული და ნაცემი იქნა,

მაგრამ, მისი თქმით, არ უნამებიათ. ისინი გადასახლდნენ ქალაქ ლაზელანაში. ჩილეში აკრძალული პარტიის, *Partido Socialista*-ს წევრი იყო პაციენტიც. იგი იღვენებოდა სამოცდაათიანი და ოთხმოციანი წლების განმავლობაში. 1981 წელს გაჩხრიკეს მისი სახლი, თვითონ სცემა პოლიციამ და წაიყვანა უშიშროების შენობაში, სადაც თვალეები აუხვიეს, სცემეს და გახურებული მილით დაუწვეს მარცხენა მკლავის ზედა ნაწილი. იგი მონანილეობას იღებდა მთავრობის მიერ შემოღებული ... მონეტის (ფულადი სისტემის) წინააღმდეგ დემონსტრაციაში. მოგვიანებით იგი დააკავეს და აწამეს ელექტროშოკით. 1986 წელს იგი დაექვემდებარა ასეთ წამებას გენიტალიებზე. პაციენტი სოდომიზებული იქნა ელექტრიფიცირებული ჯოხით, რამაც მას მიაყენა საშინელი ტკივილი, რომელიც ყველას შეუძლია დაინახოს პატიმრის სახეზე. როდესაც იგი ამაზე ლაპარაკობს, ცოტა აკლია, რომ ტირილი დაიწყოს. იგი რამდენიმეჯერ იქნა გაუპატიურებული, რამაც მისი გულის წასვლა გამოიწვია. პაციენტს ძალიან დიდ ტკივილს აყენებს ამის გახსენება, ზედა ტუჩი უკანკალებს და ოფლად იღვრება. მას არასოდეს მოუყოლია ამის შესახებ თავისი ცოლისათვის, ახლა კი ამბობს: „მე აღარ შემიძლია ამის ატანა“. რეაქცია მეტად ტიპურია და დამახასიათებელია ადამიანისათვის, რომელმაც თავის თავზე გამოსცადა დამამცირებელი სექსუალური წამება. შეკითხვაზე პაციენტი პასუხობს, რომ ამ ამბიდან დიდი ხნის განმავლობაში იმპოტენტი იყო. მისი აზრით, მისი მდგომარეობა შვედეთში საგრძნობლად გაუმჯობესდა. ამ პრობლემის დასაძლევად პაციენტი ვიტამინ E-ს ღებულობს.

1987 წლის ნოემბერში თავისი მკვდარი ძალი იპოვნა. ძალი ჩამოკიდებული იყო რკინის ღობეზე, რომლითაც გარშემორტყმული იყო მისი სახლი. იქვე იყო ბარათი, რომლის თანახმად იგივე დაემართებოდა ყველა კომუნისტს. ბარათი *ACHA*-ს მიერ იყო ხელმოწერილი, რაც ნიშნავდა, რომ *CNI*-ს გაკეთებული იყო. ამიტომ პაციენტმა 1987 წელს დატოვა ჩილე. მე ვსვამ კითხვას: რა დაემართება მას ჩილეში დაბრუნების შემთხვევაში? პაციენტი ძალიან დათრგუნულია, აცხადებს, რომ არ შეუძლია დაბრუნება და იწყებს ტირილს, იგი დარწმუნებულია, რომ აეროპორტშივე დააკავენ და გააგრძელებენ მის დევნასა და წამებას.”

27. შემდეგი სამედიცინო დასკვნა წარმოდგენილი იქნა ჩვენებაში, რომელიც მოამზადა დოქტორმა სონდერგარდმა, კაროლინსკას საავადმყოფოს ფსიქიატრიულ დავადებათა სპეციალისტმა. 1989 წლის 28 ივნისით დათარიღებული დასკვნის მიხედვით, რომ ის, თუ რა სახით წარმოადგინა განმცხადებელმა თავისი მონათხრობი და როგორი რეაქციები ახლდა თან თხრობას, სერიოზულად მიაჩნებოდა იმაზე, რომ განმცხადებელს აღენიშნებოდა ტრავმის შემდგომი სტრესის სინდრომი. დოქტორმა სონდერგარდმა მისი მდგომარეობა საკმაოდ ნეგატიურად მიიჩნია და განაცხადა, რომ განმცხადებელი იმყოფებოდა ზღვარზე, რომლის შემდეგაც მეტს ვეღარ აიტანდა.

28. ბ-ნი კრუზ ვარასის პოლიტიკური მოღვაწეობის შემდგომი აღწერა წარმოდგენილი იქნა მისი ადვოკატის მიერ მთავრობისათვის 1989 წლის 11 აგვისტოს გაგზავნილ წერილში:

„განმცხადებელი პოლიტიკურად დაინტერესებული იყო და სამოციანი წლებიდან აქტიურად მონაწილეობდა მემარცხენე ორგანიზაციების მუშაობაში, ხოლო სამოციანი წლების ბოლოს ჩაება *MIR*-ის (*Movimiento de la Izquierda Revolucionaria*) საქმიანობაში. სამოცდაათიანი წლების განმავლობაში იგი განსაკუთრებულად აქტიურ მონაწილეობას იღებდა სოციალისტური პარტიის მოღვაწეობაში. დაახლოებით 1983 წლისათვის იგი დაუკავშირდა ადამიანებს, რომლებიც, მისი მოსაზრებით, შედიოდნენ *Frente Patriótico Manuel Rodríguez*-ში. ამ პირებთან ერთად მან მონაწილეობა მიიღო გარკვეულ სამხედრო ღონისძიებებში.

განმცხადებლის პოლიტიკური საქმიანობის გამო 1973, 1976, 1981, 1983, 1986 და 1987 წლებში იგი ნაწამები იქნა. მიზეზები, თუ რატომ არ იქნა ყველა ეს დეტალი დასახელებული პოლიციის მიერ დაკითხვების დროს, იმაში მდგომარეობს, რომ დაკითხვა კონცენტრირებული იყო იმ მოვლენებზე, რომლებსაც ადგილი ჰქონდა ოთხმოციანი წლების განმავლობაში. თუმცა დაკითხვის ბოლოს ნახსენებია, რომ იგი ოთხჯერ თუ ხუთჯერ იქნა ნაწამები. დასმულ კითხვაზე, რომელიც შეეხებოდა მის მოღვაწეობას *Front*-ში, ბ-ნმა კრუზ ვარასმა განაცხადა, რომ 1983 წელს გარკვეული დროის განმავლობაში კავშირი ჰქონდა ადამიანთან მეტსახელად „გორილა“, რომელსაც ეს მეტსახელი მისი გაბარიტებისა და ჭარბთმინანობის გამო შეარქვეს. ჰექტორი იცნობდა გორილას სამოცდაათიანი წლებიდან, როდესაც ისინი ერთად იღებდნენ აქტიურ მონაწილეობას *MIR*-ის საქმიანობაში. როდესაც 10 წელიწადზე მეტი ხნის შემდეგ კვლავ შეხვდნენ, მაშინვე იცნეს ერთმანეთი. ისინი ერთმანეთს შეხვდნენ მშობელთა კრებაზე ვილა ალემანას სკოლაში, სადაც გორილას ქალიშვილები სწავლობდნენ.

...

გორილასთან შეხვედრამ სათავე დაუდო საბოტაჟურ საქმიანობას. გორილას მალალი თანამდებობა ეკავა ქალაქის ენერგეტიკულ კოლეგიაში. ჰექტორს გააჩნდა ცოდნა ასაფეთქებელ ნივთიერებებთან დაკავშირებით, ვინაიდან მეშახტედ მუშაობდა. მათ ერთად გამოიყენეს ასაფეთქებელი მოწყობილობები, რათა მწყობრიდან გამოეყვანათ ქალაქის გარშემო არსებული გადაამცემი ხაზები. ისინი კარგად ავსებდნენ ერთმანეთს: გორილა მიუთითებდა სამიზნეებზე და გეგმავდა ოპერაციებს, ჰექტორი კი მოიპოვებდა ხოლმე დინამიტს სან სალვადორში გამგზავრების შედეგად, სადაც მას ბავშვობის ბევრი ამხანაგი ჰყავდა. მას შეეძლო ეყიდა დინამიტი თავისი მეგობრებისაგან, რომლებიც მუშაობდნენ მალაროში. მალაროში მომუშავე მუშებს ფარულად გამოჰქონდათ დინამიტი. ეს ყველაფერი 1986 წლამდე ხდებოდა.

ამის შემდეგ ჰექტორს აღარ მიუღია მონაწილეობა საბოტაჟში, რადგან გრძნობდა, რომ უთვალთვალდნენ. თუმცა მას სჯერა, რომ გორილამ გააგრძელა მოღვაწეობა, რადგან მათ ჰქონდათ დინამიტის საკმაოდ დიდი მარაგი. მას

შემდეგ, რაც ჰექტორმა შეწყვიტა ზემოხსენებული მოღვაწეობა, მან გაზეთების საშუალებით შეიტყო ელექტროგადამცემ ხაზებზე განხორციელებული საბოტაჟის შესახებ.

გორილა სხვადასხვა საშუალებებით ცდილობდა, დაეყოლიებინა ჰექტორი უფრო სრულყოფილი სახის სამხედრო ხასიათის პროექტების განხორციელებაზე. ისინი ხშირად განიხილავდნენ მოსახლეობის შეიარაღებისა და სკოლაში სამხედრო სანვრთნელი ბაზის გახსნის შესაძლებლობას, ადგენდნენ დეტალურ გეგმებს იმასთან დაკავშირებით, თუ როგორ უნდა მოეპოვებინათ იარაღი. ეს გეგმები იწყებოდა დისკუსიით იმის შესახებ, „თუ რა შექმლო ნებისმიერ მათგანს გაეკეთებინა“... ისინი მსჯელობდნენ, თუ როგორ უნდა მიეტანათ იერიში კარაბინიერების ყაზარმებზე. თავდასხმის მიზანი იქნებოდა სხვა სახის თავდასხმებში გამოსაყენებელი იარაღის მოპოვება. არც ერთი გეგმა არ განხორციელებულა, ვინაიდან 1983 წელს ჰექტორი დააკავეს. ამ დაკავებისას პოლიციამ მას მრავალი შეკითხვა დაუსვა, *inter alia*, იმ ადგილების შესახებ, რომლებიც უნდა გამხდარიყო თავდასხმის მონაწილეთა შეკრების ადგილები. კარაბინერების ყაზარმაზე თავდასხმა არ განხორციელებულა. ჰექტორმა შეიტყო, რომ თავდასხმა კარაბინერთა სხვა ყაზარმებზე განხორციელდა.

როდესაც ჰექტორს სთხოვეს, უფრო დეტალურად აღენერა თავდასხმის გეგმა, მან განაცხადა, რომ მას და გორილას იარაღი უნდა წაეღოთ სასაფლაოზე და იქ ჩაეფლოთ, ხოლო როდესაც შესაბამისი ჟამი დადგებოდა, იარაღს სხვა პირები ამოიღებდნენ.

გორილა არასოდეს ახსენებდა *Frente Patriótico Manuel Rodríguez*-ს სახელს, მაგრამ ჰექტორი ხვდებოდა, რომ გორილას ორგანიზაციაში ერთ-ერთი ცენტრალური თანამდებობა ეკავა. გორილამ მხოლოდ ის უთხრა, რომ იმ დროს კომუნისტურ პარტიაში მოღვაწეობდა. იმის მაგალითად, რომ გორილას ორგანიზაციაში ერთ-ერთი ცენტრალური თანამდებობა ეკავა, ჰექტორმა გაიხსენა, რომ პინოჩეტის მკვლელობის მცდელობამდე ცოტა ხნით ადრე გორილა შეეკითხა, შეძლებდა თუ არა სატვირთო მანქანის მართვას ძალიან მნიშვნელოვანი ოპერაციის მსვლელობისას. ჰექტორმა ყოყმანით უპასუხა და შეთავაზებაც აღარ განმეორებულა. მოვლენების განვითარების გახსენებისას ჰექტორმა გააანალიზა, რომ ეს სწორედ ის მანქანა შეიძლებოდა ყოფილიყო, რომელიც გამოყენებული უნდა ყოფილიყო მკვლელობის მცდელობისას.

ჰექტორს არ მიუღია მონაწილეობა რაიმე ამკარა სამხედრო ოპერაციაში. თუმცა ერთხელ მას მისცეს მითითება, მიეყვანა სატვირთო მანქანა გარკვეულ ადგილას. მას უნდა დაეყენებინა მანქანა და წამოეყვანა მეორე სატვირთო მანქანა. ამის გარდა, მისთვის არანაირი ინფორმაცია არ მიუციათ. თუმცა ეს გეგმა ჩავარდა უშიშროებასთან დაკავშირებული მიზეზით. ამ ამბიდან ცოტა ხნის შემდეგ ჰექტორმა გაზეთში წაიკითხა, რომ აღმოჩენილი იქნა იარაღის სამალავი იმ ადგილთან ახლოს, სადაც მას სატვირთო მანქანა უნდა დაეყენებინა.

გორილასთან შეხვედრიდან რამდენიმე თვის შემდეგ ჰექტორი შემთხვევით შეხვდა თავის ძველ მეგობარს, რომელთან ერთადაც 1973-74 წლებში ქალაქ ლა

სერენაში მუშაობდა წინააღმდეგობის ჯგუფში. მეგობარმა მაშინვე უთხრა, რომ პრობლემები ჰქონდა პოლიციასთან და ესაჭიროებოდა სამალავი. ჰექტორმა შესთავაზა მას საცხოვრებელი და ისინი ერთად გაემართნენ ჰექტორის სახლისაკენ. მოგვიანებით, საღამოს, მათ შეუერთდა ორი სხვა მეგობარი. სამივე პისტოლეტებით იყო შეიარაღებული. ჰექტორი ფიქრობდა რომ თვალი მოჰკრა ისეთი ტიპის ავტომატებსაც, რომლებსაც ჩილეს პოლიცია ხმარობდა.

ჰექტორმა ვერ გამოარკვია, თუ რატომ იმალებოდა მისი მეგობარი. როგორც ამ უკანასკნელმა უთხრა, უკეთესი იქნებოდა, თუ არაფერი ეცოდინებოდა. ერთ დღეს, სახლიდან გასვლისას, ჰექტორის მეგობარი დააკავეს. ჰექტორს ამის შესახებ შეატყობინა ნაცნობმა, რომელსაც უნახავს მალევე მყოფ მეგობართან ერთად. დარჩენილი ორი კაცი მაშინვე გაიქცა და მიიშალა.

ამის შემდეგ ჰექტორი გადავიდა სანტიაგოში და თავს მშენებლობაზე მუშაობით ირჩენდა. იგი სანტიაგოში 1984 წლის სექტემბრიდან 1985 წლის დეკემბრამდე დარჩა. ყალბი მესაკუთრის საშუალებით მან გააქირავა თავისი სახლი და მიიღო ცნობა, რომ გაქირავებიდან სულ მალე მისი სახლი გაჩნრიკეს, რის შემდეგაც დამქირავებლები გადავიდნენ სახლიდან. ყალბი მესაკუთრის საშუალებით მოხერხდა სხვა დამქირავებლების პოვნა. ვინაიდან მის სახლში ჩხრეკა აღარ ჩატარებულა, ჰექტორმა იფიქრა, რომ მისთვის საშიში აღარ იყო ვილა ალემანაში დაბრუნება და 1985 წლის დეკემბერში დაბრუნდა კიდეც.

როდესაც მას დაუსვეს კითხვა უამრავ „შემთხვევით“ შეხვედრებზე იმ ადამიანებთან, რომლებიც სავარაუდოდ ეკუთვნოდნენ „ფრონტს“, ჰექტორმა უპასუხა, რომ ეს მასაც უკვირდა. გორილასთან დაკავშირებით იგი ამბობდა, რომ შეხვედრა ნამდვილი შემთხვევითობა იყო. მეორე მეგობართან დაკავშირებით ჰექტორი უფრო ყოყმანობდა. იგი ამბობდა, რომ ეს შეიძლებოდა ყოფილიყო როგორც შემთხვევითი შეხვედრა, ისე წინასწარ გათვლილი მცდელობა, რომელიც მიზნად ისახავდა მის უფრო მეტად დაკავშირებას ფრონტის მოღვაწეობასთან. ჰექტორი ფიქრობდა, რომ შესაძლოა, „ფრონტი“ მასში დაინტერესებულიყო ასაფეთქებელი ნივთიერებების შესახებ ცოდნისა და მოშორებით მდებარე სახლის ფლობის გამო.

როდესაც ჰექტორი ვილა ალემანაში დაბრუნდა, მან იგრძნო, რომ სხვადასხვა სახით უთვალთვალებდნენ. მისი თქმით, ხშირად ხვდებოდა სხვადასხვა მოვაჭრეებს, ვინც მასთან კონტაქტში შედიოდა.

...

ერთ-ერთი ჩვენი საუბრის დროს ჰექტორმა უეცრად განაცხადა, რომ „არსებობს რაღაც, რის შესახებაც მე არასოდეს მილაპარაკია და რასაც არასოდეს ვიტყვი“. მე დაჟინებით მოვთხოვე, მოეყოლა ეს რაღაც. ერთი საათი მაინც გრძელდებოდა ჩვენს შორის ფსიქოლოგიური ბრძოლა. მთელი დროის განმავლობაში ვცდილობდი, შემენარჩუნებინა ინიციატივა, რათა მეიძულებინა ჰექტორი, მოეთხრო თავისი საიდუმლო. ჰექტორი მყარად იდგა თავის პოზიციაზე და განაცხადა: „მე არასოდეს ვიტყვი ამას, იმ შემთხვევაშიც კი, თუ გამაძევებენ. მე ამას მხოლოდ აეროპორტში ვიტყვი“.

საბოლოოდ ჰექტორმა მითხრა, რომ დიდი ხნის განმავლობაში იგი ვერ აზროვნებდა და დიდი რაოდენობით იღებდა ანტიდეპრესანტებს. 1986 წელს წამების შემდეგ წერვები ძალზე ცუდ მდგომარეობაში ჰქონდა და იმის გამო, რომ აღიარებდა მორმონულ აღმსარებლობას, მიმართა მორმონული ეკლესიის უმაღლეს პირს, დიდ პრეზიდენტს, და ყველაფერი მოუთხრო.

ჰექტორმა მოუთხრო მას გორილასთან კავშირის შესახებ, ასევე მორმონული ეკლესიის იმ ორი წევრის შესახებ, რომლებიც გორილას გააცნო. საუბარი რამდენიმეჯერ შედგა. პირველად ინიციატივა ჰექტორს ეკუთვნოდა და შესაბამისად ცოტა ინფორმაცია მიაწოდა დიდ პრეზიდენტს, შემდგომში ინიციატივა დიდმა პრეზიდენტმა აიღო და უფრო მეტი ინფორმაცია მოიპოვა.

1987 წლის იანვარში ჰექტორი დააკავეს და აწამეს. როდესაც მან დატოვა ის ადგილი, სადაც აწამეს, იგი შეეცადა, დაკავშირებოდა მორმონთა ეკლესიის ორ სხვა წევრს, მაგრამ ორივე გაუჩინარებულიყო. იგი შეეცადა, კავშირი დაემყარებინა გორილასთან, მაგრამ ისიც ვერ იპოვა. თავად ჰექტორს სწამს, რომ სამივე მოკლულია. იგი იმაშიც დარწმუნებულია, რომ ისინი დიდ პრეზიდენტთან მისი საუბრის შედეგად მოკლეს. ჰექტორს მიაჩნია, რომ მორმონული ეკლესიის ლიდერმა გამოიყენა მისი სისუსტეები და შეატყობინა მთავრობას მის და მისი მეგობრების შესახებ.

ჰექტორს არ შეუძლია ზუსტად თქვას, თუ როდის გაუჩინარდნენ სამივენი, მაგრამ ამბობს, რომ ბოლოს მათ 1986 წლის დეკემბერში შეხვდა. 1987 წლის იანვარში წამებამ, გორილასა და ორი მორმონის სიკვდილში საკუთარი თავის დადანაშაულებასთან ერთად, ხელი შეუწყო ჰექტორის მიერ ჩილედან წასვლას“.

29. მთავრობის წარედგინა ვერბაგის საავადმყოფოს ექიმების მიერ შედგენილი, 1989 წლის 21 ივნისითა და 5 ოქტომბრით დათარიღებული სამედიცინო დასკვნები, რომლებიც ეხებოდა რიჩარდ კრუზ ვარასის (მესამე განმცხადებელი) მდგომარეობას. ხსენებული ცნობების თანახმად, რიჩარდს პიროვნული პრობლემები ჰქონდა და შეედეტიდან გაქცევის შემთხვევაში აუცილებლად მიადგებოდა სერიოზული ფსიგოლოგიური ზიანი.

30. პირველმა განმცხადებელმა წარმოადგინა 1989 წლის 16 აგვისტოთი დათარიღებული წერილიც გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის ლტოლვილთა უმაღლესი კომისარიატის ჩრდილოეთ ქვეყნების ოფისიდან, რომლის თანახმადაც:

„ ...პირი, რომელიც დაექვემდებარა წამებას, უმეტეს შემთხვევებში როგორც ფიზიკურ, ისე ფსიქო-სომატურ განგრძობად შედეგებს განიცდის. ამიტომ წამების მსხვერპლისათვის ლტოლვილის სტატუსის მინიჭებისას ჩვენ არ უნდა ვიხელმძღვანელოთ არც დროის შეზღუდვით და არც წამების ხარისხით.“

31. 1989 წლის 5 ოქტომბრით დათარიღებულ წერილში იგივე ოფისი იუწყებოდა:

„აქედან გამომდინარე, ჩვენ დარწმუნებულები ვართ, რომ ბ-ნი ჰექტორ კრუზ ვარასი ... დაცული უნდა იქნეს თავის სამშობლოში დაბრუნებისაგან; ბევრი სულიერი/ტრავმული/ადამიანური ასპექტის გარდა, ჩვენი აზრით, მოშველიებული უნდა იქნეს 1951 წლის ლტოლვილთა შესახებ კონვენცია, განსაკუთრებით კი 1984 წლის წამების შესახებ კონვენცია“.

32. 1989 წლის 4 ოქტომბერს ბ-ნი კრუზ ვარასი გადაყვანილი იქნა ციხეში ვარბერგის პოლიციის მიერ შრომის მინისტრის ბრძანების საფუძველზე. მეორე დღეს მთავრობამ (შრომის სამინისტრომ) გადაწყვიტა, რომ „უცხოელთა შესახებ კანონის“ 77-ე და მე-80 ნაწილების თანახმად არ არსებობდა არავითარი ხელისშემშლელი პირობა განმცხადებელთა გაძევების ბრძანების აღსასრულებლად.

33. 1989 წლის 6 ოქტომბერს კოლეგიამ გადაწყვიტა, არ შეეჩერებინა გაძევება და იმავე დღეს ბ-ნი კრუზ ვარასი გაძევებული იქნა ჩილეში, თუმცა მისი ცოლი და ვაჟი შვედეთში მიიმალნენ. მათი ამჟამინდელი ადგილმდებარეობა სასამართლოსათვის უცნობია.

ბ. ჩილეში პოლიტიკური სიტუაციის განვითარება

1988 წლის აგვისტოში გაუქმდა საგანგებო მდგომარეობა და ჩილედან გასახლებულ ან გაქცეულ პირებს 1988 წლის სექტემბერში მიეცათ უფლება, დაბრუნებულიყვნენ ჩილეში. 1988 წლის 5 ოქტომბერს ჩილელმა ხალხმა პლებისციტის საშუალებით ხმა მისცა გენერალ პინოჩეტის გადადგომას პრეზიდენტის თანამდებობიდან. პრეზიდენტისა და კონგრესის არჩევნები 1989 წლის დეკემბრისათვის დაინიშნა. მთავრობასა და ოპოზიციურ დაჯგუფებებს შორის წარმართული მოლაპარაკების შედეგად 1989 წლის 30 ივლისს ჩატარდა რეფერენდუმი, რომლის საშუალებითაც კონსტიტუციაში შეტანილი იქნა სხვადასხვა ცვლილება, *inter alia*, ისეთი ცვლილებები, რომლებიც ეხებოდა საპრეზიდენტო და კონგრესის არჩევნების უფრო დემოკრატიულად ჩატარებას და სამოქალაქო საზოგადოებაზე შეიარაღებული ძალების ზეგავლენის შესუსტებას.

1989 წლის 14 დეკემბერს ჩატარდა საპრეზიდენტო არჩევნები, რომლის შედეგადაც პრეზიდენტად არჩეული იქნა ბ-ნი პატრიციო ალვინი, ქრისტიან დემოკრატთა ყოფილი ოპოზიციური პარტიისა და 17 პარტიისაგან შემდგარი ალიანსის „პარტიების კოალიცია დემოკრატიისათვის“ ლიდერი.

35. 1989 წლის აპრილში *Diario Oficial*-ში, ოფიციალურ გაზეთში გამოქვეყნდა სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებათა საერთაშორისო პაქტი (1966), რაც ნიშნავდა პაქტის შეტანას ქვეყნის სამართალში. 1988 წელს სახელმწიფომ ასევე მოახდინა წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობისა თუ სასჯელის წინააღმდეგ გაერო-ს კონვენციის (1984) და წამების აკრძალვისა და დასჯის შესახებ ამერიკული კონ-

ვენციის (1985) რატიფიცირება. თუმცა აღსანიშნავია ის გარემოება, რომ ამ ორი უკანასკნელი კონვენციის რატიფიცირებისას სახელმწიფომ გარკვეული დათქმები გააკეთა.

1989 წლის ოქტომბერში ორგანიზაცია *Amnesty International*-ის მოხსენებაში დასახელდა სხვადასხვა საქმის ბევრი ისეთი დეტალი, რომელიც შეეხებოდა 1989 წლის განმავლობაში მომხდარ წამების სავარაუდო ფაქტებს.

ბ. ფაქტები, რომლებსაც აღბილი ჰქონდათ გაქვეყნების შემდეგ

36. 1989 წლის 7 ოქტომბერს ბ-ნი კრუზ ვარასი ჩავიდა რიო დე ჟანეიროს აეროპორტში (ბრაზილია), სადაც უშედეგოდ ითხოვა თავშესაფარი. იგი დასვეს სანტიაგოსაკენ მიმავალ თვითმფრინავზე. სანტიაგოში იგი ჩავიდა 8 ოქტომბერს. მას არ გააჩნდა პირადობის არანაირი მოწმობა და ამიტომ, როდესაც საპასპორტო სამსახურის წინაშე წარდგა, იგი გაიყვანეს ცალკე და სურათი გადაუღეს. მას მოსთხოვეს, ხელი მოეწერა დეკლარაციისთვის, რომელიც ამტკიცებდა, რომ შვედეთში იგი იმყოფებოდა მატერიალური მდგომარეობის გამო და პირობას იძლეოდა, რომ არ ჩაებმებოდა ჩილეში პოლიტიკურ მოღვაწეობაში.

37. ბ-ნი კრუზ ვარასი დარჩა ჩილეში 1989 წლის 8 ოქტომბრიდან 29 ოქტომბრის ჩათვლით და დაბრუნდა თავის სახლში ვილა ალემანაში. 26 და 27 ოქტომბერს მან მონაწილეობა მიიღო პოლიტიკურ შეკრებებში, რომელთაგან უკანასკნელი გაიმართა პრეზიდენტობის კანდიდატ ბ-ნ ალივინის მხარდასაჭერად. კრუზ ვარასი ამტკიცებს, რომ მაშინ მას მიუახლოვდა უცნობი პირი და დაემუქრა მის ოჯახს ჩილეში. იგი აცხადებს, რომ ამ პერიოდის განმავლობაში მის ცოლის ძმას თავს დაესხნენ უცნობი პირები და მძიმედ დაჭრეს. კომპეტენტური ორგანოების წარმომადგენლებმა გააჩერეს და გაჩხრიკეს განმცხადებლის ცოლის კიდევ ორი ძმა და შეკითხვები დაუსვეს კრუზ ვარასის შესახებ.

38. 1989 წლის 29 ოქტომბერს განმცხადებელმა დატოვა ჩილე, გადავიდა არგენტინაში და გარკვეული დროის განმავლობაში ბუენოს აირესში ცხოვრობდა. 1989 წლის 2 დეკემბერსა და 1990 წლის 7 მარტს კოლეგიამ უარყო ბ-ნი კრუზ ვარასის თხოვნები შვედეთში დაბრუნების ნებართვის თაობაზე. მიუხედავად იმისა, რომ მას შეეძლო დასწრებოდა სასამართლო განხილვას, მისი ამჟამინდელი ადგილსამყოფელი სასამართლოსათვის უცნობია.

დ. დოქტორ იაკობსონის ჩვენებები კომისიის წინაშე

39. 1989 წლის 7 დეკემბერს დოქტორ სტენ ვ. იაკობსონი მოწმის სახით წარდგა კომისიის წინაშე. მის მიერ წარმოდგენილი ჩვენებები დეტალურად არის შეჯამებული კომისიის მოხსენების 49-ე–57-ე პუნქტებში. დოქტორი სტენ ვ. იაკობსონი არის სასამართლო მედიცინის ასოცირებული პროფე-

სორი (დოცენტი) (*rättsmedicin*) კაროლინსკას ინსტიტუტში და ასევე მუშაობს წითელ ჯვარში, სადაც დახმარებას უწევს წამების მსხვერპლთ. დოქტორ იაკობსონს გააჩნია 20 წლის გამოცდილება შრამებისა და ქრილობების შეფასებაში, იგი 1985 წლიდან მუშაობდა ჩილეში სავარაუდოდ განხორციელებული წამების ფაქტებზე.

40. დოქტორმა იაკობსონმა დაადასტურა, რომ არსებობდა იმის დიდი ალბათობა, რომ პირველი განმცხადებლის მონათხრობი შეესაბამებოდა სინამდვილეს, თუ მხედველობაში მივიღებთ მის ქრილობებს (ლავინის ძვლის დაზიანება და დამწვრობის ნიშანი) და მისი რეაქციებს, როდესაც ჰყვებოდა თავის ამბავს. ბ-ნი კრუზ ვარასი საუბრობდა ძლიერი ზიზღით იმ სექსუალური ხასიათის წამების შესახებ, რომელიც მან გამოცხადა, და მოყოლის დროს ძლიერი ოფლი ასხამდა. დოქტორი იაკობსონი თვლიდა, რომ ასეთი რეაქცია მიანიშნებდა განცდების უტყუარობაზე. განმცხადებელი ასევე ამჟღავნებდა დიდ შიშს ჩილეში დაბრუნებასთან დაკავშირებით. დოქტორმა იაკობსონმა აღნიშნა, რომ სექსუალური წამების მსხვერპლთ უმეტესად ისეთი ტრავმა ადგებათ, რომ მზად არ არიან, ილაპარაკონ ამაზე თავიანთ ქმრებთან და ცოლებთანაც კი.

ე. სხვა დოკუმენტური მტკიცებულებანი

41. ბ-ნი კრუზ ვარასის გაძევების შემდეგ მთავრობამ წარმოადგინა 1990 წლის 2 იანვრით დათარიღებული მემორანდუმი სანტიაგოში შვედეთის საელჩოდან. ეს მემორანდუმი შეიცავს მოხსენებას იმ მოკვლევასთან დაკავშირებით, რომელიც ჩატარდა შრომის სამინისტროდან წარმართული მოთხოვნის საფუძველზე. აღნიშნული მოთხოვნა ეხებოდა იმ ინფორმაციის მოწოდებას, რომელიც დაკავშირებული იყო ბ-ნი კრუზ ვარასის შესაძლო პოლიტიკურ საქმიანობასა და მის მიმართ ნებისმიერ პოლიტიკურ დევნას. მოკვლევა განხორციელდა 1989 წლის 20 დეკემბერს ქ-ნი ჯენი მალმკვისტის, საელჩოს მეორე მდივნის, მიერ ვილა ალემანაში ვიზიტის დროს. ვიზიტის მსვლელობისას ქ-ნი მალმკვისტს თან ახლდა, *inter alia*, ვალპარაისოს ადამიანის უფლებათა კომისიის პრეზიდენტი. მოხსენების თანახმად, პოლიტიკური პარტიების ყველა დაკითხულმა წარმომადგენელმა განაცხადა, რომ არ იცნობდა ბ-ნი კრუზ ვარასს. გამოკითხულმა მეზობლებმა განაცხადეს, რომ იცნობდნენ მას, მაგრამ არავითარი ინფორმაცია არ გააჩნდათ მის პოლიტიკურ მოღვაწეობასთან დაკავშირებით.

ზემოხსენებულის დასასაბუთებლად მთავრობამ წარმოადგინა წერილობითი ჩვენებებიც *Partido Radical*-ისგან, *Partido Socialista*-სგან და *Partido Comunista*-სგან.

42. რაც შეეხება შესაძლო პოლიტიკურ დევნას, მთავრობამ წარმოადგინა ვილა ალემანას ადამიანის უფლებათა კომისიის პრეზიდენტის ქ-ნი

მარია ტერეზა ოვალეს წერილობითი ჩვენება, რომელიც შვედეთის საელჩომ სანტიაგოში მოიპოვა. წერილობითი ჩვენებიდან ნათლად ჩანს, რომ ბ-ნი კრუზ ვარასი ცნობილი არ არის კომისიისათვის და, შესაბამისად, არც მის წინააღმდეგ რაიმე დევნა მისთვის ცნობილი. წერილობითი ჩვენების თანახმად, კომისიას დაფიქსირებული აქვს ყველა იმ პირის მონაცემები, რომლებიც 1982 წლიდან მოყოლებული გაუჩინარდნენ, რომლებიც აწამეს და პატიმრობაში აიყვანეს ჩილეს მე-5 რეგიონში.

43. სასამართლოში წარმოებული სამართალწარმოების დროს მთავრობამ წარმოადგინა 1990 წლის 8 ოქტომბრით დათარიღებული შემდგომი წერილობითი ჩვენებები ქ-ნი ოვალესაგან. ამ ჩვენებებში ქ-ნი ოვალე აცხადებდა, *inter alia*, რომ ბ-ნი კრუზ ვარასს არავითარი კავშირი არ ჰქონია რომელიმე პოლიტიკურ პარტიასთან ან პროფესიულ კავშირთან, არავითარი განცხადება არ არის რეგისტრირებული ვილა ალემანას ადამიანის უფლებათა კომისიის მიერ ბ-ნი კრუზ ვარასის პატიმრობასთან დაკავშირებით, რომ ყველა იმ ადამიანის განცხადების თანახმად, ვინც კი დაიკითხა იმ რაიონში, სადაც განმცხადებელი ცხოვრობდა, იგი არასდროს ყოფილა აქტიურად ჩაბმული პოლიტიკურ ცხოვრებაში, რომ ყველა იმ პირის დაკითხვის შედეგად, რომლებიც მონაწილეობდნენ არალეგალურ ღონისძიებებში, გამოირკვა, რომ იგი არ არის მათთვის ცნობილი, კრუზ ვარასი არც ვალპარასოს ციხეში მყოფი იმ პატიმრებისათვის არის ცნობილი, რომლებიც ანალოგიური ქმედებებისათვის იმყოფებოდნენ პატიმრობაში, რომ არაფერია ცნობილი ვილა ალემანაში 1983-1986 წლებში რკინიგზის ან ელექტროგადამცემი ხაზების აფეთქების შესახებ, როგორც ამას ამტკიცებდა პირველი განმცხადებელი; რომ იგი არ არის ცნობილი ქუილპუეში მდებარე ადამიანის უფლებათა სხვადასხვა ორგანიზაციებისათვის.

მთავრობამ ასევე წარმოადგინა *FPMR*-ის ეროვნული კოლეგიის 1990 წლის 8 ოქტომბრით დათარიღებული წერილობითი ჩვენება, რომლის თანახმად ბ-ნი კრუზ ვარასი არ იყო ორგანიზაციის წარმომადგენელი საზღვარგარეთ და რომ იგი არ არის და არც ყოფილა *FPMR*-ის მებრძოლი წევრი. კოლეგიამ უარყო, აგრეთვე, მისი პასუხისმგებლობა ნებისმიერი აქციისათვის, რომელიც კრუზ ვარასს *FPMR*-ის სახელით შეიძლებოდა ჰქონოდა განხორციელებული.

44. განმცხადებლებს წარმოდგენილი აქვთ სამედიცინო დასკვნა, რომელიც შედგენილია დოქტორ მარიანო კასტექსის (ბუენოს აირესის უნივერსიტეტის ფსიქიატრიის პროფესორი) მიერ და ეხებოდა პირველი განმცხადებლის გასინჯვას 1990 წლის თებერვალში. დასკვნაში ნათქვამი იყო:

„დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ ბ-ნი კრუზ ვარასი განიცდის სერიოზულ „ტრავმისშემდგომ სტრესულ მოშლილობას“, რომელიც მას განუვითარდა ჩილეში წარსულ წლებში წამებისა და არაადამიანური მოპყრობის

შედეგად. ძლიერმა დაუცველობამ და სამშობლოში დაბრუნებამ დაამძიმეს მისი სულიერი მდგომარეობა და თუ მისი ფსიქოლოგიური და ფსიქიატრიული მკურნალობისათვის შესაბამისი გარემო არ შეიქმნება, მას შეიძლება დაემუქროს სულიერი მოშლილობის გაუარესება გაუთვალისწინებელი შედეგებით არა მარტო მისთვის, არამედ მისი ცოლისა და ბავშვისათვისაც, ამ უკანასკნელს კი ძალიან სჭირდება მამა, რაც ნათლად ჩანს ბავშვთან დაკავშირებული დასკვნის ყურადღებით წაკითხვისას.“

45. 1990 წლის 9 ოქტომბრით დათარიღებული კიდევ ერთი ფსიქიატრიული დასკვნა შეადგინა დოქტორმა სონდერგაარდმა 1990 წლის სექტემბერში განმცხადებლის დეტალურად გასინჯვის შემდეგ. დასკვნის თანახმად, პირველმა განმცხადებელმა სავარაუდოდ განიცადა „კატასტროფული ზომის სტრესული შემთხვევა“. დოქტორმა სონდერგაარდმა დაასკვნა, რომ განმცხადებელს „ტრავმისშემდგომი ნერვული მოშლილობის აშკარა ნიშნები“ აღენიშნება.

46. განმცხადებლებმა ასევე წარმოადგინეს შემდეგი დოკუმენტები:

- ჩილეს უნივერსიტეტის ფსიქოლოგიის ყოფილი პროფესორის მარსელო ფერადა-ნოლის, ამჟამად სტოკჰოლმის კაროლინსკას ინსტიტუტის მაძიებლის დასკვნა (დათარიღებული 1990 წლის 18 იანვრით), რომელშიც იგი მიანიშნებდა, რომ პირველმა განმცხადებელმა შესაძლოა თავისი პრობლემებისაგან თავის დასაღწევი გზა თვითმკვლელობაში იპოვოს;
- სერჯიო ბუშმანის (*FPMR*-ის წარმომადგენელი ევროპაში) 1990 წლის 20 ოქტომბრით დათარიღებული წერილი, რომლის თანახმადაც ჩილეში საკუთარ სიცოცხლეს საფრთხეში არა მარტო *FPMR*-ის წევრები იგდებდნენ, არამედ ისინიც, ვინც ორგანიზაციასთან თანამშრომლობდა. სერჯიო ბუშმანმა ისიც განაცხადა, რომ *FPMR*-ის წევრებისათვის არსებული რეჟიმის დროსაც კი არსებობდა წამების, დაპატიმრებისა თუ მკვლელობის საფრთხე;
- 1984 წლის 17 ოქტომბრით დათარიღებული, ჩილეში გამოცემული გაზეთის ამონაჭერი, რომელიც აღწერდა ვილა ალემანადან 10 კილომეტრის დაშორებით ელექტროგადამცემი ხაზის აფეთქების მცდელობას;
- 1990 წლის 26 სექტემბრით დათარიღებული წერილი მესამე განმცხადებლის საბავშვო ბაღის მომსახურე პერსონალისაგან, რომლის თანახმადაც ბავშვის შვედეთიდან გაძევებამ შესაძლოა გამოუსწორებელი ზიანი გამოიწვიოს.

II. შესაბამისი სამართალი და პრაქტიკა

ა. შიდა სამართალი

47. 1980 წლის „კანონი უცხოელთა შესახებ“ და „ბრძანებულება უცხოელთა შესახებ“ ძალაში იყო 1989 წლის 1 ივლისამდე, როდესაც ძალაში შევიდა 1989 წლის „კანონი უცხოელთა შესახებ“. ახალი „ბრძანებულება უცხოელთა შესახებ“ 1989 წლის კანონის საფუძველზე შემუშავდა.

1980 წლის კანონის თანახმად, კოლეგიის მიერ გადაწყვეტის გადაწყვეტილება შეიძლებოდა გასაჩივრებელიყო მთავრობის წინაშე, რომლის გადაწყვეტილებაც საბოლოო იქნებოდა. მთავრობის გადაწყვეტილება აღსასრულებლად პოლიციას გადაეცემოდა. იმ შემთხვევაში, თუ უცხოელი განაცხადებდა, *inter alia*, რომ იგი დაექვემდებარებოდა პოლიტიკურ დევნას ან გაგზავნილი იქნებოდა საომარი მოქმედებების ადგილას, საქმე გადაეცემოდა კოლეგიას (85-ე და 86-ე ნაწილები), გარდა იმ შემთხვევებისა, როდესაც საჩივრები აბსოლუტურად დაუსაბუთებელი იყო ან არ იმსახურებდა არსებით განხილვას. იმ შემთხვევაში, თუ პოლიცია გადაწყვეტდა, არ გადაეცა ეს საკითხი განსახილველად კოლეგიისათვის, აპელაციის შეტანა შეიძლებოდა კოლეგიაში. თუ კოლეგია გამოიტანდა გადაწყვეტილებას უცხოელის წინააღმდეგ, გადაწყვეტილების გასაჩივრება შეიძლებოდა მთავრობის წინაშე.

48. 1989 წლის კანონის თანახმად, კომპეტენტურ ორგანოებს, გადაწყვეტის საკითხის გადაწყვეტასთან ერთად, ევალებათ, განიხილონ ის გარემოებები, რომლებიც შეიძლება ხელს უშლიდეს გადაწყვეტის ბრძანების აღსრულებას.

49. 1989 წლის კანონი შეიცავს გარდამავალ წესებს, რომლებიც გამოყენებული უნდა იქნეს იმ საქმეებთან მიმართებაში, რომლებიც წარმოდგენილი იქნა 1989 წლის 1 ივლისამდე. ასეთ საქმეებში ისევ მოქმედებდა პროცედურები, რომლებიც გამოიყენებოდა 1980 წლის კანონში.

50. 1980 წლის „უცხოელთა შესახებ კანონის“ მე-3 ნაწილის თანახმად:

„ლტოლვილს სერიოზული მიზეზების გარეშე არ შეიძლება უარი ეთქვას შვედეთში თავშესაფარზე, როდესაც მას ესაჭიროება ასეთი დაცვა.

ამ კანონის მიზნებისათვის, ლტოლვილი არის პირი, რომელიც იმყოფება თავისი სამშობლოს საზღვრებს გარეთ და აქვს რასობრივი, ეროვნული კუთვნილების, გარკვეული სოციალური ჯგუფისადმი კუთვნილების ან რელიგიური თუ პოლიტიკური მრწამსის გამო დევნის დასაბუთებული შიში, და რომელსაც არ შეუძლია ან ასეთი შიშის გამო არ სურს ისარგებლოს იმ ქვეყნის მფარველობით. პირი, რომელსაც არ გააჩნია სამშობლო და იმავე მიზეზებით იმყოფება იმ ქვეყნის ფარგლებს გარეთ, რომელშიც იგი ცხოვრობდა და რომელსაც არ შეუძლია ან არ სურს ასეთი შიშის გამო დაბრუნდეს ამ ქვეყანაში, მიჩნეული უნდა იქნეს ლტოლვილად.

ამ კანონის მიზნებისათვის წინამდებარე ნაწილის მე-2 პუნქტის თანახმად დევნა განისაზღვრება, როგორც უცხოელის სიცოცხლის ან თავისუფლების წინააღმდეგ მიმართული ან სხვაგვარი სასტიკი ხასიათის ქმედება (პოლიტიკური დევნა).“

1980 წლის კანონის სხვა შესაბამისი დებულებების თანახმად:

მე-6 ნაწილი:

„უცხოელს, რომელიც არ სარგებლობს ლტოლვილის სტატუსით და პოლიტიკური სიტუაციის გამო არ სურს დაბრუნდეს თავის სამშობლოში და შეუძლია წარმოადგინოს მყარი არგუმენტაცია არდაბრუნების დასასაბუთებლად, არ უნდა ეთქვას უარი ქვეყანაში დარჩენის ნებართვაზე, თუკი მას სჭირდება აქ დაცვა, გარდა იმ შემთხვევებისა, როდესაც უარის თქმისათვის განსაკუთრებული მიზეზები არსებობს.“

38-ე ნაწილი

„უცხოელი შეიძლება გაძევებული იქნეს ქვეყნიდან, თუკი იგი ცხოვრობს პასპორტის ან შევადეთში ცხოვრებისათვის საჭირო ნებართვის გარეშე. გაძევების ბრძანებები უნდა გასცენ ეროვნულმა საიმიგრაციო კოლეგიებმა, როგორც ეს განსაზღვრულია 1-ლ პუნქტში. იმ შემთხვევაში, თუკი თხოვნა ცხოვრების ნებართვაზე უარყოფილი იქნება, ეროვნულმა საიმიგრაციო კოლეგიამ უნდა გამოსცეს გაძევების ბრძანება, თუკი არ არსებობს ამის საწინააღმდეგო ძლიერი არგუმენტაცია.“

77-ე ნაწილი

„როდესაც შესვლაზე უარის თქმა ან გაძევების ბრძანება ხორციელდება, უცხოელი არ შეიძლება გადაგზავნილი იქნეს ქვეყანაში, სადაც მას ემუქრება პოლიტიკური დევნის საფრთხე. უცხოელის გადაგზავნა არ შეიძლება ასევე იმ ქვეყანაში, სადაც იგი არ არის დაცული იმისგან, რომ გადაგზავნილი იქნება იმ ქვეყანაში, სადაც მას ასეთი დევნა ემუქრება.“

მე-80 ნაწილი

„მე-6 ნაწილში მითითებული უცხოელი, რომელიც წარმოადგენს სერიოზულ მიზეზებს, რათა არ იქნეს გადაგზავნილი თავის სამშობლოში, არ შეიძლება ქვეყანაში შესვლაზე უარის თქმის ან გაძევების განხორციელებისას გადაგზავნილი იქნეს ამ ქვეყანაში ან ქვეყანაში, რომელშიც მას ემუქრება სამშობლოში გადაგზავნის საფრთხე.“

1980 წლის „უცხოელთა შესახებ კანონის“ 33-ე ნაწილის თანახმად:

„უცხოელს, რომელსაც სურს დამკვიდრდეს ამ ქვეყანაში ან სხვა რაიმე მიზეზით დარჩეს აქ იმ ვადაზე მეტი ხნით, რაც მითითებულია 30-ე ნაწილის 1-

ლ პუნქტში, ეკრძალება შვედეთში შესვლა, თუკი მას არ აქვს მოპოვებული ცხოვრების ნებართვა, გარდა იმ შემთხვევებისა, როდესაც:

1. 30-ე ნაწილის მე-2 პუნქტის თანახმად, იგი გათავისუფლებულია ცხოვრების ნებართვის მოთხოვნისაგან;
2. იგი წარმოადგენს იმ უცხოელს, რომელიც მითითებულია „უცხოელთა შესახებ კანონის“ მე-3, მე-5 ან მე-6 ნაწილებში (1980:376);
3. მას სურს შეუერთდეს ახლო ნათესავს, რომელიც მუდმივად ცხოვრობს შვედეთში და რომელთან ერთადაც იგი უნინ ცხოვრობდა საზღვარგარეთ; ან
4. არსებობს სხვა გამონაკლისი მნიშვნელოვანი მიზეზი, თუ რატომ უნდა დაერთოს მას ქვეყანაში შესვლის ნებართვა.

უცხოელს, რომელიც შვედეთის ტერიტორიაზე შევიდა საცხოვრებელი ნებართვის გარეშე ან მხოლოდ დროებითი დარჩენის ნებართვით, არ შეიძლება მიეცეს ასეთი ნებართვა მანამდე, სანამ ის იმყოფება ამ ქვეყანაში, ანდა შვედეთში წარდგენილი მომართვის საფუძველზე, გარდა იმ შემთხვევებისა, რომლებიც აღწერილია ამ ნაწილის 1-ლ პუნქტში, მე-2-მე-4 ქვეპუნქტებში. მიუხედავად ზემოხსენებულისა, უცხოელს, რომელიც შემოვიდა შვედეთში როგორც ტურისტი და გააჩნია არსებითი მიზეზები ვიზიტის გასაგრძელებლად, შეიძლება მიენიჭოს ცხოვრების ნებართვა განსაზღვრული პერიოდით.“

51. 1973 წლის შემდეგ შვედეთმა მიიღო დაახლოებით 30 000-მდე ჩილეს მოქალაქე, რომელთა უმეტესობას მისცა თავშესაფარი. 1989 წლის 1 იანვრიდან კი ჩილედან ჩამოსულ პირებს მოეთხოვათ, ჰქონოდათ ვიზები. პოლიტიკური სიტუაციის განვითარების გამო 1988-1989 წლებში ზოგიერთი ლტოლვილი ნებაყოფლობით დაბრუნდა, რათა მონაწილეობა მიეღო პოლიტიკურ საქმიანობაში.

ბ. კომისიის საპროცედურო რეგლამენტის 36-ე მუხლის თანახმად კომისიის მიერ განხორციელებული პროცედურა

52. კომისიის საპროცედურო რეგლამენტის 36-ე მუხლის თანახმად:

„კომისიას, ხოლო როდესაც ეს უკანასკნელი არ მართავს სესიებს, პრეზიდენტს შეუძლია მიუთითოს მხარეებს დროებითი ღონისძიების მიღების შესახებ, რაც სასურველი იქნებოდა მხარეთა ინტერესებიდან გამომდინარე ან მის წინაშე სამართალწარმოების ჯეროვნად განხორციელების მიზნით.“

53. მითითება 36-ე მუხლის საფუძველზე კეთდება მხოლოდ მაშინ, როდესაც წარმოჩინდება, რომ გასაჩივრებული ღონისძიების განხორციელებას

გამოუსწორებელი შედეგები მოჰყვება. ეს შესაძლებელია იმ შემთხვევებში, როდესაც გაძევება ან ექსტრადირება გარდაუვალია და განმცხადებელი ამტკიცებს, რომ მის მიმართ განხორციელებულია კონვენციის მე-2 და მე-3 მუხლების საწინააღმდეგო ქმედებები იმ სახელმწიფოში, რომელშიც ხდება მისი გაძევება ან ექსტრადირება. ჩვეულებრივ, 36-ე მუხლი გამოიყენება მხოლოდ კონვენციის ამ სახის სავარაუდო დარღვევებთან მიმართებაში. ამას გარდა, გარკვეულწილად უნდა არსებობდეს იმის ალბათობა, რომ კონკრეტულ სახელმწიფოში გაგზავნის შედეგად პირი დაექვემდებარება ამ დებულებათა საწინააღმდეგო მოპყრობას. ასე რომ, მტკიცებულებები წარმოდგენილი უნდა იქნეს კომისიის წინაშე, რომელიც შეაფასებს ასეთი რისკის არსებობას.

54. როდესაც განაცხადში მოთხოვნილია დროებითი ღონისძიების გამოყენება, იგი სასწრაფოდ წარედგინება კომისიას ან პრეზიდენტს, ან პრეზიდენტის მოვალეობის შემსრულებელს, თუკი კომისია არ ატარებს სესიებს. 36-ე მუხლის საფუძველზე მითითება ყოველთვის გარკვეული დროით არის შემოფარგლული. თუკი გადანყვეტილება გამოტანილია პრეზიდენტის ან პრეზიდენტის მოვალეობის შემსრულებლის მიერ, მითითება შემოიფარგლება კომისიის მომდევნო შეკრებამდე. თუ იგი მიღებულია კომისიის მიერ, იგი ჩვეულებრივ შემოიფარგლება შემდგომ სხდომამდე.

55. როდესაც კომისია ან პრეზიდენტი მიმართავს 36-ე მუხლს, კომისიის მდივანი ტელეფონით აცნობებს მხარეებს გადანყვეტილების შესახებ და სატელეფონო საუბარს ფოსტით ან ფაქსით დაადასტურებს. პირველი განმცხადებლის გაძევების დროს კომისიის წინაშე წარმოდგენილი იყო 182 განაცხადი გაძევების საქმეებში (ექსტრადირაციის საქმეების საპირისპიროდ) დროებითი ღონისძიების მოთხოვნით. 31 ასეთ საქმეში ხელშემკვრელ სახელმწიფოებს 36-ე მუხლის შესაბამისად მიეცათ მითითება, რომელიც შესრულებული იქნა. რამდენიმე საქმეში, რომლებიც ეხებოდა ექსტრადირებას, სახელმწიფო არ დაემორჩილა 36-ე მუხლის შესაბამისად გაკეთებულ მითითებას.

III. სამართალწარმოება კომისიაში

ა. წინამდებარე საქმეში კომისიის მიერ 36-ე მუხლის შესაბამისად განხორციელებული მითითება

56. განაცხადი კომისიას წარედგინა 1989 წლის 5 ოქტომბერს და რეგისტრაციაში გატარდა იმავე დღეს. 1989 წლის 6 ოქტომბერს დილის 9 საათზე კომისიამ გადანყვიტა საპროცედურო რეგლამენტის 36-ე მუხლის გამოყენება:

„კომისიამ ... გადანყვიტა ... მიუთითოს შვედეთის მთავრობას ..., რომ მხარეთა ინტერესებიდან გამომდინარე და კომისიის წინაშე სამართალწარმოების ჯეროვნად წარმართვის მიზნით არ არის სასურველი განმცხადებელთა დეპორ-

ტირება ჩილეში, სანამ კომისიას არ ექნება საშუალება, განიხილოს განაცხადი მომავალ სხდომაზე, რომელიც უნდა გაიმართოს 1989 წლის 6-10 ნოემბერს.“

57. მთავრობის წარმომადგენელს კომისიის გადაწყვეტილება იმავე დღეს 09:10 საათზე შეატყობინეს. 12 საათზე კომისიამ ხსენებული მითითება ფაქსით დაადასტურა.

58. კომისიის გადაწყვეტილების შესახებ შრომის სამინისტროს ოფიციალურ პირებს 6 ოქტომბერს 09:20 საათზე შეატყობინეს. საკითხი მინისტრს 12:45 საათზე წარედგინა. თუმცა, მთავრობის მიერ მოწოდებული ინფორმაციის თანახმად, მინისტრს არ შეეძლო ელონა რაიმე, რადგან საკითხი უკვე გადაწყვეტილი იყო მთავრობის მიერ და კოლეგიაში იხილებოდა.

59. იმავე დღეს ბ-ნი კრუზ ვარასის მოთხოვნის საფუძველზე კოლეგიამ გადაწყვიტა, აღარ გადაედო გაძევების აღსრულება. ამ დროისათვის კოლეგიისათვის უკვე ცნობილი იყო წინამდებარე განაცხადისა და კომისიის მიერ 36-ე მუხლის შესაბამისად გაკეთებული მითითების შესახებ.

60. ბ-ნი კრუზ ვარასი გაძევებული იქნა ჩილეში 1989 წლის 6 ოქტომბერს 16:40 საათზე. მისი მეუღლე და ვაჟი შვედეთში მიიმალნენ.

61. 1989 წლის 9 ნოემბერს კომისიამ საპროცედურო რეგლამენტის 36-ე მუხლის თანახმად გამოიტანა შემდეგი გადაწყვეტილება:

„განიხილა რა მხარეთა მიერ წარმოდგენილი მტკიცებულებები, კომისიამ გადაწყვიტა, საპროცედურო რეგლამენტის 36-ე მუხლის თანახმად მიუთითოს მთავრობას, რომ მხარეთა ინტერესებიდან გამომდინარე და კომისიის წინაშე სამართალწარმოების ჯეროვნად წარმართვის მიზნით არ მოახდინოს რომელიმე განმცხადებლის, რომელიც ამ დროისათვის შვედეთში იმყოფება, ჩილეში დეპორტირება, სანამ კომისიას ექნება შესაძლებლობა, განიხილოს განაცხადი მომავალ სხდომაზე, რომელიც გაიმართება 1989 წლის 4-15 დეკემბერს. ბ-ნი კრუზ ვარასთან დაკავშირებით კომისია, გამომდინარე იქიდან, რომ მთავრობა არ დაემორჩილა ადრე გაკეთებულ მითითებას მის ჩილეში არგაძევებასთან დაკავშირებით, ახლა მიუთითებს, რომ მხარეთა ინტერესებიდან გამომდინარე და კომისიის წინაშე სამართალწარმოების ჯეროვნად წარმართვის მიზნით, მთავრობამ გაატაროს ღონისძიებები, რომლებიც შესაძლებელს გახდის განმცხადებლის დაბრუნებას შვედეთში უახლოეს ხანში.“

62. 1989 წლის 22 ნოემბრით დათარიღებული წერილით მთავრობამ აცნობა კომისიას, რომ პირველი განმცხადებლის თხოვნა შვედეთში შესვლასა და დარჩენაზე განხილული იქნებოდა კოლეგიის მიერ და რომ ქ-ნი ბუსტამენტო ლაზოსა და რიჩარდ კრუზის ქვეყნიდან გაძევების ბრძანების აღსრულების საკითხი კვლავაც მიმდინარეობდა კოლეგიის წინაშე. შესაბამისად, 1989 წლის 16 ნოემბერს მთავრობამ გადაწყვიტა, ეცნობებინა კოლეგიისათვის 36-ე მუხლის შესაბამისად გაკეთებული მითითების შესახებ.

63. 1989 წლის 7 დეკემბრის მოსმენის შედეგად კომისიამ გადაწყვიტა, ძალაში დაეტოვებინა საპროცედურო რეგლამენტის 36-ე მუხლის შესაბამისად გაკეთებული მითითება, რომ მხარეთა ინტერესებიდან გამომდინარე და კომისიის წინაშე სამართალწარმოების ჯეროვნად წარმართვის მიზნით არ მოეხდინა მეორე და მესამე განმცხადებლის დეპორტირება ჩილეში და გაეტარებინა ღონისძიებები, რომლებიც შესაძლებელს გახდოდა განმცხადებლის შვედეთში დაბრუნებას უახლოეს ხანში.

64. 1990 წლის 7 ივნისს კომისიამ თავისი მოხსენების შედეგის შემდეგ გადაწყვიტა, აღარ გაეგრძელებინა 36-ე მუხლის თანახმად გაკეთებული მითითება.

ბ. ბანაცხადის განხილვა კომისიის მიერ

65. განმცხადებლები ჩიოდნენ, რომ პირველი განმცხადებლის გაძევება წარმოადგენდა კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევას, ვინაიდან არსებობდა იმის საფრთხე, რომ მას ხელისუფლების წარმომადგენლები აწამებდნენ. ისინი ასევე ჩიოდნენ, რომ მესამე განმცხადებლის გაძევება გამოიწვევდა მე-3 მუხლის დარღვევას. გარდა ამისა, ისინი ჩიოდნენ, რომ ოჯახის დანაწევრება წარმოადგენდა კონვენციის მე-8 მუხლის დარღვევას. განმცხადებლები მიუთითებდნენ კონვენციის მე-6 და მე-13 მუხლების დარღვევაზე.

66. 1989 წლის 7 დეკემბერს განაცხადი არსებით განხილვაზე დაშვებულად გამოცხადდა კონვენციის მე-3 და მე-8 მუხლების სავარაუდო დარღვევასთან დაკავშირებით, ხოლო დაუშვებლად – კონვენციის მე-6 და მე-13 მუხლების სავარაუდო დარღვევასთან დაკავშირებით. კომისიამ ასევე გადაწყვიტა, კვლავ ემსჯელა იმ საკითხთან დაკავშირებით, რომელიც შეეხებოდა მთავრობის მიერ 36-ე მუხლის შესაბამისად განხორციელებული მითითებების დაუმორჩილებლობას.

მოხსენებაში, რომელიც მომზადდა 1990 წლის 7 ივნისს (31-ე მუხლი), კომისიამ გამოთქვა თავისი აზრი, რომ ადგილი არ ჰქონია მე-3 მუხლის (რვა ხმით ხუთის წინააღმდეგ) და მე-8 მუხლის (ერთხმად) დარღვევას, მაგრამ ადგილი ჰქონდა 25-ე მუხლის დარღვევას (თორმეტი ხმით ერთის წინააღმდეგ) იმის გამო, რომ მთავრობა არ დაემორჩილა კომისიის მიერ 36-ე მუხლის შესაბამისად გაკეთებულ თხოვნას, არ გაეძევებინა განმცხადებელი. კომისიის მოსაზრების მთელი ტექსტი და განსხვავებული მოსაზრებები, რომლებიც მოხსენებაშია ჩართული, თან ერთვის განაჩენს დანართის სახით.⁴

4 რეგისტრატორის მიერ გაკეთებული შენიშვნა. პრაქტიკული მიზეზების გამო დანართი წარმოდგენილი იქნება მხოლოდ განაჩენის დაბეჭდილ ვერსიასთან ერთად (სასამართლოს პუბლიკაციების სერია A, ტომი 201). კომისიის მოხსენების ასლის მიღება რეგისტრატურაშია შესაძლებელია.

მხარეების მიერ სასამართლოსთვის წარდგენილი საბოლოო არგუმენტაცია

67. 1990 წლის 22 ოქტომბერს გამართულ საჯარო მოსმენაზე მთავრობამ გაიმეორა დასკვნითი არგუმენტაცია, ასახული მთავრობის მემორანდუმში, რომელშიც მთავრობა თხოვნით მიმართავდა სასამართლოს, დაედგინა, „რომ წინამდებარე საქმეში ადგილი არ ჰქონია კონვენციის დარღვევას.“

სამართალი

I. მე-3 მუხლის სავარაუდო დარღვევა

68. განმცხადებლები ამტკიცებდნენ, რომ ბ-ნი კრუზ ვარასის ჩილეში ექსტრადირება წარმოადგენდა კონვენციის მე-3 მუხლის საწინააღმდეგო ქმედებას, რადგან არსებობდა იმის საფრთხე, რომ მას ჩილეს ხელისუფლების წარმომადგენლები აწამებდნენ, ასევე იმ ტრავმის გამო, რომელიც მან გადაიტანა სამშობლოში (სადაც იგი წინათ დაექვემდებარა წამებას) დაბრუნების გამო. განმცხადებლები ასევე ჩიოდნენ, რომ მესამე განმცხადებლის (რიჩარდის) გაძევება გამოიწვევდა ისეთ მდგომარეობას, რომელიც ჩაითვლება აღნიშნული დებულების დარღვევად. ამ დებულების თანახმად:

„არავინ შეიძლება დაექვემდებაროს წამებას ან არაადამიანურ თუ დამამცირებელ მოპყრობას ან სასჯელს.“

ა. მე-3 მუხლის გამოყენება ბაქევიძის საქმეებში

69. 1989 წლის 7 ივლისს *Soering*-ის საქმეზე გამოტანილ განაჩენში სასამართლომ დაადგინა, რომ ხელშემკვრელი სახელმწიფოს მიერ მიღებულმა გადანყევტილებამ, მოეხდინა მიმალვაში მყოფი პირის ექსტრადირება, შესაძლოა წარმოშვას მე-3 მუხლის დარღვევის საკითხი და, აქედან გამომდინარე, კონვენციის თანახმად, სახელმწიფოს პასუხისმგებლობა, იმის გათვალისწინებით, რომ წარმოდგენილი იქნა არსებითი დასაბუთება იმისა, რომ მომთხოვნ სახელმწიფოში ექსტრადირების შემთხვევაში შესაბამის პირს ემოქრება წამების, არაადამიანური მოპყრობისა თუ დასჯის საფრთხე (სერია A №161, გვ. 35, პუნქტი 91).

თუმცა ასეთი პასუხისმგებლობის დადგენა მოიცავს ექსტრადიციის მომთხოვნ სახელმწიფოში არსებული პირობებისა და სტანდარტების

შეფასებას, აქ არ დგას მიმღები სახელმწიფოს პასუხისმგებლობის ზოგადი საერთაშორისო სამართლით, კონვენციით თუ სხვაგვარად განსჯის ან დადგენის საკითხი. გამომდინარე იქიდან, რომ კონვენციის საფუძველზე ნაკისრი პასუხისმგებლობა არსებობს ან შესაძლოა წარმოიშვას, ეს არის პასუხისმგებლობა, რომელსაც თავის თავზე იღებს ექსტრადიციის განმახორციელებელი სახელმწიფო იმ მიზეზით, რომ სწორედ ის ახორციელებს ისეთ ქმედებებს, რომლის პირდაპირი შედეგიც შეიძლება იყოს პირის დაქვემდებარება აკრძალული მოპყრობისადმი (იხ. იქვე გვ. 36, პუნქტი 91).

70. მიუხედავად იმისა, რომ წინამდებარე საქმე ეხება გაძევების, და არა ექსტრადირების, გადაწყვეტილებას, სასამართლოს მიაჩნია, რომ ზემოხსენებული პრინციპი გამოიყენება გაძევების გადაწყვეტილებებთან მიმართებაშიც და იმავე სახით რეალური გაძევების საქმეებზეც.

ბ. მე-3 მუხლის გამოყენება წინამდებარე საქმის გარემოებაში

1. სასამართლოს წინაშე წარმდგარ პირთა არგუმენტაცია

71. პირველი განმცხადებელი ამტკიცებდა, რომ იგი ჩილეში მონაწილეობას იღებდა სხვადასხვა არალეგალურ და ძირგამომთხრელ პოლიტიკურ ქმედებებში *FPMR*-თან თანამშრომლობით, მაგრამ არა როგორც მისი წევრი. ამის გამო იგი რამდენიმეჯერ დააკავა და აწამა ჩილეს პოლიციამ. პირველი განმცხადებელი ჩიოდა, რომ მისი ადრინდელი ქმედებების გამო გაძევება ემუქრებოდა საფრთხით, რომ ჩილეში (სადაც წამება ისევ გავრცელებული იყო) დაბრუნების შემდეგ მას ისევ დააკავებდნენ და აწამებდნენ.

გარდა ამისა, პირველი განმცხადებელი ამტკიცებდა, რომ სამედიცინო დასკვნები ასაბუთებდა მის საჩივარს იმასთან დაკავშირებით, რომ იგი აწამეს წარსულში და რომ იგი განიცდის ტრავმისშემდგომ ნერვულ მოშლილობას, რომელიც დაკავშირებულია მის მიერ განცდილთან. პირველი განმცხადებლის აზრით, პოლიტიკურ და არალეგალურ საქმიანობასთან დაკავშირებით მის მიერ წარმოდგენილი არგუმენტაციის შეფასებისას სასამართლომ მხედველობაში უნდა მიიღოს ის ფაქტი, რომ თავშესაფრის მაძიებლებს ძალიან იშვიათად შეუძლიათ ასეთ შემთხვევებთან დაკავშირებით დოკუმენტური მტკიცებულებების წარდგენა. მართლაც, მისი ქმედებები ისეთი ხასიათის იყო, რომ ისინი არ შეიძლება დასაბუთებული იქნეს დოკუმენტური მტკიცებულებებით. სასამართლომ ყურადღება უნდა გაამახვილოს იმ ფაქტზეც, რომ მათ, ვინც წამება გამოსცადა, შესაძლოა ეშინოდეთ ნებისმიერი ხელისუფლების, ეშინოდეთ, აგრეთვე, თავისი საქმის სრული და ზუსტი აღწერის წარმოდგენა. პირვე-

ლი განმცხადებლის თქმით, ზემოხსენებულის საფუძველზე, მას უნდა მიანიჭონ უფლება, გათავისუფლდეს მტკიცების ტვირთისაგან და უპირატესობა მიენიჭოს არსებული ეჭვის დროს, განსაკუთრებით, თუ მხედველობაში მივიღებთ იმ სამედიცინო მტკიცებულებას, რომელიც მან წარმოადგინა.

72. მთავრობა ამტკიცებდა, რომ ის ძალიან კარგად იყო ინფორმირებული ჩილეში არსებულ სიტუაციასთან დაკავშირებით, ვინაიდან მთავრობის წარმომადგენლებს წლების განმავლობაში უხდებოდათ საკმაოდ ბევრ ჩილელ ლტოლვილთან ურთიერთობა, გარდა ამისა, სანტიაგოში შვედეთის საელჩოს საშუალებით კავშირი ჰქონდათ ოპოზიციურ ჯგუფებთან. მთავრობამ აღნიშნა, რომ იმ დროს, როდესაც გაძევების გადაწყვეტილება იქნა მიღებული, მნიშვნელოვნად გაუმჯობესდა პოლიტიკური და ადამიანის უფლებებთან დაკავშირებული სიტუაცია და ბევრი ადამიანი, რომელიც თავშესაფარს ეძებდა შვედეთში, ბრუნდებოდა ჩილეში პოლიტიკურ საქმიანობაში მონაწილეობის მისაღებად. ამას გარდა, მთავრობამ ძირეულად განიხილა პირველი განმცხადებლის არგუმენტაცია და ჩათვალა, რომ მოვლენათა მისეული ვერსია არ შეესაბამებოდა სინამდვილეს. ამასთან დაკავშირებით მთავრობამ ხაზი გაუსვა იმ ფაქტს, რომ პირველ განმცხადებელს არაფერი უთქვამს წამების შესახებ ხელისუფლების წარმომადგენლებისათვის, სანამ იგი არ დაკითხეს პოლიციაში 1989 წლის 13 იანვარს (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 22). უფრო მეტიც, მისი მონათხრობის შინაარსი ურთიერთსაწინააღმდეგო და სხვადასხვა ასპექტში დამაჯერებლობას მოკლებული იყო.

გარდა ამისა, მთავრობა ამტკიცებდა, რომ მტკიცებულებები, რომლებიც შეგროვებული იქნა განმცხადებლის გაძევების შემდეგ, ასაბუთებს მთავრობის მოსაზრებას იმასთან დაკავშირებით, რომ განმცხადებელი არ ყოფილა აქტიურად ჩაბმული პოლიტიკურ ცხოვრებაში და *"FPMR"*-ის საქმიანობაში, მის წინააღმდეგ არ ყოფილა წარმოებული დევნა პოლიციის მიერ.

საბოლოო ჯამში მთავრობა ამტკიცებდა, რომ პირველი განმცხადებლის მიერ წარმოდგენილი სამედიცინო მტკიცებულებები ამტკიცებს მხოლოდ იმას, რომ წარსულში მის წინააღმდეგ ადგილი ჰქონდა ცუდ მოპყრობას. იგი არ წარმოაჩენს იმას, რომ იგი აწამეს ჩილეს ხელისუფლების წარმომადგენლებმა ან იმ პირებმა, რომელთა გამოც პასუხისმგებლობა ჩილეს მთავრობას შეიძლება დაეკისროს.

73. მთავრობის პოზიციის საპირისპიროდ, კომისიამ დაუშვა, რომ ბ-ნი კრუზ ვარასი შესაძლოა წარსულში დაქვემდებარებულიყო მე-3 მუხლის საწინააღმდეგო მოპყრობას იმ პირთა მიერ, რომელთა ქმედებებზეც ჩილეს სახელმწიფო იყო პასუხისმგებელი. თუმცა ჩილეში პოლიტიკური სიტუაციის განვითარების გათვალისწინებით კომისიამ აღარ მიიჩნია, რომ ჩილეში კვლავაც არსებობდა ასეთი მოპყრობის საფრთხე.

2. საკითხების განხილვა სასამართლოს მიერ

ა. ფაქტების დადგენა

74. სასამართლო კვლავ მიუთითებს იმაზე, რომ კონვენციის სისტემის თანახმად, ფაქტების დადგენა და შემოწმება შედის კომისიის კომპეტენციაში (28-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი და 31-ე მუხლი). შესაბამისად, სასამართლოს მიერ ამ სფეროში თავისი უფლებამოსილების გამოყენება მხოლოდ გამონაკლის შემთხვევებში ხდება. თუმცა სასამართლო არ არის შეზღუდული მხოლოდ კომისიის მიერ დადგენილი ფაქტებით და მინიჭებული აქვს თავისუფლება, მოახდინოს საკუთარი შეფასება მის წინაშე წარმოდგენილი მასალის საფუძველზე.

75. იმის განსაზღვრისას, წარმოდგენილია თუ არა მნიშვნელოვანი საფუძველები, რათა დარწმუნებით ითქვას, რომ არსებობს მე-3 მუხლის მოთხოვნათა სანინალმდეგო მოპყრობის საფრთხე, სასამართლო შეაფასებს საკითხს მის წინაშე წარმოდგენილი მთელი მასალის გათვალისწინებით და საჭიროებისამებრ მოიპოვებს მასალას *proprio motu* (იხ. საქმეზე “*Ireland v. the United Kingdom*” გამოტანილი განაჩენი, 1978 წლის 18 იანვარი, სერია A №25, გვ. 64, პუნქტი 160).

76. ვინაიდან ამგვარ საქმეებში ხელშემკვრელი სახელმწიფოების პასუხისმგებლობა მე-3 მუხლის საფუძველზე მდგომარეობს ადამიანის დაყენებაში ცუდი მოპყრობის საფრთხის წინაშე, საფრთხის არსებობა უპირველეს ყოვლისა უნდა შეფასდეს იმ ფაქტებთან მიმართებაში, რომლებიც ცნობილი იყო ან უნდა ყოფილიყო ცნობილი ხელშემკვრელი სახელმწიფოსთვის გაძევების დროს; თუმცა სასამართლოს აქვს უფლება, გაითვალისწინოს ის ინფორმაცია, რომელიც წარმოჩინდება გაძევების შემდეგ. ასეთ ინფორმაციას შესაძლოა გააჩნდეს მნიშვნელობა ხელშემკვრელი სახელმწიფოს მიერ განხორციელებული შეფასების დადასტურების ან უარყოფისათვის ან განმცხადებლის შიშის დასაბუთებულობის დადგენისათვის.

ბ. დააყენა თუ არა გაძევებამ პირველი განმცხადებელი არაადამიანური მოპყრობის საფრთხის წინაშე

77. სასამართლო ითვალისწინებს განმცხადებლების მიერ წარმოდგენილ სამედიცინო მტკიცებულებებს, განსაკუთრებით კი დოქტორ იაკობსონის მტკიცებულებას, რომლის მიხედვითაც განმცხადებლის ჭრილობები და მისი ქცევის მანერა, როდესაც იგი ჰყვებოდა, თუ რა გამოსცადა, სინამდვილეს შეესაბამებოდა (იხ. წინამდებრე განაჩენის 26-ე, 39-ე და მე-40 პუნქტები). თუკი გავითვალისწინებთ დოქტორ იაკობსონის გამოცდილებას ნაწამებ ადამიანთა გასინჯვაში, ეს მტკიცებულება ასაბუ-

თებს იმ მოსაზრებას, რომ განმცხადებელი წარსულში, გარკვეულ ეტაპზე, დაექვემდებარა არაადამიანურ ან დამამცირებელ მოპყრობას. კომისიის მოსაზრების თანახმად, ასეთი მოპყრობის ერთადერთი რეალური ახსნა არის ის, რომ იგი განახორციელეს პირებმა, რომელთა ქმედებებზეც „მაშინდელი ჩილეს რეჟიმი“ იყო პასუხისმგებელი. თუმცა პირველი განმცხადებლის მიერ წარმოდგენილ მტკიცებათა გარდა, სასამართლოსთვის წარმოდგენილ მასალებში არ არის არავითარი ელემენტი, რომელიც წარმოადგენს ასეთი დასკვნის დამადასტურებელ პირდაპირ მტკიცებულებას.

78. უფრო მეტიც, იმ შემთხვევაშიც კი, თუ გავითვალისწინებთ შიშს, რომელიც თავშესაფრის მაძიებელს შესაძლოა გააჩნდეს ხელისუფლების მიმართ, და იმ სიძნელეებს, რომლებსაც იგი შესაძლოა წააწყდეს თავის პრეტენზიათა დოკუმენტური მტკიცებულებებით გამყარებისას, პირველი განმცხადებლის სრული დუმილი მის არალეგალურ საქმიანობასა და ჩილეს ხელისუფლების მიერ მის წამებასთან დაკავშირებით ვახიოს პოლიციის მიერ მისი პირველი დაკითხვის შემდეგ თვრამეტი თვის განმავლობაში წარმოშობს საფუძვლიან ეჭვს მისი ჩვენების დამაჯერებლობასთან დაკავშირებით (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტები 14-22).

როგორც მთავრობამ აღნიშნა, არც პოლიციის მიერ ჩატარებული დაკითხვების დროს, რომელთაც ადგილი ჰქონდა 1987 წლის ივნისსა და 1988 წლის ოქტომბერში, არც იმ უამრავ წერილობით მიმართვებში, რომლებიც წარმოდგენილი იქნა 1989 წლის იანვრამდე მიმდინარე საინფორმაციო სამართალწარმოებისას, განმცხადებელს არ დაუსახელებია და არ მიუთითებია ამ ფაქტებზე (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 22). ეს ეჭვები ძლიერდება იმ ფაქტით, რომ სამართალწარმოების ყველა ზემოხსენებულ ეტაპზე განმცხადებელს ჰყავდა იურიდიული წარმომადგენელი და, შესაბამისად, უნდა სცოდნოდა იმის შესახებ, თუ რაოდენ მნიშვნელოვანი იყო, ეცნობებინა ხელისუფლებისათვის ყველა იმ ელემენტის შესახებ, რომელიც გაამყარებდა მის თხოვნას თავშესაფრის მიცემაზე. განმცხადებლის ჩვენების სიმართლე საეჭვო ხდება ჩვენებათა შეცვლის გამოც, რასაც იგი ყოველი დაკითხვის დროს აკეთებდა, აგრეთვე იმ ფაქტის გამო, რომ სასამართლოსთვის არ ყოფილა წარდგენილი არავითარი მასალა, რომელიც დაადასტურებდა განმცხადებლის არალეგალურ პოლიტიკურ მოღვაწეობას *FPMR*-ის რიგებში ან მის წევრებთან თანამშრომლობას (იქვე). პირიქით, მტკიცებულება საპირსპიროზე მიუთითებს (იხ. წინამდებარე განაჩენის 41-ე-43-ე პუნქტები).

79. სასამართლო ყურადღებას ამახვილებს იმ ფაქტზეც, რომ გაძევების შემდეგ ჩილეში ცხოვრების განმავლობაში განმცხადებელს ამკარად არ შეეძლო დაედგინა რომელიმე მონმის ადგილსამყოფელი ან წარმოედგინა სხვა მტკიცებულება, რომელიც გარკვეულწილად გაამყარებდა მის მტკიცებას არალეგალურ პოლიტიკურ მოღვაწეობასთან დაკავშირებით.

80. ნებისმიერ შემთხვევაში, ჩილეში ადგილი ჰქონდა დემოკრატიული განვითარების პროცესს, რომელიც საფუძვლად დაედო პოლიტიკური სიტუაციის გაუმჯობესებასა და ლტოლვილთა ნებაყოფლობით დაბრუნებას შვედეთიდან და ყველა სხვა ქვეყნიდან (იხ. წინამდებარე განაჩენის 34-ე და 51-ე პუნქტები).

81. სასამართლო ასევე განსაკუთრებულ ყურადღებას ანიჭებს იმ ფაქტს, რომ შვედეთის ხელისუფლების წარმომადგენლებს გააჩნიათ გარკვეული ცოდნა და გამოცდილება ანალოგიური სარჩელების შეფასებისას, თუ გავითვალისწინებთ იმას, რომ 1973 წლის შემდეგ შვედეთში თავშესაფრის მაძიებელი ძალზე ბევრი ჩილეელი ჩავიდა. განმცხადებლის გაძევების საბოლოო გადაწყვეტილება მიღებული იქნა ეროვნული საიმიგრაციო კოლეგიისა და მთავრობის მიერ (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტები 14-33).

82. ამ მოსაზრებათა მხედველობაში მიღებით სასამართლო ასკვნის, რომ არ ყოფილა წარმოდგენილი არსებითი მიზეზები იმის სადემონსტრაციოდ, რომ პირველი განმცხადებლის გაძევება 1989 წლის ოქტომბერში დააყენებდა მას არაადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობის საფრთხის წინაშე. შესაბამისად, ადგილი არ ჰქონია ამასთან დაკავშირებით მე-3 მუხლის დარღვევას.

გ. გამოიწვია თუ არა პირველი განმცხადებლის გაძევებამ მე-3 მუხლის დარღვევის ტოლფასი ტრავმა

83. სასამართლო კიდევ ერთხელ აღნიშნავს, რომ არაადამიანურმა მოპყრობამ უნდა მიაღწიოს გარკვეულ ზღვარს იმისათვის, რომ მოხვდეს მე-3 მუხლის მოქმედების სფეროში. ამ მინიმუმის შეფასება, მოვლენათა ხასიათიდან გამომდინარე, შეფარდებითია. იგი დამოკიდებულია საქმის ყველა გარემოებაზე, როგორცაა მოპყრობის ხასიათი და კონტექსტი, მისი აღსრულების მანერა და მეთოდი, ხანგრძლივობა, ფიზიკური თუ სულიერი ზეგავლენა და ზოგიერთ შემთხვევაში სქესი, ასაკი და მსხვერპლის ჯანმრთელობის მდგომარეობა (იხ. ზემოხსენებული *Soering*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, სერია A, № 161, გვ 39, პუნქტი 100 და მასში წარმოდგენილი მაგალითები).

84. წინამდებარე საქმეში, ჩაითვალა, რომ პირველი განმცხადებელი გაძევებამდე განიცდიდა ტრავმის შემდგომ ნერვულ მოშლილობას და მისი სულიერი მდგომარეობა გაუარესდა ჩილეში დაბრუნების შემდეგ (იხ. წინამდებარე განაჩენის 27-ე და 44-ე პუნქტები). თუმცა წინამდებარე განაჩენის 82-ე პუნქტში ნახსენები დასკვნიდან გამომდინარე, არ ყოფილა წარმოდგენილი სერიოზული საფუძველი პირველი განმცხადებლის შიშის სადემონსტრაციოდ. შესაბამისად, სასამართლო არ თვლის, რომ პირველი განმცხადებლის გაძევებამ გადააჭარბა მე-3 მუხლით დადგენილ ზღვარს.

დ. წარმოშობს თუ არა მესამე განმცხადებლის შესაძლო გაძევება კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევას

85. განმცხადებლები არ გამოცხადებულან სასამართლოს წინაშე, რათა დაეცვათ თავიანთი პოზიცია იმასთან დაკავშირებით, რომ მესამე განმცხადებლის გაძევება გამოიწვევდა მე-3 მუხლის დარღვევას. ნებისმიერ შემთხვევაში ფაქტებიდან გამომდინარე დარღვევა არ წარმოჩინდება.

ბ. რეზიუმე

86. ადგილი არ ჰქონია მე-3 მუხლის დარღვევას.

II. მე-8 მუხლის სავარაუდო დარღვევა

87. სამივე განმცხადებელი ამტკიცებდა, რომ პირველი განმცხადებლის გაძევებამ გამოიწვია მათი ოჯახის დანაწევრება და ამიტომაც წარმოადგენდა მე-8 მუხლით გათვალისწინებული, მათი პირადი ცხოვრების პატივისცემის უფლების დარღვევას. კონვენციის მე-8 მუხლის თანახმად:

„1. ყველას აქვს უფლება, პატივი სცენ მის პირად და ოჯახურ ცხოვრებას, მის საცხოვრებელსა და მიმონერას.

2. დაუშვებელია საჯარო ხელისუფლების ჩარევა ამ უფლების განხორციელებაში, გარდა ისეთი ჩარევისა, რაც დაშვებულია კანონით და აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში ეროვნული უშიშროების, საზოგადოებრივი უსაფრთხოების ან ქვეყნის ეკონომიკური კეთილდღეობის ინტერესებისათვის ან უნესრიგობისა თუ დანაშაულის თავიდან ასაცილებლად, ჯანმრთელობის ან ზნეობის ან სხვათა უფლებათა და თავისუფლებათა დასაცავად.“

განმცხადებელთა აზრით, იმის შეფასებისას, დაირღვა თუ არა მე-8 მუხლი, მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული ის ფაქტი, რომ კომისიამ, საპროცედურო რეგლამენტის 36-ე მუხლის საფუძველზე, მიმართა მთავრობას, არ განეხორციელებინა გაძევება. განმცხადებლები ამტკიცებდნენ, რომ პირველი განმცხადებლის გაძევებამ ოჯახის დარჩენილი წევრები დააყენა არჩევანის წინაშე, მიმალულიყვნენ და 25-ე მუხლის საფუძველზე გამოეყენებინათ მიმართვის უფლება, თუ დაბრუნებულიყვნენ ჩილეში პირველ განმცხადებელთან ერთად.

88. როგორც ეს ხაზგასმული იქნა მთავრობისა და კომისიის მიერ, სამივე განმცხადებლის გაძევება ნაბრძანები იყო შვედეთის მთავრობის მიერ, მაგრამ მეორე და მესამე განმცხადებლები მიიმალნენ და მიმალვაში

იმყოფებოდნენ, რათა თავიდან აეცილებინათ ბრძანების განხორციელება (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 33). უფრო მეტიც, წარმოდგენილი მტკიცებულებები არ წარმოაჩენს, რომ განმცხადებლებს შეიძლება რაიმე წინააღმდეგობა შექმნოდათ სამშობლოში ოჯახური ცხოვრების გაგრძელებაში (იხ. *mutatis mutandis*, *Abdulaziz, Cabaes and Balkandali*-ს საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, 1985 წლის 28 მაისი, სერია A, №94, გვ. 34, პუნქტი 68). სასამართლო ამასთან დაკავშირებით მიუთითებს თავის დასკვნაზე, რომელიც ეხება მე-3 მუხლთან დაკავშირებულ საჩივარს (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 86). ამ გარემოებებში პასუხისმგებლობა ოჯახის დანაწევრებაზე არ შეიძლება დაეკისროს შვედეთს.

89. შესაბამისად, ადგილი არ ჰქონია განმცხადებელთა ოჯახური ცხოვრების მიმართ „პატივისცემის არარსებობას“ მე-8 მუხლის დარღვევით.

III. 25-ე მუხლის 1-ლი პუნქტის სავარაუდო დარღვევა

90. დასადგენია, წარმოადგენს თუ არა შვედეთის მთავრობის მიერ საპროცედურო რეგლამენტის 36-ე მუხლის შესაბამისად განხორციელებული კომისიის მითითების – განმცხადებელთა გაძევებისაგან თავის შეკავების – შეუსრულებლობა კონვენციის 25-ე მუხლის 1-ლი პუნქტით დადგენილი ვალდებულების (ხელი არ შეუშალოს გასაჩივრების უფლების ეფექტიან გამოყენებას) დარღვევას. ხსენებული დებულების თანახმად:

„კომისიას შეუძლია მიიღოს სარჩელი, რომელიც ეგზავნება ევროპის საბჭოს გენერალურ მდივანს ნებისმიერი პირისაგან, არასამთავრობო ორგანიზაციისაგან ან პირთა ჯგუფისაგან, რომლებიც აცხადებენ, რომ დაზარალებდნენ ერთ-ერთი ხელშემკვრელი სახელმწიფოს მხრიდან კონვენციით განსაზღვრული მათი უფლებების დარღვევის საფუძველზე, მაგრამ, ამასთან, მაღალ ხელშემკვრელი მხარეს, რომლის წინააღმდეგაც საჩივარი იქნა შეტანილი, აღიარებული უნდა ჰქონდეს, რომ იგი ცნობს კომისიის კომპეტენციას, მიიღოს ასეთი სარჩელები. ის მაღალი ხელშემკვრელი სახელმწიფოები, რომლებმაც გააკეთეს ასეთი განაცხადი, ვალდებულია იღებენ, ხელი არ შეუშალონ რაიმე გზით ამ უფლების ეფექტიან განხორციელებას.“

რეგლამენტის 36-ე მუხლის თანახმად:

„კომისიას, ხოლო როდესაც იგი არ არის შეკრებილი, პრეზიდენტს შეუძლია მიუთითოს მხარეებს ნებისმიერი დროებითი ღონისძიების განხორციელებაზე, რომელიც სასურველი იქნებოდა მხარეთა ინტერესებიდან გამომდინარე და კომისიის წინაშე სამართალწარმოების ჯეროვნად განხორციელებისათვის.“

ა. სასამართლოს წინაშე წარმდგარ პირთა არგუმენტაცია

91. განმცხადებელთა განაცხადში ნათქვამი იყო, რომ სარჩელის შეტანის უფლების ეფექტიანად განხორციელება გულისხმობდა, რომ კონვენციის ორგანოებში წარმოებული სამართალწარმოების წარმატებას მათთვის დიდი მნიშვნელობა ექნებოდა. ეს ასე არ იქნებოდა, თუ იმ დროისათვის, როცა მათი საჩივრები იხილებოდა, პირველ განმცხადებელს უკვე მიაღვა ის ზიანი, რომელიც განაცხადის შედეგად უნდა აეცილებინა. გარდა ამისა, განმცხადებლების თქმით, იმისათვის, რომ სარჩელით მმართველს უფლება ეფექტიანი იყოს, სამართალწარმოების დროს დაცული უნდა იქნეს თანასწორობის პრინციპი და უფლება შესაბამის დროსა და საშუალებებზე დაცვის მოსამზადებლად – საქმის სამართლიანი განხილვის ეს ორი უმთავრესი პრინციპი, რომლებსაც მე-6 მუხლი იცავს. ის ფაქტი, რომ დაცვას არ ჰქონია საშუალება, პირისპირ შეხვედროდა პირველ განმცხადებელს, ნიშნავდა, რომ განმცხადებლებს არ ჰქონდათ შესაძლებლობა, ეწარმოებინათ იმ მტკიცებულებათა მოკვლევა, რომლებიც ხელს შეუწყობდა მათ მიერ მე-3 და მე-8 მუხლებთან დაკავშირებით შეტანილი საჩივრების გამყარებას. ამას გარდა, პირველ განმცხადებელს ხელი შეუშალეს კომისიის წინაშე გამართულ სამართალწარმოებაში მონაწილეობის მიღებაში. შესაბამისად, ისინი არ სარგებლობდნენ პატიოსანი პროცედურით რესპონდენტ მთავრობასთან თანასწორობის საფუძველზე და, შესაბამისად, მათ ხელი შეუშალეს საკუთარი საქმის ეფექტურად წარმოდგენაში.

92. მთავრობა ამტკიცებდა, რომ კონვენციის საფუძველზე არ არსებობს არავითარი ვალდებულება, რომელიც გულისხმობს კომისიის მიერ 36-ე მუხლის შესაბამისად მიცემული მითითების შესრულებას. კომისიის აზრი პრეტენზიის არსთან დაკავშირებით სავალდებულო არ იყო ხელშემკვრელი მხარისათვის და მის არასავალდებულო ხასიათს ადასტურებდა ის სტილი, რომლითაც წინამდებარე საქმეში მოთხოვნა იყო გაკეთებული. ამას გარდა, ის ფაქტი, რომ 36-ე მუხლის შესაბამისად განხორციელებული მითითებების შესრულება წარსულში ყოველთვის ხდებოდა, არ შეიძლება სავალდებულოს ხდიდეს მას კონვენციის თანახმად.

მთავრობის აზრით, შვედეთს ასეთი სახის თხოვნები სავალდებულოდ რომ მიეჩნია, იგი ვერ შეძლებდა კონვენციის რატიფიცირებას შიდა კანონმდებლობის შეუცვლელად, ვინაიდან ისეთ საქმეებში, როგორც წინამდებარე საქმეა, შეუძლებელი იქნებოდა შესაბამისობა კონსტიტუციური მიზეზების გამო.

რაც შეეხება კონვენციის 25-ე მუხლს, იგი განმარტებული იქნა, როგორც მუხლი, რომელიც იცავს სარჩელის წარმართვისა და განხორციელების საშუალების პროცედურულ უფლებას. კომისიის ინტერპრეტაცია, რომ იგი იცავდა განმცხადებლებს გამოუსწორებელი ზიანისაგან, არ ეფუძნება

დებულებას ან სამართლებრივ ენას. ნებისმიერ შემთხვევაში, გადაცემის ბრძანების განხორციელებამ არ შეუშალა ხელი პირველ განმცხადებელს, წარედგინა თავისი საქმე კომისიისთვის.

93. ის ფაქტი, რომ შევდეთმა არ შეასრულა 36-ე მუხლის თანახმად გაცემული პირველი მითითება, კომისიისათვის კონვენციის 25-ე მუხლის 1-ლი პუნქტიდან გამომდინარე ვალდებულების დარღვევას წარმოადგენდა. თუმცა ამ დებულებით განსაზღვრული ვალდებულება ხელშემკვრელ სახელმწიფოებს არ აკისრებს ზოგად ვალდებულებას, შეაჩერონ ღონისძიებები ან გადაწყვეტილებები შიდასახელმწიფოებრივ დონეზე, არსებობდა განსაკუთრებული გარემოებები, როდესაც გადაწყვეტილების აღსრულება შესაძლოა წინააღმდეგობაში მოსულიყო სარჩელის უფლების ეფექტიან განხორციელებასთან. ასეთ შემთხვევას ჰქონდა ადგილი, როდესაც შესაძლებელი იყო, განმცხადებელს სერიოზული და გამოუსწორებელი ზიანი მისდგომოდა გადაცემის ბრძანების აღსრულების შედეგად იმ გარემოებებში, როდესაც კომისიამ 36-ე მუხლის თანახმად განახორციელა მითითება გადაწყვეტილების აღსრულების შეჩერების თაობაზე. სარჩელის წარდგენის სისტემის ეფექტიანობას სერიოზული ზიანი მიადგებოდა იმ შემთხვევაში, თუ მხარეებს არ დაეკისრებოდათ ვალდებულება, შეესრულებინათ კომისიის ან სასამართლოს მიერ გაცემული მითითებები ან თუ მხარეები გადადგამდნენ ისეთ ნაბიჯებს, რომლებსაც შეეძლო განმცხადებლის სიცოცხლის ხელყოფა. წინამდებარე საქმეში მთავრობამ ჩაშალა სავარაუდო დარღვევის განხილვა და კითხვის ქვეშ დააყენა კონვენციის ორგანოების მიერ გამოტანილ გადაწყვეტილებათა პრაქტიკულობა და ეფექტიანობა.

ბ. საკითხების განხილვა სასამართლოს მიერ

1. ზოგადი მიმოხილვა

94. როგორც ეს სხვა შემთხვევებში იქნა აღნიშნული, კონვენცია განმარტებული უნდა იქნეს მისი სპეციალური ხასიათის გათვალისწინებით, ანუ როგორც ხელშეკრულება, რომელიც იცავს ადამიანებს, და მისი დამცავი გარანტიები ისე უნდა იქნეს აგებული, რომ იყოს პრაქტიკული და ქმედითი (იხ. *inter alia*, ზემოხსენებული *Soering*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, სერია A № 161, გვ. 34, პუნქტი 87). მიუხედავად იმისა, რომ ეს მიდგომა ლაპარაკობს იმის სასარგებლოდ, რომ კომისიასა და სასამართლოს უფლება აქვთ, ბრძანონ დროებითი ღონისძიებების განხორციელება მიმდინარე სამართალწარმოების პროცესის მხარეთა უფლებების დასაცავად, სასამართლო ხაზს უსვამს, რომ სხვა საერთაშორისო ხელშეკრულებებისა თუ აქტებისგან განსხვავებით, კონვენცია არ შეიცავს კონკრეტულ დებულებას ასეთ ღონისძიებებთან დაკავშირებით (იხ. *inter alia*, ჰააგის საერთაშორისო სასამართლოს წესდების 41-ე მუხლი, 1969 წლის ადამიანის უფლება-

თა ამერიკული კონვენციის 63-ე მუხლი და ევროპის ეკონომიკური თანამეგობრობის დამფუძნებელი 1957 წლის ხელშეკრულების 185-ე და 186-ე მუხლები).

95. „ევროპულმა მოძრაობამ“, რომელმაც პირველმა წამოაყენა წინადადება ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის პროექტის შექმნაზე, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს წესდებაში იმთავითვე ჩართო დროებითი ღონისძიებების თაობაზე დებულება (35-ე მუხლი), რომელიც არსებითად მართლმსაჯულების საერთაშორისო სასამართლოს წესდების 41-ე მუხლს ეყრდნობოდა (იხ. *travaux préparatoires*-ის კრებული, ტომი I, გვ. 314). თუმცა კონვენციის *travaux préparatoires* დუმს იმ მსჯელობასთან დაკავშირებით, რომელიც შეიძლებოდა დაკავშირებული ყოფილიყო ამ საკითხთან.

96. კონვენციაში დროებითი ღონისძიებების თაობაზე დებულების არარსებობა საფუძვლად დაედო ევროპის საბჭოს საკონსულტაციო ასამბლეის მიერ მინისტრთა კომიტეტისათვის გაგზავნილ რეკომენდაციას. რეკომენდაცია მოუწოდებდა მინისტრთა კომიტეტს, შეედგინა კონვენციის დამატებითი ოქმი, რომელიც უფლებას მიანიჭებდა კონვენციის ორგანოებს, გამოეცათ ბრძანება დროებითი ღონისძიების შესახებ შესაბამის საქმეებში (იხ. რეკომენდაცია 623 (1971), კონვენციის წელიწადეული, ტომი 14, გვ. 68-71). მინისტრთა კომიტეტმა მოგვიანებით გადაწყვიტა, რომ ასეთი ოქმის შექმნა არ იყო მიზანშეწონილი იმის გამო, *inter alia*, რომ კომისიის არსებული პრაქტიკა მთავრობებისადმი გასაჩივრებული ღონისძიების შერჩევის თაობაზე თხოვნით მიმართვის თვალსაზრისით დამაკმაყოფილებლად ფუნქციონირებდა (იხ. დოკუმენტი 3325, გვ. 4-6, საკონსულტაციო ასამბლეის სამუშაო მასალები, 25-ე სამუშაო სესია, 1973 წლის 25 სექტემბერი – 2 ოქტომბერი). ასამბლემ მოგვიანებით რეკომენდაციით მიმართა მინისტრთა კომიტეტს, რათა ამ უკანასკნელს მიემართა წევრი სახელმწიფოებისათვის, „შეეჩერებინათ ექსტრადიცია ან გაძევება არანევრ სახელმწიფოში,“ როდესაც კომისიას ან სასამართლოს უნდა გამოეტანა გადაწყვეტილება, *inter alia*, მე-3 მუხლთან დაკავშირებულ საჩივართან (იხ. რეკომენდაცია 817 (1977) თავშესაფრის უფლების ცალკეული ასპექტების შესახებ, კონვენციის წელიწადეული, ტომი 20, გვ. 82-85). საბოლოოდ მინისტრთა კომიტეტმა 1980 წლის 27 ივნისს მიიღო ანალოგიური ხასიათის რეკომენდაცია, რომელიც მიმართული იყო წევრი ქვეყნების მთავრობებისადმი და ეხებოდა არანევრ სახელმწიფოში ექსტრადიციას (იხ. რეკომენდაცია № R (80) 9, კონვენციის წელიწადეული, ტომი 23, გვ. 78-79).

2. იძლევა თუ არა 25-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი ან რომელიმე სხვა წყარო დროებითი ღონისძიების თაობაზე ბრძანების უფლებამოსილებას?

97. მიუხედავად კონვენციაში კონკრეტული დებულების არარსებობისა, ამ საკითხის განხილვისას წამოიჭრება კითხვა, აქვს თუ არა კომისიას დროებითი ღონისძიების ბრძანების უფლებამოსილება, რაც შესაძლოა გამომდინარეობდეს 25-ე (1) მუხლიდან და განიხილება ცალკე ან კომისიის საპროცედურო რეგლამენტის 36-ე მუხლთან ან სხვა წყაროსთან კავშირში.

98. პირველ რიგში უნდა აღინიშნოს, რომ რეგლამენტის 36-ე მუხლს გააჩნია მხოლოდ საპროცედურო მუხლის სტატუსი, რომელიც კომისიის მიერ კონვენციის 36-ე მუხლის საფუძველზეა შემუშავებული. თუ გავითვალისწინებთ, რომ კონვენციაში არ არსებობს არავითარი დებულება დროებით ღონისძიებასთან დაკავშირებით, არ შეიძლება ჩაითვალოს, რომ მითითება, რომელიც განხორციელდა რეგლამენტის 36-ე მუხლის თანახმად, წარმოშობს ვალდებულებას ხელშემკვრელი სახელმწიფოებისათვის. ეს ასახულია როგორც რეგლამენტის 36-ე მუხლში („შეუძლია მიუთითოს მხარეებს ნებისმიერი დროებითი ღონისძიების განხორციელებაზე, რომელიც სასურველი იქნებოდა“), ისე იმ მითითებებში, რომლებიც გაკეთდა წინამდებარე საქმეში („მიუთითოს შვედეთის მთავრობას, რომ სასურველი იქნებოდა ... არ გენხორციელებინა განმცხადებელთა ჩილეში დეპორტირება“) (იხ. ზემოთ 56-ე პუნქტი და ანალოგიური ფორმულირება 61 პუნქტში).

99. რაც შეეხება ხელშემკვრელი სახელმწიფოების ვალდებულებას, ხელი არ შეუშალონ სარჩელით მიმართვის უფლების ეფექტიანად განხორციელებას, პირველ რიგში უნდა აღინიშნოს, რომ 25-ე (1) მუხლი შემოიფარგლება მხოლოდ კომისიის წინაშე წარმოებულ სამართალწარმოებითა და ინდივიდუალური განაცხადებით. იგი არ ეხება სახელმწიფოთაშორის საქმეებს, სადაც რეგლამენტის 36-ე მუხლის შესაბამისად განხორციელებული მითითების პატივისცემის ინტერესი არსებითად იგივეა.

თავისი მნიშვნელობით 25-ე (1) მუხლი მხარეებს აკისრებს ვალდებულებას, ხელი არ შეუშალონ ადამიანის უფლებას, ეფექტურად წარადგინოს და ბოლომდე მიჰყვეს თავის სარჩელს კომისიის წინაშე. ასეთი ვალდებულება განმცხადებელს ანიჭებს პროცედურული ხასიათის უფლებას, რომელიც განსხვავდება კონვენციის 1-ლ ნაწილში თუ ოქმებში მოხსენიებული ძირითადი უფლებებისაგან. თუმცა რეგლამენტის ხსენებული მუხლის ძირითადი არსიდან გამომდინარეობს ის, რომ ადამიანებს საშუალება უნდა ჰქონდეთ, გაასაჩივრონ ამ მუხლის სავარაუდო დარღვევები კონვენციის ორგანოების წინაშე სამართალწარმოებისას. ამ თვალსაზრისით კონვენციაც განმარტებული უნდა იქნეს როგორც იმ უფლებათა გარანტორი, რომლებიც, თეორიული და ილუზიური უფლებებისაგან განსხვავებით, პრაქტიკული და ქმედითი იქნება (იხ. ზემოხსენებული *Soering*-ის საქმეზე

გამოტანილი განაჩენი, სერია A № 161, გვ. 34, პუნქტი 87 და მასში წარმოდგენილი მაგალითები).

მიუხედავად ამისა, როგორც ეს ზემოთ იქნა ნახსენები, კონვენციის არავითარი კონკრეტული დებულება არ ანიჭებს კომისიას იმის უფლებას, რომ გასცეს ბრძანება დროებითი ღონისძიების განხორციელების შესახებ. ეს გადააჭარბებდა 25-ე მუხლის დებულებათა შინაარსს იმ შემთხვევაში, თუკი სიტყვებში „იღებენ ვალდებულებას, ხელი არ შეუშალონ არანაირი გზით ამ უფლების ქმედით განხორციელებას“ ვიგულისხმებდით კომისიის მიერ რეგლამენტის 36-ე მუხლის საფუძველზე გაკეთებული მითითების დამორჩილების ვალდებულებას. ეს დასკვნა არ იცვლება 25-ე მუხლის რეგლამენტის 36-ე მუხლთან – როგორც ეს წარმოადგინა კომისიის დელეგატმა – ან კონვენციის 1-ლ და მე-19 მუხლებთან მიმართებაში განხილვის შემთხვევაშიც.

100. ხელშემკვრელი მხარეების პრაქტიკა ამ სფეროში გვაჩვენებს, რომ ადგილი ჰქონდა აბსოლუტურ შესაბამისობას 36-ე მუხლის თანახმად გაცემულ მითითებასთან. შესაძლებელია მიჩნეული იქნეს, რომ შემდგომი პრაქტიკა აწესებს ხელშემკვრელი მხარეების შეთანხმებას კონვენციის დებულების განმარტებასთან დაკავშირებით (იხ. *mutatis mutandis* ზემოხსენებული *Soering*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, სერია A № 161, გვ. 40-41, პუნქტი 103, და 1969 წლის 23 მაისის სახელშეკრულებო სამართლის ვენის კონვენციის 31 3 (b) მუხლი), მაგრამ არა იმ ახალი უფლებებისა და ვალდებულებების შექმნას, რომლებიც არ იყო გათვალისწინებული კონვენციაში თავიდანვე (იხ. *mutatis mutandis Johnston and Others*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, 1986 წლის 18 დეკემბრის განაჩენი, სერია A № 112, გვ. 25, პუნქტი 53). ნებისმიერ შემთხვევაში, როგორც ეს ასახული იქნა ვროპის საბჭოს ორგანოთა ზემოხსენებულ სხვადასხვა რეკომენდაციებში, სახელმწიფოთა ქმედებების შესაბამისობა 36-ე მუხლის თანახმად განხორციელებულ მითითებებთან არ შეიძლებოდა დაფუძნებოდა იმ მოსაზრებას, რომ ეს მითითებები სავალდებულო ხასიათისაა (იხ. წინამდებარე განაჩენის 96-ე პუნქტი). ეს უფრო წააგავდა კომისიასთან კეთილი ნებით თანამშრომლობას იმ საქმეებში, სადაც ეს მიზანშეწონილად და პრაქტიკულად ჩაითვალა.

101. და ბოლოს, უნდა ითქვას, რომ არავითარი მხარდაჭერა არ შეიძლება გამომდინარეობდეს საერთაშორისო სამართლის ზოგადი პრინციპებიდან, რადგანაც, როგორც ეს კომისიის მიერ იქნა აღნიშნული, ის საკითხი, არის თუ არა საერთაშორისო სასამართლოების მიერ მითითებული ღონისძიებები სავალდებულო ხასიათის, სადავო საკითხია და ამასთან დაკავშირებით არ არსებობს უნიფიცირებული სამართლებრივი წესები.

102. შესაბამისად, სასამართლო თვლის, რომ დროებითი ღონისძიების ბრძანების უფლებამოსილება არ შეიძლება გამომდინარეობდეს არც 25-ე (1) მუხლიდან და არც სხვა წყაროებიდან. ხელშემკვრელმა მხარეებმა უნდა

გადაწყვიტონ, მიზანშეწონილია თუ არა სიტუაციის გამოსწორება ახალი დებულების მიღების გზით მიუხედავად სახელმწიფოების კეთილი ნებით შესაბამისობის დიდი პრაქტიკისა.

103. ამასთან დაკავშირებით გათვალისწინებული უნდა იქნეს, რომ რეგლამენტის 36-ე მუხლის შესაბამისად განხორციელებული მითითებები გაიცემა კომისიის ან მისი პრეზიდენტის მიერ მხოლოდ გამონაკლის შემთხვევებში. გაძევების საქმეებში (ან ექსტრადიციის შემთხვევებში) მათი მიზანია, შეატყობინონ ხელშემკვრელ სახელმწიფოებს კომისიის აზრი, რომ განმცხადებელს შესაძლოა დაემუქროს გამოუსწორებელი საფრთხე, თუ იგი გაძევებული იქნება და, ამას გარდა, არსებობს გონივრული საფუძველი, ვიფიქროთ, რომ მისმა გაძევებამ შესაძლოა გამოიწვიოს კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევა. როდესაც სახელმწიფო იღებს გადაწყვეტილებას, არ დაემორჩილოს მითითებას, იგი შეგნებულად იღებს რისკს, რომ საქმის კონვენციის ორგანოების წინაშე განხილვის შედეგად მისი ქმედებები ჩაითვლება მე-3 მუხლის მოთხოვნათა დარღვევად. სასამართლოს აზრით, იმ შემთხვევებში, როდესაც სახელმწიფო თავის ყურადღებას მიაქცევს იმ საფრთხეს, რაც შეიძლება გამოიხატოს კომისიის წინაშე მიმდინარე საქმეზე საბოლოო გადაწყვეტილების გამოტანის ხელის შეშლაში, კონვენციის ორგანოების მიერ მე-3 მუხლის დარღვევის ნებისმიერი დადგენა დამძიმებული იქნება იმ ფაქტით, რომ სახელმწიფო არ დაემორჩილა განხორციელებულ მითითებას.

3. ნამდვილად შეუშალა თუ არა ხელი გაძევებამ სარჩელის წარდგენის უფლების ეფექტიან განხორციელებას?

104. განმცხადებლები ჩიოდნენ, რომ პირველი განმცხადებლის გაძევებამ ნამდვილად შეუშალა ხელი განაცხადის ეფექტურად წარდგენას კომისიის წინაშე.

უეჭველია, რომ რეგლამენტის 36-ე მუხლის შესაბამისად გაკეთებული მითითების შესრულების შემთხვევაში უფრო ადვილი იქნებოდა განმცხადებელთა საქმის კომისიის წინაშე წარდგენა. თუმცა არ არსებობს არავითარი მტკიცებულება, რომ განმცხადებლებს მნიშვნელოვნად შეეშალათ ხელი სარჩელის წარდგენის უფლების განხორციელებაში. პირველი განმცხადებელი ჩილეში ჩასვლის შემდეგაც თავისუფალი იყო და შეეძლო ნებისმიერ დროს დაეტოვებინა ქვეყანა (იხ. წინამდებარე განაჩენის 36-ე-38-ე პუნქტები). განმცხადებელთა წარმომადგენელს შეეძლო კომისიის წინაშე სრულყოფილად წარმოედგინა მათი ინტერესები, მიუხედავად პირველი განმცხადებლის არყოფნისა კომისიის წინაშე მოსმენების მიმდინარეობისას.

არ არის ასევე დადგენილი ის ფაქტი, რომ ადვოკატთან კონსულტაციის წარმოების საშუალების უქონლობამ ხელი შეუშალა ისეთი დამატებითი

მტკიცებულებების მოპოვებას, რომლებიც დაერთვებოდა შვედეთში გრძელი საიმიგრაციო სამართალწარმოების დროს წარმოდგენილ მტკიცებულებებს ან გააქარწყლებდა მთავრობის მიერ წარმოდგენილ არგუმენტაციას ფაქტობრივ საკითხებთან დაკავშირებით.

4. რეზიუმე

105. ადგილი არ ჰქონია 25-ე (1) მუხლის დარღვევას.

ზემოხსენებულის გათვალისწინებით სასამართლო

1. 18 ხმით ერთის წინააღმდეგ ადგენს, რომ ადგილი არ ჰქონია მე-3 მუხლის დარღვევას;
2. ერთხმად ადგენს, რომ ადგილი არ ჰქონია მე-8 მუხლის დარღვევას;
3. ათი ხმით ცხრის წინააღმდეგ ადგენს, რომ ადგილი არ ჰქონია 25-ე (1) მუხლის დარღვევას.

შესრულებულია ინგლისურ და ფრანგულ ენებზე, გამოცხადებულია საჯარო მოსმენაზე ადამიანის უფლებათა შენობაში, სტრასბურგში, 1991 წლის 20 მარტს.

ხელმოწერილია: როლფ რისდალი,
პრეზიდენტი

ხელმოწერილია: მარკ-ანდრე ეისენი,
რეგისტრატორი

კონვენციის 51 (2) მუხლისა და სასამართლოს რეგლამენტის 53 (2) წესის შესაბამისად, წინამდებარე განაჩენს თან ერთვის შემდეგი განსხვავებული აზრები:

- ა) ბ-ნი კრემონას, ბ-ნი თორ ვილიალმსონის, ბ-ნი ვოლშის, ბ-ნი მაკდონალდის, ბ-ნი ბერნჰარდტის, ბ-ნი დე მეიერის, ბ-ნი მარტენსის, ბ-ნი ფოიგელისა და ბ-ნი მორენილას განსხვავებული აზრი;
- ბ) ბ-ნი დე მეიერის განსხვავებული აზრი.

ინიციალები: რ. რ.

ინიციალები: მ.-ა.ე.

ბ-ნი კრემონას, ბ-ნი თორ ვილიალმსონის, ბ-ნი ვოლშის, ბ-ნი მაკდონალდის, ბ-ნი ბერნჰარდტის, ბ-ნი დე მეიერის, ბ-ნი მარტენსის, ბ-ნი ფოიგელისა და ბ-ნი მორენილას საერთო განსხვავებული აზრი

ჩვენი აზრით, ადგილი ჰქონდა 25-ე მუხლის დარღვევას, რადგან პირველი განმცხადებელი გაძევებული იქნა ჩილეში 1989 წლის 6 ოქტომბერს, ე.ი. ადამიანის უფლებათა ევროპულ კომისიაში განაცხადის წარდგენიდან ერთი დღის შემდეგ და რამდენიმე საათში მას შემდეგ, რაც კომისიამ მიმართა მთავრობას, „არ გაეძევებინა განმცხადებლები ჩილეში...“

1. წინამდებარე განაჩენი ადასტურებს იმ მოსაზრებას, რომელიც გამოხატულია *Soering*-ის საქმეზე გამოტანილ განაჩენში. ამ უკანასკნელის თანახმად, ექსტრადიცია ან გაძევება შესაძლოა ეწინააღმდეგებოდეს კონვენციას. ეს სხვაგვარად არც შეიძლება იყოს, რადგან კონვენცია უზრუნველყოფს ადამიანის უფლებათა ქმედით დაცვას ყველა პირისათვის, ვინც იმყოფება წევრ სახელმწიფოებში. ამ სახელმწიფოთა მთავრობებს არ შეიძლება დაერთოთ ნება, დაუქვემდებარონ ასეთი პირები სხვა ქვეყნებში ადამიანის უფლებათა სერიოზულ დარღვევებს. ეს უეჭველად ასე უნდა იყოს იმ საქმეებში, რომლებშიც არსებობს წამების ან ადამიანის სხვა ძირითად უფლებათა დარღვევის საფრთხე.

კონვენციით უზრუნველყოფილი დაცვა უმნიშვნელო იქნებოდა, თუ სახელმწიფოს ექნებოდა უფლება, მოეხდინა პირების ექსტრადირება ან გაძევება გაძევების შედეგების რაც შეიძლება სწრაფად და ზედმინვენით წინასწარი განხილვის გარეშე. სასამართლომ რამდენიმეჯერ გაუსვა ხაზი, რომ „კონვენციის, როგორც ადამიანთა დაცვის აქტის, ობიექტი და მიზანი მოითხოვს, რომ მისი დებულებები განმარტებული და გამოყენებული იქნეს ისე, რომ დაცვა იყოს პრაქტიკული და ქმედითი“ (იხ. *Soering*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, 1989 წლის 7 ივლისის განაჩენი, სერია A №161, გვ. 34, პუნქტი 87). კონვენციით განსაზღვრული საპროცედურო გარანტიების განხილვისას აუცილებელია ამ ძირითადის პრინციპის გათვალისწინება.

2. მართალია, კონვენციის 25-ე (1) მუხლის მეორე წინადადება თავისი შინაარსით იცავს მხოლოდ სარჩელის წარმოდგენის ქმედით განხორციელებას. თუმცა ეს არ ნიშნავს, რომ სახელმწიფოებს უფლება აქვთ, განაცხადი პრაქტიკულ მნიშვნელობას მოკლებული გახადონ. სხვაგვარად სახელმწიფოები ვალდებულნი იქნებოდნენ, ნება დაერთოთ ადამიანისთვის, წარედგინა სარჩელი კომისიისთვის, ამის შემდეგ კი დაუყოვნებლივ გაეძევებინათ, მიუხედავად იმისა, როგორი სერიოზული შედეგები უნდა მოჰყოლოდა ამ ქმედებას. ჩვენ არ შეგვიძლია დავეთანხმოთ ასეთ განმარტებას. ჩვენი აზრით, პროცედურული გარანტიები, რომლებსაც მოიცავს 25-ე მუხლი, მოიაზრებს და მოიცავს პირის უფლებას, სარგებლობდეს, სულ მცირე, შანსით, რომ მის მიერ წარმოდგენილი განაცხადი განხილული იქ-

ნეს უფრო ზედმინევნით კონვენციის ორგანოების მიერ და დაცული იქნეს მისი ძირითადი უფლებები, თუ ამის საჭიროება წარმოიშობა.

3. ამ პრინციპებს არ მივყავართ იმ შედეგამდე, რომ 25-ე მუხლის შესაბამისად წარმოდგენილი ყველა განაცხადი ავტომატურად კრძალავს სხვა ქვეყანაში გაძევებასა თუ ექსტრადირებას. იმ ფაქტმა, რომ 25-ე მუხლის შესაბამისად წარმოდგენილი განაცხადი ეხება ექსტრადირების ან გაძევების გადანყვეტილებას, არ უნდა შეზღუდოს მთავრობათა უფლებამოსილება, გადანყვეტიონ, უნდა შესრულდეს თუ არა, მიუხედავად ყველაფრისა, მიღებული გადანყვეტილება. ამ გადანყვეტილების გამოტანისას მათ შეუძლიათ მხედველობაში მიიღონ, რომ განაცხადები ხშირად ამჟამად დაუსაბუთებელია. შესაძლოა ადგილი ჰქონდეს სახელმწიფოს უშიშროებისა და საჯარო პოლიტიკის მოსაზრებებს, ასევე სხვა ფაქტორებს (მათ შორის კონვენციის ორგანოების წარმოებული პროცედურის ხანგრძლივობას). მაგრამ ამ ეტაპზე – და მხოლოდ ამ ეტაპზე – მოქმედებას იწყებს კომისიის საპროცედურო რეგლამენტის 36-ე მუხლის შესაბამისი პირობით ღონისძიებთან დაკავშირებული მითითება. ასეთი მითითება მოპასუხე სახელმწიფოს აძლევს იმის გარანტიას, რომ კომისია ძალიან დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს შეტანილ განაცხადს კონვენციის თვალსაზრისით და განიხილავს საკითხს მოკლე ვადებში (იხ. წინამდებარე განაჩენის 52-ე–55-ე პუნქტები). ამ წრილში განხილული ღონისძიებები, რომელთა მითითებაც ხდება რეგლამენტის 36-ე მუხლით, შესაბამის სახელმწიფოს ვალდებულებას აკისრებს, ვინაიდან ეს არის ერთადერთი საშუალება განმცხადებლის დასაცავად იმ გამოუსწორებელი ზიანისაგან, რომელიც შესაძლოა მიადგეს განმცხადებელს მისი უფლებების დარღვევით. ამას გარდა, კონვენცია, ჩვენი აზრით, მოიაზრებს, რომ ისეთ საქმეებში, როგორც წინამდებარე საქმეა, კონვენციის ორგანოებს გააჩნიათ უფლებამოსილება, მოსთხოვონ მხარეებს თავის შეკავება ისეთი ღონისძიების განხორციელებისაგან, რომელსაც არა მარტო შეუძლია წარმოშვას სერიოზული ზიანი, არამედ შეუძლია სრულეობით გააქარწყლოს კონვენციის თანახმად განხორციელებული მთლიანი პროცედურის შედეგი.

და ბოლოს, კონვენციის 25-ე მუხლთან შეუსაბამოა, რომ ამ საქმეში პირველი განმცხადებელი გაძევებული იქნა დაუყოვნებლივ მას შემდეგ, რაც შეიტანა განაცხადი, კომისიის საპროცედურო რეგლამენტის 36-ე მუხლის შესაბამისად განხორციელებული მითითების საწინააღმდეგოდ.

4. წინამდებარე საქმეში მნიშვნელობა არა აქვს იმას, რომ ჩილეში დაბრუნების შემდეგ განმცხადებელი არ ყოფილა ნაწამები და რომ მას შეეძლო განეხორციელებინა შესაბამისი ქმედებები კონვენციის ორგანოების წინაშე მიმდინარე პროცედურისას. კრიტიკულ დღეს წარმოადგენს 1989 წლის 6 ოქტომბერი. ამ დღეს არ შეიძლებოდა გამორიცხულიყო ადამიანის უფლებათა უხეში დარღვევა და კომისიამ ნათლად მიუთითა, რომ უფრო საფუძვლიანი გამოძიება იყო საჭირო და მალევე წარიმართებოდა.

5. მართალია, რომ, სხვა საერთაშორისო აქტებისაგან განსხვავებით, კონვენცია არ შეიცავს რაიმე ნათელ დებულებას წინასწარ ღონისძიებათა მითითებასთან დაკავშირებით. მაგრამ ეს არ გამორიცხავს ევროპული კონვენციის დამოუკიდებელ განმარტებას სპეციალურად მისი ობიექტისა და მიზნის, ასევე მაკონტროლებელი მექანიზმის ეფექტიანობის საზღვარსამით. ამ თვალსაზრისით დღევანდელი გარემოებებიც გასათვალისწინებელია. დღეს ინდივიდუალური სარჩელის უფლება და სასამართლოს სავალდებულო იურისდიქცია აღიარებულია ევროპის საბჭოს თითქმის ყველა წევრი სახელმწიფოს მიერ. არსებითია ის გარემოება, რომ კონვენციის ორგანოებს უნდა შეეძლოთ, უზრუნველყონ დაცვის ეფექტიანობა, რისთვისაც არიან მოწოდებულნი.

მოსამართლე დე მეიერის განსხვავებული აზრი

განვიხილო რა წინამდებარე საქმის გარემოებები, როგორც ეს დეტალურადაა აღწერილი განაჩენში⁵, და ის ფაქტი, რომ 1989 წლის ოქტომბერში სიტუაცია ჩილეში არ იყო მთლიანად დამაიმედებელი⁶, მიმაჩნია, რომ არსებობდა იმის საფუძველი, რომ პირველი განმცხადებლის გაძევება ამ ქვეყანაში დააყენებდა იქ მას „წამებისა და არაადამიანური და დამამცირებელი მოპყრობისა თუ დასჯის რეალური საფრთხის წინაშე“⁷. ამიტომაც, ჩემი აზრით, ადგილი ჰქონდა კონვენციის მე-3 მუხლით გარანტირებული უფლების დარღვევას.

5 იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტები 12-33. იხ. ასევე დოქტორ იაკობსონის მიერ გაკეთებული განცხადება, რომელიც წარმოდგენილია კომისიის მოხსენების 49-ე—57-ე პუნქტებში და წინამდებარე განაჩენის 39-ე და მე-40 პუნქტებში, და ასევე პროფესორ მარიანო კასტელის და დოქტორ სონდერგარდის მოსაზრებები, რომლებიც მოხსენიებულია განაჩენის 44-ე და 45-ე პუნქტებში.

6 ამ დროისათვის გენერალ პინოჩეტს კვლავ პრეზიდენტის პოსტი ეკავა. ამასთან, იხ. წინამდებარე განაჩენის 35-ე პუნქტი *in fine* და საერთო განსხვავებული აზრის მე-4 პუნქტი.

7 *Soering*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, 1989 წლის 7 ივლისი, სერია A №161, გვ. 35, პუნქტი 91.

**დე იონგი, ბალჯეტი და
ვან დენ ბრინკი
ნიდერლანდების წინააღმდეგ**

De Jong, Baljet and van den Brink v. the Netherlands

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო

საქმეზე „დე იონგი, ბალჯეტი და ვან დენ ბრინკი ნიდერლანდების წინააღმდეგ“ (*De Jong, Baljet and van den Brink v. the Netherlands*)

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო შეიკრიბა პალატის სახით ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის (შემდგომში „კონვენცია“) 43-ე მუხლისა და სასამართლოს რეგლამენტის შესაბამისი მუხლების თანახმად¹. სასამართლო შემდეგი მოსამართლეებისგან შედგებოდა:

ბ-ნი რ. რისდალი, პრეზიდენტი,
ბ-ნი ჯ. ვიარდა,
ბ-ნი ჯ. კრემონა,
ქ-ნი დ. ბინდშედლერ-რობერტი,
ბ-ნი ფ. გოლცუკლუ,
ბ-ნი ლ.-ე. პეტიტი,
ბ-ნი ბ. ვოლში

ასევე, ბ-ნი მ.-ა. ეისენი, რეგისტრატორი, და ბ-ნი. ჰ. პეთზოლდი, რეგისტრატორის მოადგილე.

იმსჯელა რა განმარტოებით 1983 წლის 23 და 24 ნოემბერსა და 1984 წლის 3 და 4 მაისს,

1984 წლის 4 მაისს სასამართლომ გამოიტანა წინამდებარე განაჩენი.

¹ რეგისტრატურის შენიშვნა: წინამდებარე საქმის მიმართ გამოიყენება სასამართლოს შეცვლილი რეგლამენტი, რომელიც ძალაში შევიდა 1983 წლის 1 იანვარს

პროცედურა

1. საქმე სასამართლოს გადაეცა 1983 წლის 15 მარტს ადამიანის უფლებათა ევროპული კომისიის მიერ (შემდგომში „კომისია“) 3 თვის ვადაში, როგორც ეს დადგენილია ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის ევროპული კონვენციის 32-ე მუხლის 1-ლი პუნქტითა და 47 მუხლით. საქმეს საფუძვლად უდევს ნიდერლანდების სამეფოს წინააღმდეგ კომისიისთვის 1979 და 1980 წლებში ჰოლანდიის მოქალაქეების: ბ-ნების თჯერდ დე იონგის, იან ჰარმენ ჰენრიკუს ბალჯეტი-სა და გერიტ ვან დენ ბრინკის მიერ 25-ე მუხლის საფუძველზე წარდგენილი სამი განაცხადი (განაცხადები №8805/79, 8806/79 და 9242/81).

2. კომისიის მოთხოვნა მიუთითებდა 44-ე და 48-ე მუხლებსა და დეკლარაციაზე, რომლითაც ნიდერლანდების სამეფომ აღიარა სასამართლოს იურისდიქცია (მუხლი 46). მოთხოვნის მიზანი იყო გადანყვეტილების მიღება იმასთან დაკავშირებით, წარმოადგენდა თუ არა საქმეში არსებული ფაქტები მოპასუხე სახელმწიფოს მიერ კონვენციის მე-5, მე-13, მე-14 და მე-18 მუხლებით ნაკისრ ვალდებულებათა დარღვევას.

3. სასამართლოს რეგლამენტის 33-ე მუხლის მე-3 (d) პუნქტის თანახმად, დასმულ შეკითხვათა საპასუხოდ განმცხადებლებმა გამოთქვეს სურვილი, მონაწილეობა მიეღოთ სამართალწარმოებაში და დაასახელეს ადვოკატი, რომელიც წარმოადგენდა მათ ინტერესებს (30-ე მუხლი).

4. სასამართლოს ვიცე-პრეზიდენტმა, რომელიც ასრულებდა სასამართლოს პრეზიდენტის მოვალეობას, 1983 წლის 24 მარტს ბრძანა, რომ სამართალწარმოების ჯეროვნად განხორციელების ინტერესებიდან გამომდინარე, როგორც წინამდებარე საქმე, ასევე *van der Sluijs, Zuiderveld and Klappe*-ს საქმე, მოსმენილი უნდა იქნეს ერთი პალატის მიერ (რეგლამენტის 21-ე მუხლის მე-6 პუნქტი.) შვიდი მოსამართლისაგან შემდგარი პალატის *ex officio* წევრები იყვნენ ბ-ნი ვიარდა, ნიდერლანდების მხრიდან არჩეული მოსამართლე (კონვენციის 43-ე მუხლი), და ბ-ნი რ. რისდალი, სასამართლოს ვიცე-პრეზიდენტი (რეგლამენტის 21-ე მუხლის მე-3 (b) პუნქტი). 1983 წლის 24 მარტს ბ-ნმა ვიარდამ, როგორც სასამართლოს პრეზიდენტმა, რეგისტრატორის თანდასწრებით, კენჭისყრით გამოავლინა დანარჩენი ხუთი მოსამართლის ვინაობა. ეს მოსამართლეები იყვნენ: ქ-ნი დ. ბინდშედლერ-რობერტი, ბ-ნი ფ. გოლცუკლუ, ბ-ნი ლ.-ე. პეტიტი, ბ-ნი ვოლში და ბ-ნი ბერნჰარდტი (კონვენციის 43-ე მუხლი და რეგლამენტის 21-ე მუხლის მე-4 პუნქტი). მოსამართლე ბერნჰარდტი, რომელსაც აღარ შეეძლო საქმის განხილვაში მონაწილეობა, მოგვიანებით მოსამართლე კრემონამ შეცვალა (რეგლამენტის 22 და 24 მუხლების 1-ლი პუნქტები).

5. ბ-ნმა რისდალმა, რომელმაც დაიკავა პალატის პრეზიდენტის

თანამდებობა (რეგლამენტის 21-ე მუხლის მე-5 პუნქტი), რეგისტრატორის საშუალებით აცნობა ნიდერლანდების მთავრობის წარმომადგენელს, კომისიის დელეგატსა და განმცხადებელთა ადვოკატს იმ პროცედურის შესახებ, რომლის თანახმადაც წარმართებოდა საქმის განხილვა. 7 ივლისს პალატის პრეზიდენტმა ბრძანა, რომ მთავრობის წარმომადგენელს წარმოედგინა მემორანდუმი 30 სექტემბრამდე, ხოლო დელეგატს მინიჭებოდა უფლება, წერილობითი პასუხი მთავრობის მემორანდუმის რეგისტრატორისთვის წარმოდგენიდან ერთი თვის ვადაში გაეცა. განმცხადებელთა ადვოკატმა განაცხადა, რომ მისმა კლიენტებმა, გამომდინარე იქიდან, რომ საქმე ეხებოდა მათ ინტერესებს, არ ჩათვალეს საჭიროდ, წარმოედგინათ წერილობითი მიმოხილვები. პრეზიდენტმა ბრძანა, რომ ზეპირი მოსმენა დანიშნულიყო 22 ნოემბრისათვის (რეგლამენტის 38-ე მუხლი).

6. 26 სექტემბერს მთავრობამ წარმოადგინა განაცხადი, რომლითაც გამოთქვა წინასწარი პრეტენზიები რეგლამენტის 47-ე მუხლის შესაბამისად, დანარჩენ საკითხებთან დაკავშირებით კი უფლება დაიტოვა, წარმოედგინა მემორანდუმი. 10 ნოემბერს მიღებული წერილით კომისიის მდივნის მოადგილემ შეატყობინა რეგისტრატორს, რომ დელეგატი ამ პრეტენზიებს მოსმენის მსვლელობისას უპასუხებდა.

7. 26 ოქტომბერს პალატის პრეზიდენტმა ნება დართო განმცხადებელთა ადვოკატს, მოსმენაზე ესარგებლა ჰოლანდიური ენით.

8. 15 ნოემბერს ამავე ადვოკატმა რეგისტრატორის მიერ პალატის პრეზიდენტის ინსტრუქციის შესაბამისად წარდგენილი მოთხოვნის საპასუხოდ, კონვენციის 50-ე მუხლის შესაბამისად წარმოადგინა თავისი მარწმუნებლის პრეტენზიები სამართლიან დაკმაყოფილებასთან დაკავშირებით.

9. 16 ნოემბერს კომისიამ წარმოადგინა მრავალი სახის დოკუმენტაცია, რომლის წარმოდგენაც მას რეგისტრატორმა მოსთხოვა პალატის პრეზიდენტის მითითების საფუძველზე.

10. მოსმენა გაიმართა საჯაროდ 22 ნოემბერს სტრასბურგში, ადამიანის უფლებათა შენობაში. წინა დღეს პალატამ გამართა მოსამზადებელი შეხვედრა.

სასამართლოს წინაშე გამოცხადდნენ:

მთავრობის სახელით:

ქ-ნი. ფ.ი. ვან დერ ვალი, თანაშემწე, მრჩეველი სამართლებრივ საკითხებში, საგარეო საქმეთა სამინისტრო, წარმომადგენელი,

ბ-ნი ე.ა. დრუგლივერ ფორტუინი, “Landsadvocaat”, ადვოკატი,

ბ-ნი ვ. ბრეუკლარი, იუსტიციის სამინისტროს წარმომადგენელი,

ბ-ნი ჯ. ა ვიარდა, თავდაცვის სამინისტროს წარმომადგენელი,
მრჩევლები;
კომისიის სახელით:

ბ-ნი ჯ. ფროვეინი, დელეგატი;

განმცხადებელთა სახელით:

ბ-ნი პ.ტ. ჰუისმანი, ადვოკატი, დამცველი.

სასამართლო მოსმინა ქ-ნი ვან დერ ვალისა და ბ-ნი დრუგლევერ ფორტუინის მიმართვა სახელმწიფოს სახელით, ბ-ნი ფროვეინის გამოსვლა კომისიის სახელით და ბ-ნი ჰუისმანის გამოსვლა განმცხადებელთა სახელით, ავრთვე მათ მიერ სასამართლოს კითხვებზე გაცემული პასუხები.

11. 15 და 20 დეკემბერს, შესაბამისად, რეგისტრატორმა განმცხადებელთა ადვოკატისა და მთავრობის წარმომადგენლისაგან მიიღო ცალკეულ კითხვებზე მათ მიერ გაცემული პასუხები და მოთხოვნილი დოკუმენტაცია, რომლის განხილვაც სასამართლო მოსმენისათვის გადადო.

ფაქტები

12. ბ-ნი დე იონგი, ბ-ნი ბალჯეტი და ბ-ნი ვან დენ ბრინკი, რომლებიც დაიბადნენ, შესაბამისად, 1958, 1953 და 1960 წლებში, ცხოვრობენ ნიდერლანდებში. 1979 წელს, მას შემდეგ, რაც ისინი გაიწვიეს ნიდერლანდების სამხედრო სავალდებულო სამსახურში, თითოეულმა მათგანმა შინაგანი მრწამსის გამო უარი განაცხადა, შეესრულებინა ზოგიერთი ბრძანებები, რომლებიც გამომდინარეობდა მათი სამხედრო ვალდებულებიდან. ამის გამო ისინი დააკავეს შესაბამისმა მეთაურმა ოფიცრებმა, როგორც ეჭვმიტანილნი სამხედრო სისხლის სამართლის დანაშაულთა ჩადენაში (*Wetboek van Militair Strafrecht*). ისინი მოათავსეს ციხეში და საქმე განსახილველად გადასცეს სამხედრო სასამართლოს.

I. შესაბამისი შიდა სამართალი

ა. შინაგანი მრწამსის თანახმად ნაოქვამი უარი

13. სამხედრო სამსახურისაგან მრწამსის გამო გათავისუფლების პროცედურა განსაზღვრულია „მრწამსის გამო სამხედრო სამსახურის გავლაზე უარის თქმის შესახებ კანონით“ (*Wet Gewetensbezwaren Militaire Dienst*) და 1970 წლის 31 ივლისის მინისტრის დადგენილებით.

მინისტრის დადგენილების თანახმად, იმ შემთხვევაში, თუ მოთხოვნა

მრწამსის გამო სამხედრო სამსახურიდან გათავისუფლების შესახებ წარედგინება თავდაცვის მინისტრს სამხედრო სამსახურში განვევიდან 30 დღის განმავლობაში, განვევა შეჩერდება გადაწყვეტილების გამოტანამდე. მეორე მხრივ, იმ შემთხვევებში, როდესაც აქტიური სამხედრო სამსახური გრძელდება 30 დღეზე მეტ ხანს, სამხედრო მოსამსახურე არ თავისუფლდება სამსახურის გავლისაგან, რადგან არსებობს გამოძიების ჩატარების აუცილებლობა „მრწამსის გამო სამხედრო სამსახურის გავლაზე უარის თქმის შესახებ კანონზე“ დაყრდნობის უფლების შესაძლო ბოროტად გამოყენების გამო. ასეთ შემთხვევებში უფროსი ოფიცერი ხსენებულ საკითხს ჯერ თავდაცვის სამინისტროს გამწვევი სამსახურის დეპარტამენტთან შეათანხმებს.

იმ შემთხვევებში, როდესაც სისხლის სამართლის საქმე იქნა აღძრული სამხედრო სამსახურში განვეული პირის მიმართ, რომელმაც მრწამსის გამო უარი განაცხადა სამხედრო სამსახურის გავლაზე და მოითხოვა სტატუსის მინიჭება, სისხლის სამართალწარმოება შესაძლოა შეჩერებული იქნეს მინისტრის მიერ ამ მოთხოვნასთან დაკავშირებით შესაბამისი გადაწყვეტილების გამოტანამდე (სამხედრო სამსახურის გავლაზე უარის თქმის შესახებ კანონის მე-4 თავის მე-3 ქვეთავი). ამასთან დაკავშირებით მიღებული გადაწყვეტილება დამოკიდებული იქნება ცალკეულ გარემოებებზე, მხედველობაში იქნება მიღებული, ინტერ ალია, ის დრო, რომელიც გავიდა სავალდებულო სამსახურში განვევიდან და სამხედრო სამსახურის გავლაზე უარის თქმის შესახებ მოთხოვნის წარდგენამდე. თუმცა სამართალწარმოება უნდა შეჩერდეს მაშინვე, როგორც კი მრწამსის გამო მონინააღმდეგეების საკითხთა საკონსულტაციო კოლეგია დაიწყებს მოკვლევას (მე-4 თავის მე-3 ქვეთავი). მას შემდეგ, რაც საკონსულტაციო კოლეგია განაცხადებს თავის მოსაზრებას, მინისტრს შეუძლია მიანიჭოს შესაბამის პირს მრწამსის გამო სამხედრო სამსახურის გავლაზე უარის მთქმელის სტატუსი (მე-7 თავი). მინისტრის გადაწყვეტილება ექვემდებარება გასაჩივრებას (მე-8 თავი). იმ საქმეებში, რომლებშიც ადგილი აქვს ბრძანებისა და სამხედრო წესების შეუსრულებლობას ან ასეთ დანაშაულთა შესახებ მოხსენების წარუდგენლობას, სისხლის სამართალწარმოების წარმართვის უფლებამოსილება ავტომატურად უქმდება მაშინვე, როგორც კი ბრალდებულს ცნობენ პირად, რომელიც რწმენის გამო უარს ამბობს სამხედრო სავალდებულო სამსახურზე (მე-10 თავი).

ბ. სამხედრო სისხლისსამართლებრივი პროცედურა

14. სისხლისსამართლებრივი პროცედურა სახმელეთო და საჰაერო ძალებისათვის, რომელიც მოიცავს დაკავებასა და წინასწარ პატიმრობას, რეგულირდება არმიისა და საჰაერო ძალების საპროცესო კოდექსით (*Rechtspleging bij de Land-en Luchtmacht* – „სამხედრო კოდექსი“), რომელშიც სა-

ბოლოო ცვლილებები 1978 წლის 24 ნოემბერს შევიდა. სისხლის სამართლის კანონით (რომელიც თანაბრად ეხება როგორც სავალდებულო სამსახურში გაწვეულ მოსამსახურეებს, მაგალითად, განმცხადებლებს, ისე სამხედრო სამსახურში ნებაყოფლობით შესულ ადამიანებს) გათვალისწინებული სამხედრო დანაშაულები პირველი ინსტანციით განიხილება სამხედრო სასამართლოში (*Krijgsraad*). შესაძლოა გასაჩივრება უზენაეს სამხედრო სასამართლოში (*Hoog Militair Gerechtshof*) და, საბოლოოდ, საკასაციო წესით გასაჩივრება – ნიდერლანდების უზენაეს სასამართლოში (*Hoge Raad*).

1. წინასწარი პატიმრობა სამართალში მიცემამდე

15. თითოეულ ოფიცერს, მიუხედავად იმისა, მსახურობს ჯარში თუ იმყოფება რეზერვში, უფლება აქვს, დააკავოს დაბალი წოდების სამხედრო მოსამსახურე, რომელიც ეჭვმიტანილია სერიოზული დანაშაულის ჩადენაში, იმ შემთხვევაში, თუ გარემოებები მოითხოვს ამ პირისათვის თავისუფლების საჩქაროდ აღკვეთას (სამხედრო კოდექსის მე-4 მუხლი). ამ სახით განხორციელებულმა თავისუფლების აღკვეთამ არ უნდა გადააჭარბოს 24 საათს (მე-5 მუხლი).

უფროს ოფიცერს უფლება აქვს, ბრძანოს ეჭვმიტანილის წინასწარი დაკავება ციხეში, (ა) თუკი არსებობს იმის სერიოზული საფრთხე, რომ იგი მიიმალება, (ბ) არსებობს მნიშვნელოვანი მიზეზები, რომლებიც გამომდინარეობს საზოგადოებრივი უსაფრთხოების ინტერესებიდან და მოითხოვს პირისათვის თავისუფლების სასწრაფო აღკვეთას, ან (გ) ეს საჭიროა სხვა წვევამდელთა შორის სამხედრო დისციპლინის გასამყარებლად (მე-7 მუხლის მე-2 პუნქტი). ასეთი პატიმრობის ბრძანება შესაძლოა გაცემული იქნეს ნებისმიერი ისეთი დანაშაულის ჩადენაში ეჭვმიტანილი მოსამსახურის წინააღმდეგ, რომელიც გათვალისწინებულია სამხედრო სისხლის სამართლის კოდექსით, ან ნებისმიერი იმ დანაშაულისათვის, რომლისთვისაც წინასწარი პატიმრობა ნებადართულია სამოქალაქო სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით, გარდა იმ დანაშაულებისა, რომლებსაც სამხედრო სასამართლო არ განიხილავს (მე-7 მუხლის მე-4 პუნქტი). ბრძანება არ შეიძლება გაცემული იქნეს, თუკი არ არის სავარაუდო, რომ ეჭვმიტანილს შეეფარდება უპირობო პატიმრობა ან ნებისმიერი სხვა ღონისძიება, რომელიც ზღუდავს მის თავისუფლებას, ან სავარაუდოა, რომ მას შეეფარდება სასჯელი იმაზე უფრო მცირე ვადით, ვიდრე წინასწარი პატიმრობაა (იხილ.). პატიმრობა უნდა შეწყდეს მაშინვე, როგორც კი მისი გამამართლებელი საფუძვლები შეწყვეტს არსებობას (მე-7 მუხლის მე-5 პუნქტი). დაკავების ყველა შემთხვევა, რომელიც აჭარბებს 4 დღეს, უნდა მოხსენდეს მეტაურ გენერალს უფროსი ოფიცრის მიერ (მე-7 მუხლის მე-6 პუნქტი).

როდესაც პატიმრობა გრძელდება 14 დღე, ეჭვმიტანილ მოსამსახურე-

რეს უფლება აქვს, შუამდგომლობით მიმართოს კომპეტენტურ სამხედრო სასამართლოს, რათა ამ უკანასკნელმა განსაზღვროს ვადა (რომელიც შესაძლოა დაექვემდებაროს გაგრძელებას), რომლის განმავლობაშიც მეთაურმა გენერალმა უნდა გადაწყვიტოს, საქმე სამხედრო სასამართლოს გადასცეს თუ შეწყდეს მოსამსახურის პატიმრობა. სამხედრო სასამართლომ შეტანილ შუამდგომლობასთან დაკავშირებული გადაწყვეტილება უნდა გამოიტანოს გადაუდებლად მას შემდეგ, რაც მოუსმენს თანამდებობის პირს, რომელიც უფლებამოსილია, გადასცეს საქმე *auditeur-militair*-ს (იხ. ნანამდებარე საქმის მე-19 პუნქტი) და ეჭვმიტანილ მოსამსახურეს, რომელიც შესაძლოა სარგებლობდეს მრჩეველის დახმარებით (მე-13 მუხლი).

16. იმ შემთხვევაში თუკი *auditeur-militair*-ისგან მიღებული შეტყობინების შემდეგ და, „თუ ეს შესაძლებელია“ (*zo mogelijk*), მას შემდეგ, რაც მოუსმენენ ეჭვმიტანილ მოსამსახურეს, მეთაური გენერალი ან მის მიერ დანიშნული უფროსი ოფიცერი (*hoofd officier*) ჩათვლის, რომ საქმე განხილული უნდა იქნეს სამხედრო სასამართლოს მიერ, მოსამსახურე უნდა მიეცეს სამართალში (მე-11 მუხლი). მეორე მხრივ, მეთაურ გენერალს ან მის მიერ დანიშნულ ოფიცერს შეუძლიათ შესაფერისი გარემოებების არსებობისას ნება დართონ, რათა საქმე განხილული იქნეს დისციპლინური შემთხვევის სახით (მე-12 მუხლი). თავდაცვის სამინისტროს №27/7 დადგენილებამ შემდეგნაირად განმარტა ამ დებულებათა მოქმედება (თარგმანი ჰოლანდიურრიდან):

„სამხედრო სისხლისსამართლებრივი პროცესის დროს, განსხვავებით ზოგადი პროცესისაგან, სისხლისსამართლებრივი დევნის აღძვრის გადაწყვეტილება გამოიტანება არა დამოუკიდებლად დევნის განმახორციელებელი კომპეტენტური ორგანოს, *auditeur-militair*-ის, არამედ სამხედრო ორგანოს მიერ. ეს უფლებამოსილი ორგანოა მეთაური გენერალი ან მის მიერ დანიშნული და მისი სახელით მოქმედი უფროსი ოფიცერი, ე.ი. გადამცემი ოფიცერი ... ამგვარად, *auditeur-militair*-ი ამ ეტაპზე მხოლოდ საკონსულტაციო ორგანოა, მაგრამ, მიუხედავად ამისა, მისი რჩევის მიღება და მის მიერ ამ რჩევის გაცემა სავალდებულოა“.

სამართალში მიცემის ნებისმიერი გადაწყვეტილება უნდა იყოს წერილობითი ხასიათის და ადგენდეს, ეჭვმიტანილი მოსამსახურე გათავისუფლებული უნდა იქნეს თუ პატიმრობაში აყვანილი; პატიმრობის საფუძვლები, რომლებიც მოცემულია მე-7 მუხლის მე-2 და მე-4 პუნქტებში (იხ. ნინამდებარე განაჩენის პუნქტი 15), გამოიყენება პარი პასუ (მე-14 მუხლი). იმ შემთხვევაში, თუკი *auditeur-militair*-ის რჩევის სანინააღმდეგოდ მეთაური გენერალი ან მის მიერ დანიშნული ოფიცერი ჩათვლიან, რომ ეჭვმიტანილი მოსამსახურე არ უნდა მიეცეს სამართალში, *auditeur-militair*-ს შეუძლია საქმე წარმართოს უზენაეს სამხედრო სასამართლოში (მე-15 მუხლი). საპირისპირო შემთხვევაში არ არის გათვალისწინებული არავითარი აპელაცია.

მთავრობის განცხადების თანახმად, სტანდარტულ პროცედურად იქ-

ცა სამხედრო კოდექსის ზემოხსენებულ დებულებათა გამოყენება შემდეგი გზით: როდესაც ბრძანება წინასწარი პატიმრობის შესახებ გაცემული იქნა, *auditeur-militair*-ი ყოველთვის ისმენს ეჭვმიტანილი მოსამსახურის ჩვენებას და ნებისმიერი გადაცემა სამხედრო სასამართლოსათვის ხორციელდება ამის შემდეგ მოკლე ხანში, დაკავებიდან საშუალოდ 4-5 დღის შემდეგ. სამხედრო კოდექსის მე-14 მუხლის მოთხოვნათა გათვალისწინებით, *auditeur-militair*-ის მიერ გარემოებათა შეფასება და მისი რჩევა მეთაური გენერლის ან მის მიერ დანიშნული უფროსი ოფიცრისათვის მოიცავს არა მარტო სამართალში მიცემას, არამედ იმის შეფასებასაც, შესრულდა თუ არა წინასწარი პატიმრობის განხორციელებისათვის საჭირო ყველა პირობა, რომლებიც მოცემულია მე-7 მუხლში. ამგვარად, სტანდარტული წერილობითი ფორმა, რომელიც გამოიყენება *auditeur-militair*-ის მიერ იმ მიზნით, რათა გადასცეს თავისი რჩევა ოფიცერს, შეიცავს, ინტერ ალია, პუნქტს იმის შესახებ, ეჭვმიტანილი „გათავისუფლებული უნდა იქნეს, თუ პატიმრობაში დარჩეს“. მოქმედი პრაქტიკა განვითარდა იმ დონემდე, რომ *auditeur-militair*-ის მიერ მიცემულ რჩევას განუხრელად იცავენ და ზოგადად მიიჩნევენ სავალდებულოდ.

2. პატიმრობაში ყოფნა სამართალში მიცემის შემდეგ

17. პატიმრობაში აყვანის ძალაში დატოვება ან ბრძანება პატიმრობაში აყვანის შესახებ იმ გადანყვეტილებაში, რომლითაც მოსამსახურე მიეცემა სამართალში, არ შეიძლება აჭარბებდეს 14 დღეს, თუკი იგი არ იქნა გაგრძელებული სამხედრო სასამართლოს მიერ 30 დღიანი ვადით *auditeur-militair*-ის მოთხოვნის საფუძველზე (31-ე მუხლი). ყველა ბრალდებული, რომელიც პატიმრობაში იქნა აყვანილი სამართალში მიცემის გადანყვეტილების შესაბამისად, უფლებამოსილია, წარდგეს *auditeur-militair*-ის წინაშე (იხ. წინამდებარე განაჩენის მე-20 პუნქტი) მაქსიმალურად მოკლე ვადაში, მაგრამ ნებისმიერ შემთხვევაში სამართალში მიცემიდან 4 დღის ვადაში. ბრალდებულმა შეიძლება ისარგებლოს მრჩევლის დახმარებით (33-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი). პატიმრობის გაგრძელებამდე ბრალდებულს და მის მრჩეველს სამხედრო სასამართლომ საშუალება უნდა მისცეს, წარმოადგინონ არგუმენტები (33-ე მუხლის მე-2 პუნქტი).

როგორც კი პატიმრობის საფუძველი აღარ იარსებებს, ნაბრძანები უნდა იქნეს გათავისუფლება (34-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი). სამართალში მიცემიდან სასამართლო განხილვის დაწყებამდე შუალედში გათავისუფლების ბრძანების უფლებამოსილებას ახორციელებს *auditeur-militair*-ი ან სამხედრო სასამართლო, როგორც *officier-commissar*-ის, ასევე პატიმრობაში მყოფი მოსამსახურის თხოვნის საფუძველზე (34-ე მუხლის მე-2 პუნქტი). ასეთ თხოვნათა განხილვისას სამხედრო სასამართლო მოუსმენს *auditeur-militair*-ს და ასევე პატიმრობაში მყოფ მოსამსახურეს ან მის მრჩეველს,

როდესაც მოსამსახურე პირველად მოითხოვს გათავისუფლებას (34-ე მუხლის მე-3 პუნქტი).

18. იმ შემთხვევაში, თუ ბრალდებული იმყოფება ციხეში პირველი მოსმენის დროს, სამხედრო სასამართლო, *auditeur-militair*-ის მიმართვის საფუძველზე, გადაწყვეტს, საჭიროა თუ არა საქმის გარემოებათა ხასიათიდან გამომდინარე მისი განგრძობადი პატიმრობა სასამართლო განხილვის პერიოდში (151-ე მუხლი). სასამართლომ თავისი ინიციატივით, *auditeur-militair*-ისა თუ ბრალდებულის შუამდგომლობის საფუძველზე, შესაძლოა ბრძანოს ბრალდებულის პატიმრობიდან გათავისუფლება სამართალწარმოების ნებისმიერ შემდგომ ეტაპზე (156-ე მუხლი).

3. “Auditeur-militair”-ი და “officier-commissar”-ი

19. *auditeur-militair*-ს გააჩნია სამხედრო სასამართლოში სისხლისსამართლებრივი დევნის განმახორციელებელი ორგანოს ფუნქცია (126-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი). პირი, რომელიც მსახურობს შეიარაღებულ ძალებში, არ შეიძლება იყოს *auditeur-militair*-ი ან მისი შემცვლელი (126-ე მუხლის მე-3 პუნქტი). *auditeur-militair*-ი და მისი შემცვლელი შესაძლოა შეცვალოს *auditeur-militair*-ის მოვალეობის შემსრულებელმა (*plaatsvervanger* – 126-ე მუხლის მე-2 პუნქტი), რომელიც, შეიძლება იყოს სამხედრო ოფიცერი, მაგრამ ასეთი შეცვლა, მთავრობის თქმით, უნდა განხორციელებულიყო მხოლოდ გამონაკლის შემთხვევებში. *auditeur-militair*-ი (შემცვლელიც და მოვალეობის შემსრულებელიც) ინიშნება და თავისუფლდება სამეფო ხელისუფლების მიერ იუსტიციისა და თავდაცვის სამინისტროების ერთობლივი წინადადების საფუძველზე. მას უნდა ჰქონდეს დიპლომი სამართალმცოდნეობის დარგში (126-ე მუხლი მე-4 და მე-6 პუნქტები). სამხედრო კოდექსის 276-ე მუხლის მე-2 პუნქტის დებულებათა შესაბამისად, ის ვალდებულია, დაემორჩილოს ინსტრუქციებს, რომლებსაც ოფიციალური უფლებამოსილების განხორციელებისას აძლევს იუსტიციის მინისტრი. თუმცა, მთავრობის მტკიცებით, ეს უკანასკნელი დებულება გამოიყენება არაუმეტეს სისხლისსამართლებრივი დევნის პოლიტიკის ზოგადი სახელმძღვანელო მითითებების გამოცემის კანონიერი უფლებამოსილებისთვის და უახლოეს წლებში არც ერთ იუსტიციის მინისტრს არ უმოქმედია და არ ჩარეულა კონკრეტულ საქმეში 276-ე მუხლის საფუძველზე.

auditeur-militair-ი ვალდებულია, ფიცის თანახმად, იმოქმედოს პატიოსნად და მიუკერძოებლად (368-ე და 370-ე მუხლები). იგი უნდა დაესწროს სამხედრო სასამართლო მოსმენებს (290-ე მუხლი), მაგრამ არ იღებს მონაწილეობას სასამართლო თათბირებში. მას ეკისრება ზოგადი ვალდებულება, დახმარება გაუწიოს როგორც სამხედრო სასამართლოს, ისე მეთაურ გენერალს მოხსენებების, მიმოხილვებისა და რჩევების მიცემაში სამხედრო მართლმსაჯულების დამყარებასთან დაკავშირებით, როდესაც ამის სა-

ჭიროებაა (278-ე მუხლი). თავის ფუნქციითა განხორციელებისას იგი არ არის სამხედრო სასამართლოს ან უზენაესი სამხედრო სასამართლოს ზედამხედველობის ქვეშ, გარდა იმ უფლებამოსილებისა, რომელიც გააჩნია უზენაეს სამხედრო სასამართლოს და გულისხმობს შენიშვნის მიცემას იმ შემთხვევაში, თუკი *auditeur-militair*-ი დაარღვევს წესდებით დადგენილ ვადებს (297-ე მუხლი).

20. თითოეულ სამხედრო სასამართლოს მიმაგრებული ჰყავს სულ მცირე ერთი *officier-commissaris*-ი, რომელიც ვალდებულია, აწარმოოს საქმეების წინასწარი გამოძიება (29-ე მუხლი). *officier-commissaris*-ი არის შეიარაღებული ძალების კაპიტანი ან უფრო მაღალი რანგის ოფიცერი, ანდა ყოფილი ოფიცერი, და დანიშნულია მეთაური გენერლის მიერ სულ მცირე 1 წლის დადგენილი ვადით (*ibid.*). ის იმავდროულად შეიძლება იყოს სამხედრო სასამართლოს წევრი, მაგრამ ეს არ არის ხშირი შემთხვევა. მისი ამოცანაა, აწარმოოს წინასწარი გამოძიება, შეაგროვოს ფაქტები და მოუსმინოს მოწმეებსა და ბრალდებულებს, როდესაც ამის საჭიროებაა (29-ე, 48-ე და 78-ე მუხლები). *officier-commissaris*-ის მიერ განხორციელებულ მოსმენას იგივე ძალა აქვს, რაც სამხედრო სასამართლოს მიერ განხორციელებულ მოსმენას (161-ე მუხლი). დაკითხვების დროს იგი ვალდებულია, იმოქმედოს, რათა დაადგინოს ბრალდებულის უდანაშაულობა, მოიპოვოს დანაშაულის ჩადენის მტკიცებულებები ან აღიარება (62-ე მუხლი). *auditeur-militair*-ის მსგავსად, იგი ვალდებულია, მიღებული ფიცის თანახმად იმოქმედოს პატიოსნად და მიუკერძოებლად (368-ე და 370-ე მუხლები).

ბ. სამართლებრივი დაცვის შესაძლო საშუალებები კონვენციის სავარაუდო დარღვევებთან დაკავშირებით

21. ნიდერლანდების კონსტიტუციის თანახმად, კონვენცია წარმოადგენს შიდა კანონმდებლობის ნაწილს და შიდა კანონმდებლობასთან შედარებით უპირატესი ძალა გააჩნია.

ზოგადი სისხლის სამართლის კანონის 89-ე მუხლისა და სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის თანახმად, კომპენსაცია შესაძლებელია დაკისრებული იქნეს არამართლზომიერი პატიმრობის როგორც მატერიალური, ისე არამატერიალური ხასიათის შედეგებისათვის. სამხედრო კოდექსში არ არსებობს ანალოგიური სახის დებულებები. 1979 წლის 26 ივნისს, ანუ ბ-ნების დე იონგისა და ბალჯეტის დაპატიმრების შემდეგ (იხ. წინამდებარე განაჩენის 22-25-ე პუნქტები), იუსტიციის მინისტრმა ჩამოაყალიბა „დროებითი დებულება“, რომლის თანახმადაც, 89-ე და მომდევნო მუხლები ანალოგიის პრინციპის საფუძველზე გამოიყენებოდა სამხედრო სისხლის სამართლის პროცედურის მიმართ, მაგრამ ექვემდებარებოდა სამთვიან შეზღუდვას.

კომისიის წინაშე მთავრობამ განაცხადა, რომ ყოველთვის შესაძლებელია

ლია, კონვენციის სავარაუდო დარღვევასთან დაკავშირებული საჩივარი შეტანილი იქნეს სამხედრო ხელისუფალთა წინააღმდეგ, სამოქალაქო კოდექსის 1401-ე მუხლის შესაბამისად. ამ მუხლის თანახმად:

„ნებისმიერი უკანონო ქმედება (*onrechtmatige daad*), რომლის შედეგადაც ზიანი მიადგა სხვა პირს, ავალდებულებს პირს, რომლის ბრალითაც (*door wiens schuld*) წარმოიშვა ზიანი, გადაიხადოს კომპენსაცია“.

სასამართლოს წინაშე მთავრობა აცხადებდა, რომ 1401-ე მუხლის შესაბამისად, კომპენსაციის დაკისრება შესაძლებელია მხოლოდ განცდილი მატერიალური ზიანის შედეგად, თუმცა მიუთითა დამატებით შესაძლებლობაზე, ანუ სამოქალაქო სასამართლოების საშუალებით კომპეტენტური ორგანოების წინააღმდეგ განმარტებითი განაჩენის მოპოვებაზე, რომელიც გააცხადებდა, რომ პატიმრობის პერიოდი უკანონო იყო. ასეთი განაჩენის საფუძველზე თავდაცვის მინისტრი „აღბათ,“ შესაბამისი პირის მოთხოვნის შემთხვევაში, მიანიჭებდა კომპენსაციის უფლებას არამატერიალური ხასიათის ზიანისათვის.

მთავრობამ განმარტა, რომ 1401-ე მუხლი მომჩივანს მხოლოდ კომპენსაციის ძიების ნებას არ რთავს: მყარად დადგენილი პრეცედენტული სამართლის თანახმად, უკანონო და განგრძობადი ქმედებით დაზარალებულ პირს 1401-ე მუხლის საფუძველზე შეუძლია მიმართოს სამოქალაქო სასამართლოებს სასამართლო აკრძალვის მოთხოვნით; საგანგებო გარემოებების არსებობისას შესაძლებელია დაუყოვნებელი დროებითი შემწეობის მოთხოვნა რაიონული სასამართლოს თავმჯდომარის წინაშე გამარტივებული სამართალწარმოებისას (სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 289-ე და მომდევნო მუხლები). იმ საქმეებში, რომლებშიც ადგილი აქვს სავარაუდო უკანონო პატიმრობას, გამარტივებული სამართალწარმოებისას მიმართვა გაკეთებულა 1401-ე მუხლზე ისე, რომ მოპოვებულიყო სასამართლოს დროებითი ბრძანება დაუყოვნებელი გათავისუფლების თაობაზე.

თუმცა ცნობილი არ არის საქმე, რომელშიც წინასწარ პატიმრობაში მყოფი მოსამსახურე დაეყრდნობოდა 1401-ე მუხლს, რათა შეეტანა ზოგადი საჩივარი ფინანსური ანაზღაურების შესახებ, ან გამარტივებული სამართალწარმოების დროს წარმოედგინა განაცხადი დროებით ბრძანებასთან დაკავშირებით, რომლის მიზანიც იქნებოდა დაუყოვნებელი გათავისუფლება.

II. განმცხადებლების დაკავება და პატიმრობა

ა. ბ-ნი დე იონგი და ბ-ნი ბალჯეტი

22. 1978 წლის 5 ივლისიდან ბ-ნი დე იონგი, ხოლო იმავე წლის 3 მაისიდან – ბ-ნი ბალჯეტი ახალწვეულებად ჩაირიცხნენ ქვეით ბატალიონში. 1979 წლის იანვარში ამ ბატალიონს დაევალა, განეხორციელებინა ორთვიანი მისია ლიბანში გაერო-ს სამშვიდობო მისიის ეგიდით. აღმოჩნდნენ რა იმ ფაქტის წინაშე, რომ შეიძლებოდა იძულებულნი გამხდარიყვნენ, გამოეყენებიათ ძალა სხვა ადამიანთა წინააღმდეგ, განმცხადებლებმა, შესაბამისად, 1979 წლის 17 და 18 იანვარს განაცხადი შეიტანეს თავდაცვის სამინისტროში, რათა ეცნოთ პირებად, რომლებიც მრწამსის გამო უარს აცხადებდნენ სამხედრო სამსახურის გავლაზე (იხ. წინამდებარე განაჩენის მე-13 პუნქტი). მათი მოთხოვნების განხილვის პროცესში განმცხადებლები თავიდან აგრძელებდნენ სამხედრო მოვალეობათა შესრულებას. თუმცა მინისტრმა თავისი 1970 წლის 31 ივლისის დადგენილებით (*ibid.*) არ გაათავისუფლა ისინი სამსახურის გავლისაგან. 29 იანვარს ბ-ნმა დე იონგმა, ხოლო 25 იანვარს ბ-ნმა ბალჯეტმა უარი განაცხადეს, დამორჩილებოდნენ ბრძანებას და მონაწილეობა მიეღოთ სამხედრო წვრთნებში.

23. ამის საფუძველზე თითოეული განმცხადებელი დაკავებული იქნა მეთაური ოფიცრის მიერ (სამხედრო კოდექსის მე-7 მუხლი – იხ. წინამდებარე განაჩენის მე-15 პუნქტი) ბრალდებით, რომელიც გულისხმობდა სამხედრო სისხლის სამართლის კოდექსის 114-ე მუხლის დარღვევით დაუმორჩილებლობის გამო დანაშაულის ჩადენას. დაკავების საფუძველს წარმოადგენდა სხვა მოსამსახურეთა შორის დისციპლინის დაცვის საჭიროება იმის გათვალისწინებით, რომ ბატალიონს უახლოეს ხანში მნიშვნელოვანი მისია ჰქონდა შესასრულებელი ლიბანში.

30 იანვარს ბ-ნი დე იონგი და ბ-ნი ბალჯეტი წარდგინდნენ *auditeur-militaire*-ის წინაშე. 5 თებერვალს *auditeur-militaire*-იდან მიღებული რჩევის შესაბამისად მეთაურმა გენერალმა ისინი სამხედრო სასამართლოში მისცა სამართალში და ამავე დროს ბრძანა მათი გათავისუფლება (სამხედრო კოდექსის მე-11 და მე-14 მუხლები – იხ. წინამდებარე განაჩენის მე-16 პუნქტი). სისხლის სამართალწარმოება შეჩერებული იქნა, რადგანაც მრწამსის გამო სამხედრო სამსახურის გავლაზე უარის საკითხთან დაკავშირებით შექმნილმა საკონსულტაციო კოლეგიამ აღძრა მოკვლევა განმცხადებელთა მიერ წარდგენილ თხოვნებთან დაკავშირებით. ეს თხოვნები გულისხმობდა განმცხადებელთა აღიარებას პირებად, რომლებიც მრწამსის გამო უარს აცხადებენ სამხედრო სამსახურის გავლაზე (კანონი სამხედრო სამსახურზე მრწამსის გამო უარის თქმის შესახებ, მე-4 თავის მე-3 ქვეთავი – იხ. წინამდებარე განაჩენის მე-13 პუნქტი).

24. 7 თებერვალს ბ-ნი დე იონგი და ბ-ნი ბალჯეტი წარდგენენ მრწამსის გამო სამხედრო სამსახურის გავლაზე უარის საკითხთან დაკავშირებით შექმნილი საკონსულტაციო კოლეგიის წინაშე (ibid.). იმავე დღეს თავდაცვის მინისტრმა მიანიჭა მათ იმ პირთა სტატუსი, რომლებიც მრწამსის გამო უარს აცხადებენ სამხედრო სამსახურის გავლაზე. და ისინი გათავისუფლებული იქნენ სამხედრო სამსახურიდან.

25. 8 თებერვალს თითოეულმა განმცხადებელმა საჩივარი შეიტანა დივიზიის მეთაურთან. ამ საჩივრებში ისინი ამტკიცებდნენ მეთაური ოფიცრის (რომელმაც მათი დაკავება ბრძანა) მხრიდან უკანონო მოპყრობას. მათი მტკიცებით, სამხედრო კოდექსის მე-7 მუხლის შესაბამისად, მათ წინააღმდეგ გამოტანილი გადაწყვეტილება არღვევდა კონვენციის მე-5 მუხლის 1 (c) და მე-3 პუნქტებს. დივიზიის მეთაურმა 1 მარტს ორივე საჩივარი უარყო.

7 მაისს განმცხადებლებმა კონვენციის მე-5 მუხლზე დაყრდნობით კომპენსაციის მოთხოვნით მიმართეს თავდაცვის მინისტრს. 25 ივლისს თავდაცვის საკითხებში სახელმწიფო მდივნის მოადგილემ უარყო მათი მოთხოვნა იმ მიზეზით, რომ არ არსებობდა არავითარი საფუძველი კომპენსაციისათვის, რადგან ხსენებული გარემოებისას დარღვეული არ იყო კონვენციის მე-5 მუხლის არც ერთი დებულება.

ბ. ბ-ნი ვან დენ ბრინკი

26. ბ-ნი ვან დენ ბრინკი იძულებით იქნა განწვეული წვევამდელის სახით 1979 წლის 20 ნოემბერს, მას შემდეგ, რაც რეგისტრაცია დროულად არ გაიარა. სანვრთნელ ბაზაზე მისი ჩამოსვლის შემდეგ მეთაურმა ოფიცერმა უბრძანა მას, გაეელო რეგისტრაცია და ჩაეცვა სამხედრო ფორმა, რაზეც მან უარი განაცხადა. იყო რა „აბსოლუტური მონინალმდეგე“ (*totaalweigeraar*), მას არასოდეს წარუდგენია მოთხოვნა, მინიჭებოდა იმ პირის სტატუსი, რომელიც მრწამსის გამო უარს აცხადებს სამხედრო სამსახურის გავლაზე (იხ. წინამდებარე განაჩენის მე-13 პუნქტი).

27. დაუინებელი უარის გამო 20 ნოემბერს განმცხადებელი დაკავებული იქნა მისი მეთაური ოფიცრის მიერ (სამხედრო კოდექსის მე-7 მუხლი – იხ. წინამდებარე განაჩენის მე-15 პუნქტი), სამხედრო სისხლის სამართლის კოდექსის 114-ე მუხლის საწინააღმდეგო დაუმორჩილებლობის გამო დანაშაულის ჩადენის ბრალდებით. მისი დაკავების საფუძველი იყო სხვა მოსამსახურეთა შორის დისციპლინის შენარჩუნების საჭიროება, დანაშაულის განმეორების საფრთხე. მისი დაკავების გადაწყვეტილება იმ ფაქტსაც ითვალისწინებდა, რომ მას არასოდეს მიუმართავს კანონისათვის მრწამსის გამო სამხედრო სამსახურის გავლაზე უარის თქმის შესახებ.

22 ნოემბერს ბ-ნი ვან დენ ბრინკი წარსდგა *auditeur-militair*-ის წინაშე. 26 ნოემბერს, *auditeur-militair*-ის რჩევის შესაბამისად, კომპეტენტურმა უფროსმა ოფიცერმა ის სამართალში მისცა სამხედრო სასამართლოში და ამა-

ვე დროს გადაწყვიტა, რომ იგი უნდა დარჩეს პატიმრობაში იმავე საფუძვლით (სამხედრო კოდექსის მე-11, მე-14 და მე-7 მუხლის მე-2 პუნქტი – იხ. წინამდებარე განაჩენის მე-16 პუნქტი).

28. 28 ნოემბერს განმცხადებელმა ჩვენება მისცა *officier-commissaris*-ს (სამხედრო კოდექსის 33-ე მუხლი – იხ. წინამდებარე განაჩენის მე-17 პუნქტი). სამხედრო სასამართლომ დააკმაყოფილა *auditeur-militair*-ის მიერ ორი დღის შემდეგ შეტანილი მოთხოვნა და 6 დეკემბერს გააგრძელა პატიმრობის ვადა კიდევ 30 დღით (სამხედრო კოდექსის 31-ე მუხლი – *ibid.*). სასამართლომ უარყო განმცხადებლის შესაგებელი არგუმენტი, რომელიც ეხებოდა დაუყოვნებლივ გათავისუფლებას და ეფუძნებოდა კონვენციის მე-5 მუხლის 1 (c) და მე-3 პუნქტებს.

შემდგომში სამხედრო სასამართლომ რამდენიმეჯერ გააგრძელა ბ-ნი ვან დენ ბრინკის პატიმრობა.

29. სასამართლო განხილვა სამხედრო სასამართლოში 1980 წლის 6 თებერვალს გაიმართა. 20 თებერვლის განაჩენით სამხედრო სასამართლომ მსჯავრი დასდო ბ-ნ ვან დენ ბრინკს და სასჯელის სახით შეუფარდა 18 თვემდე პატიმრობა. წინასწარი პატიმრობის ვადა მოსახდელ სასჯელში ჩაითვალა.

ამის შემდეგ ბ-ნმა ვან დენ ბრინკმა საპელაციო საჩივრით მიმართა უზენაეს სამხედრო სასამართლოს.

7 მაისს გამართულ მოსმენაზე განმცხადებელმა, დაეყრდნო რა კონვენციის მე-5 მუხლის 1 (c), მე-3 და მე-4 პუნქტებსა და მე-13 მუხლს, მოითხოვა გათავისუფლება. უზენაესმა სამხედრო სასამართლომ უარყო მოთხოვნა, მან დაადგინა, *inter alia*, რომ მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტი დაცული იქნა, ხოლო დროის ის მონაკვეთი, რომელიც გავიდა 1979 წლის 20 ნოემბრიდან *officier-commissaris*-ის წინაშე 1979 წლის 28 ნოემბერს წარდგენამდე, მიუახლოვდა მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტით დადგენილ ზღვარს, მაგრამ არ გადაუჭარბებია მისთვის.

19 მაისს უზენაესმა სამხედრო სასამართლომ მსჯავრი დასდო განმცხადებელს და მიუსაჯა 18 თვით პატიმრობა.

ბ-ნმა ვან დენ ბრინკმა საკასაციო საჩივრით მიმართა უზენაეს სასამართლოს.

1980 წლის 4 ივლისს სასამართლოში შეტანილი ცალკე განაცხადით მან კიდევ ერთხელ მოითხოვა გათავისუფლება. იგი ამტკიცებდა კონვენციის იმავე მუხლების დარღვევას, რომელთა დარღვევასაც ქვემდგომი ინსტანციის სასამართლოში მიუთითებდა. 1980 წლის 15 აგვისტოს უზენაესმა სასამართლომ უარყო მოთხოვნა (*Nederlandse Jurisprudentie*, 1981 წელი, №228).

30. ბ-ნი ვან დენ ბრინკი გათავისუფლებული იქნა 1980 წლის 12 ნოემბერს, სასჯელის ორი მესამედის მოხდის შემდეგ.

სამართალწარმოება კომისიაში

31. ბ-ნი დე იონგის (განაცხადი №8805/79) და ბ-ნი ბალჯეტის (განაცხადი №8806/79) განაცხადები კომისიას 1979 წლის 3 აგვისტოს წარედგინა, ხოლო ბ-ნი ვან დენ ბრინკის განაცხადი (№9242/81) – 1980 წლის 17 დეკემბერს. 1980 წლის 6 მაისს კომისიამ ბრძანა პირველი და მეორე განაცხადების გაერთიანება, მესამე განაცხადი კი მათთან 1982 წლის 11 ოქტომბერს გააერთიანა. სამივე განმცხადებელი ჩიოდა, რომ კონვენციის მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტის მოთხოვნათა სანინააღმდეგოდ დაუყოვნებლივ არ იქნენ წარდგენილნი მოსამართლის ან სასამართლო ხელისუფლების განხორციელებაზე კანონით უფლებამოსილი სხვა მოხელის წინაშე, განსაკუთრებით კი იმას აღნიშნავდნენ, რომ *“auditeur-militair”*, ხოლო ბ-ნი ვან დენ ბრინკის შემთხვევაში *“officier-commissaris”* არ შეიძლებოდა ჩათვლილიყვნენ ასეთ „მოხელეებად“. განმცხადებლები ასევე ამტკიცებდნენ, რომ მათი დაკავება და პატიმრობა არ შეესაბამებოდა მე-5 მუხლის 1-ლ პუნქტს და რომ მათ არ მიეცათ უფლება, მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტის შესაბამისად აღეძრათ სამართალწარმოება, რათა სასამართლოს მიერ მოკლე ვადაში გადაწყვეტილიყო მათი პატიმრობის კანონიერების საკითხი. და ბოლოს, ისინი ამტკიცებდნენ, რომ მათ მიმართ დაირღვა მე-13 მუხლი, ბ-ნი დე იონგისა და ბ-ნი ბალჯეტის საქმეში კი დაირღვა მე-14 მუხლიც მე-5 მუხლთან კავშირში და მე-18 მუხლი მე-5 მუხლთან კავშირში.

32. პირველი ორი განაცხადი კომისიამ არსებით განხილვაზე დაშვებულად გამოაცხადა 1981 წლის 7 მაისს, ხოლო მე-3 განაცხადი – 1982 წლის 5 მარტს, იმ გამონაკლისით, რომ ბ-ნი ვან დენ ბრინკის საჩივარი მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტთან დაკავშირებით *“officier-commissaris”*-თან მიმართებაში არსებით განხილვაზე მიუღებლად გამოცხადა, რადგან სამართლებრივი დაცვის შიდა საშუალებები არ იყო ამონურული (26-ე მუხლი და 27-ე მუხლის მე-3 პუნქტი).

1982 წლის 11 ოქტომბერს მიღებულ მოხსენებაში (31-ე მუხლი) კომისიამ გამოხატა თავისი აზრი:

- რომ ადგილი არ ჰქონია მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტის ან მე-14 მუხლის მე-5 მუხლთან კავშირში დარღვევას (ერთხმად);
- რომ ადგილი არ ჰქონია მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტის (ცამეტი ხმა ერთის წინააღმდეგ) და მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტის დარღვევას (ცხრა ხმა ერთის წინააღმდეგ, ოთხმა თავი შეიკავა);
- რომ საჭირო არ იყო ამ გარემოებებში განხილულიყო მე-13 და მე-18 მუხლებთან დაკავშირებული საჩივრები.

კომისიის მოსაზრების სრული ტექსტი განსხვავებულ აზრთან ერთად წინამდებარე განაჩენზე დანართის სახით არის წარმოდგენილი.

სამართალი

I. წინასწარი პრეტენზიები

ა. სამართლებრივი დაცვის შიდა საშუალებების ამონაწერის ვალდებულების შეუსრულებლობა

33. მთავრობა ამტკიცებდა კომისიის წინაშე, რომ ბ-ნმა დე იონგმა და ბ-ნმა ბალჯეტმა არ ამონაწერეს სამართლებრივი დაცვის შიდა საშუალებები, როგორც ამას მოითხოვს კონვენციის 26-ე მუხლი, რადგან მათ არ შეიტანეს საჩივარი უკანონო ქმედებისათვის სახელმწიფოს წინააღმდეგ სამოქალაქო სასამართლოებში, სამოქალაქო კოდექსის 1401-ე მუხლის საფუძველზე, „უკანონობის“ საფუძველად კონვენციის სავარაუდო დარღვევების დასახელებით (იხ. 21-ე პუნქტი, პირველი და მესამე ქვეპუნქტები). კომისიამ 1981 წლის 7 მაისს არსებით განხილვაზე №8805/79 და №8806/79 განაცხადთა დაშვებასთან დაკავშირებულ გადაწყვეტილებაში ყურადღება გაამახვილა იმ ფაქტზე, რომ 1401-ე მუხლის საფუძველზე არ აღძრულა სამართალწარმოება მიყენებული ზიანის ანაზღაურებისათვის.

სასამართლოს რეგლამენტის 47-ე მუხლის 1-ლ პუნქტში ნათქვამია: „მხარემ, რომელსაც სურს წინასწარი პრეტენზიის გამოთქმა, უნდა წარმოადგინოს განცხადება, რომელშიც ჩამოყალიბებული იქნება პრეტენზიები და ამ პრეტენზიათა საფუძველები ... არაუგვიანეს ... პირველი მემორანდუმის წარმოდგენისათვის დადგენილი ვადის გასვლისა.“ განცხადებაში, რომელიც სასამართლოს რეგისტრატურას წარედგინა 1983 წლის 26 სექტემბერს (იხ. წინამდებარე განაჩენის მე-6 პუნქტი), მთავრობამ მიუთითა პრეტენზიებსა და არგუმენტაციაზე, როგორც ეს მოკლედ იყო წარმოდგენილი ზემოხსენებულ 1981 წლის 7 მაისს მიღებულ გადაწყვეტილებაში. თუმცა სასამართლოში 1983 წლის 22 ნოემბერს გამართულ მოსმენაზე მთავრობამ სხვადასხვა გზით არსებითად დაასაბუთა თავისი პოზიცია, განსაკუთრებით იმ ახალი არგუმენტაციის წარმოდგენით, რომელიც ეხებოდა სამართლებრივი დაცვის შიდა საშუალებების ამონაწერის ვალდებულების შეუსრულებლობას. პირველ რიგში, მთავრობამ ეს პრეტენზია წაუყენა ბ-ნ ვან დენ ბრინკს, ხოლო მეორე რიგში, მთავრობა მტკიცებით, მიუხედავად იმისა, რომ, 1401-ე მუხლის თანახმად, კომპენსაციის მიღება შესაძლებელია მხოლოდ განცდილი მატერიალური ზიანისათვის, ბ-ნ დე იონგსა და ბ-ნ ბალჯეტს შეეძლოთ შეეძლოთ ეცადათ სამოქალაქო სასამართლოებისაგან განმარტებითი განაჩენის მოპოვება მათი პატიმრობის უკანონობასთან დაკავშირებით და შემდეგ ამ განაჩენის საფუძველზე თავდაცვის მინისტრისგან მოეთხოვათ კომპენსაცია არამატერიალური ზიანისათვის (იხ. წინამდებარე განაჩენის 21-ე პუნქტის მე-4 ქვეპუნქტი); ბ-ნ ვან დენ ბრინკს ალტერნატიულად ან სამოქალაქო სასამარ-

თლოებში ზიანისათვის სამართალწარმოების აღძვრასთან ერთად შეეძლო მოეთხოვა სამართალწარმოების აღძვრა სამხედრო სასამართლოში 1979 წლის 26 ივნისის „დროებითი დებულების“ საფუძველზე, რომლის თანახმადაც, ზოგადი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 89-ე და მომდევნო მუხლები შეიძლება გამოყენებულიყო სამხედრო სისხლის სამართალწარმოებისას (იხ. წინამდებარე განაჩენის 21-ე პუნქტის მე-2 ქვეპუნქტი). და ბოლოს, მთავრობა აცხადებდა „სხვა შესაძლებლობის შესახებ, რომელიც მოცემული იყო სამოქალაქო კოდექსის 1401-ე მუხლში,“ მაგრამ „გამორჩა კომისიას“: ციხეში მყოფ განმცხადებელ მოსამსახურეს შეეძლო მიემართა 1401-ე მუხლისათვის გამარტივებული სამართალწარმოებისას რაიონული სასამართლოს თავმჯდომარის წინაშე სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 289-ე და მომდევნო მუხლების შესაბამისად, რათა მოეპოვებინა დაუყოვნებელი გათავისუფლების პირობითი ბრძანება იმის საფუძველზე, რომ მისი პატიმრობა იყო „უკანონო“ კონვენციის სავარაუდო დარღვევების მიზეზით (იხ. წინამდებარე განაჩენის 21-ე პუნქტის მე-5 ქვეპუნქტი).

34. სასამართლო გაეცნობა ამ სახის წინასწარ პრეტენზიებს იმ დონეზე, რა დონეზეც სახელმწიფოს შეეძლო მათი წარმოდგენა კომისიის წინაშე მათი ხასიათის მიხედვით, იმის გათვალისწინებითაც, რომ გარემოებები იძლევა ამის საშუალებას; ჩვეულებრივ, ეს უნდა განხორციელდეს დაშვებადობის განხილვის საწყის ეტაპზე. თუ ეს პირობა არ იქნა შესრულებული, მთავრობას ჩამოერთმევა სასამართლოსთვის წინასწარი პრეტენზიის წარდგენის უფლება (იხ. როგორც უახლესი მაგალითი, *Corigliano*-ს საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, 1982 წლის 10 დეკემბერი, სერია A №57, გვ. 11, პუნქტი 26).

1. პრეტენზიის უარყოფა

(ა) ბ-ნ ვან დენ ბრინკთან დაკავშირებით

35. მთავრობას არც ერთ ეტაპზე არ უმტკიცებია კომისიის წინაშე ბ-ნ ვან დენ ბრინკის საქმეში სამართლებრივი დაცვის შიდა საშუალებების ამონწურვის ვალდებულების შეუსრულებლობა. რაიმე გამამართლებელი გარემოების არარსებობის გამო პრეტენზიის ეს ნაწილი უარყოფილი იქნა. აქედან გამომდინარე, სასამართლოსათვის აღარ არსებობს იმის საჭიროება, განიხილოს, რა შედეგები მოჰყვება მთავრობის მიერ სასამართლოს რეგლამენტის 47-ე მუხლის 1-ლი პუნქტის დაუცველობას (იხ. წინამდებარე განაჩენის 33-ე პუნქტი).

(ბ) ბ-ნ დე იონგსა და ბ-ნ ბალჯეტთან დაკავშირებით

36. ბ-ნი დე იონგისა და ბ-ნი ბალჯეტის განაცხადთა არსებით განხილვაზე დაშვების მიზანშეწონილობის საკითხის განხილვისას მთავრობამ, რო-

გორც მან აღიარა, არ წარმოადგინა, რომ რეალური საშუალება, რომელიც გათვალისწინებული იყო სამოქალაქო კოდექსის 1401-ე მუხლით, ითვალისწინებდა უმთავრესად არა საჩივარს ფულადი კომპენსაციისათვის, არამედ დამატებით შესაძლებლობას, რომელსაც იძლეოდა ხსენებული მუხლი, როდესაც გამოიყენებოდა გამარტივებულ პროცედურასთან ერთად. ეს იყო მიმართვა რაიონული სასამართლოს თავმჯდომარისადმი დაუყოვნებელი გათავისუფლებისათვის წინასწარი ბრძანების მისაღებად. სასამართლოში გამართული მოსმენისას მთავრობამ ცნო, რომ „ამ მუხლის [1401] მოქმედების სფერო“ – ზიანის ანაზღაურების ნებართვა, რომლის მიღება შესაძლებელია რეალური „ზიანისა“ და „ბრალის“ მტკიცების გარეშე, როგორც ეს განსაზღვრულია ამ მუხლის ტექსტში (იხ. წინამდებარე განაჩენის 21-ე პუნქტის მე-3 ქვეპუნქტი) – „უფრო ფართოა, ვიდრე დებულება მიანიშნებს“.

როდესაც სახელმწიფო ცდილობს, დაეყრდნოს სამართლებრივი დაცვის შიდა საშუალებების ამონურვის წესს, მას ეკისრება მტკიცების ტვირთი, რათა მიუთითოს შესაბამის საშუალებებზე, რომლებიც არ იქნა გამოყენებული შესაბამისი პირების მიერ (იხ. *inter alia*, *Foti and Others*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, 1982 წლის 10 დეკემბერი, სერია A №56, გვ. 17, პუნქტი 48). სასამართლოს აზრით, კომპენსაციის მოთხოვნა ზიანის შემთხვევაში და ციხეში ყოფნისას დაუყოვნებელი გათავისუფლების მოთხოვნა თავისი არსით სხვადასხვა საშუალებებია, თუმცა სამოქალაქო კოდექსის ერთსა და იმავე მუხლს ეფუძნება. სასამართლოსთვის მიუღებელია ის ფაქტი, რომ, როდესაც ამ უკანასკნელ საშუალებაზე დაყრდნობა პირველად მოხდა 1983 წლის 22 ნოემბერს გამართულ მოსმენაზე, მთავრობა მხოლოდ იმ არგუმენტს ავითარებდა, რომელიც მან უკვე წარმოადგინა კომისიის წინაშე სამოქალაქო კოდექსის 1401-ე მუხლთან დაკავშირებით: მთავრობა ამტკიცებდა, რომ არ ამონურულა ის საშუალება, რომელიც ძალიან განსხვავდებოდა კომისიის მიერ დაშვებადობის სტადიაზე განხილულისაგან. ამას გარდა, კომისიის დელეგატმა მართებულად აღნიშნა, რომ მთავრობას ეცნობა განაცხადების შესახებ და ეთხოვა დაშვებადობასთან დაკავშირებით მიმოხილვების წარმოდგენა, კომისიას არ ეხებოდა იმის დადგენა, ითვალისწინებდა თუ არა 1401-ე მუხლი დამატებით საშუალებას, გარდა იმისა, რაც ნათლად გამომდინარეობდა აღნიშნული მუხლიდან და რაც მიმოხილული იყო მთავრობის მემორანდუმში (იხ. *mutatis mutandis* ზემოთ ხსენებული *Foti and Others*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი).

შესაბამისად, მთავრობას ჩამოერთვა იმის მტკიცების შესაძლებლობა, რომ ბ-ნ დე იონგსა და ბ-ნ ბალჯეტს უნდა აღედრათ სამართალწარმოება გამარტივებული წესით დაუყოვნებელი გათავისუფლებისათვის.

37. სასამართლოში გამართულ ზეპირ მოსმენამდე მთავრობას არ უხსენებია არც ბ-ნი დე იონგისათვის და ბ-ნი ბალჯეტისათვის ხელმისაწვდომი ზემოთ აღნიშნული შესაძლებლობა, მოეთხოვათ სამოქალაქო სასამართლოებისათვის განმარტებითი განაჩენის გამოტანა, შემდეგ კი თავდაც-

ვის მინისტრისთვის გაგზავნილი მოთხოვნა არამეტერიალური ზიანის ანაზღაურებაზე. შესაბამისად, სასამართლოს რეგლამენტის 47-ე მუხლის 1-ლი პუნქტის დარღვევის გარდა (იხ. წინამდებარე განაჩენის 33-ე პუნქტი), უარყოფილი იქნა მთავრობის წინასწარი პრეტენზიაც ამ ნაწილში.

38. მეორე მხრივ, უფლების ჩამორთმევა არ გავრცელდა პრეტენზიის დარჩენილ ნაწილზე, რომელიც სამოქალაქო კოდექსის 1401-ე მუხლის თანახმად დაფუძნებული იყო კომპენსაციის გადახდის ზოგად წესზე.

2. არგუმენტირებულია თუ არა ბ-ნ დე იონგთან და ბ-ნ ბალ-ჯეტთან დაკავშირებული პრეტენზიის დარჩენილი ნაწილი?

39. კონვენციის 26-ე მუხლი მოითხოვს სამართლებრივი დაცვის მხოლოდ იმ საშუალებათა ამონაურვას, რომლებიც დაკავშირებულია სავარაუდო დარღვევებთან და ამავე დროს ხელმისაწვდომი და დამაკმაყოფილებელია (იხ. *inter alia*, *Van Oosterwijck*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, 1980 წლის 6 ნოემბერი, სერია № 40, გვ. 13-14, პუნქტი 27). სამართლებრივი დაცვის ამგვარ საშუალებათა არსებობა საკმარისად აშკარა უნდა იყოს არა მხოლოდ თეორიაში, არამედ პრაქტიკაშიც, წინააღმდეგ შემთხვევაში ისინი დაკარგავდნენ აუცილებელ ხელმისაწვდომობასა და ეფექტიანობას (იხ. *mutatis mutandis*, *Van Droogenbroeck*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, 1982 წლის 24 ივნისი, სერია №50, გვ. 30, პუნქტი 54). მოპასუხე მთავრობას ეკისრება ტვირთი, დაამტკიცოს, რომ ეს სხვადასხვაგვარი პირობები დაკმაყოფილებულია (იხ. *Deweert*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, 1980 წლის 27 თებერვალი, სერია №35, გვ. 15 და 18, პუნქტები 26 და 32 იხ ფინე).

წინამდებარე საქმეში ნიდერლანდების მთავრობამ ვერ წარმოადგინა ვერც ერთი მაგალითი, რომელიც მეტყველებდა, რომ პატიმრობაში მყოფმა მოსამსახურემ ზიანისათვის აღძრა სამართალწარმოება სამოქალაქო კოდექსის 1401-ე მუხლის საფუძველზე. სხვა ფაქტორებთან ერთად ხსენებულის გამო განმცხადებლებმა და კომისიის დელეგატმა ეჭვქვეშ დააყენეს 1401-ე მუხლის შესატყვისობა ან, სულ მცირე, მის საფუძველზე აღძრული სამოქალაქო სამართალწარმოების საკმარისობა, სამხედრო სისხლის სამართლის პროცესში წინასწარი პატიმრობის სპეციალურ კონტექსტში. სასამართლო არ შეაფასებს ნიდერლანდების კანონმდებლობას, რომელიც არასრულყოფილია (იხ. *mutatis mutandis*, ზემოხსენებული *Van Droogenbroeck*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი). თუმცა პრეცედენტული სამართლის არარსებობა მიანიშნებს სამართლებრივი დაცვის ამ საშუალების პრაქტიკული თვალსაზრისით ბუნდოვანებაზე. ამას გარდა, ცალკეულ გარემოებებში 1401-ე მუხლის გამოყენება არ იქნებოდა შესაძლებელი, თეორიულადაც კი, იმისათვის, რომ განმცხადებლებს მიეღოთ შესაბამისი კომპენსაცია მათ პრეტენზიებთან დაკავშირებით: მთავრობის მტკიცებით,

კომპენსაციის გადახდა 1401-ე მუხლის საფუძველზე შესაძლებელია მხოლოდ მიყენებული მატერიალური ზიანისათვის, განმცხადებლებს კი არასოდეს წამოუყენებიათ პრეტენზია, რომ მათ განიცადეს მატერიალური ზიანი კონვენციის სავარაუდო დარღვევების შედეგად.

შესაბამისად, მთავრობამ ვერ წარმოაჩინა, რომ ეს საშუალება შეიძლება წარმოადგენდეს ხელმისაწვდომ და საკმარის საშუალებას, რომელიც ორ განმცხადებელს უნდა ამოეწურა.

ბ. პრეტენზია იმასთან დაკავშირებით, რომ ბ-ნი ვან დენ ბრინკი არ ბრინკი არ შეიძლება ჩათვლილიყო „მსხვერპლად“

40. მთავრობამ გამოთქვა პრეტენზია, რომ ბ-ნი ვან დენ ბრინკი არ შეიძლება ყოფილიყო კონვენციის მე-5 მუხლის მე-3 და მე-4 პუნქტების დარღვევის მსხვერპლი 25-ე მუხლის მიზნებისათვის, რადგან მის მიერ წინასწარ პატიმრობაში გატარებული დრო მთლიანად ჩაითვალა იმ სასჯელში, რომელიც მას საბოლოოდ დაეკისრა (იხ. წინამდებარე განაჩენის 29-ე პუნქტი). მთავრობის მტკიცებით, ნებისმიერი პერიოდი, რომლის განმავლობაშიც იგი შესაძლოა პატიმრობაში ყოფილიყო „უკანონოდ“, გადაიქცა კანონიერ პატიმრობად, ასე რომ მას არ განუცდია რაიმე ზიანი.

მთავრობამ კომისიას უკვე (წარუმატებლად) წარუდგინა ეს არგუმენტი დაშვებადობის სტადიაზე, ყოველ შემთხვევაში, მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტთან დაკავშირებით. ასე რომ მას არ შეიძლება ჩამოერთვას ამის მტკიცების უფლება.

41. სასამართლოს მყარად დადგენილი პრეცედენტული სამართლის თანახმად, 25-ე მუხლში სიტყვა „მსხვერპლი“ აღნიშნავს პირს, რომელსაც კონკრეტულ შემთხვევაში ზიანი ადგება მოქმედებითა თუ უმოქმედობით და დარღვევის არსებობა შესაძლებელია ზიანის არარსებობის შემთხვევაშიც კი; ზიანს მნიშვნელობა აქვს მხოლოდ 50-ე მუხლის კონტექსტში (იხ. როგორც უახლესი მაგალითი ზემოხსენებული ჩორიგლიანო-ს საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, სერია №57, გვ. 12, პუნქტი 31). შესაბამისად, სასჯელის ჩათვლა, პრინციპში, არ ართმევს განმცხადებელს სავარაუდო „მსხვერპლის“ სტატუსს 25-ე მუხლის მნიშვნელობით, მე-5 მუხლის მე-3 და მე-4 პუნქტების დარღვევისათვის, ეს არის საკითხი, რომელიც მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული მხოლოდ იმ მიზნით, რომ შეფასებული იქნეს განმცხადებლის მიერ გაცდილი ზიანის ხარისხი (იხ. მუტატის მუტანდის, ცკლე-ს საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, 1982 წლის 15 ივლისი, სერია №51, გვ. 30, პუნქტი 66, და მასში მოხსენიებული მაგალითები). პოზიცია შესაძლოა სხვაგვარი ყოფილიყო იმ შემთხვევაში, თუ სასჯელის ჩათვლა დაემყარებოდა ეროვნული სასამართლოების მიერ იმის აღიარებას, რომ ადგილი ჰქონდა კონვენციის დარღვევას (*ibid.*). თუმცა წინამდებარე საქმეში სამხედრო სასამართლომ, უზენაესმა სამხედრო სასამართლომ და უზენა-

ესმა სასამართლომ უარყვეს ბ-ნი ვან დენ ბრინკის არგუმენტი კონვენციასთან დაკავშირებით (იხ. წინამდებარე განაჩენის 28-ე და 29-ე პუნქტები).

შესაბამისად, რადგან ბ-ნი ვან დენ ბრინკი უშუალოდ განიცდიდა იმ ზემოქმედებას, რომელთან დაკავშირებითაც იგი ამტკიცებდა, რომ ეს იყო მე-5 მუხლის მე-3 და მე-4 პუნქტების დარღვევა, მას შეუძლია გამოთქვას პრეტენზია, რომ არის „მსხვერპლი“ 25-ე მუხლის მნიშვნელობით.

II. არსებითი განხილვა

ა. მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტის სავარაუდო დარღვევა

42. სამივე განმცხადებელი ამტკიცებდა, რომ მათთვის თავისუფლების აღკვეთა, რაც შედეგად მოჰყვა მათ დაკავებას და შემდგომ წინასწარ პატიმრობას, წარმოადგენდა კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტის დარღვევას, ვინაიდან არ იყო გამართლებული არც ერთი იმ გარემოებით, რომელთა ამომწურავი ნუსხა მოცემულია ამ პუნქტის სხვადასხვა ქვეპუნქტებში, განსაკუთრებით, (გ) ქვეპუნქტში. მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტის თანახმად:

„ყველას აქვს თავისუფლებისა და პიროვნული უსაფრთხოების უფლება. არავის შეიძლება აღეკვეთოს თავისუფლება, გარდა შემდეგი შემთხვევებისა და კანონით განსაზღვრული პროცედურის თანახმად:

...

გ) პირის კანონიერი დაკავება ან დაპატიმრება კომპეტენტური სასამართლო ორგანოს წინაშე წარდგენის მიზნით, თუ არსებობს სამართალდარღვევის ჩადენის საფუძვლიანი ეჭვი, ან, როდესაც ეს საფუძვლიანად მიჩნეულია აუცილებლად, პირის მიერ დანაშაულის ჩადენის ან ჩადენის შემდეგ მისი გაქცევის თავიდან ასაცილებლად;

...“

43. სადავო არ გამხდარა ის საკითხი, რომ თითოეული განმცხადებელი კანონიერად იქნა დაკავებული და მოთავსებული წინასწარ პატიმრობაში სამხედრო კოდექსის დებულებათა თანახმად (იხ. იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტები 23 და 27-29). მათი დაკავების სამართლებრივ საფუძველს წარმოადგენდა სამხედრო კოდექსის მე-7 მუხლი, რომელიც, *inter alia*, უფლებამოსილებას აძლევს მეთაურ ოფიცერს, ბრძანოს სისხლის სამართლის სამხედრო კოდექსით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენაში ეჭვმიტანილი მოსამსახურის პატიმრობაში აყვანა იმის გათვალისწინებით, რომ ამგვარი ღონისძიების გამოყენება აუცილებელია სხვა მოსამსახურეთა შორის დისციპლინის შენარჩუნებისთვის (იხ. წინამდებარე განაჩენის მე-15 პუნქტი). ბ-ნი ვან დენ ბრინკის პატიმრობის გაგრძელება მისი სამ-

ხედრო სასამართლოს წინაშე სამართალში მიცემის სტადიაზე ნაბრძანები იყო კომპეტენტური უფროსი ოფიცრის მიერ სამხედრო კოდექსის მე-14 მუხლის თანახმად, იმავე საფუძველზე (იხ. წინამდებარე განაჩენის მე-16 და 27-ე პუნქტები).

განმცხადებლებს არასდროს უარყვიათ, რომ ისინი საფუძვლიანად იქნენ ეჭვიმტანილნი დანაშაულის ჩადენაში, სახელდობრ, სამხედრო კოდექსის 114-ე მუხლის საწინააღმდეგო დაუმორჩილებლობაში და რომ ეს ეჭვი არსებობდა პატიმრობის მთლიანი პერიოდის განმავლობაში. თუმცა ისინი ამტკიცებდნენ, რომ მხოლოდ ეჭვის არსებობა არ არის საკმარისი გარკვეული დროის გასვლის შემდეგ პატიმრობის გაგრძელების ბრძანებისათვის. მათი მტკიცებით, საფუძველი, რომლის თანახმადაც განხორციელდა მათთვის თავისუფლების აღკვეთა სამხედრო კოდექსის მე-7 და მე-14 მუხლების შესაბამისად, ანუ სხვა მოსამსახურეთა შორის დისციპლინის შენარჩუნების საჭიროება, წარმოადგენდა იმ აღმკვეთი პოლიტიკის ნაწილს, რომელიც არ იყო დაკავშირებული ეჭვიმტანილსა თუ ჩადენილ დანაშაულთან. განმცხადებლებმა მიუთითეს თვითნებობის რისკზე და დაასკვნეს, რომ რადგან ეს საფუძველი არ იყო მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტის ჩამონათვალში, კერძოდ კი (c) ქვეპუნქტში, მათი თავისუფლების აღკვეთა არ იყო გამართლებული ამ დებულებით.

44. სასამართლომ არ მიიღო ეს მოსაზრება. როგორც ეს კომისიის მიერ იქნა აღნიშნული (იხ. მოხსენების 76-ე პუნქტი), მე-5 მუხლის 1-ლი (ც) პუნქტი განსაზღვრავს სამ აღტერნატიულ გარემოებას, რომელთა დროსაც შესაძლებელია პირის დაკავება კომპეტენტური სასამართლო ორგანოს წინაშე წარდგენის მიზნით. ამ გარემოებებს შორის არის სამართალდარღვევის ჩადენის საფუძვლიანი ეჭვი (იხ. *Lawless*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, 1961 წლის 1 ივლისი, სერია A №3, გვ 51-52, პუნქტი 14). სხვა მოსამსახურეებს შორის დისციპლინის შენარჩუნების საჭიროების დამატებით პირობად გადაქცევით სამხედრო კოდექსის მე-7 და მე-14 მუხლები კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლ პუნქტში ჩამოთვლილი გარემოებების დამატებით პირობას კი არ აყალიბებენ, არამედ დამატებით მოთხოვნას, რომელიც უნდა დაკმაყოფილდეს, ნიდერლანდების კანონმდებლობის თანახმად, მანამდე, სანამ მოსამსახურე მოთავსებული ან დატოვებული იქნება პატიმრობაში დანაშაულის ჩადენაში ეჭვის გამო. საკმარისია თუ არა ეჭვი კანონის თანახმად ნაბრძანები წინასწარი პატიმრობის გაგრძელების ბრძანებისათვის, განისაზღვრება არა მე-5 მუხლის 1-ლი (გ) პუნქტით, როგორც ასეთით, არამედ მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტით (იხ. *Stögmüller*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, 1969 წლის 10 ნოემბერი, სერია A №9, გვ. 40, პუნქტი 4). სწორედ მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტის (რომელიც შეადგენს ერთ მთლიანობას 1-ლ (გ) პუნქტთან) (იხ. *Schiesser*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, 1979 წლის 4 დეკემბერი, სერია №34, გვ. 12, პუნქტი 29 და მასში მოხსენიებული სხვა მაგალითები) დანიშნულებაა, მოთხოვნილი იქნეს პი-

რობითი გათავისუფლება მაშინ, როდესაც პატიმრობა აღარ არის საჭირო (მაგალითად იხ. ზემოხსენებული *Stögmüller*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, გვ. 39, პუნქტი 3).

და ბოლოს, სასამართლო ვერ ხედავს ვერავითარ მინიშნებას იმ მტკიცებულებაში, რომ რომელიმე განმცხადებლისათვის თავისუფლების აღკვეთა იყო „უკანონო“ – და, აქედან გამომდინარე, შეუსაბამო მე-5 მუხლთან – იმ თვალსაზრისით, რომ იყო თვითნებური ან შეუთავსებადი მე-5 მუხლის 1-ლ (გ) პუნქტში ჩამოთვლილ შეზღუდვათა მიზანთან (იხ. *inter alia*, *Winterwerp*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, 1979 წლის 24 ოქტომბერი, სერია A №33, გვ. 16, 17-18 და 19-20, პუნქტები 37, 39 და 45).

ზემოხსენებულიდან გამომდინარე, წინამდებარე საქმეში არ იქნა დადგენილი მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტის დარღვევა.

ბ. მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტის სავარაუდო დარღვევა

45. მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტის თანახმად:

„ამ მუხლის 1-ლი პუნქტის (გ) ქვეპუნქტის დებულებების თანახმად, ყველა დაკავებული ან დაპატიმრებული პირი დაუყოვნებლივ წარედგინება მოსამართლეს ან სასამართლო ხელისუფლების განხორციელებაზე კანონით უფლებამოსილ სხვა მოხელეს ...“

1. „Auditeur-militair“-ის მიერ მოსმენა სამართალში მიცემამდე

46. განმცხადებელთა მტკიცებით *auditeur-militair*; პირველი ორგანო, რომლის წინაშეც ისინი წარდგნენ დაკავების შემდეგ (იხ. წინამდებარე განაჩენის 23-ე და 27-ე პუნქტები), არ შეიძლებოდა ჩათვლილიყო სასამართლო ხელისუფლების განხორციელებაზე კანონით უფლებამოსილ „მოხელედ“ ამ დებულების მიზნებისათვის.

მთავრობა არ დაეთანხმა ხსენებულს და ამტკიცებდა, რომ განმცხადებლები „დაუყოვნებლივ“ წარდგნენ *auditeur-militair*-ის წინაშე: ბ-ნი დე იონგი 1 დღის, ბ-ნი ბალჯეტი – 5 დღის, ხოლო ბ-ნი ვან დენ ბრინკი – 2 დღის შემდეგ.

47. სასამართლოს საშუალება ჰქონდა, 1979 წლის 4 დეკემბრის *Schieser*-ის საქმეზე გამოტანილ განაჩენში დეტალურად განემარტა გამონათქვამი „სასამართლო ხელისუფლების განხორციელებაზე კანონით უფლებამოსილი მოხელე“ (სერია A №34, გვ. 12-14, პუნქტები 27-31). აქ საკმარისია, კიდევ ერთხელ გავიხსენოთ უმთავრესი პრინციპები, რომლებიც მოხსენიებულია განაჩენში. კერძოდ, მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტის მიზნის გათვალისწინებით (იხ. წინამდებარე განაჩენის 44-ე და 51-ე პუნქტები) დადგინდა, რომ ნახსენები *officer/magistrat*, რომელიც შესაძლოა იყოს სასამარ-

თლოს მოსამართლე ან პროკურატურის განყოფილებაში მომსახურე თანამდებობის პირი (*du sige ou du parquet – ibid.*, გვ. 12, პუნქტი 28) – „უნდა ...ითვალისწინებდეს იმ გარანტიებს, რომლებიც შეეფერება „სასამართლო“ ძალაუფლებას და რომლებიც მინიჭებული აქვს მას კანონით“ (*ibid.*, გვ. 13, პუნქტი 30). სასამართლომ თავისი დასკვნები შემდეგნაირად შეაჯამა (*ibid.*, გვ. 13-14, პუნქტი 31):

„... „მოხელე“ არ არის „მოსამართლის“ ანალოგი, მაგრამ მას გააჩნია ამ უკანასკნელის გარკვეული ატრიბუტები, რაც გულისხმობს იმას, რომ იგი უნდა აკმაყოფილებდეს გარკვეულ პირობებს, რომელთაგან თითოეული წარმოადგენს გარანტიას დაკავებული პირისათვის.

პირველი ასეთი პირობა არის დამოუკიდებლობა აღმასრულებელი ხელისუფლებისაგან და მხარეებისაგან. ... ეს არ ნიშნავს, რომ „მოხელე“ არ შეიძლება გარკვეულწილად ემორჩილებოდეს სხვა მოსამართლეებს ან მოხელეებს, მაგრამ იმ პირობით, თუ ისინიც სარგებლობენ ანალოგიური დამოუკიდებლობით.

დამატებით უნდა ითქვას, რომ მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტში არის როგორც პროცედურული, ისე არსებითი ხასიათის მოთხოვნა. პროცედურული მოთხოვნა ავალდებულებს „მოხელეს“, პირადად მოუსმინოს მის წინაშე წარდგენილ პირს...; არსებითი მოთხოვნა აკისრებს მას ვალდებულებას, განიხილოს გარემოებები, რომლებიც მეტყველებს პატიმრობის შეფარდების სასარგებლოდ და საწინააღმდეგოდ, კანონიერ პირობაზე მითითებით გადაწყვიტოს, არსებობს თუ არა მიზეზები პატიმრობის გამართლებისათვის და თუ ასეთი მიზეზები არ არსებობს, ბრძანოს გათავისუფლება...“

რაც შეეხება არსებით მოთხოვნას, სასამართლომ უკვე განმარტა საქმეში *Ireland v. the United Kingdom*, რომ ინტერნირების საკითხებთან დაკავშირებული საკონსულტაციო კომიტეტი არ წარმოადგენს კომპეტენტურ ორგანოს, რომელიც შეესაბამება მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტის დებულებებს, რადგან მას არ გააჩნია უფლებამოსილება, ბრძანოს გათავისუფლება (1978 წლის 18 იანვრის განაჩენი, სერია A №25 გვ. 76, პუნქტი 199).

48. შესაბამისი ეროვნული კანონმდებლობის პირობების თანახმად, სამართალში მიცემამდე *auditeur-militair*-ს არ გააჩნდა უფლებამოსილება, ებრძანებინა განმცხადებელთა გათავისუფლება: სამხედრო კოდექსის მე-11 მუხლი მას ანიჭებდა მხოლოდ საგამოძიებო და რჩევების მიცემის როლს, რომელიც შემოფარგლული იყო სამართალში მიცემის საკითხით (იხ. წინამდებარე განაჩენის მე-16 პუნქტის 1-ლი ქვეპუნქტი). თუმცა ეს აშკარა შეზღუდვა კანონში, მთავრობის მტკიცებით, აღქმული უნდა იქნეს მოქმედი პრაქტიკის გათვალისწინებით. ამ პრაქტიკის მიხედვით რჩევა ვრცელდებოდა პატიმრობის საკითხზე და მას განუხრელად იცავდა სამართალში მიმცემი ოფიცერი (იხ. წინამდებარე განაჩენის მე-16 პუნქტის ბოლო ქვეპუნქტი). მთავრობის თქმით, ეს „სტანდარტული პროცედურა“ ნიშნავდა, რომ *auditeur-militair*-მა ფაქტობრივად გადაწყვეტილება მიიღო, ვი-

ნაიდან მისი რჩევა, დაეპატიმრებინა თუ არა, ალქმული იყო როგორც „სავალდებულო რეკომენდაცია“ გადანყვეტილების ფორმალური უფლებამოსილების მქონე ოფიცრის მხრიდან. ჯამში, მთავრობა ამტკიცებდა რომ „არსს უპირატესობა უნდა გააჩნდეს ფორმასთან მიმართებაში“.

სასამართლო ხაზს უსვამს მთავრობის განცხადებას, რომ ეს „სტანდარტული პროცედურა“ შემოღებული იქნა კონვენციასთან შესაბამისობის მიზნით, სანამ მოხდებოდა სამხედრო კოდექსის სრული გადასინჯვა. მიუხედავად ამისა, სასამართლოს, კომისიის მსგავსად (იხ. მოხსენების 85-ე პუნქტი), არ შეუძლია მიიღოს მთავრობის არგუმენტაცია. კონვენციის უფლებების დადგენისას საჭიროა ერთი შეხედვით დანახულის ან გამოყენებული გამონათქვამით წარმოჩენილის მიღმა განჭვრეტა და ყურადღების გამახვილება სიტუაციის რეალობაზე (იხ. მაგალითად მე-5 მუხლის 1-ლ პუნქტთან დაკავშირებით ზემოხსენებული *Van Droogenbroeck*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, სერია A №50, გვ. 20, პუნქტი 38). თუმცა ფორმალური, აშკარა მოთხოვნები, რომლებიც მოხსენიებულია „სამართალში“, ძალიან მნიშვნელოვანია სასამართლო ძალაუფლების მქონე იმ ორგანოს განსაზღვრისას, რომელსაც უფლება აქვს, მიიღოს გადანყვეტილება ადამიანის თავისუფლების საკითხთან დაკავშირებით, თუ გავითვალისწინებთ, რომ დემოკრატიულ საზოგადოებაში ამ ორგანომ ხალხში ნდობა უნდა წარმოშვას (იხ. *mutatis mutandis*, *Piersack*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, 1982 წლის 1 ოქტომბერი, სერია A, №53, გვ. 14, პუნქტი 30 (a)). „*auditeur-militair*“-ის და იმ ოფიცრების მიმართ, რომლებიც სამართალში აძლევდნენ მოსამსახურეებს, არ არსებობდა ოფიციალური დირექტივა ან თუნდაც მითითება, სამხედრო კოდექსი ამგვარად განემარტათ. იყო მხოლოდ მოქმედი შიდა პრაქტიკა, რომელიც არასავალდებულო ხასიათისაა და შეიძლება ამ პრაქტიკიდან ნებისმიერ დროს მართლზომიერად გადახვევა. ეს არ არის საკამარისი იმისათვის, რომ წარმოადგენდე ორგანოს, რომელსაც „კანონი“ ანიჭებს მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტით განსაზღვრული აუცილებელი „სასამართლო უფლებამოსილების“ განხორციელების უფლება (იხ. *Schiesser*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენის ნაწყვეტის ბოლო ნაწილი, რომელიც წარმოდგენილია წინამდებრე განაჩენის 47-ე პუნქტში).

49. ამას გარდა, *auditeur-militair* არ სარგებლობს იმ სახის დამოუკიდებლობით, რასაც მოითხოვს მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტი. მიუხედავად სამხედრო ხელისუფლებისაგან დამოუკიდებლობისა, იგივე *auditeur-militair* შეიძლება მონოდებული ყოფილიყო, რათა განეხორციელებინა საგამოძიებო ორგანოს ფუნქციები საქმის სამხედრო სასამართლოსათვის გადაცემის შემდეგ (სამხედრო კოდექსის 126-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი). ამგვარად, იგი აქტიურად აღმოჩნდებოდა ჩართული და გახდებოდა სისხლის სამართალწარმოების მხარე, რომელიც შემდგომში აღიძვრებოდა იმ მოსამსახურის წინააღმდეგ, რომლის პატიმრობასთან დაკავშირებითაც *auditeur-militair* იძლეოდა რჩევას სამართალში მიცემამდე. ჯამში, *auditeur-militair* არ შეიძ-

ლება იყოს „დამოუკიდებელი მხარეებისაგან“ (იხ. *Schiesser*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენის ნაწყვეტის ბოლო ნაწილი, რომელიც წარმოდგენილია წინამდებარე განაჩენის 47-ე პუნქტში) ამ წინასწარ ეტაპზე, რადგან შესაძლებელია გახდეს სამართალწარმოების ერთ-ერთი მხარე პროცესის შემდგომ ეტაპზე (იხ. *Duijnhof and Duijff*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, სერია A №79, პუნქტი 38).

50. შესაბამისად, განმცხადებელთა საქმეში *auditeur-militaire*-ის წინაშე განხორციელებული პროცედურა არ იძლეოდა იმ გარანტიებს, რომლებსაც მოითხოვს მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტი.

2. სამართალში მიცემა და შემდგომი პროცედურა

51. სამი განმცხადებელი მიცემული იქნა სამართალში სამხედრო სასამართლოს წინაშე მათი დაკავებიდან 7, 11 და 6 დღის შემდეგ (იხ. წინამდებარე განაჩენის 23-ე და 27-ე პუნქტები). ამ სამართალწარმოებაში არ გამხდარა სადავო ის ფაქტი, რომ სამხედრო სასამართლო ფლობდა სასამართლო ხელისუფლების ატრიბუტებს. თუმცა ის ფაქტი, რომ პატიმრობაში მყოფ პირს ხელი მიუწვდება სასამართლო ხელისუფლებაზე, არ არის საკმარისი იმისათვის, რომ შეესაბამებოდეს მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტის პირველ ნაწილს. ამ დებულების მიზანია პოლიციის მიერ დაპატიმრების თუ მე-5 მუხლის 1-ლი (c) პუნქტის თანახმად ნაბრძანები ადმინისტრაციული პატიმრობის დაუყოვნებელი და ავტომატური კონტროლის უზრუნველყოფა. თუკი მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტის ფორმულირებას („დაუყოვნებელი წარედგინება“) აღვიქვამთ ობიექტისა და მიზნის გათვალისწინებით, ნათელი ხდება მასში მოცემული „პროცედურული მოთხოვნა“: „მოსამართლემ“ ან სასამართლო ხელისუფლების განხორციელებაზე უფლებამოსილმა „მოხელემ“ უნდა მოუსმინონ დაპატიმრებულ პირს და გამოიტანონ შესაბამისი გადაწყვეტილება (იხ. *Schiesser*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენის ნაწყვეტი, რომელიც წარმოდგენილია წინამდებარე განაჩენის 47-ე პუნქტში).

52. ბ-ნი დე იონგი და ბ-ნი ბალჯეტი გათავისუფლებულ იქნენ სამართალში მიცემის დღესვე (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 23). ასე რომ, ბ-ნმა დე იონგმა პატიმრობაში გაატარა მხოლოდ 7, ხოლო ბ-ნმა ბალჯეტმა – 11 დღე, სანამ წარდგებოდნენ მოსამართლის ან სასამართლო ხელისუფლების განხორციელებაზე უფლებამოსილი სხვა მოხელის წინაშე. არ შეიძლება დადგინდეს მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტის დარღვევა, თუ დაკავებული პირი გათავისუფლდება „დაუყოვნებელი“, სანამ მისი დაკავების სასამართლო კონტროლი იქნებოდა შესაძლებელი. დაუყოვნებლობის საკითხი უნდა შეფასდეს თითოეულ საქმეში კონკრეტული გარემოებების შესაბამისად (იხ. *mutatis mutandis*, *Wemhoff*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, 1968 წლის 27 ივნისი, სერია A №7 გვ. 24, პუნქტი 10). განსაკუთრებულ გარემო-

ებებში, თუნდაც იმ შემთხვევაში, თუ გავითვალისწინებთ სამხედრო ცხოვრებისა და მართლმსაჯულების სიმკაცრეს (იხ. *Engel and Others*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, 1976 წლის 8 ივნისი, სერია A №22 გვ. 23, პუნქტი 54), სასამართლო თვლის, რომ ხსენებული ინტერვალები არ შეიძლება შეესაბამებოდეს „დაუყოვნებლობის“ მოთხოვნას. ასე რომ, ბ-ნი დე იონგი და ბ-ნი ბალჯეტი არ ყოფილან მათი ციხეში ყოფნის დროს უზრუნველყოფილნი მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტით გარანტირებული უფლების დაცვით.

53. სასამართლო ანალოგიურ დასკვნამდე მიდის ბ-ნ ვან დენ ბრინკთან დაკავშირებითაც: იმ დროისათვის, როდესაც იგი მიეცა სამართალში – მისი დაკავებიდან 6 დღის შემდეგ (იხ. წინამდებარე განაჩენის 27-ე პუნქტი), მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტით დადგენილი საზღვრები გადაჭარბებული იქნა. ვინაიდან ეს თავისთავად საკმარისია მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტთან შესაბამობის დასადგენად, აღარ არის საჭირო მის საქმეში არსებული შემდგომი პროცედურის განხილვა.

3. დასკვნა

54. დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ სამივე განმცხადებელთან მიმართებასი დაირღვა მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტი.

ბ. მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტის სავარაუდო დარღვევა

55. განმცხადებლები ამტკიცებდნენ მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტის სავარაუდო დარღვევას. ამ დებულების თანახმად:

„დაკავებით ან დაპატიმრებით თავისუფლებააღკვეთილ ყველა პირს უფლება აქვს სასამართლო პროცესზე, რომლითაც სასამართლოს მიერ სწრაფად გადაწყდება დაპატიმრების კანონიერება და გაიცემა ბრძანება გათავისუფლებაზე, თუ დაპატიმრება არ არის კანონიერი.“

56. სასამართლოსთვის წარდგენილ არგუმენტაციაში მთავრობამ გამოხატა თავისი პოზიცია კომისიის მოხსენებაში გამოხატულ მოსაზრებებთან დაკავშირებით. ამ მოსაზრების თანახმად, მე-5 მუხლის მე-3 და მე-4 პუნქტებში ასახული გარანტიები არ გამოიყენებოდა ერთდროულად: ამ უკანასკნელით მოცული სამართალწარმოება *de facto* წარმოადგენს აპელაციის სახეს იმაზე, რაც მოთხოვნილია პირველით, აქედან გამომდინარე, მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტით მოთხოვნილი საშუალების სისწრაფე შეფასებული უნდა იქნეს მხოლოდ იმ მომენტიდან, როდესაც შესაბამისი პირი წარედგინა ან წარდგენილი უნდა ყოფილიყო მოსამართლის ან სასამართლო ხელისუფლების განხორციელებაზე უფლებამოსილი სხვა მოხელის წინაშე მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტის თანახმად. აქედან გამომდინარე, როგორც ეს დამტკიცებული იქნა, ვინაიდან ბ-ნ დე იონგსა და ბ-ნ ვან დენ ბრინკს ხელი მიუწვდებოდათ სასამართლოზე ამ მომენტიდან ძალიან მცირე ხანში (იხ.

წინამდებარე განაჩენის 23-ე და 28-ე პუნქტები), აუცილებელი აღარ იყო მსჯელობის წარმართვა მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტთან დაკავშირებულ პრეტენზიაზე.

57. სასამართლო ვერ დაარწმუნა ხსენებულმა არგუმენტმა. ის პროცედურა, რომელიც განხორციელდა პირის „კომპეტენტური სასამართლო ორგანოს“ წინაშე წარდგენის მიზნით, მე-3 პუნქტისა და 1-ლი (c) პუნქტის ერთობლიობის შესაბამისად, შესაძლოა გარკვეულწილად არ შეესაბამებოდეს მე-4 პუნქტს. მაგალითად, როდესაც პროცედურა ბოლოვდება „სასამართლოს“ მიერ მიღებული გადაწყვეტილებით, რომელიც ბრძანებს ან ადასტურებს პირისათვის თავისუფლების აღკვეთას, ამ პირველად გადაწყვეტილებაში იგულისხმება კანონიერების კონტროლი სასამართლოს მხრიდან, რაც მოთხოვნილია მე-4 პუნქტით (იხ. *De Wilde, Ooms and Versyp*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, 1971 წლის 18 ივნისი, სერია A №12, გვ. 40, პუნქტი 76, და ზემოხსენებული *Van Droogenbroeck*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, სერია A № 50, გვ. 23, პუნქტები 44-45). თუმცა მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტით დადგენილი გარანტია განსხვავდება მე-3 პუნქტით უზრუნველყოფილი გარანტიებისაგან და ემატება ამ გარანტიებს. სასამართლომ უწინდელ შემთხვევებში რამდენიმეჯერ განიხილა, წარმოადგენდა თუ არა ერთი და იგივე ფაქტები მე-3 და მე-4 პუნქტების ერთდროულ დარღვევას, თუმცა არასოდეს გაუკეთებია მინიშნება იმაზე, რომ არ შეიძლება მათი ერთდროული მისადაგება (იხ. *Neumeister*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, 1968 წლის 27 ივნისი, სერია A №8, გვ. 36-41 და 43-44, პუნქტები 3-15 და 22-25; *Matznetter*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, 1969 წლის 10 ნოემბერი, სერია A №9, გვ. 31-35, პუნქტები 2-13; ასევე ზემოხსენებულ საქმეზე *“Ireland v. the United Kingdom”* გამოტანილი განაჩენი, სერია A №25 გვ. 75-77, პუნქტები 199-200). წინამდებარე საქმეში სასამართლო ვერ ხედავს ვერავითარ მიზეზს, რათა ეს ორი პუნქტი ერთდროულად არ იქნეს მისადაგებული.

58. სამართლებრივი დაცვის ის ორი საშუალება, რომლებსაც მთავრობა მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტთან დაკავშირებით დაეყრდნო, იყო სამხედრო კოდექსის მე-13 და 34-ე მუხლების თანახმად ხელმისაწვდომი საშუალებები.

მე-13 მუხლი, რომელიც გამოიყენება სამართალში მიცემამდე პერიოდის განმავლობაში, ნებას რთავს ეჭვმიტანილ მოსამსახურეს, რომელიც წინასწარ პატიმრობაში იმყოფება 14 დღის განმავლობაში, თხოვნით მიმართოს სამხედრო სასამართლოს, რათა დაადგინოს ვადა, რომლის განმავლობაშიც მეთაურმა გენერალმა უნდა გადაწყვიტოს, ერთი მხრივ, წარმართოს თუ არა საქმე სასამართლოში, ხოლო, მეორე მხრივ, გააუქმოს თუ არა პატიმრობის ბრძანება (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 15). იმ ფაქტმა, რომ ეს საშუალება არ შეიძლებოდა გამოყენებულიყო დაკავებიდან სულ მცირე 14 დღე, შეუშალა ხელი განმცხადებლებს, მოეპოვებინათ „სწრაფი“ გადაწყვეტილება, იმ შემთხვევაშიც კი, თუ გავითვალისწინებთ

სამხედრო ცხოვრებისა და მართლმსაჯულების სიმკაცრეს (იხ. *Engel and Others*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, სერია A №22 გვ. 23, პუნქტი 54).

სამართალში მიცემის შემდეგ და სასამართლო განხილვის დაწყებამდე 34-ე მუხლი ნებას რთავს პატიმრობაში მყოფ მოსამსახურეს, გათავისუფლების თხოვნით მიმართოს სამხედრო სასამართლოს (იხ. წინამდებარე განაჩენის მე-17 პუნქტის მე-2 ქვეპუნქტი). წინამდებარე საქმეში სადავო არ გამხდარა ის ფაქტი, რომ სამხედრო სასამართლო შესაძლოა მიჩნეული იქნეს „სასამართლოდ“ მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტის მიზნებისათვის, იმ თვალსაზრისით, რომ იგი სარგებლობს საჭირო დამოუკიდებლობით და უზრუნველყოფს საკმარის პროცესუალურ გარანტიებს, რომლებიც შეესაბამება განსახილველი თავისუფლების აღკვეთის კატეგორიას (იხ. ზემოთ წარმოდგენილ *De Wilde, Ooms and Versyp*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, სერია A №12, გვ. 41-42, პუნქტი 76 და 78). გარდა ამისა, სამხედრო კოდექსის 34-ე მუხლს შეუძლია პრაქტიკაში უზრუნველყოს „სწრაფი“ გადაწყვეტილების გამოტანა, რაც დამოკიდებულია იმაზე, თუ რა სისწრაფით ხორციელდება სამართალში მიცემა ცალკეულ გარემოებებში. ბ-ნი დე იონგი სამართალში მიცემამდე წინასწარ პატიმრობაში იყო 7 დღე, ბ-ნი ბალჯეტი – 11 დღე, ხოლო ბ-ნი ვან დენ ბრინკი – 6 დღე (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტები 23 და 27) და, აქედან გამომდინარე, ვერ ისარგებლეს სამართლებრივი დაცვის შიდა საშუალებით. სასამართლოს აზრით, თუნდაც თუ გავითვალისწინებთ სამხედრო ცხოვრებისა და მართლმსაჯულების სიმკაცრესა და თავისებურებას, სასამართლოზე ხელმისაწვდომობის არარსებობის ხანგრძლივობამ თითოეულ საქმეში ჩამოართვა განმცხადებლებს მათი პატიმრობის კანონიერების განსახილველად სამართალწარმოების „სწრაფად“ აღძვრის უფლება. ბ-ნი დე იონგი და ბ-ნი ბალჯეტი გათავისუფლებულ იქნენ სამართალში მიცემის შემდეგ, ხოლო ბ-ნი ვან დენ ბრინკმა, მიუხედავად იმისა, რომ პატიმრობაში დარჩა, არ გამოიყენა შანსი, სამართალში მიცემის შემდეგ ეცადა გათავისუფლება სამხედრო კოდექსის 34-ე მუხლზე დაყრდნობით. თუმცა ეს გარემოებები არ ცვლის ზემოხსენებულ დასკვნას, რადგან თითოეულ საქმეში მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტის დარღვევა უკვე მომხდარი იყო მანამდე, სანამ განმცხადებელს ხელი მიუწვდებოდა სამართლებრივი დაცვის საშუალებაზე სამხედრო სასამართლოს წინაშე.

59. დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ თითოეულ საქმეში ადგილი ჰქონდა მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტის დარღვევას.

დ. მე-13 მუხლის სავარაუდო დარღვევა

60. კომისიის წინაშე განმცხადებლები ამტკიცებდნენ, რომ იმავე მიზეზებით, რომლებმაც გამოიწვია მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტის დარღვევა, ისინი მოკლებული იყვნენ სამართლებრივი დაცვის ეფექტიან საშუალებას ეროვნული ხელისუფლების წინაშე მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტით განსაზ-

ღვრული მათი თავისუფლების უფლების სავარაუდო დარღვევასთან დაკავშირებით. შესაბამისად, მათი მტკიცებით, ადგილი ჰქონდა მე-13 მუხლის დარღვევას. აღნიშნული დებულების თანახმად:

„ყველას, ვისაც დაერღვა ამ კონვენციით გათვალისწინებული უფლებები და თავისუფლებები, აქვს სამართლებრივი დაცვის ეფექტიანი საშუალება სახელმწიფო ხელისუფლების წინაშე, მიუხედავად იმისა, რომ ეს დარღვევა ჩადენილია პირთა მიერ სამსახურებრივი უფლებამოსილების განხორციელებისას.“

განმცხადებლები არ ამტკიცებდნენ ამას სასამართლოს წინაშე, ისინი დაეთანხმნენ კომისიის მოსაზრებას, რომ საჭირო აღარ იყო საქმის განხილვა მე-13 მუხლის დარღვევის თვალსაზრისით იმ დასკვნის გამო, რომელიც გამოტანილი იქნა *lex specialis* მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტთან მიმართებაში.

მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტთან დაკავშირებით თავისი დასკვნის გათვალისწინებით სასამართლოც არ თვლის საჭიროდ ამ გარემოებებში განიხილოს, ადგილი ჰქონდა თუ არა მე-13 მუხლის ნაკლებად მკაცრ მოთხოვნათა დარღვევას (იხ. *mutatis mutandis*, ზემოხსენებულ *De Wilde, Ooms and Versyp*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, სერია A №12, გვ. 46, პუნქტი 95).

ე. მე-14 მუხლის მე-5 მუხლიან კავშირში სავარაუდო დარღვევა

61. ბ-ნი დე იონგი და ბ-ნი ბალჯეტი აცხადებდნენ, რომ მე-5 მუხლით უზრუნველყოფილი საკუთარი უფლებებით სარგებლობისას ისინი აღმოჩნდნენ დისკრიმინაციის მსხვერპლნი მე-14 მუხლის მოთხოვნათა საწინააღმდეგოდ. მე-14 მუხლის თანახმად:

„კონვენციით გათვალისწინებულ უფლებათა და თავისუფლებათა განხორციელება უზრუნველყოფილია დისკრიმინაციის გარეშე ისეთ საფუძველზე, როგორც არის სქესი, რასა, კანის ფერი, ენა, რელიგია, პოლიტიკური თუ სხვა შეხედულებები, ეროვნული თუ სოციალური წარმოშობა, ეროვნული უმცირესობისადმი კუთვნილება, ქონება, დაბადება თუ სხვა სტატუსი“.

პირველ რიგში, ბ-ნი დე იონგი და ბ-ნი ბალჯეტი აცხადებდნენ, რომ არ იყვნენ გათავისუფლებულნი სამხედრო სამსახურიდან მას შემდეგ, რაც მოითხოვეს ცნობა პირებად, რომლებიც მრწამსის გამო უარს აცხადებენ სამხედრო სამსახურის გავლაზე – ეს კი გახდა იმის წინაპირობა, რომ მათ უარი განეცხადებინათ ბრძანებების დამორჩილებაზე; გარდა ამისა, მათი თქმით, ისინი დიდხანს ელოდნენ გადაწყვეტილებას მათ მიერ შეტანილ მოთხოვნაზე, სანამ მათ წინააღმდეგ მოგვიანებით დაუმორჩილებლობისათვის აღიძრებოდა სისხლის სამართალწარმოება (იხ. წინამდებარე განაჩენის 13, 22 და 23 პუნქტები). განმცხადებლების თქმით, ეს განსხვავებული დამოკიდებულება, რომელიც ეწინააღმდეგებოდა ჩვეულებრივ

პრაქტიკას, გამოწვეული იყო იმ განსაკუთრებული დანიშნულებით, რომელიც მათ ბატალიონს ლიბანში დაეკისრა.

62. განმცხადებელთა პრეტენზია უფრო მათი მოთხოვნების (ისეთ პირობებზე ცნობის თაობაზე, რომლებიც მრწამსის გამო უარს აცხადებენ სამხედრო სამსახურის გავლაზე) განხილვასთან არის დაკავშირებული, ვიდრე მათთვის თავისუფლების აღკვეთის წინააღმდეგ. მართლაც, პრეტენზიის ეს პირველი ნაწილი დაკავშირებული იყო მათი პატიმრობის წინა პერიოდთან. ამის გამო შეიძლება კითხვის ქვეშ დავაყენოთ, თუ რა დონეზე შეეხო დისკრიმინაცია კონვენციით განსაზღვრული უფლებებით სარგებლობას. რაც არ უნდა იყოს, გასაჩივრებული დამოკიდებულება, თავად განმცხადებელთა თქმით, გამოწვეული იყო განსაკუთრებული მისიით, რომელიც დაეკისრა მათ ბატალიონს ლიბანში გაერო-ს ქვედანაყოფის სახით. სასამართლოს აზრით, იმ შემთხვევაშიც კი, თუ მივიჩნევდით, რომ განსხვავება იქნა გაკეთებული განმცხადებლებსა და სხვა მსგავსი თანამდებობის მოსამსახურეებს შორის, მოსალოდნელი მისია და არსებული გარემოებები იძლეოდა ობიექტურ და გონივრულ გამართლებას (იხ. *Belgian Linguistic*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, სერია A №6, გვ. 34, პუნქტი 10 და *Marckx*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, 1979 წლის 13 ივნისი, სერია A №31, გვ. 15-16, პუნქტი 32).

შესაბამისად, ადგილი არ ჰქონია მე-14 მუხლისა და მე-5 მუხლის ერთობლივ დარღვევას.

3. მე-18 მუხლის საპარაუღლო დარღვევა

63. ბ-ნი დე იონგი და ბ-ნი ბალჯეტი ამტკიცებდნენ კომისიის წინაშე, რომ მე-14 მუხლთან დაკავშირებით გასაჩივრებული განსხვავებული დამოკიდებულება წამოჭრის კონვენციის მე-18 მუხლის დარღვევას მე-5 მუხლით გარანტირებული მათი უფლების შეზღუდვასთან დაკავშირებით. მე-18 მუხლის თანახმად:

„ხსენებულ უფლებათა და თავისუფლებათა კონვენციით დაშვებული შეზღუდვები არ გამოიყენება სხვა, თუ არა მათთვის გათვალისწინებული, მიზნებისათვის.“

თუმცა ეს საკითხი საერთოდ არ განხილულა სასამართლოში. სასამართლომ, ისევე როგორც კომისიამ, არ ჩათვალა საჭიროდ ემსჯელა ამ საკითხთან დაკავშირებით.

ზ. 50-ე მუხლის გამოყენება

64. კონვენციის 50-ე მუხლის თანახმად:

„თუ სასამართლო დაადგენს, რომ მაღალი ხელშემკვრელი სახელმწი-

ფოს კანონიერი ორგანოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილება ან განხორციელებული ღონისძიება მთლიანად ან ნაწილობრივ არღვევს ... კონვენციიდან წარმოშობილ ვალდებულებებს და თუკი ხსენებული მხარის შიდასახელმწიფოებრივი სამართალი იძლევა ამ გადაწყვეტილების ან ღონისძიების შედეგების მხოლოდ ნაწილობრივი ანაზღაურების შესაძლებლობას, სასამართლო გადაწყვეტილებამ, საჭიროების შემთხვევაში, უნდა მიანიჭოს დაზარალებულ მხარეს სამართლიანი დაკმაყოფილება.“

სამივე განმცხადებელმა მოითხოვა სამართლიანი დაკმაყოფილება 100 ჰოლანდიური გულდენის კომპენსაციის სახით თითოეული იმ დღისათვის, რომელსაც სასამართლო მიიჩნევდა უკანონო პატიმრობად კონვენციის მე-5 მუხლის თანახმად.

მთავრობა, თავის მხრივ, აცხადებდა, რომ ბ-ნ დე იონგთან და ბ-ნ ბალჯეტთან დაკავშირებით იგი „ცნობდა 100 გულდენით კომპენსაციას პატიმრობის თითოეული უკანონო დღისათვის“. რაც შეეხება ბ-ნ ვან დენ ბრინკს, მთავრობა ამტკიცებდა, რომ „უკანონო პატიმრობის“ ნებისმიერი პერიოდი კომპენსირებული იქნა სასჯელის ვადაში წინასწარი პატიმრობის ვადის ჩათვლით (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 29) და რომ ეს წარმოადგენდა საკმარის დაკმაყოფილებას კონვენციის დარღვევით მიყენებული ზიანისათვის.

65. სასამართლომ დაასკვნა, რომ სადავო თავისუფლების აღკვეთა თითოეულ საქმეში შესაბამისობაში იყო მე-5 მუხლის 1-ლ პუნქტთან (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტები 42-44), მაგრამ შესრულებული არ იქნა მე-3 და მე-4 პუნქტების მოთხოვნები (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტები 45-54 და 55-59). არ შეიძლება დამაჯერებლად ითქვას, რომ განმცხადებლები შესაძლოა პატიმრობიდან გათავისუფლებულიყვნენ თავის დროზე ან ვადაზე ადრე იმ შემთხვევაში, თუ ისარგებლებდნენ ხსენებული ორი პუნქტის გარანტიებით (იხ. *Artico*-ს საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, 1980 წლის 13 მაისი, სერია A №37 გვ. 20, პუნქტი 42). ყოველ შემთხვევაში, თითოეულმა განმცხადებელმა დაკარგა შანსი, „დაუყოვნებლივ“ თუ „სწრაფად“ განხორციელებულიყო კონტროლი მის პატიმრობაზე. გამომდინარე იქიდან, რომ არ არსებობდა შესაბამისი გარანტიები, განმცხადებლებს უნდა განეცადათ გარკვეული არამატერიალური ზიანი, რომელიც მთლიანად არ ანაზღაურდება მხოლოდ იმით, რომ დადგინდება დარღვევა, ან თუნდაც იმით, რომ ბ-ნ ვან დენ ბრინკის საქმეში წინასწარი პატიმრობის ვადა პატიმრობის ვადად ჩაითვალა (იხ. *mutatis mutandis, Van Droogenbroeck*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, 1983 წლის 25 აპრილი, სერია A №63, გვ. 7, პუნქტი 13). არსებული გარემოებების გათვალისწინებითა და წამოყენებული პრეტენზიების მხედველობაში მიღებით, სასამართლომ ვერ აღმოაჩინა მიზეზი, თუ რატომ უნდა განასხვავოს სამი განმცხადებელი ერთმანეთისაგან. სასამართლო თითოეულ განმცხადებელს 50-ე მუხლის შესაბამისი სამართლიანი დაკმაყოფილების სახით ანიჭებს 300 ჰოლანდიურ გულდენს.

ზემოხსენებულიდან გამომდინარე, სასამართლო ერთხმად

1. აცხადებს, რომ მთავრობას არ შეუძლია დაეყრდნოს სამართლებრივი დაცვის საშუალებათა ამონაწერის წესს
 - (ა) ბ-ნ ვან დენ ბრინკთან მიმართებაში,
 - (ბ) ბ-ნ დე იონგსა და ბ-ნ ბალჯეტთან მიმართებაში იმ დონით, რომელიც განსაზღვრულია წინამდებარე განაჩენის 36-ე და 37-ე პუნქტებში;
2. უარყოფს დანარჩენ პრეტენზიებს სამართლებრივი დაცვის შიდა საშუალებათა ამონაწერის ვალდებულების შეუსრულებლობასთან მიმართებაში;
3. უარყოფს პრეტენზიას, რომ ბ-ნი ვან დენ ბრინკი არ შეიძლება ჩაითვალოს მსხვერპლად 25-ე მუხლის მნიშვნელობით.
4. ადგენს, რომ ადგილი არ ჰქონია მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტის დარღვევას რომელიმე განმცხადებელთან მიმართებაში;
5. ადგენს, რომ თითოეული განმცხადებელი იყო მე-5 მუხლის მე-3 და მე-4 პუნქტების დარღვევის მსხვერპლი;
6. ადგენს, რომ ადგილი არ ჰქონია ერთად აღებული მე-14 მუხლისა და მე-5 მუხლის დარღვევას;
7. ადგენს, რომ აუცილებელი არ არის საქმის განხილვა მე-13 და მე-18 მუხლების სავარაუდო დარღვევასთან მიმართებაში;
8. ადგენს, რომ მოპასუხე მთავრობამ უნდა გადაუხადოს თითოეულ განმცხადებელს 300 ჰოლანდიური გულდენი 50-ე მუხლის საფუძველზე.

შესრულებულია ინგლისურ და ფრანგულ ენებზე, სტრასბურგში, ადამიანის უფლებათა შენობაში, 1984 წლის 22 მაისს.

ხელმოწერილია: როლფ რისდალი,
პრეზიდენტი

ხელმოწერილია: მარკ-ანდრე ეისენი,
რეგისტრატორი

**გოლდერი გაერთიანებული
სამეფოს წინააღმდეგ**

Golder v. the United Kingdom

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო

საქმეზე „გოლდერი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ“ (*Goldier v. the United Kingdom*)

გადაწყვეტილების მისაღებად პლენარულ სხდომაზე სასამართლოს რეგლამენტის 48-ე მუხლზე დაყრდნობით ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო შეიკრიბა შემდეგ მოსამართლეთა შემადგენლობით:

ბ-ნები	გ. ბალადორე პალიერი, პრეზიდენტი, ჰ. მოსლერი, ა. ვერდროსი, ე. როდენბურგი, ჯ. კრემონა,
ქ-ნი	ი. ჰ. პედერსენი,
ბ-ნები	თ. ვილიალმსონი რ. რისდალი, ა. ბოზერი, ვ. ჯ. განშოფ ვან დერ მეერში, სერ ჯერალდ ფითსმორისი,

ასევე ბ-ნი მ.-ა. ეისენი, რეგისტრატორი, და ბ-ნი ჯ. ფ. სმიტი, რეგისტრატორის მოადგილე.

იმსჯელა რა განმარტოებით,

სასამართლომ გადაწყვიტა:

პროცედურა

1. გოდერის საქმე ევროპულ სასამართლოს გადაეცა დიდი ბრიტანეთისა და ჩრდილოეთ ირლანდიის გაერთიანებული სამეფოს მთავრობის მიერ (შემდგომში „მთავრობა“). საქმეს საფუძვლად უდევს გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ ადამიანის უფლებათა ევროპულ კომისიაში (შემდგომში „კომისია“) ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის (შემდგომში „კონვენცია“) 25-ე მუხლის თანახმად შეტანილი განაცხადი. აღნიშნული განაცხადი შეტანილი იქნა გაერთიანებული სამეფოს მოქალაქის ბ-ნი სიდნი ელმერ გოდერის მიერ. განაცხადი პირველად 1969 წელს იქნა შეტანილი. სრულყოფილი სახით განაცხადი წარმოდგენილი იქნა 1970 წლის აპრილში და რეგისტრირებული იქნა ნომრით №4451/70. კომისიის მოხსენება, რომელიც შედგენილია კონვენციის 31-ე მუხლის შესაბამისად, 1973 წლის 5 ივლისს გადაეცა ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტს.

2. მთავრობის განაცხადი, რომელიც შედგენილი იქნა კონვენციის 48-ე მუხლის შესაბამისად, სასამართლოს რეგისტრატურაში 1973 წლის 27 სექტემბერს იქნა შეტანილი, 3 თვის ვადაში, როგორც ეს დადგენილია 32-ე მუხლის 1-ლი პუნქტითა და 47 მუხლით. განაცხადის მიზანს წარმოადგენს საქმის სასამართლოსათვის გადაცემა განაჩენის გამოსატანად. მთავრობა არ ეთანხმება კომისიის მიერ მოხსენებაში გამოხატულ აზრს და კომისიის მიერ კონვენციის იტერპრეტაციასთან დაკავშირებულ მიდგომას.

3. 1973 წლის 4 ოქტომბერს რეგისტრატორმა კომისიის სამდივნოდან მიიღო კომისიის მოხსენების 25 ასლი.

4. 1973 წლის 9 ოქტომბერს სასამართლოს მაშინდელმა პრეზიდენტმა რეგისტრატორის თანდასწრებით კენჭისყრით გამოავლინა პალატის შვიდი მოსამართლიდან იმ ხუთი მოსამართლის ვინაობა, რომლებსაც მონაწილეობა უნდა მიეღოთ საქმის განხილვაში. პალატაში *ex officio* ნევრებად, შესაბამისად, კონვენციის 43-ე მუხლისა და სასამართლოს რეგლამენტის 21 (3) (ბ) მუხლის თანახმად, შევიდნენ სერ ჰამფრი ვალდოკი, ბრიტანული ეროვნების არჩეული მოსამართლე, და ბ-ნი გ. ბალადორე პალიერი, სასამართლოს ვიცე-პრეზიდენტი. დანარჩენი მოსამართლეები იყვნენ ბ-ნები რ. კასინი, ე. როდენბურგი, ა. ფავრე, თ. ვილიალმსონი და ვ. ჯ. განშოფ ვან დერ მეერში (კონვენციის 43-ე მუხლისა და რეგლამენტის 21-ე მუხლის მე-4 პუნქტის შესაბამისად). პრეზიდენტმა ასევე კენჭისყრით გამოავლინა შემცველი მოსამართლეები (რეგლამენტის 21 მუხლის მე-4 პუნქტი).

ბ-ნმა გ. ბალადორე პალიერიმ დაიკავა პალატის პრეზიდენტის თანამდებობა რეგლამენტის 21-ე მუხლის მე-5 პუნქტის შესაბამისად.

5. პალატის პრეზიდენტმა რეგისტრატორის მეშვეობით შეიტყო მთავრობის წარმომადგენლისა და კომისიის დელეგატების აზრი პროცედურას-

თან დაკავშირებით. 1973 წლის 12 ოქტომბრის ბრძანებით პალატის პრეზიდენტმა გადაწყვიტა, რომ მთავრობამ წარმოადგინოს საკუთარი მემორანდუმი 1974 წლის 31 იანვრამდე, ხოლო დელეგატებს განესაზღვროთ მემორანდუმის წარმოდგენის ვადა მთავრობის მიერ მემორანდუმის წარმოდგენიდან ორი თვის ვადაში. პალატის პრეზიდენტმა ასევე მიუთითა რეგისტრატორს, რათა ამ უკანასკნელს დელეგატებისათვის მიემართა თხოვნით, წარმოედგინათ სასამართლოსთვის უმთავრესი დოკუმენტები მოხსენებაში მოცემული ჩამონათვალიდან. ხსენებული დოკუმენტები სასამართლოს სამდივნომ 17 ოქტომბერს მიიღო.

მოგვიანებით პრეზიდენტმა გააგრძელა მემორანდუმების წარდგენის ვადები მთავრობის წარმომადგენლისათვის 1974 წლის 6 მარტამდე, ხოლო დელეგატებისათვის – ჯერ 6 ივნისამდე, შემდეგ კი 26 ივლისამდე (1974 წლის 21 იანვრის, 9 აპრილისა და 5 ივნისის ბრძანებები). სასამართლოს რეგისტრატურამ მთავრობის მემორანდუმი მიიღო 1974 წლის 6 მარტს, ხოლო კომისიისა – განმცხადებლის წარმომადგენლის მიმოხილვებთან ერთად 26 ივლისს.

6. პალატა განმარტოებით შეიკრიბა 1974 წლის 7 მაისს. სერ ჯერალდ ფიტსმორისმა, რომელიც არჩეული იქნა სასამართლოს წევრად 1974 წლის იანვარში სერ ჰამფრი ვალდოკის ნაცვლად, დაიკავა თავისი ადგილი სასამართლოში, როგორც ბრიტანეთის მხრიდან არჩეულმა მოსამართლემ (კონვენციის 43-ე მუხლი და რეგლამენტის 2 მუხლის მე-3 პუნქტის თანახმად).

იმავე დღეს პალატამ „მხედველობაში მიიღო რა ის ფაქტი, რომ საქმე წამოჭრის სერიოზულ საკითხს, რომელიც გავლენას ახდენს კონვენციის განმარტებაზე,“ გადაწყვიტა, საქმე განსახილველად პლენარული სასამართლოსთვის გადაეცა.

სასამართლოს ახალმა პრეზიდენტმა ბ-ნმა გ. ბალადორე პალიერიმ დაიკავა პრეზიდენტის თანამდებობა.

7. მთავრობის წარმომადგენელთან და კომისიის დელეგატებთან კონსულტაციის შემდეგ სასამართლოს პრეზიდენტმა 1974 წლის 6 აგვისტოს ბრძანებით გადაწყვიტა, რომ საქმის ზეპირი მოსმენა დანიშნულიყო 11 ოქტომბრისათვის.

8. საჯარო მოსმენა გაიმართა სტრასბურგში, ადამიანის უფლებათა შენობაში, 1974 წლის 11 და 12 ოქტომბერს.

სასამართლოს წინაშე გამოცხადდნენ:

მთავრობის სახელით:

ბ-ნი პ. ფიფუტი, იურისკონსული (საგარეო და თანამეგობრობის საქმეთა სამინისტრო), ადვოკატი — წარმომადგენელი და ადვოკატი,

სერ ფრენსის ველეტი, მეფის ადვოკატი, დედოფლის ადვოკატი, ლონდონის სამეფო კოლეჯის საერთაშორისო სამართლის პროფესორი, წარსულში საგარეო საქმეთა სამინისტროს იურიდიული მრჩეველი,

ბ-ნი გ. სლინი, დედოფლის ადვოკატი, ჰერეფორდის სისხლის სამართლის საქმეთა განმხილველი მოსამართლე — ადვოკატი,
და

სერ უილიამ დელი, მეფის ადვოკატი, თანამეგობრობის საქმეთა სამინისტროს ყოფილი იურიდიული მრჩეველი,

ბ-ნი რ. მ. მორისი, ადმინისტრატორი, შინაგან საქმეთა სამინისტრო, მრჩეველები;

კომისიის სახელით:

ბ-ნი გ. სპერდუტი, მთავარი დელეგატი,

ბ-ნები ტ. ოპსალი და კ. მანგანი, დელეგატები, და

ბ-ნი ნ. ტაპი, დედოფლის ადვოკატი, რომელიც კომისიის წინაშე წარმოადგენდა განმცხადებელს და დახმარებას უწევდა დელეგატებს რეგლამენტის 29 მუხლის 1-ლი პუნქტის მეორე წინადადების თანახმად.

სასამართლომ მოისმინა სახელმწიფოს მხრიდან ბ-ნი ფიფუტის, სერ ფრენსის ველეტისა და ბ-ნი სლინის, ხოლო კომისიის მხრიდან ბ-ნების სპერდუტის, ოპსალისა და ტაპის არგუმენტები, აგრეთვე, სასამართლოსა და რამდენიმე მოსამართლის მიერ დასმულ კითხვებზე გაცემული პასუხები.

საქმის მოსმენაზე მთავრობამ სასამართლოს გარკვეული დოკუმენტები წარუდგინა.

ფაქტები

9. საქმის ფაქტობრივი გარემოებები მოკლედ შემდეგნაირად შეიძლება ჩამოყალიბდეს:

10. 1965 წელს ბ-ნი სიდნი ელმერ გოლდერი, დაბადებული 1923 წელს, გაერთიანებული სამეფოს მოქალაქე, მსჯავრდებული იქნა გაერთიანებულ სამეფოში ძარცვისათვის, რომელსაც თან ახლდა ძალის გამოყენება. მას მიესაჯა 15 წლით პატიმრობა. 1969 წელს გოლდერი სასჯელს იხდიდა პარხურსტის ციხეში უაითის კუნძულზე.

11. 1969 წლის 24 ოქტომბერს ციხის იმ ნაწილში, რომელშიც ამ დროს გოლდერი იმყოფებოდა, სერიოზული არეულობა მოხდა.

25 ოქტომბერს ციხის ოფიცერმა, ბ-ნმა ლარიდმა, რომელმაც მონაწილეობა მიიღო და დაშავდა არეულობის ჩახშობისას, ამოიცნო თავდამსხმე-

ლები და განაცხადა, რომ „ფრეზერი გაჰკიოდა... ფრაპი, ნუნანი და სხვა პატიმარი, რომელიც მე შესახედავად ვიცი, ვგონებ, მისი გვარი გოლდერია ... გამეტებით მირტყამდნენ.“

12. 26 ოქტომბერს გოლდერი და ის პირები, რომლებიც ეჭვმიტანილნი იყვნენ არეულობაში მონაწილეობაში, პატიმრების ძირითადი ჯგუფისაგან განაცალკევეს. 28 და 30 ოქტომბერს გოლდერი პოლიციის ოფიცრებმა დაკითხეს. მეორე დაკითხვის დროს მას შეატყობინეს, რომ იგი ეჭვმიტანილი იყო პოლიციის ოფიცერზე თავდასხმაში და გააფრთხილეს, რომ: „ფაქტებზე დაყრდნობით განხილული იქნება მის წინააღმდეგ გამოძიების წარმართვის მიზანშეწონილობის საკითხი ციხის ოფიცერზე თავდასხმისა და სხეულის დაზიანებისათვის“.

13. 25 ოქტომბერსა და 1 ნოემბერს გოლდერმა პარლამენტის წევრს, ხოლო 1969 წლის 4 ნოემბერს უფროს კონსტებლს გაუგზავნა წერილები, რომლებშიც აღწერდა 24 ოქტომბერს მომხდარ არეულობასა და იმ უსიამოვნებებს, რომლებსაც ხსენებული არეულობის შედეგად წააწყდა; ციხის მმართველმა შეაჩერა ეს წერილები იმ მოტივით, რომ გოლდერმა არ დააყენა ეს საკითხი იმ ნებადართული არხების მეშვეობით, რომლებიც მას გააჩნდა ადრე.

14. მეორე განცხადებაში, რომელიც გაკეთდა 1969 წლის 5 ნოემბერს, ლეირდმა შემდეგნაირად დააზუსტა ადრე გაკეთებული განცხადება:

„როდესაც პატიმარი გოლდერი ვახსენე, მე ვთქვი: „ვგონებ, ეს იყო გოლდერი, რომელიც იქვე იყო ფრეზერთან, ფრეიბთან და ნუნანთან ერთად მაშინ, როდესაც ისინი თავს დამესხნენ“.

„თუკი ეს გოლდერი იყო, მე კი აშკარად მახსოვს, რომ დავინახე იგი იმ პირთა ჯგუფში, რომლებიც ყვიროდნენ და არღვევდნენ მართლწესრიგს, მე არ ვარ დარწმუნებული, რომ მან ჩემზე თავდასხმა განახორციელა.“

„მოგვიანებით, როდესაც ნუნანმა და ფრეიბმა შემიძყურეს, ფრეზერიც იქ იყო, მაგრამ არ მახსოვს, ვინ იყო სხვა პატიმარი, თუმცა იქ იყო რამდენიმე, რომელთაგან ერთ-ერთი განსაკუთრებულად გამოირჩეოდა, მაგრამ მე არ შემიძლია მისი დასახელება.“

7 ნოემბერს ციხის სხვა ოფიცერმა გააკეთა განცხადება, რომ

„...ბუნტის ღამის უმეტესი ნაწილი გავატარე ტელევიზორის ოთახში იმ პატიმრებთან ერთად, რომლებიც არ მონაწილეობდნენ არეულობაში.

გოლდერი (740007) იმყოფებოდა ოთახში ჩემთან ერთად და, რამდენადაც ვიცი, არ მიუღია ბუნტში მონაწილეობა. მისი იქ ყოფნა შესაძლებელია დაადასტუროს ოფიცერმაც ... რომელიც გარედან ახორციელებდა ჩვენს მეთვალყურეობას“.

გოლდერი იმავე დღეს დააბრუნეს თავის საკანში.

15. ამ დროს ციხის ადმინისტრაცია განიხილავდა სხვადასხვა განცხადებებს და 10 ნოემბერს მოამზადა იმ ბრალდებათა სია, რომლებიც უნდა წაყენებოდათ პატიმრებს, მათ შორის, გოლდერს, ციხის დისციპლინის დარღვე-

ვისათვის. ამასთან დაკავშირებული ჩანაწერი შეტანილი იქნა გოლდერის პირად საქმეში. საბოლოოდ მას არავითარი ასეთი ბრალდება არ წაუყენეს და პირად საქმეში შეტანილ ჩანაწერზეც გაკეთდა შენიშვნა – „ბრალდება არ წაყენა“. ხსენებული ჩანაწერები ამოღებული იქნა პატიმრის პირადი საქმიდან 1971 წელს კომისიის მიერ განმცხადებლის საქმის განხილვის დროს.

16. 1970 წლის 20 მარტს გოლდერმა პეტიციით მიმართა შინაგან საქმეთა მინისტრს. პეტიციაში მან მოითხოვა სხვა ციხეში გადაყვანა და, ამასთანავე, განაცხადა:

„მე მესმის, რომ ოფიცერ ლეირდის მიერ გაკეთებული განცხადება, რომელიც შეცდომით მდებს ბრალს 24 ოქტომბრის მოვლენებში მონაწილეობაში, შეტანილია ჩემს პირად საქმეში. ვეჭვობ, რომ სწორედ ამ განცხადების გამო არ განიხილა ადგილობრივმა კომპეტენტურმა კოლეგიამ ჩემი ვადამდე ადრე გათავისუფლების საკითხი“.

„უმორჩილესად გთხოვთ, მომცეთ ნებართვა, მოვეთათბირო ჩემს ადვოკატს, რათა აღვძრა სამოქალაქო სარჩელი ცილისწამების კუთხით ამ განცხადებასთან მიმართებაში... ამავდროულად, მოგმართავთ თხოვნით, ნება დაერთოს მაგისტრატორს (შეზღუდული უფლებების მქონე მოსამართლე) ქ-ნ გ.მ. ბიშოპს, ჩაატაროს ჩემი პირადი საქმის დამოუკიდებელი შესწავლა. თუკი იგი დამარწმუნებს, რომ ზემოხსენებული განცხადება ჩემი პირადი საქმის შემადგენელი ნაწილი არ არის, მე თანახმა ვარ, ვალიაო, რომ ცილისწამებას არ მოუტანია ჩემთვის მატერიალური ზარალი, გარდა იმ ორი კვირისა, რომელიც გავატარე განცალკევებულ საკანში, ასე რომ სამოქალაქო სარჩელის აღძვრა აღარ იქნება საჭირო, თუკი ბოდიშს მომიხდიან ცილისწამებისათვის.“

17. ინგლისში მსჯავრდებულ პირთა კონტაქტი საპატიმრო დაწესებულების გარეთ მყოფ პირებთან რეგულირდება „ციხის შესახებ“ 1952 წლის კანონით, მასში შეტანილი ცვლილებებითა და ქვედებარე კანონმდებლობით.

„ციხის შესახებ“ კანონის 47-ე თავის 1-ლი ქვეთავის თანახმად, „მინისტრს შეუძლია დაადგინოს წესები, რომლებიც ეხება პატიმართა შორის წესრიგის დამყარებას, მართვას ... და ასევე მოპყრობას ... დისციპლინასა და იმ პირთა კონტროლს, რომელთა პატიმრობაც აუცილებელია...“

შინაგან საქმეთა მინისტრი თავის ზემოხსენებულ უფლებამოსილებას ციხის 1964 წლის წესებზე დაყრდნობით ახორციელებდა. აღნიშნული წესები პარლამენტს განსახილველად წარედგინა და მას გააჩნია კანონის ძალა. შესაბამისი დებულებები, რომლებიც ეხება პატიმრებსა და საპატიმროს გარეთ მყოფ პირებს შორის ურთიერთობას, განსაზღვრულია ციხის წესების 33-ე, 34-ე და 37-ე მუხლებით:

„ზოგადად წერილები და ვიზიტები

წესი 33

(1) მინისტრს შეუძლია, დისციპლინისა და მართლწესრიგის დასაცა-

ვად, ან ნებისმიერი პირის ინტერესებიდან გამომდინარე, დანაშაულის თავიდან აცილების მიზნით, დაანესოს შეზღუდვები, როგორც ზოგადად, ასევე ცალკეულ შემთხვევებში, პატიმარსა და სხვა პირს შორის ნებადართულ ურთიერთობაზე.

- (2) იმ გამონაკლისების გარდა, რომლებიც დადგენილია კანონის ან ამ წესების თანახმად, პატიმარს არ უნდა ჰქონდეს ციხის გარეთ ან პატიმრობაში მყოფ ნებისმიერ პირთან ურთიერთობის უფლება მინისტრის ნებართვის გარეშე.

...

პირადი წერილები და ვიზიტები

ნესი 34

...

- (8) ამ წესის თანახმად, მინისტრის ნებართვის გარეშე პატიმარს არა აქვს უფლება, დაუკავშირდეს სხვა პირს სამართლებრივ თუ სხვა საკითხთან მიმართებაში, ან ნებისმიერ პირს, გარდა ნათესავისა თუ მეგობრისა.

...

იურიდიული მრჩევლები

ნესი 37

- (1) სამართალწარმოების დროს, იქნება ეს სამოქალაქო თუ სისხლის სამართალწარმოება, რომლის მონაწილეც პატიმარია, მის იურიდიულ მრჩეველს უნდა გააჩნდეს გონივრული შესაძლებლობა, რათა მიმდინარე სამართალწარმოებასთან დაკავშირებით ესაუბროს პატიმარს ოფიცრის ზედამხედველობის არეში, მოსმენის გარეშე.
- (2) მინისტრის ნებართვით პატიმრის იურიდიულ მრჩეველს შეუძლია ესაუბროს პატიმარს ნებისმიერ სამართლებრივ თუ სხვა საკითხთან დაკავშირებით ოფიცრის ზედამხედველობისა და მოსმენის პირობით.“

18. 1970 წლის 6 აპრილს შინაგან საქმეთა სამინისტრომ ციხის მმართველს დაავალა, ეცნობებინა გოლდერისთვის პასუხი 20 მარტით დათარიღებულ პეტიციაზე:

„მინისტრმა ზედმიწევნით განიხილა თქვენი პეტიცია, მაგრამ იგი არ არის მზად, გადაგიყვანოთ სხვა ციხეში. ამასთან, იგი ვერ ხედავს საფუძველს პეტიციაში მოყვანილ სხვა საკითხებთან დაკავშირებით რაიმე ქმედების განსახორციელებლად.“

19. გოლდერმა კომისიას წარუდგინა ორი საჩივარი, რომლებიც ეხებოდა მისი წერილების შეჩერებას (იხ. წინამდებარე განაჩენის მე-13 პუნქტში) და მინისტრის მიერ ადვოკატთან კონსულტაციაზე ნებართვის გაუცემლობას. 1971 წლის 30 მარტს კომისიამ დაუშვებლად ცნო პირველი საჩივარი არსებით განხილვაზე, რადგან შიდასახელმწიფოებრივი დაცვის ყველა საშუალება არ ყოფილა ამოწურული. ამავდროულად, არსებით განხილვაზე დაუშვა მეორე საჩივარი კონვენციის მე-6 (1) და მე-8 მუხლების არსებით განხილვასთან დაკავშირებით.

20. 1972 წლის 12 ივლისს გოლდერი ვადაზე ადრე პირობით იქნა გათავისუფლებული.

21. მოხსენებაში კომისიამ გამოთქვა საკუთარი აზრი:

- ერთხმად, რომ მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი უზრუნველყოფს სასამართლოზე ხელმისაწვდომობას;
- ერთხმად, რომ მე-6 მუხლის 1-ლ პუნქტში, ინდივიდუალურად თუ კონვენციის სხვა მუხლებთან ერთად, არ მოიპოვება რაიმე სახის შეზღუდვა პატიმრის უფლებაზე, აღძრას სამართალწარმოება და ამ მიზნით იქონიოს შეუზღუდავი კავშირი ადვოკატთან, და ამიტომ ამ საქმეში გაერთიანებული სამეფოს კომპეტენტური ორგანოების მიერ დაწესებული შეზღუდვები შეუსაბამოა მე-6 მუხლის 1-ლ პუნქტთან;
- შვიდი ხმით ორის წინააღმდეგ, რომ წინამდებარე საქმის ფაქტებთან მიმართებაში გამოიყენება მე-8 მუხლი;
- იგივე ფაქტები, რომლებიც წარმოადგენს მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის დარღვევას, ამავე დროს არღვევს მე-8 მუხლს (რვა ხმით ერთის წინააღმდეგ, როგორც ეს სასამართლოს განუმარტა მთავარმა დელეგატმა 1974 წლის 12 ოქტომბერს).

კომისიამ ასევე გამოთქვა აზრი, რომ მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტით უზრუნველყოფილი, სასამართლოზე ხელმისაწვდომობის უფლება არ ხასიათდება მოთხოვნით „გონივრულ ვადაში“. იმ მიმოხილვაში, რომლითაც საქმე წარედგინა სასამართლოს, მთავრობა არ დაეთანხმა კომისიის ამ აზრს, მაგრამ მემორანდუმში აღნიშნა, რომ მას აღარ სურდა ხსენებულ საკითხზე დავის გაგრძელება.

22. 1974 წლის 12 ოქტომბრის შუადღისას ზეპირ მოსმენაზე გაკეთდა შემდეგი საბოლოო განცხადებები:

მთავრობის სახელით:

„გაერთიანებული სამეფოს მთავრობა პატივისცემით მოახსენებს სასამართლოს, რომ კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი არ ანიჭებს განმცხა-

დებელს უფლებას, ხელი მიუწვდებოდეს სასამართლოზე, არამედ ანიჭებს უფლებას, რათა ნებისმიერი სამართალწარმოების დროს ისარგებლოს საქმის მოსმენით, რომელიც იქნება პატიოსანი და შეესაბამება მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის სხვა მოთხოვნებს. მთავრობა ამტკიცებს, რომ გაერთიანებული სამეფოს მთავრობის მიერ განმცხადებლისთვის ადვოკატთან კონსულტაციის გამართვაზე ნებართვის მიუცემლობა არ წარმოადგენდა მე-6 მუხლის დარღვევას. იმ შემთხვევაში, თუკი სასამართლო დაადგენს, რომ მე-6 მუხლით მინიჭებული უფლებები გულისხმობს სასამართლოზე ხელმისაწვდომობას ზოგადად, მაშინ ალტერნატივის სახით გაერთიანებული სამეფოს მთავრობა წარმოადგენს, რომ სასამართლოზე ხელმისაწვდომობის უფლება შეუზღუდავი არ არის პატიმრობაში მყოფი პირების მიმართ და, შესაბამისად, გონივრული შეზღუდვის დაწესება განმცხადებლის მიერ სასამართლოსათვის მიმართვაზე ნებადართული იყო ციხის მართლწესრიგისა და დისციპლინის ინტერესებიდან გამომდინარე, რომ გაერთიანებული სამეფოს მთავრობის მიერ განმცხადებლისათვის ადვოკატთან კონსულტაციის ნებართვის მიუცემლობა ხვდებოდა სწორედ ამ ნებადართულ შეზღუდვაში და ამიტომ არ წარმოადგენდა კონვენციის მე-6 მუხლის დარღვევას.

გაერთიანებული სამეფოს მთავრობა დამატებით აღნიშნავს, რომ განმცხადებლის კორესპონდენციის კონტროლი, როდესაც იგი იმყოფებოდა ციხეში, წარმოადგენდა მისთვის თავისუფლების აღკვეთიდან გამომდინარე აუცილებელ შედეგს, და რომ გაერთიანებული სამეფოს მთავრობის ქმედება არ წარმოადგენდა მე-8 მუხლის 1-ლი პუნქტის დარღვევას და აღნიშნული ქმედება ნებისმიერ შემთხვევაში ხვდებოდა მე-8 მუხლის მე-2 პუნქტით განსაზღვრულ გამონაკლისებში, რადგან დაწესებული შეზღუდვა შესაბამისობაში იყო კანონმდებლობასთან და სახელმწიფოს გააჩნდა უფლებამოსილება, შეეფასებინა და გადაეწყვიტა, რომ შეზღუდვა აუცილებელი იყო დემოკრატიულ საზოგადოებაში უკანონობისა და დანაშაულის თავიდან ასაცილებლად.

ხსენებულიდან გამომდინარე, ბ-ნო პრეზიდენტო, გაერთიანებული სამეფოს სახელით უმორჩილესად ვთხოვ ღრმად პატივცემულ სასამართლოს, დაადგინოს, რომ გაერთიანებული სამეფოს მთავრობას არ დაურღვევია ამ საქმეში ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა კონვენციის მე-6 და მე-8 მუხლები“.

კომისიის სახელით:

„კითხვები, რომლებზეც სასამართლოს ეთხოვა პასუხის გაცემა, შემდეგია:

- (1) იცავს თუ არა ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი სასამართლოს ხელმისაწვდომობის უფლე-

ბას იმ პირებისთვის, რომლებსაც სურთ მიმართონ სამოქალაქო სამართალწარმოებას?

- (2) იმ შემთხვევაში, თუ მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი იცავს ხელმისაწვდომობის ასეთ უფლებას, არსებობს თუ არა ამ უფლებასთან დაკავშირებული შეზღუდვები, რომლებიც გამოიყენება წინამდებარე საქმის ფაქტებთან მიმართებაში?
- (3) შეუძლია თუ არა მსჯავრდებულ პატიმარს, რომელსაც სურვილი აქვს, მისწეროს თავის ადვოკატს სამოქალაქო სამართალწარმოების აღძვრის მიზნით, დაეყრდნოს კორესპონდენციასთან მიმართებაში კონვენციის მე-8 მუხლით გარანტირებულ დაცვას?
- (4) ამ კითხვებზე გაცემული პასუხების შესაბამისად, წარმოადგენს თუ არა წინამდებარე საქმეში არსებული ფაქტები ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-6 და მე-8 მუხლების დარღვევას?“

სამართალი

I. მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის სავარაუდო დარღვევა

23. კომისიის მოხსენების 73-ე, 99-ე და 110-ე პუნქტები მიუთითებს, რომ კომისია ერთხმად მიიჩნევს მე-6 მუხლის დარღვევას. მთავრობა არ ეთანხმება ხსენებულ მოსაზრებას.

24. მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის თანახმად:

„სამოქალაქო უფლებათა და მოვალეობათა ან ნებისმიერი სისხლის-სამართლებრივი ბრალდების განსაზღვრისას ყველას აქვს უფლება კანონით შექმნილი დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი სასამართლოს მიერ გონივრულ ვადაში სამართლიან და საჯარო მოსმენაზე. სასამართლო გადაწყვეტილება ცხადდება საჯაროდ, მაგრამ დემოკრატიულ საზოგადოებაში ზნეობის, საზოგადოებრივი წესრიგის ან ეროვნული უშიშროების ინტერესებიდან გამომდინარე, პრესა და საზოგადოება შეიძლება არ იქნენ დაშვებული მთელ სასამართლო განხილვაზე ან მის ნაწილზე, თუ ამას მოითხოვს არასრულწლოვანთა ინტერესები ან მხარეთა პირადი ცხოვრების დაცვა, ანდა თუ სასამართლოს შეხედულებით ეს სრულიად აუცილებელია, ვინაიდან განსაკუთრებულ გარემოებებში საჯაროობა ზიანს მიაყენებდა მართლმსაჯულების ინტერესებს.“

25. წინამდებარე საქმეში სასამართლომ უნდა გადაწყვიტოს ორი განსხვავებული საკითხი, რომელიც წამოიჭრება ზემოხსენებულ ტექსტთან დაკავშირებით:

- (I) შემოიფარგლება თუ არა არსობრივად მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი მიმდინარე სამართალწარმოების დროს სამართლიან განხილვაზე უფლების უზრუნველყოფით, თუ იგი დამატებით უზრუნველყოფს სასამართლოზე ხელმისაწვდომობას ყველა პირისათვის, რომელსაც სამოქალაქო უფლებებისა და ვალდებულებების განსაზღვრის მიზნით სურს სასამართლო საქმის აღძვრა?
- (II) ამ უკანასკნელ შესაძლო შემთხვევაში მოიაზრება თუ არა წინამდებარე საქმეში გამოყენებული, სასამართლოზე ხელმისაწვდომობის უფლების განხორციელებაზე დაწესებული შეზღუდვები?

ა. „ხელმისაწვდომობის უზღუდასთან“ დაკავშირებით

26. სასამართლომ გაიხსენა, რომ 1970 წლის 20 მარტს გოლდერმა შინაგან საქმეთა მინისტრს მიმართა თხოვნით, დაერთო მისთვის თავის ადვოკატთან კონსულტაციის გამართვის ნება ციხის ოფიცერ ლეირდის წინააღმდეგ ცილისწამებისათვის სამოქალაქო სამართალწარმოების აღძვრის მიზნით და რომ აღნიშნული თხოვნაზე მას 6 აპრილს უარი ეთქვა (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტები 16 და 18).

იმ ფაქტიდან, რომ შინაგან საქმეთა მინისტრის უარმა უშუალოდ შეუშალა ხელი გოლდერს, დაკავშირებოდა თავის ადვოკატს, სულაც არ გამოდინარეობს, რომ წინამდებარე საქმეზე შეიძლება წამოიჭრას მხოლოდ კორესპონდენციასთან დაკავშირებული საკითხი, და არა სასამართლოზე ხელმისაწვდომობის ყველა სხვა საკითხი.

ნათელია, რომ არავინ იცის, აღძრავდა თუ არა გოლდერი სამართალწარმოებას ლეირდის წინააღმდეგ, თუ ადვოკატთან კონსულტაციის გამართვის ნებას დართავდნენ. ამასთან, მთავრობის მიერ სასამართლოსთვის მიწოდებული ინფორმაცია იძლევა საფუძველს, ვიფიქროთ, რომ ინგლისის სასამართლო არ უარყოფდა მსჯავრდებული პატიმრის თხოვნას სამართალწარმოების აღძვრაზე მხოლოდ იმის საფუძველზე, რომ მან მოახერხა სამართალწარმოების აღძვრაზე განაცხადი შეეტანა – მაგალითად, ადვოკატის მეშვეობით – შინაგან საქმეთა მინისტრის მიერ ნებართვის გაუცემლად 1964 წლის ციხის წესების 33-ე წესის მე-2 პუნქტისა და 34-ე წესის მე-8 პუნქტის თანახმად, რაც ყოველ შემთხვევაში არ მომხდარა წინამდებარე საქმეში.

თუმცა ფაქტი ფაქტად რჩება: გოლდერმა გამოააშკარავა თავისი განზრახვა, რომ აპირებდა, „აღეძრა სამოქალაქო სამართალწარმოება ცილისწამებისათვის“ და სწორედ ამ მიზნის მისაღწევად გამოთქვა სურვილი, დაკავშირებოდა თავის ადვოკატს, რაც წარმოადგენდა ჩვეულებრივ ნაბიჯს თავისთავად, გოლდერის შემთხვევაში კი, ალბათ, საჭიროს, თუ გავითვალისწინებთ მის პატიმრობას. ადვოკატთან დაკავშირების აკრძალვით შინაგან საქმეთა მინისტრმა რეალურად ხელი შეუშალა გოლდერს მის მიერ

ჩაფიქრებული საქმის წამოწყებაში. გოლდერისათვის მისი უფლების – აღედრა სამართალწარმოება სასამართლოში – ფორმალურად აკრძალვის გარეშე შინაგან საქმეთა მინისტრმა რეალურად შეუშალა მას ხელი, აღედრა სამართალწარმოება იმ დროისთვის, 1970 წელს. რეალური ხელის შეშლა ისევე შეიძლება ეწინააღმდეგებოდეს კონვენციას, როგორც სამართლებრივი ბარიერი.

მართალია – როგორც ამას ხაზი გაუსვა მთავრობამ – გათავისუფლების შემდეგ გოლდერს საშუალება უნდა ჰქონოდა, სურვილისამებრ მიემართა სასამართლოსათვის, მაგრამ 1970 წლის მარტსა და აპრილში ეს შორეული პერსპექტივა იყო, უფლების ეფექტიანი გამოყენებისთვის ბარიერის შექმნა კი შეიძლება გაუტოლდეს ამ უფლების დარღვევას, თუნდაც იმ შემთხვევაში, თუ აღნიშნული ბარიერი დროებითი ხასიათისაა.

შესაბამისად, სასამართლომ უნდა განიხილოს, არღვევდა თუ არა დადგენილი ბარიერი კონვენციით უზრუნველყოფილ უფლებას, განსაკუთრებით კი მე-6 მუხლს, რომელსაც გოლდერი ეყრდნობოდა.

27. ერთი საკითხი, რომელიც არ წამოჭრილა და სასამართლო დამტკიცებულად მიიჩნევს: ის „უფლება“, რომელიც გოლდერს სურდა განეხორციელებინა – მართებულად თუ არამართებულად – ლეიარდის წინააღმდეგ ინგლისის სასამართლოებში, იყო „სამოქალაქო უფლება“ მე-6 მუხლის გაგებით.

28. ისევ და ისევ, მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი არ ადგენს სასამართლოსა თუ ტრიბუნალზე ხელმისაწვდომობის უფლებას აშკარა ფრაზებით. იგი ნათლად აცხადებს უფლებებს, რომლებიც განსხვავებულია, მაგრამ გამომდინარეობს ერთი საერთო აზრიდან და რომლებიც, ერთად აღებული, ქმნის ერთ უფლებას, რომელიც სპეციალურად არ არის განსაზღვრული ტერმინის ვიწრო მნიშვნელობით. სასამართლოს მოვალეობაა, ინტერპრეტაციის საშუალებით განმარტოს, სასამართლოზე ხელმისაწვდომობა ერთ ფაქტორს წარმოადგენს თუ ამ უფლების ასპექტს.

29. სასამართლოსთვის წარდგენილი მტკიცებები პირველ რიგში ითვალისწინებდა, თუ რა სახით უნდა მოხდეს კონვენციის, კერძოდ კი მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის, ინტერპრეტაცია. სასამართლო, ისევე როგორც მთავრობა და კომისია, მზად არის, იხელმძღვანელოს „სახელმწიკრულებო სამართლის შესახებ“ ვენის 1969 წლის 23 მაისის კონვენციის 31-33-ე მუხლებით. ხსენებული კონვენცია ჯერჯერობით არ შესულა ძალაში და მის მე-4 მუხლში ნათქვამია, რომ მას არ ექნება უკუქცევითი ძალა, მაგრამ კონვენციის 31-33-ე მუხლები ნათლად განსაზღვრავენ საერთაშორისო სამართლის ზოგადად მიღებულ პრინციპებს, რომლებსაც სასამართლომ არაერთხელ მიმართა. ამ თვალსაზრისით ევროპული კონვენციის განმარტებისას მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული ხსენებული მუხლები, ხოლო სადაც ეს შეეფერება – „ორგანიზაციის ნებისმიერი შესაბამისი წესები“ – იგულისხმება ევროპის საბჭო – რომლის ფარგლებში ის იქნა მიღებული (ვენის კონვენციის მე-5 მუხლი).

30. ვენის კონვენციის 31-ე მუხლის „ზოგადი წესის“ თანახმად, ხელშეკრულების განმარტების პროცესი წარმოადგენს მთლიან, ერთიან სამართლებრივ მოქმედებას; ეს წესი, მჭიდროდ გაერთიანებული, ერთ საწყისზე აყენებს განსხვავებულ ელემენტებს, რომლებიც ხსენებული მუხლის ოთხ პუნქტშია ჩამოყალიბებული.

31. ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის ტერმინები, ერთიან კონტექსტში აღებული, გვაძლევს საფუძველს, ვიფიქროთ, რომ ეს უფლება ჩამოთვლილ გარანტიებს შორის გვევლინება.

32. ყველაზე ნათელი მინიშნებები მოიპოვება ფრანგული ტექსტის პირველ წინადადებაში. *Contestations civiles*-ის (სამოქალაქო სარჩელები) სფეროში ყველას აქვს უფლება, მის მიერ ან მის წინააღმდეგ აღძრული სამართალწარმოება წარმართული იქნეს გარკვეული გზით – *équitablement* (პატიოსნად), *publiquement* (საჯაროდ), *dans un délai raisonnable* (გონივრულ ვადაში) და სხვ. – მაგრამ, ასევე და პირველ რიგში, *à ce que sa cause soit entendue* (რათა მისი საქმე განხილული იქნეს) არა ნებისმიერი ორგანოს მიერ, არამედ, *par un tribunal* (სასამართლოს ან ტრიბუნალის მიერ) მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის მნიშვნელობით (*Ringeisen*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, 1971 წლის 16 ივლისი, სერია A №13, გვ. 39, პუნქტი 95). მთავრობამ აღნიშნა, რომ ფრანგულად “*cause*” შესაძლოა ნიშნავდეს *procès qui se plaide* (*Littré, Dictionnaire de la langue française*, ტომი I, გვ. 509, 5°). თუმცა ეს არ არის ამ არსებითი სახელის ერთადერთი მნიშვნელობა. იგი ასევე გამოიყენება განხანგრძლივებაზე მინიშნების მიზნითაც – *l'ensemble des intérêts à soutenir, à faire prévaloir* (*Paul Robert, Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française*, ტომი I, გვ. 666, II-2°). ანალოგიურად, *contestation* (სარჩელი) ზოგადად არსებობს სამართალწარმოებამდე და წარმოადგენს მისგან დამოუკიდებელ კონცეფციას. რაც შეეხება ფრაზას *tribunal indépendant et impartial établi par la loi* (კანონით შექმნილი დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი სასამართლო), იგი წარმოსახავს ორგანიზების, და არა ფუნქციონირების, მხარეს, უფრო ორგანოებს, ვიდრე პროცედურას.

ინგლისური ტექსტი, თავის მხრივ, მეტყველებს „კანონით შექმნილ დამოუკიდებელ და მიუკერძოებელ სასამართლოზე“. უფრო მეტიც, ფრაზა „სამოქალაქო უფლებათა და მოვალეობათა განსაზღვრისას“, რომელსაც მთავრობა დაეყრდნო დავის დროს, არ მიანიშნებს მხოლოდ მიმდინარე სასამართლო სამართალწარმოებაზე; კომისიის განმარტებით, შესაძლოა აღნიშნული ჩაითვალოს სინონიმად შემდეგი განსაზღვრისა: „სადაც არ უნდა განისაზღვრებოდეს მისი სამოქალაქო უფლებები და ვალდებულებები“ (მოხსენების 52-ე პუნქტი). ხსენებული ასევე მოიაზრებს სასამართლოს ან „ტრიბუნალის“ მიერ სამოქალაქო უფლებებთან და ვალდებულებებთან დაკავშირებული დავების განხილვის უფლებას.

მთავრობამ წარმოადგინა, რომ გამონათქვამები – „სამართლიანი და საჯარო მოსმენა“ და „გონივრული ვადა“, ასევე 1-ლი პუნქტის მე-2 წინადა-

დება („განაჩენი“, „სასამართლო განხილვა“) და მე-6 მუხლის მე-3 პუნქტი ნათლად გულისხმობენ სასამართლოში მიმდინარე სამართალწარმოებას.

თუმცა უფლება პატიოსან, საჯარო და სწრაფ სასამართლო წარმოებაზე შესაძლოა ეხებოდეს მხოლოდ მიმდინარე სამართალწარმოებას, არ არის აუცილებელი, გამომდინარეობდეს, რომ გამორიცხულია ამგვარი სამართალწარმოების აღძვრის უფლება; კომისიის დელეგატებმა მართებულად გაუსვეს ამას ხაზი მემორანდუმის 21-ე პუნქტში. გარდა ამისა, სისხლის სამართლის საქმეებში „გონივრული ვადის“ ათვლა იწყება საქმის იმ სასამართლოს ან „ტრიბუნალის“ მიერ განხილვის დაწყებამდე, რომლებსაც გააჩნიათ უფლებამოსილება, „განსაზღვრონ ... სისხლისსამართლებრივი ბრალდება“ (*Wemhoff*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, 1968 წლის 27 ივნისი, სერია A №7, გვ. 26-27, პუნქტი 19; *Neumeister*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, 1968 წლის 27 ივნისი, სერია A №8, გვ. 41, პუნქტი 18; *Ringelsen*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, 1971 წლის 16 ივლისი, სერია A №13, გვ. 45, პუნქტი 110). ასევე შესაძლებელია, რომ სამოქალაქო საქმეებში გონივრული ვადის ათვლა, ცალკეულ შემთხვევებში, დაიწყოს სასამართლოში მომჩივანის მიერ სამართალწარმოების აღძვრამდე.

33. მთავრობა ამტკიცებდა მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტთან და მე-13 მუხლთან დაკავშირების აუცილებლობას. მთავრობამ განაცხადა, რომ ეს უკანასკნელი აშკარად ითვალისწინებს სასამართლოზე ხელმისაწვდომობის უფლებას; მე-6 მუხლის 1-ლ პუნქტში შესაბამისი პირობის არარსებობა, მთავრობის აზრით, ძნელად წარმოსადგენია. მთავრობამ ისიც აღნიშნა, რომ იმ შემთხვევაში, თუ მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი განმარტებულ იქნება ისე, თითქოს ითვალისწინებს სასამართლოზე ხელმისაწვდომობის უფლებას, მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტი და მე-13 მუხლი ზედმეტი და არასაჭირო აღმოჩნდება.

კომისიის დელეგატებმა არსებითად უპასუხეს მთავრობას, რომ მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტი და მე-13 მუხლი, მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტისაგან განსხვავებით, სხვა დებულებების „დამხმარედ“ მოიაზრება. ეს მუხლები, მათი თქმით, არ აცხადებენ კონკრეტულ უფლებას. მათი დანიშნულებაა, „მომართვის საფუძველზე“ უზრუნველყონ პროცედურული გარანტიები: პირველის შემთხვევაში – „თავისუფლების უფლებას“, რომელიც დადგენილია მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტით, ხოლო მეორეს შემთხვევაში – ყველა „უფლებას, როგორც ეს განსაზღვრულია კონვენციაში“. ამასთან, მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის დანიშნულებაა, დაიცვას „თავისთავად“ „მართლმსაჯულების ჯეროვნად განხორციელების უფლება“, და „მართლმსაჯულების განხორციელების უფლება“ წარმოადგენს „მნიშვნელოვან და განუყოფელ ნაწილს“. აღნიშნულის საფუძველზე შესაძლებელია წარმოჩინდეს ის სხვაობა, რომელიც არსებობს მე-6 მუხლის 1-ლ პუნქტსა და მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტსა და მე-13 მუხლს შორის.

ეს დასკვნა არ არის უსაფუძვლო, მიუხედავად იმისა, რომ ფრაზა „უფლება მართლმსაჯულების ჯეროვნად განხორციელებაზე“, რომელიც ზოგჯერ გამოიყენება მისი ლაკონურობისა და ხელსაყრელობის გამო (მაგალითისთვის იხ. *Delcourt*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, 1970 წლის 17 იანვარი, სერია A №11, გვ. 15, პუნქტი 250), შესაძლებელია გაგებული იქნეს, თითქოს იგი მიუთითებს მხოლოდ მართლმსაჯულების მუშაობაზე და არა მის ორგანიზებაზე.

სასამართლომ განსაკუთრებულად აღნიშნა, რომ ის განმარტება, რომელსაც მთავრობა არ ეთანხმებოდა, არ აერთიანებს მე-6 მუხლის 1-ლ პუნქტს მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტსა და 13 მუხლთან, ისევე, როგორც არ ხდის ამ ორ უკანასკნელს ზედმეტს და არასაჭიროს. მე-13 მუხლით მოი-აზრება „ეროვნული ორგანო“ (*“instance nationale”*), რომელიც შესაძლოა არ იყოს „ტრიბუნალი“ ან „სასამართლო“ მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტისა და მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტის გაგებით. ამასთან, სამართლებრივი დაცვის ეფექტიანი საშუალება ეხება კონვენციით გარანტირებული უფლების დარღვევას, ხოლო მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი, უპირველეს ყოვლისა, ეხება სამოქალაქო უფლებების არსებობასთან და ან საზღვრებთან დაკავშირებულ პრეტენზიებს, მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტი კი დაკავებისა და პატიმრობის კანონიერებასთან დაკავშირებულ საჩივრებს. აღსანიშნავია ისიც, რომ სამი დებულება ერთი და იმავე საკითხს არ აწესრიგებს. „სამოქალაქო უფლებათა და ვალდებულებათა“ ცნება (მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი) არ ვრცელდება „კონვენციაში განსაზღვრულ უფლებებსა და თავისუფლებებზე“ (მე-13 მუხლი), თუმცა გარკვეულ კავშირს არ გამოიციხავს. რაც შეეხება „პირადი თავისუფლების უფლებას“ (მე-5 მუხლი), მისი „სამოქალაქო“ ხასიათი ნებისმიერ დონეზე ღიაა დისკუსიისათვის. (*Neumeister*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, 1968 წლის 27 ივნისი, სერია A №8, გვერდი 43, პუნქტი 23; *Matznetter*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, 1969 წლის 10 ნოემბერი, სერია A №10, გვერდი 35, პუნქტი 13; *De Wilde, Ooms and Versyp*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, 1971 წლის 18 ივნისი, სერია A №12, გვერდი 44, პუნქტი 86). ამასთან, უნდა აღინიშნოს, რომ მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტის მოთხოვნები ცალკეულ შემთხვევებში უფრო მკაცრია, ვიდრე მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტისა, განსაკუთრებით იმ ნაწილში, რომელიც „დროს“ ეხება.

34. როგორც ეს ვენის კონვენციის 31-ე მუხლის მე-2 პუნქტითაა დადგენილი, ხელშეკრულების პრეამბულა წარმოადგენს შინაარსის განუყოფელ ნაწილს. უფრო მეტიც, პრეამბულა ზოგადად ძალიან გვეხმარება სამართლებრივი აქტის „დანიშნულებისა“ და „მიზნის“ განსაზღვრაში.

წინამდებარე საქმესთან მიმართებაში ევროპული კონვენციის პრეამბულის ყველაზე მნიშვნელოვან დებულებას წარმოადგენს შემდეგი: „ევროპული ქვეყნების მთავრობებმა, რომელნიც არიან თანამოაზრენი და აქვთ პოლიტიკური ტრადიციების, იდეალების, თავისუფლებისა და კანო-

ნის უზენაესობის საერთო მემკვიდრეობა, გადადგან პირველი ნაბიჯები 1948 წლის 10 დეკემბრის საყოველთაო დეკლარაციაში დადგენილ ცალკეულ უფლებათა კოლექტიური განხორციელებისათვის“.

მთავრობის აზრით, პრეამბულაში ნახსენები დებულებები წარმოადგენს „შერჩევით პროცესს“, რომელიც მიიღეს კონვენციის პროექტის შემქმნელებმა და რომლის თანახმადაც კონვენციის მიზანს ზოგადად ადამიანის უფლებების დაცვა კი არ წარმოადგენს, არამედ „საყოველთაო დეკლარაციით განსაზღვრული მხოლოდ ცალკეული უფლებების“ დაცვა. სწორედ აღნიშნულს ემსახურება კონვენციის 1-ლი და მე-19 მუხლები.

კომისია, თავის მხრივ, დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს „კანონის უზენაესობას“, რომელიც, მისი აზრით, განმარტავს მე-6 მუხლის 1-ლ პუნქტს.

კონვენციის „შერჩევითი“ ხასიათი არ შეიძლება კითხვის ქვეშ დადგეს. ასევე შესაძლოა მიღებული იქნეს მთავრობის მტკიცება იმასთან დაკავშირებით, რომ პრეამბულაში კანონის უზენაესობა დანიშნულებისა და მიზნის სახით კი არ არის მითითებული, არამედ ევროპის საბჭოს წევრ სახელმწიფოთა საერთო სულიერ მემკვიდრეობად არის მოხსენიებული. თუმცა სასამართლო, კომისის მსგავსად, თვლის, რომ შეცდომა იქნებოდა, ამ მინიშნებაში „მეტ-ნაკლებად რიტორიკული მინიშნება“ დაგვენახა, რომელიც არ შეესაბამება კონვენციის ინტერპრეტაციას. ერთ-ერთი მიზეზი, რომლის გამოც ხელმომწერმა მთავრობებმა გადაწყვიტეს, „გადადგან პირველი ნაბიჯები საყოველთაო დეკლარაციაში დადგენილ, ცალკეულ უფლებათა კოლექტიური განხორციელებისათვის“, იყო მათი ღრმა რწმენა კანონის უზენაესობაში. ბუნებრივიც არის და კეთილსინდისიერების პრინციპის (ვენის კონვენციის 31-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი) შესაბამისიც, რომ ხსენებული განმარტება მხედველობაში იქნეს მიღებული კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის დებულებათა განმარტებისას მათი შინაარსის შესაბამისად და კონვენციის დანიშნულებისა და მიზნის გათვალისწინებით.

მით უმეტეს, რომ ევროპის საბჭოს – იმ ორგანიზაციის, რომლის წევრსაც წარმოადგენს კონვენციის ხელშემკვრელი თითოეული სახელმწიფო (კონვენციის 66-ე მუხლი) – წესდება ორ ადგილას მიუთითებს კანონის უზენაესობაზე: პირველად პრეამბულაში, სადაც ხელმომწერი სახელმწიფოები ადასტურებენ ამ პრინციპისადმი თავიანთ ერთგულებას, ხოლო მეორედ მე-3 მუხლში, რომლის თანახმადაც „ევროპის საბჭოს თითოეულმა წევრმა უნდა ცნოს კანონის უზენაესობა...“

სამოქალაქო საქმეებში კი ძნელად თუ დაიჯერებს ვინმე კანონის უზენაესობის არსებობას, თუკი არ იქნება სასამართლოს ხელმისაწვდომობის შესაძლებლობა.

35. ვენის კონვენციის 31-ე მუხლის მე-3 (გ) პუნქტის თანახმად, გათვალისწინებული უნდა იქნეს „საერთაშორისო სამართლის ნებისმიერ იმ ნორმათა შინაარსი, რომლებიც მხარეებს შორის მოქმედებს“. ამ ნორმებს შორის არის სამართლის ზოგადი პრინციპები, განსაკუთრებით კი „ცივი-

ლიზებული ერების მიერ აღიარებული სამართლის ზოგადი პრინციპები“ (სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს წესდების 38-ე მუხლის 1-ლი (გ) პუნქტი). ამასთან დაკავშირებით ევროპის საბჭოს საკონსულტაციო ასამბლეის იურიდიულმა კომიტეტმა 1950 წლის აგვისტოში დაადგინა, რომ თავისი მოვალეობების შესრულებისას „კომისიამ და სასამართლომ აუცილებლად უნდა გამოიყენონ აღნიშნული პრინციპები“ და ამიტომ „არასაჭიროდ“ ჩაითვალა სპეციალური დებულების ჩამატება კონვენციაში (საკონსულტაციო ასამბლეის დოკუმენტები, 1950 წლის სესიის სამუშაო ჩანაწერები, ტომი III, №93, გვ. 982, პუნქტი 5).

პრინციპი, რომლის საშუალებითაც შესაძლებელი უნდა იყოს სამოქალაქო სარჩელის წარდგენა მოსამართლისთვის, უთანაბრდება სამართლის საყოველთაოდ „აღიარებულ“ ძირითად პრინციპს; აღნიშნული შეესაბამება ასევე საერთაშორისო სამართლის პრინციპს, რომელიც კრძალავს მართლმსაჯულების უარყოფას. მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი ამ პრინციპების გათვალისწინებით უნდა იქნეს განმარტებული.

მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი ისე რომ იყოს აღქმული, თითქოს ეხებოდეს მხოლოდ იმ პროცესის წარმართვას, რომელიც უკვე აღძრული იქნა სასამართლოში, ხელშემკვრელი სახელმწიფო შეძლებდა (მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის დაურღვევლად) დაეხურა თავისი სასამართლოები ან გადაეცა სამოქალაქო საქმეთა ცალკეული კატეგორიების განხილვის მათი უფლებამოსილება მთავრობაზე დაქვემდებარებული ორგანოებისთვის. ასეთ მოსაზრებებს, რომლებიც განუყოფელია ძალაუფლების თვითნებურად გამოყენების საფრთხისაგან, მოჰყვება სერიოზული შედეგები, რომლებიც შეუსაბამოა ზემოხსენებულ პრინციპებთან და, შესაბამისად, სასამართლოს არ შეუძლია მათი გვერდის ავლა (*Lawless*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, 1961 წლის 1 ივლისი, სერია A №3, გვერდი 52, და *Delcourt*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, 1970 წლის 17 იანვარი, სერია A №11, გვერდები 14-15).

სასამართლოს აზრით, წარმოუდგენელი იქნებოდა, რომ მე-6 მუხლის 1-ლ პუნქტს დეტალურად აღენერა ის პროცედურული გარანტიები, რომლებიც მინიჭებული აქვთ მხარეებს სასამართლო პროცესის დროს, პირველ რიგში კი არ დაეცვა ის გარანტია, რომელიც თავისთავად იძლევა სასამართლოზე ხელმისაწვდომობის გარანტიას. სასამართლო პროცესის პატიოსნების, საჯაროობისა და სისწრაფის მახასიათებლებს არ გააჩნიათ არანაირი ფასი, თუ არ არსებობს თვით სასამართლო პროცესი.

36. ყველა ზემოხსენებული მოსაზრებიდან გამომდინარეობს, რომ სასამართლოზე ხელმისაწვდომობის უფლება წარმოადგენს მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტით განსაზღვრული უფლების შემადგენელ ნაწილს. ეს არ არის გავრცობილი განმარტება, რომელსაც ხელშემკვრელი სახელმწიფოებისთვის ძალაში შეჰყავს ახალი ვალდებულებები: იგი ემყარება მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის პირველი წინადადების დებულებებს, აღქმულს თავისი შინაარსიდან გამომდინარე, რომელიც დაკავშირებულია კანონის ძალის მქონე

ხელშეკრულების – კონვენციის დანიშნულებასა და მიზანთან (იხ. *Wemhoff*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, 1968 წლის 27 ივნისი, სერია A №7, გვერდი 23, პუნქტი 8) და სამართლის ზოგად პრინციპებთან.

ამრიგად, სასამართლო, „ინტერპრეტაციის დამხმარე საშუალებებისადმი“ მიმართვის გარეშე, როგორც ეს განსაზღვრულია ვენის კონვენციის 32-ე მუხლით, მიდის იმ დასკვნამდე, რომ მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი იცავს ნებისმიერი პირის უფლებას, წარუდგინოს სამოქალაქო უფლებებთან და ვალდებულებებთან დაკავშირებული საჩივარი სასამართლოს ან ტრიბუნალს. ასე რომ, ეს მუხლი მოიცავს „უფლებას სასამართლოზე“, ხოლო სასამართლოს ხელმისაწვდომობის უფლება (რაც გულისხმობს უფლებას, აღძრა სამოქალაქო საკითხებთან დაკავშირებული სამართალწარმოება სასამართლოში) მხოლოდ ერთ ასპექტს წარმოადგენს. ამას ემატება მე-6 მუხლის 1-ლ პუნქტში ჩამოთვლილი გარანტიები, რომლებიც ეხება სასამართლოს ორგანიზებასა და შემადგენლობას, სასამართლო პროცესების წარმართვას. ჯამში, ყველაფერი ეს ქმნის უფლებას საქმის პატიოსან განხილვაზე. წინამდებარე საქმეში სასამართლოს არ ესაჭიროება იმის დადგენა, მოითხოვს თუ არა და რა ზომით მოითხოვს მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი არსებითი გადანყევტილების მიღებას სადავო საკითხის არსზე (ინგლისურად *determination*, ხოლო ფრანგულად *décidera*).

ბ. „ნაბულისხმევი შეზღუდვები“

37. გამომდინარე იქედან, რომ სასამართლოს ხელმისაწვდომობაზე დანესებულმა ბარიერმა, რომელიც ნახსენები იყო წინამდებარე საქმის 26-ე პუნქტში, ზეგავლენა მოახდინა მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტით უზრუნველყოფილ უფლებაზე, განსახილველი რჩება, გამართლებული იყო თუ არა უფლების განხორციელებაზე დანესებული კანონიერი შეზღუდვა.

38. ითვალისწინებს რა კომისიისა და მთავრობის მოსაზრებებს, სასამართლო თვის, რომ სასამართლოზე ხელმისაწვდომობის უფლება აბსოლუტური არ არის. თუ გავითვალისწინებთ, რომ ეს არის უფლება, რომელსაც კონვენცია განსაზღვრავს (მე-13, მე-14 მე-17 და 25-ე მუხლები) ვინრო გაგების გარეშე, არსებობს იმის შესაძლებლობა (გარდა ნებისმიერი უფლების არსის შემზღუდველი საზღვრებისა), რომ შეზღუდვა ნებადართული იყოს.

1952 წლის 20 მარტის პირველი ოქმის მე-2 მუხლის 1-ლი წინადადება, რომელიც მხოლოდ და მხოლოდ აცხადებს, რომ „არავის შეიძლება ეთქვას უარი განათლების უფლებაზე“, წარმოქმნის ანალოგიურ პრობლემას. 1968 წლის 23 ივლისს, საქმის არსებითი განხილვის შედეგად გამოტანილ განაჩენში, რომელიც ეხებოდა ბელგიაში სხვადასხვა ენების გამოყენებასთან დაკავშირებულ კანონებს, სასამართლომ დაადგინა შემდეგი:

„განათლების უფლება, ... თავისი ხასიათიდან გამომდინარე, საჭირო-

ებს რეგულირებას სახელმწიფოს მხრიდან, რეგულირებას, რომელიც შეიძლება განსხვავდებოდეს დროში და ადგილში საზოგადოებისა და კერძო პირების ინტერესების შესაბამისად. რა თქმა უნდა, ასეთმა რეგულირებამ არასოდეს არ უნდა შელახოს განათლების უფლების არსი, ისევე, როგორც არ შეიძლება ეწინააღმდეგებოდეს კონვენციით განსაზღვრულ ნებისმიერ სხვა უფლებას“ (სერია A №6, გვ. 32, პუნქტი 5).

ეს მოსაზრებები უფრო მეტად ეხება იმ უფლებას, რომელიც, განათლების უფლებისგან განსხვავებით, არ არის გამოხატული გამოკვეთილი დებულებებით.

39. მთავრობამ და კომისიამ წარმოადგინეს რეგულირების, განსაკუთრებით კი შეზღუდვების მაგალითები, რომლებიც მოიპოვება მათ ეროვნულ კანონმდებლობაში სასამართლოზე ხელმისაწვდომობასთან დაკავშირებით. ასეთ მაგალითს წარმოადგენს რეგულირება, რომელიც ეხება მცირეწლოვან და სულიერად ავადმყოფ პირებს. მიუხედავად იმისა, რომ ეს უფრო იშვიათად ხდება და სულ სხვა სახისაა, შეზღუდვა, რომელთან დაკავშირებითაც გოლდერი ჩიოდა, წარმოადგენს ასეთი შეზღუდვის განსხვავებულ მაგალითს.

სასამართლოს ფუნქციაში არ შედის ზოგადი თეორიის შემუშავება იმ შეზღუდვებთან დაკავშირებით, რომლებიც ნებადართულია მსჯავრდებულ პირებთან მიმართებაში, ისევე როგორც ინ აბსტრაქტო განმარტება იმისა, შეესაბამება თუ არა კონვენციას ციხის 1964 წლის წესების 33-ე წესის მე-2 პუნქტი, 34-ე წესის მე-8 პუნქტი და 37-ე წესის მე-2 პუნქტი. ამ საქმის (რომელიც წარმოიშვა კერძო პირის მიერ შეტანილი პეტიციის საფუძველზე) განხილვისას სასამართლომ უნდა იმსჯელოს მხოლოდ იმ საკითხზე, დაარღვია თუ არა ხსენებული წესების გამოყენებამ კონვენცია გოლდერის საზიანოდ წინამდებარე საქმეში (*De Becker*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, 1962 წლის 27 მარტი, სერია A №4, გვერდი 26).

40. ამასთან დაკავშირებით, სასამართლომ განმარტა შემდეგი:

მიმართა რა შინაგან საქმეთა მინისტრს პეტიციით, ნება დაერთო, კონსულტაცია გაემართა ადვოკატთან ლეირდის წინააღმდეგ ცილისწამებისათვის სარჩელის აღძვრის მიზნით, გოლდერი ცდილობდა, გაემართლებინა საკუთარი თავი მის წინააღმდეგ ციხის ოფიცრის მიერ 1969 წლის 25 ოქტომბერს წაყენებულ ბრალდებაში, რომელმაც მისთვის არასასურველი შედეგები გამოიწვია, ზოგიერთი ეს შედეგი კი 1970 წლის 20 მარტისთვისაც არსებობდა (იხ. წინამდებარე განაჩენის მე-12, მე-15 და მე-16 პუნქტები). ამას გარდა, შესაბამისი სამართალწარმოება შეხებაში იქნებოდა იმ ინციდენტთან, რომელიც დაკავშირებული იყო ციხის ცხოვრებასთან და ადგილი ჰქონდა განმცხადებლის პატიმრობის დროს. და ბოლოს, ის სამართალწარმოება მიმართული იქნებოდა ციხის ადმინისტრაციის იმ თანამშრომლის წინააღმდეგ, რომელიც ექვემდებარებოდა შინაგან საქმეთა მინისტრს და სამსახურებრივი მოვალეობე-

ბის განხორციელების დროს ბრალი დასდო განმცხადებელს.

ასეთ გარემოებებში გამართლებული იქნებოდა გოლდერის სურვილი, კონსულტაცია ეწარმოებინა თავის ადვოკატთან სამართალწარმოების აღძვრის მიზნით. შინაგან საქმეთა მინისტრს არ ჰქონდა უფლება, შეეფასებინა გოლდერის მიერ ჩაფიქრებული ღონისძიება, კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის თანახმად, ეს დამოუკიდებელ და მიუკერძოებელ სასამართლოს უნდა გაეკეთებინა.

II. მე-8 მუხლის შესაძლო დარღვევა

41. კომისიის წევრთა უმრავლესობის აზრით (მოხსენების პუნქტი 123), „იგივე ფაქტები, რომლებიც წარმოადგენს მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის დარღვევას, ამავედროულად მე-8 მუხლის დარღვევასაც წარმოადგენს“. მთავრობა არ ეთანხმება ხსენებულ მოსაზრებას.

42. კონვენციის მე-8 მუხლის თანახმად:

- „1. ყველას აქვს უფლება, პატივი სცენ მის პირად და ოჯახურ ცხოვრებას, მის საცხოვრებელსა და მიმონერას.
2. დაუშვებელია საჯარო ხელისუფლების ჩარევა ამ უფლების განხორციელებაში, გარდა ისეთი ჩარევისა, რომელიც დაშვებულია კანონით და აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში ეროვნული უშიშროების, საზოგადოებრივი უსაფრთხოების ან ქვეყნის ეკონომიკური კეთილდღეობის ინტერესებისათვის ან უნესრიგობის თუ დანაშაულის თავიდან ასაცილებლად, ჯანმრთელობის ან ზნეობის თუ სხვათა უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვისათვის.“

43. შინაგან საქმეთა მინისტრის მიერ 1970 წლის 20 მარტის პეტიციის უარყოფამ მყისიერი და უშუალო ზეგავლენა იქონია გოლდერსა და მის ადვოკატს შორის რაიმე სახის კავშირის (კავშირის ისეთი ჩვეულებრივი ფორმისაც კი, როგორცაა კორესპონდენცია) შესაძლებლობაზე. მიუხედავად იმისა, რომ ადგილი არ ჰქონია ისეთი გზავნილის შეჩერებას ან ცენზურას, როგორცაა, მაგალითად, გოლდერის მიერ ადვოკატისთვის მიწერილი წერილი ან პირიქით, ადვოკატის მიერ გოლდერისთვის მიწერილი წერილი, რომლებიც წარმოადგენს კორესპონდენციას მე-8 მუხლის 1-ლი პუნქტის გაგებით, არ იქნებოდა მართებული, დაგვესკვნა, როგორც ეს მთავრობამ გააკეთა, რომ ხსენებული ტექსტი არ გამოიყენება. კორესპონდენციის წარმოებაში ადამიანისთვის დაბრკოლების შექმნა წარმოადგენს „კორესპონდენციის პატივისცემის უფლების“ განხორციელებაში „ჩარევის“ გავრცელებულ ფორმას (მე-8 მუხლის მე-2 პუნქტი). წარმოუდგენელია, რომ იგი არ ხვდებოდეს მე-8 მუხლის მოქმედების სფეროში, მაშინ, როდესაც ამ

მუხლის მოქმედების ფარგლებში ჩვეულებრივი ზედამხედველობა ხვდება. ყველა შემთხვევაში, მიუხედავად შინაგან საქმეთა მინისტრის უარისა, თუ გოლდერი შეეცდებოდა, მიენერა ადვოკატისთვის, თუნდაც ნებართვის თხოვნის გარეშე, კორესპონდენცია შეჩერებული იქნებოდა და შემდეგ განმცხადებელს ექნებოდა საშუალება, დაყრდნობოდა მე-8 მუხლს. პარადოქსულ და არაობიექტურ დასკვნამდე მივალთ, თუკი ჩავთვლით, რომ ციხის 1964 წლის წესების დებულებათა შესრულების გამო მან ვეღარ ისარგებლა მე-8 მუხლით გარანტირებული დაცვით. შესაბამისად, სასამართლო ვალდებულად თვლის თავს, განსაზღვროს, ნარმოადგენდა თუ არა განმცხადებლის თხოვნის უარყოფა მე-8 მუხლის დარღვევას.

44. მთავრობის მტკიცებით, კორესპონდენციის პატივისცემის უფლება, მე-8 მუხლის მე-2 პუნქტით გათვალისწინებული შეზღუდვების გარდა, ექვემდებარება ისეთი ხასიათის შეზღუდვებს, რომლებიც, *inter alia*, გამომდინარეობს მე-5 მუხლის 1-ლი (ა) პუნქტის დებულებებიდან: პატიმრობის განაჩენს, რომელიც განსაზღვრულია შესაბამისი მსჯავრდების საფუძველზე, მოჰყვება ისეთი შედეგები, რომლებიც ზეგავლენას ახდენს კონვენციის მუხლებზე, მათ შორის მე-8 მუხლზეც.

როგორც ამას ხაზი გაუსვა კომისიამ, ხსენებული მტკიცება არ არის დაკავშირებული საკითხისადმი იმ მიდგომასთან, რომელიც სასამართლომ გამოამჟღავნა მე-8 მუხლის საფუძველზე წამოჭრილ საკითხთან „მანანწალათა“ საქმეებში (*De Wilde, Ooms and Versyp*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, 1971 წლის 18 ივნისი, სერია A №8, გვერდები 45-46, პუნქტი 93). დამატებით და განსაკუთრებულად აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ მთავრობის მტკიცება ეწინააღმდეგება მე-8 მუხლის ზედმიწევნით განსაზღვრულ ტექსტს. შეზღუდული ფორმულირება, რომელიც გამოყენებულია მე-8 მუხლის მე-2 პუნქტში („დაუშვებელია საჯარო ხელისუფლების ჩარევა ... გარდა ისეთი ჩარევისა, როგორიცაა...“), არ იძლევა ნაგულისხმევი შეზღუდვების კონცეფციის არსებობის შესაძლებლობას. ამასთან დაკავშირებით, კორესპონდენციის პატივისცემის უფლების კანონიერი სტატუსი, რომელიც საკმაოდ ზუსტად არის განსაზღვრული მე-8 მუხლით, ნარმოადგენს სასამართლოზე უფლების აშკარა კონტრასტს (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 38).

45. მთავრობის მტკიცებით, სადავო ჩარევა აკმაყოფილებდა მე-8 მუხლის მე-2 პუნქტით ნათლად განსაზღვრულ პირობებს.

ექვსე გარეშეა, რომ ჩარევა განხორციელდა „კანონთან შესაბამისობაში“, ანუ ციხის 1964 წლის წესების 33-ე მუხლის მე-2 პუნქტთან და 34-ე მუხლის მე-8 პუნქტთან შესაბამისობაში (იხ. განაჩენის პუნქტი 17).

სასამართლო უშვებს, რომ მსჯავრდებული პატიმრის მიერ კორესპონდენციის უფლების განხორციელებაში ჩარევის „აუცილებლობა“ შეფასებული უნდა იქნეს პატიმრობის ჩვეულებრივი და მიზანშეწონილი მოთხოვნების გათვალისწინებით. მაგალითად, უნესრიგობის ან დანაშაულის

თავიდან აცილებისათვის“ გამართლებულად შეიძლება ჩაითვალოს, რომ ჩარევა პატიმართან მიმართებაში უფრო ფართოდ განხორციელდეს, ვიდრე თავისუფლებაში მყოფ პირთან. ამ შემთხვევაში, მაგრამ მხოლოდ ამ შემთხვევაში, მე-5 მუხლის გაგებით კანონიერი თავისუფლების აღკვეთა არ იჭრება მე-8 მუხლის განხორციელებაში.

1971 წლის 18 ივნისის ზემოხსენებულ განაჩენში სასამართლომ დაასკვნა, რომ „იმ საქმეებშიც კი, რომლებშიც პირები დაკავებულნი არიან მანანალობისათვის“ (მე-5 მუხლის 1-ლი (ე) პუნქტი) და სასამართლო მსჯავრდების შედეგად არ შეეფარდათ პატიმრობა, ეროვნულ კომპეტენტურ ორგანოებს შეიძლება გააჩნდეთ „საკმარისი საფუძველი იმისათვის, რომ „აუცილებელი“ იყოს შეზღუდვების დანესება უნესრიგობის ან დანაშაულის თავიდან აცილების მიზნით, ჯანმრთელობის ან ზნეობის ან სხვათა უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვისათვის“. თუმცა იმ ცალკეულ საქმეებში საკითხი არ შეხებია განმცხადებლებისათვის კორესპონდენციის წარმოების აკრძალვას, საკითხი ეხებოდა მხოლოდ ზედამხედველობას, რომელიც არ ყოფილა გამოყენებული რიგ შემთხვევებში, მაგალითად, როდესაც საქმე ეხებოდა მანანალებსა და მათ მიერ არჩეულ ადვოკატს შორის კავშირს (სერია A №12, გვერდი 26, პუნქტი 39 და გვერდი 45, პუნქტი 93).

გოლდერის მიერ გასაჩივრებული ჩარევის „აუცილებელი“ ხასიათის სადემონსტრაციოდ მთავრობამ მიანიშნა უნესრიგობისა და დანაშაულის აღკვეთის მიზანსა და გარკვეულწილად საზოგადოებრივი უსაფრთხოების ინტერესებისა და სხვათა უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვაზე. იმ შემთხვევაშიც კი, თუ გავითვალისწინებდით შეფასების უფლებამოსილებას, რომელიც მინიჭებული აქვთ ხელშემკვრელ სახელმწიფოებს, სასამართლოსთვის გაუგებარია, თუ როგორ შეიძლებოდა, ამ მოსაზრებებს, როგორც ისინი აღიქმება „დემოკრატიულ“ საზოგადოებაში, დაევალებულიყვნენ შინაგან საქმეთა მინისტრი, აეკრძალა გოლდერისათვის ადვოკატთან კორესპონდენციის წარმოება ლეიონის წინააღმდეგ ცილისწამებისათვის საქმის აღძვრის მიზნით. სასამართლო კიდევ ერთხელ ხაზგასმით აღნიშნავს იმ ფაქტს, რომ გოლდერი ცდილობდა, თავი გაემართლებინა მის წინააღმდეგ წაყენებულ ბრალდებაში, რომელიც მას დასდო ციხის ოფიცერმა სამსახურებრივი მოვალეობის განხორციელების პროცესში და დაკავშირებული იყო ციხეში მომხდარ ინციდენტთან. ამ გარემოებებში გოლდერის სურვილი, მიენერა თავისი ადვოკატისათვის, შეიძლება გამართლებულად ჩათვლილიყო. შინაგან საქმეთა მინისტრის კომპეტენციაში არ შედიოდა (ისევე, როგორც დღეს სასამართლო არ აკეთებს ამას) ჩაფიქრებული საქმის პერსპექტივის შეფასება; განმცხადებლისათვის რჩევა მის უფლებებთან დაკავშირებით უნდა მიეცა ადვოკატს. შემდეგ კი სასამართლოს უნდა მიეღო გადაწყვეტილება ნებისმიერ საქმეზე, რომელიც შეიძლებოდა აღძრულიყო.

შინაგან საქმეთა მინისტრის მიერ გამოტანილი გადაწყვეტილება

ადასტურებს, რომ იგი არ წარმოადგენდა „აუცილებლობას დემოკრატიულ საზოგადოებაში“, რადგან განმცხადებლის მიმონერა თავის ადვოკატთან იქნებოდა მოსამზადებელი ეტაპი იმისათვის, რომ აღეძრა სამოქალაქო სამართლებრივი სამართალწარმოება და განეხორციელებინა უფლება, რომელიც განსაზღვრულია კონვენციის მე-6 მუხლში.

სასამართლო მიდის იმ გადაწყვეტილებამდე, რომ ადგილი ჰქონდა მე-8 მუხლის დარღვევას.

III. კონვენციის 50-ე მუხლის გამოყენება

46. კონვენციის 50-ე მუხლის თანახმად, იმ შემთხვევაში, თუ სასამართლო დაადგენს, როგორც ეს ამ საქმეში მოხდა, რომ ხელშემკვრელი სახელმწიფოს რომელიმე უფლებამოსილი ორგანოს მიერ „გამოტანილი ... გადაწყვეტილება“ „მთლიანად ან ნაწილობრივ ეწინააღმდეგება კონვენციიდან წარმოშობილ ვალდებულებებს და თუ (სახელმწიფოს) შიდასახელმწიფოებრივი სამართალი იძლევა ხელისუფლების ორგანოს გადაწყვეტილების შედეგად მიყენებული ზიანის მხოლოდ ნაწილობრივ ანაზღაურების შესაძლებლობას“, სასამართლო „საჭიროების შემთხვევაში ანიჭებს დაზარალებულ მხარეს სამართლიან დაკმაყოფილებას“.

სასამართლოს რეგლამენტის თანახმად, როდესაც სასამართლო „ადგენს კონვენციის დარღვევას, მან იმავე განაჩენში უნდა გამოიტანოს გადაწყვეტილება კონვენციის 50-ე მუხლის გამოყენებასთან დაკავშირებით, თუკი ეს საკითხი, მას შემდეგ, რაც ხელმეორედ იქნება წამოჭრილი 47-ე მუხლის საფუძველზე, მზადაა გადაწყვეტილების გამოტანისათვის. იმ შემთხვევაში, თუკი საკითხი არ არის მომზადებული გადაწყვეტილების გამოსატანად“, სასამართლო გადადებს საკითხის განხილვას მთლიანად ან ნაწილობრივ და დაადგენს შემდგომ პროცედურას“ (რეგლამენტის 50 მუხლის მე-3 პუნქტის 1-ლი წინადადება, რეგლამენტის 48 მუხლის მე-3 პუნქტთან ერთად).

1974 წლის 11 ოქტომბრის მოსმენაზე სასამართლომ 47-ე მუხლის შესაბამისად მოიწვია მხარეები, რათა წარმოედგინათ მიმოხილვები წინამდებარე საქმეში 50-ე მუხლის გამოყენების საკითხთან დაკავშირებით. მიმოხილვები მეორე დღეს იქნა წარმოდგენილი.

ამას გარდა, სასამართლოს პრეზიდენტის შეკითხვაზე, რომელიც დასმული იქნა კომისიის საბოლოო მოსაზრებების წარმოდგენისთანავე, მთავარმა დელეგატმა დაადასტურა, რომ კომისია არ წარმოადგენდა და არც შემდგომში აპირებდა განმცხადებლის მხრიდან სამართლიანი დაკმაყოფილების საკითხის დასმას.

შესაბამისად, სასამართლო თვლის, რომ ზემოხსენებული საკითხი, რომელიც სათანადოდ იქნა წამოყენებული სასამართლოს მიერ, მზად არის გადაწყვეტილების გამოსატანად და მისი განხილვა უნდა გაიმართოს სა-

კითხის გადაუდებლად. სასამართლოს აზრით, საქმის პირობებიდან გამომდინარე საჭირო არ არის განმცხადებლისთვის სამართლიანი დაკმაყოფილების მინჭება რაიმე სხვა სახით, გარდა კონვენციით გარანტირებული უფლების დარღვევის დადგენისა.

ზემოხსენებულიდან გამომდინარე, სასამართლო ადგენს:

1. ცხრა ხმით სამის წინააღმდეგ, რომ ადგილი ჰქონდა მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის დარღვევას;
2. ერთხმად, რომ ადგილი ჰქონდა მე-8 მუხლის დარღვევას;
3. ერთხმად, რომ სასამართლოს ზემოხსენებული დასკვნები თავის-თავად წარმოადგენს ადეკვატურ სამართლიან დაკმაყოფილებას 50-ე მუხლის თანახმად.

შესრულებულია ფრანგულ და ინგლისურ ენებზე, სტრასბურგში, ადამიანის უფლებათა შენობაში, 1975 წლის 21 თებერვალს. ფრანგული ტექსტი ავთენტურია.

ხელმოწერილია: გიორგიო ბალადორე პალიერი,
პრეზიდენტი

ხელმოწერილია: მარკ-ანდრე ეისენი,
რეგისტრატორი

მოსამართლეებმა: ვედროსმა, ზეკიამ და სერ ჯერალდ ფიტსმორისმა, კონვენციის 51-ე მუხლის მე-2 პუნქტის თანახმად და სასამართლოს რეგლამენტის 50-ე მუხლის მე-2 პუნქტის შესაბამისად, წინამდებარე განაჩენს თან დაურთეს თავიანთი განსხვავებული აზრები.

ინიციალები: გ. ბ. პ.

ინიციალები: მ.-ა. ე.

მოსამართლე ვერდროსის განსხვავებული აზრი

მე ხმა მივეცი განაჩენს იმ ნაწილში, რომელიც ეხება მე-8 მუხლის დარღვევასა და 50-ე მუხლის გამოყენებას, მაგრამ, ჩემდა სამწუხაროდ, ვერ შევძელი, დავთანხმებოდი უმრავლესობას მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის განმარტებაში შემდეგ მიზეზთა გამო:

კონვენცია ნათლად ახდენს გამიჯვნას იმ უფლებებსა და თავისუფლებებს შორის, რომლებსაც თავად იცავს (მუხლი 1), და მათ შორის, რომ-

ლებსაც ხელშემკვრელი სახელმწიფოების შიდა სამართალში უდევს საფუძველი (მუხლი 60). კონვენციის პრეამბულის ბოლო ნაწილის თანახმად, სახელმწიფოებმა გადანყვიტეს, გადაედგათ პირველი ნაბიჯები „საყოველთაო დეკლარაციაში დადგენილ ცალკეულ უფლებათა“ კოლექტიური განხორციელებისათვის (*certaines des droits énoncés dans la Déclaration Universelle*) და, 1-ლი მუხლის თანახმად, უზრუნველყოფილ უფლებათა კატეგორია მოიცავს მხოლოდ კონვენციის „I ნაწილში განსაზღვრულ უფლებებსა და თავისუფლებებს“. აქედან გამომდინარე, შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ სიტყვები „დადგენილია“ და „განსაზღვრულია“ წარმოადგენს სინონიმებს, რადგანაც „განსაზღვრა“ ნიშნავს ნათლად, მკაფიოდ გადმოცემას. ჩემი აზრით, 1-ლი მუხლიდან გამომდინარეობს, რომ ასეთ უფლებებსა და თავისუფლებებს შორის შესაძლოა იყოს მხოლოდ კონვენციაში ნათელი დებულებებით ჩამოთვლილი უფლებები და თავისუფლებები, ან ისინი, რომლებიც ზემოხსენებულ უფლებებსა და თავისუფლებებს მიეკუთვნება. მაგრამ არც ერთ ხსენებულ შემთხვევაში არ შეიძლება ვიპოვოთ გასაჩივრებული „ხელმისაწვდომობის უფლება სასამართლოზე“.

მართალია, რომ სასამართლოს უმრავლესობა შორს წავიდა, რათა აღმოეჩინა ეს უფლება მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის შემადგენელ კომპონენტებსა და კონვენციის სხვა დებულებებში.

თუმცა, ჩემი აზრით, ასეთი ინტერპრეტაცია წინააღმდეგობაში მოდის იმ ფაქტთან, რომ კონვენციის დებულებები, რომლებიც დაკავშირებულია ამ აქტით უზრუნველყოფილ უფლებებსა და თავისუფლებებთან, ამავე დროს წარმოადგენს სასამართლოს იურისდიქციის საზღვრებს. ეს არის განსაკუთრებული იურისდიქცია რადგან იგი ანიჭებს სასამართლოს უფლებამოსილებას, გადანყვიტოს ხელშემკვრელი სახელმწიფოს ყოველდღიურ ცხოვრებაში წარმოშობილი დავები. ხსენებული იურისდიქციის ფარგლების დამდგენი ნორმები, შესაბამისად, განმარტებული უნდა იქნეს ზუსტად. ამიტომ მე არ ვთვლი, რომ აზრთა მიმდინარეობის საფუძველზე გაკეთებული ინტერპრეტაციის საშუალებით შესაძლებელია განვავრცოთ დადგენილი უფლებებისა და თავისუფლებების საზღვრები. ამ დასკვნას სავალდებულოს ხდის კანონის გამჭვირვალობის საჭიროებაც: სახელმწიფოები, რომლებმაც ცნეს კომისიისა და სასამართლოს იურისდიქცია კონვენციით „განსაზღვრულ“ (*définis*) „ცალკეულ“ უფლებებსა და თავისუფლებებთან მიმართებაში დარწმუნებულნი უნდა იყვნენ, რომ დადგენილი საზღვრები მკაცრად იქნება დაცული.

ზემოხსენებული დასკვნა არ შეიძლება გაბათილებული იქნეს იმ არგუმენტით, რომლის ძალითაც უფლება საქმის პატიოსან განხილვაზე დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი სასამართლოს მიერ, რომელიც დაცულია მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტით, მოიაზრებს უფლებას სასამართლოს ხელმისაწვდომობაზე. როგორც ჩანს, კონვენციამ ნათლად წარმოაჩინა, რომ ასეთი უფლება, გარკვეული გამონაკლისების გარდა, ისე კარგად იქნა შესის-

ხლხორცეული ცივილიზებული ევროპული სახელმწიფოების შიდა სამართალში, რომ არავითარ საჭიროებას აღარ წარმოადგენს მისი დამატებითი უზრუნველყოფა იმ პროცედურებით, რომლებიც კონვენციამ დაადგინა. შეუძლებელია რაიმე სხვა მიზეზის არსებობა, რათა აიხსნას, თუ რატომ შეიკავეს კონვენციის ავტორებმა თავი, ფორმალურად მაინც ჩაენერათ ეს უფლებაში. ამიტომ, ჩემი აზრით, ერთმანეთისაგან უნდა განვასხვავოთ კონვენციით დადგენილი სამართლებრივი ორგანოები და კონვენციით გარანტირებული უფლებები. კონვენცია მოიაზრებს როგორც სასამართლოებისა და საკანონმდებლო და ადმინისტრაციული ორგანოების არსებობას, ისევე, პრინციპში, ითვალისწინებს უფლებას სამოქალაქო საქმეებში სასამართლოზე ხელმისაწვდომობაზე, რადგან ასეთი უფლების გარეშე არც ერთ სამოქალაქო სასამართლოს არ შეუძლია თავისი საქმიანობის განხორციელება.

ჩემი მოსაზრების უარყოფა არ შეიძლება იმ მტკიცებითაც, რომ იმ შემთხვევაშიც კი, თუ ხელმისაწვდომობის უფლებას საფუძველი მხოლოდ ეროვნულ კანონმდებლობაში ექნებოდა, ევროპის საბჭოს წევრი სახელმწიფოები შეძლებდნენ, ამ უფლების გაუქმებით ძალა წაერთმიათ კონვენციის ყველა იმ დებულებისათვის, რომელიც სამოქალაქო საქმეებში სასამართლო დაცვასთან არის დაკავშირებული. ამიტომ თუ ეს სახელმწიფოები რეალურად გადაწყვეტდნენ ადამიანის უფლებათა ერთ-ერთი დასაყრდენის განადგურებას, ამით ისინი ჩაიდენდნენ მათივე სურვილის (შეექმნათ სისტემა, რომელიც დაფუძნებული იქნებოდა „ადამიანის უფლებათა საერთო გაგებასა და მათ დაცვაზე, რაზეც ისინი დამოკიდებულნი არიან“) წინააღმდეგ მიმართულ ქმედებას (პრეამბულის მე-4 აბზაცი).

მოსამართლე ზეკიას განსხვავებული აზრი

მე პატივისცემით ვუერთდები განაჩენის შესავალ ნაწილს, რომელიც ეხება პროცედურასა და ფაქტებს, ისევე, როგორც დასკვნით ნაწილს, რომელიც ეხება კონვენციის 50-ე მუხლის გამოყენებას წინამდებარე საქმესთან მიმართებაში. მე ასევე ვეთანხმები იმ დასკვნას, რომლის თანახმადაც ადგილი ჰქონდა კონვენციის მე-8 მუხლის დარღვევას, თუმცა მცირეოდენ განსხვავებული მოტივით.

მე ვერ დავეთანხმე ჩემს ცნობილ კოლეგებს მათ მიერ კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის ინტერპრეტაციაში და მათ მიერ გაკეთებულ დასკვნას იმასთან დაკავშირებით, რომ სასამართლოზე ხელმისაწვდომობის უფლება ნაკითხული უნდა იქნეს მე-6 მუხლის 1-ლ პუნქტში და უნდა ჩაითვალოს, რომ ამ მუხლში იგულისხმება ეს უფლება. მათ მიერ გაკეთებული განმარტების შედეგს წარმოადგენს ის, რომ გაერთიანებულმა სამეფომ დაარღვია მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი, ვინაიდან მისცა პატიმარ გოლდერს სასამართლოზე ხელმისაწვდომობის უფლების გამოყენების ნება.

შევეცდები, რაც შეიძლება მოკლედ განვმარტო ჩემი განსხვავებული

აზრი განაჩენის ამ ნაწილთან დაკავშირებით.

ექვს არ ბადებს, რომ პასუხი კითხვაზე, მოიცავს თუ არა მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი უფლებას სასამართლოზე ხელმისაწვდომობაზე, დამოკიდებულია ხსენებული მუხლის განმარტებაზე. ამ საკითხთან მიმართებაში ჩვენი მოვალეობების შესრულებაში დიდი დახმარება გავგვინიეს ორივე მხარის წარმომადგენლებმა.

როგორც ჩანს, არსებობს ვირტუალური კონსენსუსი იმ მოსაზრებასთან დაკავშირებით, რომ სახელშეკრულებო სამართლის ვენის კონვენციის 31-ე, 32-ე და 33-ე მუხლები, მიუხედავად იმისა, რომ არ გააჩნიათ უკუქცევითი ძალა, შეიცავენ ხელშეკრულებათა განმარტების სახელმძღვანელო პრინციპებს. ამიტომ ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის დებულებათა განმარტებისას დასაშვებია ხსენებული წესების გამოყენება.

ვენის კონვენციის 31-ე მუხლის 1-ლი პუნქტის თანახმად: „ხელშეკრულება განმარტებული უნდა იქნეს კეთილსინდისიერად, ხელშეკრულების ტერმინების ჩვეულებრივი მნიშვნელობის შესაბამისად მათივე კონტექსტში და კონვენციის დანიშნულებისა და მიზნის გათვალისწინებით.“ კეთილსინდისიერებასთან დაკავშირებით არ ისმის არანაირი კითხვა, ამიტომ განხილვას ექვემდებარება: (ა) ტექსტი, (ბ) კონტექსტი, (გ) დანიშნულება და მიზანი. ბოლო ორი ელემენტი შესაძლოა დაემთხვეს ერთმანეთს.

ა. ტექსტი

ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის თანახმად:

„სამოქალაქო უფლებათა და მოვალეობათა ან ნებისმიერი სისხლის-სამართლებრივი ბრალდების განსაზღვრისას ყველას აქვს უფლება კანონით შექმნილი დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი სასამართლოს მიერ გონივრულ ვადაში სამართლიან და საჯარო მოსმენაზე. სასამართლო გადანიშნულება ცხადდება საჯაროდ, მაგრამ დემოკრატიულ საზოგადოებაში ზნეობის, საზოგადოებრივი წესრიგის ან ეროვნული უშიშროების ინტერესებიდან გამომდინარე, პრესა და საზოგადოება შეიძლება არ იქნენ დაშვებულნი მთელ სასამართლო განხილვაზე ან მის ნაწილზე, თუ ამას მოითხოვს არასრულწლოვანთა ინტერესები ან მხარეთა პირადი ცხოვრების დაცვა, ანდა თუ სასამართლოს შეხედულებით ეს სრულიად აუცილებელია, ვინაიდან განსაკუთრებულ გარემოებებში საჯაროობა ზიანს მიაყენებდა მართლმსაჯულების ინტერესებს.“

ზემოხსენებული მუხლი, აღქმული მარტივი და ჩვეულებრივი მნიშვნელობით, ეხება ადამიანისთვის წაყენებულ სისხლისსამართლებრივ ბრალდებებსა და ადამიანის სამოქალაქო უფლებებსა და ვალდებულებებს, როდესაც ეს უფლებები და ვალდებულებები წარმოადგენს სასამართლო

განხილვის საგანს. სწორედ ის ფაქტი, რომ სიტყვები, რომლებიც თან მოსდევს მუხლის დასაწყისს: „სამოქალაქო უფლებათა და მოვალეობათა ან ნებისმიერი სისხლისსამართლებრივი ბრალდების განსაზღვრისას“, ეხება მხოლოდ სამართალწარმოების ხასიათს, ე.ი. კანონით შექმნილი დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი სასამართლოს მიერ გონივრულ ვადაში სამართლიან და საჯარო მოსმენას და განაჩენის საჯაროდ გამოცხადებას. ამას ემატება კიდევ ერთი ფაქტი: გამონაკლისები და/ან შეზღუდვები, რომლებიც დეტალურად არის მოცემული ამავე პუნქტში, აქაც მხოლოდ სასამართლო სამართალწარმოების საჯაროობას ეხება და სხვას არაფერს, ისინი ხაზგასმით მიუთითებს იმ ფაქტზე, რომ მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი ეხება მხოლოდ იმ სამართალწარმოებას, რომელიც უკვე აღძრულია სასამართლოში, და არა იმ უფლებას, რომელიც გულისხმობს სასამართლოზე ხელმისაწვდომობას. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი მიმართულია მხოლოდ სამართლიანი და პატიოსანი განხილვის თავისებურებებისკენ.

მითითება იქნა გაკეთებული მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის ფრანგულ ვერსიაზე, განსაკუთრებით კი ხსენებული მუხლის სიტყვებზე *“contestations sur ses droits”*. წარმოდგენილი იქნა მოსაზრება, რომ ზემოხსენებული სიტყვები ატარებს უფრო ფართო მნიშვნელობას, ვიდრე შესატყვისი ინგლისური ტექსტი. ფრანგულ ტექსტში სიტყვები მოიცავს, როგორც ეს მტკიცდება, საჩივრებს, რომლებსაც არ მიუღწევიათ სასამართლო ეტაპამდე.

ინგლისური და ფრანგული ტექსტები ორივე ავთენტურია. იმ შემთხვევაში, თუ ერთ ტექსტში გამოყენებული სიტყვები შეესაბამება მხოლოდ მათ ვინრო განმარტებას, შედეგად მივიღებთ იმას, რომ ორივე ტექსტი ერთმანეთს შეესატყვისება ვინრო განმარტების შემთხვევაში. იმ შემთხვევაშიც კი, თუ გამოვიყენებთ ვენის კონვენციის 33-ე მუხლს, რათა დავადგინოთ, რომელ ტექსტს გააჩნია უპირატესი ძალა, სახელმძღვანელოდ უნდა გამოვიყენოთ ამავე კონვენციის 31-ე და 32-ე მუხლები. განვხორციელებ რა ზემოხსენებული, მე ვერ აღმოვაჩინე საკამარისი მიზეზი იმისათვის, რომ შემეცვალა ჩემს მიერ ზემოთ წარმოდგენილი მოსაზრება. მით უმეტეს, რომ ტექსტის ფორმულირება უეჭველად „მისი ინტერპრეტაციის უპირველესი წყაროა“.

ბ. კონტექსტი

ახლა განვიხილავ მე-6 მუხლის კონტექსტს. როგორც ადრე განვაცხადე, ამ ასპექტის განხილვა ემთხვევა იმ მოსაზრებებს, რომლებიც ეხება ხელშეკრულების დანიშნულებასა და მიზანს. თუმცა ეჭვს გარეშეა, რომ ინტერპრეტაცია წარმოადგენს ერთჯერად გაერთიანებულ ქმედებას, რომელიც ითვალისწინებს ყველა შესაბამის ფაქტს, როგორც ერთ მთლიანს.

მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი შედის ადამიანის უფლებათა და ძირითად

თავისუფლებათა ევროპული კონვენციის I ნაწილში, რომელიც მოიცავს მუხლებს 2-დან 18-ის ჩათვლით. აღნიშნული მუხლები განსაზღვრავს უფლებებსა და თავისუფლებებს, რომლებიც მინიჭებული აქვთ ადამიანებს ხელშემკვრელი სახელმწიფოს იურისდიქციის ფარგლებში. 1-ლი მუხლი ხელშემკვრელი სახელმწიფოებისაგან მოითხოვს „თავიანთი იურისდიქციის ფარგლებში კონვენციის I ნაწილში განსაზღვრული უფლებებისა და თავისუფლებების ყველასათვის უზრუნველყოფას“. ხელშემკვრელი სახელმწიფოების მიერ კონვენციით ნაკისრი ვალდებულებები დაკავშირებულია კონვენციაში განსაზღვრულ უფლებებთან და თავისუფლებებთან. თითქმის შეუძლებლად მესახება, ვინმემ ამტკიცოს, რომ მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი ადგენს სასამართლოზე ხელმისაწვდომობის უფლებას.

1-ლი თავის შესწავლის შედეგად აღმოჩნდა, რომ მე-5 მუხლის მე-4 და მე-5 პუნქტები ეხება სამართალწარმოებას, რომელიც უნდა განხორციელდეს სასამართლოში, რათა გადაწყდეს პატიმრობის კანონიერება თუ უკანონობა და უკანონო პატიმრობის შედეგად დაზარალებულს მიანიჭოს ქმედითი უფლება კომპენსაციაზე.

მე-9, მე-10 და მე-11 მუხლები ეხება ისეთ უფლებებსა და თავისუფლებებს, რომლებიც დაკავშირებულია აზრთან, გამოხატვასთან, რელიგიასთან, მშვიდობიან შეკრებასა და გაერთიანებასთან და სხვ. ამ მუხლებში ყველაზე მნიშვნელოვანი ის ფაქტია, რომ ყოველი მუხლი დეტალურად აღწერს უფლებაზე თანდართულ აკრძალვასა და შეზღუდვას.

მე-13 მუხლის თანახმად:

„ყველას, ვისაც დაერღვა ამ კონვენციით გათვალისწინებული უფლებები და თავისუფლებები, აქვს სამართლებრივი დაცვის ეფექტიანი საშუალება სახელმწიფო ხელისუფლების წინაშე, მიუხედავად იმისა, რომ ეს დარღვევა ჩადენილია პირთა მიერ სამსახურებრივი უფლებამოსილების განხორციელებისას.“

ხსენებული მუხლი მიანიშნებს სასამართლოზე ხელმისაწვდომობის უფლებაზე იმ უფლებების დარღვევასთან დაკავშირებით, რომლებიც ჩამოთვლილია კონვენციაში. ჩემი აზრით, სასამართლოები შედის „ეროვნულ კომპეტენტურ ორგანოებში“, რომლებიც მოხსენებულია მე-13 მუხლში.

მე-17 მუხლის თანახმად, *inter alia*, დაუშვებელია უფლებათა და თავისუფლებათა იმაზე მეტად შეზღუდვა, ვიდრე ეს კონვენციით არის დადგენილი.

აღნიშნულ შემთხვევაში ეს მუხლი გამოიყენება იმ ასპექტში, რომ თუ სასამართლოზე ხელმისაწვდომობის უფლება აღქმული უნდა იქნეს მე-6 მუხლის 1-ლ პუნქტში, ხელმისაწვდომობის ასეთი უფლება უნდა იყოს აბსოლუტური, რადგან ამ უფლებასთან დაკავშირებით არ არის ნახსენები არავითარი აკრძალვა ან შეზღუდვა. არავის შეუძლია სერიოზულად ამტკიცოს, რომ კონვენცია ითვალისწინებს სასამართლოზე ხელმისაწვდომობის

აბსოლუტურ და შეუზღუდავ უფლებას.

ყველასათვის ცნობილია და შემდგომი მტკიცების გარეშე შეიძლება ითქვას, რომ ეროვნულ სასამართლოზე ხელმისაწვდომობის უფლება, როგორც წესი, არსებობს ყველა ცივილიზებულ დემოკრატიულ საზოგადოებაში. ასეთი უფლება და მისი განხორციელება ხშირად რეგულირდება კონსტიტუციით, კანონმდებლობით და კანონქვემდებარე აქტებით, როგორც არის, მაგალითად, ბრძანებები და სასამართლო რეგლამენტი.

კონვენციის მე-60 მუხლი არ ეხება ადამიანის იმ უფლებებს, რომლებიც გათვალისწინებულია ეროვნული კანონმდებლობით. გვევლინება რა როგორც ადამიანის უფლება, სასამართლოზე ხელმისაწვდომობის უფლება, რა თქმა უნდა, წარმოადგენს ერთ-ერთს იმ უფლებათაგან, რომლებიც მითითებულია მე-60 მუხლში. ეს გარკვეულწილად ავსებს ხარვეზს იმ სარჩელებთან დაკავშირებით, რომლებთან მიმართებაშიც კონვენციით ხელმისაწვდომობის არანაირი კონკრეტული დებულება არ არის გათვალისწინებული.

სასამართლოების კომპეტენცია, ისევე, როგორც იმ პირთა უფლება, რომლებიც უფლებამოსილნი არიან, სასამართლოში აღძვრან სამართალწარმოება, რეგულირდება კანონითა და დადგენილებებით, როგორც ეს ზემოთ იყო მითითებული. სამართალწარმოება აღძვრება პირველი ინსტანციის ან ზემდგომი სასამართლოს სამდივნოში სარჩელის, პეტიციისა თუ განაცხადის შეტანის საფუძველზე. ამასთან, გადახდილი უნდა იქნეს დადგენილი გადასახადი (თუკი მოსარჩელეს სამართლებრივი დახმარება არა აქვს მინიჭებული), რის შემდეგაც გამოიცემა გამოძახების უწყება ან სხვა შეტყობინებები. ადამიანებს შესაძლოა უპირობოდ ან გარკვეული პირობების თანახმად აღეკვეთოთ სამართალწარმოების აღძვრის შესაძლებლობა მათი ასაკის, ფსიქიკური მდგომარეობის, სასამართლო პროცესის არასერიოზული თუ არაკეთილსინდისიერი მიზნებისათვის გამოყენების გამო. არ არის გამორიცხული ხარჯების უზრუნველყოფისთვის ვალდებულების დაკისრება და ა.შ.

სამართალწარმოების აღძვრის შემდეგ საქმის მოსმენამდე არსებობს მრავალი საპროცედურო საფეხური. პალატაში, და არა ღია სასამართლოში, სასამართლო განმკარგულებელს ან მოსამართლეს უფლება აქვს, ცალკეული კატეგორიის საქმეებში გამარტივებული წესით საბოლოოდ განიხილოს ის პრეტენზია, რომელიც მოცემულია სარჩელში, პეტიციისა და განაცხადში. ამის მაგალითია, როდესაც პრეტენზია მოცემულია სარჩელის აღმძვრელ განაცხადში, ან როგორც ეს მოცემულია მხარის წერილობით არგუმენტაციაში, და სარჩელის მიზეზი არ არის გამჟღავნებული, ან იმ შემთხვევაში, თუკი მოსარჩელე ან მოპასუხე, მისი პასუხი თუ დაცვის მხარის მოსაზრება არ წარმოადგენს სამართლებრივად გამართლებულ დაცვას.

ყოველივე ზემოთ წარმოდგენილის მიზანია, ხაზი გაუსვას იმ ფაქტს, რომ იმ შემთხვევაში, კონვენციის მიზანი რომ ყოფილიყო სასამართლოზე ხელმისაწვდომობის უფლების ქცევა მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის განუყო-

ფელ ნაწილად, ის ადამიანები, ვისაც კონვენციის ტექსტის შექმნა ეკისრა, ადამიანის უფლებისა და თავისუფლების განსაზღვრის შემდეგ უეჭველად გააგრძელებდნენ უცვლელ პრაქტიკას და დაადგენდნენ ასეთი უფლებისა თუ თავისუფლების შესატყვის აკრძალვებსა და შეზღუდვებს.

რა თქმა უნდა, კონვენციის მიზანი ხელშემკვრელი სახელმწიფოების იურისდიქციის ფარგლებში ხელმისაწვდომობაზე უფლების (კონვენციაში განსაზღვრული სხვა უფლებებისაგან დამოუკიდებლად) ყველას მიერ ეროვნული კანონმდებლობით შეუზღუდავად აღიარება რომ ყოფილიყო, მოსალოდნელი იქნებოდა, რომ ასეთი უფლება ნათლად ყოფილიყო ჩამოყალიბებული კონვენციაში. კონვენციის უფლებათა და თავისუფლებათა, ისევე, როგორც მათ შეზღუდვათა განსაზღვრისას გამოყენებული სიფრთხილე და გულმოდგინება პირდაპირ მიანიშნებს იმაზე, რომ მე-6 მუხლის 1-ლ პუნქტში ხელმისაწვდომობის უფლება არც ამკარადაა მოცემული და არც იგულისხმება და მოიაზრება.

დაისმის შემდეგი სახის კითხვა: თუ არ არსებობს სასამართლოზე ხელმისაწვდომობის უფლება, რა აზრი აქვს მაშინ იმ უამრავ დებულებას, რომლებიც ეხება სასამართლოში სამართალწარმოების წარმართვას?

მართლაც, თუ კონვენციაში არ იარსებებდა არც ერთი დებულება, რომელიც ეხება სასამართლოზე ხელმისაწვდომობას – თუმცა ეს ასე არ არის – მე ვაღიარებდი, რომ საჭიროა ვიგულისხმოთ და მოვიაზროთ, რომ ასეთი უფლება ჩართულია კონვენციაში, თუმცა არა აუცილებლად კონკრეტულად ამ მუხლში. ვივარაუდებდი, რომ ხელშემკვრელმა სახელმწიფოებმა ყოველგვარი ეჭვის გარეშე ცნეს ასეთი უფლების არსებობა.

გ. დანიშნულება და მიზანი

არავითარ შემთხვევაში არ შეიძლება მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის მნიშვნელობის დაკნინება, როდესაც მას ჩვეულებრივი მნიშვნელობით ვკითხულობთ და არ ვგულისხმობთ მასში სასამართლოზე ხელმისაწვდომობის უფლებას. დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი სასამართლოს მიერ გონივრულ ვადაში საქმის სამართლიანი და საჯარო მოსმენა განაჩენის საჯაროდ გამოცხადებასთან ერთად – მიუხედავად იმისა, რომ ვინმეს ეს შესაძლოა პროცედურულ საკითხებად მიაჩნდეს – ფუნდამენტური მნიშვნელობისაა მართლმსაჯულების განხორციელებაში და ამიტომ მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი იმსახურებს და გააჩნია კიდევაც ადამიანის უფლებათა ქარტიაში *raison d'être*, მასში ხელმისაწვდომობის უფლების მოაზრების გარეშე. მისი მოქმედების სფერო მაინც ძალიან ფართო იქნება.

ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის ევროპული კონვენციის პრეამბულის ბოლო პუნქტი აცხადებს: „გადაწყვიტეს რა, როგორც ევროპული ქვეყნების მთავრობებმა, რომელნიც არიან თანამოაზრენი და აქვთ პოლიტიკური ტრადიციების, იდეალების, თავისუფ-

ლებისა და სამართლის უზენაესობის საერთო მემკვიდრეობა, გადადგან პირველი ნაბიჯები საყოველთაო დეკლარაციაში დადგენილ, გარკვეულ უფლებათა კოლექტიური განხორციელებისათვის“. ვფიქრობ, გაერთიანებული სამეფოს მთავრობა გაუმართლებლად არ ამხავილებდა ჩვენს ყურადღებას სიტყვებზე „გადადგან პირველი ნაბიჯები“ და სიტყვებზე „გარკვეულ უფლებათა განხორციელებისათვის“, რომლებიც გვხვდება ამ პუნქტში.

რაც შეეხება მინიშნებებს კონვენციის *“travaux préparatoires”*-ზე, ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაციაზე, დაფუძნების შესახებ ევროპულ კონვენციაზე, სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებათა შესახებ საერთაშორისო ქარტიასა და სხვა საერთაშორისო აქტებზე, მე მომხრე ვარ, გავაკეთო მხოლოდ მოკლე მიმოხილვა. დეკლარაციის *“travaux préparatoires”* ნათლად ითვალისწინებდა სიტყვებს „უფლება ხელმისაწვდომობაზე“, მაგრამ ხსენებული სიტყვები ამოღებული იქნა.

საყოველთაო დეკლარაციის მე-8 მუხლი მოიცავს სასამართლოზე ხელმისაწვდომობის უფლებას ადამიანის იმ ძირითად ვალდებულებებთან მიმართებაში, რომლებიც მინიჭებულია კონსტიტუციითა და კანონით.

საყოველთაო დეკლარაციის მე-10 მუხლი მეტ-ნაკლებად შეესაბამება ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლ პუნქტს. ამასთან, დეკლარაცია არ მიანიშნებს ხელმისაწვდომობის უფლებაზე. როგორც ჩანს, მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი შეესატყვისება საყოველთაო დეკლარაციის მე-10 მუხლსა და საერთაშორისო ქარტიის მე-14 მუხლის 1-ლ პუნქტს.

დაფუძნების შესახებ ევროპული კონვენციის მე-7 მუხლი აშკარად აცხადებს „კომპეტენტურ სასამართლო და ადმინისტრაციულ ორგანოებზე ხელმისაწვდომობის უფლებას.“ იგივე შეიძლება ითქვას საერთაშორისო ქარტიის მე-2 მუხლის მე-3 პუნქტზე.

ზემოხსენებული მხარს უჭერს იმ მოსაზრებას, რომ, როდესაც დააპირეს სასამართლოზე ხელმისაწვდომობის უფლების ჩართვა ხელშეკრულებაში, ეს ნათელი და გარკვევით ჩამოყალიბებული ფრაზებით გაკეთდა.

მე უკვე შევეცადე, შევხებოდი ინტერპრეტაციის უმნიშვნელოვანეს ელემენტებს. როდესაც ყველა ელემენტი ერთად არის აღებული და ერთობლიობაშია განხილული, ჩემი აზრით, ერთიანი ეფექტი უფრო მეტად განაპირობებს წარმოდგენილი მოსაზრების სისწორეს.

მე-8 მუხლთან დაკავშირებით:

შინაგან საქმეთა მინისტრმა, რომელმაც არ დართო ნება პატიმარ გოლდერს, დაკავშირებოდა თავის ადვოკატს ციხის ოფიცერ ლეირდის წინააღმდეგ ცილისწამებისათვის საქმის აღძვრის მიზნით, ჩამოართვა მას უფლება, მიეღო დამოუკიდებელი სამართლებრივი კონსულტაცია.

საქმის გარემოებებიდან გამომდინარე, მიმაჩნია, რომ გოლდერს უარი ეთქვა მისი კორესპონდენციის პატივისცემის უფლებაზე და ამ შემთხვევა-

ში ეს უარი წარმოადგენს მე-8 მუხლის დარღვევას.

ცილისწამებისათვის აღძრულ საქმეში ბ-ნ ლეირდს შეეძლო ესარგებლა პრივილეგიით და ემტკიცებინა, რომ მისი მხრიდან მოცემულ საქმეში ადგილი არ ჰქონია ბოროტ განზრახვას. არ იყო გამორიცხული, რომ შინაგან საქმეთა მინისტრსა და ციხეების მმართველს დასაბუთებულად ერწმუნათ, რომ გოლდერს არ ჰქონდა არავითარი შანსი, ბოლომდე მიეყვანა ცილისწამების საქმე, მაგრამ, პრინციპში, ვემხრობი იმ შეხედულებას, რომ პატიმარს უნდა ჰქონდეს ნებართვა, დაუკავშირდეს და აწარმოოს კონსულტაცია დამცველთან ან ადვოკატთან და მიიღოს დამოუკიდებელი სამართლებრივი რჩევები იმ გამონაკლისი შემთხვევების გარდა, როდესაც არსებობს უსაფრთხოების თვალსაზრისით მნიშვნელოვანი მოსაზრებები პატიმართან დაკავშირებით.

მოსამართლე სერ ჯერალდ ფითსმორისის განსხვავებული აზრი

შესავალი

1. ამ მოსაზრების I ნაწილში მოცემულ მიზეზთა გამო მაინც შევუერთდი სასამართლოს გადაწყვეტილებას, რომელიც დაკავშირებული იყო ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-8 მუხლის დარღვევასთან. ამ საკითხთან მიმართებაში უნდა აღვნიშნო, რომ წინამდებარე საქმეში გაერთიანებული სამეფოს მთავრობამ დაარღვია კონვენციის მე-8 მუხლი.

2. მეორეს მხრივ, არ შემიძლია დავეთანხმო სასამართლოს იმ მთავარ საკითხში, რომელიც დაკავშირებული იყო მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის გამოყენებასა და მის განმარტებასთან, სასამართლოზე ხელმისაწვდომობის სავარაუდო უფლებასთან – აზრი, რომელიც აქ გამოითქვა, მდგომარეობს არა იმაში, უნდა უზრუნველყოფდეს თუ არა კონვენცია ასეთ უფლებას, არამედ იმაში, უზრუნველყოფილია თუ არა ის ამჟამად. ეს ზეგავლენას ახდენს იმ საკითხზე, თუ რა არის კანონიერი საერთაშორისო ხელშეკრულების განმარტებისას, როდესაც დაცულია ჯეროვანი განმარტებითი პროცესის ფარგლები, და ბოროტად არ ირღვევა ის არე, რომელიც შესაძლოა ესაზღვრებოდეს სასამართლო კანონმდებლობას. ამ საკითხს შევეხები ქვემოთ, II თავში.

3. ვერ ვხედავ იმ ფაქტების წარმოდგენის საჭიროებას, როლებსაც ადგილი ჰქონდა ამ საქმეში, რადგან ვეთანხმები მათ წარმოდგენას განაჩენში მოცემული სახით.

I თავი. კონვენციის მე-8 მუხლი

4. განსახილველი საკითხი, რომელიც წამოიჭრა კონვენციის მე-8 მუხლთან დაკავშირებით, მდგომარეობს იმაში, დაარღვია თუ არა გაერთიანე-

ბული სამეფოს შინაგან საქმეთა მინისტრმა გოლდერისთვის დამცველთან კონსულტაციაზე უარის თქმით (შემდგომში სასჯელის სახით პარხრუსტის ციხეში პატიმრობით) კონვენციის მე-8 მუხლით გათვალისწინებული უფლება. კონვენციის მე-8 მუხლის დებულებების თანახმად:

„1. ყველას აქვს უფლება, პატივი სცენ მის პირად და ოჯახურ ცხოვრებას, მის საცხოვრებელსა და მიმონერას.

2. დაუშვებელია საჯარო ხელისუფლების ჩარევა ამ უფლების განხორციელებაში, გარდა ისეთი ჩარევისა, რომელიც დაშვებულია კანონით და აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში ეროვნული უშიშროების, საზოგადოებრივი უსაფრთხოების ან ქვეყნის ეკონომიკური კეთილდღეობის ინტერესებისათვის ან უნესრიგობის თუ დანაშაულის თავიდან ასაცილებლად, ჯანმრთელობის ან ზნეობის ან სხვათა უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვისათვის.“

ამ დებულებასთან დაკავშირებით ორი ძირითადი კითხვა – ან ეჭვი – წარმოიჭვა: მთლიანად გამოიყენება იგი წინამდებარე საქმის გარემოებებთან მიმართებაში თუ არა? და მეორე, თუკი იგი პრინციპში გამოიყენება, ანესებს თუ არა იგი რაიმე შეზღუდვას ან გამონაკლისს იმ წესზე, რომელსაც მოიცავს?

ა. გამოყენების საკითხი

5. გამოყენების საკითხთან დაკავშირებით ეჭვები ჩნდება ტერმინი „კორესპონდენციის“ მნიშვნელობის გარშემო, აგრეთვე, იმის თაობაზე, თუ რა წარმოადგენს „ჩარევას“ „კორესპონდენციის პატივისცემის უფლების განხორციელებაში“. ტერმინი „კორესპონდენცია“ ამ კონტექსტში თავისი ჩვეულებრივი და ლექსიკონით¹ მინიჭებული მნიშვნელობით აღნიშნავს უფრო მცირე რაიმეს, ვიდრე „დაკავშირებაა“ – ან, უფრო ზუსტად რომ ვთქვათ, ეს არის დაკავშირების ერთ-ერთი შესაძლო ფორმა. იგი ფაქტობრივად წარმოადგენს წერილობით კორესპონდენციას, რომელიც შესაძლოა მოიცავდეს დეპეშებს ან ტელექსურ შეტყობინებებს, მაგრამ არა ადამიანების უშუალო დაკავშირებას სიტყვიერად, ტელეფონით² ან ნიშნებით თუ სიგნალებით.

1 ოქსფორდის ლექსიკონის თანახმად, „კავშირი“ შესაძლებელია გამოყენებული იქნეს კონტაქტის ან ზმნის „იქონიო კავშირი ან კონტაქტი“ „ნაცვლად,“ მაგრამ ამ გამოთქმებს აცხადებს მოძველებულად, გარდა იმ კონტექსტისა, რომელიც ეს უკანასკნელი გამოიყენება როგორც წერილები ან წერილობითი გზავნილები.

2 თავის ნაშრომში „ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის გამოყენების შესახებ“ ბ-ნი ჯ.ე.ს. ფაუკეტი ყურადღებას ამახვილებს გერმანული სასამართლოების პრაქტიკაზე, რომლის თანახმადაც: „საუბარი, უშუალო თუ ტელეფონის საშუალებით, წარმოადგენს პირადი ცხოვრების ნაწილს (იხ, გვ. 194), პირადი ცხოვრების პატივისცემა კი სხვა კატეგორიაა, რომელიც დაცულია კონვენციის მე-8 მუხლით“.

აქედან გამომდინარე, არ ვიქნებოდი სწორი, თუ გავაიგივებდი ცნება „კორესპონდენციას“ ცნება „დაკავშირებასთან“. თუმცა რადგან აქ საქმე არ ეხება გოლდერის მიერ დამცველთან ტელეფონით დაკავშირების საკითხს, ეს მოსაზრება აღარ წამოიჭრება. რაც შეეხება წერილს, გოლდერს არასოდეს მიუწერია წერილი ადვოკატისათვის. არ არსებობდა წერილი, შესაბამისად, არ არსებობდა მისი შეჩერების ფაქტიც. ამრიგად, ადგილი არ ჰქონია კორესპონდენციაში ჩარევას, რადგან განმცხადებელსა და იმ დამცველს შორის, რომლისგანაც მას უნდა მიეღო სამართლებრივი რჩევა, არ წარმოებულა არავითარი კორესპონდენცია, როგორც ამას ადგილი ჰქონდა პარლამენტის წევრისთვის მიწერის მცდელობის დროს³. მაგრამ ამის მიზეზი იყო ის, რომ გოლდერმა ნებართვა აიღო დამცველთან კონსულტაციის წარმოებაზე „იმ მიზნით, რომ აღეძრა სარჩელი ცილისწამებისათვის – რაც, ჩემი აზრით, უნდა განხორციელებულიყო (ყოველ შემთხვევაში, თავდაპირველად მაინც) მისთვის წერილის მიწერაში⁴ – მას განუმარტეს, რომ არ ექნებოდა ამის უფლება – რაც სინამდვილეში ნიშნავდა, რომ ნებისმიერი წერილი შეჩერებული იქნებოდა – და განმცხადებელმა ამიტომ არ დაწერა ეს წერილი. შესაბამისად, ამ თვალსაზრისით არ ყოფილა ფაქტობრივი ჩარევა მის კორესპონდენციაში, მაგრამ, ჩემი აზრით, ადგილი ჰქონდა იმას, რაც ინგლისური ტერმინოლოგიით ნიშნავს „ნაგულისხმევ“ შეჩერებას ან ჩარევას. ვთვლი, რომ ეს უკანასკნელი დაანესებს შეუსაბამო და ფორმალურ შეზღუდვას კორესპონდენციაში ჩარევის ცნებაზე, რომელსაც შეხება არ ექნება კორესპონდენციის იმ შემთხვევასთან, რომელსაც ადგილი არ ჰქონდა მხოლოდ იმიტომ, რომ ასეთი ძალაუფლების განხორციელების უფლებამოსილების მქონე კომპეტენტური ორგანოს წარმომადგენელმა დაადგინა, რომ ეს დაუშვებელი იყო. ვფიქრობ, რომ იმ შემთხვევაშიც კი, თუ ნებართვა გაცემული იქნებოდა, გოლდერი პრაქტიკულად ვერ ისარგებლებდა ამ უფლებით.

6. მეტად მნიშვნელოვან ფაქტს წარმოადგენს ის, რომ ხსენებული უარი დიდი ხნის განმავლობაში არ მოუსპობდა გოლდერს საშუალებას, აღეძრა თავისი სარჩელი, თუკი ამას აპირებდა – რადგან მას ექნებოდა ამისათვის საკმარისი დრო ციხიდან გათავისუფლების შემდეგ – რასაც არსებითი

3 იხ. სასამართლოს განაჩენის მე-13 და მე-19 პუნქტები. გოლდერის პრეტენზია ამ თავთან მიმართებაში ადამიანის უფლებათა ევროპული კომისიის მიერ ცნობილი იქნა არსებითი განხილვაზე დაუშვებლად, რადგან გაერთიანებულ სამეფოში მას ჰქონდა გასაჩივრების უფლება, რაც მან არ გამოიყენა. ასე რომ, განმცხადებელმა არ ამოწურა შიდასამართლებრივი დაცვის საშუალებები.

4 გონივრული იქნებოდა, წარმოგვედგინა, რომ გოლდერის მცდელობა, ციხიდან ტელეფონით დაკავშირებოდა დამცველს (რის შესახებაც არავითარი მტკიცებულება არ არსებობს), წარუმატებელი იქნებოდა, მიუხედავად იმისა, რომ მე-8 მუხლის საწინააღმდეგოდ მის კორესპონდენციაში არავითარ ჩარევას არ ექნებოდა ადგილი – მაგრამ იხ. მე-2 სქოლიოში პირადი ცხოვრების თეორია.

მნიშვნელობა არ გააჩნია მე-8 მუხლთან დაკავშირებული საკითხისათვის. ამას განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტით გათვალისწინებულ სასამართლოზე ხელმისაწვდომობის სავარაუდო უფლებასთან მიმართებაში და მეც მას სწორედ ამ კონტექსტში შევხვები.

7. მე-5 პუნქტში განხილული მოსაზრების ანალოგიური მოსაზრება წამოიჭრება იმასთან დაკავშირებით, თუ რას წარმოადგენს „უფლება“, რომელიც მითითებულია ფრაზაში „დაუშვებელია საჯარო ხელისუფლების ჩარევა ამ უფლების განხორციელებაში“ და გვხვდება მე-8 მუხლის მე-2 პუნქტის დასაწყისში, – ხოლო თვით უფლება განსაზღვრულია მე-8 მუხლის 1-ლ პუნქტში და წარმოადგენს ადამიანის უფლებას, „პატივი სცენ მის პირად და ოჯახურ ცხოვრებას, მის საცხოვრებელსა და მიმონერას“. ადვილი იქნებოდა, დაგვებოლოებინა არგუმენტი იმის აღნიშვნით, რომ კორესპონდენციის პატივისცემა არ არსებობს, თუ თვით კორესპონდენციის წარმოება არ არის ნებადართული. მაგრამ საკითხი არც თუ ისე ადვილად დგას. აღსანიშნავია ის გარემოება, რომ კორესპონდენციის პატივისცემა არსებობს მანამ, სანამ ადგილი არა აქვს ჩარევას კორესპონდენციაში, რა სახისაც არ უნდა იყოს იგი, მაგრამ გამოყენებული სიტყვები არც გამოხატავს და არც გულისხმობს კორესპონდენციის არსებობის რაიმე გარანტიას; მაგალითად, კორესპონდენციის სრული აკრძალვა არ შეიძლება ჩაითვალოს უფლებაში ჩარევად. გარკვეული ელფერი შესაძლოა შესძინოს არგუმენტს კონტექსტმა, რომელშიც სიტყვა „კორესპონდენცია“ გვევლინება, კერძოდ კი „პირადი და ოჯახური ცხოვრება“, „საცხოვრებელი... და კორესპონდენცია“, რომელიც მიგვანიშნებს საცხოვრებელ ადგილზე და, შედეგად, ჩარევის იმ სავარაუდო ფორმაზე, რომელსაც შესაძლოა ადგილი ჰქონდეს, თუკი ვინმეს პირადი ქალაქები მის სახლში ან სასტუმროში ან პირადად იქნება გაჩხრეკილი და მნიშვნელოვანი წერილების კონფისკაციას და ამოღებას ექნება ადგილი. მაგრამ დაკავშირებულია კი ცნება საკითხის ამ ტიპთან? ეს ძალიან ვიწრო განმრტებას ჰგავს. უფლება, რომელშიც არ უნდა განხორციელდეს ჩარევა საჯარო ხელისუფლების მხრიდან, არის კორესპონდენციაზე „პატივისცემის უფლება“, და, ჩემი აზრით, ლოგიკური დასკვნის საფუძველზე, კორესპონდენციის პატივისცემას ადგილი მაშინ არა აქვს, როდესაც კორესპონდენციის კონფისკაციის თავიდან ასაცილებლად და შესაჩერებლად, რასაც სხვა შემთხვევაში ექნებოდა ადგილი, საჯარო

5 ეს შესაძლებელია მთლად პატიოსნად არ გამოიყურებოდეს ციხის ადმინისტრაციის მხრიდან, რომლის ქმედება მთლიანად შეესაბამებოდა ციხის წესებს, მაგრამ როდესაც გოლდერმა აიღო ნებართვა, ეწარმოებინა კონსულტაცია თავის დამცველთან, მას უარი ეთქვა. ამიტომ უნდა მივიჩნიოთ, რომ იმ შემთხვევაში თუკი იგი შეეცდებოდა, კონსულტაცია ეწარმოებინა იმ ერთადერთი პრაქტიკული საშუალებით – თავდაპირველად მაინც – კერძოდ წერილის საშუალებით, ეს უკანასკნელი შეჩერებული იქნებოდა (იხ. მე-4 სქოლიო).

ხელისუფლება წინასწარ კრძალავს მას.⁶ აქედან გამომდინარე, სასამართლო განაჩენი ძალიან მნიშვნელოვან მოსაზრებას ამჟღავნებს, როდესაც მიანიშნებს, რომ დაუშვებელი იქნებოდა, ჩაგვეთვალა, რომ მე-8 მუხლი გამოყენებული იქნებოდა იმ შემთხვევაში, თუკი გოლდერი წერილის საშუალებით მიმართავდა თავის ადვოკატს და წერილი შეჩერებული იქნებოდა, მაგრამ არ გამოიყენება, რადგან მას შეატყობინეს, რომ წერილი შეჩერებული იქნებოდა, თუკი ის მას დაწერდა, და ამიტომ მან წერილი არ დაწერა.

ბ. შეზღუდვები და გამონაკლისები

8. არ შემიძლია, დავეთანხმო სასამართლოს განაჩენს იმ ნაწილში, რომლის თანახმადაც მე-8 მუხლის სტრუქტურა გამორიცხავს მე-8 მუხლის 1-ლ და მე-2 პუნქტებში განსაზღვრული წესის მოქმედებაზე გამოუთქმელი, მაგრამ განუყოფელი შეზღუდვის მოქმედების შესაძლებლობასაც კი. ვინაიდან კორესპონდენციის „პატივისცემა“ – რასაც მე-8 მუხლის 1-ლი პუნქტი ითვალისწინებს – არ უნდა იქნეს გათანაბრებული კორესპონდენციის სრული თავისუფლების ცნებასთან,⁶ მეორე პუნქტში ჩამოთვლილ გამონაკლისთა გარეშეც კი გამოვიდოდა, რომ 1-ლი პუნქტი სამართლიანად შეიძლება ნიშნავდეს რაიმეს უფრო მცირეს, ვიდრე კორესპონდენციის სრული თავისუფლებაა ყველა შემთხვევასა და გარემოებაში. ჩემი აზრით, მნიშვნელობიდან გამომდინარე იგი აღქმული უნდა იქნეს ისე, რომ მოთხოვნილი პატივისცემის ხარისხი რაღაც დონეზე უნდა შეესაბამებოდეს ზოგადად სიტუაციას და შესაბამისი პირის დანიშნულებას. აქედან გამომდინარე – და თუ არ გავცდებით წინამდებარე საქმის საზღვრებს – მართლზომიერად დაპატიმრებული პირის კორესპონდენციის კონტროლი არ არის შეუსაბამო მასთან მიმართებაში, მიუხედავად იმისა, რომ კონტროლს, ეფექტიანი რომ იყოს, უნდა ჰქონდეს უფლებამოსილება, უკანასკნელი საშუალების სახით, შეაჩეროს კორესპონდენციის ან მისი ცალკეული ნაწილის წარმოება. ტერმინის ნამდვილი მნიშვნელობით ეს უნდა იყოს „განუყოფელი“ კორესპონდენციის კონტროლის ცნებაში, რომელიც სხვაგვარად ძალადაკარგული იქნებოდა გამონათქვამის სრული მნიშვნელობით. ბუნებრივია, რომ ყველაზე მნიშვნელოვან საკითხად რჩება, გამართლებული იყო თუ არა ცალკეულ გარემოებებში და ცალკეულ საქმეში განხორციელებული კონტროლის ხარისხი – ანუ მკაცრად შეესაბამებოდა თუ არა ცნებას „პატივისცემა“, ამის გონივრული მნიშვნელობით – განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც მოიცავდა აკ-

6 კმაყოფილი ვარ, რომ ჩემს მოსაზრებას მხარს უჭერს, არც მეტი, არც ნაკლები, ადამიანის უფლებათა ევროპული კომისიის პრეზიდენტი, რომელიც ამბობს (იხ. მე-2 შენიშვნა, გვ. 196), რომ კორესპონდენციის „პატივისცემა“ მე-8 მუხლის 1-ლი პუნქტში, მე-8 მუხლის მე-2 პუნქტისგან განსხვავებით, არ მოიცავს შეუზღუდავ თავისუფლებას საქმეში.“

რძალვის ან შეჩერების ნაგულისხმევ საფრთხეს.

9. უეჭველია, რომ ვინაიდან კონვენციის შემქმნელებმა გააანალიზეს, რომ მე-8 მუხლში განსაზღვრული წესი ძალზე შეზღუდულად უნდა იქნეს აღქმული, რათა მისი გამოყენება საერთოდ შესაძლებელი იყოს, მათ დაუქვემდებარეს ის კონკრეტულ გამონაკლისებს; და თუმცა ეს ჩემი აზრით – იმ მიზეზთა გამო, რომლებიც სულ ახლახანს ჩამოვაცალიბე – არ ამოწურავს უფლებაზე ყველა შესაძლო შეზღუდვას, ისინი საკმაოდ ფართო და ზოგადია იმისათვის, რომ მოიცვას ანალოგიურად წამოჭრილი საქმეები. ამ გამონაკლისთა ჩამოყალიბება არ არის საკმარისი ერთი მნიშვნელოვანი საკითხის გამო: ნახსენებია ექვსი პუნქტი თუ კატეგორი, მაგრამ ისინი განთავსებულია სამიდან ორ ჯგუფში – და გაუგებარია, არის თუ არა აუცილებელი, რომ გამონაკლისის სადავო შემთხვევა მოხდეს ორივე ჯგუფის სამი პუნქტიდან ერთ-ერთში, თუ საკმარისია, ხვდებოდეს სამიდან ერთ-ერთ პუნქტში პირველ ან მეორე ჯგუფში. მე-8 მუხლის ინგლისურ ტექსტში არსებობული ხსენებული გაურკვევლობის ახსნა (იხ. მე-4 პუნქტი ზემოთ)⁷, საბედნიეროდ, მე არ მჭირდება, რადგან ჩემთვის საკმარისია, რომ განხილული იქნა რა ცალკეული ტიპის საფუძველზე, პატიმრის კორესპონდენციის კონტროლი შესაძლოა მოხდეს როგორც „საზოგადოების უსაფრთხოების“, ასევე „უნესრიგობისა და დანაშაულის თავიდან აცილების“ პუნქტში და ამრიგად მოხდეს მისი კლასიფიცირება გამონაკლის კატეგორიად ამ დებულების შესაძლო ზემოხსენებული განმარტების ორივე კატეგორიიდან.

10. თუმცა არსებობს ბუნდოვანების თუ გაურკვევლობის სხვა ელემენტიც. მე-8 მუხლის მე-2 პუნქტის მიხედვით, „დაუშვებელია ჩარევა [კორესპონდენციასთან მიმართებაში], გარდა ისეთი ჩარევისა, რომელიც ... აუცილებელია [მაგ.] უნესრიგობის ან დანაშაულის თავიდან ასაცილებლად“. ამის ბუნებრივი მნიშვნელობა ასეთი იქნებოდა: იმისათვის, რომ ცალკეულ შემთხვევაში ჩარევა გამართლებული ყოფილიყო, ჩარევა „აუცილებელი“ უნდა ყოფილიყო იმ საქმეში „დანაშაულის თავიდან ასაცილებლად“ და სხვ. ამის საფუძველზე, მიუხედავად იმისა, რომ გარკვეული კონტროლი შესაძლოა პრინციპში საჭირო იყოს დანაშაულის თავიდან ასაცილებლად და სხვ. (მაგალითად, პატიმრებს სხვაგვარად შეუძლიათ მოაწყონ გაქცევა ან დაგეგმონ სხვა დანაშაულები), ცალკეული ჩარევა (ამ შემთხვევაში ნაგულისხმევი შეჩერება) მაინც საჭიროებს გამართლებას აუცილებლობიდან გამომდინარე „...თავიდან ასაცილებლად“. თუმცა მიუხედავად იმისა, რომ გაერთიანებული სამეფოს მთავრობა ერთი შეხედვით დაეთანხმა იმ ფაქტს, რომ აუცილებლობა დაკავშირებული უნდა იყოს ცალკე-

7 საკითხი წამოიჭრება იმის გამო, რომ არ არის ნათელი ის კატეგორიები, რომლებიც იწყება სიტყვებით „აღკვეთისათვის“ და სხვ, იმართება და პირდაპირ ეხება თუ არა წინამდებარე სიტყვებს „აუცილებელია“, ან მხოლოდ სიტყვებს „ინტერესებში“ ხომ არ ეხება.

ულ შემთხვევასთან, მთავრობამ განსხვავებული აზრიც წარმოადგინა (რომელიც ერთი შეხედვით არც მთლად უსაფუძვლო და საკმაოდ ლოგიკურია), სახელდობრ ის, რომ თუ გავითვალისწინებთ, რომ გამოყენებული შეზღუდვა შესაძლებელია გამართლებულად ჩაითვალოს, როგორც მე-8 მუხლის მე-2 პუნქტში ჩამოთვლილ გამონაკლის კატეგორიათაგან ერთ-ერთი, ცალკეულ შემთხვევაში შეზღუდვის გამოყენების უფლებამოსილება უნდა რჩებოდეს ციხის ადმინისტრაციას ან მას შეფასების გარკვეული თავისუფლება მაინც უნდა ჰქონდეს, იმ მოცულობით, სანამ მოქმედებს პასუხისმგებლობით და კეთილსინდისიერად – და, რა თქმა უნდა, წინამდებარე საქმეში არ ყოფილა არანაირი სხვა მინიშნება. თუკი საკითხს ამ კუთხით მივუდგებით, სასამართლომ არ უნდა აუაროს გვერდი ციხის ადმინისტრაციის მიერ განხორციელებულ ქმედებას და განაჩენში გააკრიტიკოს ის, თუ რა სახით იქნა გამოყენებული მოქმედების თავისუფლება. იმავე საკამათო საკითხის მეორე და უფრო მომცრო ვერსია იქნებოდა, გვეთქვა, რომ იგი უფრო მეტად ცდილობს გაამართლოს გასაჩივრებული ქმედება გამოყენებული შეზღუდვის ხასიათზე მინიშნებით, ვიდრე ის, რაც ამ შეზღუდვის განხორციელებისას იქნა გაკეთებული. ამიტომ გამომდინარე იქიდან, რომ შეზღუდვა პრინციპში მიეკუთვნება მოცემულ გამონაკლისთა კატეგორიათა კლასს და დაწესებულ იქნა კეთილსინდისიერად, გამოძიება აქ უნდა შეჩერდეს.

11. ვწუხვარ, რომ არ შემიძლია მივიღო ეს არგუმენტი, მიუხედავად მისი დამაჯერებლობისა. ჩემი აზრით, საკითხი ეხება სიტყვა „ჩარევას“ ფრაზაში „დაუშვებელია ჩარევა, გარდა ისეთი ჩარევისა, ... აუცილებელია ... თავიდან ასაცილებლად და სხვ.“ ვფიქრობ, უკეთესი მოსაზრება არის ის, რომ ეს თავისთავად გულისხმობს ქმედებას, რომელიც ხორციელდება შეზღუდვის განხორციელებისას, ვიდრე შეზღუდვა ან კონტროლის ტიპი, რომლიდანაც ის გამომდინარეობს. ეს არის ქმედება – ამ შემთხვევაში ნებართვაზე უარის თქმა – რომელიც წარმოადგენს უფრო ჩარევას, ვიდრე ძალაუფლების განხორციელებას იმ წესის შესაბამისად, რომელიც თეორიულად გამოყენებული შეიძლება არც კი იქნეს. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, საკმარისი არ არის იმის წარმოჩინება, რომ პატიმრების კორესპონდენციის ზოგადი კონტროლი – მისი შეჩერების შემთხვევაშიც კი - „აუცილებელია ... საზოგადოებრივი უსაფრთხოების ინტერესებისათვის“ ან „უნესრიგობის ან დანაშაულის თავიდან ასაცილებლად“. ამით რომ მთავრდებოდეს ყველაფერი, შესაძლებელი იქნებოდა ერთხელ და სამუდამოდ იმის აღნიშვნა, რომ პრინციპში ასეთი აუცილებლობა არსებობს – და დამოკიდებულია ხარისხის საკითხებსა და გამოყენებაზე. მაგრამ დამატებით წარმოჩინებული უნდა იქნეს, რომ ჩარევის ცალკეული ქმედება ამ საფუძვლებზე „აუცილებელი“ იყო.

12. შესაბამისად, წინამდებარე საქმეში გამომძიებული უნდა იქნეს ის კონკრეტული უარი, რომელიც გოლდერს ეთქვა დამცველთან კონსულტა-

ციის ნებართვაზე (ზემოხსენებული მიზეზების გამო, მის კორექსპონდენცი-
აში, ან, მით უმეტეს, თუ გამოვიყენებთ მე-8 მუხლის მოუხერხებელ ფორ-
მულირებას – მისი კორექსპონდენციის „პატივისცემის უფლებაში“ ნაგუ-
ლისხმევი ჩარევის სახით). ამის შემდეგ ისმის კითხვა, „აუცილებელი“ იყო
თუ არა უარის თქმა საზოგადოებრივი უსაფრთხოების, დანაშაულის თავი-
დან აცილების მიზეზით და სხვ. თუკი ამ გზით ვიმსჯელებთ, ჩემი აზრით,
შესაძლებელია მხოლოდ ერთი პასუხი არსებობდეს: არ არსებობდა – და
ვამბობ რა ამას, ვაცხადებ, რომ არ გამომრჩენია გაერთიანებული სამეფოს
არგუმენტი იმასთან დკავშირებით, რომ თუ გოლდერს ნებას დართავდნენ,
შეხვედროდა დამცველს, რაც (კომპეტენტურმა ორგანოებმა) უსაფუძვლო
პრეტენზიად შეაფასეს, ანალოგიურ საშუალებებზე არ შეიძლებოდა უარი
თქმოდათ სხვა პატიმრებს, რადგან ნებისმიერი წესის გამოყენებისას ად-
გილი უნდა ჰქონდეს წესების გამოყენების შესაბამისობას და ნათლად გან-
სზღვრული და აღიარებული სამუშაო პრინციპების მკაცრ დაცვას. ეს,
უდავოდ, ასეა, მაგრამ არ გვათავისუფლებს იმის წარმოჩენის საჭიროე-
ბისგან, რომ უარის თქმა ნებისმიერი ადამიანისათვის – კერძოდ, ამ კონ-
კრეტული მიზეზებით უარის თქმის პრაქტიკა – გამართლებულია როგორც
„აუცილებელი ... საზოგადოებრივი უსაფრთხოების ინტერესებისათვის“ ან
„დანაშაულის თავიდან აცილების მიზნით“ და სხვ. ხსენებულს მივყავარ იმ
საკითხამდე, რომელიც, ჩემი აზრით, ყველაზე მნიშვნელოვანია: ვინ უნდა
გადანყვიტოს (როგორც მე გავიმეორე გაერთიანებული სამეფოს არგუმენ-
ტი), „სრულიად უსაფუძვლოა“ თუ არა გოლდერის პრეტენზიისმაგვარი
სარჩელები (ანუ ის, რომელიც ეხებოდა ადვოკატთან კონსულტაციას)?
ასეთი შემთხვევა უფრო სასამართლო განხილვის საგანს ხომ არ წარმოად-
გენს, ვიდრე აღმასრულებელი ხელისუფლებისა?

13. ფაქტობრივად გაერთიანებული სამეფოს შინაგან საქმეთა მინის-
ტრმა არ გამოიყენა სიტყვების ეს ფორმა გოლდერისათვის გასაგზავნად პა-
სუხში ან მართლაც გამოხატა რაიმე აზრი პრეტენზიის არსებით თუ სხვაგ-
ვარ საკითხთან დაკავშირებით: მოცემული ტექსტი იყო ძალიან ბუნდოვანი
და ძლიერ ზოგადი ხასიათის.⁸

თუმცა გაერთიანებული სამეფოს არგუმენტის სახით მოჰყავდა ის,

8 გოლდერმა გააკეთა ორი მოთხოვნა: პირველი მოთხოვნა შეეხებოდა სხვა ციხეში
გადაყვანას და ან ნებართვის მიღებას, ეწარმოებინა კონსულტაცია თავის
დამცველთან სამართალწარმოების აღძვრის შესახებ, ან, ალტერნატიულად, რჩევის
მიღებას ცალკეული მაგისტრებისაგან, რომელთა შეხედულებასაც იგი ენდობოდა.
პასუხად გოლდერს ეცნობა, რომ შინაგან საქმეთა მინისტრმა სრულად განიხილა მისი
თხოვნა, „მაგრამ ვერ გასცემს ნებართვას განმცხადებლის სხვა ციხეში გადაყვანის
თაობაზე. აღსანიშნავია ის გარემოება, რომ საფუძვლების არარსებობის გამო შინაგან
საქმეთა მინისტრი არ არის უფლებამოსილი, მიიღოს რაიმე სხვა ზომა თხოვნაში
დასახელებულ სხვა საკითხებთან დაკავშირებით“.

რომ უარს საფუძვლად ედო კომპეტენტური ორგანოების რწმენა, რომ გოლდერის პრეტენზიას არ გააჩნდა არავითარი დასაყრდენი მოქმედ კანონმდებლობაში და წარმატებას ვერ მიაღწევდა ციხის ოფიცრის (რომელმაც პრეტენზია გამოთქვა მის მიმართ, მაგრამ მოგვიანებით უარი თქვა ამ პრეტენზიაზე) წინააღმდეგ ცილისნამებისათვის აღძრული სამართალწარმოების შედეგად. ამიტომ მიჩნეულ უნდა იქნეს, რომ გოლდერის თხოვნაზე უარის თქმა *de facto* ემყარებოდა ამ საფუძვლებს და, შესაბამისად, შეფასებული უნდა იქნეს საზოგადოებრივი უსაფრთხოების ინტერესების ან დანაშაულის თავიდან აცილების და სხვ. მიზეზით უარის თქმის სავარაუდო აუცილებლობა.

14. გოლდერის საქმეში შეუძლებელია გავიგოთ, თუ რა სახით შეიძლება ამგვარი უარი გამართლებული იყოს, როგორც აუცილებელი მე-მ მუხლის მე-2 პუნქტში ჩამოთვლილი ერთ-ერთი მიზეზით, იმ შემთხვევაშიც კი, თუ ხსენებული სრულ შესაბამისობაში იყო ციხეში არსებულ პრაქტიკასთან, რადგან შემდგომში იგი იქნებოდა ხარვეზებიანი პრაქტიკა. ამ შემთხვევას გაერთიანებული სამეფოს თვალთახედვიდანაც რომ შევხედოთ, იმის მტკიცება, რომ პრაქტიკა გამართლებულია, ვინაიდან პატიმრები თავისი არსით არიან მოდავეები და მზად არიან, თუ ხელს არ შეუშლიან, წამოიწყონ გაუაზრებელი და უსაფუძვლო სამართალწარმოებები, რჩება მოსაზრება, რომ რაც არ უნდა არახელსაყრელი იყოს ეს ციხის ადმინისტრაციისათვის, მაინც რთულია, დავინახოთ თუ რა დონის აუცილებლობა შეიძლება არსებობდეს საზოგადოებრივი უსაფრთხოების ინტერესებისათვის ან დანაშაულის თავიდან აცილების მიზნით. მაგრამ, თუნდაც თეორიულად ასეთი რამ შესაძლებელი იყოს, გოლდერის საქმეში ეს დამაჯერებლად არ დამტკიცებულია.

15. თუმცა უფრო მნიშვნელოვანია ის ფაქტია, რომ არ ჩანს, თითქოს გოლდერისათვის ნათქვამი უარის ნამდვილი მიზეზი „აუცილებლობა“ იყო, მიზეზს ალბათ უფრო პრეტენზიის ხასიათი წარმოადგენდა. სწორედ აქ შეიძლება აღმოვაჩინოთ ის საკითხი, რომელიც საფუძვლად უდევს უარს. პრაქტიკა, როდესაც დამცველთან კონტაქტზე შესაძლო სამართალწარმოებასთან დაკავშირებით პატიმარს უარს ეუბნებიან, ვინაიდან აღმასრულებელმა ორგანოებმა დაადგინეს, რომ მოთხოვნას არა აქვს საკმარისი სამართლებრივი საფუძველი, არ შეიძლება გამართლებული იქნეს არა მართლ „აუცილებლობით“ და ა.შ. (არც აქვს ამის პრეტენზია) – მისი გამართლება საერთოდ არ შეიძლება, რადგან ეს მოიცავს მართლმსაჯულების ფუნქციის უზურპაციას. ეს არ ნიშნავს ეჭვის გამოთქმას კომპეტენტური ორგანოების პატიოსნებასა და კეთილსინდისიერებაში იმ მოსაზრების ჩამოყალიბებაში, რომელიც მათ გააჩნდათ გოლდერის პრეტენზიასთან დაკავშირებით, რაც არ არის მნიშვნელოვანი. მნიშვნელოვანი ის არის, რომ იგი მოტივირებული იყო იმით, რაც რეალობაში იყო მართლმსაჯულების დადგენა – რაც გამომდინარეობდა არა მართლმსაჯულების განმახორციე-

ლებელი, არამედ აღმასრულებელი ორგანოსაგან. რა თქმა უნდა, ნათელია, რომ მართლმსაჯულების სისტემის ერთ-ერთ ფუნქციას წარმოადგენს, მართლმსაჯულების ღონისძიებათა განხორციელების საშუალებით და საჭიროების შემთხვევაში, არგუმენტების მოსმენის შემდეგ განახორციელოს ის ღონისძიებები, რაც ციხის ადმინისტრაციამ, მოქმედებდა რა როგორც აღმასრულებელი ხელისუფლების ორგანო და ყოველგვარი არგუმენტაციის მოსმენის გარეშე – თუნდაც გოლდერისაგან ან მისი წარმომადგენლისაგან – განახორციელა წინამდებარე საქმეში. ყველა ნორმალური სამართლებრივი სისტემა – მათ შორის, ყველაზე ნათლად ინგლისის სისტემა – მოიცავს პროცედურებს, როდესაც სამართალწარმოების ადრეულ ეტაპზე საქმე შესაძლებელია (თუ გამოვიყენებთ ინგლისურ ტერმინოლოგიას *struck out*) „ამოღებული იქნეს“ როგორც უსაფუძვლო ან ბოროტი განზრახვით შეტანილი ან ისეთი, რომელიც არ შეიცავს არავითარ მართლსაწინააღმდეგო ქმედებას (საფუძვლები, რომლებიც უხეშად შეიძლება შევადაროთ „სარჩელის წარდგენის ბოროტად გამოყენებას“ ან „აშკარად დაუსაბუთებელ“ სარჩელებს, ადამიანის უფლებათა ტერმინოლოგიით)⁹. ეს შესაძლებელია გაკეთდეს და ხშირად ხდება დიდი ხნით ადრე სასამართლო მოსმენამდე, წინააღმდეგ შემთხვევაში, თუ გადაცემული იქნებოდა სასამართლოზე განსახილველად, საქმე მიაღწევდა განმხილველ მოსამართლემდე; მაგრამ ეს მაინც კეთდება სასამართლო ხელისუფლების ან სასამართლო უფლებამოსილების მქონე ორგანოს მიერ. ეს შეიძლება იყოს მცირე ან უფრო მცირე უფლებამოსილების მქონე ორგანო, მაგრამ სასამართლო უფლებამოსილების ხასიათი როგორც ორგანოსათვის, ასევე სამართალწარმოებისათვის ძალაში რჩება.

16. ძნელია, მე-8 მუხლის მე-2 პუნქტში მოხსენიებული აუცილებლობის საკითხიდან გამომდინარე დავინახოთ, თუ რატომ უნდა ჩამოერთვათ პატიმრებს, მხოლოდ იმიტომ, რომ მათ ეს სტატუსი გააჩნიათ, მათ სარჩელებთან დაკავშირებული (იქნება ეს კარგი თუ ცუდი) წინასწარი პრეტენზიის სასამართლოს მიერ განხილვის შესაძლებლობა, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც ეს პრეტენზიები შეეხება მოპასუხის ქმედებებს და არა მესამე მხარეს. მაგრამ აქ, რა თქმა უნდა, სხვა ელემენტიც წარმოჩინდება. შინაგან საქმეთა მინისტრი არ იყო უცხო მხარე გოლდერის პოტენციური საჩივრის შემთხვევაში, მიუხედავად იმისა, რომ იგი არ იყო პროცესის შესაძლო მხარე – საქმის აღძვრის შემთხვევაში სწორედ მის დაქვემდებარებაში მყოფი ციხის ოფიცრის ქმედება იქნებოდა სარჩელის საგანი. კიდევ ერთხელ უნდა აღინიშნოს, რომ არ არსებობს არავითარი მინიშნება იმასთან დაკავშირებით, რომ შინაგან საქმეთა მინისტრზე ზეგავლენა მოახდინა იმ ფაქტმა,

9 ეს შედის იმ საფუძვლებში, რომლებიც მოცემულია ევროპული კონვენციის 27-ე მუხლში, რომლის საფუძველზეც ადამიანის უფლებათა ევროპულმა კომისიამ უნდა უარყოს სარჩელის განხილვა.

რომ საქმე ფორმალურად მას შეეხებოდა. ეს უბრალოდ გულისხმობს პრინციპს: *nemo in re sua iudex esse potest*. რა თქმა უნდა, ლოგიკურადაც და სამართალშიც ხსენებული არ შეიძლება ხდებოდეს თავისთავად, რათა დააკმაყოფილოს ის აუცილებლობა, რომელიც არსებობდა მე-8 მუხლის მე-2 პუნქტით გათვალისწინებული ერთ-ერთი გამონაკლისის საფუძველზე. თუკი ასეთი აუცილებლობა რეალურად არსებობდა, მაშინ ჩარევაც არ იქნებოდა მიჩნეული მე-8 მუხლის საწინააღმდეგოდ. თუმცა *nemo in re sua* ელემენტის მიზნია, კომპეტენტურ ორგანოებს დააკისროს პასუხისმგებლობა, გაამართლონ ჩარევა აუცილებლობის ნათელი და დამაჯერებელი არგუმენტაციით – რომელიც ამ საქმეში, ცხადია, არ იყო წარმოდგენილი.

17. მიმაჩნია, რომ ადგილი ჰქონდა მე-8 მუხლის დარღვევას, მიუხედავად იმისა, რომ ეს იყო ჩადენილი უნებლიედ, ამასთან, მინდა დავამატო, რომ ვითვალისწინებთ რა მე-8 მუხლის რთულ სტრუქტურას, რომლის დემონსტრირებაც იმედი მაქვს, ცოტათი მაინც მოვახერხებ (ამ თვალსაზრისით იგი ერთადერთი არ არის კონვენციაში), გასაკვირი არ არის, რომ მთავრობებისათვის მთლად ნათელი არ არის, თუ რას წარმოადგენს მე-8 მუხლით გათვალისწინებული ვალდებულებები. ეს ეხება კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის განმარტებასაც, რომელსაც ქვემოთ განვიხილავ.

II ტაპი. მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი

ა. გამოყენების ასპექტი

18. წინამდებარე საქმეში მთავარ საკითხს, რომელიც წამოიჭრა და საკამათო გახდა, წარმოადგენს შემდეგი: ანიჭებს თუ არა კონვენცია კერძო პირებს და გაერთიანებებს სასამართლოზე ხელმისაწვდომობის უფლებას კონვენციის ხელშემკვერელი მხარეების ქვეყნებში. სასამართლოს განაჩენში მიღწეულია შეთანხმება იმასთან დაკავშირებით, რომ კონვენციის ერთადერთი დებულება, რომელიც ამ საკითხს ეხება – მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი – არც პირდაპირ და არც რაიმე ტერმინების საშუალებით არ გამოხატავს ასეთ უფლებას. თუმცა ეს უფლება მოიაზრება კონვენციაში ნაწილობრივ იმ მოსაზრებების საფუძველზე, რომლებიც სცდება მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის, როგორც ასეთის, საზღვრებს, და ნაწილობრივ იმ შეზღუდვების საფუძველზე, რომლებიც მისივე დებულებებით იგულისხმება. მაგრამ ვიდრე ამ საკითხში ღრმად შევიჭრებოდე, წამოიჭრება პირველი ძალიან მნიშვნელოვანი საკითხი, რომელზეც დამოკიდებულია მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის გამოყენებისა და სასამართლოზე ხელმისაწვდომობის შესაბამისობის მთლიანი პრობლემა. არსებობს სხვა მოსაზრებაც, რომლის განხილვა მომავალში უფრო შესაბამისი იქნება – იხ. 26-ე-31-ე პუნქტები.

19. ნათელია, უსარგებლო იქნებოდა, განგვეხილა საკითხი, ანიჭებდა

თუ არა კონვენციის მე-6 მუხლი ინგლისის სასამართლოებზე ხელმისაწვდომობის უფლებას, სანამ გოლდერს უარს ეტყოდნენ ასეთი უფლების განხორციელებაზე – ჩემი აზრით, იგი არ შეზღუდულა უფლების განხორციელებაში. ზემოხსენებული ხერხით მას შეეზღუდა დამცველთან კონსულტაციის საშუალება ინგლისის სასამართლოსათვის მიმართვის მიზნით, მაგრამ ეს არ წარმოადგენდა სასამართლოზე ხელმისაწვდომობის უფლების შეზღუდვას და არც შეიძლება წარმოადგენდეს, ვინაიდან შინაგან საქმეთა მინისტრს და ციხის ადმინისტრაციას *de jure* არ ჰქონდეთ აკრძალვის უფლება. თუმცა შესაძლებელია დადგენილი იქნეს, როგორც ამას სასამართლო აკეთებს, რომ ადგილი ჰქონდა „ნაგულისხმევ“ უარს, თუკი, *de facto*, უარმა გოლდერის თხოვნაზე, ნება დაერთოთ მისთვის, ეწარმოებინა კონსულტაცია თავის ადვოკატთან, საბოლოოდ მოუსპო მას სასამართლოსთვის მიმართვის შესაძლებლობა სასურველი სამართალწარმოების აღძვრის მიზნით. მაგრამ ეს არ არის მთავარი: გოლდერს კვლავაც ექნებოდა შესაძლებლობა, განეხორციელებინა ეს სასჯელის სრულად მოხდის შემდეგ, რაც მას არ გაუკეთებია, როდესაც სულ მოკლე ხანში პირობით გაათავისუფლეს.

20. რა თქმა უნდა, ვაფასებ იმ დროის მნიშვნელობას, რომელიც შესაძლოა საზიანო იყოს გარკვეულ შემთხვევებში – მაგრამ ეს არ შეიძლება მიჩნეული იქნეს სამართლებრივ ბარიერად. ის ფაქტი, რომ ხელმისაწვდომობას შესაძლებელია ადგილი ჰქონოდა ნაკლებად ხელსაყრელ გარემოებებში, არ ნიშნავს მის უარყოფას. ხელმისაწვდომობა, თუკი იგი ნებადართულია და შესაძლებელია, არ გულისხმობს ზუსტად მოსარჩელის სასურველ დროს ან დროის მონაკვეთებს. წინამდებარე საქმეში ყველაზე მეტად გამოიკვეთა დროებითი ხასიათის ფაქტობრივი ბარიერი, მაგრამ არა უარი უფლებაზე, რადგან ეს არ შეიძლებოდა ყოფილიყო სამართალში. აქ იგულისხმება „სიშორის“ ელემენტიც, რომელსაც ინგლისური სამართლებრივი სისტემა მნიშვნელოვან როლს ანიჭებს. კონცეპტუალურად გარკვეულმა ხანმა უნდა განელოს, სანამ შესაძლებელი გახდება იმის თქმა, რომ დამცველთან დაკავშირებაზე უარის თქმა „ახლა“ ნიშნავს სასამართლოზე ხელმისაწვდომობაზე უარის თქმას როგორც „ახლა“, ისე „მომავალში“. ეს არ შეიძლება ჩაითვალოს უშუალო მიზეზად ან განმსაზღვრელ ფაქტორად. გოლდერისთვის არ შეუძლიათ ხელი, აღედრა სამართალწარმოება, მას მხოლოდ გადაუდეს აღნიშნულის განხორციელება და საბოლოოდ მან თავად ვერ განახორციელა ეს. ამ სახის ბრალდება არ შეიძლება დაფუძნებული იქნეს რიგ შემთხვევითობებზე. ან კომპეტენტური ორგანოების ქმედებამ ერთხელ და სამუდამოდ შეუშალა ხელი გოლდერს, მიემართა სასამართლოსათვის, ან არ შეუშალა. ჩემი აზრით, ხელი არ შეუშლია.

21. ისევე, როგორც სასამართლოს განაჩენი (როგორც ეს მოგვიანებით იქნება წარმოჩენილი) ვერ ასხვავებს ერთმანეთისაგან საკმაოდ განსხვავებულ კონცეფციებს, მაგალითად, სასამართლოზე ხელმისაწვდომობას და საქმის პატიოსან განხილვას ხელმისაწვდომობის მინიჭების შემდეგ, იგი არ

ასხვავეებს ერთმანეთისაგან უფრო განსხვავებულ ცნებებსაც, როგორებიცაა უარის თქმა სასამართლოზე და უარის თქმა დამცველის ხელმისაწვდომობაზე, რაც შეიძლება (შეიძლება – არა) გამომდინარეობდეს სასამართლოზე ხელმისაწვდომობისაკენ სწრაფვიდან. იმის თქმა, რომ რაიმეს გაკეთება არ შეიძლება ახლა, არ ნიშნავს იმას, რომ ამის გაკეთება საერთოდ არ შეიძლება, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც ის, რაზეც უარია ნათქვამი „ახლა,“ არც კი წარმოადგენს იმას, რაც (შესაძლოა) სასურველი იყოს „მომავალში“. ის გზა, რომლითაც ეს ორი განსხვავებული შემთხვევაა გაერთიანებული, თითქოს ისინი სინონიმები იყოს, მაგალითად, განაჩენის მე-4 თავის ბოლოს ნაწილის 26-ე პუნქტში, წარმოადგენს ელიპტიკური მსჯელობის (რომელიც სახეს უცვლის ნორმალურ ცნებებს) გაუმართლებელ ნაწილს.

22. შესაბამისად, იმ შემთხვევაშიც კი, თუ მივიჩნევდით, რომ კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი ნაწილი მოიცავს სასამართლოზე ხელმისაწვდომობის ურუნველყოფის ვალდებულებას, წინამდებარე საქმე, ჩემი აზრით, არ ხვდება იმ პუნქტში, რომელიც წარმოადგენს ამ დებულების საწინააღმდეგო უარს ხელმისაწვდომობაზე. ეს არ შედის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის სფეროში, არამედ წარმოადგენს მე-8 მუხლის საწინააღმდეგო ჩარევას კორესპონდენციის უფლებაში და მთლიანი არგუმენტი, რომელიც შეეხება მე-6 მუხლის 1-ლ პუნქტს, არასწორად არის აღქმული; ხელმისაწვდომობისათვის, რომელიც არ არის უარყოფილი, მე-6 მუხლის 1-ლი ნაწილი არ გამოიყენება. ამიტომაც ლოგიკურად, ჩემი აზრით, საქმის ეს ნაწილი (იქიდან გამომდინარე, რომ ეს მის ფაქტიურ *ratio decidendi*-ს ეხება) ამ ადგილას უნდა დამთავრდეს: მაგრამ ვინაიდან საკითხი, გულისხმობს თუ არა მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი სასამართლოზე ხელმისაწვდომობის უფლებას, მოიცავს ხელშეკრულების განმარტების საკითხს, რომელიც ფუნდამენტური მნიშვნელობისაა არა მარტო თავისთავად, არამედ პრინციპის, ფილოსოფიისა და დამოკიდებულების უფრო ფართო შესაძლებლობების თვალსაზრისითაც, თავს მოვალებდ ვთვლი, გამოვხატო ჩემი შეხედულებები მასთან დაკავშირებით.

ბ. განმარტებითი ასპექტი

23. სასამართლოს ყოფილმა პრეზიდენტმა, სერ ჰამფრი ვალდოკმა, გამოდიოდა რა როგორც დამცველი საქმეში ჰააგის საერთაშორისო სასამართლოში¹⁰, აღნიშნა ის სიძნელეები, რომლებიც წარმოიშობა განმარტებითი პროცესის დროს, როდესაც ის, რაც ყოფს ორ მხარეს, იმდენად ტერმინების მნიშვნელობასთან დაკავშირებული უთანხმოება კი არ არის, არამედ საკითხისადმი მიდგომა და მენტალიტეტი. მხარეები სხვადასხვა კო-

10 ამას ასევე ადგილი ჰქონდა *Barcelona Traction Company*-ის საქმის (1964) პირველ (იურისდიქციულ) ფაზაში, ან *North Sea Continental Shelf*-ის საქმეში, მაგრამ სამწუხაროდ დავკარგე მინიშნებები.

ორდინატების მიხედვით იმუშავებენ, ივლიან პარალელური გზებით, რომლებიც არ გადაიკვეთება – ევკლიდეს სამყაროში ან ლობაჩევსკის გეომეტრიის გარეთ, ან ისევ და ისევ, როგორც ეს სერ ჰამფრიმ აღნიშნა, ისინი ლაპარაკობენ სხვადასხვა ტალღის სიხშირეებზე – იმ შედეგით, რომ ისინი კი ვერ უგებენ ერთმანეთს, არამედ უბრალოდ არ ესმით. ორივე მხარეს, მათი მინიშნებების ფარგლებში, შეუძლია წარმოადგინოს შეთანხმებული და ძალაში მყოფი არგუმენტები, მაგრამ იმის გათვალისწინებით, რომ მინიშნებების ხსენებული არეალი სხვადასხვაა, არც არგუმენტს შეუძლია, როგორც ასეთს, გააბათილოს მეორე არგუმენტი. არ შეიძლება მიღწეული იქნეს რაიმე შეთანხმება, სანამ არ განისაზღვრება სწორი ან შედარებით დასაშვები მინიშნების ზღვარი, მაგრამ ვინაიდან დასაშვებობის საკითხები დამოკიდებულია მიდგომაზე, შეგრძნებაზე, დამოკიდებულებასა თუ პოლიტიკაზე, და არა სწორ სამართლებრივ თუ ლოგიკურ არგუმენტზე, ასევე ძალიან მცირეა შესაძლებლობა მხარეებს შორის შეთანხმების მიღწევისა.

24. ჩემი აზრით, ეს იმ სახის მოსაზრებებია, რომლებიც წარმოადგენს შეუთანხმებლობის მიზეზს მე-6 მუხლის 1-ლ პუნქტთან დაკავშირებით – ერთის მხრივ, უმთავრესად კომისია, მეორეს მხრივ კი გაერთიანებული სამეფოს მთავრობა. საკითხისადმი მათი მიდგომები სპექტრის სანინაალმდეგო მხარეებს წარმოადგენს. დამაჯერებელია კომისიის შეხედულებები და მტკიცებები, მაგალითად, კომისიის მოხსენებაში მინისტრთა კომიტეტისათვის¹¹ გადაცემის შესახებ – თუ გავითვალისწინებთ იმ პირობებს, რომლებსაც ისინი ემყარება და მიდგომას, რომელიც საფუძვლად უდევს. თუმცა ასევე დამაჯერებელია სასამართლოში გაერთიანებული სამეფოს მთავრობის მიერ თავის მემორანდუმში¹² და ზეპირ არგუმენტაციაში¹³ სხვა მიდგომის საფუძველზე და საკმაოდ განსხვავებული პირობებით წარმოდგენილი შეხედულებები და მტკიცებები. დასკვნა, რომელიც მოცემულია სასამართლოს განაჩენში, გაერთიანებული სამეფოს არგუმენტაციის მხედველობაში მიღების შემდეგ, იმავე შინაარსისაა, რაც კომისიის დასკვნა. ჩემი მოსაზრება განსხვავებული იქნება, ნაწილობრივ იმიტომ, რომ ვფიქრობ, საჭიროა საკითხისადმი განსხვავებული მიდგომა, ნაწილობრივ კი მჯერა, რომ სასამართლომ იხელმძღვანელა განმარტების იმ მეთოდებზე დაყრდნობით, რომლებიც, ჩემი აზრით, არ ეფუძნება ლოგიკურ პრინციპს, გარდა ამისა, სასამართლომ არასაკმარისი მნიშვნელობა მიანიჭა საქმის ცალკეულ დეტალებს, რომელთა შეთანხმება ძალიან ძნელია მის მიერ მიღებულ დასკვნასთან.

11 1973 წლის 1 ივნისი: კონვენციის 31-ე მუხლის 1-ლი და მე-2 პუნქტები.

12 დოკუმენტი CDH (74) 6, 1974 წლის 26 მარტი*.

13 დოკუმენტები CDH/Misc (74) 63 და 64, 1974 წლის 12 ოქტომბერი*

* რეგისტრატურის შენიშვნა: ეს დოკუმენტები წარმოდგენილია სერია ბ-ს მე-16 ტომში.

1. მიდგომის საკითხი

25. წინამდებარე საქმეში მიდგომის ან დამოკიდებულების საკითხის მნიშვნელობა იმ ფაქტშია წარმოდგენილი, რომ, როგორც უკვე ვახსენეთ და როგორც ეს ზოგადად იქნა მიღებული, არც მთლიანად კონვენციაში და არც ცალკე მე-6 მუხლის 1-ლ პუნქტში არ მოიპოვება დებულება, რომელიც ნათლად აყალიბებს სასამართლოზე ხელმისაწვდომობის ზოგად დამოუკიდებელ უფლებას.¹⁴

ფაქტობრივად, თუკი ასეთი უფლების პრინციპი გათვალისწინებულია ან აღიარებულია კონვენციის რომელიმე მუხლით, ეს შეიძლება მხოლოდ მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის 1-ლი წინადადებიდან დავასკვნათ, რომელიც შემდეგნაირად იკითხება:

„სამოქალაქო უფლებათა და მოვალეობათა ნებისმიერი ან სისხლის-სამართლებრივი ბრალდების განსაზღვრისას ყველას აქვს უფლება კანონით შექმნილი დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი სასამართლოს მიერ გონივრულ ვადაში სამართლიან და საჯარო მოსმენაზე“.

ნათელია, რომ უფლება (ერთადერთი პირდაპირი უფლება), რომელიც მოიაზრება ამ დებულებით, არის (1) „სამართლიანი და საჯარო მოსმენა“, (2) „გონივრულ ვადაში“ და (3) იმ სასამართლოს მიერ, რომელიც არის „დამოუკიდებელი“, „მიუკერძოებელი“ და „შექმნილია კანონის საფუძველზე“. ბუნებრივია, რომ ამ რამდენიმე საკითხის აღმოცენება, კერძოდ არა შეუსაბამოდ გადადებული პატიოსანი და საჯარო მოსმენა მიუკერძოებელი სასამართლოს მიერ, და სხვა, შესაძლებელია მხოლოდ მაშინ, თუ რამდენიმე სამართალწარმოება, სამოქალაქო თუ სისხლისსამართლებრივი ხასიათის, უკვე სინამდვილეში აღიძრა და ამ ეტაპზე ნორმალურად ვითარდება. მაგრამ მთავარი ისაა, რომ ხსენებული არ ამბობს არანაირი ტერმინებით, განხორციელებული უნდა იქნეს რაიმე სახის სამართალწარმოება თუ არა. მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი მოიაზრებს სამართალწარმოების ფაქტიურ არსებობას, იმ გაგებით (მაგრამ არა უმეტეს), რომ თუკი არ იქნებოდა არავითარი სამართალწარმოება, პატიოსანი სასამართლო განხილვის საკითხს და სხვა საკითხებს არავითარი მნიშვნელობა არ ექნებოდა, რადგან ისინი არ შეიძლებოდა წამოჭრილიყო. ამიტომ მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი შეიძლება გამოიყენებოდეს, თუკი სამართალწარმოება არსებობს. საფუძველშივე შემუშავებულია, რომ

14 მიუხედავად იმისა, რომ ვეთანხმები განაჩენს (პუნქტი 33) იმ თვალსაზრისით, რომ დებულებები, როგორებიცაა მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტსა და მე-13 მუხლში მოცემული დებულებები, გულისხმობს მხოლოდ პროცედურულ უფლებებს საშუალებებისადმი, იმ შემთხვევაში, თუ ადგილი აქვს დამოუკიდებელი უფლების დარღვევას, ეს მოსაზრება, თუმცა სწორია *in se*, არ ამოწურავს არგუმენტის იმ მოსაზრებას, რომელიც ემყარება და ხსენებულ მუხლებს და წარმოდგენილი იყო გაერთიანებული სამეფოს მთავრობის მიერ. ხსენებულ საკითხს მოგვინებით დავუბრუნდები.

ადგილი აქვს სასამართლო დავას, როგორც ამას ჩემი კოლეგა მოსამართლე ზეკია აღნიშნავს, რომელიც სასამართლო წარმოებაშია. მაგრამ ეს არის ის საზღვარი, რაც მუხლის ფორმულირებაშია ნათქვამი. იგი არ ამბობს, რომ ადგილი უნდა ჰქონდეს სამართალწარმოებას, როდესაც ამას ვინმე მოისურვებს. საკითხს სხვა კუთხიდან რომ შევხედოთ, მე-6 მუხლი მარტივად მოიაზრებს ფაქტის არსებობას, კერძოდ იმას, რომ ადილი აქვს სამართალწარმოებას და შემდეგ, ამ ფაქტის საფუძველზე, გადმოგვცემს უფლებას, რომელიც უნდა განხორციელდეს სამართალწარმოებისას – სახელდობრ, პატიოსანი სასამართლო განხილვის უფლებას და ა.შ. მოკლედ რომ ვთქვათ, ტექსტის ფორმულირება არ გადმოგვცემს არავითარ დამოუკიდებელ უფლებას ხელმისაწვდომობაზე პატიოსანი სასამართლო განხილვის პროცედურული გარანტიებისგან და ა.შ. დამოუკიდებლად და დამატებით, რომლებიც აშკარად მის ძირითად ობიექტს წარმოადგენს. აქედან გამომდინარე, კითხვა შემდეგნაირად ისმის: ხელმისაწვდომობის უფლება ასე უნდა მოიაზრებოდეს?

გადახვევა: კონვენციის 1-ლი მუხლი

26. თუმცა სანამ იმ საკითხის განხილვაზე გადავიდოდე, გულისხმობს თუ არა კონვენცია ხელმისაწვდომობის უფლებას მე-6 მუხლის 1-ლ პუნქტში, პატარა გადახვევა და განმარტება მიიწვევს გავაკეთოთ სხვა ფაქტორთან დაკავშირებით, რომელიც გვერდს უვლის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის მთლიან საკითხს. ეს ეხება იმ მნიშვნელობას, რომელსაც კონვენცია ანიჭებს 1-ლ მუხლს და რომლის თანახმადაც:

„მაღალი ხელშემკვრელი მხარეები, თავიანთი იურისდიქციის ფარგლებში, ყველასათვის უზრუნველყოფენ ამ კონვენციაში ... განსაზღვრულ უფლებებსა და თავისუფლებებს.“

ყველაზე დიდი მნიშვნელობის სიტყვა წინამდებარე კონტექსტში არის „განსაზღვრული“. შესაბამისად, ამ დებულების მთავარი მიზანი არის (ვინაიდან ეს არის კონვენციაში „განსაზღვრული“ უფლებები და თავისუფლებები, რომელთა დაცვაც ევალებათ ხელშემკვრელ სახელმწიფოებს თავიანთი იურისდიქციის ფარგლებში) ის, რომ გამორიცხოს ამ ვალდებულებიდან ყველაფერი, რაც ამგვარად არ არის განსაზღვრული. ამიტომ იმ შემთხვევაშიც კი, თუ ტექნიკურ მხარეზე დაყრდნობის თავიდან ასაცილებლად ვინმე თავს იკავებს „განსაზღვრის განსაზღვრისაგან“, როგორც ეს შედარებულია თქმასთან, მოხსენებასთან, აღნიშვნასთან ან დაკონკრეტებასთან,¹⁵ ნამოიჭრება შემდეგი საკითხი: შესაძლებელია თუ არა ითქვას,

15 ნათელია, რომ რაც განსაზღვრულია, *ipso facto* უნდა იყოს ნახსენები, აღნიშნული, გამოკვეთილი ან ყველაზე მცირე დასახელებული მაინც. ხსენებულის საწინააღმდეგო არ დაიშვება. განსაზღვრა მოიცავს უფრო მეტს, ვიდრე აღნიშნულია, და, რა თქმა უნდა, უფრო მეტს, ვიდრე ის, რაც საერთოდ არაა გამოკვეთილი, არამედ მხოლოდ ნაგულისხმევია.

რომ უფლება ან თავისუფლება, რომელიც არ არის მოხსენებული, აღნიშნული ან დაკონკრეტებული, არამედ უბრალოდ ყველაზე უკეთეს შემთხვევაში ნაგულისხმევია, კონვენციაში „განსაზღვრულია“ ამ ტერმინის რაიმე გონივრული მნიშვნელობით. ჩემი აზრით, არა; და ამ საკითხთან დაკავშირებით მე აბსოლუტურად ვეთანხმები იმ მოსაზრებებს, რომლებიც გამოხატა ჩემმა კოლეგამ მოსამართლე ვერდროსმა.

27. ეს დასკვნა არ არის მიმართული მხოლოდ ტექნიკურ მხარეზე. პირველ ადილზე, იმ შემთხვევაშიც კი, თუ ვინმე დაეთანხმება ნახსენებ მოსაზრებას¹⁶, „სიტყვა „განსაზღვრულია“ ამ დებულებაში არ არის ძალიან შესაბამისი“ და კონვენციაშიც „არც ერთი უფლება და თავისუფლება არ არის განსაზღვრული მკაცრად“, ისინი მხოლოდ მოხსენიებულია, მინიშნებულია ან გამოკვეთილია, მოკლედ არის მითითებული. ეს ასე არ არის ხელმისაწვდომობის უფლებასთან მიმართებაში, რომელიც, როგორც ასეთი, საერთოდ არ არის მოხსენიებული კონვენციაში. მეორე რიგში, საქმეში არსებული სამართალწარმოებისა და მხარეთა არგუმენტების დიდი ნაწილი – ისინი, რომლებიც ეხება ხელმისაწვდომობის უფლებით მოცულ ან სხვა სახის შეზღუდვებს, თუკი ჩავთვლით, რომ ისინი მოიაზრება მე-6 მუხლის 1-ლ ნაწილში – იქნა წამოწეული, ზუსტად იმ კითხვით, თუ როგორ უნდა გაგვეგო ეს უფლება, რას ეხებოდა იგი – მოკლედ რომ ვთქვათ, როგორ უნდა ყოფილიყო იგი განსაზღვრული – საბოლოოდ კი დაადგენდა განსაზღვრის საჭიროებას, თუნდაც მხოლოდ შეზღუდვით ან საზღვრების შევიწროებით – და განსაზღვრებები გამოხატული უნდა იქნეს – ისინი არ შეიძლება დამყარებული იქნეს იმაზე, თუ რა შეიძლება ვიგულისხმოთ.

28. ამიტომ, როგორც ჩანს, საჭირო დასკვნას წარმოადგენს ის, რომ ეს შეუძლებელია – ან დაუშვებელი იქნებოდა – კონვენციის 1-ლი მუხლით დანესებულ ვალდებულებად (ეს ის ვალდებულებაა, რომელიც მართავს კონვენციის მთლიან გამოყენებას) ჩაგვეთვალა ის უფლება ან თავისუფლება, რომელსაც კონვენცია კი არ ასახელებს, არამედ შეიძლება გულისხმობდეს, და რომლებიც არ შეიძლება სასარგებლოდაც კი იქნეს ნაგულისხმევი, თუკი ამ დროს არ მივყვებით უფრო ზუსტ განსაზღვრას ან იმ პირობებს, რომლებსაც იგი ექვემდებარება განხორციელებული მოქმედებებისას და რომლებიც შეზღუდვის საშუალებით განსაზღვრავს მას.¹⁷

16 *J.E.S. Fawcett*, იხ. შენიშვნა 2, გვ. 33.

17 სამართალწარმოებისას საერთო საფუძველი ის იყო, რომ ხელმისაწვდომობის უფლება არ შეიძლება ნიშნავდეს შემდეგს: სასამართლოებს უნდა გააჩნდეთ შეუზღუდავი იურისდიქცია (მაგ. დიპლომატიური თუ საპარლამენტო იმუნიტეტი); ან ის, რომ უფლება უნდა იყოს მთლიანად გაუკონტროლებელი (მაგ. სულიერად ავადმყოფების, მცირეწლოვანთა საქმეები და სხვა), ან კიდევ ის, რომ კანონიერ დაკავებას და ციხეში მოთავსებას არა აქვს რაიმე ზეგავლენა ხელმისაწვდომობის უფლებაზე. მაგრამ იქ იყო უფრო მეტი არგუმენტი, ვიდრე ეს საკმარისი იყო ზუსტ ხასიათთან ან შეზღუდვის დონესთან დაკავშირებით,

29. ამასთან დაკავშირებით უნდა აღინიშნოს, რომ სასამართლოზე ხელმისაწვდომობის უფლების ცნება ბუნდოვანია, თუკი მას არ განვსაზღვრავთ. განსაზღვრის ან, სულ მცირე, შეზღუდვის საჭიროება მართლაც ნათლადაა აღიარებული სასამართლოს განაჩენის 38-ე პუნქტში და კვლავ მოაზრების საშუალებით, 44-ე პუნქტის ბოლოში. მაგალითად, ნიშნავს თუ არა ხელმისაწვდომობის უფლება უბრალოდ იმ უფლებას, რომელსაც ქვეყნის სახელმწიფოს შიდა სამართალი არეგულირებს ან შეუძლია ნებისმიერ დროს დაარეგულიროს? თუკი ეს ასეა, გააკეთებს თუ არა კონვენცია ასეთი უფლების გათვალისწინებისას უფრო მეტს, ვიდრე ეს უკვე გაკეთებული იქნებოდა, თუკი კონვენცია არ იარსებებდა? მეორე მხრივ, თუ კონვენცია გაითვალისწინებდა ხელმისაწვდომობის უფლებას, უნდა ანესებდეს იგი ვალდებულებას, მიანიჭოს ხელმისაწვდომობა იმ დონეზე, რა დონეზეც ხელშემკვრელი სახელმწიფოები ან რამდენიმე მათგანის აპირებს, და თუ შიდა სამართალი არ ითვალისწინებს ამას, მაშინ რა დონეზე უნდა მიანიჭოს? ეს აბსოლუტური უფლება უნდა იყოს თუ რომელსაც გარკვეული პირობები აქვს, და თუ ეს ასეა, როგორ? უფრო კონკრეტულად, ნიშნავს კი ხელმისაწვდომობის უფლება უფლებას, წარმოადგინო პრეტენზია და ეს პრეტენზია არსებით განხილვაზე იქნეს განხილული, მიუხედავად წინასწარი საკითხებისა, რომლებიც ზეგავლენას ახდენს პრეტენზიის დაშვებადობის ხასიათზე თუ მხარეების სტატუსსა და შესაძლებლობებზე და ა.შ. – და თუ არა, მაშინ, ვინაიდან სხვადასხვა სახელმწიფოების სამართალი მნიშვნელოვნად განსხვავდება ერთმანეთისაგან ამ თვალსაზრისით, არ იქნებოდა კი ადამიანის უფლებათა თვალთახედვიდან დასაშვები აბსოლუტური ხასიათიდან გადახვევის ხარისხის ზოგადი განსაზღვრა, არ იქნებოდა კი ზედმეტი ადამიანის უფლებათა კონვენციისთვის? ის ფაქტი, რომ ევროპული კონვენცია არ მოიცავს ასეთ განსაზღვრას, შესაძლებელია ნიშნავდეს, რომ თუ ხელმისაწვდომობის უფლება უნდა იგულისხმებოდეს მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტით, უფლება საჭირო იქნებოდა განსაზღვრული ყოფილიყო განცალკევებით, *ad hoc* სასამართლოს მიერ თითოეული ინდივიდუალური საქმის მიზნებისათვის. ეს კი დაუშვებელი იქნებოდა, რადგან მთავ-

იმისათვის, რომ ნათელი გამხდარიყო, რომ ხელმისაწვდომობის ნაგულისხმევი უფლება დაკონკრეტების ან განსაზღვრის გარეშე შესაძლოა სიცოცხლისუნარიანი იყოს, იმ გაგებით, რომ მისი ხასიათი და მოქმედების სფერო დაექვემდებარება განგრძობად პოლემიკას. აქვე ჩემი კოლეგა, მოსამართლე ზეკია გამოთქვამს შესანიშნავ მოსაზრებას, როდესაც ყურადღებას უთმობს კონვენციის მე-17 მუხლის ზეგავლენას, რომელიც უკრძალავს ხელშემკვრელ სახელმწიფოებს, ჩაებან ნებისმიერ ქმედებაში, რომელიც უშვებს „უფლებათა და თავისუფლებათა იმაზე მეტად შეზღუდვას, ვიდრე ეს დადგენილია კონვენციით“ — მნიშვნელოვანი ის არის, რომ თუკი მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტით მოიაზრებოდა ხელმისაწვდომობის უფლება, მაშინ იგი აბსოლუტური უნდა ყოფილიყო, რადგან ის მუხლი არავითარ შეზღუდვას არ გულისხმობს.

რობებს წინასწარ არასოდეს ეცოდინებოდათ, რა პოზიციაზე უნდა დამდგარიყვნენ.

30. ზემოთ ჩამოთვლილი კითხვები შეიძლება რიტორიკულიც კი იყოს თავიანთი ფორმით, მაგრამ არსობრივად არ არის რიტორიკული. ისინი გვეხმარება, დავინახოთ სასამართლოზე ხელმისაწვდომობის უფლების ან თავისუფლების სახით განსაზღვრის საჭიროება, გვეხმარება, აგრეთვე, დავინახოთ, რომ კონვენცია არ მოიცავს არც ერთს, ეს კონკრეტული უფლება თუ თავისუფლება არ არის იმ უფლებებსა თუ თავისუფლებებს შორის, რომლების დაცვასაც კონვენციის 1-ლი მუხლი ავალდებულებს ხელშემკვრელ სახელმწიფოებს მათი იურისდიქციის ფარგლებში. საკითხს სხვანაირად რომ შევხედოთ, მხარეებისგან არ შეიძლება მოველოდეთ იმის განხორციელებას, რაც იქნებოდა მნიშვნელოვანი საერთაშორისო ვალდებულება, როდესაც იგი არ არის საკმარისად განსაზღვრული იმისათვის, რომ შესაძლებლობა მისცეს მხარეებს, ზუსტად იცოდნენ, თუ რას მოიცავს იგი – სინამდვილეში იგი საერთოდ არ არის განსაზღვრული, რადგან (გამომდინარე იქიდან, რომ იგი არსებობს) იგი ეფუძნება ვარაუდს, რომელიც არასოდეს დაკონკრეტებულა და განმარტებულა. მოკლე და ძლივს გასაგები¹⁸ მინიშნებები, რომლებიც მოცემულია სასამართლოს განაჩენის 28-ე და 38-ე პუნქტებში კონვენციის 1-ლი მუხლის განსაზღვრის საკითხთან დაკავშირებით, არ შეიძლება მიჩნეული იქნეს ადეკვატურ შემცვლელად იმ განხილული მსჯელობისა, რომელსაც განაჩენი საერთოდ არ წარმოადგენს.

31. შესაბამისად, არსებობს სხვა მოსაზრება, რომლის თანახმადაც, როგორც ეს განხილული იყო ამ მოსაზრების 19-22 პუნქტებში, ტერმინი შეიძლება, ჩემი აზრით, ლოგიკურად იყოს დაკავშირებული მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის მიზანთან – ვინაიდან გამომდინარე იქიდან, რომ ეს დებულება არ განსაზღვრავს, თუ რა უფლებას თუ თავისუფლებას გულისხმობს იგი, ეს უფლება თუ თავისუფლება არ შევა 1-ლი მუხლის მოქმედების სფეროში და მის მიერ დაკისრებულ ვალდებულებებში. ზუსტად ეს არის მოსამართლე ვერდროსის შეხედულება. იმ ფაქტს, რომ ეს გადანყვეტილება შეიძლება სამართლიანად მოიაზრებდეს დასკვნას, რომ მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი სინამდვილეში არ მოიაზრებს ასეთ უფლებას ან თავისუფლებას, არამედ ეხება მხოლოდ სასამართლო დავების მოდალურობას, ბუნებრივად მიყვავართ ისევ იმ განხილვამდე, რომელიც შევწყვიტეთ 25-ე პუნქტის ბოლოს ზემოთ, სადაც საკმაოდ ნათლად წარმოჩინდა განხორციელებული ანალიზიდან, რომ მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი, მოიაზრებს რა სამართალწარმოების არსებობას, არავითარი ტერმინით არ გამოხატავს მისი აღ-

18 მაგალითად, რა იგულისხმება განსაზღვრასთან დაკავშირებული მინიშნებებით „ტერმინის უფრო ვიწრო გაგებით“? უფრო ვიწრო ვიდრე რა? – და რა უნდა იყოს „უფრო ფართო“ მნიშვნელობა? ასეთმა ბუნდოვანებამ შესაძლოა მხოლოდ წარმოშვას „უფრო აშკარა გაუგებრობა“: *Milton, Paradise Lost*, წიგნი I, 1, 995, — (ნამდვილად დაკარგული!).

ძვრის რაიმე პოზიტიურ უფლებას. დასმული კითხვა მდგომარეობდა შემდეგში: მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი მაინც გულისხმობს ან მოაზრებს თუ არა ხელმისაწვდომობის უფლებას. ნამოიჭრა კიდევ ერთი კითხვა: რა იქნებოდა სწორი და სამართლიანი გვეგულისხმა ხსენებული პროცესის შედეგად?

მიდგომის საკითხთან დაბრუნება

i. სასამართლოს მიდგომა

32. გასაგები, გონივრული და სამართლიანი მოსაზრებაა ის, რომ სასამართლოზე ხელმისაწვდომობა არის, ან უნდა იყოს, ადამიანის მნიშვნელოვანი უფლება. თანაბრად გამართლებული მოსაზრება იქნება, თუ ვიტყვით, რომ უფლების მნიშვნელობა მოითხოვს (განსაკუთრებით კონვენციაში, რომელიც ემყარება სახელმწიფოთაშორის შეთანხმებას და არა სუვერენულ საკანონმდებლო ძალაუფლებას), რომ მას ნათელი გამოხატულება უნდა მიეცეს და გახდეს დასკვნების გამოსატანი ობიექტი, რასაც მნიშვნელოვან მოსაზრებამდე მივყავართ. მნიშვნელოვანი განსხვავებაა სუვერენული ძალაუფლების განხორციელებისას მიღებულ „კანონმდებელთა სამართალს“ და კონვენციაზე დაფუძნებულ სამართალს შორის, რომელიც თავად არის შეთანხმების პროცესის შედეგი და შეზღუდულია მიღწეული შეთანხმებით ან ნაგულისხმევი შეთანხმებით. უფრო მეტი განმარტებითი თავშეკავებაა საჭირო ამ უკანასკნელ საქმეში, რომელშიც, შესაბამისად, კონვენცია არ უნდა იყოს იმგვარად ინტერპრეტირებული, რომ მოიაზრებდეს იმაზე მეტს, ვიდრე მოიცავს, ან საჭიროებისამებრ მოიაზრებდეს, რასაც გი მოიცავს. მთლიანი ბალანსი იხრება (კანონმდებელთა სამართლის შემთხვევაში) ინტერპრეტაციის ნეგატიური ორიენტაციის პრინციპიდან, რომელიც გამოიყურება გონივრულად და წინააღმდეგობაში არ მოდის რომელიმე განსაზღვრულ საწინააღმდეგო მინიშნებასთან და იმ განმარტებასთან, რომელიც საჭიროებს კონვენციაში პოზიტიურ საფუძველს, რომელიც წარმოადგენს მხოლოდ იმას, რაზეც შეთანხმდნენ მხარეები – პოზიტიური საფუძველი, როგორც კონვენციის ტერმინებით, ასევე ის, თუ რა უნდა იქნეს აუცილებლად ნაგულისხმევი ამ ტერმინებით, – და სიტყვა „აუცილებლად“ არის გადამწყვეტი.

33. ეს სიტყვა მნიშვნელოვანია, რადგან ამ საქმისადმი კომისიის მიდგომა, თუმცა უფრო ფრთხილი, ვიდრე სასამართლოსი, ჩემი აზრით, დამოკიდებული იყო შემდეგზე – რომ გაუგებარია ან, სულ მცირე, დაუშვებელია, რომ ადამიანის უფლებათა კონვენცია არ ითვალისწინებდეს სასამართლოზე ხელმისაწვდომობის უფლებას: ამიტომაც უნდა მივიჩნიოთ, რომ კონვენცია ამ უფლებას გულისხმობს, თუკი შესაძლებელია ეს ვიგულისხმოთ კონვენციის რომელიმე ტერმინში. ეს მიდგომა ნათლად უდევს საფუძვლად ყოველივეს, რაც ნათქვამია სასამართლოს განაჩენის 35-ე პუნ-

ქტის ბოლო ნაწილში, რომ, სასამართლოს აზრით, „წარმოუდგენელი იქნებოდა, რომ მე-6 მუხლის 1-ლ პუნქტს დეტალურად აღენერა ის პროცედურული გარანტიები, რომლებიც მინიჭებული აქვთ მხარეებს სასამართლო პროცესის დროს, პირველ რიგში კი არ დაეცვა ის გარანტია, რომელიც თავისთავად იძლევა საშუალებას ასეთი გარანტიით – სასამართლოზე ხელმისაწვდომობით – სარგებლობისა.“ ამასთან, როგორც ლოგიკური მსჯელობის საგანი, ეს წარმოადგენს სრულ *non-sequitur*-ს. თუმცა შესაძლებელია ბუნებრივად გამოიყურებოდეს, რომ ამ ტიპის პროცედურულ გარანტიებს „პირველ რიგში“ წინ უნდა უძლოდეს ხელმისაწვდომობის უფლების დაცვა: ფაქტი ფაქტად რჩება, რომ ტექსტში ეს ასე არ არის და იმის ვარაუდი, რომ ისინი ამგვარად უნდა იქნეს განხილული, უკეთეს შემთხვევაში ნიშნავს, რომ შესაძლებელია და არა აუცილებელი – ვინაიდან სრულიად შესაძლებელია, რომ სასამართლოზე ხელმისაწვდომობის უფლება ყოველთვის არ უნდა იქნეს მინიჭებული ან ცალკეულ შემთხვევებში შეზღუდული ან საერთოდ გამორიცხული უნდა იქნეს, მაგრამ სადაც ხელმისაწვდომობის უფლება მინიჭებულია, უნდა არსებობდეს გარანტიები მიმდინარე სამართალწარმოების ხასიათთან დაკავშირებით.

34. ზოგადად რომ ვთქვათ, სულ მცირე ამ ტიპის დებულებაში ნაგულისხმევი ან მოაზრებული შესაძლოა „აუცილებლად“ ჩაითვალოს, თუკი დებულება ვერ იმოქმედებს ამის გარეშე. როგორ ეს ზემოთ უკვე აღვნიშნეთ (25-ე პუნქტში), მე-6 მუხლის 1-ლ პუნქტში ერთადერთ აუცილებელ ნაგულისხმევ ელემენტს წარმოადგენს მოსაზრება (რომლის გარეშეც დებულებას არავითარი მნიშვნელობა არ გააჩნია, თუმცა მნიშვნელობის შესაძენად იმაზე მეტს არ მოითხოვს), რომ სამართალწარმოების რომელიმე სახე აღძრული იქნა და ვითარდება. არანაირად არ არის საჭირო არც ამ ტექსტის მოქმედებისთვის და არც იმისთვის, რომ განსაკუთრებული მნიშვნელობა ან მასშტაბი მიენიჭოს, რომ გამოტანილი იქნეს შემდგომი უაზრო დასკვნა იმასთან დაკავშირებით, რომ ტექსტი მოიაზრებს არა მარტო სამართალწარმოების არსებობას, არამედ მისი აღძვრის *a priori* უფლებას – რომელიც თან უნდა ახლდეს უფლებას განსხვავებული ბრძანებით ან ცნებების კატეგორიით, რისი გაკეთების საჭიროებაც არ არსებობს, რადგან მე-6 მუხლის 1-ლ პუნქტს ისედაც მოქმედების საკმაოდ ფართო არეალი გააჩნია. მოვახდენ ციტირებას ჩემი კოლეგა მოსამართლე ზეკიას ნათქვამიდან: „მას გააჩნია ... თავისი *raison d'être* ... მასში ხელმისაწვდომობის უფლების მოაზრების გარეშე“. „გულისხმობის“ პროცესის ზოგად კონტექსტში მოვიშველიებ ჩემს სტატიას, რომელიც ათ წელიწადზე მეტი ხნის წინ დავწერე და რომელიც ეხებოდა ხელშეკრულებათა განმარტებას და არავითარი კავშირი არ ჰქონია წინამდებარე საქმის მაგვარ საქმეებთან.¹⁹

19 იხ. სქოლიო სახელწოდებით „*The philosophy of the inference*“ 1963 წლის საერთაშორისო სამართლის ბრიტანულ წელიწადეულში, გვ. 154.

35. ეს მოსაზრებები იმდენად უეჭველი მეჩვენება, რომ თავს ვალდებულად ვთვლი, მივმართო სხვა ფაქტორებს, რათა განვიხილო ის გზა, რომელიც აირჩია სასამართლომ. ზოგიერთი მათგანი, როგორებიცაა წესები, რომლებიც განსაზღვრულია 1966 წლის სახელმწიფოებო სამართლის ვენის კონვენციით, ევროპის საბჭოს წესდება – აქტი, რომელიც საკმაოდ შორს დგას ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციისგან, კანონის უზენაესობის პრინციპი და ჰააგის საერთაშორისო სასამართლოს წესდების 38-ე მუხლის (c) პუნქტში ნახსენები „ცივილიზებული ერების მიერ აღიარებული სამართლის ზოგადი პრინციპები“ – ყოველივე ხსენებული წარმოადგენს ადამიანის უფლებათა კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის გარეშე მდგომ ფაქტორებს და მცირე ან არაპირდაპირი შეხება აქვს შესაბამის განმარტებასთან, რომელიც განხილულია წინამდებარე მოსაზრების 25-ე და 33-34-ე პუნქტებში. ისინი შესაძლოა ისევე სასარგებლო იყოს, როგორც ხავსზე მოჭიდება, ან მოსაზრების ისევე დამამტკიცებელი, როგორც *arrive at aliter* – ისინი ვერანაირად ვერ გამოდგება განსაზღვრად, თუნდაც ერთობლიობაში იქნა განხილული.²⁰

36. სასამართლოს მიერ გამოტანილი გადაწყვეტილების ნამდვილად განმსაზღვრელ ელემენტად, როგორც ჩანს, აღმოჩნდა შიში იმ მოსალოდნელი შედეგებისა, რომლებიც შესაძლოა წარმოშობილიყო, თუ მე-6 მუხლის 1-ლ პუნქტში არ იქნებოდა მოაზრებული ხელმისაწვდომობის უფლება. ხსენებული ნათლად ჩანს ნაწყვეტებიდან, რომელთაგან პირველი ასრულებს 33-ე პუნქტში მოტანილ ციტატას: „სასამართლო პროცესის პატიოსნების, საჯაროობისა და სისწრაფის მახასიათებლებს არ გააჩნიათ არავითარი ფასი, თუკი არ არსებობს თვით სასამართლო პროცესი.“ მაინც უფრო მნიშვნელოვანია მეორე ნაწყვეტი (განაჩენი, 35-ე პუნქტის ბოლოს წინა აბზაცი), რომლის პირველი წინადადების თანახმად:

მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი ისე რომ იყოს აღქმული, თითქოს ეხებოდეს მხოლოდ იმ პროცესის წარმართვას, რომელიც უკვე აღძრული იქნა სასამართლოში, ხელშემკვრელი სახელმწიფო შეძლებდა (მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის დაურღვევლად) დაეხურა თავისი სასამართლოები ან გადაეცა სამოქალაქო საქმეთა ცალკეული კატეგორიების განხილვის მათი უფლებამოსილება მთავრობაზე დაქვემდებარებული ორგანოებისთვის.“

37. მეჩვენება, რომ ხსენებული მოტივაციები, რომლებიც განასახიერებენ განაჩენის ამ ნაწილის მოტივებს, საჭიროებს კომენტარებს სამი სათაურით – შესაძლებლობა, არგუმენტის ლოგიკა და მათ მიერ აღნიშნული მოქმედების ხასიათი.

20 მნიშვნელობა, რომელიც ახასიათებს „კანონის უზენაესობის“ ფაქტორს, სასამართლოს განაჩენის 34-ე მუხლში ძალიან გაზვიადებულია. ის ელემენტი, მიუხედავად მისი მნიშვნელობისა, მოხსენიებულია მხოლოდ გაკვრით კონვენციის პრეამბულაში. ხელშემკვრელ სახელმწიფოებს კანონის უზენაესობაზე ზრუნვა კი არ ამოძრავებდათ, არამედ საკაცობრიო მოსაზრებები.

- (ა) ნაწინასწარმეტყველვეი შედეგები მთლიანად არარეალურია ან, საუკეთესო შემთხვევაში, ძალიან გაზვიადებულია.
- (ბ) არგუმენტი მოიცავს კარგად ცნობილ ლოგიკურ შეცდომას (სატყუარას), რადგან იგი ხორციელდება იმის საფუძველზე, რომ ხელმისაწვდომობის უფლება და სასამართლო გარანტიები, რომლებიც გათვალისწინებულია მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტით, გამოცხადებული იქნება უსარგებლოდ და მიზანს მოკლებულად – ისე, რომ ერთი აუცილებლად იგულისხმებს მეორეს. მარტივად რომ ვთქვათ, ეს წარმოადგენს ტყუილის იმ ტიპის სამუდამოდ დამკვიდრებას, რომელიც სათავეს იღებს ფილოსოფოსებისათვის კარგად ცნობილი „საფრანგეთის მეფის“ პარადოქსიდან – ეს არის პარადოქსი წინადადებასა, რომელსაც ენობრივი თვალსაზრისით გააჩნია მნიშვნელობა, მაგრამ სინამდვილეში აბსურდს წარმოადგენს, სახელდობრ, მტკიცება „საფრანგეთის მეფე მელოტია“. თუმცა პარადოქსი ქრება, როდესაც გამოჩნდება, რომ მტკიცება ლოგიკურად იმას კი არ გულისხმობს, რომ არსებობს საფრანგეთის მეფე, არამედ მხოლოდ იმას, რომ, სწორად თუ არასწორად, თუკი არსებობს ასეთი მეფე, იგი მელოტია. მაგრამ მეფის არსებობა ამისგან დამოუკიდებლად უნდა დადგინდეს; და, როგორც ეს კარგად არის ცნობილი, ფაქტიურად არ არსებობს საფრანგეთის მეფე. ანალოგიურად ვინმემ შესაძლოა დაადგინოს მსოფლიოში არსებული ყველა გარანტია საფრანგეთის მეფის კეთილდღეობისათვის, ამ მეფეს რომ ეარსება, თუმცა ის ფაქტი, რომ ყველაფერი ეს იქნებოდა ფუჭი და მიზანს მოკლებული, თუკი იგი ამას არ გააკეთებდა, ვერანაირად ვერ დაადგენდა და ვერ იქნებოდა აუცილებელი საფუძველი იმის თქმისათვის, რომ მან ეს გააკეთა ან სავარაუდოდ გააკეთა. ანალოგიურად გარანტიები, რომლებიც დადგენილია მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტით პატიოსანი სასამართლო განხილვისათვის, განხორციელდება თუკი ადგილი ექნება სასამართლო განხილვას, ხოლო თუ სასამართლო განხილვა არ იქნება, გარანტიებიც ვერ იარსებებს. გარანტიები არანაირად არ გულისხმობს, რომ ადგილი უნდა ჰქონდეს სასამართლო განხილვას, ან რომ უფლება ხელმისაწვდომობაზე უნდა წარმოადგენდეს წინაპირობას. განაჩენში ასევე მრავლადაა ლოგიკური შეცდომები, რომლების თანახმადაც (ბ) პუნქტი გამომდინარეობს (ა) პუნქტიდან, რადგან (ა) პუნქტი შინაარსობრივად არ გამოორიცხავს (ბ) პუნქტს. მაგრამ გამოორიცხვა არ ნიშნავს *ipso facto* მოცვას. ეს უკანასკნელი დამტკიცებას საჭიროებს.
- (გ) და ბოლოს, უნდა ითქვას, რომ სასამართლოს განაჩენიდან მოყვანილი ზემოთ ციტირებული ნაწყვეტები შეეფერება ახალშობილი სასამართლო კანონმდებლის ტირილს, რომელსაც რა გამართლე-

ბაც უნდა ჰქონდეს შიდა თუ ეროვნულ დონეზე,²¹ აქვს მცირე ან საერთოდ არა აქვს სახელმწიფოთაშორისი ხელშეკრულების ან შეთანხმებაზე დაფუძნებული და ამ მნიშვნელოვანი ფაქტით რეგულირებული კონვენციის მოქმედების სფეროში.²² შესაძლებელია მართალი იყოს ან არ იყოს, რომ ვერდანახვას იმისა, რომ ადამიანის უფლებათა კონვენცია მოიცავს სასამართლოზე ხელმისაწვდომობის უფლებას, ჰქონდა არასასურველი შედეგები – ისევე, როგორც ვინმემ შეიძლება წარმოიდგინოს, რომ ასეთი შედეგები შესაძლოა გამოწვეული ყოფილიყო კონვენციაში არსებული სხვა ხარვეზებით, რაც არ არის მნიშვნელოვანი. მნიშვნელოვანი ის არის, რომ ეს დამოკიდებულია სახელმწიფოებზე, რომელთა თანხმობასაც ემყარება კონვენცია და მხოლოდ ამ თანხმობიდან გამომდინარეობს სავალდებულო ძალა, რომელიც გულისხმობს ხარვეზის აღმოფხვრას ან შეცდომის გასწორებას – სასამართლო ხელისუფლებამ არ უნდა განახორციელოს და თავისი თავით არ

- 21 ერთია, რომ ეროვნულმა კონსტიტუციამ ნება დართოს იმაზე, რომ მისი საკანონმდებლო პროცესების ნაწილი განხორციელდეს სასამართლოს გადაწყვეტილების შედეგად მიღებული „პრეცედენტული სამართლის“ საფუძველზე: საკმაოდ უცხოა ამ მეთოდისათვის, დაწესებული იქნეს *ab extra* იმ სახელმწიფოებზე, რომლებიც არიან შეთანხმების შედეგად მიღებული საერთაშორისო კონვენციის მხარეები. თუმცა ისეც ხდება, რომ ინგლისშიც კი, ქვეყანაში, რომელშიც „პრეცედენტული სამართალი“ და აქედან გამომდინარე (თუმცა შემცირებული ხარისხით) სასამართლო კანონმდებლობის გარკვეული ელემენტი ყოველთვის იყო კანონმდებლობის სისტემის ნაწილი, წინამდებარე საქმემ კი მიგვიყვანა ელემენტის მკაცრ კრიტიკამდე, ხოლო უმაღლესი სასამართლოს მეორე გადაწყვეტილებამ დაამტკიცა ხსენებული კრიტიკა, რომლის დროსაც აღინიშნა, რომ მოსამართლე არის *jus dicere* და არა — *jus dare*, და რომ სწორი გზა მოსამართლისათვის, რომელიც აწყდება ხარვეზს კანონმდებლობაში, ამ ფაქტზე კანონმდებლის ყურადღების გამახვილებაა და არა თავად განხორციელება სასამართლო ქმედებით. კარგი პასუხი არც ის იქნებოდა, თუ ვიტყვოდით, რომ დიდი ნაბიჯი იქნა გადადგმული სწორი მიმართულებით — რადგან როდესაც მოსამართლეებმა გადადგეს დიდი ნაბიჯები, ეს ნიშნავდა, რომ ისინი ქმნიდნენ ახალ სამართალს. ჩემი აზრით, ასეთი სახის შენიშვნები განსაკუთრებით გამოიყენება წინამდებარე საქმესთან მიმართებაში.
- 22 ანუ თუ არ არის შესაძლებელი იმის დემონსტრირება, რომ ხელშეკრულება ან კონვენცია თავისთავად ანიჭებს კანონშემოქმედებით როლს ტრიბუნალს, რომელიც მოწოდებულია მის შესასრულებლად, ან თუ მხარეებს სურდათ გარკვეულწილად მიენიჭებინათ შეცვლის ან მისი გავლენის გაფართოების ფუნქცია (სხვაგვარად მხოლოდ მათ რომ ჰქონდათ მინიჭებული), ანუ ისინი წინასწარ უნდა შეთანხმებულიყვნენ ტერმინების გაფართოებულ განმარტებაზე, შესაძლოა, თავდაპირველი ჩანაფიქრის გადაჭარბებითაც. როგორც მე ამას მოგვიანებით წარმოგიჩენთ, წინამდებარე კონტექსტში არ არის წარმოდგენილი არც ერთი ელემენტი (თუ არა საწინააღმდეგო).

უნდა შეცვალოს კონვენციის შემქმნელები და მათი საქმე თავად არ უნდა გააკეთოს. როდესაც სასამართლო მიიღებს წინამდებარე ფართო განმარტებებს, ნათელი არგუმენტაციის გარეშე და მხოლოდ ტექსტის შინაარსზე ან იმ აუცილებელ დასკვნებზე დაყრდნობით, რომლებიც გამომდინარეობს აქედან, და არა როგორც ამ შემთხვევაში ამოუცნობი დებულების საორჭოფო განმარტებაზე, შესაბამისობის მოსაზრებები მომავალში გაართულებს ყოვლისმომცველი განმარტებების უარყოფას სხვა კონტექსტებში, როდესაც გონივრული მნიშვნელობა შეიძლება სხვანაირად გვეკარნახობდეს: შემცირდება მოქმედების თავისუფლება.

ii. განსხვავებული მიდგომა

38. ჩემი აზრით, მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის განმარტებისადმი სწორი მიდგომა მდგომარეობს იმაში, რომ გავითვალისწინოთ არა მარტო ის, რომ ეს არის დებულება, რომელიც მოცულია აქტში, რომელიც თავისი ძალით დამოკიდებულია მთავრობათა შეთანხმებაზე – და სინამდვილეში რეგულარულ მხარდაჭერაზე – არამედ იმაზეც, რომ ეს არის განსაკუთრებული მნიშვნელობის აქტი,²³ რომელიც ადამიანის უფლებათა სფეროში წააგავს მხოლოდ ადამიანის უფლებათა ამერიკულ კონვენციას, რომელსაც 20 წლის შემდგომ ხელი მოეწერა სან ხოსეში. ეს მნიშვნელოვნად იყო განპირობებული ევროპული კონვენციით, განსაკუთრებით იმ ნაწილთან მიმართებაში, რომელიც ეხება „განხორციელების“ მექანიზმს, მაგრამ იგი არ შესულა ძალაში. ასეთი მექანიზმი არ არსებობს ადამიანის უფლებათა გაერო-ს კონვენციებში, რომლებიც ნებისმიერ შემთხვევაში არ არის ძალაში შესული. თუკი ვილაპარაკებთ ზოგადად, ადამიანის უფლებებთან დაკავშირებულმა მრავალმა კონვენციამ, მაგრამ უფრო კონკრეტულად ევროპულმა კონვენციამ, შექმნა ახალი საფუძველი საერთაშორისო დონეზე შეჭრისთვის ზოგიერთ იმ ძვირფას მონაპოვარში, რომლებიც გააჩნდათ მთავრობებს შიდა იურისდიქციისა და *domaine réservé*-ში. ყველაზე საყურადღებო და ყველაზე გასაკვირია შემთხვევა, რომელიც ეხება იმას, რაც ხშირად ცნობილია, როგორც „უფლება ინდივიდუალურ სარჩელზე“, რომლის საშუალებითაც ინდივიდუალური პირები თუ გაერთიანებები უფლებამოსილ-

23 ევროპული კონვენცია, რომელსაც ხელი მოეწერა 1950 წელს და ძალაში შევიდა 1953 წელს, უნიკალურია, რადგან იგი არის ერთადერთი, რომელიც მოქმედებს და ადგენს მასში განსაზღვრულ უფლებებთან დაკავშირებული დავების განსაზღვრისათვის სასამართლო განხილვას. ნებისმიერ შემთხვევაში, იგი ერთ-ერთი უძველესია და მასზე ადრე მხოლოდ გაერო-ს ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია შეიქმნა, რომელიც არ წარმოადგენს სავალდებულო აქტს. ევროპული კონვენციის მსგავსი მხოლოდ სამია და „უზრუნველყოფის მექანიზმთან“ მიმართებაში მხოლოდ ერთის შედარებაა შესაძლებელი – ეს არის სან-ხოსეს ამერიკული კონვენცია – რომელსაც ხელი მოეწერა 1969 წელს და არ შესულა ძალაში.

ნი არიან, აღძრან სარჩელი თავიანთი მთავრობების წინააღმდეგ საერთაშორისო კომისიისა თუ ტრიბუნალის წინაშე – ის რაც თუნდაც 30 წლის წინ, დაუფერებელი იყო საერთაშორისო დონეზე. ამ მიზეზების გამო მთავრობები ყოყმანობდნენ იმ აქტებზე ხელის მოწერას, რომელთა უმეტესობა, ევროპული კონვენციის გარდა, როგორც ჩანს, არ იყო საკმარისად რატიფიცირებული, რათა ძალაში შესულიყო. სხვა მთავრობები, რომლებმაც მოახდინეს ევროპული კონვენციის რატიფიცირება, დიდხანს ყოყმანობდნენ, სანამ ცნობდნენ კონვენციით დადგენილი ადამიანის უფლებათა სასამართლოს სავალდებულო იურისდიქციას. ანალოგიური დაყოვნებები ხდებოდა ინდივიდუალური სარჩელების უფლებაზე ხელმოწერასთან მიმართებაშიც, რომელიც, სასამართლოს იურისდიქციის მსგავსად, ცალკე უნდა ყოფილიყო ცნობილი. უფრო მეტიც, ამ უფლებას შეუძლია მოითხოვოს არა მხოლოდ წინასწარი, არამედ განგრძობადი ცნობა, რადგანაც შესაძლოა და რამდენიმე შემთხვევაში განხორციელდა მხოლოდ დადგენილი, თუმცა განახლებადი, პერიოდით. მხოლოდ დაშვების მიზეზით ხდება ის, რომ შესაძლებელი გახდა წინამდებარე საქმის წარმოდგენა ევროპული კომისიისა და ევროპული სასამართლოს წინაშე.

39. ამ სხვადასხვა ფაქტორებს შეუძლიათ გაამართლონ თუნდაც კონვენციის მცირეოდენ შეზღუდვითი განმარტება, მაგრამ თუ ასე შორს არ წავალთ, უეჭველად არა მარტო უნდა გაამართლონ, არამედ პოზიტიურად მოითხოვონ, რათა გაკეთდეს ფრთხილი და კონსერვატიული განმარტება, განსაკუთრებით რაც ეხება ნებისმიერ დებულებას, რომლის მნიშვნელობაც ბუნდოვანია და სადაც გაფართოებულმა განმარტებამ შეიძლება გამოიწვიოს ხელშემკვრელ სახელმწიფოებზე ისეთ ვალდებულებათა დაკისრება, რომელთა აღებაც მათ არ სურდათ თავის თავზე, ან ვერ აღიქვამს რომ ასეთი ვალდებულებები აიღეს თავის თავზე (ამასთან დაკავშირებით ყურადღება უნდა მიექცეს ნანყვეტს, რომელიც ციტირებულია სქოლიომ²⁴ კომისიის წინაშე გაერთიანებული სამეფოს დამცველის ზეპირი არგუმენტიდან). ამიტომაც ნებისმიერი სერიოზული ეჭვი უფრო უნდა გადაწყდეს შესაბამისი მთავრობის სასარგებლოდ, ვიდრე საწინააღმდეგოდ – და თუ მართალია, როგორც ამას განაჩენი ცდილობს მიგვანიშნოს, რომ ამ საქმეში არ არსებობს არავითარი სერიოზული ეჭვი, მაშინ ვინმეს შეიძლება გაუკვირდეს, თუ რაზე დავობენ მონაწილეები დაახლოებით ბოლო 5 წლის მანძილზე.

24 „რაც შეეხება სასამართლოზე ხელმისაწვდომობის საკითხს, ეს არ წარმოადგენს იმ შემთხვევას, როდესაც მთავრობა ცდილობს, არ შეასრულოს ვალდებულებები, რომლებიც ნებაყოფლობით იკისრა. ეს საკმაოდ ნათელია. თუკი ბ-ნი კენჭტლის საქმეში არსებული განხილვიდან ერთი რამ გამოიკვეთა, ისევე, როგორც გოლდერის საქმეზე მომზადებული მემორანდუმიდან, გაერთიანებული სამეფოს მთავრობას არ ჰქონდა წარმოდგენა იმის შესახებ, რომ როდესაც ცნობდა კონვენციის მე-6 მუხლს, იგი ამავე დროს აღიარებდა ვალდებულებას, უზრუნველყო სასამართლოზე ხელმისაწვდომობის უფლება კვალიფიკაციის გარეშე. არ ვაპირებ დეტალურად მიმოვიხილო კომისიის

iii. მიზანი და პროექტის შემუშავების მეთოდი

40. ძნელი დასადგენია, თუ რა იყო ხელშემკვრელი სახელმწიფოს ნამდვილი მიზანი ამ პუნქტში, მაგრამ ეს, რა თქმა უნდა, წარმოადგენს უფრო მეტ საბაზს იმისათვის, რომ სახელმწიფოებს არ დავაკისროთ ის ვალდებულება, რომელიც ნათლად (ან, სულ მცირე, იმგვარად, რომ არ წარმოიქმნას გონივრული ეჭვი) არ გამომდინარეობს კონვენციიდან. ვალდებულებას, რომელსაც ახლა ვიხილავთ, არ გააჩნია ასეთი ხასიათი. უფრო მეტიც, მალაპარაკებს რა ძალიან დიდი გამოცდილება ხელშეკრულებათა პროექტების შემუშავების სფეროში, ჩემთვის ფრიად წარმოუდგენელია, რომ მთავრობებს, რომლებსაც სურთ იკისრონ საერთაშორისო ვალდებულება²⁵, რომელიც გულისხმობს სასამართლოზე ხელმისაწვდომობას, ეს ასე შემოვლითი გზით განხორციელებიათ, ანუ, უფლების მკაფიოდ ჩამოუყალიბებლად ეს ისე გაეკეთებინათ, რომ არაპირდაპირი გზით გამომდინარეობდეს დებულებიდან (მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი), რომლის უშუალო და მთავარ მიზანს წარმოადგენს (რაც არ უნდა მოიაზრებოდეს) – არავის, ვინც ობიექტურად წაიკითხავს, ეჭვი რომ არ შეეპაროს – ფუნდამენტურად განსხვავებული რამ, სახელდობრ, იმის დაცვა, რომ სამართალწარმოება პატიოსნად და მოკლე ვადებში იყოს წარმართული. კონვენციის პროექტის არც ერთი შემქმნელი არ გაითვალისწინებდა სასამართლოზე ხელმისაწვდომობას ასეთი გზით.

41. ამიტომ მე არ გთავაზობთ, ღრმად შევიჭრათ მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის პროექტის შემუშავების ისტორიაში, რაც იქნებოდა როგორც მოსაწყენი, ასევე ნაკლებად ეფექტიანი, რადგან ისევე, როგორც მრავალი აქტის პროექტის შემუშავების ისტორია, უმნიშვნელოვანესი მოსაზრებები ხშირად ბუნდოვანი და არადამაჯერებელია. მაგრამ უფრო სასარგებლო იქნებოდა, შეგვეხედა იმ დებულებებისათვის, რომლებიც წააგავს ან პარალელურია მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტისა და მოიპოვება ადამიანის უფლება-

წინაშე გაერთიანებული სამეფოს მიერ წარმოდგენილი მტკიცებულებები თუ მოსაზრებები ამასთან მიმართებაში. ჩემი აზრით, წარმოდგენილი საკონსტიტუციო მასალებიდან, მათ შორის, დაფუძნების შესახებ ევროპული კონვენციის პროექტის ნაწილიდან, სრულიად ნათელია, რომ გაერთიანებულ სამეფოს არ ჰქონდა არანაირი სურვილი და არც მოელოდა, თავის თავზე აეღო რაიმე ასეთი ვალდებულება“ — (CDH (73) 33, გვ. 36. დოკუმენტი №5 კომისიის მიერ მიენოდა სასამართლოს).*

* რეგისტრატურის შენიშვნა: ზეპირი მოსმენის აუდიო ჩანაწერი საქმის არსებით განხილვაზე, რომელიც გაიმართა კომისიის წინაშე სტრასბურგში 1971 წლის 16-17 დეკემბერს.
25 ერთი საკითხია, რომ უმეტესი ქვეყნების სამართლებრივი სისტემები უეჭველად და ფაქტობრივად ითვალისწინებს, თუნდაც ზოგადი გზით, ხელმისაწვდომობის უფლებას, როგორც ასეთს. სულ სხვა იქნება, თუ დავასკვნით, რომ საერთაშორისო ხელშეკრულება ასევე ითვალისწინებს იმავე ვალდებულებას – განსაკუთრებით, თუ სულ არ ეცდება, განსაზღვროს ან რაიმე პირობებით შეზღუდოს იგი (იხ. ზემოთ პუნქტები 27-30).

თა სხვა მთავარ აქტებში. საყოველთაო დეკლარაციაში (იხ. პუნქტი 23 ზემოთ) იყო დებულება (მე-8 მუხლი), რომლის თანახმადაც:

„ყველას აქვს უფლება ეფექტურ საშუალებაზე კომპეტენტური ეროვნული ტრიბუნალების წინაშე იმ ქმედებებთან დაკავშირებით, რომლებიც არღვევს მისთვის კონსტიტუციით ან კანონით მინიჭებულ ძირითად უფლებებს“.

როგორც ჩანს, ეს არ იძლეოდა ხელმისაწვდომობის ზოგად უფლებას და სინამდვილეში წარმოადგენდა ისეთივე პროცედურული ტიპის მუხლს, როგორც ევროპული კონვენციის მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტი და მე-13 მუხლია, რომელსაც მე მოგვიანებით დავუბრუნდები (იხ. სქოლიო 14 ზემოთ) – და რომელზეც თავად სასამართლოს განაჩენშია ნათქვამი, რომ ის არ მოიცავს ხელმისაწვდომობის უფლებას, რომელიც, სასამართლოს აზრით, იგულისხმება მე-6 მუხლის 1-ლ პუნქტში. საყოველთაო დეკლარაციის მე-8 მუხლს თან მოსდევს შემდეგი დებულება (მე-10 მუხლი),²⁶ რომელიც მარტივად ამბობს:

„ყველას აქვს უფლება დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი ტრიბუნალის მიერ პატიოსანი და საჯარო მოსმენის საფუძველზე განსაზღვროს თავისი უფლებები და ვალდებულებები და მის წინააღმდეგ მიმართული ნებისმიერი სისხლისსამართლებრივი ბრალდება“ (კურსივი ჩემია).

საყოველთაო დეკლარაციის ამ მუხლის ფრაზა კურსივით იმიტომ მოვიტანე, რომ ის საკმაოდ ნათელს ხდის, რომ წყობის შეცვლის მიუხედავად, რომელსაც არავითარი ზეგავლენა არ მოუხდენია მნიშვნელობაზე, ეს იყო წყარო, რომლიდანაც მომდინარეობს ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი (იხ. 25-ე პუნქტში მოცემული ტექსტი). იგი თავისი ტერმინებით იმაზე უფრო აშკარად არ გამოხატავს სასამართლოზე ხელმისაწვდომობის რაიმე ცალკე უფლებას, რომელიც დამოუკიდებელია პატიოსანი სასამართლო განხილვის პროცედურული გარანტიებისაგან და სხვ, რასაც მისი ტერმინები აკონკრეტებს, ვიდრე ამას აკეთებს ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის პარალელური ნაწყვეტი.

42. საყოველთაო დეკლარაციის ეს დებულებები განსაკუთრებულ აღნიშვნას იმსახურებს (მე-8 და მე-10 მუხლები), რადგან ევროპული კონვენციის პრეამბულაში მხარეებმა კოლექტიურად გადაწყვიტეს, განეხორციელებინათ „საყოველთაო დეკლარაციაში დადგენილი გარკვეული უფლებები.“ ამიტომ მხარეების მიზანს არ წარმოადგენდა, დაედგინათ ნებისმიერი უფლება, რომელიც არ იყო გაცხადებული საყოველთაო დეკლარაციაში.

43. შემდეგი დოკუმენტი, რომელთან შედარებასაც მოვახდენთ, სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებათა საერთაშორისო პაქტი, მიღებული იქნა გაერო-ში 1966 წელს, მაგრამ არ შესულა ძალაში. საერთაშორისო პაქ-

26 დებულება, რომელიც მათ შორისაა მოთავსებული (მე-9 მუხლი), აქ შესაბამისა და კრძალავს თვითნებურ დაკავებას, პატიმრობასა თუ გაძევებას.

ტის მე-14 მუხლი ამკარად ეფუძნება საყოველთაო დეკლარაციის მე-10 მუხლს და ამიტომ ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლსაც, მაგრამ არ არის არავითარი საჭიროება იმისა, რომ მოვახდინოთ მისი ტერმინების ციტირება, რადგან იმ თავდაპირველი ფრაზის გარდა, რომლის თანახმადაც ყველა თანასწორია სასამართლოს წინაშე, და ფორმულირებისა და რიგის მცირე და უმნიშვნელო შეცვლისა, რასაც ემატება იმ მინიშნების გამოტოვება, რომლის თანახმადაც მოსმენა უნდა გაიმართოს „გონივრულ ვადაში“, მასაც იგივე ძალა და ზეგავლენა აქვს, რაც მე-6 მუხლის 1-ლ პუნქტს. და ბოლოს, სან-ხოსეს ამერიკულ კონვენციაში (მიღებული 1969 წელს – ასევე არ არის ძალაში შესული) არის დებულება (მე-8 მუხლის 1-ლი პუნქტი), რომელიც ერთი შეხედვით იძლევა ხელმისაწვდომობის უფლებას, მაგრამ ფაქტობრივად ეს ასე არ არის. იგი შედის თავში სახელწოდებით „უფლება სამართლიან განხილვაზე“ (*garanties judiciaires*), რომელიც მოიხსენებს მას პროცედურულ გარანტიად. მეორე რიგში ფორმულირების ენა ნათლად წარმოაჩენს მას, როგორც იმავე რიგის და წარმოშობისას, როგორც სხვა შესაფერისი დებულებებია ადრეულ აქტებში. იგი შემდეგნაირად იკითხება:

„ყველა ადამიანს, მის წინააღმდეგ მიმართული სისხლისსამართლებრივი ბრალდების დასაბუთების დროს ან მისი სამოქალაქო, შრომითი, ფისკალური თუ სხვა სახის უფლებათა განსაზღვრისას, აქვს უფლება მოსმენაზე, შესაბამისი გარანტიებითა და გონივრულ ვადაში, კომპეტენტური, დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი ტრიბუნალის მიერ, რომელიც წინასწარ არის შექმნილი კანონის საფუძველზე“.

თუკი ამ დებულებაში სიტყვა „მოსმენის“ შემდეგ იქნებოდა წერტილი პირველ ხაზში, და იგი თავიდან დაიწყებდა დარჩენილ ტექტს, შესაძლებელი იქნებოდა იმის თქმა, რომ ხელმისაწვდომობის ზოგადი უფლება ნათლად იყო ფორმულირებული. თუმცა საკმაოდ ნათელია (თუ გამოვტოვებთ როგორც წინამდებარე მიზნებთან შეუსაბამოს გაკვრით ჩასმულ ფრაზას „შესაბამისი გარანტიებითა და გონივრულ ვადაში“), რომ სიტყვა „მოსმენა“ პირდაპირ უკავშირდება (და დაზუსტებულია) „კომპეტენტური...ტრიბუნალის“ მოსმენის მოთხოვნით. მახვილი, ისევე, როგორც ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლ პუნქტში, დასმულია მოსმენის ხასიათზე, და *a priori* და დამოუკიდებელი მოსმენის ჩატარების უფლებაზე.

44. მაგრამ მნიშვნელოვანი ფაქტი ის არის, რომ ზემოთ განხილული დებულებები სათავეს უფრო ძლიერი და გარკვეული ხასიათის წინადადებაში იღებს. ეს აზრი მოცემულია კომისიის წინაშე გაერთიანებული სამეფოს დამცველის მიერ გაკეთებული განცხადების ნაწყვეტში. როდესაც იგი საუბრობდა საყოველთაო დეკლარაციის მე-8 მუხლთან დაკავშირებით, მან განაცხადა²⁷:

27 იხ. 24-ე სქოლიო.

„მე-8 მუხლის ტექსტი დაფუძნებული იყო შესწორებაზე, რომელიც წამოჭრილი იქნა მექსიკელი წარმომადგენლის მიერ 1948 წლის 23 ოქტომბერს გენერალური ასამბლეის მე-3 კომიტეტში. წარმომადგენელი ამტკიცებდა, რომ მის მიერ წარმოდგენილი ცვლილება მხოლოდ და მხოლოდ იმეორებდა ტექსტს ბოგოტის დეკლარაციიდან, რომელიც სულ ახლახანს ერთხმად იქნა მიღებული ლათინური ამერიკის 21 დეპუტატის მიერ. შესაბამისი დებულება ბოგოტის დეკლარაციაში იყო XVIII მუხლი. იგი აცხადებდა: „ყველა ადამიანს შეუძლია მიმართოს სასამართლოს, რათა უზრუნველყოს თავისი სამართლებრივი უფლებების პატივისცემა. ასევე შესაძლებელი უნდა იყოს მისთვის მარტივი მოკლე პროცედურა, რომლის საშუალებითაც სასამართლოები დაიცავენ მას ხელისუფლების ორგანოების იმ ქმედებათაგან, რომლებიც მის საზიანოდ არღვევენ რომელიმე ძირითად კონსტიტუციურ უფლებას.“

საყოველთაო დეკლარაციის მე-8 მუხლის წყარო, რომელიც არის ბოგოტის დეკლარაციის XVIII მუხლი, ძალიან საინტერესოა, რადგან ბოგოტას დეკლარაციის XVIII მუხლი პირველ წინადადებაში საუბრობს ნებისმიერი პირის უფლებაზე, მიმართოს სასამართლოს, რათა უზრუნველყოს მის სამართლიან უფლებათა მიმართ პატივისცემა, ხოლო საყოველთაო დეკლარაციის მე-8 მუხლში ეს შეტრიალებული და შეკუმშული იყო. ამ მუხლის თანახმად: „ყველას აქვს უფლება ეფექტურ საშუალებაზე კომპეტენტური ეროვნული ტრიბუნალების წინაშე“.

შემდეგ²⁸ დამცველმა გამოიტანა დასკვნა, რომელსაც მეც ვეთანხმები, სახელდობრ ის, რომ „თუკი ვინმე ამ ისტორიას მთლიანად განიხილავს, დაინახავს, რომ ის, რაც დაიწყო ბოგოტის დეკლარაციაში, როგორც ხელმისაწვდომობის ფართო უფლება, შეიკუმშა ხელმისაწვდომობის უფლებამდე, რომელიც დაკავშირებული იყო კონვენციით დაცულ უფლებებთან“.

ამგვარად, 20 წლის პერიოდის შემდეგ, როგორც ჩანს, ადგილი ჰქონდა მთავრობათა მხრიდან განზრახ მიმართულ პოლიტიკას, რათა თავიდან აეცილებინათ პირისპირ შეჯახება ხელმისაწვდომობის საკითხთან. ამ მოსაზრებას აძლიერებს მტკიცებულებათა არსებობა (იხ. დოკუმენტი CDH (73) 33, გვ. 45)* იმასთან დაკავშირებით, რომ ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის პროექტის შექმნის ერთ-ერთ ეტაპზე შესაძლებელი იყო ისეთ ტერმინთა არსებობა, რომლებიც შეიძლება მივიჩნიოთ ხელმისაწვდომობის დებულების მომცველად, მაგრამ შემდგომში ისინი გაუჩინარდა – ამ მიმართულების გავრცობის სურვილის უქონლობის ყველაზე ნათელ შესაძლო მინიშნებად შეიძლება ჩაითვალოს ის ფაქტი, რომ ეს ცნება არასოდეს ყოფილა ასახული ადამიანის უფლებათა რომელიმე აქტში, რომელიც შეიქმნა ევროპული კონვენციის შემდეგ (იხ. ზემოთ). ხელშეკრუ-

28 *Ibid.* გვ. 50.

* იხ. რეგისტრატურის შენიშვნა გვ. 53.

ლების განმარტების ტექნიკაში შეუძლებელია რაიმე საკითხის გათვალისწინების სურვილის უქონლობის უკეთესი დემონსტრირება, ვიდრე თავიდან ამ საკითხის ჩართვა, ხოლო შემდეგ ამოღებაა.

46. დასკვნა, რომელიც მე გამომაქვს განხილული ტექსტების ხასიათიდან და იმ მოსაზრებებიდან, რომლებიც განვიხილე ზემოთ, 38-ე მუხლში, არის ის, რომ ხელშემკვრელი სახელმწიფოები ტანახმა იყვნენ, *de facto* დაყრდნობდნენ იმ სიტუაციას, როდესაც პრაქტიკულად ყველა ევროპულ ქვეყანაში ხელმისაწვდომობის ძალიან ფართო ღონისძიებები არსებობდა სასამართლოზე, მაგრამ მათ არ ჰქონდათ რაიმე გარკვეული განზრახვა, სახე შეეცვალათ ამისათვის ან აეღოთ თავის თავზე ამ საკითხთან დაკავშირებით (იხ. 25-ე სქოლიო) საერთაშორისო ვალდებულება – და განსაკუთრებით იმ სახის ვალდებულება, რომელიც, როგორც ეს სასამართლომ დაადგინა, არსებობდა ამ საქმეში – ვალდებულება, რომელიც – როგორც ამას წინამდებარე საქმე გვიჩვენებს – უფრო მკაცრი ხასიათისაა და უფრო შორს მიდის, ვიდრე გაერთიანებული სამეფოს მთავრობას (იხ. 24-ე სქოლიო) და კონვენციის წევრ სხვა მთავრობებს (ალბათ) ოდესმე მიუჩნევიათ სავალდებულოდ.²⁹ იმ მიზეზთა გამო, რომლებიც უკვე ვახსენეთ, ამ ტიპის ვალდებულება არ შეიძლება იყოს საერთაშორისოდ აღიარებული, სანამ არ არის განსაზღვრული და განზოგადებული და მისი მოქმედების სფერო და მოდალურობა არ არის დადგენილი. კონვენცია ამას არ აკეთებს და სასამართლოც საფუძვლიანი მიზეზების გამო ვერ მიდის კომპრომისზე, განაჩენის გაუგებრობებთან დაკავშირებით, იმ ამოცანებში ჩარევის გზით, რომლებიც უპირველეს ყოვლისა წარმოადგენს მთავრობის კომპეტენციას. როგორც ეს განაჩენმა აღიარა (II თავი, პუნქტი 39) – „სასამართლოს ფუნქციას არ წარმოადგენს, შეიმუშაოს დასაშვები შეზღუდვების ზოგადი თეორია მსჯავრდებულ პატიმართა საქმეებში, ისევე, როგორც მის ფუნქციებში არ შედის, გააკეთოს განმარტება *in abstracto* იმასთან დაკავშირებით, შეესაბამება თუ არა ... [გაერთიანებული სამეფოს] ციხის წესები ... კონვენციას“. მაგრამ თუ სასამართლოს ფუნქციებში არ შედის უფლებაზე შეზღუდვების შემუშავება, მაშინ მით უმეტეს არ შეიძლება, მის ფუნქციებში შედიოდეს თეორიულად, არგუმენტაციის გარეშე მიიღოს ის

29 გაერთიანებული სამეფოს არგუმენტი, რომელიც დაფუძნებული იყო სასამართლოზე ხელმისაწვდომობის საკითხთან დაკავშირებულ ეროვნულ მიდგომაზე, რაც უზრუნველყოფილი იყო მიმდინარე კომერციული ხელშეკრულებებითა და ისეთი მრავალმხრივი კონვენციებით, როგორიცაა დაფუძნების შესახებ ევროპული კონვენცია, მიანიშნებს იმ შესაძლებლობაზე, რომ პირისპირ შეეჯახებოდნენ რა ხელმისაწვდომობის საკითხს, მთავრობებს არ ექნებოდათ სურვილი, მოქცეულიყვნენ საკითხისადმი ეროვნული მიდგომისაგან განსხვავებით და, რა თქმა უნდა, გოლდერის, როგორც გაერთიანებული სამეფოს მოქალაქის, მიმართ მოხდა ეროვნული კანონმდებლობით დადგენილი წესების გამოყენება.

უფლება, რომელიც ვერ განხორციელდება პრაქტიკაში იმ შეზღუდვების გარეშე, რომელთა შემუშავებასაც სასამართლო უარყოფს.

2. ცალკეული ტექსტი და ტერმინები

47. ზემოთ განხილული მიდგომის საფუძველზე კონვენციის შესაბამისი დებულებები არ წამოჭრიან განმარტების არავითარ სიძნელეს ან სანქციის დამწესებელი განმარტების აუცილებლობას, როგორც ისინი ამას ნათლად აკეთებენ სასამართლო მიდგომის საფუძველზე. მე ჩამოვთვლი და ფართო კომენტარს გაფუკეთებ ამ დებულებებს იმ თანმიმდევრობით, რომლითაც ისინი მოცემულია:

- (ა) პრემბულა (როგორც ეს უკვე ნახსენები იყო 42-ე პუნქტში) საგანგებოდ მოიხსენიებს, რომ ხელმომწერმა მთავრობებმა გადაწყვიტეს, „გადადგან პირველი ნაბიჯები“ იმ „გარკვეულ უფლებათა“ კოლექტიურად განხორციელებისათვის, რომლებიც დადგენილია ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაციაში, რომელიც – როგორც ეს იქნა წარმოჩენილი 41-ე პუნქტში ზემოთ – არ ითვალისწინებს არანაირ დამოუკიდებელ დებულებას ხელმისაწვდომობის უფლებასთან დაკავშირებით, ასე რომ ასეთი უფლება არც კი შედის იმ უფლებათა ჩამონათვალში, რომელსაც ევროპული კონვენცია შეიძლება მოიცავდეს. მაგრამ, თუკი იგი იქნებოდა უფლება, რომელიც შესაძლებელია ყოფილიყო – როგორც „კვალიფიციური უფლება“ – ეს იქნებოდა პრემბულის ენის ბოროტად გამოყენება და იგი აუცილებლად არ იქნებოდა ჩართული მასში. კვალიფიციური უფლებებიდან მხოლოდ „გარკვეული“ უფლებები უნდა ყოფილიყო წარმოდგენილი და ხელმისაწვდომობის ზოგადი უფლება, საყოველთაო დეკლარაციის საფუძველზე, არ იყო წარმოდგენილი, თუნდაც როგორც კვალიფიციური უფლება. გარდა ამისა, სახელმწიფოები აპირებდნენ მხოლოდ „პირველი ნაბიჯების“ გადადგმას და მხოლოდ იმ „გარკვეული“ უფლებათა გათვალისწინებას. ასე რომ, რამდენადაც „წარმოუდგენელი“ არ უნდა იყოს, ევროპულ კონვენციაში არ უნდა არსებობდეს ხელმისაწვდომობის დებულება, ეს შედეგი სრულიად ნორმალურია და არ იწვევს გაკვირვებას.
- (ბ) კონვენციის 1-ლი მუხლი (იხ. ზემოთ 26-31 პუნქტები) მოითხოვს, რომ სანამ სავალდებულო გახდება სახელმწიფოებისათვის, „დაიცვან ყველა ადამიანისთვის მათი იურისდიქციის ფარგლებში“ უფლებები და თავისუფლებები, რომლებიც გათვალისწინებულია კონვენციის იმ ნაწილში, რომელშიც შედის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი, ასეთ უფლებები და თავისუფლებები „განსაზღვრული“ უნდა იყოს. განსაზღვრები აუცილებლად უნდა იყოს ნათელი. ამი-

ტომ მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტიდან არავითარი ხელმისაწვდომობის უფლება არ შეიძლება გამომდინარეობდეს მოაზრებული თუ ნაგულისხმევი სახით. კონვენციის მე-17 მუხლი (იხ. მე-17 სქოლიო) ადასტურებს და ამყარებს ამ მოსაზრებას.

(გ) მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტი და მე-13 მუხლი

(i) სასამართლოს განაჩენი სწორია იმ ნაწილში, როდესაც მხედველობაში იღებს მე-14 სქოლიოში აღწერილ დებულებებს, მაგრამ ეს არის მოსაზრება, რომელიც, თუმცა სწორია, მაგრამ არასრულყოფილია და არ მოიცავს იმ მნიშვნელოვან ნაწილს, რომლის დამტკიცებასაც გაერთიანებული სამეფო ცდილობდა.

(ii) მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტი და მე-13 მუხლი ითვალისწინებენ, რომ ხელშემკვრელმა სახელმწიფოებმა უნდა უზრუნველყონ მიმართვის საშუალებების არსებობა ეროვნულ სასამართლოებში კონვენციაში განსაზღვრულ ძირითად უფლებათა და თავისუფლებათა დარღვევასთან დაკავშირებით (ხსენებული ნაგავს მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტის პარაფრაზირებას, მაგრამ არსებითად და ლიტერატურულად კი – მე-13 მუხლს). მე ვეთანხმები სასამართლოს, რომ ეს დებულებები თავისთავად არ შეიცავს რაიმე დამოუკიდებელ უფლებას თუ თავისუფლებას ან ხელმისაწვდომობის რაიმე ზოგად უფლებას და ამიტომ არ წარმოადგენს რაიმე დებულებას, რომელიც მოახდენდა არასაჭირო ზეგავლენას, როგორც ამას გაერთიანებული სამეფოს მთავრობა ამტკიცებდა. თუმცა მთავრობამ წარმოადგინა ამ წინადადების დამატებაც, სახელდობრ ის, რომ თუ ხელმისაწვდომობის ზოგადი უფლება, როგორც ეს სასამართლომ მიიჩნია, ნაგულისხმევი უნდა ყოფილიყო მე-6 მუხლის 1-ლ პუნქტში, მაშინ მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტი და მე-13 მუხლი გახდებოდნენ ზედმეტი და არასაჭირო, რადგან ხელმისაწვდომობის უფლება მე-6 მუხლის 1-ლ პუნქტში გაითვალისწინებდა ყველაფერს საჭიროს. აქედან გამომდინარე, ამ ორი სხვა დებულების მიზანი იყო, წარმოეჩინა, რომ არავითარი ხელმისაწვდომობის უფლება არ მოიაზრებოდა მე-6 მუხლის 1-ლ პუნქტში. ეს არგუმენტი ლოგიკურად სწორია, მაგრამ მისი გაქარწყლება შესაძლებელია, რადგან მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტი და მე-13 მუხლი ლაპარაკობენ მხოლოდ დაცვის საშუალების არსებობაზე, მხოლოდ ხელმისაწვდომობა კი აუცილებლად არ მოიცავს დაცვის საშუალებას: შესაძლებელია არსებობდეს ხელმისაწვდომობა, მაგრამ არ არსებობდეს დაცვის საშუალება ხელმისაწვდომობის შემდეგ. რაც არ უნდა იყოს, თუკი ვინმე ამოიღებდა ფურცელს სასამართლო წიგნიდან და გამოიყენებდა იმ არგუმენტს ან ბრძანებას, რომელსაც სასამართლო იყენებს, მას შეეძლებოდა ეთქვა, რომ რადგან ხელმი-

სანვდომობას დაცვის საშუალების გარეშე არავითარი სარგებელი არა აქვს, ხელმისაწვდომობის უფლება გულისხმობს უფლებას დაცვის საშუალებაზე – რაც ამკარად აბსურდია. თუმცა ეს ამკარად გაიმეორებდა სასამართლოს დასკვნას იმასთან დაკავშირებით, რომ რადგან უფლებას სამართლიან განხილვაზე არა აქვს ფასი სასამართლო განხილვის გარეშე, ამიტომ უფლება სამართალწარმოების აღძვრაზე, რომელიც სასამართლო განხილვისას წარმოიშობა, უნდა იქნეს ნაგულისხმევი. ძნელი იქნებოდა, *non-sequitur* უფრო ნათელი გაგვეხადა.

(დ) მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის დებულებები ამ პუნქტის მნიშვნელოვანი პირველი წინადადებით უკვე მოხსენიებული იყო ამ მოსაზრების 25-ე პუნქტში, ხოლო წინადადების დანარჩენი ნაწილი გადმოცემულია სასამართლოს განაჩენის 24-ე პუნქტში. საჭირო არ არის მისი აქციტირება, რადგან ყოველივე ეს, „საჯარო მოსმენის“ მოთხოვნაზე მითითებით პირველ წინადადებაში, საჭიროა იმის განსამარტავად, რომ განაჩენი „გამოცხადებული უნდა იქნეს საჯაროდ“, პრესა და საზოგადოება შეიძლება არ იქნენ დაშვებული სასამართლო განხილვის მთელ ან მის ნაწილზე გარკვეული გარემოებების არსებობისას, რომლებიც შემდგომში იქნება განზოგადებული დეტალურად. ამიტომ ეს წინადადება შეუსაბამოა წინამდებარე მიზნებისათვის გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც იგი მთლიანად იმავე აგებულებებისაა, რაც პირველი და დაკავშირებულია მასთან *ejusdem generis*, როგორც მნიშვნელოვანი პროცედურული დებულება, რომელიც მხოლოდ და მხოლოდ დაკავშირებულია უფლება-მოვალეობებთან და მოდალურობასთან სასამართლოში განხილვის დროს. პირველ წინადადებასთან დაკავშირებული და ზოგადად მომდევნო კომენტარები ავსებს იმ კომენტარებს, რომლებიც წარმოდგენილი იყო ზემოთ, 25-ე და 33-34 პუნქტებში (იხ. ასევე მე-40 პუნქტი *in fine*):

(i) წესი *ejusdem generis*, რომელზეც მიუთითებდნენ წინა პუნქტები, მიმართული იყო იმის საჩვენებლად, რომ მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი დამოუკიდებელი დებულებაა, თავისთავად სრული და შევსებული, და არ საჭიროებს არავითარ დამატებას თუ განმარტებას იმისათვის, რომ მისი მოქმედების სფერო ნათელი გახდეს, და ფლობს განსაკუთრებულ სტრუქტურასა და პუნქტების კატეგორიას, რომლებიც პროცედურული ხასიათისაა და ეხება მხოლოდ სასამართლოში განხილული საქმის მოდალურობას. იგი მთლიანად მიმართულია გავლენის ამ სფეროსაკენ, და მხოლოდ და მხოლოდ მისკენ, როგორც ეს ამკარად იქნა აღნიშნული არგუმენტში (CDH (73) 33 გვ. 51).* *ejusdem generis*-ის წესი ამიტომაც მოითხოვს,

* იხ. რეგისტრატურის შენიშვნა, გვ. 53.

რომ იმ შემთხვევაში, თუ საჭიროა ტექსტიდან რაიმე ნაგულისხმევის გამოტანა იმ მიზნით, რომ ისიც ჩართული იქნეს ამ ტექსტში ან მის დამატებად იქნეს აღიარებული ის, რაც აშკარად არ არის მასში გამოხატული (და ეს ზოგადად არის ცნობილი, რომ ხელმისაწვდომობის უფლება არ არის გამოხატული ამ ტექსტში), ეს ნაგულისხმევი უნდა იყოს ან ეხებოდეს იმავე ხასიათის სხვა რამეს, ან შედიოდეს კონცეფციის იმავე კატეგორიაში, როგორც ეს თავად ტექსტშია წარმოდგენილი, რაც ამ შემთხვევას არ შეესაბამება. ნებისმიერი ხელმისაწვდომობის უფლება, როგორც ასეთი, როდესაც მას გააჩნია პროცედურული მხარე, წარმოადგენს ძირითადი ხასიათის დამოუკიდებელ უფლებას. პროცედურულ მხარეებშიც კი იგი საკმაოდ განსხვავდება იმ საკითხებისაგან, რომლებიც დაკავშირებულია სასამართლო განხილვის მოდალურობასთან. როგორც ეს უკვე აღინიშნა, სასამართლო განხილვათა შემთხვევებს თან ახლავს მხოლოდ ერთი აუცილებელი ნაგულისხმევი რამ, სახელდობრ ის, რომ სასამართლო განხილვას აქვს ადგილი – ანუ სამართალწარმოება მიმდინარეობს. იგი არ გულისხმობს არაფერს აღძვრის უფლებასთან დაკავშირებით, რაც ეკუთვნის კონცეფციის სხვა მხარეს. შესაბამისად, ეს არ არის კანონიერი პროცესი და განმარტების კრიტერიუმებს ეწინააღმდეგება ერთ საკითხში მეორის გულისხმობა.

- (ii) წესი *expressio unius est exclusio alterius* – სასამართლოს განაჩენში ასახული დასკვნით ეს წესიც დარღვეულია. ეს ხდება რამდენიმეჯერ, მაგრამ ამის საუკეთესო ილუსტრაციაა ის, თუ როგორ არის განხილული მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი განაჩენის 28-ე პუნქტში, სადაც ნათქვამია, რომ მიუხედავად იმისა, რომ მუხლი „არ ითვალისწინებს ხელმისაწვდომობის უფლებას ... აშკარა ტერმინებით“, იგი „ნათლად აღიარებს უფლებებს, რომლებიც განსხვავებულია, მაგრამ გამომდინარეობს ერთი და იმავე ზოგადი მოსაზრებიდან, და რაც, ერთად აღებული, წარმოადგენს ერთ უფლებას, რომელიც სპეციალურად არ არის ტერმინის ვიწრო მნიშვნელობით განსაზღვრული“ – (სინამდვილეში საერთოდ არ არის განსაზღვრული³⁰). უფლებები, რომლებიც ფაქტობრივად „აშკარად არის განსაზღვრული“ მე-6 მუხლის 1-ლ პუნქტში (და ჰიპოთეზის თანახმად „აშკარად განსაზღვრული“ ნიშნავს ტერმინებით გამოხატულს), არ არის „განსხვავებული“ უფლებები, არამედ წარმოადგენს უფლებებს, რომლებიც ერთნაირი აგებულებისაა და ერთ კატეგორიას განეკუთვნება, სახელდობრ, ეს არის

30 ეს არის ერთ-ერთი ადგილი, სადაც სასამართლო ცნობს უფლების განუსაზღვრელ ხასიათს – იხ. ზემოხსენებული პუნქტები 26-31, განსაკუთრებით კი 29-ე და 30-ე სქოლიოები.

უფლებები, რომლებიც ეხება სასამართლოს განხილვის დროს, წარმართვასა და მიმდინარეობას. აქ არაფერია ისეთი, რომ წარმოადგენდეს მოჩვენებით „ცალკეულ“ უფლებას, რომელიც, როგორც ითქვამს, მოიცავს ხელმისაწვდომობის უფლებას განსაზღვრულ პროცედურულ უფლებებთან ერთად. ეს უკანასკნელი, მეორეს მხრივ, ამკარად არიან განსაზღვრულნი ისეთი საშუალებით, რომ გამოყენებული იქნეს *expressio unius*-ს წესი – და გამომდინარე იქიდან, რომ ხსენებული მიზეზების გამო ხსენებულ მუხლში არაფერია მოცემული, რაც საჭიროებს ხელმისაწვდომობის უფლებას იმ ფაქტისაგან განცალკევებით, რომ ხელმისაწვდომობას უკვე ჰქონდა ადგილი, ეს წესი უნდა იქნეს გამოყენებული. კიდევ ერთხელ აღვნიშნოთ მართებული პოზიცია, სახელდობრ ის, რომ მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის დებულებები სრულყოფილად იმოქმედებს იმ ფორმით, როგორც წარმოდგენილია, რა სახის სამართალწარმოებაც არ უნდა იყოს რეალობაში აღძრული, სამართალწარმოების აღძვრასთან დაკავშირებით რაიმე მოაზრებული უფლების პოსტულირების გარეშე. მუხლი ავტომატურად იმოქმედებს იმ შემთხვევაში, თუ აღძრულია სამართალწარმოება. თუკი რაიმე მიზნით – უფლების არარსებობა ან სხვ. – სამართალწარმოება არ არის აღძრული, მაშინ ადგილი ექნება *cadit quaestio*-ს: შემთხვევას, რომელიც ამოქმედებდა მუხლს, უბრალოდ არ ჰქონია ადგილი. შესაბამისად, ამ საქმეში არ მოიპოვება გამამართლებელი საბუთი იმისათვის, რომ არ იყო ამოქმედებული *expressio unius*-ს წესი.

- (iii) სამოქალაქო და სისხლისსამართლებრივი საქმეებისადმი ერთნაირი დამოკიდებულება – არსებობს სხვა გადაუღალახავი და, ალბათ, უფრო კონკრეტული მიზეზი იმისა, თუ რატომ არ შეიძლება ხელმისაწვდომობის უფლების, სამართლიანი განხილვისგან და ა.შ. განსხვავებით, მოაზრება მე-6 მუხლის 1-ლ პუნქტში. ეს მუხლი ამკარად ერთ დონეზე აყენებს სამოქალაქო და სისხლისსამართლებრივ სამართალწარმოებებს – იგი ეხება სამართლიანი განხილვის საკითხს ორივე კონტექსტში. ხელმისაწვდომობის უფლების საკითხი უნდა წარმოიშვას უმთავრესად სამოქალაქო სამართალწარმოების დროს, სადაც არის მოსარჩელე ან მომჩივანი, რომელიც აღძრავს სამართალწარმოებას. ძალიან ცოტა განსაკუთრებულ შემთხვევათა გარდა, რომლებშიც კერძო მოქალაქე აღძრავს სისხლისსამართლებრივი ხასიათის სამართალწარმოებას, სისხლის სამართლის საქმეს აღძრავს ხელისუფლების ორგანოები, იმ კონტექსტში კი ამკარად აბსურდული იქნებოდა, გვესაუბრა ხელმისაწვდომობის უფლებაზე. ეს არ იქნებოდა ამ კითხვაზე ნამდვილი პასუხი, რომ გვეთქვა შემ-

დეგი: უფლება შესაბამისია მხოლოდ მაშინ, როდესაც აუცილებელია ერთ საქმეში, მაგრამ არა მეორეში (ან ნებისმიერ შემთხვევაში, როდესაც ხელისუფლების ორგანოებს შეუძლიათ თვალყური ადევნონ საკუთარ ქმედებებს). ეს არ არის მთავარი. მთავარი არის ის, რომ მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი ისევე ეხება სისხლისსამართლებრივ, როგორც სამოქალაქო მხარეს – მისი მნიშვნელობა მართლაც უფრო მეტად სისხლისსამართლებრივი საქმეების მიმართ გამოიხატება – ხოლო სისხლისსამართლებრივი მხარე არის ის, რომელთან დაკავშირებითაც უმრავლეს შემთხვევებში აბსოლუტურად უსარგებლოა, ვილაპარაკოთ ხელმისაწვდომობის უფლებაზე ხელისუფლების მაგივრად, რომელიც აღძრავს სამართალწარმოებას. ეს მიანიშნებს ან ადასტურებს იმ დასკვნას, რომ მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი ეხება მხოლოდ სამართალწარმოებებს და არა მათი აღძვრის უფლებას.

- (iv) საჯარო მოსმენა „გონივრულ ვადაში“ – არსებობს სხვა მაჩვენებლებიც იმავე მიმართულებით, რომლებიც ასევე შეიცავს მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის სამოქალაქო და სისხლისსამართლებრივ ასპექტებს შორის შეთანხმებულობის პრინციპის დაცვას. ერთ-ერთი ასეთი მაჩვენებელი წარმოდგენილია გაერთიანებული სამეფოს არგუმენტით (მითითებულია მხოლოდ განაჩენში (პუნქტი 32) იმ სახით, რომელიც ვერ წარმოაჩენს მის შესაბამისობას – სინამდვილეში გამოიყურება მთლიანად გაუგებრად³¹ და ეხება მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის მოთხოვნებით ნაგულისხმევს იმასთან დაკავშირებით, რომ სასამართლო განხილვას ადგილი ექნება გონივრულ ვადაში. რის „გონივრულ ვადაში?“ მუხლი ამას არ ამბობს. სისხლისსამართლებრივი სამართალწარმოების შემთხვევაში ადგილი არ ექნება ეჭვს, რომ ვადის ათვლა დაიწყება დაკავებიდან ან ფორმალური ბრალდებიდან. გონივრული იქნება, წარმოვიდგინოთ, რომ იგი არ შეიძლება განთავსებული იქნეს წინმსწრებ განუსაზღვრელ პერიოდში, როდესაც ხელისუფლების ორგანოები სავარაუდოდ განიხილავდნენ ბრალის წაყენების საკითხს და ამასთან დაკავშირებით აწარმოებდნენ სამართლებრივ კონსულტაციებს – ან ეძებდნენ ბრალდებულს მისი დაკავების მიზნით. ჩემი აზრით, ზუსტად იგივე პრინციპი უნდა გამოიყენებოდეს *mutatis mutandis* სამოქალაქო სამართალწარმოებასთან მიმართებაშიც, არა მარტო იმიტომ, რომ სხვა შემთხვევაში არაადეკვატური და არაპროპორციული სიტუაცია წარმოიშობა სამართალწარმოების

31 რა თქმა უნდა, ეს ეხება სასამართლო განხილვას, რომელიც უნდა წარიმართოს გონივრულ ვადაში მას შემდეგ, რაც სასამართლო ხელმისაწვდომი გახდა, და არა ხელმისაწვდომობას, რომელიც უნდა განხორციელდეს გონივრულ ვადაში.

ტიპებს შორის, არამედ პრაქტიკული მიზნებიდან გამომდინარეც. სამოქალაქო სამართალწარმოებაში გონივრული ვადის ათვლა უნდა დაინყოს იმ მომენტიდან, როდესაც საჩივარი ფორმალურად ჩამოყალიბდა სარჩელის სახით, ადგილი ჰქონდა სასამართლოში გამოძახებას ან როდესაც მოპასუხეს სხვა ოფიციალური დოკუმენტით ეცნობა სამართალწარმოების შესახებ. ეს მხოლოდ გონივრულია. ნებისმიერი წინა პერიოდი, როდესაც მოსარჩელე განიხილავს სამართალწარმოების აღძვრის მიზანშეწონილობას, აწარმოებს სამართლებრივ კონსულტაციებს ან აგროვებს მტკიცებულებებს, შეუსაბამო ან ძალზე ბუნდოვანია იმისათვის, რომ დაგვეხმაროს „გონივრული ვადის“ ათვლის მომენტის მოძიებაში, რადგან მასში შეუძლებელია რაიმე ფიქსირებული მომენტის მოძიება. ეს რომ ასე არ ყოფილიყო, ათვლის მომენტი შესაძლოა „დაკავშირებული ყოფილიყო წარსულში“ თვეების ადრე ან ზოგიერთ საქმეში წლებით ადრე მომხდარ ფაქტებთან, რაც უაზროს და აბსურდულს გახდიდა „გონივრულ ვადაში“ სასამართლო განხილვის წარმართვის მთლიან მოთხოვნას, რომლის რეალურ ობიექტსაც წარმოადგენს სისხლის სამართლის საქმეთა სასამართლოს შეუსაბამო გადადება. მაგრამ სასამართლოს მოსაზრებაში მთავარი ის არის, რომ რადგან მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი თავისთავად არ ასახელებს რაიმე ათვლის წერტილს, სასამართლოს მოუხდება ამის სპეციალურად განხილვა ყოველ კონკრეტულ საქმეში. შესაბამისად, მთავრობებს არ შეუძლიათ იცოდნენ, თუ რა დადგენილ პერიოდში უნდა წარმოადგინონ სისხლის სამართლის საქმეები სასამართლო განხილვის წინაშე, რათა დაკმაყოფილებული იქნეს მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის მოთხოვნა – ეს კი აბსოლუტურად დაუშვებელი სიტუაციაა.

- (v) ყოველივე ხსენებული მნიშვნელობა არის ის, რომ ნებისმიერი რამ, რაც დაკავშირებულია ხელმისაწვდომობის უფლებასთან, დაკავშირებული უნდა იყოს სამართალწარმოების ფორმალურად აღძვრის წინა პერიოდთან მას შემდეგ, რაც სამართალწარმოება დაწყებული იქნა და სასამართლოზე ხელმისაწვდომობა განხორციელდა, და ამიტომაც ეს საკითხი აღარ საჭიროებს განხილვას (*cadit quaestio*). შესაბამისად, ნებისმიერი რამ, რაც დაკავშირებულია ხელმისაწვდომობის უფლებასთან, როგორც ასეთთან – განსაკუთრებით მასში ნებისმიერი სავარაუდო ჩარევა ან მისი უარყოფა – დაკავშირებული უნდა იყოს ხელმისაწვდომობამდე განვილი იმ პერიოდთან, რომელიც წინ უძღოდა სამართალწარმოების აღძვრას – ე.ი. გონივრულ ვადაში ჩატარებულ პატიოსან და საჯარო მოსმენას, რომელზეც მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი მიუთითებს – და ეს კიდევ ერთხელ მიანიშნებს იმ დას-

კვნას, რომ ხსენებული მუხლი საერთოდ არ ეხება ხელმისაწვდომობას, რადგან საკითხი ეხება განვლილ პერიოდს ან საფეხურს.

(vi) ტერმინი „საჯარო მოსმენა“ ასევე წარმოშობს სიძნელებებს იმ შემთხვევაში, თუ მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი აღქმული იქნება ისე, თითქოს ითვალისწინებდეს ხელმისაწვდომობის უფლებას. შემოიფარგლება რა მხოლოდ სამოქალაქო სამართალწარმოებით, ტერმინი „საჯარო“ მიანიშნებს საქმის არსებით მოსმენაზე ღია სასამართლოში, რომელსაც ადგილი ექნება იმ შემთხვევაში, თუ სამართალწარმოება წარიმართება ნორმალურად. მაგრამ როგორც ზემოთ წარმოჩინდა (მე-15 პუნქტი), სამართალწარმოება შესაძლოა შეჩერდეს სხვადასხვა საფუძველზე ადრეულ ეტაპზე. მთავარი ის არის, რომ ამ შემთხვევაში ეს ძალიან ხშირად მოხდება არა საჯარო მოსმენისას, არამედ სასამართლოს დაბალი რანგის მოხელის (რომელიც *“in chambers“* განიხილავს საქმეს) წინაშე და მოსმენაზე, როგორც ეს ჩვეულებრივ ხდება ხოლმე, მხოლოდ მხარეები და მათი იურიდიული წარმომადგენლები იქნებიან წარმოდგენილნი. ამიტომ თუ მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტით ნაგულისხმევი იქნებოდა უფლება ხელმისაწვდომობაზე, ამას მუხლის ერთი შესაძლოა მოეცვა საჯარო მოსმენის განუყოფელი უფლება ყველა გარემოებაში, ეს კი ნაკლებია იმაზე, რასაც არ შეიძლება ვუნოდოთ „ხელმისაწვდომობა“. ეს მოსაზრება დამტკიცებულია მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის მე-2 წინადადებით, იხ. (დ) ქვეპუნქტი ზემოთ. ამიტომ აქ აღინიშნება ერთ-ერთი ის კავშირი, რომელშიც ხელმისაწვდომობის უფლების საზღვრები არ ყოფილა მოაზრებული (იხ. 28-ე და 29-ე პუნქტები ზემოთ) – რომელთა არარსებობის გამოც ცნებას არ გააჩნია არც განმარტება და არც გარკვეულობა. ეს ასევე წარმოადგენს კავშირს, რომელშიც კონვენციის მე-17 მუხლი შესაძლებელია გამოყენებული იქნეს – იხ. მე-17 სქოლიო და 47-ე პუნქტის (ბ) ქვეპუნქტი.

48. ხელმისაწვდომობის უფლებასთან დაკავშირებული დასკვნა – მე შეგნებულად ვტოვებ სხვა მოსაზრებებს, რათა არ გადავტვირთო ეს მოსაზრება. მაგრამ დასკვნის სახით უნდა აღვნიშნო, რომ ხელმისაწვდომობის უფლება არ უნდა იქნეს ნაგულისხმევი კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლ პუნქტში, გარდა ინტერპრეტაციის პროცესისა, რომელსაც, ჩემი აზრით, არა აქვს კავშირი და რომელიც არ ემსახურება საერთაშორისო სახელმწიქრულეპო სამართლის ინტერესებს. თუკი უფლებას ადგილი არა აქვს მე-6 მუხლის 1-ლ პუნქტში, მით უმეტეს მას ადგილი არა აქვს კონვენციაში. ეს უეჭველად წარმოადგენს დიდ ხარვეზს, რომელიც უნდა გამოსწორდეს. მაგრამ ხსენებულის განხორციელება ხელშემკვრელი სახელმწიფოების ამოცანაა და მიზნად ისახავს, რომ სასამართლომ შეძლოს მასზე დაყრდნობა და არ ეცადოს, თავად განახორციელოს სამართალშემოქმედება.

ლაბიტა
იტალიის წინააღმდეგ

Labita v. Italy

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო

საქმეზე „ლაბიტა იტალიის წინააღმდეგ“ (*Labita v. Italy*)

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო შეიკრიბა დიდი პალატის სახით, შემდეგ მოსამართლეთა შემადგენლობით:

ბ-ნი ლ. ვილდჰაბერი, პრეზიდენტი,

ქ-ნი ე. პალმი,

ბ-ნი ა. პასტორ რიდრუეჯო,

ბ-ნი ლ. ფერარი ბრავო,

ბ-ნი გ. ბონელო,

ბ-ნი ჯ. მაკარცზიკი,

ბ-ნი პ. კურისი,

ბ-ნი ჟ.-პ. კოსტა

ქ-ნი ფ. ტულკენსი,

ქ-ნი ვ. სტრაზნიცკა,

ბ-ნი ვ. ბუტკევიჩი,

ბ-ნი ჯ. კასადევალი,

ბ-ნი ბ. ზუპანჩიჩი,

ბ-ნი ჰ.ს. გრევე,

ბ-ნი ა.ბ. ბაკა;

ბ-ნი რ. მარუსტე,

ქ-ნი ს. ბოტუჩაროვა

და ბ-ნი პ.ჯ. მაჰონი, რეგისტრატორის მოადგილე.

იმსჯელა რა განმარტოებით 1999 წლის 29 სექტემბერსა და 2000 წლის 1 მარტს,

2000 წლის 1 მარტს სასამართლომ გამოიტანა წინამდებარე განაჩენი.

პროცედურა

1. საქმე სასამართლოს წარუდგინეს ადამიანის უფლებათა ევროპულ-მა კომისიამ (შემდგომში „კომისია“) 1999 წლის 8 მარტს და იტალიის მთავრობამ (შემდგომში „მთავრობა“) 1999 წლის 31 მარტს იმ დებულებების შესაბამისად, რომლებიც მოქმედებდა ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის (შემდგომში „კონვენცია“)¹ მე-11 ოქმის ძალაში შესვლამდე (მე-11 ოქმის მე-5 მუხლის მე-4 პუნქტი და კონვენციის ადრე მოქმედი 47-ე და 48-ე მუხლები).

2. საქმეს საფუძვლად უდევს განაცხადი (№26772/95), რომელიც კომისიას იტალიის რესპუბლიკის წინააღმდეგ კონვენციის ადრე მოქმედი 25-ე მუხლის შესაბამისად წარუდგინა იტალიის მოქალაქემ ბ-ნმა ბენედეტო ლაბიტამ (შემდგომში „განმცხადებელი“) 1994 წლის 10 აპრილს. განმცხადებელი ამტკიცებდა კონვენციის მე-3, მე-5, მე-6 და მე-8 მუხლების, მე-4 ოქმის მე-2 მუხლისა და 1-ლი ოქმის მე-3 მუხლის დარღვევას.

3. კომისიამ განაცხადი არსებით განხილვაზე ნაწილობრივ დაშვებულად გამოაცხადა 1997 წლის 20 ოქტომბერს. 1998 წლის 29 ოქტომბრით დათარიღებულ მოხსენებაში (კონვენციის ადრე მოქმედი 31-ე მუხლი) მან ერთხმად გამოხატა თავისი მოსაზრება, რომ ადგილი ჰქონდა კონვენციის მე-3, მე-5 მუხლის მე-3 და 1-ლი პუნქტებისა და მე-8 მუხლის დარღვევას, რომ დარღვევის საკითხი არ წამოიჭრებოდა კონვენციის მე-6 მუხლის მე-3 პუნქტთან მიმართებაში, რომ ადგილი ჰქონდა მე-4 ოქმის მე-2 მუხლის (ოცდაერთი ხმა შვიდის წინააღმდეგ) და 1-ლი ოქმის მე-3 მუხლის (ოცდასამი ხმა ხუთის წინააღმდეგ) დარღვევას².

4. 1999 წლის 31 მარტს დიდი პალატის კოლეგიამ გადაწყვიტა, საქმე განეხილა დიდ პალატას (რეგლამენტის მე-100 მუხლის 1-ლი პუნქტი). ბ-ნმა ბ. კონფორტიმ, იტალიის მხრიდან არჩეულმა მოსამართლემ, რომელიც მონაწილეობას იღებდა კომისიის მიერ საქმის განხილვაში, უარი განაცხადა დიდ პალატაში მონაწილეობაზე (რეგლამენტის 28-ე მუხლი). მთავრობამ მის ნაცვლად დანიშნა ბ-ნი ლ. ფერარი ბრავო, სან მარინოს რესპუბლიკის მხრიდან არჩეული მოსამართლე (კონვენციის 27-ე მუხლის მე-2 პუნქტი და რეგლამენტის 29-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი).

5. განმცხადებელმა და მთავრობამ წარმოადგინეს მემორანდუმები.

1 რეგისტრატურის შენიშვნა. მე-11 ოქმი ძალაში შევიდა 1998 წლის 1 ნოემბერს.

2 რეგისტრატურის შენიშვნა. კომისიის მოსაზრება და განსხვავებული აზრი თანდაერთვის განაჩენის საბოლოო ამობეჭდილ ვერსიას (სასამართლოს განაჩენებისა და გადაწყვეტილებების ოფიციალურ მოხსენებებში), ამასთან, კომისიის მოხსენება შესაძლებელია მოიპოვოთ რეგისტრატურაში.

6. მოსმენა გაიმართა სტრასბურგში, ადამიანის უფლებათა შენობაში, 1999 წლის 29 სექტემბერს.

სასამართლოს წინაშე წარდგინე:

მთავრობის სახელით:

ბ-ნი ვ. ესპოსიტო, *magistrato*,

საგარეო საქმეთა სამინისტროს დიპლომატიურ-
სამართლებრივი სამსახურის ხელმძღვანელი

თანაწარმომადგენელი;

განმცხადებლის სახელით:

ბ-ნი ვ. დი გრაციანო, ტრაპანის ადვოკატთა კოლეგია,

ადვოკატი.

7. სასამართლოს პრეზიდენტმა უფლება დართო განმცხადებლის ადვოკატს, ესარგებლა იტალიური ენით (რეგლამენტის 34-ე მუხლის მე-3 პუნქტი).

8. სასამართლომ მოისმინა ბ-ნი დი გრაციანოსა და ბ-ნი ესპოსიტოს მართვები.

9. განმცხადებელმა და მთავრობამ საკუთარი ინიციატივით წარმოადგინეს სხვადასხვა დოკუმენტები.

ფაქტები

I. საქმის გარემოებები

ა. განმცხადებლის დაპატიმრება და მის წინააღმდეგ აღძრული სამართალწარმოება

10. განმცხადებელი დააკავეს 1992 წლის 21 აპრილს იმ გამოძიებასთან დაკავშირებით, რომელიც მოიცავდა 1992 წლის 18 აპრილის ბრძანებას ტრაპანის სასამართლოს მიერ 46 პირის დაპატიმრების თაობაზე. განმცხადებელი ეჭვმიტანილი იქნა მაფიის ორგანიზაციის წევრობაში ქ. ალკამოში და ფინანსური კომპანიის მართვაში თავისი ცოლის ძმის სახელით, რომელიც ეჭვმიტანილი იყო იმ ადგილებში მაფიოზური დაჯგუფების ხელმძღვანელობაში (სისხლის სამართლის 416-ე *bis* მუხლი დანაშაულად აცხადებს მაფიოზური ტიპის ორგანიზაციის წევრობას).

განმცხადებლის წინააღმდეგ მიმართული ბრალდებები უმთავრესად ეფუძნებოდა ბ.ფ-ს განცხადებებს, რომელსაც ასევე წაეყენა ბრალი მაფიოზური ტიპის ორგანიზაციის წევრობაში, მაგრამ შემდგომში გახდა *pentito* (მაფიის ყოფილი წევრი, რომელმაც გადაწყვიტა ეთანამშრომლა კომპეტენტურ ორგანოებთან). ბ.ფ-ს მიერ განმცხადებელთან დაკავშირებით მონოდეტული ინფორმაცია მოპოვებული იქნა მაფიის მიერ 1989 წლის 25 ოქტომბერს მოკლული გ.დ-საგან, ასევე მაფიის მიერ მოკლული ფ.მ-საგან.

11. თავდაპირველად განმცხადებელი პატიმრობაში იმყოფებოდა პალერმოს ციხეში, სადაც იზოლაციაში გაატარა 35 დღე.

12. ტრაპანის რაიონულმა სასამართლომ 1992 წლის 6 მაისს უარყო თავდებობით გათავისუფლებასთან დაკავშირებით წარდგენილი მისი პირველი განაცხადი.

რაიონულმა სასამართლომ დაადგინა, რომ, მიუხედავად იმ ფაქტისა, რომ ბ.ფ-ს მიერ განმცხადებლის მაფიაში მონაწილეობის შესახებ გაკეთებული განცხადებები არ იძლეოდა რაიმე სახის ინფორმაციას ან ობიექტურ მტკიცებულებას განმცხადებლის როლზე ან კონკრეტულ მაფიოზურ ქმედებებზე, შესაძლებელია, გამართლებულად ჩაითვალოს განმცხადებლის პატიმრობა, თუკი მხედველობაში მივიღებთ იმ ფაქტს, რომ ბ.ფ-ს მიერ მაფიასთან დაკავშირებული სხვა ადამიანებისა და მოვლენების უტყუარობა და სარწმუნოება მრავალჯერ დადასტურდა (იგი ეხებოდა „სრული უტყუარობის“ კრიტერიუმს – *attendibilità complessiva*).

სასამართლომ დამატებით აღნიშნა, რომ ბ.ფ-მ განმცხადებელი ამოიციცნო ფოტოს საშუალებით და წარმოადგინა ინფორმაცია მაფიოზურ ორგანიზაციაში ბ-ნ ლაბიტას კონკრეტული როლის შესახებ. მან მიანიშნა, რომ განმცხადებელი, რომელიც იყო ალკამოს ერთ-ერთი მაფიოზური კლანის ხელმძღვანელის ცოლის ძმა, ხელმძღვანელობდა ფინანსურ კომპანიას და იმ სხვა პირთან ერთად, რომელიც ბ.ფ-მ ამოიციცნო, როგორც მაფიის წევრი, იყო ერთ-ერთი დისკოთეკის მმართველი კომპანიის თანამფლობელი.

ტრაპანის რაიონულმა სასამართლომ ასევე დაადგინა, რომ განმცხადებლის პატიმრობა განპირობებული იყო მონმეთა დაცვის საჭიროებით, რადგან მტკიცებულებათა უმეტესი ნაწილი ზეპირი ხასიათის იყო და ამიტომ არსებობდა მათი დაკარგვის საფრთხე მონმეებზე ზეწოლისა და მათზე ზეგავლენის მოხდენის გზით.

13. 1992 წლის 20 ივლისს განმცხადებელი, მაფიის 54 სხვა სავარაუდო წევრთან ერთად, გადაყვანილი იქნა პიანოსას კუნძულზე მდებარე ციხეში.

14. დაუდგენელ დღეს ბ-ნმა ლაბიტამ საკასაციო სასამართლოში გაასაჩივრა 1992 წლის 6 მაისის გადაწყვეტილება. კერძოდ, იგი ამტკიცებდა, რომ დაპატიმრებული იქნა მხოლოდ ბ.ფ-ს მიერ გაკეთებულ განცხადებათა საფუძველზე, რომლებიც მოკლებული იყო ფაქტობრივ საფუძველს. დამატებით მან აღნიშნა, რომ რაიონულმა სასამართლომ უარი თქვა, ეცნო,

რომ იგი არ იყო ფინანსური კომპანიის მენეჯერი და ეს მტკიცება მიიღო როგორც მტკიცებულება იმისა, რომ ის წარმოადგენდა აღმასრულებელს ადგილობრივ ფინანსებში, ზემოხსენებული მტკიცებულება კი ამყარებდა იმ ბრალდებას, რომლის თანახმადაც იგი იყო მაფიის ფინანსების შემნახველი და განმკარგველი. სინამდვილეში კი განმცხადებელი იყო კომპანიის ჩვეულებრივი მუშაკი და დისციპლინარულ სამართალწარმოებასაც კი ექვემდებარებოდა. თუმცა საკასაციო სასამართლომ 1992 წლის 2 ოქტომბერს უარყო მისი საჩივარი.

15. განმცხადებელმა გამომძიებელ მოსამართლეს წარუდგინა თავდებობით გათავისუფლებასთან დაკავშირებული კიდევ ერთი განაცხადი (*giudice per le indagini preliminari*), რომელშიც ამტკიცებდა, რომ არ არსებობდა მისი პატიმრობისათვის საკმარისი საფუძვლები. განაცხადი უარყოფილი იქნა 1992 წლის 29 დეკემბერს.

16. განმცხადებლის მიერ ტრაპანის რაიონულ სასამართლოში შეტანილი სააპელაციო საჩივარი უარყოფილი იქნა 1993 წლის 8 თებერვალს იმის საფუძველზე, რომ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 275-ე მუხლის მე-3 პუნქტი აყალიბებდა პრეზუმფციას, რომ იმ პირთა განგრძობადი პატიმრობა, რომლებიც ბრალდებულნი არიან მაფიოზური ტიპის ორგანიზაციაში მონაწილეობისათვის, აუცილებელი იყო და რომ იმ პირმა, რომელიც ითხოვს თავდებობით გათავისუფლებას, უნდა წარმოადგინოს განსაკუთრებული და კონკრეტული მტკიცებულება, რათა გააქარწყლოს ეს პრეზუმფცია. რაიონულმა სასამართლომ ჩათვალა, რომ განმცხადებლის არგუმენტები, რომლებიც დაკავშირებულია პატიმრობის ხანგრძლივობასთან, ზოგად ხასიათს ატარებდა და ადრეც უარყოფილი იქნა.

17. პროკურატურის შუამდგომლობის საფუძველზე ტრაპანის რაიონული სასამართლოს გამომძიებელმა მოსამართლემ 1993 წლის 8 აპრილს გამოსცა ბრძანება, სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 305-ე მუხლის მე-2 პუნქტის შესაბამისად, რომლითაც გაახანგრძლივა სასამართლო განხილვის პერიოდში პატიმრობის მაქსიმალური ვადა.

18. ამავე დროს, გამომძიებლის მიმდინარეობის პროცესში სხვა *pentiti*-ები ამტკიცებდნენ, რომ არ იცნობდნენ განმცხადებელს.

19. განმცხადებელმა რაიონულ სასამართლოს 1993 წლის 8 აპრილის გადაწყვეტილებასთან დაკავშირებით მიმართა სააპელაციო საჩივრით, რომელშიც ამტკიცებდა, რომ სადავო ბრძანება უკანონო და უსაფუძვლო იყო, რადგან პატიმრობის გაახანგრძლივებასთან დაკავშირებული შუამდგომლობა არ ჩაბარებია წინასწარ მის ადვოკატს და სასამართლომ მხოლოდ ზოგადი და არა კონკრეტული მიზეზები წარმოადგინა.

20. ტრაპანის რაიონულმა სასამართლომ უარყო განმცხადებლის სააპელაციო საჩივარი 1993 წლის 22 ივნისს. სასამართლომ დაადგინა, რომ კანონის მოთხოვნის თანახმად, მხარეებს საშუალება უნდა მისცემოდათ, თა-

ვიანთი არგუმენტაცია წარმოდგინათ მოსმენაზე, რომელზეც დაცული იქნებოდა შეჯიბრებითობის პრინციპი, რასაც ადგილი ჰქონდა წინამდებარე საქმეში. არ არსებობდა მოთხოვნა იმასთან დაკავშირებით, რომ შუამდგომლობა ფორმალურად უნდა ჩაბარდეს მოწინააღმდეგე მხარეს წინასწარ.

რაც შეეხება იმას, იყო თუ არა სადავო ღონისძიება აუცილებელი, რაიონულმა სასამართლომ, მიუხედავად იმისა, რომ ბრძანებაში წარმოდგენილი მოტივები გარკვეულწილად მცირე ოდენობით იყო მოცემული, მიუთითა მტკიცებულებათა ფალსიფიკაციისა და შეცვლის საშიშროებაზე, განსაკუთრებით, თუ მხედველობაში მივიღებთ დანაშაულის სპეციფიკურ ხასიათს (მაფიოზური ტიპის ორგანიზაციის წევრობა) და იმ საშიშროებას, რომელსაც წარმოადგენდა ყველა ბრალდებული, რომელიც ეჭვიმტანილი იყო იმ კრიმინალურ ორგანიზაციაში მონაწილეობაში, რომლის საქმიანობაც სერიოზულ დანაშაულებს, მაგალითად, მკვლელობებს მოიცავდა. ამას გარდა, გამოძიებამ სრული ახსნა-განმარტება წარმოადგინა იმასთან დაკავშირებით, თუ რატომ იყო აუცილებელი გამოძიების მიზნებისათვის შუამდგომლობის შეტანა: სახელდობრ, იმიტომ, რომ აუცილებელი იყო კომპლექსური საბანკო და ფისკალური გამოძიების ჩატარება, რათა გამჟღავნებულყო, თუ რა დონით აკონტროლებდა ბრალდებული მოცემულ სფეროს. რაიონულმა სასამართლომ ასევე აღნიშნა, რომ შესაბამისი დანაშაულის ხასიათი გულისხმობდა, რომ გამოძიებას უნდა მოეცვა მაფიოზური ტიპის ორგანიზაცია მთლიანად და ამიტომ აუცილებელი იყო, შეხებოდა ყველა ბრალდებულს.

21. 1993 წლის 28 ივნისს განმცხადებელმა საკასაციო სასამართლოს მიმართა საჩივრით, რომელშიც ამტკიცებდა, რომ დარღვეული იქნა დაცვის უფლება. თუმცა მისი საჩივარი უარყოფილი იქნა 1993 წლის 18 ოქტომბერს.

22. 1993 წლის 2 ოქტომბერს განმცხადებელი სამართალში იქნა მიცემული მაფიოზური ტიპის ორგანიზაციის წევრობის ბრალდებით. პრუკურატურამ მოითხოვა განმცხადებლის სამი წლით დაპატიმრება.

23. 1994 წლის 12 ნოემბრის განაჩენში, რომელიც წარმოდგენილი იქნა რეგისტრატურაში 1995 წლის 9 თებერვალს, ტრაპანის რაიონულმა სასამართლომ გაამართლა განმცხადებელი და ბრძანა მისი გათავისუფლება, თუკი არ არსებობდა მისი ციხეში დარჩენის სხვა მიზეზები.

სასამართლომ დაადგინა, რომ განმცხადებლის წინააღმდეგ აღძრული სისხლის სამართლის საქმე ეფუძნებოდა მხოლოდ ბ.ფ-ს მიერ გაკეთებულ განცხადებებს, რომლებიც, თავის მხრივ, ემყარებოდა გ.დ-საგან მიღებულ ინფორმაციას, რაც მოპოვებული იქნა ფ.მ-საგან. ორივე წყარო (პირი) გარდაცვლილი იყო და, შესაბამისად, შეუძლებელი იყო ბ.ფ-ს მიერ გაკეთებული განცხადებების რაიმე დამოუკიდებელი დადასტურების მიღება. ერთადერთ დადასტურებას წარმოადგენდა ის, რომ განმცხადებელი მუშაობდა შესაბამის ფინანსურ კომპანიაში, მაგრამ არ მოიპოვებოდა არა-

ვითარი მტკიცებულება, რომ იგი მოქმედებდა როგორც მენეჯერი ან თანხების განმკარგავი. სინამდვილეში ამ მტკიცებას ეწინააღმდეგებოდა სხვა მონმეთა ჩვენებები და ფაქტობრივი მტკიცებულებები. რაიონულმა სასამართლომ დაასკვნა, რომ განმცხადებლის ბრალი არ დადგინდა.

24. განაჩენი გამოტანილი იქნა დაახლოებით სალამოს 10 საათზე. განმცხადებელი, რომელიც ამ დროისათვის იმყოფებოდა ტრაპანის რაიონულ სასამართლოში და ელოდებოდა ვერდიქტის გამოტანას, შუადღის 12 საათსა და 25 წუთზე კვლავ ხელბორკილებით უკან იქნა წაყვანილი თერმინი იმერესის ციხეში.

იგი არ გაათავისუფლეს დილის 8 საათსა 30 წუთამდე, რადგან რეგისტრაციის მანარმოებელი თანამდებობის პირი, რომლის ადგილზე ყოფნაც აუცილებელი იყო პატიმრის გაათავისუფლებისას ციხის განსაკუთრებული რეჟიმის გამო, ადგილზე არ იმყოფებოდა.

25. პროკურატურამ გაასაჩივრა მისი გამართლება.

26. 1995 წლის 14 დეკემბრის განაჩენით, რომელიც საბოლოო გახდა განმცხადებელთან მიმართებაში 1996 წლის 25 ივნისს, პალერმოს სააპელაციო სასამართლომ ძალაში დატოვა განმცხადებლის გამართლება, ვინაიდან ბ.ფ-ს განცხადებები არ ეფუძნებოდა სხვა კონკრეტულ მტკიცებულებებს და გაქარწყლებული იქნა გამოძიების პერიოდში მოპოვებული მტკიცებულებებით.

ბ. არასათანადო მოპყრობა, რომელსაც განმცხადებელი, თავისი მტკიცებით, დაექვემდებარა პიანოსას ციხეში

1. სადავო მოპყრობა

27. განმცხადებელი თერმინი იმერესის ციხეში იმყოფებოდა 1992 წლის 20 ივლისამდე, როდესაც იგი გადაყვანილი იქნა პიანოსას ციხეში იმ აუცილებელ ღონისძიებათა თანახმად, რომლებიც იტალიის მთავრობამ მიიღო მაფიის წინააღმდეგ ამ უკანასკნელის მიერ ორი მოსამართლის მკვლელობის შემდეგ. პიანოსას ციხეში ადრე დაახლოებით 100 პატიმარი იმყოფებოდა, რომელთა მიმართაც ნაკლებად მკაცრი რეჟიმი მოქმედებდა და მოიცავდა კუნძულზე, ციხის საზღვრებს გარეთ, მუშაობის უფლებას. პატიმრები, რომელთა მიმართაც გამოიყენებოდა დაცვის მკაცრი ღონისძიებები, მოთავსებულნი იყვნენ ერთად *Agrippa*-ს ფრთაში. პიანოსას ციხეში გადმოყვანილი იქნა პატიმართა დიდი რაოდენობა სასჯელალსრულების სხვა დანესებულებებიდანაც.

განმცხადებელი 1993 წლის 29 იანვრამდე პიანოსას ციხეში გაუსვლელად იმყოფებოდა. მოგვიანებით იგი ხანმოკლე პერიოდებით რეგულარულად გაყავდათ, რათა საშუალება მიეცათ, დასწრებოდა მის წინააღმდეგ აღძრული სამართალწარმოების სხვადასხვა ეტაპებს.

28. პიანოსას ციხეში არსებული სამედიცინო ჩანაწერების თანახმად, ციხეში მოთავსებისას განმცხადებელი ჯანმრთელი იყო.

29. განმცხადებელი ამტკიცებდა, რომ მას არასათანადოდ ეპყრობოდნენ სხვადასხვა გზით (რაც დეტალურადაა მოცემული ქვემოთ), უმთავრესად, 1992 წლის ივლისსა და სექტემბერს შორის პერიოდში (შემდგომში სიტუაცია გამოსწორდა):

- (i) მას რეგულარულად სცემდნენ, რის შედეგადაც დარჩა ნაიარევი მარჯვენა ცერა თითზე, უჭერდნენ სათესლე ჯირკვლებზე, რაც, განმცხადებლის თქმით, სისტემატურად გამოიყენებოდა ყველა პატიმრის მიმართ.
- (ii) ერთხელ განმცხადებელი სცემეს და დაუხიეს ჯემპერი. მან პროტესტი გამოთქვა ცემასთან დაკავშირებით. ორი საათის შემდეგ მესაკნემ უბრძანა, ხმა ჩაენწყვიტა, მიაყენა შეურაცხყოფა და გარტყა, რის შედეგადაც დაუზიანდა სათვალე და ჩასმული კბილი.
- (iii) იგი რამდენიმეჯერ ათრიეს. პატიმრებს უფლება ჰქონდათ, სანმენდი საშუალებები დაეწყოთ დერეფნებში. ზოგჯერ ციხის მესაკნეები იატაკზე ასხამდნენ ხსენებულ საშუალებებს, ურევდნენ წყალს და დერეფნის იატაკს აგლუვებდნენ, შემდეგ კი პატიმრებს აიძულებდნენ, ერბინათ დერეფნებში მესაკნეთა 2 რიგს შორის. მას, ვინც დაეცემოდა, მესაკნეები სცემდნენ და ხელჯობებს ურტყამდნენ.
- (iv) შხაპის მიღებისას განმცხადებელი ხშირად ექვემდებარებოდა ჩხრეკას.
- (v) მას ძალიან დიდხანს უხდებოდა მოცდა, რათა ენახა ექიმი, და სამედიცინო შემონმებებისას ხელბორკილებში რჩებოდა.
- (vi) მესაკნეები პატიმრებს აფრთხილებდნენ, რომ დაექვემდებარებოდნენ რეპრესიებს, თუკი რაიმეს უამბობდნენ თავიანთ ადვოკატებს ან სხვა პატიმრებს იმ ქმედებათა შესახებ, რომლებსაც ისინი პირადად ექვემდებარებოდნენ.
- (vii) პატიმრები ვალდებული იყვნენ, მესაკნეთა დანახვისას დაეხარათ თავი, თვალეები მიემტერებინათ იატაკისათვის, გამოეხატათ პატივისცემა, ყოფილიყვნენ ჩუმად და გაჭიმულები მდგარიყვნენ.

30. და ბოლოს, განმცხადებელმა თქვა, რომ პატიმართა გადაყვანა ციხიდან სასამართლოებში მოსმენაზე დასასწრებად ხორციელდებოდა არაადამიანურ პირობებში: გემის ტრიუმებში, უჭაეროდ, სინათლის, საკვებისა თუ ელემენტარული ჰიგიენის გარეშე.

2. სამედიცინო ცნობები

31. პიანოსას ციხეში არსებული სამედიცინო ჩანაწერები ადასტურებს, რომ 1992 წლის 9 სექტემბერს განმცხადებელმა გამოთქვა წუხილი ჩასმულ კბილთან დაკავშირებით და ამიტომ ციხის ექიმმა გაგზავნა სტომატოლოგთან. 1993 წლის აპრილში განმცხადებელმა კიდევ ერთხელ მოითხოვა დანტისტთან შეხვედრა, რათა გაემაგრებინა ჩასმული კბილი.

32. 1993 წლის 10 აგვისტოს პიანოსას ციხის სამედიცინო სამსახურმა მოითხოვა რენტგენზე გაშუქება და ორთოპედის მონახულება. ყოველივე ზემოხსენებული მოჰყვა განმცხადებლის მიერ გამოთქმულ პრეტენზიას მუხლებში ტკივილთან დაკავშირებით. 1993 წლის 22 სექტემბერს შემოწმების შემდეგ ორთოპედმა დააფიქსირა გარკვეული გადახრები – სამედიცინო ჩანაწერები არ ამჟღავნებს მათ რეალურ ხასიათს – განმცხადებლის მუხლებთან დაკავშირებით.

33. 1994 წლის 17 მარტს დანტისტმა განაცხადა, რომ ჩასმული კბილი მთლიანად დაიშალა და აღდგენას საჭიროებს.

34. 1995 წლის 24 მარტით დათარიღებული მოხსენების თანახმად, განმცხადებელს აღენიშნება მუხლის არეში გაქვავება. განმცხადებელმა 1996 წლის 3 აპრილს გადაიღო სურათი, რომელმაც წარმოაჩინა მცირე ზომის ორი ჭრილობა, რომლებიც მიღებული უნდა ყოფილიყო მუხლის ზედა ნაწილში ტრავმის შედეგად.

35. 1996 წლის 20 მარტით დათარიღებული სამედიცინო ცნობების თანახმად, განმცხადებელს აღენიშნება ფსიქიკური მოშლილობა (ასთენია, შეცბუნება, დეპრესია), რომელიც სამი წლის წინ დაიწყო.

3. განმცხადებლის მიერ აღძრული სამართალწარმოება

36. 1993 წლის 2 ოქტომბერს ტრაპანის გამომძიებელი მოსამართლის წინაშე გამართულ წინასწარ მოსმენაზე განმცხადებელი და მეორე პატიმარი ამტკიცებდნენ, რომ პიანოსას ციხეში 1992 წლის ოქტომბრამდე ექვემდებარებოდნენ ისეთი სახის არასათანადო მოპყრობას როგორცაა „წამება, დამცირება და სისასტიკე“. განმცხადებლის თქმით, მას აღენიშნებოდა თითისა და კბილის მოტეხილობა. მიუხედავად იმისა, რომ 1992 წლის ოქტომბრის შემდეგ მდგომარეობა გაუმჯობესდა, მან გამოთქვა პრეტენზია, რომ ერთიანად შეფასებული ის მოპყრობა, რომელიც ხორციელდებოდა მის მიმართ და რომელიც განხორციელდა, *inter alia*, 1975 წლის №354-ე კანონის 41-ე *bis* მუხლის საფუძველზე, არაადამიანური და ემოციურად დამორგუნველი იყო.

37. გამომძიებელმა მოსამართლემ ზემოხსენებულის შესახებ აცნობა ლივორნოს პროკურატურას; პროკურატურამ ოფიციალური გამომძიება (№629/93) აღძრა და 1993 წლის 12 ნოემბერს პორტოფერაიოს კარაბინე-

რებს მისცა მითითება, დაეკითხათ განმცხადებელი იმ არასათანადო მოპყრობის ხასიათსა და ხანგრძლივობასთან დაკავშირებით, რომელსაც იგი დაექვემდებარა, და მოეპოვებინათ მისგან ნებისმიერი ინფორმაცია, რომელიც მას გააჩნდა და გამოააშკარავებდა ჩადენილ ქმედებებზე პასუხისმგებელ პირებს. სასამართლომ განმცხადებლის სამედიცინო ჩანაწერების წარმოდგენაც მოითხოვა.

38. პორტოფერაიოს კარაბინერებმა განმცხადებელი დაკითხეს 1994 წლის 5 იანვარს. მან განაცხადა, რომ პიანოსაში ჩამოსვლის შემდეგ მესაკნეთა მხრიდან ექვემდებარებოდა „ჩამოკიდებას, წამებას, სასტიკ მოპყრობასა და ფსიქიკურ წამებას“. ისინი განსაკუთრებით ხელებით ურტყამდნენ მას ზურგში. როდესაც მან დატოვა თავისი საკანი, რათა გასულიყო სასეირნოდ ეზოში, აიძულეს, გაერბინა დერეფანში, რომელიც ძალიან სლიპინა და გლუვი იყო. მესაკნეები ჩამწკრივდნენ დერეფნის გასწვრივ და ურტყამდნენ მუშტებითა და ხელკეტებით. ერთხელ, როდესაც მესაკნეებმა ხელის კვრის შედეგად გაუხიეს ჯემპერი, მან პროტესტი გამოხატა. ერთ-ერთმა ხმის ჩაკმენდა უბრძანა, შეურაცხყოფა მიაყენა, შემდეგ კი გაარტყა, რის შედეგადაც დაუზიანდა სათვალე და ჩასმული კბილი. პატიმრებს ძლიერ სცემდნენ ყოველთვის, როდესაც ისინი ტოვებდნენ თავიანთ საკნებს. თუმცა განმცხადებელმა დაამატა, რომ არ შეეძლო ამოეცნო მესაკნეები, რომლებმაც ეს ჩაიდინეს, რადგან პატიმრები ვალდებულნი იყვნენ, დაეხარათ თავი მათ წინაშე. და ბოლოს, იგი ამტკიცებდა, რომ ცემა 1992 წლის ოქტომბერში შეწყდა.

39. 1994 წლის 7 იანვარს კარაბინერებმა დაკითხვის ოქმი და განმცხადებლის სამედიცინო ისტორია ლივორნოს პროკურატურაში გააგზავნეს. მათ განაცხადეს, რომ გააგზავნიდნენ იმ მესაკნეთა სიასაც, რომლებიც მოცემულ დროს მუშაობდნენ პიანოსას ციხეში.

40. 1995 წლის 9 მარტს ლივორნოს პროკურატურის მითითებით განმცხადებელი დაკითხა ტრაპანის კარაბინერების წარმომადგენელმა. მას წარუდგინეს ციხის იმ 262 მესაკნის ფოტოები, რომლებიც მუშაობდნენ პიანოსას ციხეში. განმცხადებელმა განაცხადა, რომ არ შეეძლო ამოეცნო ის პირი, ვინც არასათანადოდ ექცეოდა, მაგრამ გააკეთა კომენტარი იმასთან დაკავშირებით, რომ ფოტოები გადაღებული იყო გარკვეული პერიოდის წინ და ასლების სახით იყო წარმოდგენილი. მან დაამატა, რომ არ გაუძენდებოდა მესაკნის ამოცნობა იმ შემთხვევაში, თუ კიდევ ერთხელ ექნებოდა მისი ნახვის შესაძლებლობა.

41. 1995 წლის 18 მარტს ლივორნოს პროკურატურამ წამოაყენა შუამდგომლობა იმასთან დაკავშირებით, რომ სამართალწარმოება ამ საკითხთან მიმართებაში შეწყვეტილიყო, რადგან ვერ ხერხდებოდა დამნაშავეთა ამოცნობა (*perché ignoti gli autori del reato*). ლივორნოს გამომძიებელმა მოსამართლემ ამასთან დაკავშირებით ბრძანება გასცა 1995 წლის 1 აპრილს.

4. ლივორნოში პიანოსას ციხეში სასჯელის აღსრულებასა და ციხის პირობებზე პასუხისმგებელი მოსამართლის მიერ წარმოდგენილი მოხსენება

42. 1992 წლის 5 სექტემბერს ლივორნოს მოსამართლემ, რომელიც პასუხისმგებელი იყო პიანოსას ციხეში სასჯელის აღსრულებაზე, მოხსენება გაუგზავნა იუსტიციის მინისტრს, აგრეთვე სხვა შესაბამის ციხისა და ადმინისტრაციულ ორგანოებს პიანოსაში ციხის პირობებთან დაკავშირებით.

43. მოხსენების შედეგად 1992 წლის აგვისტოში ციხეში ჩატარდა პირველადი მოკვლევა, რომელშიც აღინიშნა, რომ ადგილი ჰქონდა პატიმართა უფლებების მრავალ დარღვევას და არასათანადო მოპყრობას როგორც სპეციალურ *“Agrippa”*-ს ფრთაში, ისე ჩვეულებრივ ფრთებში. მოხსენებაში მაგალითის სახით აღნიშნული იყო, რომ:

- (i) ჰიგიენური პირობები საშინელი იყო;
- (ii) პატიმართა კორესპონდენცია, მიუხედავად იმისა, რომ ექვემდებარებოდა ცენზურას, სრულიად ბლოკირებული იყო და დეპეშები პატიმრებს მიღებიდან მნიშვნელოვანი დროის გასვლის შემდგომ გადაეცემოდათ;
- (iii) პატიმრებს აიძულებდნენ, სირბილით წასულიყვნენ სასაქონლო ეზოსაკენ და, სავარაუდოდ, მუხლებში ხელჯობებს ურტყამდნენ;
- (iv) პატიმრებს ზოგჯერ ხელჯობებით სცემდნენ და არასათანადოდ ეპყრობოდნენ (მაგალითად, ერთ-ერთი პატიმარი აიძულეს, მთლიანად გაშიშვლებულიყო და შეესრულებინა წოლითი ვარჯიშები (*“flessioni”*), სანამ გაუჩხრეკდნენ სწორ ნაწლავს, რაც, იმ მოსამართლის მტკიცებით, ვინც პასუხისმგებელი იყო სასჯელის აღსრულებაზე, აბსოლუტურად არასაჭირო იყო, რადგან პატიმარმა იმ წუთას დაამთავრა სამუშაოს შესრულება მესაკნეთა თანდასწრებით; პატიმარი, რომელსაც ურტყამდნენ, როდესაც ეს უკანასკნელი იცვამდა, შემდგომ წარდგა ციხის ექიმის წინაშე, ამის გამო იმავე ღამეს სამმა მესაკნემ იგი სცემა საკუთარ საკანში);
- (v) შესაძლებელია, სხვა ანალოგიურ შემთხვევებს ჰქონდა ადგილი მოგვიანებით, მიუხედავად იმისა, რომ ახლახანს სიტუაცია გამოსწორდა, ალბათ, იმის გამო, რომ ციხის მესაკნეების მიმართ გატარებული იქნა გარკვეული ღონისძიებები.

44. მას შემდეგ, რაც გავრცელდა ინფორმაცია და დაიბეჭდა საგაზეთო სტატიები იმ ფაქტთან დაკავშირებით, რომ პიანოსას ციხეში პატიმრები ექვემდებარებოდნენ ძალადობას, ლივორნოს პროკურორმა ერთი დღე გაატარა კუნძულზე და შეატყობინა პრესას, რომ ვერ მოიპოვა ვერაფერი, რათა დაესაბუთებინა ხსენებული მტკიცებები.

45. შემდგომში, 1992 წლის 30 ივლისს, ტუსკანის ციხის ადმინისტრაციის თანამშრომლებმა აცნობეს იუსტიციის სამინისტროს ციხის ადმინისტრაციის დეპარტამენტს, რომ, სარწმუნო წყაროებიდან მოპოვებული ინფორმაციის თანახმად, პიანოსას ციხეში ადგილი ჰქონდა პატიმრების მიმართ არასათანადო მოპყრობის სერიოზულ შემთხვევებს. მოხსენება განსაკუთრებით მიუთითებდა ერთ შემთხვევაზე, როდესაც ინვალიდი პატიმარი მოიყვანეს ციხეში ურმით, რათა მესაკნეები გახალისებულიყვნენ და დაეცინათ პატიმრისათვის, მეორე შემთხვევაში კი პატიმარი აიძულეს, სანთლის წინ მუხლებზე დაჩოქილიყო.

46. 1992 წლის 12 ოქტომბრით დათარიღებულ წერილში, რომლის ადრესატიც იყო იუსტიციის მინისტრის პირადი მდივანი, იუსტიციის სამინისტროს ციხის ადმინისტრაციის დეპარტამენტის გენერალურმა დირექტორმა განმარტა, რომ სასჯელის აღსრულებაზე პასუხისმგებელი ლივორნოს მოსამართლის მიერ მითითებული პირობები სინამდვილეს შეესაბამებოდა იმ ფაქტთან მიმართებაში, რომ 55 პატიმარი იქნა გადაყვანილი პიანოსას ციხეში საგანგებო შემთხვევის გამო 1992 წლის 19 და 20 ივლისს ღამეს. ამან გამოიწვია პრაქტიკული პრობლემები, რითაც შესაძლოა უმთავრესად აიხსნას აღნიშნული არეულობა. დამატებით უნდა აღინიშნოს, რომ სხვა პრობლემები გამოწვეულა იქნა ციხეში მიმდინარე სამშენებლო პრობლემებით.

47. 1992 წლის 28 ოქტომბერს გენერალურმა დირექტორმა გაუგზავნა იუსტიციის პირად მდივანს და პროკურატურას დეპარტამენტის მიერ დანიშნული ექსპერტთა ჯგუფის დასკვნა. იმ ინფორმაციის საფუძველზე, რომელიც მოწოდებული იქნა ციხეში დაკითხული პატიმრების მიერ, ექსპერტებმა დაადგინეს, რომ არასათანადო მოპყრობის მტკიცებები აბსოლუტურად დაუსაბუთებელი და უსაფუძვლო იყო იმ შემთხვევისაგან განსხვავებით, როდესაც ხელშეკრული პატიმარი მოიყვანეს ურმით, რაც გამოიწვია ციხეში ინვალიდისათვის განკუთვნილი სპეციალური სკამის უქონლობამ.

48. სასჯელის აღსრულებაზე პასუხისმგებელი მოსამართლის მიერ წარმოდგენილი მოხსენების შემდეგ მოკვლევა მაინც დაიწყო და მოპოვებული ინფორმაცია გაიგზავნა ლივორნოს პროკურატურაში. მხოლოდ ორი მესაკნე იქნა გამოაშკარავებული, ისინი ეჭვიმთანილნი იყვნენ იმ დანაშაულების ჩადენაში, რომელთაგან ერთმა გამოიწვია სხეულის დაზიანება (სისხლის სამართლის კოდექსის 582-ე მუხლი), ხოლო მეორე ეხებოდა უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენებას დაკავებული ან დაპატიმრებული პირების მიმართ (სისხლის სამართლის კოდექსის 608-ე მუხლი).

49. პროკურატურამ მოითხოვა ორივე ბრალდების გაუქმება იმის გამო, რომ პირველ ბრალდებასთან დაკავშირებით არავითარი საჩივარი არ ყოფილა წარმოდგენილი, ხოლო მეორე ბრალდებიდან დიდი დრო იყო გასული. განაცხადი დაკმაყოფილებული იქნა იმ დანაშაულთან მიმართებაში,

რომელიც გულისხმობდა სხეულის დაზიანებას, მაგრამ უარყოფილი იქნა სხვა ბრალდებებთან დაკავშირებით. 1996 წლის 20 დეკემბერს გამოძიებელმა მოსამართლემ მოითხოვა დამატებითი ინფორმაცია. მოკვლევა, სავარაუდოდ, ახლაც გრძელდება.

50. 1996 წლის 12 დეკემბრის შენიშვნაში – რომელიც თან ერთვოდა მთავრობის მიმოხილვებს კომისიაში მიმდინარე სამართალწარმოებისას – სასამართლოს პრეზიდენტმა, რომელიც პასუხისმგებელია სასჯელის აღსრულებაზე ფლორენციაში, განმარტა, რომ პიანოსას ციხეში განხორციელებული ინციდენტები ნაბრძანები ან შეწყნარებული იყო მთავრობის მიერ. მან ასევე მიიჩნია, რომ განმცხადებლის მტკიცებები გადაყვანის პირობებთან დაკავშირებით სრულიად სარწმუნო იყო და რომ პიანოსას ციხის პატიმართა გადაყვანა ხორციელდებოდა საეჭვო და გაუმართლებელი მეთოდებით, რომელთა რეალური მიზანი იყო პატიმართა დაშინება. ამას გარდა, მან აღნიშნა, რომ პიანოსას ციხის მკაცრად დაცული ფრთა დაკომპლექტებული იყო სხვა ციხეებიდან არჩეული იმ მესაკნეებით, რომლებიც არ ექვემდებარებოდნენ არავითარ შესარჩევ პროცესს და მინიჭებული ჰქონდათ “*carte blanche*”. სასამართლოს პრეზიდენტის მტკიცებით, შედეგი იყო ის, რომ ციხის ამ ფრთის ხელმძღვანელობა თავიდანვე უფლებამოსილებათა ბოროტად გამოყენებითა და უნესრიგობებით ხასიათდებოდა.

ბ. განმცხადებლის კორექციონალიზაციის ცენზურა

1. „ციხის ადმინისტრირების შესახებ“ კანონის 41-ე ბის მუხლის გამოყენება

51. 1992 წლის 20 ივლისს იუსტიციის მინისტრმა გამოსცა ბრძანება, რომლის თანახმადაც განმცხადებელი დაექვემდებარა ციხის სპეციალურ რეჟიმს, რაც მოცემული იყო 1975 წლის №354 კანონის 41-ე *bis* მუხლში და მოქმედებდა 1993 წლის 20 ივლისამდე. მინისტრმა ჩათვალა, რომ ღონისძიება აუცილებელი იყო განსაკუთრებით მართლწესრიგისა და უსაფრთხოების მოსაზრებათა გამო, რაც გამოიწვია მაფიის მიერ აგრესიული და დაუნდობელი მოქმედებების განხორციელებამ. მაფია პასუხისმგებელი იყო ახლახან ჩადენილი სამი მოსამართლისა და რვა პოლიციელის მკვლელობაზე, ისევე, როგორც იტალიის დიდ ქალაქებში მანქანების აფეთქებებზე. შექმნილმა სიტუაციამ აუცილებელი გახადა, გამკაცრებულიყო შეზღუდვა გარკვეულ პატიმრებსა და მათ გარემოს შორის. განმცხადებელი დაექვემდებარა შესაბამის ღონისძიებას, რადგან იგი ცუდად ხასიათდებოდა და საშიში იყო. ეს ფაქტორები მიანიშნებდნენ, რომ მას კავშირი ჰქონდა კრიმინალურ გარემოსთან, რომელიც შეეძლო გამოეყენებინა, რათა მიეცა მითითებები ან დაემყარებინა კავშირი გარესამყაროსთან, რაც, თავის მხრივ, გამოიწვევდა მართლწესრიგის ხელყოფას ან ზიანს მიაყენებდა ციხის და-

ნესებულეების უშიშროებას. დამატებით უნდა აღინიშნოს, რომ გონივრული მოსაზრება იყო ის, რომ ისეთი პატიმრები, როგორც განმცხადებელი იყო, ჩააბამდნენ სხვა პატიმრებს თავიანთ საქმიანობაში ან იბატონებდნენ მათზე და დაამცირებდნენ მათ ციხეშიც კი, როგორც ამას აკეთებდნენ კრიმინალურ ორგანიზაციებში.

52. სსენებული ბრძანება წარმოადგენდა გადახვევას „ციხის ადმინისტრირების შესახებ“ კანონიდან და აწესებდა შემდეგ შეზღუდვებს:

- (i) ტელეფონით სარგებლობის აკრძალვას;
- (ii) სხვა პატიმრებთან გაერთიანების ან მათთან კორესპონდენციის აკრძალვას;
- (iii) ყველანაირი შიდა და გარე კორესპონდენციის ცენზურას;
- (iv) მესამე მხარესთან შეხვედრის აკრძალვას;
- (v) ოჯახის წევრების ვიზიტებზე დაწესებულ შეზღუდვებს (თვეში მხოლოდ ერთი საათი);
- (vi) გახსნილი ანგარიშის საშუალებით ფულის გადარიცხვასა და მიღებას;
- (vii) ამანათების გარედან მიღების აკრძალვას (გარდა თეთრეულის შემცველი ამანათებისა);
- (viii) კულტურული, გასართობი თუ სპორტული ღონისძიებების მოწყობის აკრძალვას;
- (ix) პატიმრებისათვის არჩევნებში მონაწილეობისა თუ ხმის მიცემის აკრძალვას;
- (x) ხელოვნების კონკურსებში მონაწილეობის აკრძალვას;
- (xi) აკრძალვას იმ საქმლის ყიდვაზე, რომელსაც მომზადება სჭირდება;
- (xii) აკრძალვას ორ საათზე მეტ ხანს შენობის გარეთ ყოფნაზე.

53. ეს ღონისძიებები მოგვიანებით გაგრძელებული იქნა დამატებით 6 თვით 1995 წლის 31 იანვრამდე.

2. განმცხადებლის კორესპონდენციის ცენზურა

54. 1992 წლის 21 აპრილს ტრაპანის რაიონულმა სასამართლომ ყოველგვარი განმარტების გარეშე გადაწყვიტა განმცხადებლის კორესპონდენციაზე ცენზურის დაწესება. თუმცა თერმინი იმერესის ციხეში ყოფნისას მისი კორესპონდენცია არ ისინჯებოდა.

55. 1992 წლის 20 ივლისს ბრძანება განმცხადებლის კორესპონდენციის ცენზურაზე გასცა იუსტიციის მინისტრმა (იხ. წინამდებარე განაჩენის 52-ე პუნქტი).

56. შემონმდა შემდეგი წერილები:

- (i) განმცხადებლის წერილი (დათარიღებული 1992 წლის 21 ოქტომბრით) თავისი ცოლისადმი (ამ წერილის გადაცემა შეყოვნდა პიანოსას ციხის ადმინისტრაციის მიერ, რადგან ადმინისტრაციას მიაჩნდა, რომ წერილის შინაარსი საეჭვო იყო და ამიტომ ჯერ სასამართლო ხელისუფლების ორგანოებს გაუგზავნა);
- (ii) განმცხადებლისათვის მისი პირველი ადვოკატის მიერ გამოგზავნილი წერილი (პიანოსას ციხის ბეჭდით) (დათარიღებული 1993 წლის 7 მაისით);
- (iii) განმცხადებლის მიერ თავისი ოჯახისათვის გაგზავნილი წერილი (პიანოსას ციხის ბეჭდით) (დათარიღებული 1993 წლის 28 თებერვლით);
- (iv) განმცხადებლის წერილი თავისი ცოლისადმი (დათარიღებული 1993 წლის 2 მარტით), რომელიც მოიცავდა მონუმბას (თერმინი იმერესის ციხის ადმინისტრაციამ შეაჩერა წერილი და გაუგზავნა იგი იუსტიციის სამინისტროს ციხის ადმინისტრაციის დეპარტამენტს, მოთხოვნით, რომ ამ უკანასკნელს გაეცა ნებართვა განმცხადებლისთვის მის გადაცემასთან დაკავშირებით; ვინაიდან ხსენებულ მოთხოვნაზე არავითარი პასუხი არ ყოფილა გამოგზავნილი, წერილი არ გადაეცა განმცხადებელს);
- (v) განმცხადებლის წერილი ოჯახისადმი (პიანოსას ციხის ბეჭდით) (დათარიღებული 1993 წლის 7 მაისით).

57. 1993 წლის 15 სექტემბერს საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ გამოტანილი გადაწყვეტილების შედეგად (№349, 1993 წლის 28 ივლისი – იხ. წინამდებარე განაჩენის 102-ე პუნქტი) იუსტიციის მინისტრმა გააუქმა თავისი ბრძანება კორესპონდენციის ცენზურასთან დაკავშირებით, რომელიც გამოცემული იქნა 41-ე *bis* მუხლის თანახმად.

58. მიუხედავად ამისა, განმცხადებლის კორესპონდენციის ცენზურა მაინც გრძელდებოდა, რაც განპირობებული იყო ტრაპანის რაიონული სასამართლოს მიერ 1992 წლის 21 აპრილს მიღებული გადაწყვეტილებით.

59. 1994 წლის 21 თებერვალს ტრაპანის რაიონულმა სასამართლომ გააუქმა ზემოხსენებული ბრძანება, მაგრამ, მიუხედავად ამისა, განმცხადებლის კორესპონდენციის ცენზურა მაინც გრძელდებოდა.

60. 1994 წლის 10 ივნისს განმცხადებელი დაბრუნებული იქნა ჩვეულებრივი რეჟიმის ციხეში; სხვადასხვა ცვლილებებთან ერთად შეწყდა ცენზურაც. თუმცა, მიუხედავად ყველაფრისა, ერთ-ერთი წერილი (რომელიც განმცხადებელს გამოუგზავნა მისმა მეუღლემ 1994 წლის 28 ივლისს) მაინც დაექვემდებარა ცენზურას პიანოსას ციხის ადმინისტრაციის მხრიდან.

61. 1994 წლის 13 აგვისტოს პიანოსას ციხის ადმინისტრაციის მოთხოვნით ტრაპანის რაიონული სასამართლოს სისხლის სამართლის კოლეგიის პრეზიდენტმა გამოსცა ბრძანება, რომლის თანახმადაც განახლდა განმცხადებლის კორესპონდენციის ცენზურა. შემომწდა შემდეგი წერილები:

- (i) 1994 წლის 24 აგვისტოთი დათარიღებული წერილი, რომელიც განმცხადებელს გამოუგზავნა მისმა მეორე ადვოკატმა (პიანოსას ციხის ბეჭდით);
- (ii) განმცხადებლისათვის მისი ცოლის მიერ გამოგზავნილი წერილები (დათარიღებული 1994 წლის 18, 21, 29 და 30 აგვისტოთი), რომლებშიც განმცხადებლის ბავშვების სურათებიც იყო ჩადებული (თითოეულ წერილს დარტყმული აქვს პიანოსას ციხის ბეჭედი);
- (iii) 1994 წლის 31 აგვისტოს წერილი, რომელიც განმცხადებელმა გაუგზავნა თავის ოჯახს (პიანოსას ციხის ბეჭდით);
- (iv) 1994 წლის 1 სექტემბრით დათარიღებული წერილი, რომელიც განმცხადებელს გამოუგზავნეს მისმა შვილებმა (პიანოსას ციხის ბეჭდით);
- (v) 1994 წლის 16 ოქტომბრით დათარიღებული წერილი, რომელიც განმცხადებელს გაუგზავნა მისმა შვილიშვილმა (დარტყმული ბეჭედი არ იკითხება);
- (vi) 1994 წლის 18 და 20 ოქტომბრით დათარიღებული წერილები, რომლებიც განმცხადებელს გამოუგზავნა მისმა მეუღლემ (არტყია თერმინი იმერესის ციხის ბეჭედი);
- (vii) 1994 წლის 20 ოქტომბრით დათარიღებული წერილი, რომელიც განმცხადებელს სავარაუდოდ მისმა ოჯახმა გამოუგზავნა (არტყია თერმინი იმერესის ციხის ბეჭედი);
- (viii) დაუთარიღებელი წერილი, რომელიც განმცხადებელს გამოუგზავნა მისმა შვილიშვილმა (არტყია პიანოსას ციხის ბეჭედი).

62. რაც შეეხება ორ წერილს, რომლებიც განმცხადებელს გამოუგზავნეს მისმა ადვოკატებმა 1993 წლის 7 მაისსა და 1994 წლის 24 აგვისტოს, პიანოსას ციხის ადმინისტრაციის წარმომადგენლებმა განაცხადეს, რომ ისინი არ შეიძლებოდა ჩათვლილიყო დამცველთან წარმოებულ კორესპონდენციად სისხლის სამართლის ახალი საპროცესო კოდექსის გარდამავალი დებულებების 35-ე მუხლის მიზნებისათვის (იხ. წინამდებარე განაჩენის 97-ე პუნქტი).

დ. განმცხადებლის მიმართ გამოყენებული თავისუფლების აღმკვეთი ღონისძიებები

63. ტრაპანის პროკურატურის მიერ 1992 წლის 9 სექტემბერს წარმოდგენილი შუამდგომლობის საფუძველზე ტრაპანის რაიონულმა სასამართლომ 1993 წლის 10 მაისს გამოსცა ბრძანება და განმცხადებელს შეუფარდა აღმკვეთი ღონისძიება, გარდა ამისა, მას დაუნესდა პოლიციის ზედამხედველობა. განმცხადებელს მოეთხოვებოდა აღკვეთი ცხოვრება სა-

მი წლის განმავლობაში. რაიონულმა სასამართლომ კონკრეტულ მტკიცებულებათა საფუძველზე განმცხადებელი საშიშ პირად მიიჩნია: მის მიმართ ხორციელდებოდა გამოძიება ძალიან სერიოზულ დანაშაულთან დაკავშირებით, ის იმყოფებოდა პატიმრობაში სასამართლო განხილვის მიმდინარეობისას და სხვა ეჭვმიტანილ მაფიოზებთან ერთად ფლობდა წილებს იმ კომპანიაში, რომელიც მართავდა დისკოთეკას, სადაც მაფიის წევრები იკრიბებოდნენ.

განმცხადებელს მოეთხოვებოდა, *inter alia*:

- (i) არ დაეთოვებინა სახლი იმ კომპეტენტური ორგანოებისთვის შეტყობინების გარეშე, რომლებსაც მისი მეთვალყურეობა ევალებოდათ;
- (ii) ეცხოვრა პატიოსნად და არ გამოეწვია ეჭვი;
- (iii) არ ჰქონოდა ურთიერთობა დანაშაულებრივი წარსულის მქონე პირებთან ან ისეთ პირებთან, რომლებსაც შეფარდებული ჰქონდათ აღმკვეთი ან უსაფრთხოების ღონისძიებები;
- (iv) არ დაბრუნებულიყო სახლში სალამოს 8 საათზე გვიან და არ დაეთოვებინა სახლი დილის 6 საათზე ადრე, გარდა იმ შემთხვევებისა, როდესაც წარმოდგენილი იქნებოდა შესაბამისი მიზეზი და ისიც მხოლოდ იმ კომპეტენტური ორგანოებისთვის შეტყობინების შემდეგ, რომლებსაც მისი მეთვალყურეობა ევალებოდათ;
- (v) არ შეენახა და არ ეტარებინა იარაღი;
- (vi) არ შესულიყო ბარებში და არ დასწრებოდა სახალხო შეხვედრებს;
- (vii) ყოველთვის თან ეტარებინა ბარათი, რომელიც წარმოაჩენდა მის ვალდებულებებს აღმკვეთი ღონისძიების თანახმად, ასევე სასამართლო ბრძანება;
- (viii) გამოცხადებულიყო პოლიციის შესაბამის განყოფილებაში კვირობით დილის 9 საათსა და შუადღის 12 საათს შორის შუალედში.

64. თუმცა რაიონულმა სასამართლომ გადაწყვიტა, რომ წარმოდგენილი მტკიცებულებებიდან შეუძლებელი იყო იმის დასკვნა, რომ მითითებული კომპანია გამოიყენებოდა მაფიის არაკანონიერი მოქმედებების შედეგად შემოსული უკანონო ფულის გასათეთრებლად. შესაბამისად, სასამართლომ გამოსცა ბრძანება იმ სამართალწარმოებათა გამოყოფაზე, რომლებიც დაკავშირებული იყო განმცხადებლის მიერ კომპანიისა და სხვა უძრავი ქონების ფლობასთან.

65. განმცხადებელმა შეიტანა სააპელაციო საჩივარი, მაგრამ 1993 წლის 7 დეკემბერს იგი უარყოფილი იქნა.

სააპელაციო სასამართლომ, პირველ რიგში, აღნიშნა, რომ 1965 წლის 15 მაისის №575 კანონის საფუძველზე წარმოიშვა ვარაუდი, რომ მაფიის

წევრობა საშიში იყო და იმისათვის, რომ აღმკვეთი ღონისძიება ყოფილიყო გამოყენებული, მაფიის წევრობა შეიძლებოდა დადგენილიყო მხოლოდ მინიშნების საფუძველზე, ხოლო სრული დადასტურება და მყარი არგუმენტაცია საჭირო იყო მხოლოდ მსჯავრის დადებისათვის. სასამართლოსთვის წარდგენილ საქმეში არსებობდა არაპირდაპირი მტკიცებულება განმცხადებლის წინააღმდეგ, როგორცაა სასამართლო განხილვის განმავლობაში მისი პატიმრობის გადაწყვეტილება და მისი სამართალში მიცემა. ამას გარდა, ბ.ფ აშკარად ამტკიცებდა, რომ განმცხადებელი იყო როგორც მაფიოზური ორგანიზაციის წევრი, ასევე მისი თანხების შემნახველი და განმკარგველი. არსებობდა ასევე სხვა ფაქტორები, როგორცაა განმცხადებლის საქმიანი ურთიერთობები სხვა მაფიოზებთან. განმცხადებლის მაფიასთან ურთიერთობა იმ ფაქტითაც მტკიცდებოდა, რომ მან სასურველად ჩათვალია, დაქორწინებულიყო მაფიის ბოსის დაზე და ამის შედეგად გამხდარიყო მაფიოზური კლანის წევრი, რაც უეჭველად სავარაუდოს ხდიდა იმ ფაქტს, რომ მას კრიმინალური ორგანიზაციიდან მიეღო დახმარების თხოვნები.

66. განმცხადებელმა შეიტანა საჩივარი საკასაციო სასამართლოში, მაგრამ ეს საჩივარიც უარყოფილი იქნა 1994 წლის 3 ოქტომბრის განჩენით იმ საფუძველზე, რომ შეფასება იმისა, იყო თუ არა პირი საშიში, ემყარებოდა სასამართლო მიერ სარწმუნოდ მიჩნეულ ნებისმიერ ფაქტორზე. ტრაპანის რაიონულმა სასამართლომ და პალერმოს სააპელაციო სასამართლომ დაადგინეს, რომ განმცხადებელი სავარაუდოდ იყო ალკამოს მაფიის კლანის წევრი იმ მტკიცებულების საფუძველზე, რომელზე დაყრდნობითაც განმცხადებელი მოთავსებული იქნა წინასწარ პატიმრობაში. სასამართლოს საბოლოო გადაწყვეტილებასთან და სააპელაციო სასამართლოების მიერ დადგენილ ფაქტებთან მიმართებაში არ ყოფილა წარმოდგენილი არავითარი საკასაციო საჩივარი.

67. ამავე დროს, 1993 წლის 22 მაისს ტრაპანის პრეფექტმა უბრძანა განმცხადებელს, ჩაებარებინა თავისი პასპორტი. ეს ბრძანება, განმცხადებლის თქმით, არ შეიძლებოდა აღსრულებულიყო, რადგან მან დაკარგა პასპორტი. პრეფექტმა ასევე უბრძანა განმცხადებელს, წარმოედგინა მოქალაქეობის დამადასტურებელი საბუთი, რათა მასში ჩაბეჭდილიყო სიტყვები „გამოუსადევია საზღვარგარეთ გამგზავრებისთვის“.

68. 1993 წლის 1 ივნისს ტრაპანის პრეფექტმა ბრძანა განმცხადებლისთვის მართვის მოწმობის ჩამორთმევა.

69. აღმკვეთი ღონისძიება შეჩერებული იქნა სასამართლო განხილვის დამთავრებამდე და ისევ გამოყენებული იქნა 1994 წლის 19 ნოემბრიდან ტრაპანის რაიონული სასამართლოს მიერ განმცხადებლის გამართლების შემდეგ.

70. 1996 წლის 13 თებერვალს განმცხადებელს ნება არ დართეს, დაეტოვებინა ალკამო და გაეცილებინა თავისი ცოლი და ერთ-ერთი შვილი პალერმოს საავადმყოფოში, სადაც მათ უნდა გაევლოთ სამედიცინო შემოწმება, იმ საფუძველზე, რომ შემოწმება დაკავშირებული არ იყო სერიოზულ დაავადებებთან.

71. 1996 წლის 8 იანვარს განმცხადებელმა მიმართა ტრაპანის რაიონულ სასამართლოს და მოითხოვა აღმკვეთი ღონისძიების გაუქმება იმის საფუძველზე, რომ იგი სრულად იქნა გამართლებული (1995 წლის 14 დეკემბრის განაჩენით) და რომ შეუძლებელი იყო მისთვის სამუშაოს შოვნა.

72. 1996 წლის 11 ივნისს რაიონულმა სასამართლომ არ დააკმაყოფილა ეს შუამდგომლობა. უარყო რა შუამდგომლობა, სასამართლომ გაიმეორა საკასაციო სასამართლოს მიერ დადგენილი პრეცედენტული სამართალი, რომლის თანახმადაც სასამართლო განხილვის დროს დადგენილი ფაქტები, მიუხედავად იმისა, რომ ისინი თავისთავად არ არის საკმარისი, რათა მათ საფუძველზე მსჯავრის დასადაგენად, შესაძლებელია სხვა მტკიცებულებებთან ერთად, როდესაც ეს შესაფერისია, წარმოადგენდეს სერიოზულ მტკიცებულებებს, რომელთა საშუალებითაც შესაძლოა დამტკიცდეს, რომ გამართლებული პირი მაინც შეიძლება საშიში იყოს. რაიონული სასამართლოს განმარტებით, ამ საქმეშიც ზუსტად ეს სიტუაცია იყო. სასამართლოს აზრით, ბ.ფ.-ს მიერ გაკეთებული განცხადებები ამტკიცებდა, რომ განმცხადებელი დაკავშირებული იყო ალკამოს მაფიის კლანთან, რაც იმ ფაქტით დასტურდებოდა, რომ მისი ცოლის უფროსი ძმა იყო მთავარი კლანის მეთაური. რაც შეეხება მის მიერ სამსახურის შოვნის შეუძლებლობას, სასამართლომ ჩათვალა, რომ ეს არ უკავშირდებოდა აღმკვეთ ღონისძიებებს, რადგან განმცხადებელს ნებისმიერ ეტაპზე შეეძლო მოეპოვებინა მუშაობის ნებართვა და მიენიჭებოდა ამის უფლება, რა თქმა უნდა, იმ შემთხვევაში, თუ სამუშაო შესაბამისობაში იქნებოდა მის ვალდებულებებთან, რომლებიც გამომდინარეობდა აღმკვეთი ღონისძიებებიდან.

73. 1996 წლის 7 ოქტომბერს განმცხადებლის პირადობის დამადასტურებელი მონაშობა დაუბრუნდა მფლობელს ნიშნით „გამოუსადეგია საზღვარგარეთ გამგზავრებისათვის“.

74. დაუდგენელ დღეს განმცხადებელმა ტრაპანის რაიონულ სასამართლოს წარუდგინა კიდევ ერთი მოთხოვნა მის წინააღმდეგ გამოყენებული აღმკვეთი ღონისძიებების გაუქმების მიზნით. განმცხადებელი აცხადებდა, რომ იგი საბოლოოდ იქნა გამართლებული და ხაზს უსვამდა იმ ფაქტს, რომ მისი ქმედებები ყოველთვის შეესაბამებოდა აღმკვეთ ღონისძიებებს.

75. 1997 წლის 21 ოქტომბერს ტრაპანის რაიონულმა სასამართლომ უარყო ეს განაცხადი და აღნიშნა, რომ, პირველ რიგში, აღმკვეთ ღონისძიებასთან დაკავშირებული სამართალწარმოება საკმაოდ განსხვავდება სისხლისსამართლებრივი სამართალწარმოებისაგან იმით, რომ გამართლება ავტომატურად არ ახდენს ზეგავლენას აღმკვეთ ღონისძიებაზე, რომლის გამოყენებაც ნაბრძანები იყო. ნებისმიერ შემთხვევაში, განმცხადებელს არ წარმოუდგენია იმის დამადასტურებელი რაიმე არგუმენტი, რომ მისი ცხოვრების სტილი რეალურად შეიცვალა ან, რომ იგი გულწრფელად ინანიებდა თავის საქციელს.

76. განმცხადებლის მიმართ აღმკვეთ ღონისძიებათა გამოყენება შეწყდა 1997 წლის 18 ნოემბერს.

ე. სამოქალაქო უფლებათა ჩამორთმევა

77. განმცხადებელზე სპეციალური საზედამხედველო ღონისძიების დაკისრების შედეგად ალკამოს საარჩევნო კომიტეტმა 1995 წლის 10 იანვარს გადაწყვიტა, ამოეშალა განმცხადებელი საარჩევნო სიებიდან იმის საფუძველზე, რომ მისი სამოქალაქო უფლებები ძალადაკარგულად ჩაითვალა პრეზიდენტის 1967 წლის 20 მარტის №223 განკარგულების შესაბამისად.

78. განმცხადებელმა სააპელაციო საჩივარი წარმოადგინა ვარდის საარჩევნო კოლეგიის წინაშე, რომელშიც იგი ამტკიცებდა, რომ არ ყოფილა დასახელებული არავითარი მიზეზი 1995 წლის 10 იანვრის გადაწყვეტილებაში და რომ თავისუფლების აღკვეთასთან დაკავშირებული გადაწყვეტილებები მის გამართლებამდე იქნა მიღებული.

1995 წლის 27 თებერვლით დათარიღებულ გადაწყვეტილებაში, რომელიც განმცხადებელს ჩაბარდა 1995 წლის 7 მარტს, კოლეგიამ უარყო საჩივარი იმის საფუძველზე, რომ განმცხადებელს სამოქალაქო უფლებები ჩამოერთვა მოქმედი კანონის საფუძველზე (რადგან მისი სამოქალაქო უფლებები ჩაითვალა ძალადაკარგულად მასზე სპეციალური საზედამხედველო ღონისძიების დაკისრების შედეგად) და არა საარჩევნო კომიტეტის მიერ. განმცხადებელს არ წარმოუდგენია საჩივარი ამ გადაწყვეტილებასთან დაკავშირებით.

79. 1997 წლის 19 ნოემბერს აღმკვეთი ღონისძიების ვადის გასვლის შემდეგ განმცხადებელმა მოითხოვა თავისი მონაცემების აღდგენა საარჩევნო სიებში.

80. 1997 წლის 28 ნოემბერს ვარდის საარჩევნო კომიტეტმა აცნობა ალკამოს მერს, რომ მან დართო ნება განმცხადებელს, მონაწილეობა მიეღო მოახლოებულ სახელისუფლო არჩევნებში, რომელიც დანიშნული იყო 1997 წლის 30 ნოემბრისათვის.

81. 1997 წლის 29 ნოემბერს მერმა აცნობა განმცხადებელს საარჩევნო კომიტეტის გადაწყვეტილება.

82. 1997 წლის 11 დეკემბერს მუნიციპალურმა საარჩევნო კომიტეტმა აღადგინა განმცხადებელი ალკამოს საარჩევნო სიებში.

ვ. კომპენსაცია „უსამართლო“ პატიმრობისათვის

83. 1997 წლის 4 თებერვალს განმცხადებელმა მიმართა პალერმოს სააპელაციო სასამართლოს კომპენსაციის მოთხოვნით, სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 314-ე და 315-ე მუხლების შესაბამისად, პატიმრობის იმ პერიოდთან დაკავშირებით, რომელიც გრძელდებოდა 1992 წლის 21 აპრილიდან 1994 წლის 12 ნოემბრამდე. 1995 წლის 14 დეკემბერს გამოტანილმა საბოლოო განაჩენმა აჩვენა, რომ იყო სრულიად „უსამართლო“.

84. სააკველაციო სასამართლო დაეთანხმა განმცხადებლის პრეტენზიას 1998 წლის 20 იანვარს მიღებულ გადაწყვეტილებაში, რომელიც წარმოდგენილ იქნა რეგისტრატურაში 1998 წლის 23 იანვარს. მხედველობაში იქნა რა მიღებული პატიმრობის ხანგრძლივობა და, განსაკუთრებით, პატიმრობის მკაცრი პირობები, ასევე განმცხადებლისა (მისი რეპუტაცია) და მისი ოჯახის (რომელსაც ძალიან დიდი მანძილის დაფარვა უხდებოდა მის მოსანახულებლად) მიერ განცდილი ზიანი, ბრძანა განმცხადებლის სასარგებლოდ 64,000,000 იტალიური ლირის გადახდა.

II. შესაბამისი შიდა სამართალი და პრაქტიკა

ა. დეპუტატები, რომლებიც ეხება პატიმრობის ხანგრძლივობას სასამართლო განხილვის განმავლობაში

85. სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის (შემდგომში „სსკ“) 273-ე მუხლის 1-ლი პუნქტის თანახმად, „არავინ შეიძლება იქნეს დაპატიმრებული სასამართლო განხილვის განმავლობაში, თუკი არ არსებობს მისი ბრალეულობის დამადასტურებელი სერიოზული მტკიცებულებები“.

86. სსკ 274-ე მუხლის თანახმად, პატიმრობა სასამართლო განხილვის განმავლობაში შესაძლებელია გამოყენებული იქნეს: „(ა) თუკი პატიმრობა განპირობებულია გამოძიების მსვლელობისას ფაქტების მოკვლევის სპეციალური და გადაულახავი მოთხოვნით, რომელიც ეხება მტკიცებულებათა წარმოდგენისა თუ გაყალბების აშკარა და იმნუთიერ საფრთხეს...; (ბ) თუკი განმცხადებელი დაემალა ძიებას ან არსებობს ამის რეალური საფრთხე, მაგრამ ამასთანავე სასამართლო უნდა თვლიდეს, რომ თუკი მას დაედება მსჯავრი, შეეფარდება პატიმრობა არანაკლებ 2 წლით; და (გ) როდესაც არსებობს დანაშაულის ხასიათის სპეციფიური გარემოებები და გათვალისწინებულია ეჭვმიტანილისა თუ ბრალდებულის ხასიათი, რაც განპირობებულია მისი ქცევით, ქმედებით თუ დანაშაულებრივი წარსულით, არსებობს აშკარა საფრთხე, რომ იგი ჩაიდენს სერიოზულ დანაშაულს, იარაღის ან სხვა უკანონო საშუალებებით ადამიანის წინააღმდეგ ან დანაშაულს, რომელიც მიმართულია კონსტიტუციური მართლწესრიგის წინააღმდეგ ან დაკავშირებულია ორგანიზებულ დანაშაულთან ან იგივე ხასიათის დანაშაულის ჩადენასთან, რომელშიც იგი ეჭვმიტანილი ან ბრალდებულია...“

87. სსკ 275-ე მუხლის თანახმად, რომელშიც შევიდა ცვლილება 1991 წლის №152 საკანონმდებლო განკარგულებით (და ჩამოყალიბდა 1991 წლის №203-ე კანონად) და 1991 წლის №292 საკანონმდებლო განკარგულებით (რომელიც ჩამოყალიბდა 1991 წლის 356-ე კანონად), არსებობს ვარაუდი, რომლის უარყოფაც შესაძლებელია, რომ ასეთი აუცილებლობა არსებობს, როდესაც საქმე ეხება ცალკეულ დანაშაულებს, როგორცაა მაფიოზური ტიპის ორგანიზაციის წევრობა.

88. სსკ 303-ე მუხლი აყალიბებს პატიმრობის მაქსიმალურ ვადებს სასამართლო განხილვის განმავლობაში, რომელიც იცვლება სამართალწარმოების ეტაპების შესაბამისად. სისხლის სამართლის 416-ე *bis* მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულისათვის ვადა, რომელიც გამოიყენება პირველ ინსტანციაში სამართალწარმოებისას არის 1 წელი და მისი ათვლა იწყება პირის დაპატიმრებიდან მისი სამართალში მიცემის ბრძანების გამოცემამდე და 1 წელინადი სასამართლო განხილვის დაწყებიდან პირველ ინსტანციაში მის მსჯავრდებამდე. თუ არ განხორციელებულა სამართალში მიცემა, ან განმცხადებელს არ დასდებია მსჯავრი პირველი ინსტანციის სასამართლოში დადგენილ ვადაში, ამ შემთხვევაში პატიმრობა სასამართლო განხილვის განმავლობაში აღარ არის კანონიერი და პირი უნდა გათავისუფლდეს.

89. თუმცა, სსკ 304-ე მუხლის მე-2 პუნქტის თანახმად, ცალკეული დანაშაულებისათვის, მათ შორის სისხლის სამართლის კოდექსის 416-ე *bis* მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულისთვისაც, შესაძლებელია 303-ე მუხლით დადგენილი ვადების გახანგრძლივება საქმის მოსმენის განმავლობაში, პირველი თუ სააპელაციო ინსტანციის წინაშე მიმდინარე სასამართლო დავის დროს, თუ სამართალწარმოება რთულია. 304-ე მუხლის თანახმად, პატიმრობის ხანგრძლივობამ არავითარ შემთხვევაში არ უნდა გადააჭარბოს იმ სასჯელის ორ მესამედს, რომელიც გათვალისწინებულია ჩადენილი დანაშაულისათვის ან პირს შეიძლება შეეფარდოს პირველი ინსტანციის სასამართლოს მიერ.

90. სსკ 305-ე მუხლის მე-2 პუნქტის თანახმად: „წინასწარი გამოძიების განმავლობაში პროკურორს შეუძლია მოითხოვოს სასამართლო განხილვის დროს პატიმრობის ვადის, რომელიც იწურება, გაგრძელება, როდესაც არსებობს პრევენციულ ღონისძიებათა საჭიროება, რომელიც განსაკუთრებით რთული საქმეების გამოძიებისას აბოლუტურად აუცილებელს ხდის რათა გაგრძელდეს პატიმრობის ვადა სასამართლო განხილვის განმავლობაში...“ ამ დებულების თანახმად, ვადის ასეთი გაგრძელება შესაძლებელია მოხდეს მხოლოდ ერთჯერადად, და ყველა შემთხვევაში, სსკ 303-ე მუხლში მოცემული ვადები არ შეიძლება გაგრძელებული იქნეს ნახევარზე მეტი ხნით.

91. გათავისუფლების პროცედურასთან დაკავშირებით 1996 წლის 29 მარტს იუსტიციის სამინისტრომ აცნობა ყველა სასჯელალსრულების დაწესებულებას, რომ საჭირო იყო ადმინისტრაციული სამსახურების ადგილზე ყოფნა ლამის განმავლობაში, რათა უზრუნველყოფილიყო არა მარტო პატიმართა დროულად გათავისუფლება, არამედ, სხვა საკითხებთან ერთად, დაკავებულ თუ თავისი ნებით გამოცხადებულ ეჭვმიტანილთა შესახლება ციხეში და გადაუდებელი სამედიცინო მკურნალობა პატიმრებისათვის.

ბ. ანაზღაურება „უსამართლო“ პატიმრობისათვის

92. სსკ 314-ე მუხლის თანახმად, ყველა პირს, ვინც გამართლებული იქნა საბოლოო განაჩენით – იმის საფუძველზე, რომ მის წინააღმდეგ აღძრულ საქმეზე ვერ იქნა მოპოვებული საკმარისი მტკიცებულებები, რომ მას არ ჩაუდენია დანაშაული, რომ არავითარი სისხლის სამართლის დანაშაულის ჩადენას არ ჰქონია ადგილი, ან რომ სავარაუდო ფაქტები არ წარმოადგენდა დანაშაულს კანონის თანახმად – უფლება აქვს სამართლიან ანაზღაურებაზე ნებისმიერი იმ პერიოდისათვის, რომელიც მან გაატარა პატიმრობაში სასამართლო განხილვის განმავლობაში, მაგრამ ამავე დროს მისი მხრიდან ადგილი არ უნდა ჰქონდეს ფაქტების არასწორ წარმოდგენას ან ქმედებას, რომელიც მოგვევლინა პატიმრობის ხელშემწყობ ფაქტორად.

93. ანაზღაურებასთან დაკავშირებული განაცხადი წარმოდგენილი უნდა იქნეს 18 თვის განმავლობაში მას შემდეგ, რაც საქმეზე გამოტანილი იქნება საბოლოო განაჩენი. მაქსიმალური საკომპენსაციო თანხა განისაზღვრება 100,000,000 იტალიური ლირით.

ბ. დეპულტაციები, რომლებიც გამოიყენება კორეისპონდენციის ცენტრისათვის

94. 1975 წლის 26 ივლისის №354-ე კანონის მე-18 მუხლის თანახმად, რომელშიც ცვლილებები იქნა შეტანილი 1977 წლის 12 იანვრის №1 კანონით, პატიმართა კორესპონდენციაზე ცენზურის დაწესების უფლებამოსილება აქვს საქმის განმხილველ მოსამართლეს – გამომძიებელ, აგრეთვე საქმის განმხილველ მოსამართლეს – მანამდე, სანამ გამოტანილ იქნება გადაწყვეტილება პირველი ინსტანციის სასამართლოს მიერ. შემდეგ ეს უფლებამოსილება გადადის მოსამართლეზე, რომელიც პასუხისმგებელია სასჯელის აღსრულებაზე. მოსამართლეს შეუძლია გასცეს ბრძანება პატიმრის კორესპონდენციის ცენზურაზე დასაბუთებული გადაწყვეტილებით, თუმცა ეს დებულება არ აკონკრეტებს იმ გარემოებებს, რომლებშიც ასეთი ბრძანება შესაძლებელია განხორციელდეს.

95. პრაქტიკაში ცენზურა მოიცავს ყველა პატიმრის წერილის გახსნასა და წაკითხვას როგორც ბრძანების გამცემი მოსამართლის, ისევე ციხის მმართველის ან მის მიერ დანიშნული ციხის თანამშრომლის მიერ; შემონახულ წერილს ურტყამენ ბეჭედს, რათა ნათელი გახდეს, რომ იგი შემონახულია (იხ. ასევე ზემოხსენებული №354 კანონის განხორციელებასთან დაკავშირებული განკარგულების 36-ე მუხლი – 1976 წლის 29 აპრილის №431 პრეზიდენტის განკარგულება). ცენზურა არ შეიძლება მოიცავდეს სიტყვების თუ წინადადების ამოშლას, მაგრამ მოსამართლეს უფლება აქვს, ბრძანოს, რომ ერთი ან უფრო მეტი წერილი არ გადაეცეს ადრესატს; ასეთ შემთხვევებში პატიმარს დაუყოვნებლივ უნდა ეცნობოს ამის შესახებ. ეს უკანასკნელი ლო-

ნისძიება ასევე შესაძლებელია განხორციელდეს დროებით ციხის მმართველის მიერ, რომელმაც ამის შესახებ უნდა აცნობოს მოსამართლეს.

96. სსკ 103-ე მუხლი კრძალავს პატიმარსა და მის ადვოკატს შორის წარმოებული კორესპონდენციის შეჩერებას ან ნებისმიერი ფორმის ცენზურას, მაგრამ ამასთანავე შესაძლებელი უნდა იყოს იმის დადგენა, რომ კორესპონდენცია ადვოკატისაგან არის გამოგზავნილი ან მას ეგზავნება. ასეთი სახის კორესპონდენციის შეჩერებისათვის მოსამართლეს უნდა გააჩნდეს დასაბუთებული მოტივები, რომ კორესპონდენცია წარმოადგენს დანაშაულებრივ ელემენტს.

97. ანალოგიურად, სისხლის სამართლის ახალი კოდექსის გარდამავალი დებულებების 35-ე მუხლის შესაბამისად, პატიმრის კორესპონდენციის ცენზურის ის ნესები, რომლებიც დადგენილია №354 კანონითა და პრეზიდენტის №431 განკარგულებით, არ გამოიყენება იმ კორესპონდენციის მიმართ, რომელიც წარმოებს პატიმარსა და მის ადვოკატს შორის. თუმცა იმისათვის, რომ ასეთი კორესპონდენცია არ დაექვემდებაროს ცენზურას, კონვერტზე აღნიშნული უნდა იყოს როგორც ადვოკატის, ისევე პატიმრის მონაცემები. წერილზე ასევე უნდა იყოს აღნიშნული, რომ ადვოკატს აქვს შესაბამისი უფლებამოსილება, უნდა ეწეროს სიტყვები „სასამართლო სამართალწარმოებასთან დაკავშირებული კორესპონდენცია“ (*corrispondenza par ragioni di giustizia*) და ხელმოწერილი უნდა იყოს გამომგზავნის მიერ, რომელმაც ასევე უნდა განმარტოს, თუ რომელ სამართალწარმოებას ეხება წერილი. თუკი გამომგზავნი ადვოკატია, მისი ხელმოწერა დამონმებული უნდა იქნეს ადვოკატთა კოლეგიის თავმჯდომარის ან მისი წარმომდგენლის მიერ.

98. გამომდინარე იქიდან, რომ კორესპონდენციის ცენზურა ადმინისტრაციული აქტია და გავლენას არ ახდენს პატიმრის პიროვნულ თავისუფლებაზე, არ შეიძლება ამასთან დაკავშირებით საჩივრის შეტანა საკასაციო სასამართლოში (საკასაციო სასამართლოს მიერ გამოტანილი განაჩენები 1990 წლის 14 თებერვლის №3141 და 1992 წლის 4 თებერვლის №4687).

99. „ციხის ადმინისტრაციის შესახებ კანონის“ 35-ე მუხლის (1975 წლის 26 ივლისის №354 კანონი) თანახმად, პატიმარს შეუძლია გაუგზავნოს მოთხოვნა ან პრეტენზია დალუქული კონვერტის საშუალებით შემდეგ კომპეტენტურ ორგანოებს:

- (i) ციხის მმართველს, ციხის ინსპექტორებს, იუსტიციის სამინისტროს სასჯელალსრულების დანესებულებების გენერალურ დირექტორს;
- (ii) სასჯელის აღსრულებაზე პასუხისმგებელ მოსამართლეს;
- (iii) სასამართლო ჯანდაცვის ორგანოებს, რომლებიც ახორციელებენ ციხის ინსპექტირებას;
- (iv) რეგიონალური საბჭოს პრეზიდენტს;
- (v) რესპუბლიკის პრეზიდენტს.

**დ. 1975 წლის №354 კანონის 41-ე ბის მუხლის ზეგაკლენა
კორეისკონდენციის ცენზურაზე**

100. „ციხის ადმინისტრირების შესახებ კანონის“ 41-ე ბის მუხლის თანახმად, რომელშიც ცვლილებები შევიდა 1992 წლის 7 აგვისტოს №356 კანონით, იუსტიციის მინისტრი უფლებამოსილია, შეაჩეროს ზოგადი ხასიათის ციხის რეჟიმის გამოყენება – როგორც ეს დადგენილია 1975 წლის №354 კანონით – სრულად ან ნაწილობრივ, თუკი იგი არ აკმაყოფილებს მართლწესრიგისა და უსაფრთხოების დაცვის სტანდარტების მოთხოვნებს. მან უნდა წარმოადგინოს საამისო მიზეზები, რომლებიც დაექვემდებარება სასამართლო გადასინჯვას. დებულება შესაძლებელია გამოყენებული იქნეს იქ, სადაც პატიმრის მიმართ აღძრულია გამოძიება ან იგი მსჯავრდებულია იმ დანაშაულის ჩადენაში, რომელიც განსაზღვრულია წესდების მე-4 ბის მუხლში. შესაბამისი დანაშაულები მოიცავდა ისეთებს, რომლებიც დაკავშირებული იყო მაფიოზურ ქმედებებთან. 1999 წლის 28 ნოემბრის №446 კანონის თანახმად, ეს დებულება ძალაში უნდა დარჩენილიყო 2000 წლის 31 დეკემბრამდე.

101. 41-ე ბის მუხლის არ შეიცავს არანაირი სახის შეზღუდვათა სიას, რომელიც შეიძლება დაწესდეს. ეს უკანასკნელი განსაზღვრული უნდა იქნას იუსტიციის მინისტრის მიერ. როდესაც პირველად იქნა ამოქმედებული, 41-ე ბის მუხლი იუსტიციის მინისტრს პატიმართა კორესპონდენციაზე ცენზურის დაწესების ნებას რთავდა.

102. 1993 წელს გამოტანილ №349 და №410 განაჩენებში იტალიის საკონსტიტუციო სასამართლომ, რომელიც იხილავდა საკითხს, შეესაბამებოდა თუ არა სისტემა იმ პრინციპს, რომ კანონმდებლის უფლებები არ უნდა იქნეს დარღვეული, სანამ არ დადგინდება, რომ 41-ე ბის მუხლი შეესაბამებოდა კონსტიტუციას. თუმცა დადგენილია, რომ კონსტიტუციის მე-15 მუხლის თანახმად, დასაბუთებული გადაწყვეტილება იყო საჭირო კორესპონდენციაზე დაწესებული ნებისმიერი შეზღუდვისათვის. იუსტიციის მინისტრს, შესაბამისად, არ ჰქონდა უფლებამოსილება, დაენესებინა შეზღუდვა პატიმართა კორესპონდენციაზე.

**ე. შესაბამისი დებულებები, რომლებიც ეხება აღმკვეთ
ლონისძიებებს ინდივიდუალურ შემთხვევებში**

103. აღმკვეთი ღონისძიებების დაწესების უფლებამოსილება პირველად დაწესდა 1956 წლის 27 დეკემბრის №1423 კანონის საფუძველზე. ასეთი ღონისძიებების მიზანია, ხელი შეუშალოს იმ პირს, რომელიც მიჩნეულია „საზოგადოებისათვის საშიში“ დანაშაულის ჩადენაში. წესდება ამჟამად განსაზღვრავს საზოგადოებისათვის საშიში ადამიანების სამ ჯგუფს: (ა) ნებისმიერი პირი, რომელიც ფაქტობრივ საფუძველზე უნდა ჩაითვალოს

რეციდივისტად; (ბ) ნებისმიერი პირი, რომელიც თავისი საქციელიდან ან ცხოვრების წესიდან გამომდინარე უნდა ჩაითვალოს, ფაქტობრივი მტკიცებულებების საფუძველზე პირად, რომელიც ცხოვრობს დანაშაულის ჩადენის შედეგად მიღებული შემოსავლით; და (გ) ნებისმიერი პირი, რომელიც თავისი საქციელიდან გამომდინარე უნდა ჩაითვალოს ფაქტობრივი ინფორმაციის საფუძველზე იმ დანაშაულის ჩამდენად, რომელიც საფრთხეს უქმნის არასრულწლოვანთა ჯანმრთელობასა თუ საზოგადოებას, უსაფრთხოებასა თუ მართლწესრიგს.

104. №1423/56 კანონის მე-3 მუხლის თანახმად, პირი, რომელიც წარმოადგენს საზოგადოებისათვის საფრთხეს, შესაძლებელია მოთავსებული იქნეს სპეციალური საპოლიციო ზედამხედველობის ქვეშ. ამ ღონისძიებას საჭიროების შემთხვევაში თან შეიძლება ერთვოდეს მოთხოვნა, რომ პირმა არ იცხოვროს ერთ-ერთ ან რამდენიმე ქალაქსა თუ პროვინციაში, ან იმ შემთხვევაში, თუკი პირი განსაკუთრებით საშიშ პირად ითვლება, შესაძლებელია გაცემული იქნეს იძულებითი გადასახლების ბრძანება, რომელიც მოითხოვს მისგან კონკრეტულ რეგიონში ცხოვრებას (*obbligo di soggiorno*).

105. ასეთ ბრძანებათა გაცემის უფლებამოსილებით სარგებლობს პროვინციის დედაქალაქში მოქმედი სასამართლო. სასამართლო ატარებს დახურულ სხდომას და უნდა გამოიტანოს დასაბუთებული გადაწყვეტილება მას შემდეგ, რაც მოისმენს პროკურატურის წარმომადგენლებისა და იმ პირის მიმართვებს, რომელსაც უნდა შეუფარდოს ეს ღონისძიება და რომელსაც უფლება აქვს, წარმოადგინოს მემორანდუმი და წარმოდგენილი იქნეს ადვოკატის მეშვეობით. ორივე მხარეს შეუძლია გაასაჩივროს გამოტანილი გადაწყვეტილება 10 დღის ვადაში. სააპელაციო საჩივრის შეტანა არ აჩერებს გადაწყვეტილების აღსრულებას. სააპელაციო საჩივრის შემდეგ ასევე შესაძლებელია საკასაციო საჩივრის შეტანა.

106. აღმკვეთი ღონისძიების შეფარდებისას სასამართლომ უნდა განსაზღვროს მისი ხანგრძლივობა – 1-დან 5 წლამდე მაქსიმუმ – და დააკონკრეტოს ის პირობები, რომლებსაც შესაბამისი პირი უნდა დაემორჩილოს.

107. 1965 წლის 31 მაისი №575 კანონის თანახმად, რომელშიც ცვლილებები შევიდა 1982 წელს, აღმკვეთი ღონისძიების სახით იძულებითი ცხოვრება გარკვეულ ადგილას ან გარკვეულ ადგილას ცხოვრების აკრძალვა შესაძლოა დაეკისროს პირებს, რომელთა საწინააღმდეგოდაც არსებობს მტკიცებულება (*indiziati*), რომ ისინი ეკუთვნიან მაფიოზური ტიპის ორგანიზაციას.

108. 1988 წლის 3 აგვისტოს №327 კანონის თანახმად, პირს შესაძლებელია იძულებითი ცხოვრება მიესაჯოს მხოლოდ იმ ქალაქში, რომელშიც იგი მუდმივად ცხოვრობს.

109. და ბოლოს, იმ შემთხვევებში, როდესაც სასამართლო განხილვა უკვე დაიწყო, 1990 წლის 19 მარტის №55 კანონი უფლებამოსილებას ანიჭებს სასამართლოებს, შეაჩერონ აღმკვეთი ღონისძიებასთან დაკავშირებული სამართალწარმოება სასამართლო განხილვის დამთავრებამდე.

3. სამოქალაქო უფლებათა ჩამორთმევისასთან დაკავშირებული დებულებები

110. 1967 წლის 20 მარტის №223 პრეზიდენტის განკარგულების მე-2 მუხლის თანახმად, *inter alia*, პირებს, რომელთაც სასამართლო ან ადმინისტრაციული გადაწყვეტილების საფუძველზე შეეფარდათ აღმკვეთი ღონისძიება, ჩამოერთმევათ სამოქალაქო უფლებები.

111. განკარგულების 32-ე მუხლის 1 (3) პუნქტის შესაბამისად, ასეთ საქმეებში პრეფექტმა (*questore*), რომელიც უფლებამოსილია, განახორციელოს ასეთი ღონისძიებები, უნდა აცნობოს პირის საცხოვრებელ მუნიციპალიტეტს იმ გადაწყვეტილების შესახებ, რომლის თანახმადაც პირმა სამოქალაქო უფლებები დაკარგა. შემდეგ მუნიციპალურმა საარჩევნო კომიტეტმა უნდა ამოიღოს შესაბამისი პირის გვარი საარჩევნო სიებიდან იმ ვადის შემდეგაც კი, რაც საჭიროა სიების ჩვეულებრივი გადახალისებისათვის.

სამართალი

I. კონვენციის მე-3 მუხლის სავარაუდო დარღვევა

112. განმცხადებელი ჩიოდა, რომ პიანოსას ციხეში პატიმრობის პირველი თვეების განმავლობაში იგი დაექვემდებარა კონვენციის მე-3 მუხლის საწინააღმდეგო მოპყრობას. ხსენებული მუხლის თანახმად:

„არავინ შეიძლება დაექვემდებროს წამებას ან არაადამიანურ თუ დამამცირებელ მოპყრობას ან სასჯელს.“

ა. პიანოსას ციხეში არასათანადო მოპყრობის მტკიცება

113. მთავრობამ დაადასტურა, რომ მდგომარეობა პიანოსას ციხეში ძალიან მძიმე იყო 1992 წლის ზაფხულსა და შემოდგომაზე, ვინაიდან იმ დროს ძალიან დაძაბული სიტუაცია იყო.

114. თავდაპირველად მთავრობამ დაადასტურა კომისიის წინაშე, რომ „ეს სავალალო ქმედებები ჩადენილი იქნა ცალკეული მესაკნეების მიერ საკუთარი ინიციატივით; ასეთი ხასიათის დარღვევები არ შეიძლება ჩაითვალოს ზოგადი პოლიტიკის ნაწილად. ასეთი გასაკიცხი, გაუთვალისწინებელი და არასასურველი ქმედებების (რომლებიც პირიქით, სისხლის სამართლის დანაშაულს წარმოადგენდა) გამო არ შეიძლება დაეკისროს პასუხისმგებლობა სახელმწიფოს, რომელმაც სასამართლო ორგანოების მეშვეობით მოახდინა რეაგირება, რათა აღედგინა კანონის უზენაესობა (სამართლიანობა) და აღმოეფხვრა ასეთი შემთხვევები.“

115. თუმცა სასამართლოში გამართულ მოსმენაზე მთავრობამ წარმოადგინა წინასწარი პრეტენზია, რომ რაიმე შესაბამისი სამედიცინო მტკიცებულებათა არარსებობისას წინამდებარე საქმეში კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევისათვის საჭირო სისასტიკის ზღვარი არ შეიძლება გადალახულად ჩაითვალოს.

116. ნებისმიერ შემთხვევაში მთავრობა არ დაეთანხმა კომისიის მიერ გამოტანილ დასკვნას იმასთან დაკავშირებით, რომ იტალიის სახელმწიფომ არ განახორციელა რეაგირება მისი მოხელეების მიერ ჩადენილ დანაშაულებრივ ქმედებებზე. მთავრობის მტკიცებით, ის ფაქტი, რომ სავარაუდოდ დამნაშავე მესაკნეების გამოსავლენად აღძრულმა გამოძიებამ არ გამოიღო შედეგი, არ შეიძლება ჩაითვალოს მე-3 მუხლის დარღვევად, ვინაიდან ამ საკითხთან დაკავშირებული სასამართლოს პრეცედენტული სამართალი არ შეიძლება განიმარტოს იმგვარად, რომ სახელმწიფომ ვერ შეასრულა კონვენციის მე-3 მუხლიდან გამომდინარე ვალდებულებები, თუკი გამოძიება არ დამთავრდა მსჯავრდებით. მთავარი ის იყო, წარიმართა თუ არა გამოძიება კეთილსინდისიერად და უნდა დაკისრებოდათ თუ არა ხელისუფლების ორგანოებს პასუხისმგებლობა დაშვებული შეცდომებისა და ხარვეზებისათვის. წინამდებარე საქმეში ხელისუფლების ორგანოებმა, რომლებმაც წარმართეს გამოძიება, წარმოაჩინეს თავიანთი მონადინება და მიმართეს ყველა სახის ღონისძიებას, რათა გამოემჟღავნებინათ დამნაშავენი. საპირისპიროდ, განმცხადებელს ეკისრება პასუხისმგებლობა იმაზე, რომ არ მოითხოვა სამედიცინო შემოწმება სავარაუდოდ არასათანადო მოპყრობის ჩადენისთანავე. ამას გარდა, ის ფაქტი, რომ განმცხადებელმა, ერთადერთმა მოწმემ, რომელსაც შეეძლო მიეცა ჩვენება, ვერ შეძლო ამოეცნო მესაკნეები ფოტოებზე, რომლებიც მას წარუდგინეს, მინიშნებდა იმაზე, რომ გამოძიებულთა მხრიდან ნებისმიერი შემდგომი ქმედება უსარგებლო იქნებოდა.

117. განმცხადებელმა განაცხადა, რომ განსაკუთრებით 1992 წლის ივლისსა და სექტემბერს შორის იგი რამდენიმეჯერ დაექვემდებარა ძალადობასა და დამცირებას, შეურაცხყოფასა და წამების სხვა ფორმებს, როგორც ფიზიკურს, ისევე სულიერს (იხ. წინამდებარე განაჩენის 29-ე პუნქტი). მას სცემდნენ, რის შედეგადაც მიიღო ჭრილობები თითებზე, მუხლებსა და სათესლე ჯირკვლებზე. მას ჩხრეკდნენ შხაპის მიღებისას და არ ხსნიდნენ ხელბორკილებს სამედიცინო შემოწმებების დროს. მის მიერ გამოთქმულ პრეტენზიებს არავითარი შედეგი არ მოჰქონდა. ერთხელ, როდესაც მან გამოთქვა პროტესტი მესაკნეების მიერ მისი ჯემპერის დახვევის გამო, იგი დააშინეს, შეურაცხყოფა მიაყენეს და ერთ-ერთმა მესაკნემ გაარტყა კიდევაც. ამის შედეგად მისი სათვალე და ჩასმული კბილი დაზიანდა – როგორც ამას სამედიცინო ისტორია ადასტურებს – და მას უარი უთხრეს მის აღდგენაზე. ფსიქოლოგიური სტრესი, რომელსაც იგი განიცდიდა პიანოსას ციხეში დაპატიმრების შემდეგ, დადასტურებულია 1996 წლის 20 აპრილის სამედიცინო ცნობით.

118. განმცხადებელი ამტკიცებდა, რომ მთავრობა, რა თქმა უნდა, საქმის კურსში იყო პიანოსას ციხეში მიმდინარე მოვლენებთან დაკავშირებით და შემწყნარებლობას იჩენდა მათ მიმართ. მან მიუთითა სასჯელის აღსრულებაზე პასუხისმგებელი ლივორნოს მოსამართლის მოხსენებაზე, რომელშიც იგი ამტკიცებდა, რომ პიანოსას ციხეში გამოყენებული მოპყრობის მეთოდები მიმართული იყო პატიმართა დაშინებისაკენ. ამას გარდა, ის ფაქტი, რომ სისხლის სამართლის საქმე შეწყდა იმ საფუძველზე, რომ ვერ მოხერხდა დამნაშავეთა აღმოჩენა, მიანიშნებდა უკანონო ქმედებათა დაკანონებაზე და წარმოაჩენდა, რომ მთავრობა დამნაშავე იყო პიანოსას ციხეში მოქმედი პრაქტიკის ნახალისებაში.

119. როგორც ეს სასამართლომ არაერთგზის აღნიშნა, მე-3 მუხლი ითვალისწინებს დემოკრატიული საზოგადოების ერთ-ერთ ყველაზე ფუნდამენტურ ღირებულებას. ყველაზე რთულ სიტუაციებშიც კი, როგორცია ტერორიზმთან და ორგანიზებულ დანაშაულთან ბრძოლა, კონვენცია კატეგორიულად კრძალავს წამებასა და არაადამიანურ ან დამამცირებელ მოპყრობას თუ სასჯელს. განსხვავებით კონვენციისა და დამატებითი 1 და მე-4 ოქმების სხვა არსებითი დებულებებისაგან, მე-3 მუხლი არ ითვალისწინებს არანაირი სახის გამონაკლისს და არ იძლევა მისგან გადახვევის უფლებას მე-15 მუხლის მე-2 პუნქტის თანახმად იმ შემთხვევებშიც კი, როდესაც სახეზეა საგანგებო ვითარება, რომელიც ემუქრება ერის სიცოცხლეს (იხ. *"Selmouni v. France"* [GC], №25803/94, პუნქტი 95, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია (ECHR) 1999-V და საქმეზე *"Assenov and Others v. Bulgaria"*, 1998 წლის 28 ოქტომბერს გამოტანილი განაჩენი, მოხსენებები განაჩენებსა და გადაწყვეტილებებზე 1998-VII, გვ. 3288, პუნქტი 93). კონვენცია კატეგორიულად კრძალავს წამებას და არაადამიანურ ან დამამცირებელ მოპყრობას თუ სასჯელს, მიუხედავად მსხვერპლის (პირის) ქმედებისა (იხ. საქმეზე *"Chahal v. the United Kingdom"* 1996 წლის 15 ნოემბერს გამოტანილი განაჩენი, მოხსენებები 1996-V, გვ. 1855, პუნქტი 79). განმცხადებლის მიერ სავარაუდოდ ჩადენილი დანაშაულის ხასიათი ამიტომაც არ შეესაბამებოდა მე-3 მუხლის მიზნებს.

120. სასამართლო იმეორებს, რომ არასათანადო მოპყრობამ უნდა მიაღწიოს მინიმალურ ზღვარს, რათა მოხდეს მე-3 მუხლის მოქმედების სფეროში. ამ მინიმუმის შეფასება შეფარდებითია: იგი დამოკიდებულია საქმის ყველა გარემოებაზე, ისეთებზე, როგორცია მოპყრობის ხანგრძლივობა, მისი ფიზიკური და სულიერი შედეგები და ზოგიერთ შემთხვევაში სქესი, ასაკი და მსხვერპლის ჯანმრთელობა და მდგომარეობა. რაც შეეხება იმ პირს, რომელსაც აღკვეთილი აქვს თავისუფლება, ძალის გამოყენება, რომელიც არ იყო მკაცრად აუცილებელი მისი ქმედებიდან გამომდინარე, ამცირებს პირის ღირსებას და პრინციპში წარმოადგენს მე-3 მუხლით გათვალისწინებული უფლების დარღვევას (იხ. საქმეზე *"Tekin v. Turkey"* 1998 წლის 9 ივნისის განაჩენი, მოხსენებები 1998-IV, გვ. 1517-18, პუნქტები 52

და 53, და *Assenov and Others*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, გვ. 3288, პუნქტი 94).

მოპყრობა „არაადამიანურად“ ჩაითვალა, ვინაიდან *inter alia* იგი წინასწარ იყო დაგეგმილი, გამოიყენებოდა გარკვეული ხნის განმავლობაში და გამოიწვია როგორც სხეულის დაზიანება, ისევე ძლიერი ფიზიკური და სულიერი ტრავმა; ჩაითვალა ასევე „დამამცირებლად“, ვინაიდან იგი წარმოშობდა მსხვერპლში შიშის შეგრძნებას, ტკივილსა და დამონება-დამორჩილების გრძნობას, რომელიც მას ამცირებდა. იმისათვის, რომ ქმედება ჩაითვალოს „არაადამიანურად“ ან „დამამცირებლად“, მიყენებულმა ტკივილმა ან დამცირებამ ყველა შემთხვევაში უნდა გადალახოს მიყენებულ ტკივილთან ან დამცირებასთან დაკავშირებული ელემენტის ზღვარი, რომელიც სხვა შემთხვევაში ჩაითვლებოდა კანონიერად. საკითხი, იყო თუ არა მსხვერპლის დამცირება თუ შეურაცხყოფა მოპყრობის მიზანი, წარმოადგენს კიდევ ერთ ფაქტორს, რომელიც მიღებული უნდა იქნეს მხედველობაში (მაგალითად იხ. საქმე „*V. v. the United Kingdom*” [GC], №24888/94, პუნქტი 71, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია (ECHR) 1999-IX, და საქმეზე „*Raninen v. Finland*” 1997 წლის 16 დეკემბერს გამოტანილი განაჩენი, მოხსენებები 1997-VIII, გვ. 2821-22, პუნქტი 55), მაგრამ ასეთი მიზნის უქონლობას არ შეუძლია საბოლოოდ იქონიოს ზეგავლენა მე-3 მუხლის დარღვევის დადგენაზე.

121. არასათანადო მოპყრობის პრეტენზიები გამყარებული უნდა იქნეს შესაბამისი მტკიცებულებებით (იხ., *mutatis mutandis*, საქმეზე „*Klaas v. Germany*” 1993 წლის 22 სექტემბერს გამოტანილი განაჩენი, სერია A №269, გვ. 17-18, პუნქტი 30). სასამართლო წარმოდგენილი მტკიცებულებების შეფასების მიზნით ადგენს მტკიცებათა სტანდარტს „გონივრული ეჭვის მიღმა“, მაგრამ დამატებით აღნიშნავს, რომ ასეთი მტკიცება შესაძლებელია გამომდინარეობდეს საკმარისად ძლიერი, ნათელი და ურთიერთკავშირში მყოფი მინიშნებებიდან ან ანალოგიური უტყუარი ფაქტების აღქმიდან (იხ. საქმეზე „*Ireland v. the United Kingdom*” 1978 წლის 18 იანვრის განაჩენი, სერია A №25, გვ. 64-65, პუნქტი 161 *in fine*).

122. წინამდებარე საქმეში განმცხადებლის მიერ გასაჩივრებული არასათანადო მოპყრობა მოიცავდა, ერთი მხრივ, გარტყმებს, წათაქებებს, სათესლე ჯირკვლებზე მოჭერასა და ხელჯოხებით ცემას და, მეორე მხრივ, ჭრილობებს, სხეულის არასაჭირო ჩხრეკებს, დამამცირებელ ქმედებებს (მაგალითად მთავრად, რომ განმცხადებელი რჩებოდა ხელბორკილებში სამედიცინო შემონმების დროსაც კი), დაშინებასა და მუქარას.

123. სასამართლო, პირველ რიგში, აცხადებს, რომ მის წინაშე გამართულ მოსმენაზე მთავრობა ამტკიცებდა, რომ არ არსებობდა არავითარი სახის სამედიცინო მტკიცებულება, რათა წარმოჩენილიყო, რომ მოპყრობამ მიაღწია სისასტიკის იმ ზღვარს, რომელიც ითვლება დებულების ასეთ დარღვევად და რომელზეც შესაძლებელია დაყრდნობა. მიუხედავად იმისა,

რომ ეს არგუმენტი არ წამოჭრილა სამართალწარმოების ადრეულ ეტაპზე, სასამართლომ, გამომდინარე კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევის დადგენის მნიშვნელობიდან და სერიოზულობიდან, მაინც უნდა განიხილოს ეს საკითხი.

124. სასამართლო აღნიშნავს, რომ, როგორც ამას მთავრობა ამტკიცებდა, განმცხადებელს არ წარმოუდგენია რაიმე გადამწყვეტი მნიშვნელობის მქონე მტკიცებულება თავისი პრეტენზიების გასამყარებლად იმასთან დაკავშირებით, რომ იგი დაექვემდებარა არასათანადო მოპყრობას. განმცხადებელს არ წარმოუდგენია ასევე დეტალური ანგარიში უფლებათა ბოროტად გამოყენების იმ შემთხვევებთან დაკავშირებით, რომლებიც მასზე განახორციელეს მესაკნებმა პიანოსას ციხეში, სადაც, როგორც ამას განმცხადებელი ამტკიცებს, იგი ექვემდებარებოდა არასათანადო მოპყრობას 1992 წლის ივლისსა და სექტემბერს შორის. განმცხადებელი მხოლოდ შემოიფარგლა იმ სიტუაციის აღწერით, რომელიც მისი თქმით სუფევდა პიანოსას ციხეში იმ დროს, როდესაც მან გაუგზავნა შეტყობინება სასამართლოს პრეზიდენტს, რომელიც იყო პასუხისმგებელი სასჯელის აღსრულებაზე 1996 წლის 12 დეკემბერს (იხ. წინამდებარე განაჩენის 50 პუნქტი). წინამდვილეში ერთადერთი კონკრეტული მტკიცებულება, რომელიც განმცხადებელმა წარმოადგინა ამ საკითხთან დაკავშირებით, სახელდობრ, პიანოსას ციხეში არსებული მისი სამედიცინო ისტორია (იხ. წინამდებარე განაჩენის 31-33 პუნქტები), 1995 წლის 24 მარტით დათარიღებული სამედიცინო მოხსენება და 1996 წლის 3 აპრილით დათარიღებული მისი მუხლების რენდგენი (იხ. წინამდებარე განაჩენის 34-ე პუნქტი) და 1996 წლის 20 მარტით დათარიღებული მონობა მის სულიერ მდგომარეობასთან დაკავშირებით (იხ. წინამდებარე განაჩენის 35-ე პუნქტი) არ არის საკმარის ხარვეზის შესავსებად. ასე რომ, ციხის სამედიცინო ისტორიაში არ მოიპოვება რაიმე, რაც წარმოაჩენდა, რომ ის პრობლემები, რომლებიც განმცხადებელს გააჩნდა თავის კბილთან მიმართებაში, გამონვეული იყო მესაკნის გარტყმით. არ მოიპოვება ასევე რაიმე სახის მტკიცებულება იმასთან დაკავშირებით, რომ მისი მუხლების ტრავმა გამონვეული იყო არასათანადო მოპყრობით. განსაკუთრებული ყურადღებაა გასამახვილებელი იმ ფაქტზე, რომ მას არ მოუთხოვია ზემოხსენებულ ტრავმასთან დაკავშირებით რაიმე სამედიცინო გასინჯვა 1993 წლის 10 აგვისტომდე (მაშინ, როდესაც იგი ამტკიცებდა, რომ არასათანადო მოპყრობა მნიშვნელოვნად შემცირდა და შეწყდა 1992 წლის სექტემბრის ბოლოსათვის). უფრო მეტიც, მონობა, რომელიც მიუთითებდა, რომ იგი განიცდიდა ფსიქოლოგიურ მოშლილობას, დათარიღებული იყო მომხდარი მოვლენებიდან სამწლინახევრის შემდეგ და არ მიაჩნებდა რაიმე მიზეზობრივ კავშირზე (იგი მხოლოდ ამტკიცებს, რომ მოშლილობა დაიწყო სამი წლით ადრე – ანუ მას შემდეგ, რაც შეწყდა გასაჩივრებული მოვლენები).

125. სასამართლო აღიარებს, რომ პატიმრებისათვის ძალიან ძნელია მათ მიმართ მესაკნეების მიერ ჩადენილი არასათანადო მოპყრობის მტკიცებულების მოპოვება. ამასთან დაკავშირებით სასამართლო აღნიშნავს, რომ, განმცხადებლის მტკიცებით, პიანოსას ციხის მესაკნეები ახორციელებდნენ ზენოლას პატიმრებზე და ემუქრებოდნენ ანგარიშსწორებით, თუკი ისინი ამას შეეწინააღმდეგებოდნენ. თუმცა სასამართლო აცხადებს, რომ განმცხადებელს არ მიუთითებია, მაგალითად, იმაზე, რომ მას ოდესმე ეთქვა უარი ექიმის მონახულებაზე. დამატებით უნდა აღინიშნოს, რომ განმცხადებელმა თავისი ადვოკატების საშუალებით რამდენიმეჯერ მიმართა სასამართლო ხელისუფლების წარმომადგენლებს, უმთავრესად გათავისუფლების მოთხოვნით (იხ. წინამდებარე განაჩენის მე-14, მე-15, მე-19 და 21-ე პუნქტები); ეს მიმართვები განხორციელდა 1992 წლის სექტემბრიდან მოკლე ხანში, ე.ი. არ იყო დიდი დრო გასული, რაც შესაბამისი არასათანადო მოპყრობა შემცირდა, შემდეგ კი შეწყდა. მას არ განუცხადებია პრეტენზია მოპყრობასთან დაკავშირებით 1993 წლის 2 ოქტომბერს გამართულ წინასწარ მოსმენამდე (იხ. წინამდებარე განაჩენის 36-ე პუნქტი). განმცხადებელმა ვერ წარმოადგინა რაიმე ახსნა-განმარტება ერთობ მნიშვნელოვანი დროის გასვლასთან დაკავშირებით.

126. სასამართლომ განიხილა სასამართლოს პრეზიდენტის, რომელიც პასუხისმგებელი იყო სასჯელის აღსრულებაზე, მიერ გაკეთებული მოხსენება (დათარიღებული 1996 წლის 12 დეკემბრით); ეს მოხსენება კომისიას წარუდგინა მთავრობამ (იხ. წინამდებარე განაჩენის 50-ე პუნქტი). იმ დროს, როდესაც შეუფასებელი არ დარჩა მასში გაკრიტიკებული მოვლენების სერიოზულობა, სასამართლოს არ შეუძლია მხედველობიდან გამორჩეის ფაქტი, რომ მოხსენება წარმოადგენს არაუმეტეს ზოგად შეფასებას, რომელიც არ ეფუძნებოდა კონკრეტულ და შემონიშნულ დაქვემდებარებულ ფაქტებს. ამიტომაც სასამართლოს არ შეუძლია ჩათვალოს იგი მტკიცებულებად.

127. ამ გარემოებებში სასამართლო თვლის, რომ მის წინაშე წარმოდგენილი მასალა განმცხადებლის მტკიცებასთან დაკავშირებით, რომ იგი დაექვემდებარა ფიზიკურ და ფსიქიკურ არასათანადო მოპყრობას პიანოსას ციხეში, არ წარმოადგენს საკმარის მტკიცებულებას ასეთი დასკვნის გამოსატანად.

128. ზემოხსენებული დასკვნა არ შეიძლება კითხვის ქვეშ დადგეს იმ დროისათვის პიანოსას ციხეში არსებული ზოგადი პირობების გამოც, როგორც ეს აღწერა ლივორნოს მოსამართლემ, რომელიც პასუხისმგებელი იყო სასჯელთა აღსრულებაზე, თავის 1992 წლის 5 სექტემბრით დათარიღებულ მოხსენებაში (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტები 42-43): მოხსენება არ შეიცავს არავითარ მტკიცებულებას, რომელიც პირდაპირ შეეხება განმცხადებლის მდგომარეობას და მასში აღწერილი სისასტიკე და უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენების დონე შემსუბუქებული იქნა და ნაკ-

ლებ საგანგაშოდ იქნა აღიარებული ციხის შესაბამისი კომპეტენტური ორგანოების მიერ ჩატარებული გამოძიების შემდეგ (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტები 44-46).

129. და ბოლოს, უნდა აღინიშნოს, რომ ვინაიდან წარმოდგენილი მტკიცებულებების საფუძველზე სამართლოს არ შეუძლია გონივრული ეჭვის მიღმა დაადგინოს, რომ განმცხადებელი ექვემდებარებოდა ისეთ ქმედებას, რომელიც აღწევდა სისასტიკის ზღვარს, რომელიც ხვდება მე-3 მუხლის მოქმედების სფეროში, სასამართლო თვლის, რომ არასაკმარისად არის მტკიცებულებები წარმოდგენილი იმისათვის, რომ გამოტანილი იქნეს დასკვნა კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევასთან დაკავშირებით სავარაუდო არასათანადო მოპყრობის საფუძველზე.

ბ. წარმართულ გამოძიებათა ხასიათი

130. სასამართლო აღნიშნავს, რომ ერთად აღებული განცხადებები, რომლებიც განმცხადებელმა წარმუდგინა ტრაპანის გამოძიებელ მოსამართლეს 1993 წლის 2 ოქტომბერს, ხოლო კარაბინერებს – 1994 წლის 5 იანვარს, წარმოშობს იმის გონივრულ ეჭვს, რომ განმცხადებელი დაექვემდებარა არასათანადო მოპყრობას პიანოსას ციხეში.

არ უნდა დაგვავიწყდეს ასევე, რომ პიანოსას ციხეში არსებული პატიმრობის პირობები იმ დროისათვის მედიის ყურადღების ცენტრში იყო (იხ. წინამდებარე განაჩენის 44-ე პუნქტი) და სხვა პატიმრებიც ჩიოდნენ ანალოგიურ ქმედებებთან დაკავშირებით, როგორც ეს განმცხადებელმა აღწერა (იხ. წინამდებარე განაჩენის 36-ე და 43-ე პუნქტები), რაც კიდევ უფრო ამყარებდა მისი მტკიცების სინამდვილეს.

131. სასამართლო მიიჩნევს, რომ, როდესაც პირი აკეთებს სარწმუნო განაცხადს იმასთან დაკავშირებით, რომ მან განიცადა მე-3 მუხლის სანინააღმდეგო მოპყრობა პოლიციისა თუ სახელმწიფოს შესაბამის წარმომადგენელთა ხელში, ეს დებულება, აღქმული სახელმწიფოს ზოგად ვალდებულებასთან ერთად, რომელიც გამომდინარეობს კონვენციის 1-ლი მუხლიდან და რომლის თანახმადაც სახელმწიფოები „თავიანთი იურისდიქციის ფარგლებში ყველასათვის უზრუნველყოფენ ამ კონვენციით ... განსაზღვრულ უფლებებსა და თავისუფლებებს“, არაპირდაპირ მოითხოვს, რომ უნდა წარიმართოს ეფექტიანი გამოძიება. ისევე, როგორც მე-2 მუხლში განსაზღვრული გამოძიების შედეგად, ამ გამოძიების შედეგადაც შესაძლებელი უნდა იყოს დამნაშავეთა აღმოჩენა და დასჯა (იხ. კონვენციის მე-2 მუხლთან დაკავშირებით საქმეზე *McCann and Others v. the United Kingdom* 1995 წლის 27 სექტემბერს გამოტანილი განაჩენი, სერია A №324, გვ. 49, პუნქტი 161; საქმეზე *Kaya v. Turkey* 1998 წლის 19 თებერვალს გამოტანილი განაჩენი, მოხსენებები 1998-I, გვ. 324, პუნქტი 86; და საქმეზე *Yasa v. Turkey* 1998 წლის 2 სექტემბერს გამოტანილი განაჩენი, მოხსენებები

1998-VI, გვ. 2438, პუნქტი 98). სხვაგვარად წამების, არაადამიანური და დამამცირებელი მოპყრობისა და სასჯელის ზოგადი სამართლებრივი აკრძალვა, მიუხედავად ამის უაღრესად დიდი მნიშვნელობისა (იხ. წინამდებარე განაჩენის 119-ე პუნქტი), არაეფექტური იქნებოდა პრაქტიკაში და სახელწიფოს წარმომადგენლებისათვის ზოგიერთ შემთხვევაში შესაძლებელი იქნებოდა მათი უფლებების ბოროტად გამოყენება მათივე კონტროლის სფეროში რეალურ დაუსჯელობასთან მიმართებაში (იხ. ზემოხსენებული *Assenov and Others*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, გვ. 3290, პუნქტი 102).

132. სასამართლო აღნიშნავს, რომ მას შემდეგ, რაც გამომძიებელმა მოსამართლემ აცნობა შესაბამის პროკურატურას განმცხადებლის მიერ წინასწარ მოსმენაზე წარმოდგენილ არასათანადო მოპყრობის მტკიცებებთან დაკავშირებით, სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოებმა წარმართეს ცალკეული გამოძიებები ამ მტკიცებებთან დაკავშირებით (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტები 37-41). თუმცა გამოძიება საკმარისად და იმდენად ამომწურავად არ განხორციელებულა, რომ დაეკმაყოფილებინა მე-3 მუხლის ზემოხსენებული მოთხოვნები.

133. სასამართლო, პირველ რიგში, აღნიშნავს, რომ ლივორნოს პროკურატურის მიერ განხორციელებული გამოძიება ძალიან ნელა მიიწევდა წინ: 1994 წლის 5 იანვარს განმცხადებელი დაკითხეს კარაბინერებმა და 14 თვე გავიდა მას შემდეგ, რაც განმცხადებელს დაუნიშნეს მორიგი შეხვედრა დამნაშავეთა ამოცნობისათვის. აქამდე საქმის მსვლელობიდან გამომდინარე ნათელია, რომ ერთადერთი ღონისძიება, რომელიც განხორციელებული იქნა დროის ამ მონაკვეთში, იყო პიანოსას ციხეში მომსახურე მესაკნეების ფოტოების ასლების (და არა პირველი პირების) მოპოვება. კიდევ ერთხელ უნდა აღინიშნოს, რომ ამ დროის განმავლობაში განმცხადებელი რჩებოდა პიანოსას ციხეში.

134. სასამართლო განსაკუთრებულ ყურადღებას ამახვილებს იმ ფაქტზე, რომ 1995 წლის 9 მარტს განმცხადებელმა ხელმეორედ განაცხადა იმის შესახებ, რომ მას შეეძლო დამნაშავე მესაკნის ამოცნობა, თუკი მისცემდნენ მესაკნეების პირადად ამოცნობის უფლებას. ამისდა მიუხედავად, არაფერი გაკეთებულა, მხოლოდ 9 დღის შემდეგ პროკურატურამ მოითხოვა და მას მიეცა უფლება იმაზე, რომ საქმე შეწყვეტილიყო არა იმ საფუძველზე, რომ არ არსებობდა პრეტენზიის წამოყენების საფუძველი, არამედ იმის გამო, რომ ვერ მოხერხდა დამნაშავეთა დადგენა.

135. იტალიის ხელისუფლების ორგანოთა უმოქმედობა კიდევ უფრო დამძიმებულია იმ ფაქტით, რომ მხოლოდ განმცხადებელს არ გამოუთქვამს ციხის პირობებთან დაკავშირებით საჩივარი. პიანოსას ციხის მესაკნეთა მიერ უკანონო ქმედებათა ჩადენა სახალხოდ იგმობოდა თვით ხელისუფლების წარმომადგენლთა მიერაც კი (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტები 42-45).

136. ასეთ გარემოებებში, მხედველობაში იქნა რა მიღებული, რომ არ ჩატარებულა ჯეროვანი და ეფექტიანი გამოძიება იმ სარწმუნო პრეტენზიასთან დაკავშირებით, რომელიც წარმოადგინა განმცხადებელმა და რომლის თანახმადაც იგი დაექვემდებარა არასათანადო მოპყრობას პიანოსას ციხეში მესაკნეთა მხრიდან, სასამართლო ადგენს, რომ ადგილი ჰქონდა კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევას.

ბ. პიანოსადან გადაყვანის სავარაუდო არაადამიანური და დამამცირებელი ხასიათი

137. განმცხადებელი ასევე ამტკიცებდა, რომ პიანოსას ციხიდან პატიმრობის გადაყვანის პირობები არაადამიანური და დამამცირებელი იყო.

138. თუმცა სასამართლო აღნიშნავს, რომ განმცხადებელს არ წარმოუდგენია დეტალური ინფორმაცია იმასთან დაკავშირებით, თუ რამდენჯერ იქნა იგი გადაყვანილი პიანოსას ციხიდან, ან ინფორმაცია იმასთან დაკავშირებით, თუ ზუსტად რა პირობებში ხდებოდა მისი გადაყვანა. მას ასევე არ მიუმართავს ხელისუფლების შესაბამისი ორგანოებისათვის. კომისიის მსგავსად, სასამართლოც თვლის, რომ არ არის წარმოდგენილი საკმარისი მტკიცებულება, რათა გამოტანილი იქნეს დასკვნა, რომ ადგილი ჰქონდა მე-3 მუხლის დარღვევას ამ საკითხთან მიმართებაში.

II. კონვენციის მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტის სავარაუდო დარღვევა

139. განმცხადებელი ჩიოდა სასამართლო განხილვის განმავლობაში პატიმრობის ხანგრძლივობასთან დაკავშირებით და ამტკიცებდა კონვენციის მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტის დარღვევას. ამ დებულების თანახმად:

„ამ მუხლის 1-ლი პუნქტის (c) ქვეპუნქტის დებულებების თანახმად, ყველა დაკავებული ან დაპატიმრებული პირი დაუყოვნებლივ წარედგინება მოსამართლეს ან სასამართლო ხელისუფლების განხორციელებაზე კანონით უფლებამოსილ სხვა მოხელეს და მას უფლება აქვს სასამართლო პროცესის გონივრულ ვადაში ჩატარებაზე ან პროცესის განმავლობაში გათავისუფლებაზე. გათავისუფლება შეიძლება განპირობებული იყოს სასამართლო პროცესზე გამოცხადების გარანტიებით.“

140. მთავრობა არ დაეთანხმა ხსენებულს, მაშინ, როცა კომისია დაეთანხმა საჩივარს.

ა. მსხვერპლის სტატუსის დაკარგვა

141. მთავრობის მტკიცებით, პალერმოს სააპელაციო სასამართლომ განმცხადებელს მიანიჭა საკომპენსაციო თანხა იმ დროისათვის, რაც განმცხადებელმა გაატარა წინასწარ პატიმრობაში სასამართლო განხილვის განმავლობაში. მოპასუხე მთავრობამ აღიარა დარღვევა, არსებითად მაინც, და განმცხადებელს მიანიჭა კომპენსაცია კონვენციის მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტის დარღვევისათვის. შესაბამისად, განმცხადებელს აღარ შეუძლია განაცხადოს პრეტენზია ასეთი დარღვევის გამო მსხვერპლის სტატუსზე.

142. საქმეებში *“Amuur v. France”* (1996 წლის 25 ივნისს გამოტანილი განაჩენი, მოხსენებები 1996-III, გვ. 846, პუნქტი 36) და *“Dalban v. Romania”* [GC], №28114/95, პუნქტი 44, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია (ECHR) 1999-VI) სასამართლომ კიდევ ერთხელ აღნიშნა, რომ „განმცხადებლის სასარგებლოდ გამოტანილი გადაწყვეტილება ან ღონისძიება, პრინციპში, საკმარისი არ არის, რათა მას ჩამოერთვას „მსხვერპლის“ სტატუსი, გარდა იმ შემთხვევებისა, როდესაც ეროვნული ხელისუფლების ორგანოები აღიარებენ დარღვევას ამკარად ან არსებითად და შემდეგ მიანიჭებენ კომპენსაციას კონვენციის დარღვევისათვის“.

143. წინამდებარე საქმეში, მიუხედავად იმისა, რომ პალერმოს სააპელაციო სასამართლომ 1998 წლის 20 იანვრის გადაწყვეტილებაში, რომელიც წარმოდგენილი იქნა რეგისტრატურის წინაშე 1998 წლის 23 იანვარს, დააკმაყოფილა განმცხადებლის სარჩელი უსამართლო პატიმრობის გამო კომპენსაციისათვის, გადაწყვეტილების გამოტანისას იგი დაეყრდნო სისხლის სამართლის კოდექსის 314-ე მუხლის 1-ლ პუნქტს, რომელიც უზრუნველყოფს ანაზღაურების უფლებას „ყველასათვის, ვინც გამართლებული იქნა საქმეზე გამოტანილი საბოლოო განაჩენით“ (იხ. წინამდებარე განაჩენის 92-ე პუნქტი). პატიმრობა „უსამართლოდ“ ჩაითვლება გამართლების შედეგად და, 314-ე მუხლის 1-ლი პუნქტის შესაბამისად, გაცემული თანხა არ იძლევა იმ დასკვნის საფუძველს, რომ პატიმრობა არ აკმაყოფილებდა კონვენციის მე-5 მუხლის მოთხოვნებს. მართალია, სასამართლო განხილვის პროცესში საკომპენსაციო თანხის გამოთვლისას განმცხადებლის პატიმრობის ვადა მიღებული იქნა მხედველობაში, შესაბამის განაჩენში არ არსებობს აღიარება, ამკარა თუ ნაგულისხმევი, რომ იგი გადაჭარბებული იყო.

144. და ბოლოს, სასამართლო თვლის, რომ მიუხედავად საკომპენსაციო თანხის გადახდისა იმ დროისათვის, რომელიც განმცხადებელმა გაატარა პატიმრობაში სასამართლო განხილვის განმავლობაში, განმცხადებელი მაინც შეიძლება ცნობილი იქნეს „მსხვერპლად“ კონვენციის 34-ე მუხლის მნიშვნელობით მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტის დარღვევისათვის.

ბ. სარჩელის არსებული განხილვა

1. გასათვალისწინებელი პერიოდი

145. მხარეები და კომისია შეთანხმდნენ, რომ ის პერიოდი, რომელიც გათვალისწინებული უნდა იქნეს, დაიწყო 1992 წლის 21 აპრილს, როდესაც განმცხადებელი დაპატიმრებული იქნა.

146. რაც შეეხება იმას, თუ როდის დამთავრდა ეს პერიოდი, განმცხადებელმა და კომისიამ მიიჩნიეს, რომ ეს არის განმცხადებლის გათავისუფლების დღე (1994 წლის 13 ნოემბერი – იხ. წინამდებარე განაჩენის 24-ე პუნქტი). მეორე მხრივ, მთავრობა ამტკიცებდა, რომ პერიოდი დამთავრდა 1994 წლის 12 ნოემბერს, როდესაც პირველი ინსტანციის სასამართლოს განაჩენი იქნა გამოტანილი (იხ. წინამდებარე განაჩენის 23-ე პუნქტი).

147. სასამართლო კვლავ აღნიშნავს, რომ პერიოდი, რომელიც მინიშნებულია მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტში, არის „ის დღე, როდესაც ბრალეულობა დადგინდება, თუნდაც მხოლოდ პირველი ინსტანციის სასამართლოს მიერ“ (იხ. საქმეზე *“Wemhoff v. Germany”* 1968 წლის 27 ივნისს გამოტანილი განაჩენი, სერია A, №7, გვ. 23-24, პუნქტი 9). ამდენად, სასამართლო განხილვის განმავლობაში განმცხადებლის პატიმრობა მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტის მიზნებისათვის დამთავრდა 1994 წლის 12 ნოემბერს.

148. ამგვარად, პერიოდი, რომელიც გათვალისწინებული უნდა იქნეს, გრძელდებოდა 2 წელიწადი და შვიდი თვე.

2. პატიმრობის ვადის გონივრულობა

(ა) მხარეების მიერ სასამართლოსთვის წარდგენილი არგუმენტაცია

149. განმცხადებლის მტკიცებით, მისი პატიმრობის ხანგრძლივობა სასამართლო განხილვის განმავლობაში არ შეიძლება გამართლებულად ჩაითვალოს კონვენციის მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტის მიზნებისათვის.

არ არსებობდა ბრალის დამადასტურებელი არავითარი სერიოზული მტკიცებულება, ვინაიდან ბრალდებები ეფუძნებოდა ერთადერთი *“pentito”*-ს მიერ წარმოდგენილ ყალბ მტკიცებებს და აღარ არსებობდა შემდგომი დანაშაულის ჩადენის საფრთხე. იგი საკმარისად უბედურად თვლიდა თავს, შეიტყო რა, რომ ბრალი ედებოდა მაფიის წევრობაში იმ დროს, როდესაც იტალიის ხელისუფლება ყველა ღონეს ხმარობდა ამ ორგანიზაციის განადგურებისათვის. ამიტომ მას არ გააჩნდა გათავისუფლების არავითარი შანსი, მიუხედავად იმ ფაქტისა, რომ არ გააჩნდა არავითარი დანაშაულებრივი წარსული.

150. მთავრობამ აღიარა, რომ განმცხადებლის პატიმრობა სასამართლო განხილვის განმავლობაში ხანგრძლივი იყო, მაგრამ განაცხადა, რომ

წინამდებარე საქმეში იგი გამართლებული იყო განმცხადებლის წინააღმდეგ არსებული მყარი მტკიცებულებებით. მთავრობა ამტკიცებდა, რომ მაშინ, როდესაც საქმე ეხებოდა მაფიასთან დაკავშირებულ დანაშაულებს (ისევე, როგორც ამ საქმეში), ხელისუფლების ორგანოები ვალდებული იყვნენ, წარმართათ განსაკუთრებით მკაცრი და ჯეროვანი გამოძიება, რომელიც აშკარად მოიცავდა ძალიან ხანგრძლივ და რთულ გამოძიებასა და მოსმენებს (*maxi-trial*).

151. კომისიამ ჩათვალა, რომ გამოძიებისათვის ყველაზე დიდი დრო დაიხარჯა იმ პერიოდში, როდესაც ხელისუფლების ორგანოებისათვის აუცილებელი გახდა, მოეპოვებინათ კონკრეტული და სპეციფიკური მტკიცებულებები განმცხადებლის გაქცევის, დანაშაულის ხელმოწერა ჩადენის ან მტკიცებულებათა გაყალბების სავარაუდო რისკთან დაკავშირებით. ვარაუდი, რომელიც წარმოიშვა მხოლოდ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 273-ე მუხლიდან, არ ამართლებს განმცხადებლის პატიმრობას ასეთი ხანგრძლივი პერიოდის განმავლობაში.

ამას გარდა, კომისიამ ჩათვალა, რომ სამართალწარმოება არ იქნა წარმართული იმ ტემპით, რასაც მოითხოვს მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტი. მიუხედავად იმ ფაქტისა, რომ განმცხადებლის წინააღმდეგ მიმართული მტკიცებულებები ძალიან სუსტი იყო, მთავრობა შემოიფარგლა იმის მტკიცებით, ზოგადი ტერმინებით, რომ საჭირო იყო კომპლექსური საბანკო და ფისკალურ გამოძიებათა წარმართვა, იმ ნაბიჯების წარმოჩენის გარეშე, რომლებიც გადაიდგა ან უნდა გადადგმოლიყო.

(ბ) სასამართლოს მიერ განხორციელებული შეფასება

(i) სასამართლოს პრეცედენტული სამართლით დადგენილი პრინციპები

152. სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის თანახმად, ის საკითხი, პატიმრობის პერიოდი გონივრულია თუ არა, არ შეიძლება შეფასებული იქნეს *in abstracto*. გონივრულია თუ არა პატიმრისათვის პატიმრობაში დარჩენა, შეფასებული უნდა იქნეს თითოეულ საქმეში ცალკეულ გარემოებათა საფუძველზე. ხანგრძლივი პატიმრობა გამართლებულად ჩაითვლება წინამდებარე საქმეში მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუკი მინიშნება კეთდება საზოგადოების ინტერესის ნამდვილ საჭიროებაზე, რომელიც, მიუხედავად უდანაშაულობის პრეზუმფციისა, გადასწონის პირის თავისუფლების პატივისცემის წესს (სხვა გადაწყვეტილებებთან ერთად იხ. საქმეზე *W. v. Switzerland* 1993 წლის 26 იანვარს გამოტანილი განაჩენი, სერია A №254-A გვ. 15, პუნქტი 30).

პირველ რიგში, ეროვნულ ორგანოებს ეკისრებათ, უზრუნველყონ, რომ ამ საქმეში ბრალდებული პირის წინასწარი პატიმრობა არ ლახავდეს

გონივრულ დროს. ამიტომ მათ უნდა შეამოწმონ ყველა ფაქტი, რომელიც ამტკიცებს ან უარყოფს საზოგადოებრივი ინტერესის ნამდვილ მოთხოვნას, რომელიც ამართლებს, უდანაშაულობის პრეზუმფციის პრინციპის მხედველობაში მიღებით, პირის თავისუფლების პატივისცემიდან გადახვევას და ასახავს გამოტანილ გადანყვეტილებაში, რითაც განმცხადებლებს უარი ეთქმებათ გათავისუფლებაზე. უმთავრესად იმ მიზეზთა საფუძველზე, რომლებიც მოცემულია ამ გადანყვეტილებებში, და იმ სამართლიანი ფაქტების საფუძველზე, რომლებიც მოხსენიებულია განმცხადებლის მიერ თავის საჩივრებში, ხდება ის, რომ სასამართლო მოწოდებულია გადანყვიტოს, ჰქონდა თუ არა ადგილი კონვენციის მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტის დარღვევას.

153. გონივრული ეჭვის არსებობა, რომ დაკავებულმა პირმა ჩაიდინა დანაშაული, არის *sine qua non* პირობა ხანგრძლივი პატიმრობისათვის, მაგრამ გარკვეული დროის გასვლის შემდეგ იგი აღარ არის საკმარისი. ასეთ შემთხვევებში სასამართლომ უნდა დაადგინოს, ამართლებს თუ არა შიდა სასამართლოების მიერ დასახელებული სხვა საფუძველები თავისუფლების აღკვეთას. იმ შემთხვევებში, როდესაც ასეთი საფუძველები „შესაფერისი“ და „დამაკმაყოფილებელია“, სასამართლომ ასევე უნდა გამოარკვიოს, გამოამჟღავნეს თუ არა კომპეტენტურმა ეროვნულმა ხელისუფლების ორგანოებმა სამართალწარმოების წარმართვისას „კეთილსინდისიერება“ (იხ. საქმეზე *“Contrada v. Italy”* 1998 წლის 24 აგვისტოს გამოტანილი განაჩენი, მოხსენებები 1998-V, გვ. 2185 პუნქტი 54 და საქმეზე *“I.A. v. France”* 1998 წლის 23 სექტემბერს გამოტანილი განაჩენი, მოხსენებები 1998-VII, გვ. 2978-79 პუნქტი 102).

(ii) ამ პრინციპთა გამოყენება წინამდებარე საქმეში

154. სასამართლო აღნიშნავს, რომ შესაბამისმა ხელისუფლების ორგანოებმა განიხილეს განმცხადებლის სამი შუამდგომლობა (1992 წლის 6 მაისს, 1992 წლის 29 დეკემბერს და 1993 წლის 8 თებერვალს), რომლებითაც იგი ითხოვდა გათავისუფლებას. ხსენებულ შუამდგომლობათა საფუძველზე შესაბამის ხელისუფლების ორგანოებს უნდა გადაეწყვიტათ მისი პატიმრობის საკითხი. დამატებით, 1993 წლის 22 ივნისს მათ განიხილეს, გაგრძელებული უნდა ყოფილიყო თუ არა სასამართლო განხილვის პერიოდში პატიმრობის მაქსიმალური პერიოდი (იხ. წინამდებარე განაჩენის 87-ე პუნქტი).

გადაწყვიტეს რა, გაეგრძელებინათ სასამართლო განხილვის განმავლობაში პატიმრობის ვადა, ისინი დაეყრდნენ მტკიცებულებათა გაყალბების რისკს, იმ ფაქტს, რომ ბრალდებულები საშიშნი იყვნენ, საქმის სირთულესა და გამოძიების საჭიროებას, მათ შორის იმ საჭიროებას, რომელიც გულისხმობდა ძალიან რთული საბანკო გამოძიების წარმართვას.

(ა) კვლავ არსებობდა თუ არა განმცხადებლისადმი ეჭვის გონივრული საფუძვლები

155. რაც შეეხება „გონივრულ ეჭვს“, სასამართლო იმეორებს, რომ ის ფაქტი, რომ განმცხადებელი არ იქნა ბრალდებული ან არ წარედგინა სასამართლოს, არ ნიშნავს აუცილებლად იმას, რომ მისი პატიმრობის მიზანი არ შეესაბამებოდა მე-5 მუხლის 1-ლ (c) პუნქტს. ასეთი მიზნის არსებობა განხილული უნდა იქნეს მისი მიღწევისაგან დამოუკიდებლად. მე-5 მუხლის 1-ლი (c) ქვეპუნქტი არ მოიაზრებს, რომ პოლიციამ უნდა მოიპოვოს საკმარისი მტკიცებულება ბრალდების წასაყენებლად როგორც დაკავების მომენტში, ასევე იმ პერიოდში, როდესაც განმცხადებელი იმყოფებოდა პატიმრობაში (იხ. საქმეზე *Erdagöz v. Turkey* 1997 წლის 22 ოქტომბერს გამოტანილი განაჩენი, მოხსენებები 1997-VI, გვ. 2314, პუნქტი 51 და საქმეზე *Brogan and Others v. the United Kingdom* 1988 წლის 29 ნოემბერს გამოტანილი განაჩენი, სერია A №145-B, გვ. 29-30, 53-ე პუნქტი).

თუმცა იმისათვის, რომ ეჭვი გონივრული იყოს, უნდა არსებობდეს ფაქტები ან ინფორმაცია, რომლებიც საკმარისი იქნებოდა, რათა ობიექტურ დამკვირვებელს დაესკვნა, რომ შესაბამისმა პირმა შესაძლოა ჩაიდინა დანაშაული (იხ. *Erdagöz*-ის საქმეზე გამოტანილი ზემოხსენებული განაჩენი, გვ. 2314, პუნქტი 51 *in fine* და საქმეზე *Fox, Campbell and Hartley v. the United Kingdom* 1990 წლის 30 აგვისტოს განაჩენი, სერია A №182, გვ. 16-17, პუნქტი 32).

156. წინამდებარე საქმეში განმცხადებლის წინააღმდეგ მიმართული ბრალდებები მომდინარეობდა მხოლოდ ერთადერთი წყაროდან, „*pentito*“-საგან, რომელიც 1992 წელს ამტკიცებდა, რომ მან სხვისგან შეიტყო, რომ განმცხადებელი იყო მაფიოზური ტიპის ორგანიზაციის თანხების განმკარგველი (იხ. წინამდებარე განაჩენის მე-10 პუნქტი). შესაბამისი ხელისუფლების ორგანოების მტკიცებით, 1992 წლის მაისში ეს განცხადებები წარმოადგენდა საკმარის მტკიცებულებას, რათა გაემართლებინა განმცხადებლის პატიმრობა, გამომდინარე შესაბამისი *pentito*-სადმი არსებული ნდობიდან და მისი სიტყვების სარწმუნო ხასიათიდან (იხ. წინამდებარე განაჩენის მე-12 პუნქტი).

157. სასამართლო დარწმუნებულია იმ ფაქტში, რომ იტალიის ხელისუფლების ორგანოებისათვის *pentito*-სთან თანამშრომლობა მეტად მნიშვნელოვან იარაღს წარმოადგენს მაფიასთან ბრძოლაში. თუმცა *pentito*-ს მიერ გადმოცემულ განცხადებათა გამოყენება წარმოშობს რთულ პრობლემებს, ვინაიდან თავისი ხასიათით ასეთი განცხადებები იძლევა მანიპულირების შესაძლებლობას და მიმართულია მხოლოდ იმისაკენ, რომ მოპოვებული იქნეს ის უპირატესობები, რომლებსაც იტალიის კანონმდებლობა ანიჭებს „*pentito*“-ს, ანდა პირადი შურისძიებისაკენ. ამიტომ არ უნდა გამოირიცხოს ასეთ განცხადებათა ზოგჯერ ბუნდოვანი ხასიათი და იმის რისკი,

რომ პირი შესაძლოა ბრალდებული და დაკავებული იქნეს შეუმონმბელი მტკიცებების (რომლებიც შესაძლოა პირადი ინტერესით იყოს განპირობებული) საფუძველზე (იხ. საქმეზე *Contrada v. Italy* გამოტანილი განაჩენი, განაცხადი №27143/95, 1997 წლის 14 იანვრის კომისიის გადაწყვეტილება, გადაწყვეტილებები და მოხსენებები 88-B, გვ. 112).

158. ამ მიზეზთა გამო, როგორც შიდა სასამართლოები აღიარებენ, “*pentito*”-ს მიერ გაკეთებული განცხადებები გამყარებული უნდა იქნეს სხვა ობიექტური მტკიცებულებებით.

159. სასამართლოს აზრით, ეს ყველაზე მნიშვნელოვანია მაშინ, როდესაც გადაწყვეტილება უნდა იქნეს მიღებული იმასთან დაკავშირებით, უნდა გაგრძელდეს თუ არა პატიმრობა სასამართლო განხილვის განმავლობაში. მაშინ, როდესაც ეჭვმიტანილი შესაძლებელია სამართლიანად იქნეს დაპატიმრებული სამართალწარმოების დასაწყისში “*pentito*”-ს განცხადებების საფუძველზე, ასეთი განცხადებები აუცილებლად ნაკლებად შესაბამისი ხდება დროის გასვლასთან ერთად, განსაკუთრებით, როდესაც არავითარი სხვა სახის მტკიცებულება არ არის აღმოჩენილი გამოძიების პროცესში.

160. წინამდებარე საქმეში სასამართლო აღნიშნავს, რომ, როგორც ეს ტრაპანის რაიონულმა სასამართლომ და პალერმოს სააპელაციო სასამართლომ დაადასტურეს განმცხადებლის გამამართლებელ გადაწყვეტილებებში, არ არსებობდა არავითარი სახის მტკიცებულება, რომელიც გაამყარებდა ბ.ფ-ს მიერ ნათქვამს. ამის სანინააღმდეგოდ ბ.ფ-ს ინფორმაციის მთავარი წყარო გარდაიცვალა 1989 წელს და, თავის მხრივ, ეს ინფორმაცია მიიღო სხვა პირისაგან, რომელიც ასევე მოკლული იქნა, სანამ მოხერხდებოდა მისი დაკითხვა. ამას გარდა, ბ.ფ-ს განცხადებები ამ დროისათვის უარყოფილი იქნა გამოძიების პროცესში დაკითხული სხვა *pentito*-ების მიერ, რომლებმაც განაცხადეს, რომ ისინი არ იცნობდნენ განმცხადებელს (იხ. წინამდებარე განაჩენის მე-18 პუნქტი).

161. ამ გარემოებებში ძალიან სარწმუნო მიზეზები იქნებოდა საჭირო, რათა განმცხადებლის ხანგრძლივი პატიმრობა (ორი წელი და შვიდი თვე) გამართლებული ყოფილიყო მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტის თანახმად.

(β) „სხვა მიზეზები“ ხანგრძლივი პატიმრობისათვის

162. ეროვნულმა სასამართლოებმა მიუთითეს ზენოლის რისკზე, რომელიც შესაძლოა განხორციელებულიყო მოწმეებზე, მტკიცებულებათა გაყალბების საფრთხეზე, იმ ფაქტზე, რომ ბრალდებულები საშიშნი იყვნენ, საქმის სირთულესა და გამოძიების მოთხოვნებზე. ისინი ეყრდნობოდნენ იმ ვარაუდს, რომელიც განსაზღვრული იყო სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 275-ე მუხლის მე-3 პუნქტით (იხ. წინამდებარე განაჩენის 87-ე პუნქტი).

163. სასამართლო აღნიშნავს, რომ შესაბამის გადანყვეტილებებში მოცემული საფუძვლები გონივრული იყო, ყოველ შემთხვევაში, პირველ ეტაპზე მაინც, თუმცა ძალიან ზოგადად. სასამართლო ხელისუფლების ორგანოები მიუთითებდნენ პატიმრებზე, როგორც ერთ მთლიანობაზე, და დანაშაული მხოლოდ ზოგადად მოიხსენიეს. მათ არ მიუთითეს რაიმე შესაფერის ფაქტორზე, რომლის საშუალებითაც შესაძლებელი გახდებოდა იმის წარმოჩენა, რომ ის რისკი, რომელზეც მოხდა დაყრდნობა, რეალურად არსებობდა, და ვერ დაადგინეს, რომ განმცხადებელი, რომელსაც არ გააჩნდა არავითარი დანაშაულებრივი წარსული და რომლის როლიც შესაბამის მაფიოზური ტიპის ორგანიზაციაში ძალიან უმნიშვნელო იყო (პროკურორმა მხოლოდ სამი წლით თავისუფლების აღკვეთა მოითხოვა განმცხადებელთან მიმართებაში), საფრთხეს ქმნიდა. არ იქნა გათვალისწინებული ის ფაქტი, რომ განმცხადებლის წინააღმდეგ მიმართული ბრალდებები ეფუძნებოდა მტკიცებულებას, რომელიც დროთა განმავლობაში გამყარების ნაცვლად სულ უფრო სუსტდებოდა.

164. სასამართლო შესაბამისად თვლის, რომ სადავო გადანყვეტილებებში მოხსენიებული საფუძვლები არ იყო საკმარისი იმისათვის, რომ გამართლებულიყო განმცხადებლის პატიმრობაში ყოფნა ორი წლისა და შვიდი თვის განმავლობაში.

165. მოკლედ რომ ვთქვათ, ხსენებულმა პატიმრობამ დაარღვია კონვენციის მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტი.

III. კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტის სავარაუდო დარღვევა

166. განმცხადებლის მტკიცებით, მისი პატიმრობა უკანონოდ იქნა გაგრძელებული გამართლებიდან 12 საათის განმავლობაში.

167. კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტის თანახმად:

„1. ყველას აქვს თავისუფლებისა და პიროვნული უსაფრთხოების უფლება. არავის შეიძლება აღეკვეთოს თავისუფლება, გარდა შემდეგი შემთხვევებისა და კანონით განსაზღვრული პროცედურის თანახმად:

- ა) კომპეტენტური სასამართლოს მიერ მსჯავრდების შემდგომ პირის კანონიერი დაპატიმრება;
- ბ) პირის კანონიერი დაკავება ან დაპატიმრება სასამართლოს კანონიერი გადანყვეტილების შეუსრულებლობისათვის ან კანონით გათვალისწინებული ნებისმიერი ვალდებულების შესრულების უზრუნველსაყოფად;
- გ) პირის კანონიერი დაკავება ან დაპატიმრება კომპეტენტური სასამართლო ორგანოს წინაშე წარდგენის მიზნით, თუ არსებობს სამართალდარ-

ლვევის ჩადენის საფუძვლიანი ეჭვი ან როდესაც ეს საფუძვლიანად მიჩნეულია აუცილებლად პირის მიერ დანაშაულის ჩადენის ან ჩადენის შემდგომ მისი გაქცევის თავიდან ასაცილებლად;

- დ) არასრულწლოვანის დაკავება კანონიერი გადანყვეტილების საფუძველზე საგანმანათლებლო ზედამხედველობის მიზნით ან მისი კანონიერი დაკავება უფლებამოსილი კომპეტენტური სასამართლო ორგანოს წინაშე მისი წარდგენის მიზნით;
- ე) ინფექციურ დაავადებათა გავრცელების თავიდან ასაცილებლად პირების, აგრეთვე სულით ავადმყოფების, ალკოჰოლიკების, ნარკომანების ან მანანალების კანონიერი დაკავება;
- ვ) პირის კანონიერი დაკავება ან დაპატიმრება ქვეყანაში მისი უნებართვოდ შესვლის აღსაკვეთად ან კანონიერი დაკავება ან დაპატიმრება პირისა, რომლის წინააღმდეგაც ხორციელდება ღონისძიებები მისი დეპორტაციის ან ექსტრადიციის მიზნით.“

168. განმცხადებელი ამტკიცებდა, რომ იგი გათავისუფლებული უნდა ყოფილიყო დაუყოვნებლივ მისი გამართლების შემდეგ. იმის შემონმება, არსებობდა თუ არა მისი პატიმრობაში ყოფნის სხვა საფუძვლები, შესაძლებელი იყო განხორციელებულიყო მოსმენამდე, იმ შემთხვევაში, თუ განმცხადებელი გამართლებული იქნებოდა. დარჩენილი ადმინისტრაციული ფორმалობები შესაძლებელია განხორციელებულიყო მისი გათავისუფლების შემდეგ.

169. მთავრობამ აღნიშნა, რომ, მიუხედავად იმისა, რომ პატიმარი ითვლება „გათავისუფლებულად“ იმ წუთიდან, როგორც კი მისი გამამართლებელი გადანყვეტილება იქნება გამოცხადებული მოსმენაზე, იგი არ შეიძლება გათავისუფლებული იქნეს, სანამ გარკვეული ადმინისტრაციული სახის ფორმалობები არ იქნება შესრულებული, პირველ რიგში კი სანამ არ შემონმდება, ხომ არ არსებობს რაიმე სხვა მიზეზები მისი პატიმრობისათვის. ვინაიდან ციხის ადმინისტრაციას ეკისრებოდა ვალდებულება, ეს შემონმება განეხორციელებინა პროკურატურის ინსტრუქციების საფუძველზე, პატიმარი ციხეში უნდა დაებრუნებინათ მანამდე, სანამ შესაძლებელი გახდებოდა მისი გათავისუფლება. წინამდებარე საქმეში განმცხადებელი გადაყვანილი უნდა ყოფილიყო ტრაპანიდან, სადაც მისი სასამართლო შედგა, თერმინი იმერესეში დაახლოებით 120 კილომეტრის მანძილზე.

რაც შეეხება იმ გაჭიანურებას, რომელიც გამოწვეული იყო სარეგისტრაციო ოფიცრის არყოფნით, იუსტიციის მინისტრმა კომისიისთვის გამოგზავნილ, 1997 წლის 31 იანვრით დათარიღებულ, წერილში დაადასტურა, რომ ეს გაუმართლებელი იყო. ამას გარდა, მინისტრმა ახსნა, რომ 1996 წლის მარტის შემდეგ სასჯელაღსრულების დაწესებულებათა მმართველებს მიეცათ ინსტრუქციები, რათა პატიმრები გათავისუფლებულ ყოფილიყვნენ ნებისმიერ დროს, მათ შორის ღამეც.

170. სასამართლო იმეორებს, რომ მე-5 მუხლის 1-ლ პუნქტში მოცემული, თავისუფლების უფლებაზე გამონაკლისთა სია ამომწურავია და ამ განმარტებათა მხოლოდ ვინრო ინტერპრეტაცია შეესაბამება ამ დებულების მიზანს, სახელდობრ, იმის უზრუნველყოფა, რომ არავის ჩამოერთვას თავისუფლება თვითნებურად (სხვა მაგალითებთან ერთად იხ. საქმეზე *Giulia Manzoni v. Italy* 1997 წლის 1 ივლისს გამოტანილი განაჩენი, მოხსენებები 1997-IV, გვ. 1191, პუნქტი 25 და საქმეზე *Quinn v. France* 1995 წლის 22 მარტს გამოტანილი განაჩენი, სერია A №311, გვ. 17-18, პუნქტი 42).

171. მართალია, მე-5 მუხლის 1 (გ) პუნქტის საფუძველზე პატიმრობა აღარ არის გამართლებული „იმ დღიდან, როდესაც ბრალდება დადგინდება“ (იხ. წინამდებარე განაჩენის 147-ე პუნქტი) და რომ, შესაბამისად, გამართლების შემდგომ პატიმრობა აღარ არის გამართლებული შემდეგი დებულებით: „გათავისუფლების გადაწყვეტილების აღსრულების გარკვეული ხნით გაჭიანურება ხშირად გარდაუვალია, თუმცა ეს გაჭიანურება მინიმუმამდე უნდა იქნეს დაყვანილი“ (იხ. *Giulia Manzoni*-ის საქმეზე გამოტანილი ზემოხსენებული განაჩენი, გვ. 1191, პუნქტი 25 *in fine*).

172. თუმცა სასამართლო აღნიშნავს, რომ წინამდებარე საქმეში განმცხადებლის გათავისუფლების გაჭიანურება მხოლოდ ნაწილობრივ იყო განპირობებული შესაბამისი ადმინისტრაციული ფორმალობების შესრულებით. განმცხადებლის გათავისუფლების შემდგომი გახანგრძლივება 12.25 საათსა და 1993 წლის 13 ნოემბრის დილას შორის გამოწვეული იყო სარეგისტრაციო ოფიცრის არყოფნით. მხოლოდ ამ უკანასკნელის დაბრუნების შემდეგ გახდებოდა შესაძლებელი იმის შემოწმება, არსებობდა თუ არა რაიმე მიზეზი განმცხადებლის პატიმრობისათვის, შემდეგ კი ეს ოფიცერი განახორციელებდა ყველა სხვა სახის ადმინისტრაციულ ფორმალობებს, რომელთა განხორციელებაც საჭიროა გათავისუფლების პროცედურისათვის (იხ. წინამდებარე განაჩენის 24-ე პუნქტი).

173. ამ გარემოებებში განმცხადებლის განგრძობადი პატიმრობა მისი დაბრუნებიდან თერმინი იმერესეს ციხეში აღარ ითვლება მისი გათავისუფლების ბრძანების აღსრულების პირველ ნაბიჯად და ამიტომაც არ ხვდება მე-5 მუხლის 1 პუნქტის (c) ქვეპუნქტისა თუ მე-5 მუხლის რომელიმე სხვა ქვეპუნქტის მოქმედების სფეროში.

174. შესაბამისად ადგილი ჰქონდა მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტის დარღვევას.

IV. კონვენციის მე-8 მუხლის სავარაუდო დარღვევა

175. განმცხადებელი ჩიოდა, რომ პიანოცას ციხის ადმინისტრაცია ახორციელებდა მის ადვოკატთან და ოჯახთან გაგზავნილი და მათგან მიღებული კორესპონდენციის ცენზურას.

კონვენციის მე-8 მუხლის თანახმად;

„1. ყველას აქვს უფლება, პატივი სცენ მის ... მიმონერას.

2. დაუშვებელია საჯარო ხელისუფლების ჩარევა ამ უფლების განხორციელებაში, გარდა ისეთი ჩარევისა, რაც დაშვებულია კანონით და აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში ეროვნული უშიშროების, საზოგადოებრივი უსაფრთხოების ან ქვეყნის ეკონომიკური კეთილდღეობის ინტერესებისათვის ან უნესრიგობის თუ დანაშაულის თავიდან ასაცილებლად, ჯანმრთელობის ან ზნეობის ან სხვათა უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვისათვის.“

176. კომისიამ ერთხმად გამოთქვა მოსაზრება, რომ წინამდებარე საქმეში ადგილი ჰქონდა კონვენციის მე-8 მუხლის დარღვევას, ვინაიდან პირის კორესპონდენციის უფლებაში ჩარევა არ იყო „კანონთან შესაბამისობაში“. კომისიამ განაცხადა, რომ შესაბამისი კანონმდებლობა – 1975 წლის №354 კანონი, რომელიც არ მოიცავს არავითარ დებულებას იმ დროსთან დაკავშირებით, რა ხნის განმავლობაშიც ნებადართულია პატიმრის კორესპონდენციის ცენზურა, ან იმ საფუძველზე, რომელზე დაყრდნობითაც შესაძლებელია ცენზურაზე ბრძანების გაცემა – არ მიაწინებს საკმარისად აშკარად, თუ რა მოცულობით განისაზღვრება ხელისუფლების ორგანოთა უფლებამოსილება ამ სფეროში და არ წარმოაჩენს არავითარი ხასიათის სახელმძღვანელო პრინციპებს, თუ როგორ უნდა წარმართონ მათ თავიანთი მოქმედებები. კომისია დაეყრდნო *Calogero Diana*-სა და *Domenichini*-ს საქმეებზე გამოტანილ განაჩენებს, რომლებიც ასევე ეხებოდა პატიმართა კორესპონდენციის ცენზურას (იხ. საქმეზე *Calogero Diana v. Italy* 1996 წლის 15 ნოემბრის განაჩენი, მოხსენებები 1996-V, გვ. 1775-76, პუნქტები 29-33 და საქმეზე *Domenichini v. Italy* 1996 წლის 15 ნოემბერს გამოტანილი განაჩენი, მოხსენებები 1996-V, გვ. 1799-800, პუნქტები 29-33).

177. *Calogero Diana*-სა და *Domenichini*-ს საქმეებზე სასამართლოს მიერ გამოტანილი განაჩენების მხედველობაში მიღებით მთავრობამ ვერ გააპროტესტა კომისიის გადაწყვეტილება. მთავრობამ წარმოადგინა ახსნა-განმარტება, რომ იუსტიციის მინისტრმა 1999 წლის 23 ივლისს წარუდგინა სენატს შესაბამის კანონში შესატანი ცვლილება, რომლის თანახმადაც კანონი უნდა მოსულიყო შესაბამისობაში სასამართლოს განაჩენებთან.

178. სასამართლო ეთანხმება მთავრობასა და კომისიას იმასთან დაკავშირებით, რომ ადგილი ჰქონდა „ხელისუფლების ორგანოს მიერ განხორციელებულ ჩარევას“ განმცხადებლის კორესპონდენციის უფლების პატივისცემის განხორციელებაში, რაც უზრუნველყოფილია მე-8 მუხლის 1-ლი პუნქტით.

179. ასეთი ჩარევა არღვევს მე-8 მუხლს, თუ იგი არ არის „შესაბამისობაში კანონმდებლობასთან“, არ არის მიმართული მე-2 პუნქტში მითითე-

ბული ერთი ან რამდენიმე კანონიერი მიზნის მისაღწევად და არ არის „აუცილებელი დემოკრატიულ საზოგადოებაში,“ რათა მიღწეული იქნეს ზემოხსენებული მიზნები (იხ. საქმეზე *Silver and Others v. the United Kingdom* 1983 წლის 25 მარტს გამოტანილი განაჩენი, სერია A №61, გვ. 32, პუნქტი 84, საქმეზე *Campbell v. the United Kingdom* 1992 წლის 25 მარტს გამოტანილი განაჩენი, სერია A №233, გვ. 16, პუნქტი 34, *Calogero Diana*-ს საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, გვ. 1775, პუნქტი 28, *Domenichini*-ს საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, გვ. 1799, პუნქტი 28 და საქმეზე *Petra v. Romania* 1998 წლის 23 სექტემბერს გამოტანილი განაჩენი, მოხსენებები 1998-VII, გვ. 2853, პუნქტი 36).

ა. „კანონით დაშვებული“

1. დროის მონაკვეთები 1992 წლის 21 აპრილიდან 1992 წლის 20 ივლისამდე, 1993 წლის 15 სექტემბრიდან 1994 წლის 21 თებერვლამდე და 1994 წლის 13 აგვისტოდან 13 ნოემბრამდე

180. განმცხადებლის კორესპონდენციის ცენზურა ზემოხსენებულ პერიოდებში ნაბრძანები იყო ტრაპანის სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილებით, რომელიც ეფუძნებოდა 1975 წლის №354 კანონს (იხ. წინამდებარე განაჩენის 54-ე და 58-ე პუნქტები). თუმცა სასამართლო ვერ ხედავს ვერავითარ სხვა მიზეზს, არ დაეთანხმოს კომისიის მოსაზრებას, რომ, მიუხედავად ამ დებულებაზე დაყრდნობისა, განმცხადებლის კორესპონდენციის ცენზურა არ შეესაბამება კონვენციის მე-8 მუხლს.

2. დროის მონაკვეთი 1992 წლის 20 ივლისიდან 1993 წლის 15 სექტემბრამდე

181. დროის ამ მონაკვეთის განმავლობაში ცენზურა ეფუძნებოდა იუსტიციის მინისტრის მიერ გაცემულ ბრძანებას 1975 წლის №354 კანონის 41-ე *bis* მუხლის შესაბამისად (იხ. წინამდებარე განაჩენის 55-56 პუნქტები).

182. სასამართლო აღნიშნავს, რომ იტალიის საკონსტიტუციო სასამართლომ კონსტიტუციის მე-15 მუხლზე დაყრდნობით გადაწყვიტა, რომ იუსტიციის მინისტრს არ ჰქონდა უფლებამოსილება, მიეღო ღონისძიებები პატიმრების კორესპონდენციასთან დაკავშირებით და ამიტომაც მოქმედებდა *ultra vires* იტალიის კანონმდებლობის შესაბამისად (იხ. წინამდებარე განაჩენის 102-ე პუნქტი). ამგვარად, განმცხადებლის კორესპონდენციის ცენზურა დროის ამ მონაკვეთის განმავლობაში უკანონო იყო შიდა კანონმდებლობის თანახმად და არ იყო „დაშვებული კანონით“ კონვენციის მე-8 მუხლის თანახმად.

3. დროის მონაკვეთი 1994 წლის 21 თებერვლიდან 1994 წლის 10 ივნისამდე

183. დროის ამ მონაკვეთის განმავლობაში არ არსებობდა არავითარი კანონიერი საფუძველი განმცხადებლის მიმონერის ცენზურისათვის (იხ. ზემოხსენებული განაჩენის 59-ე პუნქტი).

4. დასკვნა

184. დასკვნის სახით უნდა ითქვას, რომ ის სხვადასხვა ღონისძიებები, რომელთაც განმცხადებელი ასაჩივრებდა და რომლებიც დაკავშირებული იყო მისი კორესპონდენციის ცენზურასთან, არასდროს ყოფილა „დაშვებული კანონით“ კონვენციის მე-8 მუხლის მნიშვნელობით. აქედან გამომდინარე, ადგილი ჰქონდა ამ მუხლის დარღვევას.

ბ. ჩარევის მიზანი და აუცილებლობა

185. ხსენებული დასკვნის მხედველობაში მიღებით სასამართლო საქიროდ აღარ თვლის, წინამდებარე საქმეში განიხილოს, დაკმაყოფილებული იქნა თუ არა მე-8 მუხლის მე-2 პუნქტის სხვა მოთხოვნები.

V. კონვენციის მე-6 მუხლის მე-3 პუნქტის სავარაუდო დარღვევა

186. განმცხადებელი ასევე ჩიოდა მისი დაცვის უფლების დარღვევის თაობაზე, ვინაიდან ადვოკატთან წარმოებული მიმონერა ცენზურას ექვემდებარებოდა. იგი ეყრდნობოდა კონვენციის მე-6 მუხლს, რომლის თანახმადაც:

„3. ყველას, ვისაც ბრალად ედება სისხლის სამართლის დანაშაულის ჩადენა, აქვს უფლებათა შემდეგი მინიმუმი:

- ა) ...
- ბ) მიეცეს საკმარისი დრო და შესაძლებლობა დაცვის მოსამზადებლად;
- გ) დაიცვას თავი პირადად ან მის მიერ არჩეული დამცველის მეშვეობით ან, თუ მას არ გააჩნია საკმარისი სახსრები სამართლებრივი დახმარების ასანაზღაურებლად, მიეცეს ამის შესაძლებლობა უფასოდ, როდესაც მართლმსაჯულების ინტერესები ამას მოითხოვს;
- დ) ...“.

187. სასამართლო მიიჩნევს, რომ კონვენციის მე-8 მუხლთან მიმართებაში მისი ზემოხსენებული დასკვნიდან გამომდინარე, ამ საჩივარს წინა საჩივარი მოიცავს.

188. ამას გარდა, ნებისმიერ შემთხვევაში სასამართლო მიიჩნევს, რომ განმცხადებელს არ აღუნიშნავს, თუ რა გზით მიადგა მის დაცვას ზიანი იმის შედეგად, რომ ადვოკატთან გაგზავნილი მისი კორესპონდენცია ცენზურას ექვემდებარებოდა; უფრო მეტიც, იგი საბოლოოდ გამართლებული იქნა შესაბამისი სამართალწარმოების შედეგად.

VI. კონვენციის მე-4 ოქმის მე-2 მუხლის სავარუდო დარღვევა

189. განმცხადებელი ამტკიცებდა, რომ ის ფაქტი, რომ, მიუხედავად მისი გამართლებისა, იგი იმყოფებოდა პოლიციის სპეციალური ზედამხედველობის ქვეშ, წარმოადგენდა მე-4 ოქმის მე-2 პუნქტის დარღვევას. ამ დებულების თანახმად:

- „1. ყველას, ვინც კანონიერად იმყოფება სახელმწიფოს ტერიტორიაზე, აქვს ამ ტერიტორიის ფარგლებში თავისუფლად გადაადგილების უფლება და საცხოვრებელი ადგილის არჩევის თავისუფლება.
2. ყველას აქვს ნებისმიერი, მათ შორის, საკუთარი, ქვეყნის დატოვების უფლება.
3. აღნიშნულ უფლებათა განხორციელებაზე არ შეიძლება დაწესდეს რაიმე შეზღუდვა, გარდა იმისა, რაც შეესაბამება კანონს და აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში ეროვნული უშიშროების ან საზოგადოებრივი უსაფრთხოების ინტერესებისათვის, საზოგადოებრივი წესრიგის შესანარჩუნებლად, დანაშაულის თავიდან აცილების, ჯანმრთელობის ან ზნეობის ან სხვათა უფლებათა და თავისუფლებათა დასაცავად.
4. 1-ლი პუნქტით დადგენილი უფლებები ცალკეულ სფეროებში ასევე შეიძლება დაექვემდებაროს შეზღუდვებს, რომლებიც დაწესებულია კანონის შესაბამისად და გამართლებულია დემოკრატიულ საზოგადოებაში საჯარო ინტერესებით.“

190. მთავრობა ხაზგასმით აღნიშნავდა აღმკვეთი ღონისძიების მნიშვნელობას იმ შემთხვევებში, როდესაც საქმე ეხებოდა მაფიის წევრობაში ეჭვმიტანილ პირს. მთავრობამ დაამატა, რომ განმცხადებლის გამართლების ფაქტი ზეგავლენას არ ახდენს იმ აღმკვეთი ღონისძიების კანონიერებაზე, რომელიც დაწესებული იქნა განმცხადებელზე. იტალიის სამართალში სისხლისსამართლებრივი სასჯელები და აღმკვეთი ღონისძიებები სხვადასხვა რამეს წარმოადგენდა. პირველი იყო პასუხი უკანო-

ნო ქმედებასა და დამდგარ შედეგზე, მეორე კი ხელს უშლიდა ასეთი ქმედებების ჩადენას. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, სასჯელი ეკისრებოდა პირს, როდესაც დანაშაული უკვე ჩადენილი იყო, ხოლო აღმკვეთი ღონისძიებების მთავარი დანიშნულება იყო მომავალი დანაშაულის რისკისაგან დაცვა. ფაქტობრივად, სასამართლო დაეთნხმა *Raimondo*-ს საქმეზე გამოტანილ განაჩენში განვითარებულ აზრს (იხ. საქმეზე *Raimondo v. Italy* 1994 წლის 22 თებერვალს გამოტანილი განაჩენი, სერია A №281-A, გვ. 19, პუნქტი 39).

191. განმცხადებლის მტკიცებით, მისი გამართლების შემდეგ, იქიდან გამომდინარე, რომ „მას არ ჩაუდენია დანაშაული“, მას აღარ უნდა მოჰყოლოდნენ როგორც მაფიის წევრსა და დამნაშავეს, ვინაიდან მის წინააღმდეგ არსებული „სერიოზული მტკიცებულებები“, მთავრობის მტკიცებისაგან განსხვავებით, უარყოფილი იქნა სასამართლოს მიერ.

192. კომისიამ ჩათვალა, რომ ის საფუძვლები, რომლებსაც დაეყრდნო იტალიის სასამართლოები, განსაკუთრებით ის ფაქტი, რომ განმცხადებელს ჰქონდა ნათესაური კავშირები მაფიასთან, არ იყო დამაკმაყოფილებელი.

193. სასამართლო მიიჩნევს, რომ განმცხადებელი სამი წლის განმავლობაში (1994 წლის 19 ნოემბრიდან 1997 წლის 18 ნოემბრამდე – იხ. წინამდებარე განაჩენის 69-ე და 76-ე პუნქტები) ექვემდებარებოდა მკაცრ შეზღუდვებს გადაადგილების თავისუფლების კუთხით, ეს კი, უეჭველია, წარმოადგენდა მე-4 ოქმის მე-2 მუხლით უზრუნველყოფილ უფლებაში ჩარევას (იხ. საქმეზე *Guzzardi v. Italy* 1980 წლის 6 ნოემბერს გამოტანილი განაჩენი, სერია A №39, გვ. 33, პუნქტი 92 და ზემოხსენებული *Raimondo*-ს საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, გვ. 19, პუნქტი 39).

194. ეს ღონისძიებები ეფუძნებოდა №1423/56, №575/65, №327/88 და №55/90 კანონებს (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტები 103-109) და ამიტომაც „დაშვებული იყო კანონით“ მე-2 მუხლის მე-3 პუნქტის მნიშვნელობით. ისინი ამკარად მიმართული იყო კანონიერი მიზნის მიღწევისაკენ: „მართლწესრიგის შენარჩუნებისა“ და „დანაშაულის აღკვეთისაკენ“ (იხ. *Raimondo*-ს საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, *ibid.*).

195. თუმცა ღონისძიებები ასევე „აუცილებელი უნდა იყოს დემოკრატიულ საზოგადოებაში“ ამ კანონიერი მიზნების მიღწევისათვის.

ამასთან დაკავშირებით სასამართლო თვლის, რომ კანონიერი იქნება, თუკი აღმკვეთი ღონისძიება, მათ შორის, სპეციალური ზედამხედველობაც, შეეფარდება იმ პირებს, რომლებიც ეჭვმიტანილნი არიან მაფიის წევრობაში, მსჯავრდებამდეც კი, ვინაიდან ისინი მიმართულია დანაშაულთა ჩადენის აღკვეთისაკენ. ამას გარდა, გამართლება აუცილებლად არ უკარგავს ასეთ ღონისძიებებს საფუძვლიანობას, ვინაიდან სასამართლო განხილვის განმავლობაში მოპოვებულმა მტკიცებულებებმა, მიუხედავად იმისა, რომ არ იყო საკმარისი მსჯავრდების გამოსატანად, შესაძლოა გაა-

მართლოს გონივრული შიში, რომ შესაბამისი პირი მომავალში ჩაიდენს დანაშაულს.

196. წინამდებარე საქმეში გადაწყვეტილება, რომლის თანახმადაც განმცხადებელს დაეკისრა სპეციალური ზედამხედველობა, მიღებული იქნა 1993 წლის 10 მაისს იმ დროს, როდესაც არსებობდა გარკვეული მტკიცებულებები იმასთან დაკავშირებით, რომ განმცხადებელი იყო მაფიის წევრი, მაგრამ ღონისძიება არ ყოფილა განხორციელებული 1994 წლის 19 ნოემბრამდე ტრაპანის რაიონული სასამართლოს მიერ გამამართლებელი გადაწყვეტილების გამოტანის შემდეგ (იხ. წინამდებარე განაჩენის 63-ე და 69-ე პუნქტები).

სასამართლომ განიხილა ის საფუძვლები, რომლებსაც დაეყრდნენ იტალიის სასამართლოები იმის უარყოფის მიზნით, რომ შეეცვალათ შეფარდებული ღონისძიება განმცხადებლის გამართლების შემდეგ, სახელდობრ, ბ.ფ-ს მტკიცება, რომ განმცხადებელს კავშირები ჰქონდა მაფიოზურ კლანებთან, რაც დადასტურდა იმ ფაქტებით, რომ მისი ცოლის გარდაცვლილი ძმა იყო მაფიის მთავარი კლანის მეთაური (ტრაპანის რაიონული სასამართლოს მიერ 1996 წლის 11 ივნისს მიღებული გადაწყვეტილება – იხ. წინამდებარე განაჩენის 72-ე პუნქტი) და რომ „განმცხადებელმა ვერ წარმოადგინა რაიმე რეალური ცვლილება თავის ცხოვრების სტილის შეცვლასთან დაკავშირებით ან რომ იგი ნამდვილად ნანობდა“ (ტრაპანის რაიონული სასამართლოს მიერ 1997 წლის 21 ოქტომბერს მიღებული გადაწყვეტილება – იხ. წინამდებარე განაჩენის 75-ე პუნქტი).

სასამართლო ვერ ხედავს, თუ როგორ შეიძლება გამართლებული იქნეს განმცხადებლის წინააღმდეგ მიღებული ასეთი მკაცრი ღონისძიებები მხოლოდ იმის საფუძველზე, რომ მისი ცოლი მაფიის ბოსის და იყო, ამ უკანასკნელის გარდაცვალებამდე, როდესაც არ არსებობს სხვა მტკიცებულებები იმის დასადასტურებლად, რომ მას შეიძლებოდა მომავალში ჩაედინა დანაშაული. რაც შეეხება ცხოვრების სტილის შეცვლასა და მონანიებას, სასამართლოს ითვალისწინებს იმ ფაქტს, რომ განმცხადებელი, რომელსაც არ გააჩნდა არანაირი სახის კრიმინალური წარსული, გამართლებული იქნა ბრალდებაში, რომლის თანახმადაც იგი იყო მაფიის წევრი, იმის საფუძველზე, რომ არ არსებობდა არანაირი სახის კონკრეტული მტკიცებულება ბრალდების გასამყარებლად წინასწარი გამოძიებისა თუ სასამართლო განხილვის დროს.

197. დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ მაფიიდან გამომდინარე საფრთხის უგულვებელყოფის გარეშე სასამართლო თვლის, რომ განმცხადებლის გადაადგილების თავისუფლებაზე დანესებული შეზღუდვები არ შეიძლება ჩაითვალოს „აუცილებლად დემოკრატიულ საზოგადოებაში“.

შესაბამისად, ადგილი ჰქონდა მე-4 ოქმის მე-2 მუხლის დარღვევას.

VII. კონვენციის 1-ლი ოქმის მე-3 მუხლის სავარაუდო დარღვევა

198. განმცხადებელი მიიჩნევდა, რომ ის ფაქტი, რომ, მიუხედავად მისი გამართლებისა, მას ჩამოერთვა სამოქალაქო უფლებები, არღვევდა 1-ლი ოქმის მე-3 მუხლს, რომლის თანახმადაც:

„მაღალი ხელშემკვრელი მხარეები კისრულობენ ვალდებულებას, ჩაატარონ თავისუფალი არჩევნები გონივრულ ინტერვალებში ფარული კენჭისყრით იმ პირობების შესაბამისად, რომლებიც უზრუნველყოფს ხალხის შეხედულების თავისუფალ გამოხატვას საკანონმდებლო ხელისუფლების არჩევისას.“

199. მთავრობა ამტკიცებდა, რომ ლონისძიების ძირითად მიზანს წარმოადგენდა, ხელი შეეშალა მაფიისათვის, განეხორციელებინა რაიმე ზეგავლენა არჩეულ პირებსა თუ ორგანოებზე. იმ რეალური რისკის მხედველობაში მიღებით, რომლის თანახმადაც პირებს, რომლებიც ეჭვმიტანილი იყვნენ მაფიის წევრობაში, შეეძლოთ მიეცათ ხმა მაფიის სხვა წევრების სასარგებლოდ, განმცხადებლისათვის დროებით სამოქალაქო უფლებების ჩამორთმევა არ იყო არაპროპორციული.

200. კომისიამ, მეორე მხრივ, დაადგინა, რომ ლონისძიება არაპროპორციული იყო განსაკუთრებით იმ ფაქტის გათვალისწინებით, რომ განმცხადებელი გამართლებული იქნა, და იმ საფრთხის გამო, რომელიც გულისხმობდა საზოგადოებისაგან მის გარიყვას.

201. სასამართლო აღნიშნავს, რომ 1-ლი ოქმის მე-3 მუხლში განსაზღვრული „თავისუფალი“ არჩევნები „გონივრულ ინტერვალებში“ „ფარული კენჭისყრითა“ და „იმ პირობების შესაბამისად, რომლებიც უზრუნველყოფს ხალხის შეხედულების თავისუფალ გამოხატვას,“ გულისხმობს ხმის მიცემისა და არჩევნებში მონაწილეობის უფლებას. მიუხედავად იმისა, რომ ეს უფლებები მნიშვნელოვანია, ისინი აბსოლუტური არ არის. ვინაიდან მე-3 მუხლი აღიარებს მათ აშკარა გამონათქვამების გარეშე, მხოლოდ მათი განსაზღვრით, შესაძლებელია ასევე მათი ნაგულისხმევი შეზღუდვაც (იხ. საქმეზე *Mathieu-Mohin and Clerfayt v. Belgium* 1987 წლის 2 მარტს გამოტანილი განაჩენი, სერია A №113, გვ. 23, პუნქტი 52). შიდა კანონმდებლობაში ხელშემკვრელი სახელმწიფოები ხმის მიცემის უფლებასა და არჩევნებში მონაწილეობის უფლებას უქვემდებარებენ პირობებს, რომლებიც პრინციპში აკრძალული არ არის მე-3 მუხლით. ხელშემკვრელ სახელმწიფოებს გააჩნიათ შეფასების ფართო ზღვარი ამ სფეროში, მაგრამ მხოლოდ სასამართლოა უფლებამოსილი, საბოლოოდ განსაზღვროს, დაკმაყოფილებული იქნა თუ არა 1-ლი ოქმის მოთხოვნები; სასამართლო უნდა დაკმაყოფილდეს იმით, რომ პირობები არ ამცირებს შესაბამის უფლებებს იმდენად, რომ დააზიანოს მათი ნამდვილი მნიშვნელობა და არაეფექტური გახადოს

ისინი; რომ შეზღუდვა დანესებულია კანონიერი მიზნის მისაღწევად და გამოყენებული საშუალებები არ არის არაპროპორციული (იხ. საქმეზე *Gitanas and Others v. Greece* 1997 წლის 1 ივლისს გამოტანილი განაჩენი, მოხსენებები 1997-IV, გვ. 1233-34, პუნქტი 39, და საქმე *Matthews v. the United Kingdom* [GC], №24833/94, პუნქტი 63, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია (ECHR) 1999-1).

202. სასამართლო მიიჩნევს, რომ პირები, რომლებიც ექვემდებარებიან სპეციალურ საპოლიციო ზედამხედველობას, ავტომატურად ამოირიცხებიან საარჩევნო სიებიდან, ვინაიდან კარგავენ სამოქალაქო უფლებებს იმიტომ, რომ წარმოადგენენ „საფრთხეს საზოგადოებისათვის“ ან, როგორც წინამდებარე საქმეში მოხდა, ეჭვმიტანილნი არიან მაფიის წევრობაში (იხ. წინამდებარე განაჩენის 107-ე და 110-ე პუნქტები). მთავრობამ მიუთითა იმ რისკზე, რომ პირებს, „რომლებიც ეჭვმიტანილნი არიან მაფიის წევრობაში“, შეუძლიათ ხმა მისცენ მაფიის სხვა წევრების სასარგებლოდ.

203. სასამართლოს არ ეპარება ეჭვი იმაში, რომ იმ პირის ხმის მიცემის უფლების დროებით შეჩერება, რომლის წინააღმდეგაც არსებობს მტკიცებულება მაფიის წევრობასთან დაკავშირებით, მიმართულია კანონიერი მიზნის მიღწევისაკენ. თუმცა სასამართლო აღნიშნავს, რომ, მიუხედავად იმისა, რომ პოლიციის სპეციალური ზედამხედველობის ღონისძიება განმცხადებელს შეეფარდა სასამართლო განხილვის მიმდინარეობის პერიოდში, იგი არ ყოფილა გამოყენებული სასამართლო განხილვის დამთავრებამდე, როდესაც განმცხადებელი გამართლებული იქნა იმის საფუძველზე, რომ „არ ჩაუდენია დანაშაული“. სასამართლო არ იზიარებს მთავრობის მიერ გამოთქმულ მოსაზრებას, რომ განმცხადებლის დამნაშავეობის სერიოზული მტკიცებულებები არ ყოფილა გაბათილებული სასამართლო განხილვის პერიოდში. ეს მტკიცება წინააღმდეგობაში მოდის ტრაპანის რაიონული სასამართლოს (იხ. წინამდებარე განაჩენის 23-ე პუნქტი) და პალერმოს სააპელაციო სასამართლოს მიერ გამოტანილ განაჩენებთან (იხ. წინამდებარე განაჩენის 26-ე პუნქტი). ამგვარად, როდესაც განმცხადებლის გვარი ამოღებული იქნა საარჩევნო სიიდან, არ არსებობდა არავითარი კონკრეტული სახის მტკიცებულება, რომელზეც შესაძლებელი იქნებოდა დაფუძნებულიყო განმცხადებლის მაფიისადმი კუთვნილების „ეჭვი“ (იხ. *mutatis mutandis*, წინამდებარე განაჩენის 196-ე პუნქტი).

ამ გარემოებებში სასამართლოს არ შეუძლია ჩათვალოს შესაბამისი ღონისძიება პროპორციულად.

აქედან გამომდინარე, ადგილი ჰქონდა 1-ლი ოქმის მე-3 მუხლის დარღვევას.

VIII. კონვენციის 41-ე მუხლის გამოყენება

204. კონვენციის 41-ე მუხლის თანახმად:

„თუ სასამართლო დაადგენს, რომ დაირღვა კონვენცია და მისი ოქმები და თუ შესაბამისი მაღალი ხელშემკვრელი მხარის შიდასახელმწიფოებრივი სამართალი იძლევა ზიანის მხოლოდ ნაწილობრივი ანაზღაურების შესაძლებლობას, სასამართლო, საჭიროების შემთხვევაში, ანიჭებს დაზარალებულ მხარეს სამართლიან დაკმაყოფილებას“.

ა. ზიანი

205. განმცხადებელი მოითხოვდა 2,000,000,000 იტალიურ ლირას ფიზიკური და სულიერი ზიანისათვის. იგი ასევე მოითხოვდა 1,000,000,000 იტალიურ ლირას მატერიალური ზარალისათვის, რომელიც მას მიადგა ზოგიერთი უძრავი ქონების კონფისკაციისა და კუთვნილი დისკოთეკის დახურვის შედეგად 1995 წლამდე სასამართლო განხილვის განმავლობაში, და კომპანიისათვის მისი წილის მიერთებისათვის.

206. მთავრობა ამტკიცებდა, რომ არ არსებობდა მიზეზ-შედეგობრივი კავშირი მატერიალურ ზარალსა და სავარაუდო დარღვევებს შორის, აგრეთვე ხაზი გაუსვა, რომ განმცხადებელს არ მიუმართავს საჩივრით კონვენციის ორგანოებისათვის კონფისკაციასა და მისი წილის გაერთიანებასთან დაკავშირებული საჩივრით. რაც შეეხება პატიმრობის ხანგრძლივობას, მთავრობამ აღნიშნა, რომ განმცხადებელმა უკვე მიიღო საკმარისი ანაზღაურება ეროვნული სასამართლოებისაგან.

207. რაც შეეხება განმცხადებლის მიწის კონფისკაციასა და მისი წილის გაერთიანებას, სასამართლო ცნობს მთავრობის მიერ წარმოდგენილ არგუმენტს, რომ არ არსებობს მიზეზ-შედეგობრივი კავშირი მატერიალური ზარალისათვის მოთხოვნილ თანხასა და წინამდებარე საქმეში დადგენილ დარღვევებს შორის. ამასთან, აღსანიშნავია ის გარემოება, რომ განმცხადებელმა მიიღო ანაზღაურება ეროვნული სასამართლოებისაგან ყველა იმ ზიანისათვის, რომელიც მას შეეძლო განეცადა სასამართლო განხილვის პერიოდში პატიმრობაში ყოფნის გამო.

მიუხედავად ამისა, სასამართლო თვლის, რომ გათვალისწინებული იქნა რა წინამდებარე საქმეში დადგენილ დარღვევათა სერიოზული ხასიათი და რაოდენობა, განმცხადებელს უნდა მიენიჭოს კომპენსაცია არამატერიალური ზიანისათვის. იმსჯელა რა, თანასწორობის პრინციპის მხედველობაში მიღებით, კონვენციის 41-ე მუხლით გათვალისწინებულ სამართლიან საფუძველზე, სასამართლომ გადაწყვიტა, დააკისროს სახელმწიფოს განმცხადებლისათვის 75,000,000 იტალიური ლირის გადახდა.

ბ. ბანეული ხარჯები

208. და ბოლოს, განმცხადებელმა მოითხოვა იმ ხარჯების ანაზღაურება, რომლებიც მან გაიღო კომისიისა და სასამართლოს წინაშე, მაგრამ არ დაუკონკრეტებია ზუსტი ოდენობა.

209. მთავრობამ საკითხის გადაწყვეტა სასამართლოს მიანდო.

210. მხედველობაში იქნა რა მიღებული ის ფაქტი, რომ განმცხადებელს, რომელსაც უწევდნენ სამართლებრივ დახმარებას კომისიის წინაშე, არ დაუკონკრეტებია თავისი პრეტენზია განეულ ხარჯებთან დაკავშირებით და არ წარმოუდგენია ხარჯთაღრიცხვა, სასამართლო არ მიანიჭებს მას არავითარ კომპენსაციას (იხ. *Calogero Diana*-ს საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, 1997 წლის 22 ოქტომბერი, მოხსენებები 1997-VI, გვ. 2293, პუნქტი 60). თუმცა განმცხადებელს უნდა გაეღო გარკვეული ხარჯები სასამართლოში გამართული მოსმენისათვის. სასამართლო გონივრულად მიიჩნევს, მიანიჭოს განმცხადებელს 6,000,000 იტალიური ლირა.

ბ. საშრაპი

211. სასამართლოსათვის ხელმისაწვდომი ინფორმაციის შესაბამისად, კანონმდებლობით დადგენილი საპროცენტო განაკვეთი იტალიაში წინამდებარე განაჩენის გამოტანის დღისათვის არის წლიური 2.5%.

ზემოხსენებულიდან გამომდინარე, სასამართლო

1. 9 ხმით რვის წინააღმდეგ ადგენს, რომ ადგილი არ ჰქონია კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევას განმცხადებლის მტკიცებასთან დაკავშირებით, რომ მას არასათანადოდ ეპყრობოდნენ პიანოსას ციხეში;
2. ერთხმად ადგენს, რომ ადგილი ჰქონდა კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევას, ვინაიდან საჩივრებთან დაკავშირებით არ წარმართულა ეფექტიანი ოფიციალური გამოძიება;
3. ერთხმად ადგენს, რომ ადგილი არ ჰქონია კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევას პიანოსას ციხიდან გადაყვანის პირობებთან მიმართებაში;
4. ერთხმად ადგენს, რომ განმცხადებელი უნდა ჩაითვალოს „მსხვერპლად“ კონვენციის 34-ე მუხლის მიზნებისათვის წინასწარი გამოძიების პროცესში მის პატიმრობასთან მიმართებაში;
5. ერთხმად ადგენს, რომ ადგილი ჰქონდა კონვენციის მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტის დარღვევას წინასწარი გამოძიების დროს პატიმრობის ხანგრძლივობის გამო;
6. ერთხმად ადგენს, რომ ადგილი ჰქონდა კონვენციის მე-5 მუხლის

- 1-ლი პუნქტის დარღვევას 1994 წლის 13 ნოემბრის შუადღის 12.25 საათიდან განმცხადებლის პატიმრობის გამო;
7. ერთხმად ადგენს, რომ ადგილი ჰქონდა კონვენციის მე-8 მუხლის დარღვევას განმცხადებლის მიმონერის ცენზურის გამო;
 8. ერთხმად ადგენს, რომ არ არის აუცილებელი განმცხადებლის ადვოკატებთან წარმოებული კორესპონდენციის ცენზურის საკითხის განხილვა კონვენციის მე-6 მუხლის მე-3 პუნქტის ქრილში;
 9. ერთხმად ადგენს, რომ ადგილი ჰქონდა კონვენციის მე-4 ოქმის მე-2 მუხლის დარღვევას განმცხადებელზე აღმკვეთ ღონისძიებათა დაწესების გამო;
 10. ერთხმად ადგენს, რომ ადგილი ჰქონდა 1-ლი ოქმის მე-3 მუხლის დარღვევას განმცხადებლისათვის სამოქალაქო უფლებების ჩამორთმევის გამო;
 11. ერთხმად ადგენს,
 - (ა) რომ მოპასუხე სახელმწიფომ განმცხადებელს უნდა გადაუხადოს სამი თვის განმავლობაში 75,000,000 იტალიური ლირა (სამოცდათხუთმეტი მილიონი იტალიური ლირა) არამატერიალური ზიანის გამო და 6,000,000 (ექვსი მილიონი იტალიური ლირა) სასამართლო მოსმენისათვის გაღებული ხარჯების გამო;
 - (ბ) რომ მარტივი პროცენტი უნდა იქნეს გადახდილი 2,5%-ის სახით ზემოხსენებული 3 თვის გასვლიდან თანხის სრულად გადახდამდე;
 12. ერთხმად უარყოფს განმცხადებლის მიერ წარმოდგენილ დანარჩენ საჩივრებს სამართლიან დაკმაყოფილებასთან დაკავშირებით.

შესრულებულია ინგლისურ და ფრანგულ ენებზე, გამოტანილია საჯარო მოსმენაზე ადამიანის უფლებათა შენობაში, სტრასბურგში, 2000 წლის 6 აპრილს.

ლუციუს ვილდჰაბერი,
პრეზიდენტი

პოლ მაჰონი,
რეგისტრატორის მოადგილე

კონვენციის 45-ე მუხლის მე-2 პუნქტისა და სასამართლოს რეგლამენტის 74-ე მუხლის მე-2 პუნქტის შესაბამისად, განაჩენს თან ერთვის მოსამართლეების ბ-ნი პასტორ რიდრუეჯოს, ბ-ნი ბონელოს, ბ-ნი მაკარჩუკის, ქ-ნი ტულკენსის, ქ-ნი სტრაჟნიცკას, ბ-ნი ბუტკევიჩის, ბ-ნი კასადევალის და ბ-ნი ზუპანჩიჩის საერთო განსხვავებული აზრი.

ლ.ვ
პ.ჯ.მ

მოსამართლეების პასტორ რიდრუეჯოს, ბონელოს, მაკარჩუკის, ტულკენსის სტრაჟნიცკას, ბუტკევიჩის, კასადევალისა და ზუპანჩიჩის საერთო განსხვავებული აზრი

სასამართლოს უმრავლესობამ დაასკვნა, რომ ადგილი არ ჰქონია კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევას პიანოსას ციხეში განმცხადებლის არასათანადო მოპყრობასთან მიმართებაში. ჩვენ ვნუხვართ, რომ არ შეგვიძლია გავიზიაროთ ეს მოსაზრება.

1. სასამართლოს უმრავლესობამ მიიჩნია, რომ განმცხადებელს არ დაუდასტურებია „გონივრულ ეჭვს მიღმა“, რომ იგი ექვემდებარებოდა არასათანადო მოპყრობას პიანოსას ციხეში, როგორც ამას განმცხადებელი ამტკიცებდა. ვეთანხმებით რა უმრავლესობის აზრს იმასთან დაკავშირებით, რომ განმცხადებლის მტკიცებულებები წარმოადგენს მხოლოდ ზოგად არასაკმარის მტკიცებულებებს, ჩვენ მაინც ვითვალისწინებთ იმ სიძნელეებს, რომლებსაც პატიმარი, რომელიც განიცდის არასათანადო მოპყრობას იმ პირებისაგან, ვინც პასუხისმგებელია მის დაცვაზე, შეიძლება ნაანყდე, და ასევე იმ რისკს, რომელსაც იგი შეიძლება დაუპირისპირდეს, თუკი გაამყდავენებს ასეთ მოპყრობას. სინამდვილეში განმცხადებელი ამტკიცებდა, რომ პიანოსას მესაკნეები აფრთხილებდნენ პატიმრებს, არ ელაპარაკათ ხსენებულ მოპყრობაზე ერთმანეთთან თუ ადვოკატებთან და აშინებდნენ რეპრესიებით, თუკი ისინი მაინც გაბედავდნენ ამას (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 29, *in fine*). განმცხადებელი ამტკიცებდა, რომ სულ მცირე ერთხელ დაექვემდებარა რეპრესიებს (იხ. წინამდებარე განაჩენის 29-ე პუნქტი). იმ კონტექსტში, როგორც ეს აღწერილია ლივორნოს სასჯელის აღსრულებაზე პასუხისმგებელი მოსამართლის მოხსენებაში 1992 წლის 5 სექტემბერს (იხ. წინამდებარე განაჩენის 42-ე პუნქტი, *in fine*), გასაგები ხდება, რომ პატიმრები ვერც კი გაბედავდნენ, მოეთხოვათ ექიმის მონახულება მაშინვე, როგორც კი დაექვემდებარებოდნენ არასათანადო მოპყრობას, ვინაიდან შესაძლოა ექიმს ჰქონოდა კავშირი ციხის ადმინისტრაციასთან.

შესაბამისად, ჩვენ მიგვაჩნია, რომ ის სტანდარტი, რომელიც გამოყენებული იქნა მტკიცებულებათა შეფასებისათვის, ამ შემთხვევაში არაა-

დეკვატურია, შესაძლოა არალოგიკური და ნამდვილად უსარგებლო, ვინაიდან ეფექტიანი გამოძიების არარსებობის შემთხვევაში განმცხადებელს არ შეეძლო მოეპოვებინა მტკიცებულებები და ხელისუფლების ორგანოებმაც ვერ დაადგინეს არასათანადო მოპყრობის განმხორციელებელი მესაკნეები. თუკი სახელმწიფოებს შემდგომშიც შეეძლებათ იმედი ჰქონდეთ, რომ სასამართლო ანალოგიურ საქმეებში თავს შეიკავებს არასათანადო მოპყრობის მტკიცებათა განხილვისაგან მტკიცებულებათა არასაკმარისობის გამო, მათ გაუჩნდებათ იმისი ინტერესი, რომ აღარ გამოიძიონ ასეთი მტკიცებები და, ამგვარად, განმცხადებელს წაართვან „გონივრულ ეჭვს მიღმა“ დამტკიცების საშუალება. ამის მიუხედავად, ვთვლით, რომ ზოგიერთ საქმეში პროცედურული მიდგომა შესაძლოა სასარგებლოც იყოს და აუცილებელიც. იმ ტიპის სიტუაციაში, რომელსაც ახლა განვიხილავთ, მან შეიძლება ნება დართოს სახელმწიფოს, შეზღუდოს თავისი პასუხისმგებლობა მხოლოდ პროცედურული ვალდებულების დადგენამდე, რაც, რა თქმა უნდა, ნაკლებად სერიოზულია, ვიდრე არასათანადო მოპყრობით დარღვევა. დამატებით უნდა აღინიშნოს, რომ ჩვენი აზრით, ის მოვლენები, რომლებმაც სასამართლო მიიყვანა დასკვნამდე, რომ ადგილი ჰქონდა მე-3 მუხლის პროცედურულ დარღვევას (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტები 130-135), თავისთავად ნათელი და საკმარისია იმისათვის, რომ არსებითი კუთხით დადგინდეს დარღვევა.

მიგვაჩნია, რომ როდესაც მსხვერპლის ციხეში ყოფნისას ყველა ან ზოგიერთი განსახილველი მოვლენა შესაძლოა ცნობილი იყოს მხოლოდ ხელისუფლების ორგანოებისათვის, სერიოზული ვარაუდი წარმოიშობა, რომ პატიმრობის პერიოდში ადგილი ჰქონდა ქრილობების მიყენებასა და არასათანადო მოპყრობას. ასეთ შემთხვევებში შესაძლებელია ჩაითვალოს, რომ ხელისუფლებას ეკისრება მტკიცების ტვირთი, წარმოადგინოს დამაკმაყოფილებელი და სარწმუნო განმარტება. ნებისმიერ შემთხვევაში ის სტანდარტი, რითაც განმცხადებელმა უნდა დაასაბუთოს თავისი შემთხვევა, უფრო დაბალია იმ შემთხვევაში, თუ, მოთხოვნის მიუხედავად, ხელისუფლების ორგანოები არ წარმართავენ ეფექტიან გამოძიებას და არ აცნობებენ გამოძიების შედეგებს სასამართლოს.

და ბოლოს, მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული ის ფაქტი, რომ ზოგიერთ სამართლებრივ სისტემებში „ყველა გონივრულ ეჭვს მიღმა“ დასაბუთებულობის სტანდარტი სისხლის სამართლის საქმეებში გამოიყენება. თუმცა სასამართლო არ არის მოწოდებული, რათა იმსჯელოს პირის დამნაშავეობასა თუ უდანაშაულობაზე ანდა დარღვევაზე პასუხისმგებელი პირების დასჯაზე, მის ამოცანას წარმოადგენს მსხვერპლთა დაცვა და ზიანის ანაზღაურება სახელმწიფოს წარმომადგენლების მიერ ჩადენილი დარღვევის შედეგად გამოწვეული ზიანისათვის. შეფასების მეთოდი და სტანდარტი იმ პასუხისმგებლობასთან დაკავშირებით, რომელიც გამომდინარეობს კონვენციიდან, განსხვავდება სხვადასხვა ეროვნულ სამართლებ-

რივ სისტემებში პირთა მიერ ჩადენილი დანაშაულისათვის პასუხისმგებლობისაგან (იხ. საქმეზე *Ribitsch v. Austria* 1995 წლის 4 დეკემბერს გამოტანილი განაჩენი, სერია A №336, კომისიის მოსაზრება, გვ. 37, პუნქტი 110).

2. ამას გარდა, ყველა იმ ტიპის მოპყრობა, რომელიც გაასაჩივრა განმცხადებელმა სასამართლოში, არ დატოვებდა ფიზიკურ თუ სულიერ ნაკვალებს, რომელთა აღმოჩენაც შესაძლებელი იქნებოდა სამედიცინო შემოწმების შედეგად. ცემა, დაშინება თუ დამამცირებელი ქმედებები, სამედიცინო შემოწმების დროს ხელბორკილებში ყოფნა ან სასაქონლო ეზოსაკენ მიმავალ მოლიპულ დერეფნებში სირბილი, როდესაც მესაკნეები პატიმარს შეურაცხყოფას აყენებენ, ყოველთვის არ ტოვებს კვალს. ასეთი მოპყრობა, მიუხედავად ყველაფრისა, ზიანს აყენებს პირის სულიერ მდგომარეობას და, შესაბამისად, შესაძლებელია მოხვდეს კონვენციის მე-3 მუხლის მოქმედების სფეროში.

განმცხადებლის მტკიცება ფსიქოლოგიურ არასათანადო მოპყრობასთან დაკავშირებით, რომელიც მან სავარაუდოდ განიცადა, გამყარებულია სხვა მტკიცებულებებით, როგორცაა პიანოსას ციხეში არსებული ზოგადი სიტუაცია. მაგალითად, სასჯელის აღსრულებაზე პასუხისმგებელი ლივორნოს მოსამართლის მიერ გაკეთებული მოხსენება (იხ. განაჩენის 42-ე პუნქტი), რომელიც შედგენილი იქნა იმ დროს, როდესაც განმცხადებელი პიანოსას ციხეში იმყოფებოდა, აკრიტიკებდა „სასაქონლო ეზოსაკენ სირბილის“ პრაქტიკას და ასახავდა ძალადობისა და დანაშაულის კლიმატს. მიმდინარე გამოძიება წარმართა ორი მესაკნის ბრალდებით, მაგრამ მიუხედავად ამისა, არ იყო საკმარისი მტკიცებულებები, რათა მსჯავრი დაედოთ მათთვის (იხ. წინამდებარე განაჩენის 49-ე პუნქტი). ამას გარდა, 1992 წლის 12 ოქტომბრის შენიშვნაში ციხის ადმინისტრაციის დეპარტამენტის გენერალურმა დირექტორმა (იხ. წინამდებარე განაჩენის 46-ე პუნქტი) არ უარყო, რომ პიანოსას ციხეში პატიმრები იყვნენ დანაშაულებრივ ეპიზოდთა მსხვერპლნი, მაგრამ შექმნილი სიტუაცია მიაწერა „ლოგიკურ“ პრობლემებს, რომლებიც წარმოშვა პატიმართა დიდი რაოდენობის ერთდროულმა და დაუფეგმავმა გადაყვანამ და რესტრუქტურისაციის შემდგომმა საჭიროებამ. დამატებით, 1996 წლის 12 დეკემბრის შენიშვნაში (იხ. წინამდებარე განაჩენის 50-ე პუნქტი) სასჯელის აღსრულებაზე პასუხისმგებელმა სასამართლოს პრეზიდენტმა წარმოადგინა ახსნა-განმარტება, რომ „უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენება და უწესრიგობები,“ რაც აღინიშნებოდა პიანოსას ციხეში, გამოწვეული იქნა იმ ფაქტით, რომ მესაკნეები გადმოყვანილი იქნენ სხვა ციხეებიდან და მათ *carte blanche* მიეცათ.

3. ჩვენ ასევე გარკვეულ მნიშვნელობას ვანიჭებთ იმ ფაქტს, რომ კომისიის წინაშე მთავრობამ აღიარა, რომ განმცხადებლის მიმართ განხორციელდა არასათანადო მოპყრობა, მან კი არ გაასაჩივრა არც ერთი ბრალდება მესაკნეთა ქმედებებთან დაკავშირებით. ამას გარდა, კომისიისთვის წარდგენილ მიმოხილვებში მთავრობა თვითონ უწოდებდა ასეთ ქმედებებს

„საშინელს“. სინამდვილეში, უმთავრესად მთავრობის მიერ ფაქტების აღიარებას დაეყრდნო კომისია, როდესაც განაცხადა, რომ ადგილი ჰქონდა მე-3 მუხლის დარღვევას (იხ. კომისიის მოხსენების 120-ე პუნქტი). მთავრობას არც სასამართლოში მოუხდენია იმის უარყოფა, რომ განმცხადებელი ექვემდებარებოდა სავარაუდო ცუდ მოპყრობას. ის მხოლოდ ამტკიცებდა, რომ მოპყრობას არ მიუღწევია სისასტიკის იმ მინიმალური ზღვრისათვის, რომელიც საჭიროა მე-3 მუხლის დარღვევის დასადგენად.

ზემოხსენებულიდან გამომდინარე, ჩვენ მიგვაჩნია, რომ არსებობდა საკმარისად ძლიერი, აშკარა და ურთიერთშეთანხმებული მინიშნებები სასამართლოს წინაშე, რათა ამ უკანასკნელს დაედგინა, რომ განმცხადებელი ექვემდებარებოდა არასათანადო მოპყრობას, რომელსაც იგი ასაჩივრებდა.

ჩვენ ასევე დავრწმუნდით, რომ ამგვარი მოპყრობა, მისი უარყოფითი ხასიათიდან და ხანგრძლივობიდან გამომდინარე, განმცხადებელში შიშს, შფოთსა და დამონების გრძნობას იწვევდა, რასაც შეეძლო მისი დამცირება, და რომ ასეთი გრძნობები არ იყო პატიმრობის აუცილებელი შედეგი.

შესაბამისად, ჩვენ ვთვლით, რომ გასაჩივრებულმა მოპყრობამ გამოიწვია განმცხადებლის დამცირება, რამაც მიაღწია სისასტიკის იმ ზღვარს, რომ შესაძლებელია ჩაითვალოს „არაადამიანურ და დამამცირებელ მოპყრობად“ მე-3 მუხლის მნიშვნელობით, და რომ პასუხისმგებლობა ამაზე მოპასუხე მხარეს ეკისრება.

ტირაჟი 2000

დაიბეჭდა შპს „პეტიტში“
თბილისი, 2004 წელი